

تصویر ابو عبد الرحمن الکردي

قاموس سکرسته

به رنگی په کهم

أ * ب * ت * ث * ج * ح

نوسه نی

مه لا مه حمودی گه لاله یی

۱

۲۰۰۸ ز

۱۴۲۹ هـ

دارالعرفه

به یروت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

✧ ناوی کتیب: «قاموسی رسته»

✧ دانراوی: مه لا مه حموودی گه لالهیی

✧ تیراژ: ۲۰۰۰ دانه

✧ له به رڼه به رایه تی گشتی کتیبخانه کان ژماره ی سپاردنی (۶۲۸) سالی (۲۰۰۸) ی دراوه تی.

✧ تایپ و دیزاینی: (روبار حسین / کومپیوتهری شانیا)

✧ سالی چاپ: ۱۴۲۹ ک - ۲۰۰۸ ز

✧ له سهر نه رکی کتیبخانه ی نارام له چاپ دراوه مو مافی چاپ کرده وی پاریزراوه بو کتیبخانه ی ناوبراو.

پیشگی

بەناوی خودای بەخشنەو مېرەبان

کاری لەبەرچاوو ناشکراپە کە گرنگی فەرھەنگ بۆ نەمری گەل و نەتەو، بۆ پیشکەوتنی ولات، لەپەڵی یەکەم دایە، زمانە زیندووکانی جیھان وەک عەرەبی و ئینگلیزی و فارسی و فەرەنسی و ... تاد، مان و نەمانیان بەسراوہ بە فەرھەنگ و قاموسەو، فەرھەنگ پاراستونی لەفەوتان و پەرتبوون و لەتەت بوون ھەرچۆن (نەحو) زمان دەپاریزی لەھەلەئەئە زمانەوانیی، فەرھەنگیش زمان دەپاریزی لەفەوتان و پاشا گەردانی.

جا لەم روانگەپەوہ روژنیرانی ھەموو میللەتێک لەپەڵی یەکەم دا ھەولیان داوہ کە فەرھەنگی شایان بۆ زمانی نەتەوہکەیان بەقەڵەمێکی پاراو بنووسن، لەم رێگەوہ گەورەترین خزمەتێان بەگەل و نیشتمانی خۆیان کردوہ. بەوێنە شیخ مارفی نویدی مەلا عەبدوللای زۆرەر سەردەقشکینی فەرھەنگی عەرەبی - کوردین و شیخی خال و زەبیحی و ھەزارو جگەر خوین رەقەشکینی فەرھەنگی کورد - کوردین و خزمەتێکی شایانیان بەگەل کوردی خۆیان کردوہ.

بەلام رەوہوہی پیشکەوتن و بزائی گەشەکردن کاری وایان کردوہ دەلێی ھەمیشە مرۆف لەگەل روژگارد لە موسابەقەو کێ بێکێ و پێشپێک دایە. لەلایەکی ترەوہ بواری فەرھەنگ فرەلق و پۆیە، گەلە خودا پێداوہکان لەھەموو بوارەکان دا ئەسپی خۆیان تاو داوہ و قوئاغی باشیان بێوہ و پیشکەوتنی بەرچاویان بەدەست ھێناوہ.

جا لەگەل رەچاوکردنی ئەم خالانەو تێروانینیکی سەرپێیی بەناو روژنیری کوردی دا بۆمان دەرەکەوئ کە کتێبخانە کوردی لەبواری فەرھەنگ دا زۆر ھەزارە ج لەپەڕی چەندییەتەوہ، ج لەپەڕی چۆنیەتەوہ! چونکە وێرانی ئەوہی نوسەرنامان کەمیان خۆیان لەم بواردەدا خەریک کردوہ بەرھەمیان کەمە، ئەوہی نووسیویشمانە زۆرکەم و کۆری تێدایە! ئەوہی من بزنام تانیستا بەشیوہی لێرەن و خۆتەرخانکردن کەسانێکی پەسپۆر شەرما خۆیان بەدانانی قاموسی (عەرەبی - کوردی) یەوہ خەریک نەکردوہ، ئەو بەرھەمانە لەبەر دەست دان تا بێکی کال و کرجن و کەم و کورتییان تێدایە، ئەمەش دەگەرێتەوہ بۆئەوہی کە دانانی قاموس و فەرھەنگ کاری تاکەکەسی نییە و پێویستە

لیژنہی پسیپۆر بہم جۆرہ کارانہ ہہئسی و چہند جارێکیش لەلایەن پسیپۆرانہوہ بہرہمەکہ لہکەوو بیژنگ بدری. ہہئبەتہ تا نیستا ئەم ہەل و مەرچہ بۆ قاموسی (عەرەبی - کوردی) نەرەخساوہ، ہەتا ئەم ہوارەش نەرەخسی و بیرێک لہوکەلہبەرہ زەقہ نەکریتہوہو ہەولێ جیددی بۆ نەدری، ئەوکەلینہی کتیبخانہی کوردی پرناییتہوہ. وەکی تریش رون و ئاشکرایہ کہ زمانی عەرەبی لہبەر چہند ھۆیک کەلای ہەموان زانراون، دادەنری بەباشترین کەنالی یاریدەدەری کاریگەر، بۆ زمانی شیرینی کوردی، کەلەرێگہی تەرچەمەو وەرگیرانہوہ بیکەین بەہوارو پردی بۆ چوونہ ناو زۆرینہی زانیاریہکانی جیہان و بۆ گہراں بہناو ہەموو کتیبخانەکانی جیہان دا، چونکہ زانیینی زمانی ہەرگەلی، کلیلہ بۆ فیروونی ہەموو بہرہمە جۆراو جۆرەکانی ئەو گەلہ، لەئەدەبی و پیشەیی و، زانستی و فەرہەنگی و، .... تاد.

جا بەندہ پاش ئەوہی بەچاوی رەخنە دۆستانہوہ ئەو فەرہەنگانہم ہەئسەنگاند کەلەم ہوارە من دا دانراون ہاتم وەک تەواو کردنی کاری پیرۆزی ئەوان لەپاش ہەول و تیکۆشانی بێ وچان توانیم دەستہ سواہی خۆم بخەمە سەر شاراو خەرمانی ہەزاری ہواری فەرہەنگی (عەرەبی - کوردی)، ئەم بہرہمەم ئامادەکردو ناوم لی نا (قاموسی رستہ) لەم روہوہ کہ زوریہی کات وشەکان خراونەتہ ناو رستہوہ ہیوادارم سودم لەہەئو کەم و کورتی قاموسە دانراوہکانی پێش خۆم وەرگرتی، بەقەدەر توانا خۆم لەہەندئ ہەئو کەم و کوپی پاراستی! خو ہەئانہوہ نییہ گەر بلیم: ہەولم داوہ کوردی رۆشنیر شارەزا بکەم بەزمانی عەرەبی، بەشیوہی گشتی، بەشیوہیہکی وا کەلەہەر ہوارێک دا پێویستی بەزانیینی زمانی عەرەبی ہەبێ ئەم فەرہەنگہ بۆی ببێ بەفیڕکارو مامۆستا.

ئەوہشمان لەبیر نەچی ئیمەی کورد، پێویستی زۆرمان بەزمانی عەرەبی و فارسی و تورکی ہەیہ کہ گەلی کورد دا بەشکراوہ بەسەر ئەم سی نەتەوہیہدا.

ہەئبەتہ زمانی عەرەبی زمانیکی (اشتقاقی)یہ، ئەمەش کاری رێک خستنی وشەکان لەناو قاموس دا بەشیوہ ئەلف بێ ئەستەم دەکا، ہەر لہکۆنہوہ زانیانی عەرەب لەہواری قاموس دا زۆر خۆیان ماندو کردوہ زۆر رێبازیان پەپەرہ کردون بۆ تەرتیب کردنی وشە گەلی ناو قاموسەکانیان، بہناو بانگترینی ئەو رێبازانہ دوو رێبازن:

(۱) ریزی یەکەم: ئەوہیہ موحەررەدو مەزید بەرچاو نەگیزی و وشەگەلەکہ بەگۆرہی (تلفظ) و دەنگ ریزبەند بکریں ئەوکاتہ ئیسو فیعل بە موحەررەدو مەزیدہوہ تیکەلاو دەکریں و ریز بەند دەکریں.

(۲) رښتياى دوهم: نه‌وهمه که پيتى زياته به‌رچاو نه‌گيرئو به‌گوږه‌ى پيته نه‌صلييه‌کان وشه‌گه‌له‌که ريز به‌ند بکړئو وشه زياته‌کان ناواخن بکړين.

من بؤ خؤم رښتياى دوهمم په‌سند کړدوه به‌گوږه‌يه وشه‌کانم ريک خستون له‌به‌ر چهند هوږه‌ک که ليردا جڼگای ناماژه بؤ کړدنپانم نيه.

➤ شاپه‌نى باسه من له‌م نووسينه‌دا هاتوم کتیبى (المعجم الوسيط) له دانانى کؤمه‌لئ له زاناو پايله‌به‌رزاني وه‌کوو دوکتور (احمد حسن الزيات) و دکتور (ابراهيم مصطفى) و (حامد عبد القادر) و (محمد على النجار) م کړدوه به‌سهر چاوه‌ى سهره‌گى و زؤربه‌ى قاموسه‌که‌م له‌و راگواستوه، وه سوديشم له کتیبى (قاموس المحيط) ى (فه‌يروز ثابادى) و کتیبى (المنجد) و کتیبى (المنجد في اللغة العربية المعاصرة) و (قاموسى دهرى) بينيوه.

➤ هه‌ولم داوه زؤربه‌ى وشه‌کان بخمه‌ه رسته‌وه بؤ نه‌وه‌ى خوڼنهر بتوانئ ماناى مه‌به‌ست له‌و وشه‌يه‌ى گهره‌کيه‌تى به‌ناسانى بدؤزته‌وه.

➤ نه‌و وشه‌يه‌ى زيات له‌يه‌ک ماناى هه‌يه، ماناکان ريزکراون و نيوان ماناکانپش به‌هيمای (۵) ديارى کراوه، هر کاتئ نه‌و هيمايه دانرا نه‌وه يه‌کيک له‌ماناکانى وشه‌که ته‌واو بووه.

➤ زؤربه‌ى جار به‌دوا وشه‌که‌دا چاوگى نه‌و وشه‌يه‌ يه‌ک بئ يا زياتر دياريم کړدوه به‌بئ نه‌وه‌ى مانام کړدبئ، نه‌وهم هيشته‌وته‌وه بؤ خوڼنهر خؤى به‌گوږه‌ى شوين ماناى چاوگه‌که بزائئ.

➤ زؤرجار صيغه‌ى (افعل فعلى) و (فعلان فعلاء) م بؤ وشه‌کان له‌که‌وانه‌دا ديارى کړدوه، وه‌کوو (اهيف هيفاء) و (ندمان ندماء).

➤ هه‌روه‌ا به‌گوږه‌ى پښوېست کؤى نيسمه‌کانم ديارى کړدوه به‌م جؤره له‌دوا مانا کړدنئ نيسمه‌که پيتى (ک) دانراوه له‌جياتى کؤ نه‌مجار دوخال دانراوه له‌سهره‌يه‌ک و صيغه‌ى جه‌مه‌که‌م نووسيوه.

هيوادارم خودا پشتيوانم بئ بؤ ته‌واوکړدنئ کاره‌که‌م و به‌ره‌مه‌که جڼگای خؤى له‌دلئ خوڼنهران دا بکاته‌وه له کتیب‌خانه‌ى کوردى دا شوينئ خؤى بگرئ.

محمد أحمد

۲۰۰۸/۳/۱

الهَمَزَة

پالڤته ڪراو، ڪارميا ناگهيه نئ.
الْأَجْرُ: خشتي سورڪراوه بؤ ڪاري
بيناسازی.

آدم: پړوانه مادهی (أَدَم).
آذار: مانگی شهشه می سالی سورهمیانی و
مانگی سییه می سالی زاپینی په.

الْأَذْرِيون: روهکیکی گولته پایزمیه،
گولتهکانی زمردو سورو نالتونی په له
ناورپستی دا خالیکی ږمښ هه په.

الْأَسَى: درهختیکه هه میشه سه ووزه
که لاکه ی هیلکه ییه و گولته که ی سپی
په، بؤنی خوښه، بهرکه ی ږمښه،
به تهری ده خورئ و وشکیښ
ده کړیته وه ده خورئ.

أَمِين: وشه په که دوا ی دوعاو پارانه وه
ده گوتړئ، واته: خودایه داواکه م جی
به جی بکه.

الْأَنْسُون: روهکیکه و مرزییه گولته که ی
سپی و بجوکه.

الْأَنْك: رهصاصی ږمښه.
الْأَيْن: دابو نه ریټی کؤمه لیک یان هی
دمه ږمښه.

أَبَاءُ: (أَبَاءُ بِهَم) تیریکی تیگرت.
الْأَبَاءُ: قه صه ب.

الْأَبَاءُ: بیشه لانی قه صه ب، (ك:
الْأَبَاءُ ه).

أ: په که م پیتی (نهلفو بی په) پیی
ده گوتړئ: (هه مزه) و بؤ جهند
مانایه ك به ګار دی.

• بؤ پرسیار ګردن (أَسَافِرْ غَدَاً)
به یانی سه فهر ده که ی؟
• بؤ بانګردن (أَعْمَدُ انْظُرْ) نه ی
موحه ممه د پړوانه.

• بؤ چونیه کی و په کسانى ﴿وَسَوَاءٌ
عَلَيْهِمْ أَلْأَذْرُ لَهُمْ أَمْ لَمْ تُنْذِرْ لَهُمْ﴾
چونیه که لای نه و بی پړوایانه
بیانتر سینئ یان نه یانتر سینئ ۵ (لا
یهمنی اقرا ت أم لم تقرأ) بخوینئ و
نه خوینئ به لامه وه ګرنگ نییه.

آب: پړوانه مادهی (أَوْب).
آب: مانگی یانزه ی سالی سورهم یانی و
مانگی هه شتی زاپینی په.

الْأَب: نو قننومی په که م ه لای
مه سیحیه کان.

الْأَبْنُس: درهختیکه له ولاتی
حه به شه و هیندوستان د پروئ
داره که ی رهش و پته وه، هه ندئ
پیو پستیاتی ناو مائی لی دروست
ده کړئ، به کوردی پیی ده گوتړئ
نه به نوس، عه به نوس.

الْأَبْنُسِيَّة: ماده یه کی رهشی رقه،
پیکی لې خلتی گوگرد و مه طاطلی

ا	ب	ج	د	هـ	و	ز
۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
ح	ط	ي	ك	ل	م	ن
۸	۹	۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰
س	ع	ف	ص	ق	ر	ش
۶۰	۷۰	۸۰	۹۰	۱۰۰	۲۰۰	۳۰۰
ت	ث	خ	ذ	ض	ط	غ
۴۰۰	۵۰۰	۶۰۰	۷۰۰	۸۰۰	۹۰۰	۱۰۰۰

اَبَدَ: (اَبَدَ اَبْرَدُ) له نادهميزادان دابړا،
گۆشه گير بوو (اَبَدَ الشَّاعِرُ) مانای
قولی خسته نیو شيعره کانی ۵ (اَبَدَ
فُلان بِالْمَكَانِ) فلانکس له وشوینه
مايه وهو به جی نه هیشت.

اَبَدَ (اَبَدَ اَبَدُ): له خه لکی دابړا، گۆشه گير
بوو (اَبَدَ علیه) رقی لی هه لسا.
اَبَدَ: (اَبَدَ الشَّيْءِ) شته که ی نه مرکړد
(تَأَبَّدَ) به مانا (اَبَدَ) په ۵ (تَأَبَّدَ
الْمَكَانَ) نهو شوینه بوو به چوله وانی
که سی تپدانه ما ۵ (تَأَبَّدَ الرَّجُلُ)
بیاوه که کورپتییه ته که ی دریژه ی
کیښاو ژنی نه هینا.

الْاَبْدَةُ: کاری سهرنج راکیش و سه پرو
سه مه ره ۵ به لای گه وره و له بیر
نه چوه وه و ه کوو نه نفالکردنی
کورډ، کیمیا بارانی هه له بجه، (ك:
اَوَابِدُ).. ده گوتری: (اَوَابِدُ الْكَلَامِ)
قسمی سهرنج راکیش ۵ (اَوَابِدُ
الطَّيْرِ) نهو بالندانه ی زستان و هاوین
له یه ك شوین بمیننه وه گهرمین و
کوپستان و جی گورک نه کمن.

اَبَّ: (اَبَّ لِلْسِرِّ اَبًا، اَبَابًا): خو ی بو سهرمه
ناماده کرد، (اَبَّ اِلَيْهِ) هه زی لی
کرد، (اَبَّ عَلَى اَعْدَائِهِ) هه لمه تی
مهردانه ی برده سهر دوزمنه کانی ۵
ده گوتری: (اَبَّتْ اَبَابَةَ الشَّيْءِ) رنگای
خو ی کرده وه دامه زرا ۵ (اَبَّ
الشَّيْءِ) قه صدی کرد، ده گوتری:
(اَبَّ اَبَةً) هه لوپستی نه وی نواند ۵
(اِسْتَأَبَّ فُلَانًا) فلانکه سی کرده
باوکی خو ی ۵ (تَأَبَّبَ بِهِ) شانازی
پنوه کرد.

الْاَبَابُ: ناوی زور
الْاَبَابَةُ: دهر دیکه توشی ناده میزادی
دووره ولات دمبلی.. واتسه:
کورکاندن و نالین بو نیشتمان ۵
(جَوْرَهْ نَهْ خَوْشِيِيَهْ کي دهر وونییه).
اَبَّ: گز وگیا، له قورشان دا دمهر موی:
﴿رَفَا كِهَةً وَاَبَا﴾.

اَبَّتَ (اَبَّتَ الْيَوْمَ اَبَّتًا): روژه که گهرم بوو.
اَبَجَدَ: په که م وشه ی نهو شهش وشانه په
که پیته کانی هیجای تپدا
کو کراو ته وه لای سامییه کان، که
نه مانهن (اَبَجَدَ، هوز، حطی، کلمن،
سَقَفَص، قرشت) پیته کانی هه ردوو
وشه ی (لُخَد، ضَطْغ) که خراونه پال
نهو شهش وشانه هی زمانی عهرمبین
۵ پیته کانی (اَبَجَدَ) له حیسابی (جَمَلُ)
دا به م شیوه به کار دپن، په کان، دمیان،
سهدان، هه زاران.

أَوَابِدُ الْوَحْشِ: گیانه بهری کیوی، نهو
 چه یوانانه ی له گه ل ناده میزاد
 هه ئه که نه ۵ مائی کردنیان ئاسان نه بی.
 الْأَبْدُ: زه مانه، رۆژگار، (ك: آباد وأبْد) ه
 ده گوتری: (لا افعَلْ ذَلِكَ أَبَدَ الْآبَادِ) یان
 (ابَدَ الْآبَدِین) هه رگیزو هه رگیزو هه تا
 هه تابه نهو کاره ناکه م.

أَبْدًا: زهرفی زه مانی داهاتوو، بۆ کردن
 و نه کردن به کار دهه ی ندری،
 هه می شه یی ده گه یه نی، به هو ی
 نیشانی که وه مانای هه می شه یی لی
 دادم پ ندری، وه گوو له هورئان دا
 ده فهرموی: ﴿إِنَّا لَنَدْخُلُهَا أَبَدًا مَا
 ذَامُرًا فِيهَا﴾.

الْأَبْدِي: نه وه یه کو تایی نه بی.
 الْأَبْدِيَّة: چاو گیتی دروست کراوه
 (مصدر صناعي) له وشه ی (الْأَبَدِ)
 دهر دهه ی ندری.

المؤيد: (الحكم المؤبد) سه پاندنی سزا به سه ر
 تاوانباردا به در یژایی ژ یانی.. واده بی
 نهو سزایه سوک ده کری بۆ بیست سال.

أَبْرَ: (أَبْرَ النَّخْلَ) دار خورما که ی ته لقیح
 کرد، موتوری ی کرد تۆوی نیره که ی
 به سه ردا پرژاندن ۵ (أَبْرَ الزَّرْعَ)
 کشت و کاله که ی پیک هی نا، چاکی
 کرد (أَبْرَ الْعَقْرَبُ وَالنَّحْلَةَ فَلَانًا)
 دوپشک پیوه ی دا، هه نگ پیوه ی دا
 ۵ (أَبْرَ الْحِوْرَانِ) له گه ل خۆراکدا
 دهرزی دهرخواردی ناژه له کان دا بۆ

نه وه ی به مرن (أَبْرَ فَلَانًا) زیانی
 به فلان گه یاند پاشه مله غه ی به تی
 کرد.

أَبْرَ الزَّرْعَ: کشت و کاله که باش بوو
 پیگه یی.

أَبْرَ النَّخْلَ - الزَّرْعَ: باخه خورما که، یان
 کشتو کاله که ی باش به خێو کردو
 رهدامی هی نا.

إِثْبَرَ فَلَانًا: داوای له فلان کرد
 خورماکانی بۆ ته لقیح و موتور به
 بکا ۵ بۆی به خێو بکا.

تَأَبَّرَ: کار لی کراو (مطارع) ی (أَبْرَ) ه یه
 واته به خێو کردنه که ی پی که وت ۵
 (تَأَبَّرَ صغار النخل) واته: نه مامه
 خورماکان گه و ره بوون و پیگه یین و
 کاتی موتور به کردنیان هات.

الإبارة: وه ستایی کارامایی
 موتور به کردنی خورمایه، یان
 وه ستایی و لیژانی کشتیاری یه.

الإبارة: وه ستایی و کارامایی
 موتور به کردنی خورمایه، یان
 وه ستایی و لیژانی کشتیاری یه.

الأبار: دروستکه ری دهرزی یه.

الإبرة: دهرزی یه، نامی ریکه سه ریکی
 تیزه و سه ریکی کونه، دورومانی پی
 ده کریت، (إبرة العقرب) جزوی
 دوپشک، (إبرة النحلة) جزوی هه نگ
 ۵ (إبرة المرفق) سه ری نیسقانی
 نه نیشک ۵ (بيت الإبرة): عولبه یه کی
 بچکۆ له یه دهرزی یه کی موغنا تییسی

الْأَبْنُ: حەوزێکی مەعدەنییە خۆی
تیدا دەشۆرێت، وەک وو سوێنە وایە،
(ک: أَبَان) ه.

الْإِبْرِيْمُ: قوڵفە ی قاییش پشەتێنە
(قوڵفە یەکی مەعدەنی یە سەرێکی
زمانە یەکی هە یە سەرەکی تری
قایشە کە پێکەو دەبەستێتەو بۆنەو دی
سەرەکی لە سەر ناوک بوەستێ).

أَبَسَهُ: رقی لی هەلگرت ە رەخنە ی
لی گرت.

أَبِيسُ: گۆلکیکی تاییبەتی و خاوەن
رەوشتی تاییبەتی بوو، میسرییە
کۆنەکان کردویانە بە رەمزی هیزی
نازەل و ریزیان بۆ داناو.

أَبَشْ: (أَبَشْ لَأَهْلِهِ) تێکۆشا بۆ
دایبێنکردنی بزێوی مال و خێزانی،
(أَبَشْ كَلَامًا) قسە ی بێ سەر و بەری
کرد ە (تَأَبَّشَ) گۆبۆونەو.

الْأَبَاشَةُ: خەلکی تێکەل و هەمە جۆر
(گۆمەلگای هەمە جۆر).

أَبَصَ أَبْصًا: گۆرج و گۆل بوو، نیشاتی
بەیدا کرد.

أَبَضَ أَبْضًا: وەزەو حال شیوا، باری
ژیانی تێکچوو، (أَبَضَ الْبَعِيرُ) قاجی
پێشەو دی حۆشترەکی نوشتاندەو
و بەگوریس بەستی (قاجی
هەلبەست) بۆ ئەو دی نەروا، (أَبَضَ
الْإِنْسَانُ) ئەژنۆی نوشتاندەو، قاجی
بەپانییەو جوت کرد، بەلەکە قاجی

بێویمە سەرەکی هەمیشە پووە
شیمالە جیها تەکانی پێ دەزاندری.

الْأَبُور: ئەو تۆویمە خورمای پێ
موتوربە دەکری.

الْمَأْبُرُ: تۆیکلی تۆوی موتوربەکردنی
خورمایە.

الْمُنْبَرُ: دەرزی ئەستوران، دەرزی گەورە،
هەروا نێرکی پووەکی نێر، (ک:
مَأْبَر).

الْمُنْبَرَةُ: فیتنەیی و دوو زمانی، (ک:
مَأْبَر)، دەگوتری: (فشت بینهم المَأْبَرُ)
فیتنەیی و ئاشوب لەناویان دا بلاو
بۆتەو.

الْأَبْرَا: شانۆنامە یەکی شیعرییە لەگەل
مۆسیقادا ئەنجام دەدری (نۆپرا).

الْأَبْرَاشِيه: ناوچە یەکە لەولات کە
پابەندی دەسلالاتی ئایینی
نوستوقفیکە.

الْإِبْرِيْزُ: زێری ساغلام و بێ غەل و
غەش.

الْإِبْرِيْسِيْمُ: باشترین جۆری حەریر
(ناوڕیشم).

الْإِبْرِيْقُ: مەسینە ە حەو جۆش،
حاجەتێکە قەفەو لولە یەکی هەبە
شلەمەنی لیو دەکریتە درەو، (ک:
أَبَارِيْق) ه.

إبريل: مانگی چواری زایینی (نیسان).
أَبْرُ: و أَبْرًا: قەلەمبازی بوو،
لەپاکردن دا بازی دا.

نوساند بهر مفسکيه وه.

الْبَاضِيَّة: تاهميکی خه واريجن، لهئاخرو
ئوخري خه لافهي ئه مهوي دا
سهريان هه لدا، دامه زرينه ره گه يان
عهبدوئلای کوري ئوباضي ته ميمي
بوو.

الْبَرَض: نه سسپی تيز رهو،
ولاخه بهر زه ی خوش پو، (ك: أَبْض) ه
ه (الْمَبْض) ره ميسك، ديوي ناوه وهی
كه كه نه ژنوو نانیشك.

الْبَيْط: بن ههنگل، ديوي ناوه وهی شان و
بان ه لبه لانی نه رم ه داميني چيا ه
(تَابَطُ الشَّيْء): شته گهي خسته بن
باليه وه (تَابَطَ الثَّوْبَ) كراسه گهي
له زير بانی راستيه وه هيناو
به سه رشانی چه پی دا دا ه (تَابَطَتِ
الْمَرْأَةُ الْوَلَدَ) نافرته كه منداله گهي
له خوگرتو سه ره پرشتی كرد ه
(تَابَطَ شَرًّا) نازناوی (ثابت) ی کوري
جابه ره كه پياوئكي عه ره بی
سه رده می نه زانی بووه، نه گهر
(يَسْمَى مَنْسُوبًا) ی لی دروست
بكهين ده ئيين: (تَابَطِي).

إِبْطُ الزُّهْرَةِ: نهو تۆوه ورده به كه له نيوان
لاسکی پوهه كه وه په لکه گه لاكانی دا
ده رده كه وي ه له پهندي پيشيناندا
ده گوتري: (ضرب إبط الأمور)
نه ينی کاره گانی زانی و مه به سته گان
حالی بوو.

أَبَقَ أَبْقًا، إِبَالًا: هه لات، ياخی بوو، (تَابَقَ)

ههر به مانا (أَبَقَ) هاتووه،
(.... الشيء) دژی و مستا، پقی لی
بووه وه، خوی لی بی بهری کرد.

أَبَلَّتِ الْإِبِلُ أَبْلًا وَأَبْلًا: حوشتره گان زۆر
بون، کيوي بوون، به هو ی خواردنی
گیاو گزی ته پو تازه وه، پنيويستی
به ئاو نه بوو، (أَبَلَ فُلَانٌ) فلانكهس
حوشتری زۆری بوو (أَبَلَ فُلَانٌ إِبَالَةً)
فلانكهس جران سه ره پرشتی
حوشره گانی کرد ه (أَبَلَ فُلَانًا أَبْلًا)
حوشتری دا به فلان كهس کردی
به خاوهن حوشتر ه (أَبَلَّتِ الرَّجُلُ إِبْلًا)
واباله کابرا چاودپیری کرد.

أَبَلَ إِبِيَالًا: حوشتره گانی زۆر بوو.

أَبَلَ الْإِبِلُ: حوشتری پاگرت (انْقَلَبَ)
حوشتری به خيو کردو قه له وي
کردن ه (تَابَلَتِ الْإِبِلُ) به مانا (أَبَلَّتِ
الْإِبِلُ) وه ه (أَلْمَابَلَّة) زه وييه كه
حوشتری زۆر بی.

الْإِبَالَةُ: کۆمه ل و تاقم ه باش به پيوه
بردنی مان و سسياسه ت.

الْأَبَائِلُ: ده سته و کۆمه لی زۆرو يه كه
له دواي يه كه ه بۆ کۆمه لی زۆرو
سه رنج راگيش به کار ده هيندری، له
قورئاندا هاتووه ﴿وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ
طَيْرًا أَبَائِيلَ﴾.

الْإِبَالَةُ: باوه شيك چيلكه و چه وي ل ه له
په ندي پيشينانی عه ره ب دا

- هاتووہ (ضُفْتُ عَلَى إِبَالَةٍ) چیلکھو
 چھوئِلَ لہ سہر چیلکھو چھوئِلَ.
 الْأُبْلَةُ: ھۆزۈ خَیْلٌ ۵ (أُبْلَةُ الرَّجُلِ)
 دۆست و ھاوہلانی پیاو، (الأُبْلَةُ)
 شارۋچکھ یەکە نَزِیک بە صرہ.
 الْأَبِيلُ: گۆجان، دار عەصا ۵ بە
 کەشیشی مەسیحانیش دەگوترئ ۵
 (أَلْأَبِلَةُ): باوہشە دارو چیلکھ.
 الْإِنْلِيزُ: ئەو ھۆرۈ لیتە یەى چۆمى نیل
 لەوای خۆى جىى دىلى.
 إِبْلِيسُ: مامۆستاو رابەرى شەیاتینى،
 (ك: أِبَالِس وَاِبَالَسَة) یە.
 إِبْنُ: (ابن الدّم في الجرح): خوینەکە لە
 برینەکە دا رەش بوو ۵ (أَبْنٌ فَلَانًا)
 رەخنەى لە فلانکەس گرت.
 رەوشتى ناشیرینی پال دا ۵
 گوتراویشە (أَبْنَةُ بَحْرٍ) واتە: رەوشتى
 چاک و باشى پال فلانکەس دا ۵ (أَبْنُ
 الشَّيْءِ) شوینى فلان شت کەوت
 (أَبْنُ الْمَيْتِ) مردووەکەى لاواندەو ۵
 (تَأَبَّنَ الْأَثَرُ) شوین بىى ھەنگرت.
 إِبَانُ الشَّيْءِ: کات و ھەرزى شت ۵
 سەرمتای شت ۵ (إِبَالَةُ الرَّجُلِ):
 ھاوہلانى پیاو.
 الْإِبْنُ: کور
 الْإِبْنَةُ: کچ.
 الْأَبْنَةُ: گرنى قامكى قاج، گرنى دارو
 شتى تر، پيشى دەگوترئ بزمارة
 گۆشتینە ۵ عەیب و عار ۵ کینە و رق.
 الْمَأْبُونُ: تۆمەتبار
- أَبَهْ: (أَبَةُ لَه و به): لىى حالى بوو بوى
 دەرکەوت، دەگوترئ: (هَذَا شَيْءٌ لَا
 يُؤْبَهُ بِهِ أَوْ لَهُ) واتە: ئەو شتیکە
 گرنكى پى نادرى، ھەولئ بۆنادرى
 لەبەرئەوئ ھىچ و ھىچ بەوجە.
 أَبَةٌ فَلَانًا لَكَذَا: فلانکەسى ناگادار کردو
 سەرنجى راکيشا بۆ ئەوشتە ۵ (تَأَبَّهُ
 عَلَيْهِ) خۆى بەسەردا رانواند.
 الْأُبُهَةُ: شکۆمەندى و نرخدارى.
 أَبًا وَاِبَارَةً و أَبَوَةً: بوو بەباوک
 أَبَاءُ: پىى گوت بە باوک و دایکەو
 بەقوربانىت بم.
 تَأَبَّى: باوکى بۆخۆى پەيدا کرد ۵
 (تَأَبَّى) بەمانا (تَأَبَّى) یە.
 الْأَبُ: باوک، باپەر، جارى و دەبى بە
 مامیش دەگوترئ ۵ بۆ خواوہنى
 نیش و پرۆژەو بەدیهینانى شتىش
 بەکار دەھینرئ، وشەى (أَلْأَبُ)
 بەلای مەسیحیەکانەو ۵ ئوقنومى
 یەکەمە لەسە ئەقنومەکانى (ثَالُوثُ
 المقدس).
 أَبِى إِبَاءٍ و اِبَاءَةٌ: دزى ئەو شتە وەستا
 پىى رازى نەبوو.
 أَبِى الشَّيْءِ: شتەکەى لى قەدەغەکرد.
 أَلْبِئُ: جوانمەردو دلیر، بەو کەسە
 دەگوترئ خۆى لەشتى پەر و پوچ و
 شەرم ناوەر دوور بخاتەو،
 دەگوترئ: (نَفْسُ أَبِيَّةٍ) نەفسىکى
 بەرزو شکۆمەند خواز، ژیر
 دەستەبى و چەوسانەو ۵ قىوول ناکا.

اَتَبْ، اَتَبْ، وَاَتَتَبْ: كراسى بى قولى
له بهر كرد.

الْاَتَابِكُ: هه مانپهوا، گه وره، له بنه پمندا
بهو كه سه گوتراوه كه سه رپه رشتى
به خيوى كردنى مندالى پاشاو
خه ليفه ي كردوه، وشه يه كى توركى
يه.

اَتَدَ: مانگا كه ي به سته وه بؤ دوشين
(الْاَتَادُ) بهو گوري سه ده گوتري كه
قاجى مانگا ي پى دمبه ستر يته وه
له كاتى دوشيني دا.
الْاَتْرُجُ: ليمو، (الْاَتْرُجُ، الْاَتْرُجَةُ) هه
به مانا ليمويه.

اَتَلْ: چاوه كه كه ي (اَتَلْ و اَتَلَانْ و اَتَلَالْ)
به مانا هه نكاو هه ئينانه وه ي خيرا
خي رايه به رقى هه ئساوى، هه روا
به مانا رويشتنى ته مبه لانه يه كه
به هوى زور خواردن و زور
خواردنه وه وه نه توانى به خي رايى
بپوا.

اَتَمَ اَتَمًا: كردنى دو ماده به يه كه،
كۆكردنه وه ي دوو شت تاوايان لى
بى ببنه يه كه، (اَتَمَ فُلانَ بِالْمَكَانِ)
فلانكه س لهو شوينه مايه وه وه
جتيگر بوو، (اَتَمَ فِي سِرِّهِ اَتَمًا)
به هيواش رويشت.

اَتَمَمَ: دره ختيكه له توپزى دره ختى
زميتون، له كيوو كه ز دپروى پى
ده گوتري زميتونه كيويكه، زور
خوپاگرو ته مهن دريژه، (اَتَمَمَ)

كۆبوننه وه ي كۆمه ئيك ئاده ميزاد
به بۆنه ي ناخوشى و بؤ تازيه بارى
بؤ شايى و گۆمه نديش
به كاردده هيندرى، به لام به زورى بؤ
بۆنه ي ناخوش به كاردده هيندرى.
اَتَنَ بِالْمَكَانِ اَتَا وَاَتَوْنَا: به مانا (اَتَمَ
بالمكان) هاتووه.

اَتَنَ فُلانَ اَتَانًا: به مانا (اَتَمَ) هاتووه واته:
ته مبه لانه جولايه وه (اَتَتِ
الوالدة) دايكه كه منداله كه ي به
شي وه ئاسايى نه بوو، له پيش دا
قاجى هاتن ئهمجار ده ست و سه رو
ملى هاتنه دهر (اَسْتَأْتَنَ) فلانكه س
ماكه رى پاگرت.

الْاَتَانُ: دپله كه ر، ماکه ر، (ك: اَتَنَ) و
(اَتَنَ) ه.

الْاَتَرُنُ: ئاگردانى گه وره، جههه نده مى
حه مام، جههه نده مى گوره ي قسل و
كه ج.

اَتَا، اَتَا الشَّجَرُ اَتُوا اَتَاءً و اِتَاءً: دره خته كه
ميوه كه ي دهر كه وت، به ره كه ي زور
بوو قورسايى خسته سه ر قه دو لقو
پويى دره خته كه ه (اَتَا الماشية)
نازه له كه گه شه ي كرد زاو زيان كرد
زور بون. (اَتَا الحِوانَ اَتُوا)
حه يوانه كان خوشه رپه ويون و خيرا
رويشتن (اَتَا فُلاناً اَتُوا) به رتيلى دايه.

اَتَى الشَّجَرُ اِتَاءً: دره خته كه ميوه كه ي
دهر كه وت و به ره كه ي زور بوو.

الإيتاء: بهروبوم و دانه و پله ه (لَبَنٌ ذُو
إِتَاءٍ) شیرى چهور.

الإِتَاوَةُ: سهرانه و مهپانه، خهرجى و
باج، بهرتيل ه دهگوترى: (فِلَان
ضرب على فِلَان إِتَاوَةً) فلانكس
سهرانهى خسته سهر فلانكس ه
(شَكَمَ فاه بالإِتَاوَةِ) به بهرتيل دهمى
ها خنى، بهرتيلى دابه و بى دنگى
کرد، (ك: اُتارى) په.

الْأَتُو: يارمهتى و بهخشش، رېبازو بىرو
بؤچون.

أتى اَيْتًا و اَيْتَانًا و مَاتَى و مَاتَاءً: واته:
هات به هاتن، دهگوترى: (أَتَيْتُ الْأَمْرَ
مِنْ مَاتَاه و مَاتَائِهِ) له رېگای خوږه وه
بؤ نه و کاره چؤم، باره که يم
دؤزيه وه و کاره کم نه نجام دا ه
(أَتَى) نزىك بووه ه (أَتَى عَلَيْهِ)
به سهرى دا رؤپشت ه کاره گى
نه نجام دا ه (أَتَى عَلَيْهِ الدَّهْرُ) زهمانه
تيکيه وه پېچاو فه و تاندى ه (أَتَى
الْمَكَانَ) هاته نه و شوږنه (أَتَى الرَّجُلَ)
هاته لای پياوه که (أَتَى الْأَمْرَ)
کاره گى نه نجام دا ه (أَتَى الْمَرْأَةَ)
چووه لای نافرمته که لاقهى کرد ه
(أَتَى الْقَوْمَ) خوږى پال نه و هؤزو
خپله داو له و انيش نيه ه غه و ارميه.

أتى فِلَان الشَّيْءَ: فلانكس نه و شتهى
هېنا نامادهى کرد ه له قورئاندا
دمفه رموى: (قَالَ لِفَتَاهُ ائْتِنَا غَدَاءَنَا)

به مانای تريس هاتووه په گى له وانه
به خشينه (أَتَى الْمَالَ) ماله گى
به خشى، (أَتَى الزَّكَاةَ) زهکاتى دا ه
(أَتَى فِلَانًا عَلَى كَذَا) رايان په کديگير
بوو له سهر فلان شت.

أَتَى الشَّيْءَ: نه و شتهى ناسان کرد،
(أَتَى الْمَاءَ و للماءِ) دمرای بؤ ناوکه
ناسان کردو رېى بؤ کرده وه بپروا.

أَتَى إِلَيْهِ الْأَمْرُ: نه و کارهى به بېردا
هات و وای به باش زانى به و جوړه
بکا ه (تَأْتَى لِلْأَمْرِ) له رېى خوږه وه بؤ
نېشه که چوو (آتَيْتُ الْجُرْحَ) پاشماوه
برېنه که وه نه و خوږن و زوخواه
لېى دى.

الإِتَاءُ: نه و دارو چيلکه و چه و پله په که
له دمرای کانیاو و جوگای ناودا
دېبېته به ربه ست و ناهيلى ناوکه
باش بپروا.

الْأَتِيَّةُ: کارى جى به جى کراو و
نه نجامدراو.

الْأَتِيَّةُ: بېگانهى خو هه لواسهرو بى
نهصل و بنېچه ه لافواى هاتوو
له دوور.

الْأَثَابُ: درهختى گه وړه توت که زؤر
لقو پؤپى هه بن ه (الْأَثَبُ) به مانا
(الْأَثَابُ) دى.

أَث، أَلَا و أَلَانًا و أَلَانَةً: زؤر بوو، گه وړه بوو
(أَثَ الثَّبَاتُ) گژوگيا که تېک چرژاو
گه شهى کرد (أَثَ الشَّغَرُ) هزه گانى

استأثر به: نهو شتهى تاييهت به خوى
کرد (استأثر الله فلاناً) خودا
فلانكهسى مراند.

الآثار: زانيارى دهربارهى شوينهوار،
زاراوميهكه بهمانا زانين دهربارهى
كؤن و رابردوى له ميژينهيه.

الإثار: تورهكهى مهك (مهكدان)
جؤره تورهكهيهكه نافهرت
لهمهكهى دهكا بؤنهوهى شوژ
نهبنهوهو قيت بنوئتن ه ههروا بهو
تورهكهيهش دهگوترئ كه دهكرئته
هيشووى ترىئو ميوهى لهو جؤره بؤ
پاريزگارى كردنى.

الآثار: نيشانه، پاشماوهى شت.
الإثار: بريسهكو بريقهى شمشير، تهرو
تازهيى دهمو چاو ه شوئن پئو
بهدوا دا هاتن، دهگوترئ: (جاء في
إثرو) بهشوئن نهوداهات.

الأثر، الأثر: بريسهكهى شمشير (أثر
الشيء) پاشماوهى شت ه شوينهوار
و نيشانهى شت ه لهپهندي پيشينان
دا هاتووه دهئى: (لا تطلب أثراً بعد
عين) نههم پهنده دههيندرئتهوه بؤ
كهسيك بگهپئ بؤ شوينهوارى شتى
فهوتاو ه بهجيماوى رابردوان ه
فهرمودهى ريوابهتكراو، حهديشى
پيغهمبه (د.خ)، (ك: آثار، أثرو).

الأثر الرجعي: ناراسته بوونى قانونى تازه
دهرجوو بهسهر ماوهى پيش
دهرجوونى قانونهكه.

پربون و دريژ بوون. (الشعرُ أث و
أيث) هزهكان پربو دريژن.
أثته: نهرمى كردو ريى بؤخوش كرد،
(أث البيت) خانومهكهى بهناوما
رازاندهوه.

تأث فلان: فلانكهس خيرو خوشى
توش هات ه (تأث البيت):
خانومهكهى بهفهپرش و قالى راخست.
الأثاث: كهلو پهلى ناو مال و مكوو
قالى و قهنهفهو شتومهكى تر، (ك:
أث) ه.

أثره أثراً وإثارةً وأثره: شوئن پئى
ههئگرت ه (أثر الحديث)
فهرمودهكهى گيپايهوه، لههى ترهوه
ريوايهتى كرد ه (أثر السيف)
نيشانهيهكى له شمشيرهكه داكرد بؤ
نهوهى لهگهل شمشيري تر لئى
نهگؤپئ.

أثر عليه أثراً و أثره و أثرى: بهرژهوهندى
خوى پيش خست، له دابهشكردن دا
زؤرينهى بؤ خوى دانا.

أثره إشاراً: ههئى بزاردو ريژى دايه ه
دهگوترئ: (أثره على نفسه)
بهرژهوهنديهكاني پيش
بهرژهوهنديهكاني خوى خست.

تأثر الشيء: شتهكه نيشانهى تيدا
دهر كهوت ه (كأثر بالشيء)
نهوشتهكارى تيكرد (التأثر)
شوئن
پئى ههئگرت.

الأثر: ئەو پياۋەدى خۇي پېش كەسانى تر دەخا ۋە لەفەرمودەدى پېغەمبەردا ھاتوۋە (سزۆن بەدى اثرە) لەو ھە بولاولە دەبىسنن فەرمانپەرۋا ستمەكارەكان شت بۇ خۇيان قۇرغ دەكەن.

الأثر: پلەو پاىە ۋە دەگوترى: (لەفلان عندى اثرە) فلانكەس لای من پلەو پاىەى تايبەتى ھەيە ۋە ئەۋكەسەى خۇي پېش لەكەسانى دېكە باشترە. الأثر: شوپنەۋارو شوپنەدەست لەسەر زەۋى، رەۋشتى بەرزو بۇماۋە لەبنەمالەكەى دا ۋە دەگوترى: (ھەر ذر أثر عىدى) ئەو ئادەمىزادە جىگەى رېزۋ نرخە لام.

الأثر: شتى كۆنىنە ۋە تۈنۈمەرۋ لىكۆلەرۋە لەبۋارى شوپنەۋار دا. الأثر: بىرىسكەى شمشىر ۋە بەلەى زاناىانى سۈرۈشتەۋە (أثر) ناۋە بۇ شلەمەنى يەك كە بۇشاىى پېرەكەتەۋە ۋە لەلەى كىمىيا گەران شلەمەنى يەككى بى پەنگە ۋە مادە چەۋراىى يەكان دەتۈننیتەۋە، لەبۋارى پزىشكى دا بەكار دى.

الإشارة: ئەۋەپە ئادەمىزاد بەرزۋەۋەندى كەسانى دېكە پېش ھى خۇي بخا. الإشارية: لەلەى زاناىانى پەۋشتو ئەخلاق رېبازو بىرۋەكەپەكە دۋى خۇپەرستى و پېش خستنى بەرزۋەۋەندى خۇت بەسەر ھى

كەسانى دېكەدا ۋە بانگەۋازى بۇ ئەۋە دەكا كە بەرزۋەۋەندى كەسانى دېكە پېش بەرزۋەۋەندى و دەستكەۋتى خۇي بخا ۋە بەلەى زاناىانى دەروون ناسىيەۋە گىرنگى پېدانى ئادەمىزادە بە كەسانى دېكە، بەرزۋەۋەندى ئەۋان پېش ھى خۇي بخا جا ئەم پەۋشتە سۈرۈشتى بى يان بەكەسب و خۇرام كىردن بى. التأثيرة: لە پەخنەدا رېبازو بىرو بۇچۈنكە پىنى ۋاپە رەخنەى ئەدەبى ئەۋەندەى پاپەندى زەۋوق كارتىكىردنى كەسەپەتى دەبى ئەۋەندە پاپەندى بنەما كارپىكراۋەكان و قاعىدە عەقلىيەكان نابى.

المآثر: مىرات و جىماۋى رابوردوان بۇكەسانى سەردەم ۋە فەرمودەى رىۋاپەتكراۋ، ئەۋ فەرمودانەى لە پېغەمبەرەى ئىسلاۋە گىپدراۋنەۋە.

أثف أثفا: جىگىر بوۋ، سەقامگىر بوۋ، (أثف فلاناً) شوپنى كەۋت، بۇى گەپراۋ شوپن پىنى ھەنگىرت. أثف القدر إيشافاً: مەنچەئەكەى خستە سەر سى كوچكە.

أثف القدر: بەمانا (أثف القدر) يە ۋ (أثف القدر): مەنچەئەكە خراپە سەر سى كوچكە. (أثف القوم) خەكەكە ھارپكارى يەكترىون ۋ

(تَأَثَّلَ الْقَوْمُ الْمَكَانَ) نهو هؤزه
لهوشوینه جیگیربون و تییدا
مانه وه، به جیان نه هیشت.

الأُثْفِيَّةُ: به كَيْكْ لهوسئ كوچكه
ناگردانه یه كه مه نجه لی
ده خرتیه سهر، (ك: اثنای) یه (ثالثه
الأثافي) سییه می سئ كوچكه ه
به مانا به لای گه ورهش هاتوو ه
دهگوترئ: (رماه بثالثه الأثافي) واته:
به لایه کی گه وره ی توشکرد.

أَثَلْ أَثُولاً: جیگیر بوو چه سپا (أَثَلْ أَثَالَةً)
شهره مهنده بوو، وه جاخزاده بوو،
شكومه ندی به دهست هیئا.

أَثَلْ: دهوئه مهنده بوو ه (أَثَلْ الشَّيْءَ)
رهسه نایه تی نهو شته ی چه سپاند،
(أَثَلْ مَالاً) مال و سامانی په زمه نده
کرد بؤ نه وه ی به ره می بینئ.

أَثَلْ مَالاً: گه شه ی به مال و سامانه كه
کرد (أَثَلْ أَهْلَهُ) پؤشاكی بؤ مال و
خیزانی كردو ریزی لی گرتن، (أَثَلْ
فُلاناً بِمالٍ أَوْ بِرجالٍ) پشتگیری
فلانكه سی كرد به مال و سامان یان
به پیاوو دارو دهسته به هیزی كرد.
تَأَثَّلْ: چه سپا، جیگیربوو، شكومه ندی
به دهست هیئا.

الأَثَالُ: مال و سامان ه شهره فو پیاوه تی
ه وه جاخزاده یی و كه سایه تی.

الأَثَلُ: دره ختیكه له پیړی (طهر فاوی)
به رزو راست هه لچوه به ته مهنه،

داره كه ی داری چاك و به سوده، لقو
پؤپی زؤرن، گه لاکانی باریكن.

الأُثْلَةُ: نه صلل و ره سه ن ه
دهگوترئ: (لفلان أثلَّة مالٍ) فلانكه س
مائی چاك و باشی هه یه.

الأُثْلَةُ: كهلو په لی ناوماں.

الأُثِيلُ: له کیمیا دا به چهنده تاکیکی
هاوکی شه یی دهگوترئ كه پیک
هاتوون له دوو گهر دیله ی کاریبون و
پینج گهر دیله ی نیدرؤجین.

أَثَمَ: تاوانی كرد چهنده چاوگیکی هه یه:
(أَثَمًا، إِنْثَمًا، أَثَامًا، مَأْثَمًا، أَثْمَةً)
(إِثَامًا): خستیه ناو تاوانه وه ه تاوانی
پئ كرد ه (أَثَمَهُ) به تاوانباری دانا ه
(فَلان يَتَأَثَمُ مِنَ الصَّغَاثِرِ) فلانكه س
خوی له تاوانی بچكوله ده پاریزئ ه
(تَأَثَمَ) توبه ی له تاوان كردو پارایه وه
خودا لی خؤشبئ.

الأَثَامُ: سزای تاوان، به مانا تاوانیش
هاتوو ه.

الإِثْمُ: گوناوه تاوان ه كه بكه ره كه ی
شیاوی سزادان بئ له سه ری، (ك:
أَثَام).

الإِثْمِدُ: كل ه ماده یه کی مه عده نییه
شیوه ی بلوری و پهنگی قصدیرییه
رهقه ورد ده کړئ و چاوی پئ
ده پئزئ.

أَثَا: فیتنه یی كرد ه (آثاه مراثاة) دزایه تی
له گهل كرد، (تَأَثُوا) کیشه یان له ناو

خوځيان بهرپاکرد، کښه پان تڼکه وټ.
أَجَّتْ، أَجَّتِ النَّارُ أَجًّا وَأَجِيحًا وَأَجَّةً:
 بلڼيسه ی کرد کلېه ی کرد لرفه ی
 هات. دهگوتړئ: (مَرَّ يَرْجُحُ فِي سِيرِهِ)
 روښت له روښتنه که ی دا لرفه و
 ورشه ی هات ۵ (و سَمِعَتْ أَجَّةَ الْقَوْمِ)
 گوڼم له خسه ی روښتنه که یان بوو
 ۵ (أَجَّتِ الشَّيْءُ) نه وشته برېسکه ی
 دا ۵ (أَجَّتِ النَّهَارُ) روژه که گهرم بوو
 ۵ (أَجَّتِ الْأُمْرُ) کاره که چه واشه بوو
 ۵ (أَجَّتِ الْمَاءُ) ناوکه تال و سوږ
 بوو.

أَجَّحَ النَّارُ: ناگره که ی داگیرساند، (أَجَّحَ
 بَيْنَهُمُ الشَّرُّ) شهرو ناژاوه ی خسته
 ناویانه وه ۵ (أَجَّحَ الْمَاءُ) ناوکه ی
 سوږو تال و تفت کرد ۵ (إِلتَجَّتِ
 النَّارُ) ناگره که داگیرسا ۵ (إِلتَجَّتِ
 النَّهَارُ) روژه که گهرم بوو (تَأَجَّجْتُ
 النَّارُ) به مانا (إِلتَجَّتِ) ه
 دهگوتړئ: (تَأَجَّجَ فَلَانٌ غَضَبًا وَذُكَاءً)
 فلانکه س رقی هه ئسا ۵ توږه بوو
 هه لڼجو.

الْأَجَاجُ: نه و ناوه په له بهر تال و
 سوږی دهم و زوبان دهگهزی.
الْأَجُوجُ: جرای زور روناك و شوعله دار.
أَجَدَ الْبِنَاءُ أَجْدًا: دیواره که ی پته و کرد
 قسایم و مه حکه می کرد ۵
 دهگوتړئ: (الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَجَدَنِي بَعْدَ
 ضَعْفٍ) سوږاس بو نه و خودایه ی

جهسته ی بی هیزو لاوازی ساغو
 پته و کردم ۵ (أَجَدَةُ إِيجَادًا) به مانا
 (أَجَدَهُ) دی ۵ دهگوتړئ: (إِنَّهُ لَمُؤَجَّدُ
 الْإِنْبَابِ وَ الْإِظْفَارِ) نه وه پته و که ری
 که لېه و نینوکه.

الْأَجْدُ: خوشتری میننه ی تیک سمرپوی
 جهسته داپړاو.

أَجَرَ الْعَظْمُ: أَجْرًا وَأَجُورًا، وَإِجَارًا:
 ئیسقانه که په کتری گرتنه وه
 به نارپکی ۵ (أَجَرَ فَلَانًا) فلانکه سی
 به کړئ گرت ۵ (أَجَرَ الْعَامِلُ صَاحِبَ
 الْعَمَلِ) کریکاره که پازی بوو نیش بو
 خاوه ن کاره که بکا به کړئ ۵ (أَجَرَ
 اللَّهُ عَبْدَهُ) خودا پاداشی بهنده ی
 خو ی دا په وه.

أَجَرَ فَلَانٌ فِي وَلَدِهِ: کابرا منداله که ی مردو
 خودا پاداشی دایه وه.

أَجَرَهُ إِيجَارًا: به مانا (أَجَرَهُ) په ۵ (أَجَرَهُ
 مِنْ فَلَانِ الدَّارِ): خانوه که ی لئ
 به کړئ گرت ۵ (أَجَرَهُ مُؤَاجَرَةً)
 شته که ی لئ به کړئ گرت.

إِلتَجَرَ: له ناکامی خپرو به خشینى دا
 به هیوای پاداش بوو ۵ (إِلتَجَرَ عَلَى
 فَلَانٍ بَكْدًا): به کړئ نیشی بو
 فلانکه س کرد.

إِسْتَأْجَرَهُ: کردی به کریکاری خو ی.
الْإِجَارَةُ: کری نیش، گری به ستنیکه
 به مه بهستی سود وهرگرتن له پیناو
 عیوه زیکى تایبه تی دا.

الْأَجْرُ: بهای کار و کرده. (أَجْرُ الْمَهْرِ)

حقی ماریبی، (ك: أَجْر) ه

له قورئاندا دهفه رموی: ﴿لَأَتُوْنَهُنَّ

أَجْرَهُنَّ فَرِيضَةً﴾ ماریبی

نافرته کانتان بدن که مافیک

خویانه ه (الْأَجْرُ) له زاراهوی نابوری

ناسان دا نهو موجه و کرئیه به

بهشی بزئوی کرئکاره که بکا ه

(الْأَجْرُ الْحَقِيقِي) بهو پارمیه

دهگوترئ که دهست کرئکاره که

دهکه وئو نرخ و بههای خوی همه به.

الْأَجِيرُ: بهو که سه دهگوترئ به کرئ کار

دهکا، (ك: أَجْرَاءُ) ه.

إِسْتَأْجَرَ عَلَى الْوَسَادَةِ وَغَرَهَا: سنگی

خسته سهر سهرین و رهپه ورو کهوت

ه (إِسْتَأْجَرَ عَنِ الْوَسَادَةِ) له

پشتیه که دوور کهوته وه.

الْإِجَارُ: نهو میه ناده میزاد سنگ بخاته

سهر سهرین رهپه ورو بکه وئ ه واته:

له سهر ته نیشتی چهپ و راست

رانه کشی.

الْأَجْرُ خَالِئَةٌ: دوکانی دهرمانخانه

(صهیده لی).

الْإِجَاصُ: درهختیکه له پیتری درهخته

گولداره کانه، میوه کهی شیرین و

خوشه ه له ولاتی سوریا و فهلهستین

ناوه بؤ سیو.

أَجَلَ الشَّيْءِ أَجْلاً: نهو شتهی قهدهغه

کردو مهنی کرد.

أَجَلَ فَلَانًا: تیماری مل و مرگه پرانی بؤ کرد،
ملی چاک کرده وه.

أَجَلَ فَلَانًا: فلانکس نازاری مل
و مرگه پرانی بوو.

أَجَلُهُ: مهنی کرد نهیهشت ه (أَجَلَ

الشَّيْءِ) نهو شتهی دواخت، کاتی

بؤ دیاری کرد ه (أَجَلَ الْمَاءِ) ناوه کهی

کؤ کرده وه.

تَأَجَّلَ الشَّيْءُ: به مانا (أَجَلُهُ) دئ ه (تَأَجَّلَ

فَلَانًا) داوای لی کرد کاتی بؤ دیاری

بکا.

إِسْتَأْجَلَ فَلَانًا: داوای له فلانکس کرد

کاتی بؤ دیاری بکا ه (الْأَجَلَةُ) قهرز.

الْأَجَلُ: هؤکار. دهگوترئ: (مَنْ أَجَلَكَ فَعَلْتَ

كَذَا) له بهر خاتری تؤ نهوهم کرد،

بههوی تؤوه بوو هاتم.

الْإِجْلُ: جهله به گاکئوی و جهله به ناسک،

(ك: آجال) ه.

الْأَجِيلُ: کاری دواخراو بؤ کاتی

دیاریکراو ه (الْأَجِيلُ مِنَ الْمَاءِ) شوئنی

کؤبونه وهی ناو، نهستیراو، نهو

ناوهی کؤده کرئته وه بؤ ناودانی

درهخت و باغچه.

النَّاجِلُ: نهستیرای گهوره ناوی تیدا

کؤده کرئته وه و پاشان بهره لالا

دهکرئ بؤ ناودانی دئبهرو باخ، (ك:

مَاجِل).

أَجَمَ أَجْمًا وَاجْرَمًا: بهرق ههلساوی

بیدمگ بوو (أَجَمَ الْمَاءُ) ناوه که بؤنی

کردو گۆڤا ۵ (أَجَمَ الطَّعَامَ وَغَيْرَهُ):
له خواردنی نهو خواردنه وهرز بوو
۵ (أَجَمَ النَّارُ أَجْمًا وَاجِمًا): ناگره که
بلیسهی سه ندو نیله نیله کرد ۵
(أَجَمَ فَلَانًا): زوره ملی لی کرد تا
به ناچاری کاریکی به نابهدلی پی
نه نجام دا.

اَجَمَهُ أَجْمًا أَجْمَةً: دهگوتری: (داوم علی
طعام واحد حتی اَجَمَهُ) بهردهوام بوو
له سهر یهك جوړ خواردن تالیی
ومرز بوو ۵ (أَجَمَ النَّارُ) ناگره که ی
هه لگیرساندو خووشی کرد.

تَأَجَّمَ النَّارُ: ناگره که بلیسهی سه ند ۵
(تَأَجَّمَ عَلَيْهِ) رقی لی هه لسا، لیی
تورپه بوو.

الأَجَمُ: قهصرو باله خانه، (ك: أَجَامَ) ۵.
الأَجْمَةُ: درهختی گه وره و پرگه لاو لقو
پۆپ، (ك: أَجَمَ، إِجَامَ، أَجَامَ) ۵.
الأَجْرَمُ: خمه تبارو مهلول ۵ كه سِيَك
زور رقی له شتِيك بی.

أَجَنَ الْمَاءُ أَجْنًا وَاجِنًا: ناوه که تام و رهنگ
و بوونی گۆڤا ۵ دهگوتری: (يُفْسِدُ
الرَّجُلُ الْجَوْنَ كَمَا يُفْسِدُ الْمَاءُ الْأَجْرُونَ)
له هو له عبو بی رهوشتی پیاو
دمفه وتینن و هکوو چوَن گۆڤان ناو
بی كه لك دهكاو سودی سه رهکی لی
نابیندری ۵ (أَجَنَ الْقَصَارُ الثَّوْبَ)
جل شوړه که کراسه که ی ته پرکردو
به دار کوتای بوئه وهی پاک بیته وه.

أَجَنَ الْمَاءُ: ناوه که تام و بوَن و رهنگی گۆڤا
۵ (أَجَنَ أَجْنًا) به مانا (أَجِنَ) یه، (أَجَنَ
أَجْرَةً وَ أَجَالَةً) ههر به مانا
(أَجَنَ) دی.

الإِجَالَةُ: سوینه یان گلینه ته شتی که
پانکه له یه له گل یان له ماده دی تر
دروست دهگری جلی تیدا دهسوری،
(ك: أَجَاجِنَ).

الأَجَنَةُ: نامیری که له ناسنی زور رهق
بو شکاندنی ماده دی رهق به کار دی.
الْمِنْجَنَةُ: نهو داره تایبه تیه یه
که جل شوړ به کاری دینی بو
کوتانی جله ته په کانی که دهپانشوا
۵ (الْمِنْجَنَةُ) ههر به مانا (الْمِنْجَنَةُ) یه.

أَخ: لاسایی کردنه وهی دهنگی کۆکه و
که سِيَك سینگ ییش.

أَخًا وَأَخًا: واحیا: کۆکه ی گرت
کۆکه کۆکی هات ۵ نازاری په یدا بوو
۵ زوری تینو بوو.

أَخِي: به مانا (أَخٌ) دی ۵ (الأَخَاخُ)
تینوایه تی ۵ رقو کینه.

الأَخِيحُ: رقو کینه.

أَخَذَ الشَّيْءَ: به تاك و ته نها ی ناسی
ته وحیدی نه نجام دا ۵ (أَخَذَ الْقَثْرَةَ)
دهپه که ی کرده یازده.

إِسْتَأْذَنَ: تاك بووه.

أَحَادَ: یهك یهك ۵ دهگوتری: (جاءوا
أَحَادَ، و جاءوا أَحَادَ أَحَادَ) هاتن یهك
به دواپهك دا.

أَحَدٌ: به‌شیوه‌ی نه‌گیرمیی ناوه بۆ هه‌موو
ئه‌وانه‌ی ده‌کری خیطابییان ئاراسته
بکری ده‌گوتری: (لِيسَ فِي الْغُرْفَةِ أَحَدٌ)
که‌س له ژوره‌که‌دا نیه ۵ له‌قورئان
دا ده‌فه‌رموی: ﴿مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا
أَحَدٍ مِّن رَّجَالِكُمْ﴾ محمد باوکی هیچ
کام له‌نیوه‌نیه.

الأحد: یه‌ک ۵ هه‌وه‌ل ژماره‌یه له‌ریزی
ژماره‌کان ۵ ده‌گوتری: یه‌ک، دوو،
سێ، چوار... هه‌روا ناوی‌که بۆ
روژیکی هه‌فته که یه‌کشه‌مه‌یه،
(ك: آحاد، أحدان، أحدون) ۵
ده‌گوتری: (فلان أحد الأَحَدین)
فلان‌که‌س یه‌کیکی نه‌و کۆمه‌له‌یه ۵
بۆ مێینه ده‌گوتری: (إِخْدَى) (إِخْدَى
عشرة) یانزه (إِخْدَى و عشرون)
بیست و یه‌ک... هه‌روا (إِخْدَى)
به‌مانا کاری گه‌وره‌یه، کاری دزیوه ۵
ده‌گوتری: (أَنَّى بِأَخْدَى الْأَخْدِ)
کاریکی گه‌وره‌ی نه‌نجام دا.

أَحْنٍ: علیه‌ آخناً و آخناً: رقی لـج بوه‌وه،
دژایه‌تی کرد ۵ ده‌گوتری: (بَيْنَهُمَا
مُضَاغَنَةٌ عَظِيمَةٌ وَ مُوَاحِنَةٌ قَدِيمَةٌ) له
نیوانیان دا دوژمنایه‌تیه‌کی گه‌وره‌و
رقو و کینه‌یه‌کی کۆن هه‌یه.

الإحْنَةُ: کینه‌و رغو بوغض، (ك: إِحْنٌ) ۵
ده‌گوتری: (إِن الْإِحْنَ تَجْرُ الْمِحْنَ) رغو
کینه به‌لاو ناخۆشی دێنێ.

أَخْ: ده‌نگیکه ئازارو نارووحه‌تی

ده‌گه‌یه‌نی.

إِخْ: ده‌نگیکه خوشتری پێ بیخ ده‌دری.
الأخ: براء، (الأخ الشقيق) برای باوک و
دایکی (الأخ لأب) برای باوکی ۵
(الأخ لأم) برای دایکی.

الأخ والإخ: چلکن و قیزلی‌کراو به‌گوردی
(فَخْ) ی پێ ده‌گوتری ۵ به‌زۆری
ئاراسته‌ی مندال ده‌کری.

الأخِيضَةُ: خۆراکی‌که له‌نارد دروست
ده‌کری ۵ که‌میک ناوو زه‌هتی یا
رۆنی به‌سه‌ردا ده‌کری و
ده‌خوڕێته‌وه.

أَخَذَ الشَّيْءَ أَخْذًا وَتَأْخِذًا وَمَاخْذًا: نه‌و
شته‌ی وه‌رگرت پێی خه‌نی بوو ۵
قورئان ده‌فه‌رموی: ﴿خَذَ مِنْ أَمْوَالِهِمْ
صَدَقَةً لِّطَهْرُهُمْ وَتُزَكِّيَهُمْ بِهَا﴾ نه‌ی
موحه‌مه‌دا له‌مال و سامانی
موسولمانان زه‌کات وه‌رگه‌ره، له
چلکی چروکی و ده‌ست قوچاوی
پاکستان بکه‌ره‌وه بامال و
سامانه‌که‌یان گه‌شه بکا.

أَخَذَ: قبولی کرد ۵ قورئان ده‌فه‌رموی:
﴿وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِي﴾.

أَخَذَ فَلَانًا: فلان‌که‌سی به‌ند کرد، قورئان
ده‌فه‌رموی: ﴿فَخَذَ أَخْذًا مَّكَانَهُ﴾
له‌جیاتێ نه‌و یه‌کیک له‌نێمه به‌ند
بکه.

أَخَذَ: سزای دا ۵ قورئان ده‌فه‌رموی:
﴿وَكَذَٰلِكَ أَخْذَ رَبُّكَ﴾ سزای خودا

ناوا بهو جوړه يه ه به مانای
کوشتنیش هاتوو وورن ان
دمه رموی: ﴿وَمَمَّتْ كُلُّ أُمَةٍ
بِرُسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ﴾ هه ریه ک
لهوگه لانه هه ولی دا پیغه مبه ریه کی
خویان بکوژن.

أَخَذَ: به مانا دیلی کرد ﴿فَأَقْبَلُوا
الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ
وَآخُذُوهُمْ﴾.

أَخَذَ: به مانا زالبوو ﴿لَا تَأْخُذْهُ سِنَّةٌ وَلَا
نَوْمٌ﴾.

أَخَذَ: به هه دو دهستی گرتی، (و أَخَذَ
برأس أخيه بجره اليه).

أَخَذَ فلاناً: پاداشتی فلانی دایه وه، سزای دا.

أَخَذَ الله فلاناً: خودا فلانکه سی له ناو برد.

أَخَذَ على يد فلان: نه پهیشت فلانکه س
نه وکاره بکا.

أَخَذَ على فمیه: قسه گردنی لی قه دهغه
کرد، نه پهیشت دم بکاته وه.

أَخَذَ مآخذ فلان: رڼبازی فلانکه سی
گرته بهر، ره وستی نه وی و مرگرت.

أَخَذَتْ فيه الحمر: مهی وشه رابه که
کاری تی کرد.

أَخَذَ الشيء حذو: نهو شته باری خوی
گرت و جی خوی کرده وه.

أَخَذَ اللبن: شیر که کی ترش کرد.

أَخَذَ في الأمر: دهستی به کاره که کرد.

(أَخَذَ) و مرگر ه (مأخوذ): و مرگیر او

(أَخِيَّة) به مانا (مأخوذة) دی ه (أَخَذَ و

نَارَ) به که سی که ده گوتری: هه لپه بکا
بو به ده سته یانی شتی که و هه ر که
دهستی که و ت خیرا وازی لی بیئی.
أَخَذَ الرضيع أَخْذاً: شیر خوره که به هو ی
شیر زوری دایکی یه وه قه لئو بوو.

أَخَذَتِ العَيْنُ: چاوه که هی شا، توشی
تراخوما بوو.

أَخَذَ الحيوان: نازه که شیت بوو هار بوو.
أَخَذَ اللبن أَخْذاً: شیر که ترشا.

أَخَذَتْ الساحرة: جادو بازه که فیلی
لی کردو داوی بو نایه وه.

أَخَذَ بِذئبه: له سر تاوانه که ی سزای دا.
أَخَذَ الجمل: حوشره که ی به سته وه.

أَخَذَتِ الساحرة: به مانا (أَخَذَتْه)
ده گوتری: (هو مؤخَذٌ عن النساء)
نه و پیاوه به ستر او، جادویان لی
کرده نابی به زوا.

إِلْتَخَذَ القوم في القتال: خه که که
هه ندیکیان هه ندیکیان یان گرت
(إِلْتَخَذَ في المصارعة): هه ریه که و
هاوشانی زورانبازی خوی گرت و
پاشقوی لی گرت و داوی بو نایه وه
ویستی بیخاته داوه که یه وه.

إِلْتَخَذَ فلان لمرضه: فلانکه س
گه ردنکه چی نه خوشی یه که ی بوو
نه پتوانی به سهری دا زال بیی ه
باری به نه خوشی یه که وه گرت ه
(إِلْتَخَذَ) به مانا (أَخَذَ) دی.

إِسْتَأْخَذَ فلان: فلانکه س گه ردنکه ج بوو،
له بهر چاو ئی شیه ی سهری خوی

رادوهو شینئ (إِسْتَأْخَذَ الشَّعْرُ) مووی

ریشی، موی سهری درېژ بوون ناچار
بوو کورتی گردنهووه.

الإِخَاذَةُ: زهوی پهکه ناده میزاد بوخوی

دیاری دهکاو دهستی به سهردا دهگرئ

ه گؤماوی بچوک ناوی پاشماوهی

لافاو کهله شوینیک دا بمینیتتهووه ه

دهسکی مهتال، دهسکی دپو جامه.

الْأَخْذُ وَالْإِخْذُ: رئ و شوین و رنبارو

به پیرهوو پړوگرام ه نهو جالیه

ناده میزاد له شیوهی چه وزدا ههلی

کهنی، (ك: أَخَذَانَ) ه.

الْأَخْذُ وَالْإِخْذُ: چاو نیشه، (ك: إِخْذُ) ه.

الْأَخْذَةُ: نهو فیل و باشقولگرتنهیه

زورانبار بهکاری دهینئ دژی

بهرامبه رهکهی ه نهو فیل و چاو

بهسته کییه پهکه له جادودا دهگرئ.

الْأَخِيْذُ: دپل، گیراو له شه پدا ه

دهگوترئ: (هو أَخِيْذٌ لِّيْ يَدُ الْعَدُوِّ) نهو

پیاوه دپله له ژیر دهستی دوژمن دایه.

الْأَخِيْذَةُ: نافرمتی رهیندراو، گیراو داگیر

کراو له شه پدا ه هه رشتیکی تر داگیر

کراپو و دهستی به سهر دا گیرابی.

الْمَأْخِذُ: په پیرهو منهجه ه ههروهه نهو

رهخنه و عهیبو عارانهی لهکاری

نه نجامدراو دهگیرئ، (ك: مَأْخِذٌ) ه (مَأْخِذٌ

الطَّيْرِ) شوینه پراوی بالنده ه (مَأْخِذٌ

الشيء) سهرچاوهو کانی نهو شته.

أَخَرَ: دواکهوت (أَخَرَ الشَّيْءُ) شته کهی

خسته دواکاتو شوینی خوی ه (أَخَرَ

المِعَاذُ) واده کهی دواخست.

تَأَخَّرَ عَنْهُ: دوانه و هات.

إِسْتَأْخَرَ: به مانا دوا نهو هات.

الْأَخَرُ: په کیك له دوشته به مه رجئ

له پهك بنه ماو ره که زبن.

الْأَخِرُ: دواپین: پیچه وانهی په که مه ه

ناو پکیشه له ناوه جوانه کانی

په روهردگار.

الْأَخِرَةُ: روژی دواپی، بهرامبه ر دنیا ه

ژیانی پاش مردن و زیندو بونه ووه

(الْآخِرَةُ) قولینچی چاو به لای

زولف دا ه فروشتنی شت به قهرز

(الْآخِرَةُ وَالْأَخِرَةُ) کوتایی شت

دواچار.

الْأَخْرَى: میننهی (الْآخِرُ) ه روژی

قیامه ته ه به مانا هه رگیزاو هه رگیز

ه دهگوترئ: (لَا أَفْعَلُهُ أُخْرَى اللَّيَالِي)

واته قهت نهو شته ناکه م، (ك: أَخْرَ،

أَخْرِيَّاتٌ) ه.

الْأَخِيرُ: دواپین ه دهگوترئ: (لَقِيْتُهُ أَخِيْرًا)

دواپین کهس توشی بووم ه

(الْمُنْخَارُ) نهو کهسهی زور دوا

دهکهوئ له کارو وادهی دا ه (الْمُنْخَارُ

مِنَ الشَّجَرِ) نهو درهخته په

میوه کهی دهکهوئته دوا وهرزی

خوی، (ك: مَأْخِرٌ).

الْمُؤَخَّرُ مِنَ الْعَيْنِ: تپلهی چاو به لای

زولف دا ه (الْمُؤَخَّرَةُ مِنَ الْعَيْنِ) به مانا

(الْمُؤَخَّرُ) ه.

أَلْمُؤَخَّرُ: كۆتايى شت له دواوه
 دهگوترى: (مُؤَخَّرُ السفينة) پاشينى
 كهشتى (مُؤَخَّرُ البناء) پاشى خانوو
 (مُؤَخَّرُ المهر) مارهى قهرز.

أَلْمُؤَخَّرُ: ناويكه له ناوه جوانهكانى
 خودا.

مُؤَخَّرَةُ الْجَيْشِ: هيلى دواوه سوپا
 نهركهكهى نهوه دهبى نه هيلى
 دوژمن بپته پيشهوه تا هيلى
 پيشهوه پاشه كشه دهكا.

الإخشيذ: ناز ناوى پاشاكانى
 فهرغانهيه
 بهمانا شاي شايان،
 شاهنشا
 نازناوى موحه ممهدى
 كورپى طوغچه كه له سالى (۲۲۶ هـ -
 ۹۳۷ز) فهرمانهواى ميصر بووه،
 ئهم نازناوه بو ئهو لهم رووه بووه
 كه ناوبراو له نهوهى پاشاكانى
 فهرغانه بووه.

الأغطربط: گيانله بهرئىكى ناودهر يابه
 جهستهى باز نههيه ههيه ههشت
 قاجى ههيه ههرشتئىكى گرت
 هه موو قاجهكانى تيومردئىنى و
 بهرى نادا.

أخا فلاناً أخوة، وأخوة: فلانكهسى كرده
 براى خوى.

أخى فلاناً مزاخاة وإخاء: فلانكهسى
 كرده براى خوى.

أخى بينهما: وهكوو دووبراى لى كردن،
 هاوكوفى و هاوشانى خسته
 ناويانهوه.

أخى فى فلان أخية: چاكه يهكى له گهن
 فلانكهس كرده
 شتيكى باشى له لا
 نه نجام دا.

أخى فلاناً: پى گوت براگيانه كه م
 (أخى الدابة) قولفهى بهستنه وهى بو
 چوار پييه كه دا بين كرده.

تأخى فلاناً: فلانكهسى كرده به براى
 خوى
 (تأخى الشيء) پشكنينى
 نهو شتهى كرده.

الأخية: قولفهيه كه له ديوار دهگوترى
 پان به زهوى دا داده كوترى بو
 نهوهى ولاغ، نازهل ههر چوار پييه كه
 بى پى دهبهستنهوه
 (الأخية)
 چاكه و پياوتمى، (ك: أواخ) ه
 (الأخية) عهده و پهمان و بهئىن
 دهگوترى: (له عنده أخية ترعى) لاي
 فلان واده و بهئىن و پهمانيك ههيه
 كارى پى دهكرد.

الأخ: برا نهو كه سهيه توو نهو سكيك
 پان پشتيكي پان سكو پشت
 ههر دو كيان ئيوه كوكرد بپتهوه.

الأخ من الرضاعة: براى شيرى نهو
 كه سهيه توو نهو هاوبهش بووبن
 له شير خواردنى مه مكي ئافرهت يكي
 دا.

الأخ: دوست و هاوهلى باش
 به برا نهو
 كه سهيه له تهنگانه و ناخوشى دا
 فريات بكهوى
 يارمهتيت بدا
 ههر له پهنندا هاتوو دهئى (رب
 أخ لم تلده أمك) زور برا ههيه

دايكت به وه له دی نه هیڼاوه.

الأخ: هاوشان و هاوډل و هاوبهش،
خاومنی شت.

الأخت: خوشکی باوک و دایکی،
خوشکی باوکی، خوشکی دایکی،
خوشکی شیري.

الأخت: هاوشان و هاو وینه و دهگوتری:
(رماه الله بلیلة لا أخت لها) خودا
به لایه کی بی وینه ی به سهردا دان.

أخت یروشع: کینایه په له خور.
أدب أدبا: خوارده مهنی دروست کرد و
خه لکی داومت کرد.

أدب القوم: بانگی خزم و دؤست
ناسیاوه کانی کرد بؤ میوانداری و
نانخواردن و خواردنی بؤ دروست
کردن.

أدب فلاناً: فلانکه سی راهینا له سهر
رهوشتی جوان و داب و نه ریتی
په سهند و بانگه وازی کرد بؤ
رهوشتی جوان (أدب القوم علی
الأمر) قوممه که ی له سهر فلان کار
کو کرده وه، هه لینان بؤ کردنی.

أدب فلان أدباً: فلانکه س خوی راهینا
له سهر رهوشتی جوان.

أدب فلان: فلانکه س له بواره کانی نه دمب
دا پیشکه وت و شاره زابوو.

أدب إیداباً: خوارده مهنی ناماده کرد،
دمعوه تی خزم و ناسیاوه کانی کرد و
بانگی کردن بؤ نانخواردن.

أدبه: راهینا له سهر رهوشتی جوان و

بهرز، فیزی بواره کانی نه دمبی کرد
و تمبی خواردوی کرد له سهر
خرابه کانی و دهگوتری: (أدب
الدابة): چوار پییه که ی راهینا و
ژیرباری کرد، ژیر نیری خست،
نیری خسته سهرمل، گورتانی کرد.

تأدب: فیزی ئاداب و رهوشت بوو،
له بواره کانی نه دمب دا شاره زابوو و
(تأدب بادب القرآن) فیزی نه دمبی
قورنن بوو، به گوږه ی قورنن
هه لئس و کهوتی کرد و (تأدب بادب
الرسول): به گوږه ی رهوشتی
پیغه مبر هه لئس و کهوتی کرد.

الأدب: خاومنی دمعوه ت و نان و
خوانه که و نه وکه سه ی میوانداری
میوانه کانی کرد.

الأدب: ریازه پی کردنی نه فس و دمروونه
به فیرکردن و پالفتنه کردن و
راهینان له سهر نه و رهوشتانه ی
پیویستن و کومه لیک ناکارو رهفتارن
دهبی پابه ندیان بی و شیعو
په خشانی جوان و سهرنج راکیش و
هه موو نهوشتانه ی عه قلی
ناده میزاد به ره می هیان و (علوم
الأدب) زانیاری په کانی نه دمب
(زمانه وانی، صهرفو نه حوو
معانی و به یان و به دیع عوروض و
قافیه و خوشنوس و دارپشتن و
موحاضه رهدان)، (ک: آداب) ه. له م
روژگارهدا (آداب) ناوه بؤ زانیاری

میزوو جوغرافیساو زانیاری
زمانه‌وانی و فله‌سفه.
الاداب العامة: داب و نه‌ریته گشتیه
په‌سند کراوه‌کان.
آداب البحث والمناظرة: یاسا
سه‌ره‌کیه‌کانی گشت و گوو
راگو‌رینه‌وه و چه‌له‌حانی.
الادبی: همرشتیک پال نه‌دمب بدری
(قیمه ادبیه)، (شجاعة ادبیه، کسب
ادبی، موت ادبی... الخ).
الادیب: نه و که‌سه‌ی خاومنی نه‌دمب
بی، ره‌وشتی نه‌دمب زانی تیدابی ه
ره‌وشتی جوان په‌یره و بکا.
التادیب: پالفته کردن، نه‌دمب دادان،
ته‌مب کردن ه (مجلس التادیب)
نه‌نجومه‌نیکه ده‌شویه‌یته ه‌ولی
دادگا ه به‌رزه‌وه‌ندیه گشتیه‌کانی
تیدا به‌رچاو ده‌گیرئ.
المأدبة، الأدبة: نه و خواردن و سفره و
خوانه‌یه که ناماده ده‌کری بؤ
ده‌وه‌تکراوه‌کان.
أدُّ لِي سِرِّهِ: په‌له‌ی کرد له رویشتنه‌که‌ی
دا.
أدَّ الإبل: حوشره‌که باره باره‌که‌ی
گتیراپه‌وه ه ده‌نگی خوی خوارده‌وه.
أدُّ الأمرُ فلاناً أدّاً: فلانکه‌س به‌لاکه‌ی
له‌سر قورس بوو، نیسه‌که‌ی لی
نالوزا ه (أدُّ الحبل) چه‌بله‌که‌ی توند
کرد.
تأدَّد: توند ره و بوو.

الأدَّة: دریزی ریگه و راستی ریگه.
الأدُّ: کاری خراب و نه‌کله‌ومت ه له‌قورنان
دا ده‌فه‌رموی: ﴿لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِذَا﴾
به‌راستی کاریکی دزیوو خرابتان
نه‌نجام دا.
أدُّ أذراً وأذرة: قو‌ر بوو، (له‌ر أذِر) نه و
پیاوه قو‌ره.
الأدرة: گون هه‌لاوسان ه گون قو‌ر
بوون.
الإدْرِجین الأیدرجین: غازیکه بی ره‌نگ و
تام و بؤنه له‌گه‌ل نؤکسجین
به‌نه‌ندازه‌یه‌کی تایبه‌تی تیکه‌ل
دمبی ناوی لی بیك دی..
أدَّلَ الجرحُ أدلاً: برینه‌که ساپیژ بوو
قه‌تماغه‌که‌ی سه‌ری لاجوو (أدَّلَ
اللَّيْنُ) شیره‌که ترشا، زور مزر بوو.
أدَّلَ الحِمْلُ: کۆله‌که، باره‌که زور قورس
بوو باره به‌ره‌که‌ی به‌ته‌واوی ماندو
کرد.
أدَمَ بينهم أدماً: نیوانیانی ریك خست و
ناشتی کردنه‌وه.
أدَمَ الصَّانِعُ الجِلْدَ: وه‌ستاکه پیسته‌که‌ی
خاراندو هه‌موو زیاده و پیتکه و
پله‌کانی لی لابردن ه ده‌باغی کرد.
أدَمَ الطعامُ: خواردنه‌که‌ی تیکه‌لاوی
پیخوره‌که کرد.
أدَمَ فلاناً بأمله: فلانکه‌سی تیکه‌ل به
خاو و خیزانی خوی کرده‌وه.
أدِمَ أدماً وأدمةً: نه‌سمه‌ریه‌که زور تو‌خه

ده‌گوتړئ: (محمد اَدَمُ): موحه‌ممه د
زور نه‌سمه‌ره ه (کریستان اَدَماء)
کوټستان زور سه‌وزه‌یه.
اَدَمَ اَدَمَة وَاَدَمَة: به‌مانا (اَدَم) به.

اَدَمَ بَيْنَهُمَا: رڼکی خستنه‌وه، ناوېزی
کردن ه (اَدَمَ الْخَبَزِ وَالْجِلْدِ) پرزو
پال و سوتوو پوشکه و شتی
له‌وجوړه‌ی له‌نانه‌که کرده‌وه، شته
زیاده و پل و پرژه‌کانی له‌پېسته‌که
لابردو سفتی کرد.

اَدَمَ الشَّمْسِ فَلَانًا: خوړ رنګی پېستی
فلانکه‌سی ره‌ش هه‌ل‌گیړا زور
نه‌سمه‌ری کرد.

اَدَمَ الْخَبَزِ: نانه‌که‌ی زور له‌پېخوړه‌که
گوشی ه زوری تیک هه‌لدا ه (اَلتَّدَمَ
الْعُرْدُ): ټاو به‌ناو بوړیه‌که‌دا روی
ه (اَلتَّدَمَ فَلَان) فلانکه‌س نانه‌که‌ی به
پېخوړه‌که‌وه خوارد.

اَسْتَاَدَمَ فَلَانًا: داوای پېخوړی
له‌فلانکه‌س کرد.

اَدَمَ: باوکی ټاده‌میزاد ه (اَلْاَدَمِيَّ)
ټاده‌میزاد، وچه‌ی ټاده‌م.

اَلْاِدَامُ: پېخوړ ټهو شله‌مه‌نی و پېخوړه‌ی
نانه‌که والی‌ده‌کا به‌خوشی قوت
بچی.

اَلْاَدَمَةُ: تیکه‌لاوی و پیکه‌وه ژبان ه
ده‌گوتړئ: (بَيْنَهُمْ اَدَمَةٌ) له‌نیوانیان دا
به‌یوه‌ندی و تیکه‌لاوی هه‌یه.

اَلْاَدِيمُ: پېست ه خوراکی به‌پېخوړه‌وه ه

(اَدِيمُ کُل شَيْءٍ ظَاهِرِه) پېستی
هه‌موو شتیک پرووه دمه‌کیه‌که
به‌تی ه (اَدِيمُ اللَّيْلِ) تاریکایی شه‌و ه
(اَدِيمُ الْأَرْضِ) توپی زه‌وی ه (اَدِيمُ
النَّهَارِ) سپیاه‌تی روژ ه (لِيسَ تَحْتَ
اَدِيمِ السَّمَاءِ اَكْرَمَ مِنْهُ) له‌ژیر
خیمه‌ی ټاسمان دا له‌و به‌رېز تر
نیه.

اَدَا اَدْرَا: به‌هیواشی روی ه روپشتنه‌که‌ی
مام ناومندی بوو.

اَدَا اللَّبَنُ: شیرکه بزپکا ه (اَدَا اللَّبَنُ اَذْوَا
و اَذْبَا) ماسته‌که‌ی هه‌ژاندو کردی
به‌دو ه (اَدَا الظَّنِّي): فیل‌ی له
ټاسکه‌که کرد بوټه‌وه‌ی نیچیری بکا.

اَدَا فَلَانًا: فیل‌ی له‌فلان کرد، فیل‌ی بو کرد.
اَدَى اللَّبَنُ اَذْبَا وَاَذْوَا: شیرکه بزپکا.

اَدَى فَلَانٌ اِيْدَاءً: فلان به‌هیز بوو (اَدَى
لِلْأَمْرِ) ټاماده‌باشی بوکاره‌که کردو
هوکاره‌کانی ره‌خساندن ه (اَدَى فَلَانًا
عَلَى كَذَا) یارمه‌تی داو هاوکاری کرد
بو نه‌نجامدانی نه‌وشته.

اَدَى الشَّيْءُ: نه‌وکاره‌ی نه‌نجامدا (اَدَى
السَّيْنِ) قهرزه‌که‌ی دایه‌وه، (اَدَى
الصَّلَاةِ) نوژه‌که‌ی له‌کاتی خو‌ی دا
به‌جی هیټا.

اَدَى الشَّهَادَةِ: شایه‌تیه‌که‌ی دا (اَدَى اِلَيْهِ
الشَّيْءُ) ټهو شته‌ی پیکه‌یاند.

تَاَدَى لِلْأَمْرِ: ټاماده‌ باشی بوکاره‌که
کردو خو‌ی بو حازر کرد.

تَأَدَى إِلَى فَلَانٍ: به‌فلاَنکەس گەبەشت
(تَأَدَى لَهُ الْأَمْرُ) کارەمکەى بۆناسان
کرد ە (تَأَدَى الدِّينُ) قەرزەمکە
درایەوه ە (تَأَدَى الرَّجُلُ) کابرا
قەرزەمکەى دایەوه.

إِسْتَادَهُ عَلَيْهِ: فلانکەسى بەسەردا زان
کرد ە (إِسْتَادَى فَلَانًا مَالًا) ماله‌کەى
له‌فلاَنکەس داگیر کرد.

الْأَدَاءُ: جێبەجێ کردن ە خوێندنەوه.
الْأَدَاءُ: ئامیڕێکی بچوکە ە لەزاراوه‌ى
نەحوپییه‌کان دا وشەیه‌کە
ده‌هێندری بۆ دروستکردنى
پەيوەندى نێوان دوو وشە یان
مانایەك لەوشەیه‌کى تر دا بگەیه‌نێ
وه‌ک‌وو (س، سوف) کە ده‌لێن:
ئەداتى استقبالیان یان (أَل) ئەداتى
تەعریضە.

الإِدَارَةُ: جامیلکە، پەرداخ، کسوپ ە
کەبەکاردین بۆ ئاو خواردنەوه.
أَذِنَ الْحَبُّ أَذْنًا: دانەوێڵەکە چروژه‌کەى
یان گۆڵۆکەکەى دەرکەوت.

أَذِنَ فَلَانًا: گۆیچکەى فلانى ئەنگاوت.
أَذِنَ أَذْنًا: گۆیچکەى گەورەن، گۆیچکە‌کانى
مەیلەو درێژ بوون.

أَذِنَ لَهُ، وَإِلَيْهِ: گۆی بۆ پراگرت، قسە‌کانى
بیستن.

أَذِنَ لِرَاحَةِ الطَّعَامِ: حەزى لەخواردنەکە
کرد.

أَذِنَ لَهُ لِيَه: رێگەى پێدا (أَذِنَ لَهُ عَلَى

فَلَان) نیزی بۆ وەرگرت.
أَذِنَ الْعُشْبُ إِذْنًا: گیاو گزەمکە وەرده
ورده خەریکە وشک بێتەوه ە (أَذِنَ
بِهِ) بانگەوازی بەوه‌کردو رایگەیانند،
(أَذِنَ الْمُؤَذِّنُ لِلصَّلَاةِ) بانگەدمر بانگی
نوێزى دا (أَذِنَ فَلَانًا) گۆیچکەى
فلاَنکەس هەتکۆلى ە (أَذِنَ الشَّيْ
فَلَانًا) ئەوشته فلاَنکەسى توشى
سەر سوپمان کرد.

أَذِنَ فَلَانٌ تَأْذِينًا وَأَذَانًا: زۆر بانگەوازی بۆ
ئەو شتە کردو پرۆپاگەندەى زۆرى
بۆکرد ە (أَذِنَ بِالصَّلَاةِ) بانگی
نوێزى دا ە (أَذِنَ بِالْحُجِّ) کاتى چونه
حەجى راگەیانند.

تَأَذَّنَ فَلَانٌ: فلان ئەو هەواڵەى
بلاوکردهوه ە (تَأَذَّنَ لِي النَّاسِ)
هەپەشەى لەخەتکەکە کرد ە نەى
لێ کردن، ترساندن، (إِسْتَأْذَنَ عَلَى
فَلَانٍ) داواى لێ کرد بچیتە لای و
قسەى لەگەڵ بکا.

الْأَذْنُ: گۆی گەورە، گۆی مەیلەو درێژ.
الْأَذِنُ: برۆ.

الْأَذَانُ: بانگ، بانگی نوێز ە (الأَذَانان)
بانگو قامەت.

الْأَذْنُ: گۆیچکە، ئامیڕى بیستن
لەئادەمیزادو گیانلەبەرى تر دا ە
هەروا نساوه بۆ قەڵشەو دەسکى
مەسینەو گۆزەو سوراخى.

الْأَذْنُ: (بطانة الرجل) دەستەو دایمەرى پیاو.

اَذُنُ الْخَمَارِ: گوئ کهره، گیایه که له
باشوری نه وروپاو دهرؤی چقلاوویه
گوئله کانی زمرده، ره گه کانی
مادهیه کی سوری تیدایه.
اَذَانُ الْاَرَبِ: گوئ کهروشکه، گیایه که
په لکه کانی دمشوبهئته گوئچکه ی
کهروشک چقلی زوری هه یه ۵
گوئله کانی شینی سپی واشهن ۵
بهروبومه که ی زبره دنووسئ
به پؤشاکه وه.
اَذَانُ الْجَذِي: گوئ کارپله ۵ گه لا کانی
چروپرن له ناومرستی دا خه لفی
درئز دهردن گوئله کانی وردپله ن،
به ره که ی وشکه، تۆوی ورده.
اَذَانُ الدَّبِّ: گیا ورچه: له ولاتی شامو
ولاتی سینا دهرؤی نزیکه ی دوو
مه تر بهرز دهبئته وه ۵ ریشالو
پهرو پؤلئکی زمردی به سه ره وه یه،
به کؤتایی لاسکه که یه وه گوئلئکی
مه پله و درئزی زمردی عادمتی
هه یه، به ره که ی پیچرا وه یه.
اَذَانُ الشَّاةِ: گوئ مهره گیایه که
له نه وروپاو هه وزی دهریای
ناومرست دهرؤی، بؤ چار سه ری
کوان و دؤمه ل و زیپکه
به کار دمه ئندرئ.
اَذَانُ الْعَنْزِ: گوئ بز نه گیایه کی ناوی
یه، پیچی دمه گوترئ بلوئری شوان.
اَذَانُ الْفِيلِ: گوئ فیله رومکئکه بنه که ی
ومکو و کمنگره دمخورئ.
اَذَانُ الْحَيْطَانِ: فیتنه و قسه هئین و

قسه بهر.
الْاَذْنُ: لابر دنی حیجرو رئگه پیدانی بؤ
نه نجامدانی مامه له و گری به ستو
شتی له و حؤره.
الْاَذْنَةُ: چروزه ی دانه وئله له سه ره تای
دهر که وتنی دا.
الْاَذْنَةُ: خؤش باومر، نه وکه سه ی گوئ
بؤ قسه ی هه موو که س دهر گری و پی
باومر ده کا.
الْاَذْنُ: که فیل، به ره عؤده بوو، بانگ.
الْاَذْنُ: گوئچکه له ۵ له زانیاری ته شریح
دا بریتی یه له یه کئیک له و دوو
بؤریه ی سه روی دل که خوین
له ده مارمکان و مرده گسرن ۵
گوئچکه له ی لای راست و گوئچکه له ی
لای چه پ.
الْاَذْنَةُ: نامیری بیستن، به شی خواری
گوئچکه.
الْمَنْذَلَةُ: مناره، شوئنی بهرز بؤ
بانگدان.
الْمَاذُونُ: نه وکه سه ی رئگه ی پی دهرئ
گری به ستی مارمی و ته لاق
بنووسئ و جبه جئیان بکا.
اَذِيَّ فُلَانٍ: توشی نه زیهت بوو ۵ زیانی
پی گه می.
اَذَاهُ، اِيْذَاءُ: نه زیهتی پیگه یاند (کأذی
به) له وشته وه زیانی پیگه می.
اَرَبَهُ اَرَبَهُ اَرَبًا: گری دا قه می کرد
تونو تۆلی کرد.
اَرَبَ الْعَصْرُ: نمته که بهر له یه یومره،

پزی، کهوته خواری بههوی گولی و
نهخوشی لهو جوړه ۵ (ا ر ب بالشی)
یان (ا ر ب لی الشی) شارمزابو لهو
شتهدا ماهیرو لیزان بوو.

ا ر ب علیه بکدا: بهسهریا زال بوو ۵
موحتاج بوو.

ا ر ب آرابه واربأ: له لیزانی و سیاسهت و
فهندو فیل دا سهرکهوتنی بهدهست
هینا.

ا ر ب علیه ایرابأ: سهرکهوت ۵
بهمرازگهپشت ۵ (آ ر ب فلانأ
مؤ آ ر بة) بهربهرمکانی فلانی کردو
بهسهری دا زال بوو (ا ر ب الشی)
بهمانا (ا ر بة) دئ ۵ ههروهها بهمانا
بهپدمستی کردو زوری کرد، تهواوی
کرد ۵ (ا ر ب الذیحه ا ر ب ا ر ب ا):
کوشتییهکی پارچه پارچه کرد
(ا ر ب العضو) نهندامهکی
لی کردهوه.

تأ ر ب: توندو تۆل بوو پتهو بوو، (تأ ر ب
فُلان) فلانکس خوی بهلیزان و
سیاسهتمدار نیشان دا ۵ بهتهکهلوف
لیزانی و زیرمکی خوی نواند ۵ (تأ ر ب
لی حاجته) لهکارهکی دا لهداخوازی
یمکی دا توندپهوی کرد (تأ ر ب علیه)
بهرهنگاری بوموه توند پهوی کرد
نیشهکی گران کرد.

إستأ ر ب: پتهوی کرد توند پهوی کرد ۵
(إستأ ر ب فلان) فلان کس لهههموو

لایهکهوه دمردو بهلا دهوریان داوه ۵
قهرزو قۆله لهههمولایهکهوه رویان
تی کردووه پرستیان لی برپوه.
الأ ر ب: زیرهکی و لیزانی و شارمزا
لهکاروبار دا.

الإ ر ب: پیویستی، عهقل و ناووز، زیرهکی و
لیهاتوویی، نهندامی تهواو ۵
دهگوتری: (قطعه ا ر ب ا ر ب ا) نهندام
دوانهندامی لی کردهوه پهلهلی کرد.

الأ ر ب: بیچولهی نازهل لهوساتهی لهدایک
دمبی.

الأ ر ب: پیویستی، یان پیویستییهکی زور ۵
هیواو ناوات.

الأ ر ب: پیواوی شارمزاو لیزان
لهکاروباردا ۵ بهلای گهورهو
کارمسات.

الأ ر ب ا: عهرمبون، پیشهکی نهو بره
پارمیهی لهکاتی مامهتهدا کرپار
دمیدا به فروشیار وهکوو بریک لهو
نهندازمیهی لهسهری پیک دین.

الأ ر بة الأ ر ب: گرینهکه که بهناسانی
ناکرتتهوه ۵ قولفهیهکه یان
سینگیکه لهدیوار دا قایم دهکری
ولاغی پی دمهستنمهوه ۵ نهو
گلادمو ملهوفکه گوژمهکه په که
نازهلی پی رادمکیشری.

الإ ر بة: مهبست و هیواو ناوات ۵ نارمژو
لهنافرمت ۵ له قورئان دا
دهمفرموی: «غیر اُولی الإ ر بة».
الأ ر بون: عمرمبون.

الأُريّة: نهستورایی پان نزيك بهورگ ۵
نهوبهشسهی لسهکاتی
خونوشتانندنه ودها بهورگهوه
دهنوسن.

أُريّة: (أهل بيت الرجل): نامؤزاو
خزمه نزيكه کانی ۵ (الفتق الأربي)
بهلای پزیشکانهوه درانی ورگه
تادهگاته دمزوی (دهماری) مهنهوی.
مَارب: شاریکی ولاتی بهمهنه، کاتی
خوی بهربهستی بهناوبانگی
مهئرب لهوی کراوه.

المَارب: (ك: مَارب) به مانا پیویستی
پان پیویستییهکی زور.
المَاربّة: ههربه مانا (مَارب)ه،
(ك: مَارب)ه.

آرثوذكس: وشهیهکی یونانییه بهمانا
قسهی راستو بی غهل و غهش ۵
نیستا بهو مهسیحیانه دهگوترئ
کهپایان وایه: مهسیح یهک تهبیعتو
یهک ویستو خواستی ههیه.

أرث النار: ناگرهکهی ههنگیرساند ۵
دهگوترئ: (أرث بن القرم) پیکیهوه
نانو بهشهری دانو دزایهتی خسته
ناویانهوه ۵ (أرث بین الأرضین)
ناوانو سنووری خسته نیوان نهو
دوو زهوییهوه.

تأرث النار: ناگرهکه ههنگیرسا ۵
(الإراث) نهو شتهیه ناگری پی
ههلدمیج ۵ هیتنهیی و دوو زمانی.

الارث: میرات ۵ باهی ماندهی شت ۵ گل و

خؤل ۵ کارو کردهوهی کؤن ۵ دابو
نهریتو شتی کؤنینه که باشینه له
پیشینهی وهرگرتب.

الأُریّة: سوتهمهنی ۵ سنوورو نیوانی
دووپارچه زهوی.

أُرج أرجا: دروی کرد (أرج الحق بالباطل)
حهقو بهتالی تیکهلاو کرد.

أُرج بین الناس أرجا و أرجانا: خهککهکی
لیک توندکردن هانی دان بؤنهوهی
بهلاماری بهکتری بدهن.

أُرج الطیب: بؤ نهخوشهکه بلاو بؤوه ۵
(أرج المكان) نهو شوینه بؤنی
خوشی تیدا بلاو بؤوه ۵ (أرج
الناس) خهککهکه پشیوییان
تیکهوتو دهستیان کرد بهگریان.

أُرج النار: ناگرهکهی ههنگیرساند ۵
(أرج الطیب) بؤ نهخوشهکه
بلاو بؤوه ۵ (أرج المكان) نهوشوینه
بؤنی خوشی تیدا بلاو بؤوه.

الأریّة: بؤنی خوش، (ك: أرائج)ه.

الأرجون: عونصوریکی گازه بی رهنگو
بؤنه بهنهندازهیهکی کهم لههوادا
ههیه ۵ بهکاردههیندرئ بؤ
پرکردنهوهی گلؤپو چرای
کارهباپی.

الأرجوان: درهختیکه گولیکی زور

سوری ههیه بی بؤنه، دیمهنی تا
بلی جوانه ۵ ههروا به بؤیهی
سوریش دهگوترئ ۵ کراسی رنگ
کراو بهگوله نورجوانی.

اړخ الى مكانه: نارمزوى شوينى خوى
كرد، كوركاندې بؤ جئ و رڼى خوى و
يادى زڼدى خوى كرده وه ۵ (اړخ
الكتاب) كاتى نوسينى كتيبېكه
ديارى كرد ۵ ميژوهكه دى ديارى كرد.
اړخ الحادث: روداوېكه دى ديارى كرد
كاتى روداوېكه رون كرده وه.

التاريخ: كومه لىك روداوو روژگارن
تاك و كومه لى پيدا تپېر دېمن
دياردهكانى سروشت و كومه لايه تى
ديارى دهكا.

التاريخ: توماركردنى نه و روداوو
دياردانه يه.

المزخ: ميژوو نووس و زانا به و روداوو
دياردانه.

الأرخييل: كومه لىك دوركه دى ليكه وه
نزيك.

الإردب: بېومړيكه بيست و چوار ربه
دهگرى، له كوردستان دا ته غارو
حېره يه پئ ده لىن ۵ قه ناتيكه ناوى
پيدا دېروا بؤ ناودانى زهوى و زار.

الإردبة: به لوعه يه كى گه ورميه له
سواله ت دروست ده كرى ۵
له كوردستان پى دې ده كوتري گلينه
پان كونج.

الإرداز: به رده سواله ت پان سواله ته
به رديكى تاريخى مه يله و شين پان
سه وزه، بؤ ه لاشى خانوو به كاردئ
۵ واده بئ ته خته له وحى نوسينى
لى دروست ده كرى، جارى واپش

دمېج بؤرى ناوى لى دروست
ده كرى.

اړ - اړبر: دمنگى لى هات ۵ (اړ الحيران
اړا): گيانله بهر كه سكى چوو
گوفتېره توشېوو ۵ (اړ النار)
ناگره كى هه لى گيرساند ۵ (اړ
الحيران): ناژله كه دى دېر كرد، پاي
نا.

الإرة: ناگر.

الأير: دمنگ ۵ زړه تى تله مېون دمنگى
تله مېون له كاتى بهر ز كړنه وه
بيسته ك دا.

أوز (أرز) ارزأ و أروزا: وىك هاتمه و
كوبؤوه ۵ كومه كومه و گاكولكى
كرد له بهر ماندويى ۵ ده كوتري: (ما
بلغ أعلى الجبل إلا أروزا) نه گه پشته
تؤپه لى كيوه كه مه گير
به گرمؤله يى و له سر چنگان.

أوز الحيران: ناژله كه به هيز بوو خوى
داړشت ۵ (أرز الى المكان) پهنای به و
شوينه برد، گه پايه وه بؤ نه وئ ۵
له فرموده ي پيغه مېر دا (د.خ)
هاتووه (إن الأسلام ليارز الى المدينة
كما تأرز الحية الى خبزها) بېنگومان
نيسلام ده كړي ته وه بؤ مدينه
و مكوو چؤن مار ده كړي ته وه بؤ
كونى خوى.

أرزت الشجرة: دره خته كه له زهوى دا
رېگى داكوتان پته و بوو.

أَرْضُ الْأَصَابِعِ مِنَ الْبَرِّ: په‌نجه‌کان

له‌سهرمان گرژ بون.

أَرْضُ اللَّيْلَةِ أَرْضُ وَأَرْضُ وَأَرْضُ: شه‌وه‌که

سهرماکه‌ی به‌هیز بوو.

الأَرْضُ: دره‌ختیکی گه‌وره‌ی په‌قه له توخمی

دار سنه‌وبه‌ره، هه‌میشه سه‌وزه، زور

به‌رز ده‌بیت‌هوه، داره‌که‌ی بۆ که‌شتی

دروس‌تکردن به‌کاردنن

به‌ناوبانگترین دره‌ختی نه‌رز

دره‌ختی نه‌رزی لوبنانی په.

الأَرْضُ: مهرمه‌هه گياهه‌کی وهرزیه بی ناو

نابی زور چه‌زی له ناوه، گوله‌کانی

چه‌ند ده‌نکه چه‌لتوکیک له‌خۆ

ده‌گرن مه‌پله‌و زهردن که‌پاک

ده‌کړی و به‌کړه ده‌کړی دنکه برنجی

بجوکی سپی له په‌یدا ده‌بی

خواردنیکي جیهانییه له‌زور ولات دا

خوراکي سه‌ره‌کیه ده‌کولتندری و

ده‌کړی به چیشت.

الأَرْضُ: سه‌هۆن، رۆزی سه‌رماو سۆل و

زور سارد.

أَرْضُ (أَرْضُ): بوو به فه‌لاو وهرزیر،

کشتیار ده (أَرْضُ) به‌مانا (أَرْضُ) په ده

(الإَرْضُ) بنه‌چه، نه‌صل، بنه‌ما.

أَرْضُ: فلانکه‌سی کرد به فه‌لاو وهرزیر.

الإَرْضُ: فه‌لاو وهرزیر، (ك: أَرْضُ،

أَرْضُ، أَرْضُ).

الأَرْضُ: به‌مانا فه‌لاو وهرزیره.

الأَرْضُ قَرَّاطِيَّة: حکومه‌ت یان چین و

توئزیکي کۆمه‌ل که‌خۆیان

به‌خانه‌دان بزاندن و ژیا‌نیکي خۆش و

تایبه‌تییان هه‌بی.

أَرْضُ بَيْنَهُمْ أَرْضُ: به‌شه‌ری دان و

پیکه‌ومنان ده له‌په‌کزی هان دان.

أَرْضُ فَلَانًا: فلانکه‌سی بریندار کرد ده

خوینی برینداریه‌که‌ی دا.

أَرْضُ بَيْنَهُمُ الْحَرْبُ: شه‌ری نیوانیانی

خۆش کرد.

إِلْتَرَشَ جُرْعَهُ: خوینی برینه‌که‌ی

وهرگرت.

الأَرْضُ: برین و عه‌یب ده وهرگرتنی خوینی

برین ده نه و به‌ پاره‌یه‌ی که‌کپار

له‌جیاتی دره‌که‌وتنی عه‌یبی

فرۆش‌راوه‌که له‌فرۆشیاری

ده‌ستینیه‌ته‌وه، (ك: أَرْضُ) ه.

أَرْضُ الْأَرْضِ وَالْأَرْضُ أَرْضُ: زه‌ویه‌که

ده‌باغه‌که گیاه و گزی زوربوو ده

دیه‌نی رازاوو جوان بوو، (أَرْضُ

الْقَرْحَةُ) برینه‌که داوه‌شا، ده‌می

کرده‌وه، بوو به‌خۆره‌و چاره.

أَرْضُ الْحَشْبَةِ: داره‌که مۆرانه خواردی

ده‌خمخۆرکه لی دا.

أَرْضُ الْأَرْضِ: به‌مانا (أَرْضُ) ه ده (و

أَرْضُ فَلَان) فلانکه‌س بوو به

پیاویکی خیر خوازو بی فیز.

أَرْضُ فَلَان: فلانکه‌س توشی نه‌خۆشی

یه‌که بووه به‌بی ئیراده سه‌ری

ده‌له‌رزی و هه‌میشه به‌ملاو به‌ولادا

ده‌که‌وی.

أَرْضُ الْأَرْضِ: فیزی نه‌و خاکه بووه

هه‌میشه هاتوو چۆی ده‌کا.

أَرْضُ الشَّيْءِ: نه‌و شته‌ی چاك كرده‌وه،
چاكسازى تپیدا كرد.

أَرْضُ السَّاءِ: مه‌شكه يان كونده‌كه‌ی
چاك كرده‌وه نه‌رمى كرده‌وه
چه‌ورى كرد.

تَأْرَضْتُ النَّبْتُ: گزو گياكه خۆی گرت
له‌خۆكه‌وت، راسا، جوان و په‌رداخ
بوو ره‌گی داکوتان.

تَأْرَضُ فُلَانٌ: فَلَانَكه‌س له‌و شوینه
جیگیر بوو مايه‌وه، (تَأْرَضُ الْمَنْزِلُ)
نه‌و مه‌نزله‌ی هه‌لبزاردو تپیدا
مايه‌وه.

إِسْتَأْرَضْتُ الْأَرْضَ وَالْقَرْحَةَ: به‌مانا
(مجرده‌كه‌یه‌تى).

إِسْتَأْرَضْتُ الْفَسِيلُ: نه‌مامه‌كه‌ په‌گو
ریشه‌ی به‌زه‌وى دا رۆچون و بلاو
بونه‌وه.

إِسْتَأْرَضُ السَّعَابُ: هه‌ور قورس بوو،
به‌رى ئاسمانى داگیر كردو
واده‌بیندرئ ده‌لجى وه‌ستاوه.

إِسْتَأْرَضُ بِالْمَكَانِ: له‌وشوینه مايه‌وه.
الْإَرْضُ: هه‌رش و راخه‌ریكى پان و پۆپه
له‌توكى حوشتر و موو خورى دروست
ده‌كړئ.

الْأَرْضُ: زه‌وى، په‌كێكه‌ له‌هه‌سه‌اره‌كانى
كۆمه‌له‌ی خورى ۵ پله‌ی سییه‌مى
هه‌یه‌ له‌فه‌له‌كى خۆی دا به‌ده‌ورى
خۆردا، نه‌و هه‌سه‌اره‌یه ئیمه‌ی
ئاده‌میزاد له‌سه‌رى ده‌ژین.

أَرْضُ الشَّيْءِ: لای خواروى شت ۵ (علم
الأرض) زانیاری زه‌وى ناسی
زانیا‌رییه‌كه‌ له‌زه‌وى ده‌كۆئیته‌وه،
له‌باره‌ی چینه‌كانى و پێكهاته‌كانى و
گۆرانكاریه‌كانى به‌سه‌رى داهاتوون.
الْأَرْضَةُ: ده‌عبایه‌كه‌ سپیه‌و وه‌كوو
میرو وایه‌ له‌وه‌رزى به‌هاردا
ده‌رده‌كه‌وئ ۵ هه‌روا كرمیكه‌ یان
په‌رۆیه‌كه‌ دارده‌خوا به‌كوردی پئى
ده‌گوتړئ: مؤرانه، خمخۆركه ۵
ده‌گوتړئ: (خشبَة مَارُوضَة) داریكى
مؤرانه لئ دراوه ۵ (فُلَانٌ أَفْسَدَ مِنَ
الْأَرْضِ) فَلَان له‌مؤرانه وێرانكه‌ر
تره.

الْأَرْضِيَّةُ: كړیى گرتنى پارچه
زه‌وییه‌كه‌ بۆماوه‌یه‌كى دیاریكراو.
أَرَطَتِ الْإِبِلُ أَرَطًا: حوشتره‌كه‌ نه‌ره‌طای
خوارد، (أَرَطَ الْأَدِيمُ) پێسته‌كه‌ی
به‌نه‌ره‌طا ده‌باغ كرد.

أَرَطَتِ الْإِبِلُ: به‌خواردنى نه‌ره‌طا
حوشتره‌كه‌ی ژانه‌ سكى گرت ۵
(أَرَطَتِ الْأَرْضُ إِرَاطًا) نه‌و زه‌وییه
روه‌كى نه‌ره‌طای لئ پوا.

الْأَرَطِي: روه‌كێكى دره‌خت ناسابه‌ له
پێړى په‌تاته‌یه ۵ له‌ لمبه‌لان دا
ده‌رۆئ و په‌ك په‌گى هه‌یه ۵
كه‌لاكه‌ی بارىكه‌ میوه‌كه‌ی وه‌كوو
عوناب ده‌جئ.

الْأَرْغُنُ: نامی‌ریكى مۆسیقایه‌ فۆی پيدا

أَرَكُ الْجُرْحُ: خهريكه برينهكه چاك
بیته وه توئ بینیته وه.

أَرَكُ الْأَمْرِ لِي عِنْقِهِ: نه وکاره ی له نه ستو
گرت و پیوه ی پابه ند بوو.

أَرَكُ الْإِبِلِ: گه لای درهختی نه پراکی
دهر خواردی حوشره که دا.

أَرَكْتُ الْإِبِلَ: گه ده ی حوشره که توشی
نه خویشی بوو به هو ی خواردنی

گه لای درهختی نه راک.

أَرَكْتُ الْأَرَاكُ: درهختی نه راک لقه کانی
تیک چرزان و گه وره بوو.

الأَرَاكُ: درهختی نه راک یان درهختی
سیواک رو ه کیکی شیوه درهختیه و

له پیری نه راک ه لقه کانی زورو
په لکه گه لاکانی دوو دوو بهرام بهر

په کن ه میوه به کی سوری مه یله و
رهشی هیه ده خوری ه له ولاتی

گهرم دا دهر وئ، بؤ نمونه له ساری
باشوری خو ره ه لاتی میصردا

دهر وئ.

الْأَرِيكَةُ: قه نه فیه، کورسی، (ك: أَرَاكُ) ه
(أَرِيكَةُ الْجُرْحِ) گوشته ساغه که ی

برین: که گوشته سوره که ی دیاربئ و
کیم و زوخه که ی نه مابئ.

الْأَرَكُونُ: سه رو کی گوند، ریش سبی
گوند.

أَرَمَ عَلَيْهِ أَرَمًا: گهستی ه (أَرَمَ الشَّيْءُ)
شته که ی له بیخ دهره ینا ه

ده گوتری: (أَرَمَتِ السَّائِمَةُ الْمَرْعَى)
نازه له که له وهره که ی ژئر پی دا،

ده کری، کؤمه لیک بؤری و شوینی
فوتی کردنی تیدان، له بنه رت دا

وشه به کی یونانی په.

الْأَرْغُلُ: نامیریکی دوو فاقی موسیقایه
دوو بؤری کونکونی تیدان په کیان

له وی تریان کورت تره.

أَرْغَهُ مُؤَارَفَةً: هاوسییه تی کرد، که و ته
په نایه وه.

أَرْغَ الْأَرْضُ: زه وی په که ی نیفزاز کرد و
دابه شی کرد، نیشان داری کرد.

الْأَرْقَةُ: نیشانه په که دادهر ئ سنووری
پارچه زه وی په کانی نزیک په کتری

پئ دیاری ده کری.

أَرِقَ أَرَقًا: خه وی لی زپا، به شه و خه وی
لی ناکه وئ.

أَرْقَهُ إِيْرَاقًا: وای لی کرد خه وی لی
بزپئ ه (أَرْقَهُ) به مانا (أَرْقَهُ).

إِلْتَرَقَ: به مانا (أَرِقَ) په (تَأَرَقَ) به مانا
(أَرِقَ) په.

الْأَرَقُ: خه و لستیزان ه (الْأَرَقُ)
خه ولیزپانی لی بوو به عاده ت.

الْأَرْقَانُ: په رمقان، نه خویشی په که
تووشی زهر عات ده بی و زمرد

هه لده که پئ.

أَرَكْتُ الْإِبِلَ أَرَكًا وَأَرَكًا: حوشره که
گه لای درهختی نه پراکی خواردو

گه ده ی ژانی لی هات به هو ی
خواردنی نه و گه لایه وه.

أَرَكَ الرَّجُلُ بِالْمَكَانِ: پیاوه که له وشوینه دا
جیگیر بوو به جی نه هیشت.

به سهریا هاتوو له ناوی برد (أَرَمَ)
الْجَذْبُ الماشية) گرانى و بئ بارانى
ناژه له كهى له ناوبرد (أَرَمَ الْخَيْلُ)
ئه سپه كهى كوشت.

أَرَمَ أَرَمًا: فهوتاو له ناوچوو.

أَرَمَ الْأَرْضُ: زهوییه كه هیچی لئ نه پړوا
بووه سوته مهرۆ.

الأُزْمُ: ددان (فلان يحرق عليك
الأُزْمَ) فلانكهس ددانته لئ دهسوئ
ئه وهندهى پق لیته.

الأَرَمُ: نهو بهردانهن كه له رینگادا دهكرینه
نیشانهى رینگاكه و بهزۆرى له مبهرو
ئه و بهرى كویره پێدا داده نرێن
بۆئه وهى رېبوارهكان بزانهن له كوێوه
بپۆن.

إِرْمُ: نهته وهیهك بووه له كوۆن دا گهلى عاد
لقیكى ئهوانن (دهسلین: شارێكى
گههرهوى گهلى عادبووه.

الأَرُومُ والأَرُومَةُ: بنكى درهخت بهزۆرى
بۆ ریشه و نژاد بهكار دههیندرئ (ه
دهگوترئ: (هو طيب الأرومة) نهو
ریشه و نژادی رهسه و
وه چاخزادهیه.

الأرمادا: ئوسطول ئیسپانیا بوو
له سهدهى ههژدهدا ئینگلیز تێكى
شكاند.

أَرَكَةُ: گهستى (أَرَنَ، أَرَنًا و إِرِنًا):
گهشهى كرد، كه یهخۆش بوو، باكى
له هیج نییه.

أَرَكَةُ مَازَكَةٍ و إِرَانَا: شانازی به سهردا

كردو خۆى به سهردا رانواند.
الإِرَانُ: كه له گاكیوى (ه رشه و لاخى
نیرى كیوى گيا خۆرو كاویژ كه.

الأُرْسَةُ: په نیری ته پان تۆوێكه
دهكریته ناو شیروه دهیكاته په نیر.

الأُرْبُ: كه رویشك (ه گیانه بهریكى زۆر
و بهربلاوه له زۆر شوینی جیهان دا
ههیه (ه فره وهیهكى نهرم جهستهى
دابهوشیوه، كیوى و مالى ههیه.

الأُرْبَانِي: پهنگى مهیله و تاریك (ه
دهگوترئ: (كساء أربانى).

أُرْبَةُ الأنف: سهرى لوت (ه دهگوترئ:
(جَذَعُ أُرْبَتَهُ) سوكاپهت پێ كرد (ه
(قوم شَمَ الأُرَانِبِ) گهلیكى
شكۆمهندن.

الأُرْدَنْجُ: چهرمێكى پهشه پێلاوى لئ
دروست دهكرئ (ه روئیكى رهشه
پێلاوى پێ پهش دهكرئ.

أَرَا التَّارَ أَرَوًا: فوێكه ناگردانى بۆ ناگرهكه
دروست دهكرد.

أَرَى النَحْلَ: ههنگهكه ههنگوبنى كرد.

أَرَى الْقِدْرَ: دیزهكه، مهنجه لهكه بههوى
ناگرهكه وه شتى بهبهنهكهیهوه
نووسا.

أَرَى فُلَانٌ: فلانكهس پقى ههئسا، توپه
بوو.

أَرَى الدَّابَّةَ الى الدَّابَّةَ: ناژه لهكه،
چهپوانهكه پهکیان گرتو پێكه وه
له سهر ناخوړنك لهوهران.

أَرَى الرِّيحَ السَّحَابَ: با هموره که ی رادا ۵
 (أَرَى فَلَانُ الْمَاءَ) فلانکس ورده
 ورده ناوهمه کی پنداکرد.
 أَرَى اللَّبَنُ وَغَرَهُ بِالْأَنَاءِ أَرْيَا: شیرکه سوتاو
 هیندیکی به دیزه که وه نووسا.
 أَرَى الدَّابَّةَ إِلَى الدَّابَّةِ: نازه له کانی
 تیکه لاو کردن یه ک ناخوری بو
 بنیات نان.
 أَرَى الشَّيْءَ: نهو شته ی جیگیر کردو
 له شوینی خوی چه سپاندی ۵ (أَرَى
 الدَّابَّةَ) ناخوری بو چه یوانه که
 دروست کرد ۵ (أَرَى فَلَانًا) فلانکس
 فیلی له فلان کرد نهو داوای ری
 نیشان دانی لی کردبوو به لام نهو
 خیانه تی لی کرد ناموزگاری
 کردنه که ی به فیل بوو.
 أَرَى عَنِ الشَّيْءِ: قسه ی پیچ و په نای
 دمر باره ی نهو شته کرد به ته ورپیه
 دمر باره ی دوا، نهو ی مبه ست بوو
 شتیکی تری درک اند.
 إِثْرَى النَّحْلُ: ههنگه که ههنگوینی کرد.
 إِثْرَى فَلَانٌ بِالْمَكَانِ: فلانکس لهوشوینه
 مایه وهو جیگیر بوو.
 إِثْرَى الْأَرْيُّ بِالْغَلِيَّةِ: ههنگوینه که
 به کوله سه که وه نووسا.
 الْأَرْيُّ: نهو سینکه داکو تراومیه یان نهو
 قولظه یه که له دیوار قایم دکرئ که
 نازه لی پیوه دبه سترته وه.
 الْأَرْيُّ: ره گه زی ناری نهو گهل و
 نه ته و مبه یه کومه تیک تایبه تمه ندی

زمانه وانی و ره گه زو دیارده کویان
 ده که نه وه.
 الْأَرْيَّةُ: تایبه تمه ندیه کانی ره گه زی
 ناری.
 الْإِرَّةُ: قولکه ناگردان ۵ گوشتیک وشک
 بکری ته وه بو نهو ی له سه فهدا
 که لکی لی وهر بگیری.
 الْأَرْيَّةُ: چه یوانه کیوی نیربن یان می،
 (ك: أَرَاوِي، أَرَوِي).
 الْأَرْيُّ: ههنگوین ۵ شه ونم که ده که ویته
 سهر گه لای درخت ۵ نهو به شه
 خوارده مهنیه ی به بنک و نه ملاو
 نهو لای دیزه و مهنجه نهو دهنووسن.
 الْأَرْيَّةُ: رهوشت به رزو سه خ
 سروشت و نانبد.
 أَرْبَ الْمَاءِ أَرْبَا: ناوهمه جاری بوو، رهوان
 بوو.
 أَرْبَتِ الْمَاشِيَةُ: نازه له که کاویزی نه کرد.
 تَأَرْبُوا الْمَالَ بَيْنَهُمْ: ماله که یان
 به سه رخویان دایه شکرد.
 الْإَرْبُ: کورته بالای ورگنی سمت گه وره ۵
 ناکس به چه و خوپی ۵ فیل زانو
 چاو و راو کهر.
 الْإَرْبُ: نهو بوریه یه که له سه ربانه وه
 یان له شوینیکی به رزه و ناوی پیدا
 دهینرته خوار، (ك: مَآرِبُ).
 أَرْجَ لِي مَشِيَةً أَرْجَا: به خیرایی رؤی
 تیز تپه ری. (أَرْجَ عَنْهُ) ته مبه لی
 کرد دواکه وت.
 أَرْجَ أَرْجَا: به مانا (أَرْجَ دِي).

أَزَجَ الْعُشْبُ: گیاو گزه که له خو که ووت و بهرز بۆوه.

أَزَجَ الْبِنَاءُ: دیواره که ی بهرز کرده وه، باله خانه که ی بهرز کرده وه.

الْأَزَجُ: بینا به کی لاکیش به ی به که سه قفه که ی قهوس بی.

أَزَجَ أَرْجًا: وَیْكَ هَاتُوه ۵ ته مبه لی کرد، دوا که ووت.

أَزَجَ الْعِرْقُ: دهماره که په له په لی بی که ووت که وته هه لپه رین.

أَزَجَ الْقَدَمُ أَوْ الثَّغْلُ: قَاحَه که خلیسکا ۵ نه عله که له ژیر قاجی دا سوپا و خلیسکی برد.

الْأَزُجُ: دوا که ووتو له ره وستی جوان ۵ نه و و لاخه ی له کاتی باری گران دا دهنر کیتی، دهنالینی.

الْأَزَاذُ: جۆر یکه له خورمای باش.

أَزَرَ الزَّرْعُ: کشتو کاله که تی کچر ژاو له خو که ووت و هه ندی کی هه ندی کی هه لگرت.

أَزَرَ فَلَانًا: ئیزاری له بهر فلانه کهس کرد ۵ (أَزَرَ الشَّيْءَ) پشتگیری له و شته کرد و به هیزی کرد.

أَزَرَ الْحِصَانُ أَرْأً: نه سپه که سمت و که فه ل و دو قاجی دوا وه ی سپی بو و قاجی پی شه وه شی پهنگی کی تره.

أَزَرَ الزَّرِيعُ مَزَارَةً: به مانا (أَزَرَ) به ۵ (أَزَرَ فَلَانًا) یارمه تی فلانی دا.

أَزَرَ الشَّيْءَ: هاوشانی نه و شته بو و

بهرام بهری کرد.

أَزَرَهُ: به مانا (أَزَرَهُ) دئ (أَزَرَ الثَّبَتَ

الأرض) گزو گیا که زهوی په که ی داپوشی ۵ (أَزَرَ الحائط): دیواره که ی

به دیواری کی تر به هیزی کرد (أَزَرَ الْكِتَابَ) به رای خو ی په را ویزی

له سهر کتیبه که نووسی ۵ ده گوتری: (نصره نصرًا مؤزرًا) یارمه تیه کی به

هیزی فلانکه سی دا.

إِثَّرَ وَاتَّزَرَ: ئیزاری له بهر کرد (تَأَزَّرَ) به مانا (إِثَّرَ) په (تَأَزَّرَ الزَّرْعُ):

به مانا (أَزَرَ) به.

الإزارُ: پۆشاک یکه نیوه ی لای خواروی

جهسته ی ئاده میزاد داده پۆشی ۵ پیاوانی موسو لمان له کاتی ئی حرام

به ستن دا ئیزار ده پۆشن ۵ ده گوتری: (فَلَانَ عِفِفَ الْإِزَارِ)

فلانکه سی داوین پاکه ۵ (إِزَارُ الحائط) نه و جینه دیوار و خسته به له لای

خواروی دیواره که وه پۆوه ی دهنو سپنری بۆ پته و بوونی یان بۆ

پارێزگاری یان بۆ جوانی.

الْأَزْرُ: هیزی توانا ۵ ده گوتری: (شَدَّ

أَزْرَهُ) به هیزی کرد پشتی قا یم کرد له قورئان دا دمه رموی: (أَشْدُّ بِهِ

أَزْرِي)

الإزْرُ: بنه ما و نه صل ۵ (الْمِثْرُ): به مانا

(الأزاره) ۵ ده گوتری: (شَدَّ لِلْأَمْرِ مِثْرَهُ) خو ی بۆ نه و کاره ناماده

کردو پشتینی بؤ بهست (و شدْ مَنْدَرَه
درون النساءِ) خوی له نافرمت دور
خسته وه ۵ (فلان عقیف المَنَزَر) فلان
داوینپاکه ۵ توخنی کاری حه رام
ناکه وئ.

أَزْ اَزیزاً، و اَزازاً: جمو جۆلی کرد که و ته
هه لپه رکه ۵ له بهر تیز پره وی یان
کولان دمنگی ئی هات ۵ دموگوتری: (أَزْ
الرعدُ والقِدر والطائرُ) هه وره که
گولاندی ۵ دیزه که گیزه ی هات ۵
بالنده که ورشه ی هات.

أَزْ النارُ أَزْ و اَزیزاً: ناگره که ی داگیرساند
(أَزْ القدرُ) دیزه که ی به ویزه ویز
خست (أَزْ الشیءُ) نهو شته ی به
جمو جۆل خست

أَزْ الشیءُ: شته که ی راته کاندو به توندی
جولاندی.

أَزْ فلاناً: فلانکه سی هه لئاو سووری کرد
له سه ر کردن یان نه کردنی شتیک.
أَزْ بینهما: نیوانی شیواندن لیکی کردن به
دوژمن، یان به پیچه وانه وه.

إِنْتَرْ: به مانا (أَزْ) یه ۵ (الْتَرُ منه) لسی
تؤرا ۵ پهی ئی هه لسا.

تَأَزَّرْ: به مانا (أَزْ) یه (تَأَزَّرَ الْمَكَانُ)
نهو شوینه دانیشتوانه که ی که و تنه
پاپه پین و بگروه به رده، پشیوی
که و ته ناویانه وه.

الْأَزْ: لیدان ی به نیش له کوان و دۆمه ن.
الْأَزْ: کۆمه لی زۆرو قهرمبالغ.

الْأَزْ: دمنگ

الْأَزِيزُ: پویشتنی به په له ۵ خیرا
پویشتن.

أَزِفَ الرقبتُ: کاته که نزیک بووه ۵
دموگوتری: (أَزِفَ التَّرحُلُ) سه فهره که
نزیک بۆته وه ۵ له قورنان دا هاتووه
(أَزِفَتِ الْأَزْفَةُ) پۆزی قیامهت نزیک
بووه ۵ (أَزِفَ الرَّجُلُ) پیاوکه په له ی
کرد.

أَزْفُهُ إِيْزافاً: په له ی ئی کردو وای ئی کرد
په له بکا.

تَأَزَّفَ اعْطَرُ: ههنگا وه کانی لیک نزیک
بوونه وه (تَأَزَّفَ الْقَوْمُ) خه لکه که
لیک نزیک بونه وه
الْأَزْفَةُ: پۆزی قیامهت.

الْأَزْفُ: دهستکورتی و ژیا نی کوله مه رگی ۵
ژینتالی.

أَزَقَ أَزَقاً: تهنگه به ربوو ۵ (أَزَقَ الشیءُ)
نهو شته ی تهنگ کرده وه (تَأَزَّقَ) به
مانا (أَزَقَ) په.

الْمَأَزَقُ: تهنگ و جه لمه، تهنگزه،
تهنگه به رو شوینی به رته سک، (ک:
مَأَزَقَ) ه.

أَزَلَ الْمَكَانُ أَزْلاً: شوینه که تهنگ بوو ۵
(أَزَلَ الرَّجُلُ) پیاوکه که و ته
ژینتالی و جه رمه سه ربیه وه ۵ توشی
دهسکورتی و تهنگزه بوو ۵ (أَزَلَ
فلاناً) ۵ فلانکه سی حه بس کرد ۵
خسته ناو چورتم و تهنگزه وه ۵

(أَزَلَ الدابة) نازده لکه‌ی به‌ند کرد،
گوریسی به‌ستنه و مکه‌ی کورت
کرده‌وه، له‌ناو له‌وه‌پگا به‌جی
هیشت.

أَزَلَ الناسُ: خه‌لکه‌که توشی گرانی و کهم
دهرامه‌تی بوون ۵ ده‌گوتری: (أَزَلُوا
حتى هزلوا) گرانی و نه‌بوونی وای
لی کردن کزو کۆله‌وار بوون.
أَزَلَتِ السَّيِّئَةُ: ساله‌مکه‌ی گرانی و قات و
ه‌ری بوو.

تَأَزَّلَ: ته‌نگ بوو، که‌وته نارپه‌حه‌تی و
نه‌بونیه‌وه ۵ (تَأَزَّلَ صَدْرُهُ) سنگی
ته‌نگ بوو هه‌ناسه‌ی سوار بوو.

الْأَزْلُ: نه‌و که‌سه‌په له‌ترسان یان له‌به‌ر
نه‌خۆشی نه‌توانی دهرکه‌وی.
الْأَزْلُ: رۆژگاری سه‌خت، ژمانی
کوله‌مه‌رگی و نارپه‌حه‌تی.

الْأَزْلُ: کۆنی بی سه‌مه‌تا، نه‌و شته‌ی
کۆنه‌و سه‌مه‌تای نییه.

الْأَزْلِيُّ: کۆنی رۆچوو له‌کۆنی دا
که‌سه‌مه‌تای نه‌بی.

الْمَازِلُ: ته‌نگه‌به‌ر ۵ ته‌نگ ۵ ته‌نگل، (ك:
مَازِل) ه.

أَزَمَ عَلَى الشَّيْءِ أَزَمًا: به‌ده‌م که‌ستی زۆر
به‌توندی که‌ستی ۵ ده‌گوتری: (أَزَمَ
الفرسُ على اللجام) نه‌سه‌په‌که
لغاوه‌که ده‌جۆی ده‌پکه‌زی ۵ (و أَزَمَ
فلان على كذا) فلانکه‌س پابه‌ندی
فلان شت بوو، به‌رده‌وام بوو له‌سه‌ر

نه‌نجامدانی ۵ (وَأَزَمَتْ عَلَيْهِمُ السَّيِّئَةُ)
ساله‌که زۆر قاتوه‌ری و پر ته‌نگزه‌و
چورتم بوو.
أَزَمَ الشَّيْءُ: شته‌مکه‌ی برپه‌وه (أَزَمَ عليه)
به‌مانا (أَزَم) ه‌یه.

تَأَزَّمُ: توشی نه‌زمه‌و چورتم بوو (الْأَزَمُ)
که‌لته‌یه.

الْأَزَمَةُ: قات وه‌ری و نه‌بوونی و ته‌نگزه‌و
چورتم.

الْأَزَمَةُ، الْأَزَمَةُ: ته‌نگ و جه‌له‌مه‌و
قاتوه‌ری و نه‌بوونی ۵ ده‌گوتری
نه‌زمه‌ی ئابوری ۵ نه‌زمه‌ی سیاسی ۵
نه‌زمه‌ی ته‌ندروستی ۵ له‌زانیاری
به‌زیشکی دا به‌ناکامیکی چاوه‌پوان
نه‌کراوی کتوپر په‌یدا بوو که‌له
نه‌خۆشییه‌کی توندا دېته‌ دی ۵
وه‌کوو ئیلتیه‌ابی ریخۆله.

الْمَازِمُ: ریکه‌ی ته‌نگه‌به‌ری نیوان دوکیو،
(ك: مَازِم) ه.

أَزَا الظِّلُّ أَزَاً: سیپه‌ره‌که‌ی که‌م بووه،
هه‌لکشایه‌وه (أَزَا اليومُ) رۆژکه‌ زۆر
که‌رم بوو.

أَزَى أَزِيًا و أَزِيًا: وێك هاته‌وه ۵ (أَزَى
الظلُّ) سیپه‌ره‌ هه‌لکشایه‌وه
ده‌گوتری: (أَزَى الشَّرْبُ): کراسه‌که
تی چوو، دواشتن ته‌سک و کورت
بووه ۵ (أَزَى له أَزِيًا) ۵ له‌ریگای
نه‌مینه‌وه بۆی هات بۆنه‌وه‌ی
به‌خۆی نه‌زانی هه‌لی خه‌له‌تینی.

آزى آزى: وىك هاتهوه، چووه ناو يەكەوه
 تيوەجو ۵ (آزى اليرم) رۆزەكەى زۆر
 گەرم بوو.
 آزى الشىئى ايزاء: ئەوشتەى خستە پال
 فلان شت.
 آزى الخوض: سەرقاپى خستە سەر
 تەنكى ناوەكە ۵ يان شتىكى خستە
 سەر زاركى حەوزەكە بۆ ئەوهى
 ناوەكەى تىدا بمتىن.
 تازيا: بەرامبەر بوون.
 تازى عنه: لى زىوان بوووه، پاشگەز
 بۆوه ۵ (تازى السهم) تىرەكە
 لەنىشانەكەى داو تىدا لەرىهوه.
 الإزاء: بەرامبەر ۵ هاوشان ۵ بەمانا
 لىزان و شارمەزاش هاتووه ۵
 دەگوترى: (هوزاء الأمر) ئەو
 لەوکارەدا شارەزاو پىسپۆرە ۵ هەروا
 بەمانا سەرقاپى تەنكىو بەرمىلو
 سەرقاپى حەوزى ناو هاتووه.
 الاسباناخ: گىايەكى سەوزى زستانەيە
 دەگولتىندرى و دەخورى.
 الاسبيداج: گاربۇنى رصاص ۵ مادەيەكى
 سىپى يە بۆ بۆياخکردن و طەلەپى
 بەکار دەهيندري.
 الاسبرين: مادەيەكە بەكار دەهيندري بۆ
 چارەسەرى سەرنىشەو رۇماتيزم.
 الاستاج: ئەو خولخلۆكە يان ئەو دارەيە
 كە بەدەست رىسى لەسەر
 هەلدەكرى ۵ بۆ جۆلەپى كردنى بۆ
 تەنين و چىنىنى.

الاستاذية: مەصدەرىكى صەناعىيە واتە:
 مامۇستايەتى.
 الإستبرق: دىباجى ئەستور.
 استراليا: بچوكتىن كىشومرە لەناو پىنج
 كىشومرەكان دا كەو تۆتە نىوان
 دەريا لوشى هيندى و دەريا لوشى
 ھادى يەوه ۵ باشورى مەيلەو
 خۆرھەلاتى ناسىايە ۵ نىوان دوھىلى
 (۱۰ - ۲۹) باشورىن ۵ مەدارى
 (جەدىي) روبەرەكەى دابەش دەكا
 بۆ دووبەشى وەكوو يەك ۵ زۆربەى
 ولاتەكە ناووهەواى مام ناوھندى يە.
 أسد: رەوشتى شىرى گرت ۵ شىرى
 چاوپىكەوت و لى ترسا.
 أسد بين الكلاب مؤسدة: سەگەكانى
 تىك بەردان، واى لى كردن پەلامارى
 يەكترى بدەن، (أسد بينهم) نىوانى
 تىكدان و فەسادو ناشوبى خستە
 نىوانيانەوه.
 أسد الكلب: سەگەكەى تىبەردا.
 تأسد: دەگوتري: (تأسد الكلب) واتە:
 سەگەكە پابەندى فەرمانى
 خاومەكەى بوو كە گىفیان كردهوه
 بۆ شەپ ئەويش نامادەباش بوو.
 إسئأسد: خۆى بردە رىزى شىرو وەكوو
 ئەو نازايەتى نواند.
 الأسد: شىرچ نىرو چ مى ۵ بىچو يان
 گەورە ۵ دىندەيەكى ئازاو چاونەترسە
 لەزمانى عەرەبى دا زۆر ناوى ھەن،
 (ك: آساد، أسود، أسد).

الأسد: بورچیکه له بورجه کانی ناسمان.
(داء الأسد): جورچکه لهنه خوښی
گولی ۵ نهو ناوهمان لى ناوه چونکه
دهم و چاوى توشبوو بهونه خوښه
وهکوو دهم و چاوى شيروايه.
الأسدة: نهوشونه په شيرى زور لى
بى و پييان خوښبى و وهگرى ببن،
(ك: مأسدة) ميه.
أسره أسراً و إسرائاً: به ديل گرتى
أسراً أسراً: ميزى گيرا ۵ (استأسره) به ديل
گرتى ۵ (استأسر له) پابه ندى
فهريمانه كى بوو، به قسه كړه.
الإسار: پيوهند، نهوخته دىلى پى
قولبه ست دهكړى.
الأسر: جهسته ته واوى و له شماغى،
رئك و پټكى نه ندام ۵ دهگوتړئ:
(شد الله أسره) خوا جهسته په كى
پته وو رئك و پټكى پيداوه ۵ ههروا
به مانا هه موو، گشت هاتوو
دهگوتړئ: (جاء الأقرباء بأسرهم).
الأسر والأسر: ميزگيران.
الأسرة: زړى قايه و پته و، خزم و
كهسى پياو، كوومه ئيك ناده ميزاد كه
كارئكى هاوبه ش كويان بگاته وه،
(ك: أسر).
الأسير: به ديل گيراوى جهنگ، (ك:
أسراء، أسارى، أسارى).
الأسرب: رهصاص.
أسى بينهم أساً: نيوانى تيكدان ۵ ليكى

درېډوم كردن ۵ (أس البناء) وهستاكه
بناغه دانا ۵ (أس فلاناً) رقى
فلانكه سى هه ئساند.
أسى: به مانا (أس) به.
الأساس: بناغه دىوارو خانوو ۵
نهوخته دىوارو په بنچينه بو
شتيكي تر ۵ بنه ماى هه موو شتيك و
سهره تاكه دى ۵ دهگوتړئ: (أساس
الفكرة)، (أساس البحث) (التعليم
الاساسى) ۵ (النظام الاساسى):
دهستورى ولات.
الأسس الإس اساس: به مانا (الأساس) دين
۵ نه گهر له گهل زه مان دا به كار
بيئندري به مانا كوون و دپرينه
دهگوتړئ: (الأكراد يعيشون على
أرضهم من أسى الذفر) ۵ وشه (أس)
نه گهر له حيساب دا به كار هات،
مه به ست نهو ژماره يه هيلى
جه ندييه ت ده ست نيشان دهكات ۵
هيلى دووهم (أس ۲) هيلى سيهم
(أس ۳) و به وجوره.
التأسيس: له قافيه و سهره وادا بريتيه
له (نهلفيك) به سهره واده دهنووسى
له نيوان نهو و پيتى رهوى په كه دا
پيتيكي تر هه بى ۵ (الاطال هذا
الليل و اخضل جانباً) نهلفى
(جانبه) نهلفى تمئسيه.
المؤسسة: دام و دهزگاپه كه مه به ستى
به ره مه مهيان پان بازرگانى و كالا

گۆزپنەۋە بى بەمەبەستى سودو
قازانچ.

الأسطبة: پاشەرۆك و خلتەو پلتەى
دروسىتىكردىنى كالاكەتەتانی و
لۆكەپپەكان.

الأسطرلاب: نامىرىكە لەكۆن دا زاناكان
بەكارپان ھىناۋە بۇ زانىنى بەرزى
قەبارە ئاسمانى پەكان و زانىنى
كات و شەش لاپەنەكان (جەھات
الست).

الأسطبل: تەۋپلەى نەسپ و لاغى
بارمبەر.

الأسطورة: نەفسانەۋ چىرۆكى بى سەرو
بەر و بىبناغە.

الأسطول: كۆمەللىك كەشتى جەنگى يان
كەشتى بار ھەنگرو گواستەنەۋە.

الأسطول البحري: كۆمەللىك تەپارە و
بالئەفەر، جەنگى يان ھى
گواستەنەۋە.

الأسطوانة: كۆلەكە ۋە ھەۋ قورسەپە
كەدەنگ و مۇسقىقاي لەسەر تۇمار
دەكرى، (ك: أساطين) ۋە.

أساطين العلم والأدب: ئەۋزاناۋ زېرەك و
لېھاتۋانەن كەلەزانيارى دا ناۋيان
دەركردەۋە خەللىكى بىتمانەپان پى
دەكەن.

أسيف عليه أسفا: پەرۋشى بوو ۋە غەمى بۇ
خوارد (أسيف له) دل ناپەحەت بوو.
پەشىمانى دەربېرى ۋە (أسفۇ) ۋاى لى

کرد غەمبارېرى ۋە (ئأسف عليه)
بەمانا (أسف) مپە.

الأسيف: كرىكار ۋە ئەۋكەسەى بەھىچ
شتىك قەلەۋ نابى ۋە دالگۆشت،
دلنەرم و گرېنۆك ۋە خاتۇ عانىشە
دەربارەى باۋكى بە پىغەمبەرى
گوت: (ان ابا بكر رجل أسيف لمتى
مايقم مقامك يغلبه البكاء) ئەۋبەكر
پىۋاۋىكى دلنەرم و سۆزاۋى پە
ھەركاتى بچىتە شوپنى جەنابت
كولى گريانى ھەلئەستى.

الأسفانخ: بەمانا (الأسبانخ) ۋە ۋاتە
(السانخ) بەكوردى سېپىناخ.

الأسفلت: قىر؛ خلتە پاشەرۆكى
بەرھەمى نەۋتى خامە لەكاتى
پىالاۋتن دا بەرھەم دى و
بەكاردەھىندىرى بۇ جادەۋ بان..

الإسفنج: گيانلەبەرىكى دەريايى روھى
پە، جەستەى نەرمە كۈنى ورد
وردى تىدان ۋە بەزۇرى لەدەرياكانى
مىصردا ھەپە ۋە ھەرۋەھا
جەستەپەكى نەرم و نيانە كونكونە
لەگيانلەبەرى دەريا وەردەگىرى زۇر
ئاۋ ھەلئەمزى.

الإسفيداج: كاربۇنى رەصاص.

الأسفين: ھۆرە ۋە سىنگىكە بۇ زۇر شت
بەكاردى پەككى لەۋانە
پەپەۋەستىكردىنى قەبارەپەك
بەقەبارەپەكى ترەۋە ۋە پان مانەۋەى
دوۋ قەبارە پان زياتر لەسەر حالى

خۇيان و نەگۇرانی بۇشایی نیوانیان.
الإِسْقَالَةُ: نەو دارو حەبلانەمە کە
نەندازیارەکان لیکیان دەبەستن
بۇنەوہی دەستیان بگاتە شوینی
بەرزی بینا، (ک: اساقیل). ئیستا
کورد پیی دەلین: نەسکەلە.

الْأَسْقَرِيوط: نەخۇشی یەکە توشی
جەستە دەبج بەھوی گەندە خۆری
یەوہ ۵ یەکی لەدیاردەکانی زیعی
گشتی و نازاری دەست و قاچە.

الْأَسْفُف: پلەو پاپەپەکی ناپینی یە بۇ
کەشیش و پیاوہ ناپینی یەکانی
مەسیحی یە لە ژوور قەسیس و
لەخوار مەترانەوہیە.

الْأَسْكُرْمَجَة: قاپیکی بچوکە لەسەر سفرە
دادەنری زەلاتە و نەو جۆرە
شتانە ی تیدەکری.

الإِسْكِيم: کراسی رمبەنەکانە.
الإِسْكِيمو: جینیکی ئادەمیزادن
لەناوچە ی قوتبی باکور ژیان
بەسەردەمبەن.

أَسْلَ إِسَالَة: لووس بوو، راست و ریک و
پیک بوو ۵ دەگوتری: (خَدَّ اسيل)
کوئی ریک و جوان (کَفَّ اسيلة
الأصابع) دەستیكە پەنجەکانی ریک و
پیکن ۵ (أَسْلَة) ریک و پیک کرد ۵
ئاسنەکە ی تیز کرد، شمشیرەکە ی
تیز کرد.

تَأْسَلْ أَباه: لەباوکی چوو نەخلاق و
رەوشتی باوکی پەپرەوکرد.

الْأَسْل: رومکیکە لقو پۆبی زۆرن
چقلاوییە لەپیری (أَسْلِيَة) لەناو
ئاو و زەوی تەپدا دەپوئ، حەصیرو
حەبلی لی دروست دەکری ۵ ھەروا
ناوہ بۇ چقلی دریز ۵ بۇ رەمب بۇ
تیر بۇ ھەرشتیك لەناسن بی و تیز
بکری، شمشیری یان کیرد بی یان
سەر رەمب بی.

الْأَسْلَة: ھەموو قەبارەمەك دریزو راست
بی ۵ ھەروا ناوہ بۇ سەروینی
قەبارە ی بارەك، جا تیرۆك بی،
سوژن بی، شیشی توتن بی.
الإِسْمَت: جیمەنتۆ.

إِسْمَجُونِي: رەنگی شینی کال.
أَسْنِ الْمَاءِ أَسْنَا و أسرونا: ناوہکە گۇراو
بۆگەنی کردو بەکەلکی خواردنەوہ
ناپەت.

أَسْنِ الْمَاءِ وَالْهَرَاء: ھەربەمانا (أَسْن) یە
(أَسْنِ فُلان) فلانکەس بەھوی پیسی
ھەواوہ بی ھۆش بوو.

أَسْنَتُهُ الرَّائِحَةُ الْمُنْتَنَة ايساناً: ھەوای
بۆگەن ناوہکە ی گۇپی (تَأْسَنَ الْمَاءِ)
بەمانا (أَسْن) مە (تَأْسَنَ عَهْد فُلان)
پەپوھندی و دۆستایەتی فلانکەس
گۇپا.

أَسَا بَيْنَهُمَا أَسَا و أسراً: چاکسازی نیوانی
کردن ۵ (أَسَا الْجَرْح) برینەکە ی
چاک کردەوہ ۵ (أَسَا فُلاناً)
چاکسازیپەکانی لایردن ۵ (أَسَا فُلاناً)

بُفْلان) واپکرد فلان شوین پی
فلان هه لېگری.

الأسوار: سهرکرده، پالنهوان، سوارچاک
له بنه پرت دا وشه که (فارسی) یه.
أسی الجرح أو المرض أو المریض: چاکی
کرده وه.

أسی علی: په روښی بوو، خه می
بوڅوارد.

أساه: غه مباری کرد (تاسوا)
خه لکه که هندیکیان هندیکیانی
خه فته تبار کرد.

أسی فلاناً بمصیبه: ته عزیمه ی له فلان
کرد به هوی کاره ساته که یه وه
دلڅوښی دایه وه دلته وایی کرد.

إنسی به: کردی به پېشه نگو رابه ری
خوی شوینی که وت.

تاسی به: به مانا (إنسی به) یه.

الأسی: پزیشک، دکتور.

الأسیة: کوله که ۵ بینای پته و
بناغه دامه زراو.

الأسوة: پېشه و او رابه ۵ هاوشان و هاو
وینه.

المأساة: تراژیدیا، شانویه کی توندو
تیزو کاریگره، به زوری له میزو و
چیروک و نه فسانه و مرده گیری و
کوژتایی په که شی خه ماوییه.

آسیا: گه ورمترین کیشومره له پان و
پوړی و فراوانی دا که وتوته نیوان
دوو هیلی پانی باکوری (۷۸,۵ - ۱,۵)

جگه له دوورگه خوړه لاتی ه
هیندییه کان ۵ نه م کیشومره
له ناوچه ی گهرمه لانه وه تاناوچه ی
به سته لکی باکور دپروا ۵ نیوه ی
دانیشتوانی سهرزه وی تیدا دهزی.
الأسیتون: شله مهنی په کی گازاوی بن
رمنگه بونیکی تایبه تی هه یه.

أشَبَ الأشياءُ أشباً: شته کانی کوکړدنه وه و
تیکه لای کردن ۵ أشب فلاناً بکذا:
فلانکه سی به وشته به وتوانه
له که دار کرد.

أشَبَ الشجرُ أشباً: دره خته که لقو
پوپه کانی تیک چرژان و لیک هالان ۵
(أشَبَ الأمرُ بیسهم) خه لکه که
نیوانیان تیکچوو ناشوب و فساد
که وتسه به پنیانه وه ۵ دهگوتری:
(أشَبَ ما بیني و بینه) دوستایه تی
نیوان من و نه وی تیک دا.

إلتشَبو: کوښونه وه و تیکه لاوبوون ۵

(أشَبَ) به مانا (أشَبَ) یه (أشَبَ

القرم) کوښونه وه و تیکه لاوبوون ۵ له

خه دیخی پیغه مبهردا ده لی کاتیک

پیغه مبهرد (د.خ) نایه تی ﴿بَا أَهْهَا

النَّاسُ الْقُوا رَبُّكُمْ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ

شَيْءٌ عَظِيمٌ﴾ ی ده خویندنه وه (فَتَأْشَبَ

أصحابه الیه) واته هاوه لانی له ده وری

کوښونه وه و تیکه لاوبوون ۵ له

فهرموده ی عه باس دا هاتووه ده لی:

روژی غه زای حونه ی عه باس

بانگی تیکشکاو و هه لاتووه کانی کرد

(حتى تأشبو حول الرسول) ههتا
هه موویان له دهوری پتیه مبه
گردبونه وه.

الأشابة من الناس: خه لکی تیکه ن
هه مه جور ه (الإشابة من الكسب)
نهو مال و سامانه به حهرامی تیکه ن
بوو بی، (ك: أشاب) ه.

الإشابة: له زانیاری کیمیا دا بریتییه
له به به که گه پشتنی دوو (معه دن)
کانزا یان به به که گه پشتنی کانزایه که
به شتی تر.

أشَر الخشب أشراً: درمخته که ی بر به وه
(أشَر الأسنان) ددانه کانی برینه وه،
نهم لاو نهو لاکانیانی تاشی و ته نک ی
کردن.

أشَر أشراً: که یفخو ش بوو نی شاتی په یدا
کرد ه خوی به زل زانی و له خوی بابی
بوو ه له قورئان دا دهغه رموی: ﴿بَلْ
هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌّ﴾، (ك: أشاری و
أشری)، (أشَر البرق) هه و ره
بریسکه که، رونا کایی گلۆ به که
لایته که له مه عانی کردو له شوینیک
نه وه ستا ها تو چوی کرد ه (أشِر
النبات) زمهراته که گه شهی کرد ه
(أشَرَة) به مانا (أشَرَة) دی ه
ده گوتری: (لغز مؤشَر) ددانه کانی
رندراون راسته و پاسته کراون شاش
و پاشییان نه ماوه.

الإشارة: نامازه بو کردن و ده ست

بو راکیشان.

الأشُر: تیزی ددان به سرو شتی یان
به ده ستکار یکردنی پزیشک.

الأشُرَة: گرپه که به سه ری کلکی
کولله و به وه کوو گاز وایه بی
ده که زی.

المنشَار: مشار.

الإشراس: سریش ه گیایه که تو ویکی
در زکۆله ی هه به، ورد ده کری و
ده کری ته ناو ناوه وه وه کوو غه ره و
سیکوتین و که تیره دو ماده ی بی لیک
ده درین ه به زوری بو جزو به ندو
ته جلیدی کتیب به کار ده یندرئ.

أشأ وأشاشاً وأشاشة: بو ش و بی ناوک
بوو گه شهی کردو حه سایه وه ه (أش
ورق الشجر) به عاصاو گو چان
له درمخته که ی دا بو نه وه ی
که لاکانی هه لوه رن.

الأش: نانی وشک.

الإشفی: دهرزی پینه چی.

تأشَن: ده ستی یان شتی تری به
نه سپۆن شت.

الأشنان: روه کی که یان درمخته که
له لبه لان دا دهرۆی گه لاکه ی وشک
ده کری و وه کوو صابون ده ست و
دهم و چاوو پۆشاک ی بی ده شو ری.

الأشنة: پوه کی که بی گول له دو نه بات
پیک دی ه به کیان قه وزو نه وی
تریان فیطریاته ه پیکه وه گونجاون
له سه ر شیوه ی تو یکل و لق و پۆبی

باریک و وردیلله له سهر بهردو درکه
شاخ یان لقی دار دهریو به پرچه
پیریزن ناوژد ده کړی.
اَصْدَ الباب اَصْدًا وَاَصَادًا: دمرگاکه ی
داخت ۵ گالی دا.

اَصْدَ اِیْصَادًا: به مانا (اَصْدَةُ) هاتووه
لَوَغَه تیکه له (اَوَصْدَةُ) له قورشان دا
دغه رموی: ﴿اِنَّهَا عَلَیْهِمْ مُّؤَصَّدَةٌ﴾.
اَصْدُ الشَّوْب: کراسه که ی بی قول کرد ۵
(اَصْدُ الْجَارِیَةِ) کراسی بی قولی
له بهر چه تیوه که کرد.

الْاَصْدَةُ: کراسی بچوکی بی قوله.
الْاِصْدَةُ: شوینی کوښونه وهی خه لک،
(ک: اِصْدَه).

الاصید: حه وشه ی مال.

اَصْرًا اَصْرًا: گرنی داو قایمی کرد ۵ بای
داو خواری کرد، حه بسی کرد.

اِلْتَصَّرَتِ الارض: گزوگیاکه ی به رده وام
بوو گیاکه ی بالای کردو تیک هالو
چرو پر بوو (اِلْتَصَّرَ الْقَرْمُ) زوربون،
ژماره ی نهو هوزو گه له زیادیان
کرد.

الاصرة: نهو پالنه رمیه که وات لی دهکا
هه ندی خزم و کهس و کارت خوش
بوی ۵ جانو پالنه ره خزمایه تی بی
یان زاوابه ندی یان چاکه و پیاو هتی
بی.

الِإِصْرُ: قه دوبالای پیاو.

الإِصْرُ: پهمانی جهخت له سهر گراو،

له قورشان دا دغه رموی: ﴿قَالَ
أَفَرَأَيْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلٰی ذٰلِكُمْ اِصْرِيْ﴾
هه روه ها به مانا کولی قورس هاتووه
قورشان دغه رموی: ﴿وَلَا تُحْمِلْ
عَلَيْتَا اِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلٰی الَّذِيْنَ مِنْ
قَبْلِنَا﴾.

الاصير: روه کی نه صیر گیایه کی
درنزه وه بوو لیک هالووه ۵
دهگوتری: (شعر اصير) قزیکی دریز.
المأصِرُ: زنجیریکه به سهر روباړدا رایه ل
ده کړی بو له مېه پر دانان له به رده م
که شتییه گان دا ۵ له مېه ریکه
داده نری له سهر ریگه له به رده م
ریوواران، (ک: مأصِر) ه.

اَصَتْ النَّاقَةُ، اَصًا وَاَصِيصًا: حوشترکه
گوشته که ی توندو پندر بوو خو ی
دارشتو تیک سمپرا، (ک: اَصَص) و
(اِصْص).

اِصُّ الْقَرْمُ بعضهم بعضاً اَصًا: کوښونه وه و
قه رمبالتیان کردو شانیان لیک داو
کردیانه که لکه تره ۵ (اِلْتَصُّوا)
کوښونه وه و نیزدیحامیان کرد.

الاصاص: مه رگانه دروستکر.

الاصيص: قه بارمیه کی ناو به تاله
له شیوه ی جه رده داو قولغه ی به م
لاو نه ولایه وه هه ن، قورپی تیډا
دهگوپزرتیه وه ۵ مه رگانه په که
(زه رفیکه) له شیوه ی جه رده له

سوالهت دروست دهکری به زوری
گول و ره و مکی تایبته تییدا
دهرویندرین.

الأَصَصَة: خانووی لههک نزیك و
به به نایه که وه.

الْأَصْطَبَةُ: بنشه و خلته و پلته و
پاشماوهی پیشه سازی که تان و
لۆکه به مانای وشه (الْأَصْطَبَة)
ده که به نه.

الإِصْطَبِلُ (الإِصْطَبِل): ته و به ی و لاغ.
الْأَصْطَفِلِينَ: گیزمر، روه کی که ده خورئ.
الإِصْطِيلُ: کویر و شهر ی مورت هضا
به م نازناوه خیطابی ناراسته ی
نه بوعه لای معهری کرد.

الأَصْفُ: گیاه که چقلداره که لاکه ی
سه وزو ناسکه، چرۆکه ی به کولای و
به کالی ده خورئ و ترشی بی ده کری
یان خوئ.

أَصَلَ الشَّيْءَ أَصْلًا: شوین نه وشته که وت تا
که بیشته بنج و بناوانی.

أَصَلَ اللحمُ أَصْلًا: گوشته که گوړاو بوئی
کرد.

أَصَلَ آصَالَةً: جی گیر بوو دامه زرا به هیز
بوو و (أَصَلَ الرَّأْيُ) رایه که ی
به سه ند بوو به هیز بوو.

أَصَلَ الْأَسْلَبُ: ئوسلوبه که ی تازه و
تازه گهری تییدا بوو (أَصَلَ النَّسَبُ)
بنه چه و بنه ماله که ی ریزدارو
وه جاغزادمن.

أَصَلَ إِيصَالًا: له کاتی دمه و نیواره
(زمرده به نه) دا داخلئ نه و شوینه
بوو.

أَصَلَ الشَّيْءَ: بناغه ی نه وشته ی
چه سپاندو شوینی خوئی گرت و
پته و بوو.

إِسْتَأْصَلَ الشَّيْءَ: له بناغه وه نه وشته ی
دهره یئا.

الْأَصَالَةُ فِي الرَّأْيِ: رای جوان و به سه ند
(الْإِصَالَةُ فِي الْأَسْلَبِ) راهیانی
ریبازو شیواز (الْأَصَالَةُ فِي النَّسَبِ)
وه جاغزاده ی و خانه دانی له بنه چه و
خیزان دا.

أَصَلَ الشَّيْءَ: نه و بناغه و بنه مایه ی
شته که ی له سه ر بنیات دهنرئ و
سه رچاوه ی نه وشته له چیه وه
هاتوو له کوپوه هاتوو.

الأَصْلُ: چه صلزاده و خانه دان و ده شکوترئ
(ما لعلته أَصْلًا) قهت نه و شته م
نه کردوه و (وَلَا أَفْعُلُهُ أَصْلًا) همرگیز
شتی و ناکه م.

الأَصْلِيُّ: نه و هتا بناغه و بنه مای شت بی
و به رامبه ره که ی پی ده گوترئ:
(الْفِرْعَى، الْأَحْيَاطِي، الْمَقْلَد).

الأَصْلَةُ: ماری قولته هوپاب و ماری
ژهه راوی پیس پیرده بی و ده توپن.

الأَصُولُ: بنه مای زانیاریه کان نه و
قاعیده یاسایانه به که زانسته که بیان
له سه ر بنیات دهنرئ، نه حکامه کانی
له سه ر داده مه زری.

الأصیل: کاتی دهمو نیواره زمردمهپر
 ه کاتی خورئاو ابوون، (ك: أصل،
 اصلان، آصال، اصائل).

الأصيلة: شتی چه سپاو ثابت (أصيلة
 الرجل) دمست مایه ی پیاو ماله
 سهره کییه گه ی ه به مانا (همووش
 هاتوو).

أضت إضاضاً: نافرته دوگیانه که
 له نازاری مندالبوون دا تلاو تلی کرد
 ه (أضّ الأمرُ فلاناً) فلانکه سی
 غه مبارک کرد ناره حه تی کرد.
 أضّ الشيء: شته که ی شکاند.

أض فلان موضة: فلانکه س دمست
 پیشخه ری بؤ نه و شته کرد.
 إئتض فلان: فلانکه س توشی
 ناره حه تی بوو، ناچار بوو (إئتض
 الشيء) داوای نه و شته ی کرد ه
 (إئتض فلاناً) له فلانکه سی دا.

الإض: بناغه و بنه ما.
 أضّم علیه أضماً: رقو قاری خوی
 خواردوه، دانی به خویا گرت.
 أضّم به: ته زیه تی دا چونکه رقی لی بوو.
 الإضاء: دره ختی لقو بوپرداری پر
 گه لا.

الأضاء: زه لکاو، زونگاو شوینیک چال
 بی و ناوی تیدا کوبیتته وه.

أطر الشيء أطراً: چوارچیوه ی بؤ نه و شته
 دروست کرد ه (أطر العود)
 شورکه که ی خوار کرده وه.

إنطرت المرأة: نافرته که له روشتن دا
 لارو له نجه ی کرد ه (إنطرت بالمكان)
 له و شوینده دا جهوق بوو، گیری خوارد.
 الأطرة: به مانا (الأصرة) ه.

الإطار: ههرشتیک له دمروه دهوهری
 شتیکی تربدا ه وه کوو چوارچیوه ی
 وینه، چوارچیوه ی دهرگا و په نجه ره
 ه چوارچیوه ی دهف.

الأطير: تاوان ه دهگوتری: (أخذني باطير
 غيري) به هو ی تاوانی که سانی
 دیکه وه منی سزادا.
 المأطرة: قهوسی که وان.

أط أطاً وأطيطاً: دهنگی لی هات، ناله ی
 کرد، دهگوتری: (شجاني أطيظ
 الركاب) دهنگو عه لبه غه لبی قه تار
 چیه کان ناره حه تی کردم (أط البطن
 من الجوع) سکی قوره ی دی له برسان
 ه یان له بهر زورئاو خواردنه وه.

أط الظهر: پشتی قرچه قرچی لی هات
 له بهر کۆلگرانی ه (أطت الأبل)
 حوشره که له بهر بساری گرانی
 سه ربشتی نرکه و ناله ی لی هات،
 نرکاندی نالاندی.

الإطل: که له که، (ك: أطل) ه.

الأیطل: که له که، (ك: أياطل) ه.

الأطلس: کۆمه لیک وینه ی جوغرافین
 له شیوه ی کتیب دا کۆده کریته وه.

أطم أطراً: نه وه ی له دلیدا بوو شاردیه وه
 دهری نه خست.

اَطَمْ بیده: دهستی خوی گهست ۵ بهدهستی
خوی پوگهزی.

اَطَمْ عَلَى الْبَيْتِ: بهردهی مائهکهی
دادایهوه.

اَطَمْ اَطَمْ: میزی گیر، یان قهبز بوو (اَطَمْ
فَلَانُ) فلانکس نهوهی لهدلای دا بوو
دهری نهبری.

اَطَمْ الْبَابِ: دمرگاکهی داخست (اَطَمْ
فَلَانًا) رقی فلانکسی ههئساند،
توپهی کرد.

اَطَمْ اَفْرَدَجْ: کهژاوکهی داپوشی، (اَطَمْ
الْاَطَمْ) بالهخانه، یان قهلاکهی بهرز
کردهوه.

تَاَطَمْ: نهوهی لهدلای دا بوو دهری
نهبری (تَاَطَمْ عَلَيَّ) زور توپه بوو،
بهرامبهرم سنووری بهزاند.

تَاَطَمْ اللَّيْلُ: شهوهکه زور تاریک بوو
(تَاَطَمْ السَّيْلُ) شهپولی لافاوکه
بهرزبوونهوه ۵ ههنديکیان بهسهر
ههنديکیان دا شکانهوه (تَاَطَمَتِ
النَّارُ) بلیسه ناگرهکه بهرزبووه ۵
(تَاَطَمْ الْبَوْلُ او الْبَزَارُ) میزی گیر یان
قهبز بوو.

الْاَطَامُ: گیرانی میز بهتهواوهتی.

الْاَطَمْ - الْاَطَمْ: قهلاو شورا، خانووی بهرز،
(ك: اَطَام، اَطَوْم) ه.

الْاَطَوْم: سولهحفاتی دهریایی ۵ قهژان ۵
ژیشك، گیانلهبهری ناویی کهئیسقان
له لهشی دا نهبی، (ك: اَطَمْ).

اَغْطَسَ: مانگی آب مانگی ههشتهمی
سان.

اَفَحَهُ اُنْحَا: مستهکولهی لهلوتی دا ۵
بهتونندی لهیافوخی دا ۵ (الْيَا فَوْخُ)
بووشایی پهکه بهپهردهپهک
داپوشراوه ۵ بهوشوینه دهگوتری که
ئیسقانهکانی جومجمومهپهک
دهکهون.

اَفِدَ اَلْدَا: نزیك بووه، دهگوتری: (اَفِدَ
مَرْسُمُ الْحَجِّ) کاتی حهج نزیك بووه
۵ پهلهی کردو بهتاو هات ۵ (اِسْتَأْفَدَ)
بهمانا (اَفِدَ) به.

اَفَرَ اَفْرًا وَاَلْفَرًا: نیشاتی پهیداکرد ۵
لهرویشتنی دا بازی دا.

اَفَرَ الْقِدْرُ: مهنجهئهکه دیزهکه بهتونندی
دهکولئ ۵ (اَفَرَ الْحَيَوَانَ) ناژهئهکه
دوای لهپی قهلهو بوو.

اَفَرَ الْحَادَمُ: خزمهتکارهکه کهمتهر خهه
بوو له ئهرکی خوی دا.

اَفَرَ: نیشاتی پهیداکرد، دوای لهپی قهلهو
بوو.

الْاَفِرَةُ: تیکهلاوی و گوریس کیشهکه،
توندو تیزی و جورتم.

الْاَفَارُ: نهوکهسهی لهپاکردن دا نازابی و
بازی چاک بدا.

الْمُفَرُّ: خزمهتکارو شاگردو بهردهست.
الْاَفْرِسُجُ وَالْاَفْرِسَجَةُ: توپژیک

نادهمیزادن لهئهوروپا دا دهنیشن ۵
کورد بییان دهلی فهرنگ.

أَفَقَ أَفْقاً: به‌دونیادا گه‌پا ه (أَفَقَ فُلاناً)
به‌سهر فُلانک‌ه‌س دا زان بوو.

أَفَقَ أَفْقاً: له‌سه‌خاومتی و زانیاری دا
گه‌بیشته پله‌یه‌کی به‌رز زور زاناو
سه‌خی سروشته.

تَأَفَّقَ فُلان بالقرم: فُلانک‌ه‌س چوو ه ناو
قه‌ومه‌که‌وه‌و هیج گرنگی پی
نه‌دان.

الأففة: که‌له‌که ه (الأفاق): نه‌وکه‌سه‌ی
زور به‌دونیادا ده‌گه‌پئ ه که‌سیک
که‌زیدی دیاری کراوی نه‌بی و که‌س
نه‌زانی خه‌لکی کوپیه.

الأفق: ناسو ه هیلیکی که‌وانه‌یی یه
بینهر وائاسمان ده‌بینی
که‌به‌زوی‌یه‌وه‌و نوسابی، له‌سهر
وشکانی هیله‌که‌ه‌و خوارو خیج
خو‌ده‌نوین ه له‌ناو دهریادا هیله‌که‌ه‌و
به‌که‌وانه‌یی ته‌واو دپته به‌رجاو.

الأفقي: نه‌وکه‌سه‌ی زیدی دیاریکراوی
نه‌بی ه هیلیکی راست به‌رام‌به‌ر
به‌سه‌ط‌حی زه‌وی ه (الأفقي من
الصحيفة) له‌راسته‌وه‌و بؤ چه‌پ.

الأفق: پیاوی نازاو به‌جه‌رگ.
أَفَكَ فُلاناً أَفْكَاً وَافْكَاً: فُلانک‌ه‌س
درؤی کردو شتی هه‌ل‌به‌ست.

أَفَكَ فُلاناً: درؤی به‌ده‌م فُلانک‌ه‌سه‌وه‌و
هه‌ل‌به‌ست ه فیلی لی کرد.

أَفَكَ فُلاناً عَنِ الشَّيْءِ أَفْكَاً: فُلانک‌ه‌سی
ژوان کرده‌وه، له‌وه‌ه‌لوپسته‌ی لای

الإفْرِيزُ: دیکوری خانوو نه‌و زیاده‌و
به‌رزی و نزمیان‌ه‌ن که‌له‌دیوار
ده‌رده‌چن.

إِفْرِيقِيَّةٌ: په‌کیکه‌ه‌و له‌حه‌وت
کیشومره‌کانی جیهان زور‌به‌ی
روبه‌ره‌که‌ی ده‌که‌وینته‌ ناوچه‌ی
گه‌رمه‌لانه‌وه ه له‌نیوان هیلی پانی
(۳۷) ی نیمچه‌ باگورو (۳۵) نیمچه
باشور ه دهریای سبی ناوه‌پراستو
ده‌ریالوشی نه‌تله‌سی و ده‌ریالوشی
هیندی و دهریای سور ده‌ویان داوه ه
عه‌رمب ناوی نه‌فریقایان تایبه‌ت
کردبوو بؤ ولاتی تونس.

أَفْ أَفاً: له‌ناپه‌حه‌تی و خه‌مو خه‌فه‌ت
ناخ و ئو‌فی کرد ه (أَفْ، أُفْ)
به‌وکه‌سه‌ ده‌گوترئ که‌ زور ناخ و
ئو‌ف بکا.

أَفْ: به‌مانا (أَفْ) یه ه (أَفْ فُلاناً)
له‌فُلانک‌ه‌س و‌رز بوو جارز بوو
یه‌خه‌ی خو‌ی له‌به‌ردادی.

أَفْ: هه‌مزه‌که‌ه‌ی به‌سه‌ه‌روژنر
ده‌خویندریت‌ه‌وه‌و (ف) که‌ه‌شی
به‌هه‌موو دووسهر دوژنر دوو بؤر
یان به‌تاک بزوین ده‌خویندریت‌ه‌وه‌و.
الأفّة: ترسنوک، قیزه‌ون و پیس و
پۆخه‌ل.

الْيَافُوفُ: ترسنوکی له‌خو‌پازی و
فشه‌گه‌ر ه خواره‌مه‌نی تال ه بیجووه
دوراج.

أَقْنِ الرَّجُلُ أَفْنًا: بپاوه که عه قلی سوک
بوو بی عه قلی بوو.

أَقْنِ اللَّهَ فُلَانًا: خودا عه قلی فلانکه سی
که م کرد ۵ له پهنندا گوتراوه (الْبَطْنَةُ
تَأْفِنُ الْفَيْطَنَةَ) زور خوری و ورگ زلی
عه قلی که م دهکا ۵ (أَقْنِ النَّاقَةَ)
له کاتیک دا حوشره که دی دوشی که
وهختی دوشینی نه بوو.

أَقْنِ أَفْنًا وَأَفْنًا: بی عه قلی بوو ۵ حوشره که
شیری که م بوو.

أَقْنِ الطَّعَامَ: خواردنه که به پراولت جوان و
پازاوه بوو ولسی بی که لک بوو
تامی نه بوو.

تَأْفِنُ: په وشتیکی دهرخست که تییدا
نه بوو.

أَفْنَدِي: وشه په کی تورکی نه زاده بو
ریزلینانه به مانا گه وره و ریژداره.

الْأَفْسَرُ: تلیاک؛ گوشراوی روه کی
خه شخاشه بو بیته و شکردن و خه ولسی
خستن به کاردی.

أَفْتُهُ: کاتی بو دیاری کرد.

الْأَقْحَوَانُ: گوته نوقحوان ۵ گولیکی زهره

پان سپی په گه لاکانی که لکه ل و

چین چین و هکوو ددانی مشار،

له شه دمبی عه رمبی دا زور جار

ته شبیهی ددان کراوه به گه لای گوته

نوقحوانی سپی، (ك: أَفَاحٍ وَ أَفَاحِيٍّ)

فه لا میسریه کان پی دی ده لئین:

(خوان).

دا، (أَفْلَكَ الْأَمْرَ عَنْ رَجْهِهِ) کاره که ی

هه لگن پراپه وه له پوی خوی لای دا.

أَفْلَكَ أَفْكَاً وَافْكَاً: دروی کرد، (أَفْلَكَ عَنْهُ)
لسی گوم بوو.

أَفْلَكَ إِبْهَافاً: هه لئینا بو بوختانکردن ۵
(أَفْلَكَ) دروی کرد.

أَفْلَكَ فُلَانًا: فلانکه سی به درو خسته وه.

إِثْتَفَكَتِ الْأَرْضُ: زهوی به هه موو

سهرنشینه کانیه وه هه لگه پراپه وه

وهرگه را ۵ (إِثْتَفَكَتِ الرِّيحُ) له هه موو

لایه که وه با هه لی کرد.

إِثْتَفَكَتِ الْقَوْمُ: نه و قه و مه باری ژیانان

گورا توشی جورتم و ناخوشی بوون،

له حالته تی خوشی و هه رزانی و

ناساپشه وه که و تنه ناوژپانی تهنگ و

چه نه مه و گرانی و ترس و له رزه وه.

تَأْفَلَ: دروی هه لبه ست.

الْمُؤْتَفِكَاتُ: بای هه مه لایه ن که له

هه رچوارلاوه روبکاته شوینیک ۵

نه وشارو گوندانه ی قهومی لوط

که خودا غه زمبی لی گرتن و ژپرو

زبه ری کردن.

أَفَلَ النِّجْمُ أَفْلاً وَأَفْراً: نه ستیره که ناوا

بوو، له پینش چاو گوم بوو، (ك:

أَفْلَهُ) ۵ (أَفْضَلَ الْمَرْضِعُ) شیردهره که

شیره که ی نه ما، وشکی کرد.

أَفَلَ: به مانا (أَفَلَ) میه.

الْأَفِيلُ: بیچووه حوشر پان کارپله و

به رخوله.

الأقط: كەشك ۋ دۇى ترشاو دۇيەكە

دەكولتېندىرئى ۋ ناوەكەى لى دەگىرئ

ئەمماچار رەق دەگىرئ ۋ دەگىرئ

بەجىشتى ۋ لى دەنرى دەگىرئە

دۇكولىو دۇو رۇن ۋ جەم سوتەكە.

الأقّة: حوقە؛ ئامپىرىكى كېشانە

ۋەزىنەكەى چوار سەد دېرەھەمە، يان

ھەزارو دووسەدو چلو ھەشت

گرامە.

الإقليد: كىلە، (ك: أقاليد).

الإقليم: بەشپىكە لەزەوى چەند

تايبەتمەنىدى سىروشتى ۋ

كۆمەلەپەتى ۋ نەتەۋايەتى تىدا

بەدى دەگىرئ ئەم تايبەتمەندىيانە

ئەو بەشە زەۋىيە دەكەنە

بەكەپەكى تايبەتى ۋەككو ئىقلىمى

كوردستان، ئىقلىمى باسك.

الأقنوم: جەۋھەر، كەسايەتى ۋ

بىنەماكان ۋ مەسىخىيە غەربەكان

بەكارى دېنن بۇ نامازەكردنى

ئالوئى نەقدەس.

الأقيانوس: دىريالووش، دىرياي گەورە

كەدەۋرى كىشۈرەكانى دابى.

أكتوبر: مانگى دەپەمى سالى زايىن

تشرىنى يەكەمى سۈرەيانى.

أكّد الشئ: جەختى لەسەر شتەكە

كردەۋە ۋ پتەۋى كرد ۋ بىنەۋانى

شىلا.

أكّد إيكاد: چەسپاندى، تەئكىدى

لەسەر كىردەۋە.

أكّد تاكيداً: بەمانا (أكّد)دى.

أكّد: چەسپا، توندو تۆل بوو.

الإكاد: پىشتىنپىكە شتى بىن دەبەستى ۋ

قايم دەگىرئ.

أكر الأرض: زەۋى كىلا ۋ چاندى، كشت ۋ

كالى تىدا كرد ۋ (أكر التهر) شوپنى

روبارەكەى ھەلەكەندو قولى كرد،

(أكر البئر) بىرەكەى ھەلەكەند.

أكّر مؤكرة: زەۋىيەكەى كرد بەكشت ۋ

كالى بەۋمەرچەى نىۋەى يان

سىيەكى (بەشپىكى دىيارىكراۋ)

لەبەرۋ بوۋمەكە بۇ ئەۋبى.

الأكرة: چالپىكە، بىرىكە قول دەگىرئ

بۇئەۋەى ئاۋى ژېرزەۋى دزەى بۇ

بكاو تىيدا كۆببىتەۋە.

الأكار: فەلا، ۋەرزىر، (ك: أكرة)ە.

الأكارة: ئامپىرىكە جۇم ۋ جۇگاۋ

جۇبارى بىن ھەلەكەندىرئىن.

الأكسجين: غونىسرىكى گازىيە

لەپىكەتەكانى ھەۋا ۋ بىن رەنگو

تامو بۇنە، بەئەندازمىەكى كەم

لەئاۋادا دەتۈيتەۋە بۇ ھەناسەدان ۋ

ھەلەزىنى گيانلەبەرۋ پۈەك ۋ

درەخت پىۋىستە ۋ بىن ئەۋ ژيانىان

نابى.

الأكسيد: ژىنگ لەسەر قەبارە دىيارى دەدا

ھەركاتىك لەگەن ئۇكسىجىن دا يەكى

گرت ۋ سەپرى مادەى (صدأ)بەكە.

(أَكَلَ مَالَهُ أَوْ حَقَّهُ) به‌پره‌وای زانی
ماله‌که‌ی بۆخۆی به‌رئ مافه‌که‌ی
زه‌وت بکا.

أَكَلَ لَحْمَ فُلَانٍ: پاشمله باسی فلانکه‌سی
کرد، غه‌یبه‌تی کرد ۵ (أَكَلَ عُمرَهُ):
پیر بوو ددانی له‌ده‌می دانه‌ما ۵
(أَكَلَهُ رَأْسُهُ، أَوْ جِلْدُهُ) خرویه‌کی
زۆر که‌وته سه‌ریه‌وه یان له‌شی
خرویی تیکه‌وت ۵ هه‌رده‌یخورپنئو
خرویی ناشکی.

أَكَلَ أَكْلاً: هه‌ندیکی خوارد (أَكَلَ أَسنَانَهُ)
ددانه‌کانی که‌وتن هه‌لومهرین.

أَكَلَ الشَّجَرُ يَكَالاً: دره‌خته‌که
به‌روبوومه‌که‌ی پنگه‌یاندا ۵ (أَكَلَ
بَيْنَ الْقُومِ) فیتنه‌یی و دوزمانی
له‌نیوان خه‌لکه‌که‌دا کردن و لیک
دپ دوام کردن ۵ (أَكَلَهُ مُزَاكَلَةً)
خواردمه‌نی له‌گه‌ل خوارد.

أَكَلَ بَيْنَ الْقَوْمِ: به‌مانا (أَكَلَ) میه ۵ (أَكَلَ
فُلَاناً الشَّيْءَ) شته‌که‌ی خسته‌به‌ر
ده‌ستی فلان، وای کرد بتوانی
ئه‌وشته بخوا.

أَكَلَ الْمَاشِيَةَ: نازه‌له‌که‌ی به‌ره‌لای ناو
له‌ومرگا که‌ کردن به‌ئاره‌زوی خۆیان
بله‌ومرپن.

إِثْكَلَ الشَّيْءُ: نه‌وشته هه‌ندیکی
هه‌نده‌که‌ی تری خوارد (إِثْكَلْتُ
النَّارَ) ناگره‌که بلێسه‌ی به‌رز بۆوه ۵
ده‌لێ هه‌ندیکی هه‌ندیکی ده‌خوا ۵

الإِكْسِيرُ: مادهمه‌کی تیکه‌له، پێشینان
پێیان وابوو به‌هۆی نه‌وه‌وه ماده‌ی
هه‌رزان به‌ها ده‌گۆردری بۆ زێر،
هه‌روا به‌مانا شه‌رابیکه هه‌رکه‌سێک
بیخواته‌وه ته‌مه‌نی درێژ ده‌بی،
واته: (ناوی چه‌یات).

أَكْفَ الْحِمَارَ وَالْبَغْلَ: کورتان یان
سه‌رجله‌که‌ی لێ قایم کرد ۵ (أَكْفَ
الإِكْفَ) کورتانی دروستکرد یان
سه‌رجلی بۆ دروستکرد.

الإِكْفَانُ: کورتانی و لاخ یان سه‌رجل.
الاکفان: کورتاندرو.

أَنَّ الْيَوْمَ أَكَّا وَآكَةً: رۆژه‌که‌ی زۆر گه‌رم و
شیدارو بی‌هه‌وا بوو (أَكُّ فُلَانٍ) فلان
که‌س ته‌نگه‌تاو بوو، بی چیکلدانه
بوو، توپمبوو، ره‌وشتی خراب بوو ۵
(إِثْكَلْتُ الْيَوْمَ) به‌مانا (أَكُّ) یه ۵ (إِثْكَلْتُ
فُلَانٍ مِنَ الْأَمْرِ) فلانکه‌س ئیشه‌که‌ی
لێ گه‌وره بوو بۆی هه‌ئاسۆپ ۵
هه‌رئاخ و ئۆفیه‌تی و ته‌واو جارس
بووه (إِثْكَلْتُ الْجَمْعُ) قه‌ره‌بالغ بون و
کردیانه ئیزدیحم.

أَكَلَ الطَّعَامَ أَكْلاً: خواردمه‌هه‌نییه‌که‌ی
جوو قوتی دا ۵ (أَكَلَهُ النَّارَ) ناگر
له‌ناوی بردو سوتاندی ۵ (أَكَلَهُ
السُّرْسُ) مۆرانه کرمۆلی کرد بی
که‌لکی کرد.

أَكَلَ عَلَيْهِ الدَّهْرُ وَشَرِبَ: له‌شیوه‌ی په‌نددا
ده‌گوتری واته: ته‌مه‌نی درێژ بوو ۵

(تَأْكُلُ الشَّيْءُ) به مانا (التَّكَلُّ) ميه ۵
(تَأْكُلُ رَأْسَهُ) سهرى گپوئى بوو
خړوى تيگه وت.

إِسْتَاكَلْ فَلَانْ غِيه: فَلَانْ كِهَس ماله كهي
خوارد (اسْتَاكَلْ فَلَانَا الشَّيْءُ) داواى
له فلانكس كرد خواردنى بؤ دابنى.
الْإِسْتَاكَالُ: له زارواوى زانستى دا بريتيه
لهو گۆرپانكارپانه دپنه دى له ناكامى
تيچون و په گتر خواردنه دى ماده گان
له ناوخويان دا چا په گتر خواردن و
تيچوونه كه سروشتى بى پان
كيمياوى بى پان شتى تر بى.
الْإِكْلَةُ: خوراندن.

الْإِكَالُ: ههرشتيك بخورئ.

الْأَكَالُ: خوراندن، گپوئى يى.

الْأَكَالُ: زور خور ۵ خورشان دمغه رموى:
﴿أَكَاوُلُونِ لِلْسُخْتِ﴾.

الْأَكْلُ وَالْأَكُلُ: ميوه و بهر و بوم، رزق و
رؤزى زورو زمينه نده، (ك: أَكَالَهُ).

الْإِكْلَةُ: زهमे خواردنك ۵ (الْأَكْلَةُ) زور
خور ماناى (الْأَكَالُ) دهگه يهنئ.

الْإِكْلَةُ: خړو خړو لهش خوران.

الْإِكْوَلَةُ: نه و نازه لى قه لى وده كړئ
بو سهر برپين ۵ (دابه سته)، (ك:
اكال).

الْإِكِيلُ: زور خور ۵ (الْإِكْلَةُ) بهر ماوهى
شير له نيچير ۵ كه هه نديكى
خواردن و هه نديكى مابيت هه.

الْمَثَالُ: كه وچكى چيشت خواردن ۵
كه سب و بژيوى.
الْمَاكَلَةُ: ههرشتيك به كه لى خواردن
بى.

إِسْتَاكَمَ الْمَرْضَعُ: شويته كه بهر زبووه بوو
به ته پوئكه.

الْأَكْمَةُ: ته پوئكه، (ك: أَكَمَ، إِكَامَ،
اكام).

الْمَاكِمُ الْمَاكَمُ، الْأَكْمَةُ: كه فدل سهر سمت،
(ك: ماکم) ه.

الْأَكْنَةُ: هيلانه دى بالنده ۵ خلانه، (ك:
أَكَنَ).

أَكُونَتِي: ماده يه كى سړكه رو بينه وشكه ره
له رو كى گورگ خنكي نه بهر هم
ده پندري.

أَلْ: حه رفى ته عريضه ۵ هه مزه كه
هه مزه دى و هه لى واپش ده بى
ده چي ته سهر فيعلى موزايع و
ناماده باشى دهگه يهنئ، و هه و
(الْيُزْكَلُ): ناماده باشى خواردنه،
(الْإِدَابُ): ناماده باشى توانه وهى
هه يه.

أَلَا: نامرپازى كى ناگادار كردنه وه يه.

إِلَى: حه رفى جه ره.

أولى، أولاء، أولئك: نيسي نيشارمن بؤ

كؤبه كاردين بؤ نيرو بؤ مئ.

الأولى: كؤبه و تاكى له وشه دى خوى نيه
به مانا (الذين) ميه.

اولات: به مانا (ذرات) ه دهبی نیزافه
کرایج ه وککو له قورئان دا هاتووه:
﴿وَرِنْ اِنْ كُنْ اُولَاتٍ حَمْلٌ﴾.

اولر: به مانا (ذره) نه ویش دهبی
نیزافه کرایج.

اَلْبَ الْقَوْمِ اَلْبَا: خه لکه که کۆیونه وه ه
(اَلْبَ السَّمَاءِ) ئاسمان به رده وام بوو
له باران بارین دا ه (اَلْبَ الزَّرْعِ)
زمرعاته که چروزه ی کرد ه (اَلْبَ
الجُرْحِ) برینه که دیوی دمره وه ی
قمتماغه ی کردوه به لام ناووه وه ی
چاک نه بوته وه ه (اَلْبَ الْقَوْمِ اليه)
له هه مو لایه که وه خزم و کس و کار
هاتن بۆلای (اَلْبَ فُلَانٍ الْقَوْمِ) فُلَان
خه لکه که ی کۆ کردنه وه (اَلْبَ عليه
الناس) خه لکی هه ئنا بۆسه ری.

اَلْبَ الْجُرْحُ اَلْبَا: به مانا (اَلْبَ) به (اَلْبَ
الْقَوْمِ) خزم و کس و کاری کۆ کرده وه
(اَلْبَ بَيْنَهُمْ) نیوانی تیگدان (اَلْبَ
عليه الناس) خه لکی هاندا گه له
کۆمه کی لی بکه ن (تَالْبُو) خه لکه که
کۆیونه وه (اَلْبُرَا عليه) خه لکه که
دزی نه و یه کیان گرت هه و له کانیان
یه ک خست.

اَلْاَلْبُ: به کۆمه ئیک ده گوتری یه کیان
گرتبی له سه ر دژایه تی کردنی
ئاده میزادیک ه هه روا به مانا مه یل
کردنی نه فسه بۆ هه وه سبازی ه

به مانا گه رمای زۆرو تینوایه تی
کوشنده ش دی ه هه روا تای
به شیده ت.

اَلْاَلْبُ: برسیه تی، برسیایه تی توندو
زۆر ه (اَلْاَلْبُ) گورج و گوێ، تیزره و،
(ك: مَالِب).

اَلَّتِ الشَّيْءَ اَلْتَا: نه وشته ی که م کرده وه ه
(اَلَّتِ فُلَانًا) له ریزی فُلَانکه سی
داشکاند ه فُلَانکه سی له مه به ستی
خوی دا لادا ه (اَلَّتِ فُلَانًا يَمِينًا) داوی
له فُلَانکه س کرد سویندی بۆ بخوا،
یان شایه تی بۆ بدا.

اَلْاَلْتَةُ: به خشینی که م، به خشاوی که م
ه سویندیک به نه نقه ست دروی تیدا
بکا.

اَلْسَةُ اَلْسَا: غه شی لی کرد، دزی لی
کرد ه (اَلْسَ فُلَان اَلْسَا): فُلَانکه س
عه قلی تیک چوو ه (اَلْسَةُ مُزَالْسَةُ)
به مانا (اَلْسَ) ه به ه ده گوتری: (فُلَان
لا يُزَالِسُ ولا يُدَالِسُ) فُلَانکه س نه
غه ش ده کاو نه دزی ده کا.

تَالَسَ: ئازاری لی په یدا بوو ه
(.... اَلْمَدِينُ) قهرز داره که دانه وه ی
قهرزه که ی دواخست ه (اَلْاَلْسُ)
خۆراکی که م.

اَلْفَةُ: هه زاری پێدا ه (اَلْفَةُ اِنْفَا و اَلْفَا
والاَلْفَا) ه هۆگری بوو خۆشی و یست
ه ده گوتری: (هوَ اَلْفُ) نه و گونجاو

هؤگره لهگهئ ئادهمیزاد دا، (ك: أَلْفٌ) ه
ه هروهها دهگوترئ: (هر أَلِفٌ) نهو
گونجاوو مائی په وهگری ئادهمیزاد
دهبی، (ك: أَلْفٌ وَاَلْفٌ) ه لهپهئندو
مهتهئی پېشینان دا هاتوو دهئی: (هر
أَلْفٌ مِنَ الْكَلْبِ) فلان دهعبا لهسهگ
باشتر وهگری ئادهمیزاد دهبی.

أَلْفٌ الْجَمْعُ ایلانئ: ههمووی بوو به
ههزار (أَلْفٌ الْجَمْعُ) کۆیهکهی کرد
بهههزار (أَلْفٌ فِلَاناً) وای کرد فلان
وهگری ببئ.

أَلْفٌ مِائَةٌ: مامهلهی لهگهئ کرد
لهسهه ههزار (أَلْفٌ فِلَان) مائو
سامانی فلان بوو بهههزار
دهگوترئ: (فلان مِنَ الْمُؤَلِّفِينَ) فلان
ههزار لیږه، ملیؤنیره (أَلْفٌ بَيْنَهُمَا)
بهیهکی گهپانندن کۆی کردنهوه ه
(أَلْفٌ الْكِتَابِ) مادهی کتیبهکهی
کۆکردهوهو ریکی خستو داینا (أَلْفٌ
العدد): ژمارهکهی گهپاننده ههزار.

أَلْفٌ قَلْبُهُ: دئی کیش کردو وهگری
خوی کرد.

إِتْلَفَ فِلَاناً: فلانکهسی وهگری خوی
کرد لهگهئ گونجا.

الْإِلْفُ: پهیمان و بهئین ه جوریکه
لهعههدو پهیمان ومردهگیرئ
لهبازرگان که لهولاتیکهوه دهچئ بۆ
ولاتیکی تر.

الألف: ههزار (دهجار سهه).

الألف: پهکهه پیتی هیجایه (الإلف)
رهگیکه لهناو قۆلی ئادهمیزاد دایه
تادهگاته باسکی.

الألفه: گردبوونهوهو پیکهوه گونجان و

خۆشهویستی بۆ پهکتری ه
لهزاراوهی دهرونناسی دا (الألفه)

بریتییه له تایبهتمهندییهک

که دیارده دهرونییهکان لهبواری

ههست دا بۆلای پهکتری کیش دهکاو

پیکیانوه دهگونجیئ ه لهزاراوهی

نهخلای دا (الألفه) بریتییه له

پهپوهندی نیوان دوو کهس یان

زیاتر کهبههوی کیشکردنی ئارهزوه

دهرونییهکان بۆلای پهکتری پهیدا

دهبی ه وهکوو صیلهی رهحمی

دۆستایهتی و خزمایهتی.

الألف: نهوکهسهی زۆر دیاردهی

ئولفهتکردن و گونجانی تیدابئ.

المؤلف: دانهری کتیب ه (المؤلف)

نهوکتیبهی زانیاری تیدا

کۆدهمکریتهوهو تۆماردهکری.

البرق ألقاً: بریسکهی داو روناکی

دایهوه ه (البرق ألقاً وإلقاً) ههورهکه

بریسکهی داو بارانی بهدوانهبوو.

البرق فلان ألقاً: فلانکهس درۆی کرد.

البرق فلان ألقاً وإلقاً: فلانکهس شیت بوو ه

(البرق ألقاً) بریسکهی داو روناکایی

دایهوه.

تَأْتِيُ الْبَرَقُ: به مانا (إِتْلَقَ) به ۵ (تَأَلَّقَتْ
المرأة) نافرمته که خوی ئارایش داو
دره وشایه وه ۵ یان خوی ناماده کرد
بؤ شه پرو جهنگو کیش وه
دوبه رمکی.
الإِلاقُ: هه وره بروسکه ی درؤزنه نه وه ی
بارانی به دواوه نه بی ۵ هه روه ها
پیای درؤزن و بی بارو فیلاوی.
الْأَلَقُ: شیتی
الإِلاقُ: پیای درؤزنی بی ره وشت ۵
گورگه نیره.
الإِلقَةُ: نافرمتی درؤزنی بی ره وشت ۵
دینه گورگ ۵ نافرمتی نازا.
الأَلَقَةُ: هه وره بریسکه وه دره وشانه وه.
الْأَلَقُ: هه وره بریسکه ی بی باران.
الأَوَّلُ: شیت، نه حمه ق و نه زان و گیل.
الْمِئْلَقُ: شیت و نه حمه ق، (ك: مَأْلَقَ) ه.
أَنَّكَ بَيْنَ الْقَرَمِ أَلَكَا وَأَلُوكَا: بوو به
نیردراو، په یامبه ر له ناو گه له که دا
(أَلَكَ فُلَانًا أَلَكَا) په یامی خوی
گه یاند به فلا نکهس ۵ ده گوتری:
(أَلَكْنِي بِرِسَالَةٍ إِلَى فُلَانٍ) ببه به
نونه رو په یامیکم بؤ بگه یه نه
به فلا نکهس.
أَنَّكَ الْفَرَسُ اللَّجَامُ: نه سپه که لغاوه که ی
خوی جوو ۵ (إِسْتَأْلَكَ إِلَى فُلَانٍ
مَأْلَكَةً): نامه یه کی بؤ فلا نکهس
برد.

الأُلُوكُ: نامه، په یامبه ر ۵ هه رشتیک
به که لکی جوو و خواردن بی ۵
(أَمَّا لَكَ وَأَمَّا لَكَ) نامه، (ك: مَأْلَكَ).
أَمْلَكَ: تاکی فریشته، (ك: مَلَكَ،
مَلَکَة).
الإِلكُوتُ: شتیکی زور ورده، هیزیکی
کارمبایی (سالب) ی تیدایه نه وه
(شحنة) کارمباییه جوژنیکه
له به ربجوکی که رت ناکری وه کوو
ده گوتری: جوژنی (لایته جزی) به.
الْأُی سیره الأ: له ریشتندا په له یکرد،
تیزرو بوو ۵ (أَلَّ اللَّوْنُ): بریسکه ی
داو روناکی خسته وه (أَلَّ فُلَانٌ أَلًا
وَأَسْلًا): به دهنکی به رز دوعاو
پارانه وه ی کرد ۵ له به ر نازار هاواری
کرد.
أَلَّ الْفَرَسُ: نه سپه که هه ردو گوئی قوت
کردن (أَلَّ الصَّقْرُ) بازه که راوی
نه کردو نیچیری نه گرت ۵ (أَلَّ
عليه): هه لیکوتایه سهر، (أَلَّ فُلَانًا):
فلا نکهسی دمرکرد ۵ کی ردیکی لیذا
۵ (أَلَّ الثَّوبَ) کراسه که ی دوری.
أَلَّ السَّاءُ أَلًا: بؤنی دؤلجه ناوکه گؤرا
(أَلَّ أَسْنَاهُ) ددانه کانی کرموژ بون.
أَلَّلَهُ: قه راخه که ی تیز کرد.
إِئْتَلَّ: به کاله خو کاره که ی نه نجام دا ۵
(تَأَلَّلَ) قه راخه که ی تیز بوو.
الإِلَّ: وادهو به لئین و به یمان ۵

خزمايه‌تی، قارو دوژمنایه‌تی،

بنه‌ماو بنه‌چه‌ی باش ۵ کانی چاك.

الألُّ: ده‌می کیرد، هه‌موو پانی یه‌ك ۵

(الألَّة) حه‌ربه‌ی ده‌م پان، پان

بریسکه‌دار، هه‌ر نامیرتیکی شه‌پ.

الإلَّة: خزمايه‌تی، (ك: إَلَل).

الأیلُّ: زربنگه‌ی به‌رده ورد ۵ هاوارو

پۆرۆ ۵ دله‌ پراوکی تادار، نالین.

أَلَمَ أَلَمًا: نازاری بوو، ده‌گوتری: (أَلَمَ بَطْنُهُ)

سکی هیشا.

أَلَمَهُ إِيْلَامًا: نازاری پی گه‌پاند.

الألَمُ: له‌زاراوه‌ی فه‌لسه‌فه‌دا هه‌ستکردن

به‌شتیك دژی له‌زمت بی ۵

جاهه‌ستکردنه‌كه دمروونی بی پان

جه‌سته‌یی بی، (ك: آلام).

الألْمَةُ: خوڤرپه‌تی و هیج و پوچی.

الأُنْسُ: به‌ردیکی به‌نرخ‌ی شه‌فاهه،

بریسکه‌داره، چه‌ند ره‌نگیکی هه‌یه

۵ له‌هه‌موو به‌ردیك به‌نرخ‌ته،

له‌هه‌مووشتیك ره‌قتره، كار له

هه‌موو شتیك ده‌كاو هیج شتیك كار

له‌و ناكا.

الأَلْسِنِيْمُ: كانزایه‌کی و مزن سوکه ۵

سپی و زیوی هه‌یه ژمنگ ناکات ۵

به‌كه‌لکی توانه‌وه دئ، تیكه‌ل

به‌مس ده‌كری قالی بی لی دروست

ده‌كری ده‌شوبه‌یته ئالتون بۆ زۆر

شت به‌كار ده‌هیندری.

أَلَهَ فُلانَ إِلَٰهَةً وَآلُوهَةً: فلانكه‌س

به‌ندایه‌تی کرد.

أَلَهَ فُلَانًا: په‌نای فلانكه‌سی داو له‌خوی

گرت و پارێزگاری لیکرد.

أَلَهَ: به‌مانا (أَلَهَ) میه ۵ سه‌رسام بوو (أَلَهَ

الیه) په‌نای بۆبرد.

أَلَهَ عَلَيْهِ: زۆر هاوارو دادو فیغانی بۆ کرد

(أَلَهَ بِالْمَكَانِ) له‌وشوینه جیگیر بوو

مایه‌وه.

أَلَهَهُ: کردی به‌خوداو په‌رستشی بۆکرد،

به‌خودای داناو به‌ندایه‌تی بۆکرد

(أَلَّهَ) خه‌لوه‌ی گرت و خودا په‌رستی

کرد، لافی خودایه‌تی لی دا، خوی

به‌خودا زانی.

الإِلَٰهَ: هه‌رشتیك به‌خودا بزانیرو

به‌ندایه‌تی بۆ بکری، (ك: آِلَهَةٌ) ۵ (الْحَقُّ

الإِلَٰهِي) بنه‌مایه‌ك بوو له‌سه‌ده‌گانی

ناوراست دا مه‌لیك و پاشاكانی نه‌وروپا

په‌نایان بۆدمبرد نه‌و بنه‌مایه بریتی

بوو له‌وه كه ده‌سه‌لاتی پاشا

له‌خوداوه‌یه‌و خودا نه‌و مافه‌ی پیداه،

به‌هۆشیار بوونه‌وه‌ی نه‌وروپا نه‌و

دیاردیه نه‌ما.

الإِلَٰهِيَّات: هه‌رشتیك په‌یوه‌ندی

به‌زات و سیفاتی خوداوه بی.

الإِلَٰهَةُ: خۆر ۵ ماری گه‌وره، هه‌ژدیها ۵

(الألِهة) خۆر.

التَّأْلِيَةُ: دان نان به هه‌بوونی خودایه‌ك

كه‌به‌دییه‌تی نه‌رو هه‌تسوپرته‌ری

بوونه‌ومه‌ره.

الله: ناوی خودای حق و تاک و تهنه‌او

بهرستش بۆگراوو به‌دیه‌نهره.

اللهم: وشه‌یه‌که به‌کارده‌هیندرئ بۆ

پارانه‌وه و هاوار کردنه خودا.

أَلَا أَلَوْا وَالْوَأِإِيَا: کۆششی کرد ە لاواز

بوو، که‌مته‌ر خه‌می کرد، ته‌مبه‌ل

بوو (أَلَا الشَّيْءَ الْوَأِ) توانی شته‌که

نه‌نجام بدا ە (أَلَا فَلَانَا الشَّيْءَ)

نه‌وشته‌ی دا به‌فلان.

إِلَيَّ أَيْ: والی: سمتی گه‌وره بوون

ده‌گوترئ: (هَرَأَيَا وَهِي أَيْ).

آلی ایلا: سویندی خوارد (إِتْلَى)

سویندی خوارد.

تَأَلَى: هه‌ولی دا ە تیکۆشا، سویندی

خوارد.

إِلَى - أَلَى: نازو نیعمه‌ت، (ك:

آلاء)ه.

أَلَا: دره‌ختیکه له‌لبه‌لان دا ده‌پوئ ە

دیمه‌نی جوانه و تامی تاله هه‌میشه

سه‌وزه، به‌ته‌ری ده‌خوئ که‌وشک

بوو پیسته‌ی پی خوش ده‌کری.

الْأَوْ: نیعمه‌ت ە (الْأَوْ - الْأَوْ)

سویند ە (الْأَوْ) داری بخورد ە

قاوه‌لئی، کاتی نیوان به‌ربه‌یان و

خۆره‌لاتن.

الْأَيْ: سمت، یان هه‌موو گوشت و به‌ز

که‌ کۆده‌بپته‌وه له‌که‌فل دا هه‌روا

(أَلَيْهَ الْقَدَمِ) و(أَلَيْهَ السَّاقِ) نه‌و

گوشتی لێیان به‌رز بۆته‌وه ە

به‌کوردی پاژنه پی، سینگه پی، (ك:

الایا)یه.

الْأَيْ: نه‌وه‌سه‌ی زۆر سویند ده‌خوا.

الْأَيْ: سویند ە که‌مته‌ر خه‌می.

الْمِثْلُ: ده‌سپۆکه‌یه‌که ئافه‌رت له‌کاتی

شین و واوه‌یلادا به‌ده‌سته‌تیه‌وه

ده‌گری و نامازه‌ی پی ده‌کا ە نه‌و

پارچه قوماشیه‌ که ئافه‌رت له‌کاتی

بپنویژیدا له‌خۆی قایم ده‌کات.

الْأَمِيرُ: یه‌که‌ی هیزی سه‌پالی کاره‌بایه.

أَمْتُهُ أَمْتًا: مه‌زنه‌ده‌ی کردو

خه‌رساندی، نه‌ندازه‌که‌ی دیاری کرد

ە (أَمْتٌ فَلَانًا بِشَرٍّ): فلانکه‌سی

عه‌پیدار کرد، تۆمه‌تباری کرد.

الْأَمْتُ: شوینی به‌رز، سه‌رته‌پۆلکه،

به‌رزو نزمی گردۆلکه و ته‌پۆلکه ە

ره‌قی و پته‌ویی ە بی هیزی و لاوازی

ە گومان ە عه‌یب ە خواری خێچی.

أَمَجَ أَمَجًا: تیز تپه‌ری (أَمَجَ) أَمَجًا:

گه‌رماو تینه‌وتی تینی بۆ هیئا ە

(أَمَجَ الصَّيْفِ) هاوین گه‌رماکه‌ی

تینی په‌یداکرد.

أَمَجَ الْجَرْحَ أَمَجَانًا: برینه‌که ده‌ستی

به‌نازار کرد.

أَمَدًا أَمَدًا: رقی هه‌لسا ە ده‌گوترئ: (أَمَدًا

عليه) رقی لی هه‌لسا.

أَمَدًا: رقی و قینی خۆی بۆ ده‌ریپی ە

(أَمَدَ السَّقَاءِ) لای له‌کونه‌که‌دا

نه هیشت ۵ (تَأْمَدَ) ناپازی بوونی
دهر که وت.

الْأَمِدُ: کهشتی پر له کالآ ۵ ههروا
هه رشتیک پر ببی له چاک و له
خراب، له خیر و له شهر.

الْأَمِدَةُ: کهشتی پر له کالآ، (ك: أَوَامِدُ).
الْأَمَدُ: نامانج و کوتایی ۵ دواکات و دوا
شوین ۵ دهگوتری: (ضرب له أَمَدًا)
کاتیکی دیاری کراوی بۆ دانا، (ك:
أَمَادَ).

أَمَرَ عَلَيْهِمُ أَمْرًا وَإِمَارَةً: بوو به
فه رمانپه و او کار به دهستیان.

أَمَرَ اللَّهُ الْقَوْمَ: خودا وه چه و نه وهی زۆر کردن،
نازه لی بۆ زۆر کردن ۵ دهگوتری: (مُهِرَةً
مَامُورَةً) خوشترکی به زاو و زییه زۆری
بینجو و لی که وتونه وه.

أَمَرَ عَلَيْهِمُ أَمْرًا: بوو به فه رمانپه وایان.
(أَمَرَ عَلَيْهِمُ) بوو به فه رمانپه وایان.
أَمَرَ اللَّهُ الْقَوْمَ إِمَارًا: خودا وه چه و
نه وهی قه و مه که ی زۆر کردن،
نازه لیان به زاو و زی بوو.

أَمَرَ فَلَانًا فِي الْأَمْرِ: راونیزی به فلان که س
کرد له کاره که دا.

أَمَرَ فَلَانًا أَمَارَةً: نیشانه ی دانان،
فلان که سی کرد به فه رمانپه و او.

أَمَرَ السَّنَانُ: سه ره رمبه که ی تیز کرد.
أَمَرَ الْقَنَاءُ: سه ره رمبه که ی له رمبه که
به ست و قایمی کرد.

إِثْمَرَ: فه رمانه که ی نه نجام دا ۵ (إِثْمَرَ
الْقَوْمَ) قه و مه که له ناو خویان دا
راونیزیان کرد، هه نندیکیان
فه رمانیان به هه نندیکیان کرد.

إِثْمَرُوا بَفْلَانٍ: راونیزیان کرد بۆ نه وهی
زیان به فلان بگه یه نن.

إِثْمَرَ فَلَانٌ بَرَأْيَهُ: فلان که س سوربوو
له سه ر رای خوی.

تَأْمَرُوا: راونیزیان کرد و بیرو بۆ چونی
خویان ناو گوژ کرد ۵ پیلانیان دانا
بۆ کودمتا و زیان گه یانندن به که سانی
دی.

اسْتَأْمَرَهُ: داوای فه رمانی نه وی کرد.
راونیزی پیکرد.

الْأَمَارَةُ: نیشانه ۵ واده و کات ۵ (الإِمَارَةُ)
مه نصه بی فه رمانپه و او ۵ به شیک
له ولات فه رمانپه وایه ک به سه ری
را ده گا.

الْأَمْرُ: شه نن و حال، نیش. قورئان
دمفه رموی: ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ
شَيْءٌ﴾ نه وه نیشی تو نیه، تۆ له وه
به برسیار نیت.

الْأَمْرُ: داوای طه له ب پان کاری پتویست،
قورئان دمفه رموی: ﴿وَقَضَى الْأَمْرُ﴾
کاری پتویست نه نجام درا، نه وهی
داواکرا بوو جی به جی بوو ۵
(أُولُوا الْأَمْرَ) پیاو ماقول و ریش سپی،
زفناو سه رکرده.

الإِمْرَةُ: فه رمانپه وایی.

الأمرة: زنده بون و گه شه کردن،
نیشانه و گه واهیدمر.

الإمر، الأمر: ناده میزادی بی هه لوئست،
هاورای هه موو کس بی و له بهر
لاوازی خوی هیج رایه کی نه بی.

الإمرة: نافرته بی هه لوئست که بی
خوی هیج رایه کی نه بی.

الأمیر: فرمانروا، کاربه دهست
لیپر سراو.

أمیر المؤمنین: نازاناوی خه لیفه کانی
نیسلامه.

التأمور التأمور: که نیشسته،
خه لو متخانه، لانه ی شیر و وزیر
مه لیک. نه فس، دل، خوین، مه ی.

التأمورة والتأمورة: که نیشسته،
خه لو متخانه، په رستگا و لانه ی شیر،
شهراب، (التؤمری) ناده میزاد.

التأمور: نیشانه دانان بۆ شار مزایی
کردنی نه شار مزایان، (ک: تآمر).
هه روا ده گوتری: (ما بالدار تزمورا)

واته له و خانو دا که سی تیدانیه.
المؤمر: کؤنفراس: کؤبونه وه ی چه ند
که سانیکی تایبه تی بۆ راوئزو
لیکۆلینه وه دهر باره ی کارئک،
روداوئک و هر گرتنی هه لوئست،
پلاندانان... هتد.

الئمتر: راوئزو پرس و را.
المأمور: فرمان بی کراو، راسپیر دراو
فهرمان بهر.

الأمريكية الجنوبية: به شیکه له حه وت
کیشوهره کانی جیهان، له کۆتایی
چه رخی پانزه ی زایینی دا نه م
کیشوهره دؤزرایه وه، که وتۆته نیوان
دهر یا لووشی نه تلّه سی و دهر یا لووشی
نارامه وه، له نیوان دوو هیلی پانی
(۸) ی باکوری و (۵۵) ی باشوری دایه.
رو به ره که ی شیوه سی گۆشه به کی
که وره ی له خۆگرتووه لایه کی بۆ
باشور دهر و به شه باکوریه که
ده که وپته ناوچه ی گهر مه وه.

الأمريكية الشمالية: نه مه ریکای باکوری
به کی که له حه وت کیشوهره کانی
جیهان، نه میش و ه کوو نه مریکای
جنوبی له کۆتایی سه ده ی
پانزه هه می زایینی دا دؤزرایه وه و
نه م کیشوهره که وتۆته نیوان دوو
دهر یا لووشی نه تلّه سی و نارامه وه.
له شیمالی شیه وه دهر یا لووشی
به سته له کی شیمالی هه به و
رو به ره که ی نیمچه سی گۆشه به
ده که وپته نیوان دوو هیلی پانی
(۱۰) و (۸۳) شیمالی له ناوچه ی
گهر مه وه ده ست پی ده کا تا ده گاته
ناوچه ی به سته له کی شیمالی.

أمس: دوئنی، رۆزی پئیش رۆزی
که تییدای و واش ده بی بۆ رابردو
به ره های به گارده هیئندری، (ک:
أمس، آمس، آماس) ه.

فَلَا تَكْهَى رَاكِبًا ه (أَمْ إِلَهِ) بِهِ مَا نَا
بَوْلَى جَوو قَهْ صَدَى لَى نَهْوَى كَرْد
ه دَهْ گَوْتَرَى: (خَرَجُوا يُؤْمِنُ الْبَلَدَ)
رَوِشْتَنَه دَهْرَوَه بُو شَارْ جَوون.

أَمْ الْقَرَمَ، أَمْ بِهِم: بَوو بِهِ نِيَمَامو پِيَش
نَوِزِيَان ه پِيَشِيَان كَهوتو نَوِزِي بُو
كردن.

أَمُّهُ: قَهْ صَدَى كَرْدو چو بَوْلَى ه (أُمُّ
الشَّرْكَهْ أَوْ الْمَشْرُوعِ) كُؤْمِيَانِيَه كَه پَان
پَرُوژْمَكِي كَرْد بَهْمُو لَكِي گَهلو
هاوَبَهش.

إِلْتَمَّ بِالرَّجُلِ: شَوِيَنِي كَهوت، لَهْ پَاشِيَه وَه
نَوِزِي كَرْد (إِلْتَمَّ الشَّيْءُ) قَهْ صَدَى
كرد.

تَأَمَّمْ بِهِ: كَرْدِي بَه پِيَش نَوِزِي خَوِي،
نَوِزِي لَه دَوَاوَه كَرْد.

تَأَمَّمْ بِالْغَرَابِ: تَهِيَه مَوْمِي كَرْد ه (تَأَمَّمْ
إِمْرَأَةً) نَافَرَمَتِيَكِي كَرْدَه دَايَكِي خَوِي
ه (تَأَمَّمْ الشَّيْءَ) قَهْ صَدَى نَهْوَشْتَه
كَرْد (إِسْتَأَمَّ إِمْرَأَةً) نَافَرَمَتِيَكِي كَرْدَه
دَايَكِي خَوِي.

الْأَمَّةُ: بَرِيَنِي تَوْقَه سَهْر كَه قَوْل بِي.

الإِمَامُ: نَهْوَكَه سَهِي خَه لَك لَه پَاشِيَه وَه
نَوِز دَه كَه ن ه هَهْر كَه سِيَك خَه لَك
شَوِيَنِي كَه وَئ ه خَه لِيَفَهِي
مُوسُو لَمَانَان، قُورْنَان، سَهْر كَرْدَه
سُوبَا ه مَهْلَى مَزْگَهوت ه شَارْ هَزَايِي
كَهْرِي رِيَبُوَارَان، حَوْدِيَه خَوِيَنِي
حُوشْتَرَان ه نَهْوَبَه شَه زَانِيَارِيَه

أَمِضْ أَمِضْ: سُوْرِيُو لَه سَهْر كَارَه كَهِي وَ گُوْنِي
بَهْر خَنَهِي كَه سَانِي دِيَكَه نَهْدَا ه قَهْ سَهِي
لَه دَهْم دَهْر پَهْرِي وَ تَهِيَه كِي وَت بَه دَل
مَهِيَه سَتِي نَه بُوو بَه سَهْر زَارِي دَا هَات.

الْإِمِضْ: نَهْوَكَه سَهِي بِهِ هَهْمُوو كَه س
دَه لَحْ مِنْ لَه گَه لْ تَوْم وَ لَه سَهْر هِيَج
شَتِيَك بَهْر دَهْوَام نَابِيُو بُو خَوِي
هَه لَوِيسْتِي نِيَه ه چَاوَلِيَكَه رُو لَاسَايِي
كَه رَهْوَه لَه نَابِيِن دَا ه كَه سِيَكِي رَارَاو
دُوو دَل كَه لَه سَهْر هِيَج شَتِيَك
بَهْر دَهْوَام نَه بِي ه جَارِي وَا دَمِيَج بُو
مُوْبَالَه غَه تَايَه كِي خَهْرِي پِيَه وَه
دَه لَكِيَن، دَه گَوْتَرَى: (إِمِضْ).

أَمَقُ الْعَيْنِ: قَوْلِيَنچَكِي چَاو بَه لَى لَوْتَه وَه،
(ك: أَمَاقُ).

أَمَلَهُ أَمَلًا رَامَلًا رَامَلًا: چَاوَهْرَوَانِي لَحْ
كَرْد بَه تَهْمَاي بُوو.

تَأَمَّلْ: تَنِي فَكْرِي وَ هَه لَوِيسْتَهِي لَه سَهْر
كَرْد، لَحْ ي وَرْد بُو وَه سَهْرُو نَاوِي
كَرْدو بِي يَدَا جُو وَه ه بُوْنَه وَه
رَاسْتِي بُو دَهْر يَكَه وَئ.

الْأَمِلُ: يَارْمَه تِيْدَهْرِي پِيَاوُو بَهْر دَه سَتِي،
(ك: أَمَلَةُ).

الْأَمَلُ: هِيَاو نَاوَات، (ك: أَمَالٌ) بَه زُوْرِي بُو
شَتِيَك بَه كَار دَه هِيَنْدَرِي كَه هَاتَنَه دِي
دُوور بِي.

أَمَّتِ الْمَرْأَةُ: نَهْوَانَفَرْمَه بُوو بَه دَايَكِ،
مَنْدَالِي بُوو، وَه كُوو دَايَكِي لَحْ هَات
(أَمْ فَلَانَا أُمًّا) لَه تَوْقَه سَهْرِي

قوتابی رۆزانه له قوتابخانه فيرى
دهبى ۵ دهگوترى: (حفظ الصبي
إمامة) قوتابيه كه وانه كهى له بهر كرد
۵ ريگای پانو پۆرو ناشكرا.
الإمامة: سهركردايهتى موسولمانان،
پله و پايهى خهليفه.

الإمامية: تاقمىكى شيعه پييان وايه
نيامى عهلى كوپو نه وهكانى شياوى
خه لافهتن و كهسى تر پايهى ناكه وئ
نه و پله و پايه بگريته نهستۆ.
الأم: ئالای پيشهنگى سوپا (الأم) بنه ماي
هه موو شتيك ۵ دايك، به نه نكيش
دهگوتري دايك، دهگوتري: (حواء ام
البشر) حهوا دايكى ئادهم زاده.
أم الشيء: نه وهى دهورو بهرى شته كه ۵
نه وهى سهه به نه ون.

أمات: به مانا (أمهات) ه، دهگوتري: (هر
من أمهات الخير) نه و بنه ماو كانى
خيهر، دهگوتري: (لا أم لك) خيهرت
تييدا نيه، نه صل زادهنى ۵ جارى
وادهبى نه و رسته بۆ مه دح
بهكاردى، پان بۆسهه سورمان.
أم القرآن: سورفتى فاتيجهيه ۵ (أم
الكتاب) له وحو له محفوظه.

أم النجوم: مهجههه نه ستيرهيه ۵ (أم
الطريق) ريگهى كه و ره شه قامه پيى
وهه كه له لاه و له ولاى ريگاي تر
هه بن.

أم الشوى: ريگههه ناوما، ئافرهتى
ناومان ۵ دهگوتري: (من أم مشارك؟)
كى ناومالت بۆ ريك دهخا؟ ۵ (أم
القري) مهكه هه موو شارىكى
كه و ره دهتواندرى بلوى (أم) ماحولها
من المدن).

أم الرأس: دهماغ ۵ ميشك.
أم الدماغ: پيستی دهماغ نه و پيسته
تهنكهى دهماغه كهى كۆكردۆته وه ۵
(أم الحباث) مهى، عه رهق ۵ (الأم
الخنون) له زاراوهى ته شريح دا
بريتيه له و بهرده تهنكهى
به دهورى مخ و دهزوو نوخاى
شهوكى دايه.

أم قشعهم: مردن.
الأمم: بهرام بهرى شت، نزيك، شتى
كه م ۵ دهگوتري: (ماطلبت الأشياء
أما) شتيكى كه م به يدهستم
داواكردوه.

الأمّة: دايك ۵ كۆمه ئيك ئادهم يزد
زور بهمان له يهك نه زاد بن چهند
رهوشتيكي بۆ ماوه بهر زه وهندى و
هيوو ئاوات كۆى كرد بنه وه ۵ پان
شوئن، پان ئاپين، پان رۆژگار كۆى
كرد بنه وه ۵ دهگوتري: (الأمّة
المصرية، الأمّة العربية، الأمّة الكردية) ۵
پان پياوئيك كه هه موو رهوشته
باشه كانى تييدا بن وهكوو قورنان

دەفەر مەوێ: ﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا﴾.

الْأُمَّةُ: رێباز و پرۆگرام و مەکوو قورئان
دەفەر مەوێ: ﴿إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَى أُمَّةٍ﴾ بەمانا کات و ماوەش دێ
و مەکوو قورئان دەفەر مەوێ: ﴿وَلَكِن أَخْرَجْنَا عَنْهُمْ الْعَذَابَ إِلَى أُمَّةٍ مُّعَذُوذَةٍ﴾....

الْأُمَّةُ: پیاو ماقولانی ولات و دەگوتری:
(مجلس الأمة) پەرلەمان.

الْأُمُورَةُ: یاسای دایک سالاری و
بەپێچەوانەی باوک سالارییەوه.
الْأُمِّيُّ: نەخوێندەوار (الأمية) جاوگێکی
(صەناعی) بە بەمانا بێ ناگا و نەقامە.

الْأَمِيمُ: کەسێک لەسەری درایی و تێک
چوێ و پێنە بکا و هەروا بەمانا
بەژن و بالا رێک و پێک دێ.

الْأَمِينَةُ: دایکۆکە، دایکیە، باجیلە و
چاکوچی ناسنگەر.

الْمِثْمُ: شارمزاری کار، رێ نیشاندهەر،
و شتری پێشەنگ.
أَمِنَ أَنَا وَأَمَانَةٌ وَأَمْنًا: دنیابوو نەترسا،
خۆفی نەما.

أَمِنَ الْبَلَدُ: دانیشتوانی ولات لەئارامی دان
ترسیان لێ رەهێوتمەوه.

أَمِنَ الشَّرُّ: لەشەر و نەگەبەتی دنیابوو (أَمِنَ
فلاناً على كذا) فلانکەسی دنیاکرد
لەوکارە، لەداها تووی خۆی.

أَمِنَ أَمَانَةً: نەمێندار بوو.

أَمِنَ إِيْمَانًا: بوو بە خاوەنی ئەمن و
ئاسایش (أَمِنَ بِهِ) بپروای پێ کرد
بەپرستی زانی و (أَمِنَ فلاناً) وای
کرد فلان دلتیا بێ.
أَمِنَ عَلَى دُعَاةِهِ: کە ئەو دوعای کرد
ئەمیش ئامینی لەسەرکرد.

أَمِنَ عَلَى الشَّيْءِ: ئەنەمیی دانا بپێکی
مال پێشەکی لەصندوقی
فەرمانگەییەکی دیاریکراودا دانا
بۆ ئەوەی لەدوا رۆژدا خۆی یان
مال و خێزانی بەشیوەییەکی ترو
ئەندازەییەکی تر وەری بگرنەوه
بەمەبەستی قەرەبووکردنەوهی ئەو
زێنەیی لێی کەوتوووه و دەگوتری:
(أَمِنَ عَلَى حَيَاتِهِ)، (.... علی داره)،
(.... علی سيارته ... الخ).

إِلْتَمَنَ فلاناً: بەمانا (أَمِنَهُ) و (إِلْتَمَنَ
فلاناً عَلَى الشَّيْءِ) فلانکەسی کردە
ئەمێنداری ئەوشتە.

إِسْتَأْمَنَ إِلَيْهِ: پەنای بۆ بردو داوای
پارێزگاری و پارمەتیدانی لێ کرد.
إِسْتَأْمَنَ الْحَرَبِيُّ: کابرای دوژمن و
حەربیی لەولاتی کوفرەوه هاتە ناو
ولاتی ئیسلامەتی و داوای
پارێزگاری و ئەمانی کرد.

إِسْتَأْمَنَ فلاناً: داوای ئەمانی
لەفلانکەس کرد.

الْأَمَانَةُ: سپاردە، ئەمەک و وەفا.

الْأَمْنَةُ، وَالْأَمْنَةُ: نَهْوَكَسَهى بَرَوَا بَه
هَهْ مَوو شَتِيك دَهْكَاو هَهْ رَجى
دِيْبِيَسى بَهْ رَاسْتى دَهْ زَانِى خَوْش
باومِرَه، لَهْ هَهْ مَوو كَهْ س نَهْ مِيْنَه.
الْأَمْنَةُ: نَهْوَكَسَهى هَهْ مَوو كَهْ س
دَهْ تَوَانِى قَهْ نَاعَهْ تى بِيْ بَكَا.

الْأَمُونُ: وَلاَغى سَوارى مَهْ نَدُو خَوْشِرَهْ و.
الْأَمِينُ: پارِيزْگارو چاودِيَر (المأمون)
نَهْوَكَسَهى چاودِيَرى شَتِيك
لَهْ نَهْ سَتَو دَهْ گِرَو پارِيزْگارِى دَهْ كَا،
(ك: أَمْنَاءَه).

الْإِيْمَانُ: بَرَوَا كَرْدَن لَهْ نَاخَهْ وَه ۵ لَهْ شَهْرَع
دا بَرِيْتِيَه لَه بَرَوَا كَرْدَن بَهْ دَلْ و
دان پِيْدانان و نِيْعَتِراف بَهْ زوبان.
الْثَّامِينُ: گِرَو بَهْ سَتِيكَه لَهْ نِيَوان تَهْ نَمِين
كارو تَهْ نَمِين كَرَو يان خاومَنِى
تَهْ نَمِين كَرَاودا، تَهْ نَمِين كَار
بَهْ رَعَوْدَهى نَهْ وَه دَهْ بِيْ هَهْ رَكَاتِي
مَهْ رَج و ماوَهى ناوْگِرَو بَهْ سَتَهْ كَه
هاتنَهْ دى نَهْ و مَهْ بِلَهْ غَهى بَرِيار
دَرَاوَه، بِيْدا بَهْ لَپَهْ نَهْ كَهى تَر.

أَمَّةٌ إِلَه: بِيْى سِپارَد.

أَمَّةٌ أَمْنَاهُ: لَهْ بِيْرى چَو، عَهْ قَتلى لَهْ دَهْ سَت دا.
أَمَّةٌ الْغَنَمُ: مَهْ رَو بَزَنَهْ كَه تَوْشِى گِرَوِيْى
بوون، ناوْلهْ يان تِيْكهْ وِت.

ثَامَّةٌ إِمْرَأَةٌ: نَافَرَهْ تِيْكى كَرْدَه دَايْكى
خَوى ۵ وَهْ كَوو دَايْكى مامَهْ نَهى
لَهْ كَهْ ل كَرْد.

الْأَمَّةُ: ناوْله، گِرَوِيْى.

الْأَمِيَّةُ: ناوْلهى نازَهْ ل.
أَمَتِ الْمَرْأَةُ أُمُورًا: نَافَرَهْ تَهْ كَه بَوو بَه
نَهْ مَهْ تَه، جَارِيَه.

أَمَتِ الْهَرَّةُ: بَشِيْلَهْ كَه مِيَاوَه مِيَاوى كَرْد.
ثَامَتِ الْمَرْأَةُ: نَافَرَهْ تَه نازادَهْ كَه بَوو بَوو
بَه كَوِيْلَه، بَوو بَه نَهْ مَهْ تَه.

بَنُو أُمِّيَّةٍ: لَقِيْكَن لَه هُوْزى قَوْرَهْ شِش
دَهْ چَنَهْ وَه سَهْ ر (أُمِيَه) ي كَوْرى عَهْ بَدُو
شَهْ مَس.

أَنَاصِل (أَنَاصِل): وَاتَه خَوْرَهْ لَات ۵
نِيْ سَتا بَهْ و زَهْ وى خَاكَه دَهْ گَوْتَرِى
كَه كَهْ وِتَوْتَه خَوْرَهْ لَاتى دَهْ رِيْاى
سِپى ناوْهْ رَاسْتَهْ وَه بَهْ شِيْكه لَه
حَكُومَهْ تى تَوْرَكِيَا.

الْأَنَامُ: هَهْ رَجى نَادَهْ مِيْزادى سَهْ رَزَهْ وى
هَهْ يَه.

الْأَنَاسُ: گِيَا يَهْ كى هَهْ مِيْشَهْ كَاتَه
بَهْ نَهْ نَدازَهى مَهْ تَرِيْكَ بَهْ رَز دَهْ بِيْتَهْ وَه
گَهْ لَكاَنِى دَرِيْ زَن، بَهْ رَهْ كَهى
دَهْ شَوْبَهِيْتَه تَرِى تَام و بُوْنى خَوْشَه،
لَهْ هَهْ مَوو وِلَاتَه نِيْ سَتِيَوَانِيَهْ كَان
بَهْ رَهْ م دَهْ هِيْ نَدَرِى ۵ بَهْ تَايِبَهْ تى
لَهْ دَوْرَهْ گَهْ كاَنِى نُوْهَپَاوى نَهْ سَپَانِى.

أَنَبَةٌ: سَهْ رَزَهْ نَشْتى كَرْد، تَوْنَد رَهْ وى
كَرْد لَه لَوْمَهْ كَرْدَنِى دا.

الْأَنَابُ: مِيْسَك يان عَهْ تَرِيْكَ بَشَوْبَهِيْتَه
مِيْسَك.

الْأَكْبُ: بازنَجان.

الْأَكْبِيْجُ: دَرَهْ خَتى مانَجُو (مَهْ نَجَه) نَهْ م

درمخته زبدي سهرهكي ولاتي
هيندوستانه ۵ نپستا له زور ولاتي
تريش ههيه، زورجار به بهرو
بومه كه ي و نهو شتانه ي لئى
دروست دهكړئ دهگوتري نه نه به ج
واته نهو وشه به ده ميك ناوه
بوخوډى داره كه و ده ميكيش بو
بهرو بومه كه ي.

الانبق: ناميريكه شلمه منى پى
دهبا تيورئ.
اَنْتْ اَنْتْ: نالاندى (اَنْتْ فلاناً اَنْتْ)
حه سودى پى برد، (اَنْتْ الشئى)
نه ندازه ي گرت.

انتاركتكا: كيشومريكه له حهوت
كيشومره كانى جيهان كيشومرى
به سته له كي باشوره ۵ له سهرده مى
تازهدا دوزراو مته وه، دورگه به كي
پان و گهره به، روبه ره كه ي
له روبه رى هه موو نه وروپا
گه ورتره ۵ دهره ي جه مسه رى
به سته له كي باشورى داوه، پرئ لقو
شيوو دؤلى دريژ ده بته وه به ره و
باكور تا ده گاته هيلى پانى (٦٣) ي
باشورو له نه ميريكاى جنوبى نزيك
ده بپته وه ۵ تيكره ده لئى بانويكى
گه وره به، هه ميشه به سته له ك
دايپوشيوه ۵ جگه له قه راخو
بيجاخه كانى كه له هاوين دا هه ندى
له خاكه كه ي دمرده كه وئ.

الانثيمون: كله سوبحاني.
اَنْثْ الرئة و انالة: پياويكى ژنانى به،
كوپيكي كچاني به، نه رمه.
اَنْثْ الحامل ايناثا: نافرته دوو گيانه كه
كچى بوو.

اَنْثْ في الامر: له كاره كه دا نه رمى نواند
(اَلث الكلمة) نيشانه ي ميينه ي
به وشه كه ونا ۵ (اَلث) قبولى
كچاپه تى كرد، ناماده باشى تيډا بوو
نه رمى بنويښ ۵ به عه ره به ي
ده گوتري فيعله كه مه عناى
(مطاوعه ي تيډايه) ۵ هه روا به مانا
(اَلث) هاتوو هه روا به مانا نه وه
هاتوو كه خوئ شوبه اندوه
به نافرته.

الانثى: ميينه پيچه وانه ي نيرينه
له هه موو شتيك دا.
امرأة انثى: نافره تيكي ته واو ميينه به
هه موو رهو شتيكى نافره تانه به،
(ك: اناث واناثى) به ۵ (الانثيان)
دوگون، دوو گوئ.

الانثى: ناسنى نه رم، ناسنى نارهق ۵
دهگوتري: (سيف انث) شمشيريكي
نه رمه ليقه، شمشيريك ناسنه كه ي
رهق نه به ۵ (مكان انث) شوپنيكه
گياى چاك لى دهرؤ ۵ (رجل انث)
پياويكى قسه نه رم و ژنانى به،
وهكوو نافرمت لارو له نجه دهكا.

الْمُنْتَاث: ئافرمتيكه زور كچى دهبى،
 ههر كچى دهبى ههروا پياويك كه
 خيزانهكهى كچى زور ببن پى
 دهگوترى: (رجل مِثاث) پياويكه
 كچى زورن ۵ (ارض مِثاث)
 زهوييهكى بهپيتو بهرهكهته گياو
 گزى زورى لى دمروئ ۵ (سيف
 مِثاث) شمشيرىكى نهرمه، (ك:
 مائىث) ۵.

الْمُوْتُث: ميينه (رجل موْت) پياويكه
 دهشوبهيتته ئافرمت ۵ (عطر موْت)
 بوئى خوشى تايبهت به ئافرمت
 كهلهخوى ددهن رهنكى نهو
 شوينهى رنى دهكهوئ دهگورئ
 بهزعهفرانى.

الْإِنْجَاصُ: قوْخ، پان ميوهپيكه
 لهشيوه سىودا.

الْأَنْجَرُ: شوئنى راگرتنى كهشتى
 لهبهندمر.

الْإِنْجِيلُ: نامهى ئاسمانى كهنيردراوه
 بوْسر چهزهرتى عيسا ۵ وشهپهكى
 يۆنانيه بهمانا موزدميه.

الْأَنْحَ: أَنْحاً وَأَنْحِياً وَالْأَنْحُ: بهئاله ئالو
 نوزه نوزه ههئاسهى دا، بههانكه
 هانك بههوى نهخوشى و ماندو
 بونهوه ههئاسهى دا.

الْأَنْزِمُ: دهرهاتهپهكه لهخانه زيندومكان
 دمردئو گۆرئانكارپيهكى كيميواى
 لهتيكه لاومكان دا پهيدا دهكا.

أَنْسَ به واليه أُنْساً: ئارامى پى گرتو دئى
 پئوه نووساو وهگرى بوو،
 بههاوپئيهتى نهو دل خوش بوو
 (أَنْسَ) بهمانا (أَنْسَ) دئى.
 أَنْسَ به واليه أُنْساً وَأَنْسَةً: كهيف خوش
 بوو.

أَنْسَ فَلاناً أَيْنَاساً: دئنهوايى فلانكهسى
 كردو غهمو خهفتهى لهئى
 رهواندن ههروا بهمانا ههستكرينه ۵
 وهكوو قورئان دهفرموى: ﴿أَنْسَتْ
 نَاراً﴾ ئاگرئكم بهدى كرد، ههستم
 بهئاگرئك كرد ۵ (أَنْسَ صِراً)
 دهنگيكي بيست.

أَنْسَ الْأَمْرَ: كارهكهى زانى لهمهسهلهكه
 حالى بوو.

أَنْسَهُ: دئنهوايى كرد وهخشهتى لهسر
 لابرء، چاوى پئكهوت لهدووورهوه
 بينى.

أَنْسَهُ: دئنهوايى كـردو
 وهخشهتگهريهكهى لابرء ۵ ديتى و
 ههستى پى كرد ۵ (تَأَنَسَ) نهو دووه
 وهگرى بهكترى بوون و پئكهوه
 گونجان ۵ (تَأَنَسَ) بهمانا (أَنْسَ) په.
 تَأَنَسَ الْبَازِيُ: ههئوكه چاوى گيرپاو
 دهووبهري خوى بهتافى كردموه.

إِسْتَأَسَ: بهمانا (أَنْسَ) په (استانس
 الرخشي) گيانلهبهره كيوييهكه
 ههستى بهههبوونى ئادهميزاد كرد
 ۵ لهپهئندو مهتالدا هاتوووه دهئى:

(اذا جاء الليلُ استأنس كل وحشي واستوحش كل إنسي).
 استأنس الزائر: دیدنی کەر داوای
 روخسه تی کرد بچیته زور ۵
 (استأنس الشيء) جاوی بهو شته
 کهوت.
 الأنسۃ: پیچه وانهی (الآنس) بهمانا
 کچولای خو شه و پست و عاقل و رمان
 ۵ کهره وشت جیوان و قسه خو ش و
 رهزا شیرین بی.
 الأنسۃ: نافرمتیک شوی نه کردبی و
 هیشتا گنج بی، (ك: أو انس) ۵.
 الأنس: گفت و گو له گهل نافرمت داو
 دلداری کردن له گهل دا.
 الإنس: ناده میزاد ۵ دوستی گیانی خاوه
 ومفاو نه مهك، (ك: آناس) ۵.
 الإنسان: بونه وهریکی زیندوو
 بیرکهره وه، (ك: أناسي) (انسان
 العین) بیلبله ی چاو (انسان السیف
 والسهم) تیژه کانیا ن ۵ (الانسان)
 ناده میزادی ته و اوو نمونه یی و بی
 عه یب که له ناده میزادی ئاسایی
 جیابی به هو ی نه وه ی خاومنی
 رهوشتی بهرزو نمونه یی به.
 الإنسانية: پیچه وانه ی ئاژه لاییه چهند
 رهوشتیکی تیدان ناده میزاد
 لهره گه زه کانی که جیا ده کاته وه ۵
 مرفاهیه تی.
 الإنسی: نیسبه ته بولای (الس) ۵ لای

چه یی هه موو شتیک.
 الأنس: بهمانا (آنس) به (الكلب)
 الأكرس) سهگی به ومفاو مالی، زینه
 خرؤنه بی.
 الأنیس: ههرشتیک ناده میزاد نولفه تی
 پیوه بگری ۵ ده گوتری: (هر أنیس
 و جلیس) فلانکس یان فلان شت
 غه مپه وین و هاووشین مه ۵ یان
 ده گوتری: (ما بالذار انیس)
 له خانوه که که سی تیدا نیه
 غه مپه وینم بی، هه روا بهمانا
 که له شیر دی.
 الأیسة: بؤ میینه به کارده هیندری
 به زوری بؤ نافرمت.
 المونسات: چهك و سیلاح.
 الأنسولين: هورمونیکه، دهرمانیکه بؤ
 نه خو ش شکره به کاردی.
 الأنیسون: روهکیکه بؤنیکی خو ش
 هه یه، دنك و بهرکه ی
 به کارده هیندری بؤ دروستکردنی
 مه شروبات و شیرنی ۵ زوربه ی
 خهك به (یانسون) ناوی دهینن.
 الأنشوجة: رهگزی ماسی بچوکه له
 پیپری (صابونیات) هه لده گری و
 به عولبه کراوی دهروشری.
 أنضی اللحم أیضاً: گۆشته که گۆراو
 بؤگه نی کرد به که لکی خواردن
 نه ما.

کیردیکى تیزه ه (ألف الماشية) وای
لهنازه که کرد لوتى ژان بکا.
إِسْتَفْتِ: دهستی پی کرد، پیشوازی لی
کرد.

تَأَنَّفَ الْكَلَا وَغَرِه: هیچى له له وهره که
نه خوارد بوژوی کرد ه حمزی
لی نه بوو پیش چاوی کهوت ه
دهگوتری: (هَرِ يَتَأَنَّفُ الْإِخْرَان)
دهگهری برادمری وا په پیداکا
که له وهره پیش برادمری که سیان
نه کردووه.

تَأَنَّفَتِ الْمَرْأَةُ الشَّهْرَاتِ: نهو نافرته جار
دوچار حمزی لهو شته په چونکه
بیزو دهکا ه (إِسْتَأَنَّفَ) به مانا
(الْتَنَّفَ) مبه.

إِسْتَأَنَّفَ الْحُكْمَ: داوای کرد جاریکی تر
چاو به برپاره که دا بخشینه وه داوای
پیداچوونه وهی حوکه کهی کرد.

الْإِسْتِئْنَانُ: ره خنه گرتنه له برپاری
دادوهر و داوای چاو پیداخشان وه
کردنه له لایهن دادگایه کی بهرتر
له و دادگایه کی حوکه کهی دهر کردووه
ه به بوچکردنه وهی یان ته عدیل
کردنی.

الْإِنْفُ: رابردوی نَزِيك ه یان سهرمتای
نه و ساته ی تپیداى.

الْأَنْفُ: بؤ مینه ی بهرام بهر (أَنَف)
به کار دهی ندری ه سهرمتای ه موو
شتیکه دهگوتری: (مَضَتْ أَنْفُ

أَنْفِ اللَّحْمِ أَلَا ضَةً: گوشته که نه کولی و پی
نه که پی.

أَنْفِ اللَّحْمِ إِيْنَا ضَةً: گوشته که ی
نه کولاندو پی نه که یاند.
أَنْفَتِ الْمَاشِيَةُ أَنْفًا: نازه که چوو نه ناو
له وهری تازه و ژر پپیدا.
أَنْفَ فَلَانًا: له لوتی دا ه (أَنْفَ الْمَاءِ فَلَانًا)
ناو که که پیشته لوتی فلانکه س.

أَنْفَ الْبَعِيرِ: حوشره که به هو ی لفاوو
ریشه مبه وه لوتی هی شا.
أَنْفَ أَنْفًا وَأَلْفَةً: لوت بهرزی نواندو
ته که ببوری کرد ه (أَنْفَ الْخَامِلِ):
خواردنه منی له وهره پیشی حمز
لی نه بوو، نهو ژنه دوگیانه
نه و خورده مهنیه ی له وهره پیش
حمزی لی بوو پیش چاوی که و تووه
ه به کوردی (بیزو دهکا) ه (أَنْفَ
الْمَسَافِرِ): گاتی به یانی رېبواره که
به پی کهوت ه یان سهرمتای شهو
که و ته پی ه (أَنْفَ الشَّيْءِ): خوی
له و شته دوورگرت و لای ناخوش بوو
ه (أَنْفَ) لوتی هی شا.

أَنْفَهُ: وای لی کرد لوتی ژان بکا ه (أَلْفَ
أَمْرَةٍ) په له ی پی کرد ه (أَلْفَ الْمَاشِيَةِ)
نازه له کانی برد بؤ له وهری تازه.

أَنْفَ الشَّيْءِ: قهراخه کانی شته که ی تیز
کردن، دهگوتری: (نَصَلَ مُؤَلَّفَ)
تیریکى سهر تیزه ه (سکین مؤلف)

الشباب) سهرمتای گهنجی به سهر
چوو.

الأناني: لوتزل، لوتگه وره.

الأنف: نه ندامتیکی دهم و چاوه ه نهرکی
سهرهکی هه ناسه دان و بونکردنه،
هینده ناشکرایه پیناسه ی ناوی ه
دهگوتری: (حيي ألفه) رقی هه نساو
خوی گیف کرده وه، (رجل حيي
أنف): پیاویکه هبون ناكا سته می
لی بکری ه (رغم ألفه): ژهرده سته
بوو، چه وسایه وه، (مات حنن ألفه)
به مردنی خوی مرد، نه کوژرا ه
(ألف القسم) گه وره ی نه ته وه،
سهرهک خیل ه ریش سپی بنه ماله ه
(ألف الجبل) لوتکه به رزه کانی
تۆپه لاک ی کیو.

الأنف: بهشتی تازه دهگوتری: دهگریته
ناوه نساوی نیرو می ه دهگوتری:
(كألف) لومرگا په کی تازه مه
(روضة ألف) باخیکی تازه مه.

الأنفة: شکۆمهندی و خاوهن شکۆو
شه هامهت.

الأنوف: نافهرتی بونخوشی سروشتی،
خوی له خوی دا بونی خوش بی ه
یان پیاوی نازاو شکۆمه ند.

الأنيف: ناسنی نهرم ه شوینیک تازه
گزوگیای تیدا رسکابی.

الأنيفة: بۆ مپینه به کاردی: دهگوتری:

(أرض أنيفة) زهوییه که تازه گزوگیای
تیدا رسکاوه.

المناف: به که سیک دهگوتری له وهری
تازه بدا به نازه له کانی ه هه روا
به که سیک دهگوتری سهرمتای رۆژ
یان سهرمتای شهو سهره بکات.

الإنفولزا: په تایه که دمه نیته وه،
به هوی فایرۆسه وه به یدا دهبی ه
کۆنه ندامی هه ناسه دان یان
هه زمکردن، یان جیهازی (العصبی)
تیک دهجی، وادهبی کۆکه و خه و
زړاندنیشی پیوه دهبی.

أنق أنقا: هه ندامی ریک و پیکن،
جهسته به کی جوانی هه یه ه که یف
خۆش و دلته ره ه (أنق به و له) پی ی
موعجهب بوو سهرنجی راکیشا ه
(أنق الشيء) نهوشته ی خۆشویست ه
(روضة أنق) باغیکی ریک و پیکه
(وروضة أنفة).

أنقه الشيء إيناقاً: نهوشته سهرنجی
راکیشاو تووشی رامانی کرد.

أنق الشيء: شته که ی والی کرد ریک و
پیک بی ه (أنق الشيء فلاناً) شته که
سهرنجی فلانی راکیشا.

أنق الروضة: باغه که ی هه لپه رداوت و
ریکی خست ه (أنق في الروضة)
له زه مت و خۆشی و مرگرت به جوانی
باغه که.

الأنق: باز، هه لۆ.

الانقليس: جۆره ماسىيەكە شىۋەى لەمار
دەجى لەئاۋى جۆم و دەرياگانى سەر
بە دەرياي ناومراست دا دەريا
(الانقليس) بەمانا (الانقليسە).

الانمۆج: نموونه ۋ نموونهى شت.

انّ المربض: نەخۆشەكە نالاندى.

اننّه: رازى كرد.

الانن: باندىمەكە وەكوو كۆتر واپە
وەلى شىۋەى رەشە قاچ و دەنوگى
سورن دەنگى وەكوو نالين واپە.

الانن: ئەوگەسەى زۆر دەنالتىنە
زىدەروۋى دەكا لە نالين دا.

الانن: ئاسىنىكى سەرگۆچانى و
چەماوەيە بۆ دەرهينانى دۆلچە
لەبىر بەكار دەهيندى.

الانن: بەمانا (الانن) ۋ.

المنن: شۆنى شت و جىگاي ھەرشىك
پالى بدري ۋ دەگوتري: (ھە مینن
الخير) ئەوجىگاي خىرو بېرە.

اننى ألياً إننى: نزيك بووه، كاتى ئەو
ھاتووه تۆ ئەو بەكەى... مۆلەتى دا،
لەگەتيا لەسەرەخۆ بوو،

اننى السائل: شلەمەنىيەكە گەيشتە
ئەوپەرى پەلەى گەرمى.

اننى الشئى ألياً: شتەكە دواكەوت و
تەمبەلى كرد.

اننى ألياً وإننى: مۆلەتى پېدا، لەگەلى دا لەسەرە
خۆ بوو، دواكەوت، تەمبەلى كرد.

اناه ايناء: لەكاتى خۆى دواكەوت،
دەگوتري: (لائنن فُرَصَتَكَ) ھەلى
ھەلەكەوتوى خۆت دوامەخە ھەلت
لەكىس مەدە.

اننى: دواكەوت، تەمبەلى كرد (ألى
الشئى) شتەكەى دوا خست،
نەپەشت لەكاتى خۆى دا نامادەبى.

تائى: بەمانا (أنى) يە دى ۋ (تائى فلان)
مۆلەتى فلانكەسى دا ۋ لەگەلى دا
ھىدى و لەسەرەخۆ بوو.

استائى: بەمانا (تائى) يە ۋ دەگوتري:
(استائى بە حولاً) سالتىك مۆلەتى دا ۋ
ھەروەھا دەگوتري: (ھە رىستائى
بالجراحة) ۋ چاوەروانى سەرەنجامى
نەشتەرگەرىيەكەى دەكا.

الاناء: ساتەكانى شەو ۋ دەگوتري:
(فلان يقوم آناء الليل).

الإناء: قاپ و قاچاغى كە خواردن و
خواردنەوھيان تى دەكرى، (ك:
آنية) ھ، كۆى (ك: أوانى) يە.

الأناء: لەسەرەخۆى و عاقلەندى و
دامەزراوى ۋ دەگوتري: (فلان لذر
أناة ورفق) فلانكەس لەسەرەخۆ
ھىدى و ھىمە ئەگەر بۆ ئافرەت
بەكار ھىندرا مەبەست ئافرەتى
بەناز پەرورەدەو خاوەن ئەدەب و
رېزە، (ك: أنوات).

الأسيلن: شلەمەنىيەكى زەپتى

هه ئچوو، ږهنگی نیه، بښی
که سکوڼی هه یه، تامی سوتینه ره
وډکوو بیبه ۵ هه رگاتې بهر هه و او
رونکی بدری رهق دمبی له کل و
به نږین دا ده تویت هوه صبیکی
کیمیاوییه له گوشراوی روکی نیلی
که له میصر زړه و پی دی ده لئین
(نیلیه) له گه ل (بوټا ساکاویه)
ومرده گیرئ.

الانیمیا: نه خوښییه که دمبی هوی
که مخوښی، یان رنځری پیکهاته کانی
تیک ده چی، له پری و لاوازی لی په یدا
دمبی.

أَهْبُ لِلأمر: خوځی بو کاره که ناماده کرد.

تأهب له: خوځی بو ناماده کرد ۵
ده گوتړئ: (تأهبٌ للسفر والأمر)
خوځی بو سه فمر ناماده کرد، یان بو
فلان کار خوځی حازر کرد.

الإهاب: پیستی گیانله بهر پیښ نه وهی
د مباح بکړئ ۵ ده گوتړئ: (کاد
الفرس یخرج من اهابه) نه سپه که
نه و ونده به نیشات و خوځېږو بوو
خهریک بوو له پیستی خوځی بچیته
د م ۵ هه روا ده گوتړئ: (جاء القرم
حتى أكلوا الأُهب) خه لکه که
نه و ونده یان برسی بوو پیسته یان
خوارد.

الأهبة: تویشوو پيداوېستی کار.

أَهْلٌ أَهْلًا وَأَهْلًا: ژنی هیئا، هاوسه ر گیری

نه نجام دا.

أَهْلُ الْمَكَانِ أَهْلًا: نه وشوینه به خه لکی
خوځوه لاتی ناو مدان بووه ۵ (أَهْلٌ
فلانة): فلان ټافرمی ماره کرد ۵
(أهل به) وډگری بوو.

أَهْلُ الْمَكَانِ: شوینه که ناو مدانی تی که وت،
قه ربانغ بوو.

أَهْلُ الطَّعَامِ: خوارد مه نییه که
(چیشته که) به زی تیکرا ۵
ده گوتړئ: (ثريدة مأهولة) تشریبیکی
به زی تیکراوه.

أَهْلُهُ أَيَّهَالًا: کردی به هاوسه ری خوځی ۵
(أَهْلٌ فلانًا للأمر) فلانکه سی والی
کرد به که لکی نه و کاره بی ۵ یان
پی دی وا بوو به که لکی نه و نیشه دی
۵ (أَهْلٌ به) پیښوازی لی کرد.

أَهْلٌ فلانًا: ژنی له فلانکه سی ماره کرد.
إِثْتَهَلَ: ټافرمی ماره کرد، بوو به خاوم
خیزان.

تَأَهَّلَ: به مانا (إِثْتَهَلَ) میه ۵ (تَأَهَّلَ
للأمر) شیاوی نه و کار میه.

اسْتَأَهَّلَ: به زه که ی بردو کردی به
پنځور.

استأهل الاهالة: پیوه که ی خوارد.

استأهل الشيء: شیاوی نه و کار میه.

الاهل: گیانله بهری مائی ۵ (الاهالة)

به زو پیو، زمیت، هه ر شتیک
بکړنه پنځور.

الأهل: خزم و كەس و كارو ھۆزو خیل ۵
(أهل الشی) شیای شت، خاومنی
گونجاو بۆی ۵ (أهلاً وسهلاً) واتە
ھاتتە شوینیکی ئاومدان و خوش و
دلگیری پەر دوست و خزم و كەس و
كار.

الأهلی: بالندراو بۆلای ئەھل،
گیانلەبەری خانەکی و مالی.

الأهلیّة: بۆ مێنە بەكار دەھێندری
بەرامبەر (الأهلی)

الأهلیّة للأمر: گونجاو بۆنەو كارە.

الإهلیج: درەختیکە لەوڵاتی ھیندو
ئەفغانستان و صین ریاو، بەرەكە
لەشپۆی، سنەوبەری گەورە دا یە.
الإهلیجی: بالندراو بۆلای ئیھلیج، یان
ئەو درەختە بەرەكە و ھەكوو
بەری ئیھلیج وایە.

أهْ أَمَّا وَأَهْ: ئازاری ھەبوو ھاواری کرد
وتی: (ئە).

آب الیه اوبأ و اوبأ و اوبأ و اوبأ: گەپاوە،
(آب الى الله) تۆبەیی كـرد
لەتاوانەكانی وازی ھێنا، ملی
لەخودا پەرستی نا.

آسب، آیب، آواب: بەمانا گەپاوە
پەشیمان بوو.

آبت الشمس: خۆرئاوا بوو (آب یدە الى
السيف) شمشیرەكە بۆ گەپاندەو
بۆنەوێ لێی بدا بە شمشیر لێی راسا.

آب الماء: بەشەو چوو ھەر ئاوەكە ۵
دەگوتری: (أبتُ بنی فلان) بەشەو
چوو ھەر لای فلان بنەمالەو دیدەنیم
کردن.

آبّة في السير: پێشپەڕی لەگەڵ کرد
لەرۆشتن دا.

أوب: گەپاوە، یان گەپاوەی دەنگە
۵ سەرئەسەر رۆژ پەریگادا رۆشت تا
شەو داھات ۵ (أوب القرم) ئەو
كۆمەلە لەرۆشتن دا پێشپەڕی
کرد ۵ (تأوبا في السير) ئەو دوکەسە
لەرۆشتن دا پێشپەڕی کرد.

تأوب: گەپاوە، یان سەرھتای شەو
گەپاوە یان بەشەو بۆ ئەو
جیگایە چوو، دەگوتری: (تأوبتُ بنی
فلان) بەشەو چوو ھەر لایان.

تأوب الشیئ فلاناً: ئەوشتە بۆ
فلانكەس گەپاوە.

الأوب: پەلەکردن، با، ھەر، كۆمەلە
ھەنگ ۵ قەصد كردن و بەردەوام
بوون لەسەر كار، رێباز و عادت،
ئەملاو ئەولا ۵ دەگوتری: (جاءوا من
كل أوب) لەھەموو لایەكەو ھاتن.

الأواب: ئەو كەسە زێدە رۆیی بكا لە
پەشیمان بوونەو ۵ ئاودەر، ئاوكێر.

الأوج: بەرز ۵ دوورترین خال لەمەدار
مانگ لەزەوی را ۵ لەحنیکی
مۆسیقایە.

آد - أودأ و إیدأ: دوولا ھاتەو

خواربوو (آذغَالِيَه) بۆي گهرايه وه ۵
 (آذ العود) خۆي بهسهردارهكهدا دا.
 آذ الشُّبِّي: شتهكهي لهكول كرد ۵
 قورسايي كهوته سهرو ماندو بوو.
 اَوْدَ اَوْدَا: خوارو خيچ بوو، دهگوترئ:
 (اقام اَوْدَه) خوارو خيچي يهكهي
 راست كردهوه، (اَوْدَه) خوارى
 كردهوه، دولاي هيئاپه وه.
 تَاوْدَه: خوارو خيچ بوو (تَاوْدَ الشُّبِّي)
 شتهكه خوار بوو.
 الأريذ: ههستو شعور (أريذ الناس)
 ههستي خهلك.
 استَاوَرَّ: ترسا، ههئسه ميبه وه، تهره بوو،
 (استَاوَرَّ البعير) حوشترهكه خهريكي
 ههئسان بوو (استَاوَرَّ القوم غضباً)
 جه ماومرهكه رقيان ههئسا زور تورپه
 بوون.
 الأَر: عهيبو عار.
 الأَوَارُ: گهرمايي خور، گهرمايي ناگر ۵
 دهگوترئ: (لَفَحْنِي أَوَارُ النار) گهرماي
 ناگر داخي كردم، (لَفَحْنِي أَوْرُ
 الشمس) تيشكي خور گهستمي ۵
 ههروا (الأوار) به مانا تينويتى دئ ۵
 دهگوترئ: (كاد يغشى عليه من
 الأوار) نزيك بوو له تينوان بئ
 هوش ببئ ۵ ههروا به مانا دوكهالو
 بليسهي ناگر دئ.
 الأَوَارِي: ئاده ميزادئك زوري تينوبئ.

اورانس: يهكيكه له نؤ نهستيرهكانى
 كۆمهلهي خۆري ۵ يهكهه
 نهستيرهيه كه لهسهردهمي تازهدا
 دۆزرايه وه هه موو ههشتاو چوار
 سال جارئك بهدمورى خۆردا
 دهسورپته وه.
 أوروية: يهكيكه لهحهوت كيشومرهكانى
 جيهان، جگه له كيشومري ئوسترااليا
 له هه موو كيشومرهكان بچوكتره ۵
 كهوتوته نيوان دوو هيلئ پاني (۳۷-
 ۷۸) وه ۵ كيويهكانى ئورال و قهوقازو
 دهرىاي رهش لسه ئاسىياي
 جيادهكاتيه وه له نيوان كيشومري
 نهوروپا و ئهفهرىقادا دهرىاي سبي
 ناومراست ههيه ۵ له خورئاواوميه وه
 دهرىالوشى ئهتلهسى ههيه ۵
 له باكورپه وه دهرىالوشى بهستهئلهك
 ههيه ۵ زۆربهي خاكهكهي ئاوو
 ههواي مام ناوهندييه برئ بهشى
 باكورى دهجئته ناوچهي
 بهستهئلهكه وه.
 الأورطى: شادهمارى سههرهكي
 لهجهستهي ئاده ميزاد كه
 بهوخويئهي له دله وه دهردى جهسته
 پاراو دهكا.
 الإِرْزُ: جۆره بالندهيهكه دهشوبهئته
 مراوى وهئى لهو گهوره ترو مل
 درئز تره ۵ كورتو تۆكمه و توندو
 تۆل تره.

الْأُزْي: زهوى به كه زورى بالندهى
نيومزه تيدايى، (ك: مَآزِه).

أوزريس: بهرستراوىكى ميصريه
كۆنهكانه، پتيان وايه مردووهكانيان
دهباريزى.

أَسَه أوساً وإياساً: پيى به خشى،
قهرمبوى نهوى بؤ كردهوه
كهلهكيسى جوبوو، يارمهتى دا.

إِسْتَأَسَه: داواى به خشى لى كرد.

الأوس: گورگ ه هؤزىكى قهحطانيشه
كه به شيكن له يارمه تيدهرانى
پيغهمبر له سهرمتاي هاتنى ئيسلام
ه نه نصارهكانى پيغهمبر برىتى
بوون له هؤزى نهوس و هؤزى
خه زرهج.

الأريس: ههربه مانا گورگه ه ههروا
بچوكرنهوى (أوس) يشه.

أَفْت البِلاد أرفاً وآلة: ولات توشى
نافهتى گرانى و نهخوشى بوو ه
(أَفْت الطعام) خؤراكه كه له كهلك
كهوت.

إِفْعَ الزرع: كشت و كالهكه توشى نافهت
بوو.

الآفة: نهوشته به توشى ههرشتيك بى
لهكهلكى بخا، جا نه خؤشى بى
قات و قرى بى ههرشتى: فهوتينهرى
سودبى ه دهگوترى: (آفة العلم
النسيان) بهلاى زانيارى لهبير
جونهوهيه.

آق أوقاً: بههوى قورساى خؤيهوه خوار
بؤتهوه، (آق عليه) خوار بؤوه
بهسهرىا كؤمبؤوه.

أَوْقَه: زؤر بهنارهحهتى ههلى گرت ه
زهليلى كرد، خواردنى كه مكردهوه.

الأراقى: قهصه بى جؤلا كه داوه
رايه لهكانى پيدا رؤيشتون.

الأرقى: قورساى، نهگبهتى.

الأرقه: پيرو كؤمهل.

الأرقه: چالايى به كه وهكوو بهلوعه
ئاوى پيدا دهروا، ههروا شوينى
جهوانهوهى بالندهيه لهسهر كيوان.

الأرقية: به شيكه له دوازه بهشى ريطلى
ميصرى، كي شيكه شتى بى مه زهنده
دهكرى.

آلَ اليه أولاً وإيالة وأيلرلة ومالاً: گهرايهوه
بؤلاى ه (آل عنه) پاشگهز بووه ه
(آلَت الماشية) نازهكه لهرو لاواز
بوو (آل اللبن) شيرهكه خهست بوو
بوو به فرو ه (آل اللبن) شيرهكه
خهست كردهوه ه (آل على القوم)
بوو بهگه ورو ريش سپيان ه (آل
الرعيّة) بوو بهفهرمانرهواى
جهماور (آل المال) مالهكهى چاك
كردهوه، ريكى خست.

أَوَّل أولاً: پيش كهوت ه (أَوَّل الشيء اليه)
شتهكهى بؤلاى خؤى گيئرايهوه
لهدوعا كردن دا دهگوترى: (أَوَّل الله

الإيالة: قاپيکه شیری تیدا دمه‌یه‌ندری
ده‌کری به ماست.

الإيالة: شیو ۵ یان به‌شیک له‌ولاتیک
فه‌رمان‌ره‌ویه‌ک به‌سه‌ری رابگا که
سولتان (خه‌لیفه) داینا‌ب.

آم آرمأ: تینوایه‌تی تینی بۆهینا ۵ (آم
فلان) روخساری شیواند، ناشیرینی
کرد ۵ (آم النحل) هه‌نگه‌که‌ی فانگ
دا ۵ (آم علی النحل) دوکه‌لی به‌سه‌ر
هه‌نگه‌که‌دا کرد بۆ نه‌وه‌ی
کۆنه‌سه‌که چۆل بکه‌ن و
هه‌نگوینه‌که دمری‌نی ۵ (أزمه)
تینووی کرد روخساری شیواند،
قه‌ئه‌وی کرد.

الأمه: هه‌رزانی و سالی هات و باراناوی و
به‌پیت.

الأوام: گه‌رمایی تینوایه‌تی، ده‌گوتری:
(لي جوله اوام وأوام) له‌ناو سکی دا
گه‌رمایی تینوایه‌تی هه‌یه ۵ دوکه‌ل
۵ زیی که‌وان.

آن أونا: ژیا‌نی خۆش بوو، گوزه‌رانی باش
بوو چه‌سایه‌وه.

أونت الحامل: ژنه دوگیانه‌که ورگی
به‌رز بووه له‌مندالبون نزیک
بۆته‌وه.

أون الرجل والدابة: نازه‌له‌که نه‌ومنده‌ی
خواردو خواردوه تا هه‌لاوسا
که‌له‌که‌ی به‌رز بوونه‌وه، ده‌لی دوتای
له‌خۆی بارکردون ۵ مۆله‌تی دا.

عليك ضالتك) خودا شته
هونبوه‌که‌ت بۆ بگپرته‌وه.
أول الكلام: قسه‌کانی شی کردنه‌وه،
مه‌به‌ستی سه‌ره‌کی له‌ ده‌قه‌که
دیاری کرد ۵ خه‌ونه‌که‌ی لیک
دایه‌وه.

إثنان المال والرعية: سه‌روکاری مال و
داروده‌سته‌که‌ی خۆی کردو پێکی
هینان.

تأول الكلام: مانسا راسته‌قینه
شیراوه‌که‌ی له‌ده‌قه‌که دهرخست.

تأول في فلان الأمر: وای مه‌زنده کرد
که فلان نه‌و ره‌وشته‌ی تیدا‌یه.

الأل: تپاویکه، یان سه‌ره‌تای رۆژو
کۆتایی ۵ (أل كل شيء شخصه) ئالی
هه‌موو شتیک که‌سایه‌تی نه‌وشته‌یه
۵ (أل الرجل) خاوو خیزان و که‌س و
کاری.

الآلة: نامیری خۆشی و هه‌لبه‌رکی ۵
کۆنه‌که‌ی خپومت ۵ ته‌نگ و چه‌له‌مه
۵ (الآلة الحذاء) داره مه‌یت (الآلة)
نامیری ئیش با نامیری هه‌رشتیک
ب.

الآلاتسي: مۆسیقا ژمن ۵ دانه‌ری
له‌حه‌نه‌کانی مۆسیقا.

الآلي: یان (الذاتي) نه‌و جم و جۆله‌یه که
له‌جه‌سته‌که په‌یدا ده‌بی به‌بی
ناراسته‌کردنی هه‌ستیک یان به‌پیره‌وه
چونی کاریگه‌ریبه‌کی دهره‌کی.

إِثْرَى إِلِيَه: گهراپهوه بۆلای، پهناى بۆ
برد، (إِثْرَى لِفْلان) بهزهى
بهفلانكەس دا هاتهوه (إِثْرَى المکان)
لهوئ داپنا لهوئ ماپهوه.

تَارَو: خه لکه که هه نديکیان پهنايان
برده بهر هه نديکیان (تَارَو الجرح)
برينه که خهريکه چاک بېتهوه (تَارَو
الناسُ او الطيرُ) نادهميزا دهکان يان
بانندهکان کۆبونوه، گردبونوه،
(تَارَو المکان) بهمانا (آوى) به.

استارى فلاناً: داوى رحمو بهزهى
هاتنهوى له فلانكەس کرد.

المأوى: پهناو شوئى دالده دان دهگوتري:
(فلان مأوى الخاريج) فلانكەس پهناى
ناتاجانه.

ابن آوى: گيانله بهريکه له پېږى سهگ
لهگورگ بچوگتره.

أى: پيتى بانگکردنه (أى محمد، أى علي)
حهرفى تهفسيرو شيگردنه وهيه
دهگوتري: (رايت غضنفرأ أى أسداً).

إى: حهرفى وهلامه بهمانا (بهئ) په (قل
إى وربى...).

أيا: حهرفى نيدايه بۆ دوور، دهگوتري: (أيا
صاعِد الجبل).

آبَ أياً وإياباً وأيةً وإيةً: گهراپهوه، تۆبهى
کرد.

الأياب: ناوگير نهوکه سهى زۆر ناودهدا
به خه لک.

الآح: سپيئى هيلکه (نهوهى دهخورى.
آدَ أبداً وآداً: بههيز بوو پتهو بوو

تَارَن: بهمانا (أون) په (تَارَن لي الأمر)
ههلوپستهى لهکارهگهى دا کردو
که ميک راوهستاو بېرى لى کردهوه.

الأركان: ومرزو کات (دهگوتري: (جاء أوان
البرد) کاتو ومرزى سهرما هات (لاتاو
هاوسهنگ، کۆله که، لاکه له که
لاپهکى تيرهو خورجى.

آهَ أرمأ وآها وآهة: ئاهو ئالهى کرد (ه
(تَاروة) له ترسى خودا ئالهو ئاخو
ئۆفى کرد (دهگوتري: (فلان مُتَاروة)
فلانكەس زۆر ئاهو ئۆى کرد له ترسى
خودا.

آهَ آه: وشهپه که لهکاتى هه بوونى ئازارو
ئېش و ناخۆشى دا دهگوتري.

الآهة: نهخۆشى ئاوله و سوريزه.

الآراه: نهوکه سهى زۆر لـه خودا
دهپاړپتهوه (بهرحمو خواومن
بهزهى و دنهرم.

أوى الجرح: برينه که نزیکه چاک بېتهوه.

أويَ له واليه أويأً وأويئةً ومأواة: دلى بۆ

سوتا بهزهى پيدا هاتهوه (أوي
المكان) له شوپنه که دا نيشته جى بوو
(دهگوتري: (أنا أرى الى ظلال لك):

من خذ دةخمه زير سيبهى تۆوه
پهنا بۆ لای تۆ دېنم، (أرى فلاناً اليه)
فلانكەسى لای خۆى جېكردوه، يان
جېنگای لای فلان کەس بۆ کردهوه.

أوى الجرح: برينه که نزیکه چاک بېتهوه
(أوى الى المكان) خۆى خسته ئه
شوپنه وه تپيدا نيشته جى بوو.

دهگوتري: (هو ايند) نهو خاومن هيږو
توانايه قورئان دمه رموي: ﴿وَالسَّمَاءَ
بَيْنَاهَا بِأَبْدٍ﴾ ناسمانمان به هيږو
دهسه لات دروستكردوه له پهندي
پيشيناندا هه يه دهلي: (الكيدُ ابلغ من
الأيدي) هيل و پيلان له هيږو توانا
كارهگه رتره.

آيډه: به مانا (آډه) يه ۵ (آيډ فلانا) به هيږي
کرد پشتگيري کرد ۵ (آيډه مزايدة)
به پشتگيري کردن به هيږي کرد.

آيډه: پشتگيري کرد (تأييد) به هيږو بوو.
الاياد: هرشتنك پشتگيري پي بکري ۵
پهرده ۵ پهنا ۵ به ستمرووه ۵ لای
راستو چه پي سوپا.

الايډ: خاومن هيږو توانا.
المزيد: کاري گه ورو گرنګ، به لاو
کارمساتي سامناک.

الايډر: نه ندامي نيږايه تي له ناده ميزاددا ۵
(الايډر): مسي زهره.

ايار او ايار: مانگي هه شتممي سورهماني
به مانگي پينجه ممي رومي يه ۵
(الايډر): ههوا.

ايزيس: بهرستراوتيکي ميصرييه
کونه کانه، ميږدي (اوزوريس) ه.

آسي آيسا: گهردنکه چ بوو ملي دا ۵ (اس
فلانا) به سهر فلانکهس دا زال بوو.

ايس منه: لاي هيووا بپاو بوو هيچ
هو ميږدي پي نه ما.

ايسه: هيووا بپاوي کرد.
ايس نيډه: کاري تيڅکرد ۵ (ايس فلانا)

ملکه چي کردو خستيه ژر کونترولي
خويه وه ۵ (ايس) نهرم بوو خوي به
بچوک نيشان دا.

الايسه: نه ونافرمته يه که نه که وپته
عاده ي مانگانه ي خويه وه.

الاياس: سيل ۵ هه روا کاتو روژگاريکي
هره يجه له ژياني ناده ميزاددا، بو
نافرمت له تمه مني چل بو په نجا سالي
روددا ۵ بو پياو دوا نهو ته مهنه،
هوکاره که شي که مبوني نيغرازاتي
گه رايه.

ايس: ماناکه ي پيچه وانه ي ماناي (ليس) يه
۵ دهگوتري: (التي به من حيث ايس)
رئيس به بونو به نه بوون نهو شتم
بو بينه.

ايشي: له رسته ي (اي شي) وهرگير اووه
هه مانا ماناشي هه يه.

آض ايضاً: گه رايه وه دهگوتري: (آض الشلج
ماء) به هرکه بووه به ناو.

ايلک: درخت ۵ (ايلک ايلک) درخته که لقو
پوپو گه لاي زور بونو تيک چرزان.
استايك الشجر: درخته که لقو پوپو
گه لاي زور بوو.

الايلک: درختيکي لقو پوپو زور تيک
چرژاو ۵ جوړه درختيکيشه.

ايل: له زماني عيبريدا ناوي خودايه.
ايليا: به يتوله قدسيه.

الايل: که له کيوي، (ک: ايايل، ايايل) ه.
ايلول: مانگي دوانزه ي سورهماني و مانگي
نوي رومي يه.

دمبه‌ی و قسه‌که ده‌که‌ی ۵ ده‌گوترئ:
(حضرت الآن) یان (الآن اَلْكَ ان
فعلت) کات کاتی خۆته نه‌گهر
نه‌وئیشه بکه‌ی.

الْأَيْنُ: به‌مانا (الْأَيْنُ) که‌به‌مانا ماره.

أَيَّاهُ به: بانگی کرد، لای توپه بوو (ایه)
وشه‌یه‌که به‌کار ده‌هیندرئ بو
دریژده‌دان به‌قسه له‌لایه‌ن قسه‌که‌ره‌وه
یان بو نه‌نجامدانی کرداری زیاتر.
أَيَّاهُ أَيَّاهُ: به‌مانا (هیها) یه واته:
دووره.

الْأَيَّانُ: باله‌خانه، کۆشک.

أَيَّاهُ بِالْمَكَانِ: مایه‌وه، گیری خوارد
له‌وشوئنه.

الْأَيَّةُ: نیشانه‌و په‌ندو عیبره‌ت ۵
موعجیزه‌ی سهر ناسا.

أَيَّاهُ: خۆر، روناکی یه‌که‌ی، تیشکه‌که‌ی،
جوانی یه‌که‌ی.

الْأَيَّانُ: گهردیله‌ یان کۆمه‌له
گهردیله‌یه‌که پی‌که‌وه نووسا بن
شوحنه‌یه‌کی موجب یان سالی
هه‌بئ ۵ به‌نه‌لکترۆنیش ده‌گوترئ:
(ایرن).

أَيَّاهُ: هه‌رفی شهرته، هه‌رفی ئیستیقه‌هامه،
هه‌رفی مه‌صوله.

أَيَّانُ: زه‌رفی زهمانی داهاتوو و مگوو قورنان
ده‌فه‌رموی: ﴿أَيَّانُ يَعْثُرُن﴾ ۵ جاری و
ده‌بی به‌مانا شهرت به‌کارده‌هیندرئ.

أَمَتِ الْمَرْأَةُ أَيْمًا وَأَيُّومًا رَأِيَةً: نه‌و نافرته
له‌و ولاته جئ گیریوو مایه‌وه بی
نه‌وه‌ی می‌رد بکا جاله‌وه‌پیش کج بوو
بی یان بی‌وه‌ژن ۵ هه‌روا به‌مانا
نه‌ومش دئ: نه‌و نافرته می‌رده‌که‌ی
مردو بی‌وه‌ژن بوو.

أَمَ الْمَرْأَةُ: نافرته‌که‌ی به‌ بی‌وه‌ژنی ماره‌کرد
(أَيَّاهُ التَّخَلُّ) و (أَيَّاهُ عَلَى النَّحْلِ)
هه‌نگه‌ی فانگ دا دوکه‌لی به‌سه‌ردا
کردن بۆنه‌وه‌ی له‌هه‌نگه‌لانه‌که دوور
بکه‌ونه‌وه‌و هه‌نگینه‌که ده‌ریئ.

أَيَّاهُ الْمَرْأَةُ: نافرته‌که‌ی بی‌وه‌ژن کرد.
إِلْتَامَتِ الْمَرْأَةُ: به‌مانا (أَمَتِ الْمَرْأَةُ) ۵
(إِلْتَامَ فَلَانِ الْمَرْأَةَ) فلان‌که‌س
نافرته‌که‌ی ماره‌کرد به‌بی‌وه‌ژنی.
الْأَمَةُ: عه‌یبو له‌که.

الْأَيَّامُ: نیره‌مار.

أَيَّاهُ اللَّهُ: وشه‌یه‌که بو سویند
به‌کارده‌هیندرئ.

الْأَيَّامُ: عازهب ج کوربی ج کج بی،
ده‌گوترئ: (تَرَكَوا النِّسَاءَ أَيَّامِي
وَالْأَوْلَادَ يَتَامِي).

الْمَأْيَمَةُ: نافرته به‌بی‌وه‌ژن کردن ۵
ده‌گوترئ: (الْحَرْبُ مَأْيَمَةً لِلنِّسَاءِ)
جه‌نگ بی‌وه‌ژن کردنی نافرته‌تانه
چونکه می‌رده‌کانیان ده‌کوژین.

الْمُرِيَمَةُ: نافرته‌ی سامانداری بی می‌رد.
آن: کاتی هات ۵ ماندوو بوو شه‌کت بوو.
الآن: نه‌وکاته‌ی تییدا ژیان به‌سه‌ر

ب: پیتی دوومه له زنجیره پیتهکانی

هیجا ۵ حەرق ماناداره نیسمی دوی
خوی مه جرو دها.

البابا: سەرکردە کەنیشتە
کاتولیکی، وە لە ئیستا بە سەرۆکی
کەنیشتە ئارثوۆدکسیەش
دەگوێڕێ.

البابوێ: پلەو پایە ئایینی پاپا.

بابە: مانگی دووی قیبتییەکانە
دەکوێتە وەرزێ پایزمه.

البابرج: پاپوج (بە فارسی پپی
دەگوێڕێ پاپوش).

البابونج: رەگەزو پێری ئەو گیاو
گزانە کە تیکەڵ دەکرێن و بۆ
رەنگو چارەسەری نەخۆشی
بەکار دەهێنرێ.

الباذق: گوشرای تری کە کەمێک
بکوێنرێ و پیتە سەرکەو سەر
خۆشکەر بێت.

الباذنجان: باجنان (رەشو سپی درێژو
خری هەیه).

البارود: تیکەلیە کە لە خویی بارودو
کیریت خەلۆز بۆ گولە تۆپ و
قومبولە بەکار دەهێنرێ ۵
هەروەها بۆ تەقاندنەوهی
شاخ و بالەخانە و شتی تر.

البازلت: جۆرە بەردێکە زادە
بورکانو تەقینەوهکانی ناو زەویە
رەنگە کە ی رەشە لە بانوی حەبەشە
و ناوچە ئێبوزمەبەلی ولاتی
میسردا هەیه ۵ بۆ رەصیف کردنی
رێگاویان بەکار دەهێنرێ چونکە
پتەوو قایمە.

الباسلیف: رەگێکە لە فۆلدا بە سەر
ماسولکەومیه.

الباسور: مایەسیری، نەخۆشیە کە لە
کۆمدا پەیدا دەبێت.

الباشا: پاشا نازناویکە تورک داها
هێنا و لەو ولاتانە ی لێژر
دەسلاتیاندا بوون بۆ بووه.

البالیة: جۆرە رانواندنیکی شانۆیە،
بەزۆری بە کۆمەڵێ نەنجام دەدرێ و
سەمای تێدا یە لە سەر شیوهی
مۆسیقایەکی تایبەتی و جۆرە
نیباسنیکی تایبەتی تێدا
لەبەردەمێ، روداویک دەگێرێتەوه
یان فکرمێک دەردەبێ.

بَابَا: ئە قسە کردندا پیتی (ب) ی
دو بارەو سێ بارە کردەوه.

بَابَا العصبی: مندالە کە وتی بابا ۵ (بَابَا
فلانا): بە قەڵەنگەسی گوت: باوک و
دایکەم بە قوربانێ بن.

البُّؤْرُ: نهصل و رمه‌ن، ناوه‌راستی
شت، بیلبله‌ی چاو.

البَّاج: شتی په‌کگرتو و په‌کسان ۵ رښکای
راست و ته‌ختکراو ۵ مندالی قه‌له‌و
۵ جۆرڼک خواردن.

بَادَل: به‌هڅواشی روښتو له‌نجه‌ی
کردو سمتی له‌ریه‌وه.

البَادَلَة: گۆشتیکه له نیوان گردن و
چوله‌مه‌دایه یان له‌زورور گۆی
مه‌مکه‌ومیه یان له ناوپان دا
به‌زوری له‌ئاده‌میزادی قه‌له‌ودا
دیاری ددها.

بَاو بَارَا: چائی هه‌لکه‌ند، بیرى هه‌لکه‌ند،
بَار الشئ: شته‌که‌ی شارده‌وه،
په‌زمه‌نده‌ی کرد، (بَار الخیر):
به‌نه‌یڼی خیری کرد، نه‌یویست
که‌س بزانی.

ابْتَار الشئ: شته‌که‌ی شارده‌وه.
البَّار: نه‌و که‌سه‌ی زۆر بیر ئی ددها
البُّورَة: چال ۵ قولکه‌ ئاگردان ۵ نه‌و
شته‌ی په‌زمه‌نده‌ ده‌گړئ و
هه‌لده‌گړئ.

البشر: بیر ۵ چالیکى قوله ناو یان
نه‌وتی ئی دمرده‌هڼسړئ، (ک: أَبْرُ،
آبار، آبار، پټار)

بِئَر السُّلَم: کونی مه‌صعه‌د ۵ بۆشایی‌په‌که
له‌ناو بینادا قالد‌رمه‌ی پښدا
سه‌رده‌که‌ون.

البِئَرُ الإرتوازية: بیرى ئیرتیوازی.

البِئْرَة بِرُ الْبِئْرَة: شتی هه‌لگړاوو
په‌زمه‌نده کراو.

البَّاز: به‌مانا بازه، (ک: أَبْزُز، بئرز، بئزان).
بِئْسَ بَاسَا: هه‌زاربوو، پئویستیایى زۆربون
خۆی پئ به‌رڼوه ناجئ.

بِئْسَ بَاسَا: به‌هڼزبوو ئازابوو ده‌گوترئ(هر
بئس) هورئان ده‌فه‌رموئ: ﴿بِعَذَابِ
بِئْسَ﴾.

بِئْسَ: خراپ ۵ فیعلی ذه‌مه‌ه ۵ (بِئْسَ
الشراب) شه‌راییکى خراپ.

أَبَاس: خراپه‌ی توش بوو، توشى به‌لاو
کاره‌سات بوو.

إِبْتِاس: غه‌مناک بوو، خه‌فه‌تبار بوو.
الْبَاس: زه‌برو زه‌نگى جه‌نگ، سزای
به‌شیده‌ت، ترس و بیم.

الْبَاسَاء: ماندووبوون و ناره‌حه‌تى ۵
البؤسى به‌مانای(البؤس) ۵.

بَاشَ فُلَانًا بَاشَا: فلانکه‌سى به‌غافلگړى
کوشت.

تَبَاط: پاکشا، له‌سمر ته‌نښت خۆی درېزکرد،
که شه‌وى ئی داهات خه‌م‌وخه‌فه‌تى
وه‌لاناو بئ خه‌م لڼی پاکشا.

بَوَّلَ بِالْأَةِ وَبَوَّلَ: زه‌عیضو بئ هڼزبوو و
ده‌سه‌لاتى نه‌ما.

بَاتِ الدَّابَّةُ بَاوَا: له‌پوښتندا په‌له‌ی کرد
بازی باشى هاوښتن خۆشپږ بوو.

بَايِ فُلَان: فلانکه‌س شانازى کرد به‌خۆی
نازى و خۆی به‌زل زانى ۵ ده‌گوترئ:
(بَايِ عليه) شانازى به‌سه‌ردا کرد (بَايِ

نفسه) خوی به سهردا هه ئایه وه.

البَّسْبُ: مندالی قه لهو، گه نچی به ناز
پهرومردو شوخ وشه ننگ.

البَّبَانُ: شتی په کگرتوو، پنگای راست و
تهختکراو، جۆرێک خواردن
البَّيَّةُ: نه حمه قو ته مبه له و قونگ
گران.

البَّيرُ: بهور، درنده په کی گواندارو گوشت
خۆره له پێری پشيله په ۵ قه باره
گه و رهو درندهو به سامو هه په به ته
البَّيْغَاءُ: بالنده په که له پێری
به به غاوپیه کان به نێرو میانه و،
ده نوکیکی نه ستوری که وانه یی
هه په، هه موو قاجێکی جوار
په نجه ی پێوه ن، زمانێکی گوشتی
نه ستورو خه په لۆسه ی هه په لاسای
قسه ی ناده میزاد ده کاته وه.

بَتًّا بِالْمَكَانِ بَتًّا وَبَتًّا: مایه وه ۵ جیگیر بو
له و شوپنه

بَتُّ الشَّيْءِ بَتًّا: نه و شته پچرا ۵ (بَتُّ
فَلَانٌ): فلان کزو لاواز بوو، نه حمه ق
بوو ۵ (بَتُّ الْيَمِينِ): سوینده که
پێویست بوو.

بَتُّ الشَّيْءِ بَتًّا وَبَتًّا: له په گ و ریشه وه
برپیه وه ۵ (بَتُّ السَّفَرِ فَلَانًا):
سه هره که فلانه که سی ماندو کرد
برپستی ئی بری ۵ (بَتُّ طَلَاقِ امْرَأَتِهِ):
ژنه که ی وا ته لاق دا گه پرانه وه و
ژێوان بوونه وه و ماره کردنه وه ی تیدا
نه بی ۵ (بَتُّ الْحُكْمِ): به بی جه ندو

چون برپاره که ی دهر کرد ۵ (بَتُّ
الْأَمْرِ): برپاری نه و کاره ی داو
سوربوو له سهر کردنی ۵ (بَتُّ الصِّيَامِ
مِنَ اللَّيْلِ): له شه ودا برپاری
به رۆژوبونی دا، نییه تی هینا ۵ (بَتُّ
الْيَمِينِ): سوینده که ی رۆیان دو
نیمزای له سهر کرد.

ابَتُّ: دابرا، دواکه وت. (ابَتُّ الشَّيْءُ)
شته که ی برپه وه پچران دی ۵ (بَتَّتْ
فَلَانًا): به سور بوو و جه خته وه
پێی به خشی، به دلنیا یی به شی دا.

إِبْتَتُّ: دابرا، دواکه وت ۵ (إِبْتَتُّ الرَّجُلُ
فِي السِّرِّ) قه تار چیه که زه ختی له
ولاغه که ی کرد تا ماندو بوو وه ستا
نه پتوانی پێ بکات ۵ پێغه مبه ر
(د.خ) فه رموو په تی: (إِنْ هَذَا الدِّينُ
مَتَيْنٌ فَأَوْغِلْ فِيهِ بَرْقٌ فَإِنَّ الْمُنْبِتَّ لَا
أَرْضًا قَطَعَ وَلَا ظَهْرًا أَبْقَى) نه م نایینه
قایم و پته وه به هیدی و له سه ره خو و
شارمزاپانه بچۆره ناوی چونکه
کاروانچی دابرا و و لاغ وه ستاو
نه گه ر هه رزه خت له ولاغه که بکا نه
قۆناغه که ده بری و نه پشتی
ولاغه شی به ساغی ده می نیت وه.

كَبَّتَتْ: که ل و په ل ناومالی پتکه وه نا ۵
(الْبَتَاتُ) پێداویستی موسافیر، که ل و
په ل پێویست بۆ سه هه ر، ده گوتری:
(لَا أَفْعَلُهُ بَنَاتًا) هه رگیز شتی وا نا که م
۵ (الْبَتُّ): پۆشاکێکی نه ستوره

له خوری و کوک دروسته گری، (ك):
بتات و بتوت) ۵ (البَّتَات): نه و كه سه ی
زور پوښاكي بهت دروستېكا يان زور
بهت بفرؤش.

البَّتَّة: شتېك به جه خته وه نه نجام
بدرئ ۵ ده گوتري: (لا افعله بتة):
هرگيز او هرگيز نه و شته ناكه م ۵
نه وه شتېكه سورم له سه ري و ژيان
بوونه وه ي تيدا نيه.

البتى: واته (بتات).

بَتْرَه بَتْرًا: له رگ و پېشه وه برپه وه (بَر
العمل) پېش ته واو گردنى كار كه ي
ډاگرت.

بَتْرَ بَرًا: دابرا.

أَبْتَر: ناته واو و پر كه م و كوپي بوو ۵
وه جاخ كوېر ۵ (أَبْتَر الله فلاناً): خودا
قلانكه سى وه جاخ كوېر كرد ۵
(أَبْتَر): دابرا ۵ وه ستا درېزه ي
نه كېشا.

الأبْتَر: كلك بېراو، ماري كوله هوېباب
كلك كورتى زه راوى ۵ ناده ميزادى
وه جاخ كوېر ۵ پياوى بى خيرو بى
كه لك ۵ ناده مى هيچ و پوچ و زه ليل.
الأبتان: كويله و گوډرېز.

الباتر: (سيف باتر): شمشيرى بړنده،
(ك): بَوَاتَر، بَتَار) ۵ (صيفة مبالغة)
بړنده ي يه.

البَتْر: له نه شته رگريدا بريتيه له بړينى
نه نداميك يان به شتېك له جهسته.

البتاء: بؤ ميينه به كارده هيترت له
شوينى (الأبتر) بؤ نيرينه ۵ (الحجج
البراء) به لگه و ده ليلى به هيزو جودا
كه ره وه ۵ (الخطبة البراء) نه و
وتارپه كه حه مدو سه ناي خوداى
تيدا نه كرى.

البتور: به ماناى (البتر) ۵.

البتول: زميت بؤ سوته مه نى و روناكى
له قولايى زه وى له هه ندى و لات
ده رده هيترى، له هه موو شوپنېك
نه و مادپه ده ست ناكه وېت ۵
به شتېك له پېكها ته كانى نه و ته ۵
واته: زميتى به رد.

بَتَعَ في الأرض بترعاً: دوركه وته وه. (بتع من
الأرض) له زه وپه كه دابرا.
بَتَعَ العسل بَتْعاً: هه نكينه كه ي كرد به
سرکه.

بَتَعَ الخمر والنبيذ: له هه نگوين خه مرو
سرکه ي دروست كرد.

بَتَعَ الإنسان بَتْعاً: ناده ميزاده كه درېز
بوو (بتع الحيوان) جومگه كانى
به هيزو پته و بوون ۵ (بتع عنقه)
نه ستوى دامه زراو مى درېز بوو ۵
ده گوتري: (هو بتع وهي بَتْعَة)، (هو
أبتع وهي بَتْعاء).

بَتَعَ فلان عليه بامر: به بى راوېز كردن
له گه ليدا نيشه كه ي بړانده وه.

أَبْتَعَ: ده گوتري: (رسخ أبتع): قولى
نه ستورو پته و ماسولكه ي به هيز.

أَبْتَلْتُ الْفَسِيلَةَ مِنْ أَمْهَا: بِيَجْوَهْ كه له
دایکی دابرا.

تَبْتَلْ (انقطع): دابرا، لَبْرا ۵ (تَبْتَلْ عَنْ
الزواج) خوی کرد به رهبن و ژنی
نههینا، (تَبْتَلْ إِلَى اللَّهِ) بۆ لای خودا
گهراپهوه و خوی تهرخانکرد بۆ
خودا په‌رستی.

الْبَتْلُ: شتی دهگمهن و کهموینه، زۆر
و سه‌رنج راکیش، دهگوتری(عطاء
بَتْلَ) به‌خششیکى بى وینه‌یه.

الْبَتْلَاءُ: عه‌زیمه‌ت و سوربوون ۵
دهگوتری: (هذا عَلَى بَتْلَاءٍ مِنْ رَأْيِهِ)
نه‌وه سووره له‌سه‌ر رای خوی
هه‌لویستی نه‌گۆره.

الْبَتْلَةُ: په‌کالاکه‌ره‌وه ۵ دهگوتری: (يَعْنِ
بَتْلَةً): سویندیکى قاطیع و
په‌کالاکه‌ره‌ومیه ۵ (وَصَدَقَ بَتْلَةً)
به‌خششیکه له‌به‌ر خاتری خودا
نه‌نجام دراوه ۵ (الْبَتْلَةُ): به‌مانا پوره
هه‌نگ هاتوو که هه‌نگ پوره دده‌او
له‌هه‌نگه سه‌ره‌کیه‌که جیا
ده‌بیته‌وه.

الْبَتُولُ: ئافره‌تیک کچ بى و شوی نه‌کاو
روپکاته خودا په‌رستی.

الْبَتِيلُ: نه‌گه‌ر بۆ ئافره‌ت به‌کاره‌ینرا
به‌مانای (بتول) ۵ نه‌گه‌ر بۆ خورما
به‌کاره‌ات به‌مانا نه‌وه نه‌مامه
خورمایه‌یه که له‌دره‌خته
سه‌ره‌کیه‌که جیا ده‌بیته‌وه و بۆ

أَبْتَحْ: وشه‌یه‌که بۆ جه‌ختکردنه‌وه‌ی کۆ
ده‌هین‌ئری، ده‌خریته‌وه دواى
وشه‌ی(أَجْع)ه‌وه ۵ ده‌گوتری: (جاء
القوم أجمع أبْتَح).

الْبَتَّاحُ: فرۆشیاری سرکه‌ی هه‌نگوین.
بَتَّكُ بَتَّكًا: برپه‌وه ۵ (بَتَّكَ الشَّعْرُ)
مووه‌کانی له‌ریشه‌وه هه‌لگه‌ند.

بَتَّكُ: بری دووله‌تی کرد له‌قورناندا
ده‌فه‌رموی: ﴿فَلْيَتَكُنْ آذَانُ الْأَنْعَامِ﴾
إِنْ بَتَّكَ: برپه‌وه ۵ دوو که‌رت بوو،
(بَتَّكَ) به‌مانا (تَقَطَّعَ)یه.

الْبَاتِكُ: بپنده، (السيف الباتِكُ):
شمشیری بپنده ۵ (البَتَاكُ): (صيغة
مبالغة)ی بپنده‌یی یه.

الْبِتْكَةُ: به‌شیک له‌شتی بپراو و
که‌رتبوو ۵ (البِتْكَةُ مِنَ اللَّيْلِ):
به‌شیک له‌کۆتایی شه‌و.

بَتَّلَهُ بَتْلًا: برپه‌وه، که‌رتی کردو لیکى
جیاکردنه‌وه.

بَتَّلَ بَتْلًا: ناوشانی پان بوون، ده‌گوتری:
(هو أَبْتَلَ وَهِيَ بَتْلَاءُ).

بَتَّلَ الشَّيْءُ: شته‌که بر‌دراپه‌وه. (بَتَّلَ اللَّهُ) بۆ
لای خودا گه‌راپه‌وه، سه‌رگه‌رمی خودا
په‌رستی بوو، لَبْرا بۆ خودا په‌رستی.

بَتَّلَ الشَّيْءُ: شته‌که‌ی برپه‌وه ۵ (بَتَّلَ
عَمَلَهُ اللَّهُ): به‌بى ریا بازى راستالانه
بۆ خودا کاره‌که‌ی نه‌نجام دا.

إِنْ بَتَّلَ (انقطع): لَبْرا، دابرا، گۆشه‌گیر
بوو.

خوی پـ دهگات ۵ نهگهر بـ
 درهختی تر بهکارهات بهمانای نهو
 درهختانهیه که میوهکانیان شـ
 دمبیتهوه ۵ ههروهه(البیل) بهمانا
 کهلهکهی باریک و زمعیفه ۵ بهمانا
 پاشماوهی لافاوه که له خوار
 شیوهگانهوه دهمینیتهوه.
 البتیلۑ: بـ خورما بهمانا(البلة)یه ۵ له
 جهستهدا بهو نهندامانه دهگوتری که
 له جهستهکه بهرزببنهوهو جیاببنهوه.
 بـه بشأ: بلاوی کردهوه (بشأ التراب)
 خولهکهی بلاو کردهوه تهپوتوی
 کرد ۵ (بشأ المتاع) ناومائهکهی
 ریگخست و نوین و شتهکانی بلاو
 کردهوه ۵ (بشأ الله الخلق) خوداومند
 دروستکراوانی خوی بهناو زهویدا
 بلاو کردهوه ۵ (بشأ السر)
 نهینیهکهی ناشکرا کرد ۵ (بشأ
 حاجته): پئویستیاتی خوی
 راگهیاندو درکاندن.
 ابشۑ: بهمانا (بشۑ) ۵ هاتووه ۵ (ابشۑ
 فلاناً سرۑ) فلانه کهس خهلکانی
 تری بهسهر نهینیهکانیدا ناگادار
 کرد (بالۑ) بهمانا (ابشۑ)یه.
 ابشۑ: بلاویوه، بهحهوادا چوو ۵ (منبشۑ)
 تهپو توی بلاوه بوو، قورنان
 دمهرموی: ﴿لَكَانَ هَآلًا مُّبَآءً﴾.
 استبشۑ السر: داوی لیکرد که
 نهینیهکهی بـ ناشکرا بکات.

البشۑ: حال و بارو دق، خهم و خهفته
 گران کهنهتوانری تهحهمول بکری،
 کابرا نهتوانی بیشاریتهوه ناچار
 سکاآی خوی بکا، نهخوشییهکه
 نهتوانری خوی بـ رابگری.
 بشۑ جلدۑ بشرأ: بلوق و دومهلی تهرو ناودار
 لهپستی پهیدا بوون
 الباشۑ: ناویک ههلقولی بی نهوهی پیری
 بـ لیبدری.
 البشۑ: زیبکهو بلوقی ورد ورد ۵ ههروا
 زهوی نهرمهلان و دهشت، (ك: بشۑ).
 بشۑ الشفة بشأ و بشوعأ: گوشتی لیوی
 نهستوربوو رهنگی خوینهکهی
 دهرکهوت ۵ لهکاتی پیکهنیندا لیوی
 ههلگهپانهوه.
 بشۑ الذمۑ: رهنگی خوینهکهی له پیستهوه
 دیاربوو.
 بشۑ اللثةۑ: پوکی نهستوربوو بهرز
 بووه دهلیی هاوساوه.
 بشۑ الجرحۑ: برینهکه پارچه گوشتی بهرزو
 نرمی تیدا پهیدا بوون کهلکهو
 پیتکه پیتکه بوو خهریکه
 گوشتهومزون بینیتهوه.
 بشۑ الجرحۑ: بهمانای (بشۑ)یه.
 بشۑ الشفةۑ: بهمانا(بشۑ)ه.
 البشۑ: گوشتیکی سووره قهبارهی
 لهشیوهی ددان لهسهر لیوو پوک و
 لهناو بریندا بهرز دمبیتهوه
 بهنهندازی دهنکه نیسکو گهورهتر،
 وهکو زیبکه وهایه.

بَقَّ الماءُ بَثْقًا: له ناکاو ئاوه که هه لقوئی و
سهر پێژی کرد.

بَقَّ البئرُ: بیره که پهیدا بوو ئاوه که ی سهر
رێژی کرد.

بَقَّ العينُ: جاوه که خیرا فرمیسی رشتن.
بَقَّ السُّدُّ بَقًّا: بهر بهستی ئاوه که ی
گونکردو قه ئشی پی بردو ئاوه که ی
به ته وه ژم لی هاته دهر وه ه
ده گو ترئ: (بَقَّ النهرُ) قه راغی
چۆمه که ی دادپی و شکاندی ئاوی لی
رابه ست ه (بَقَّه) به مانا (بَقَّ) به.

إِنْبَقَّ أَنْثَبَ وَإِنْشَقَّ: کونی تی بوو
شه قی برد.

إِنْبَقَّ السَّيْلُ عَلَيْهِمُ: لافاو له ناکاو
سهریان گهرا.

إِنْبَقَّ الْأَرْضُ: زهویه که به پیت و
به ره که ت بوو.

إِنْبَقَّ فُلَانٌ عَلَيْهِمُ: فلان که س به قسه
دایگرتن، زۆری چه نه بازی له گه ل
کردن.

الْبَقَّ: شوینی ئاو لی رابه ستن، شوینی
ئاو لی وه رگرتن له چه م و جۆگا،
(ك: بَثَقَ) ه.

الْبَثَّةُ: زهوی نه ره لآن و به پیت و
باش بۆ شت تیدا رواندن. ههروه ا
به مانا باغ و رۆنه که ره و ئا فره تی
جوان و پیست ناسک دیت. بۆ
ته صغیره که ی دهوترئ: (بُثِنَة)

الْبَثَّةُ: زهوی نه ره لآن و گونجاو بۆ

كشـــتوگال، به پشـــت و
پیت و به ره که ت، (ك: بَثَنَ)

الْبَثَاءُ: زهوی دهشت و نه ره لآن.

الْبَثِيُّ: شایهرو ماستاو که ره که سیك زۆر
وه صفو نه نای کهسانی تر بکات.

بَجَبَجَ الصَّبِيُّ: مندا له که ی ژیر کرده وه
به گۆرانی و هه پیت وه وت. یاری
له گه لدا کردو قه نه ی داو بخه بخه ی
له گه لدا کرد.

تَبَجَبَجَ لَحْمٌ: گوشتی جهسته ی زۆر بوو
شۆپبۆوه نه ستور بوو هه لاوسا.

الْبَجَبَاجُ: کۆمه له لبی زۆرو گه وه، پیاوی
قه له وی نارپکو پیک ئاده میزادی
نه حمه ق، زۆر بلئ و چه قه چه ناو ،
ئاده میزادی له پو لاوازی وا عه ره ق زۆر
بکا، زوو ئاره ق بکا.

البجاجة: پیاوی قه له وی نارپکو پیک،
زۆر بلئ و خو پیری.

بَجَّهَ بَجًّا: قه لاشتی شه قی کرد ه (بَجَّ
القرحة) برینه که ی ده رگرت

نه شته رگه ری کرد ه (بَجَّ فُلَانًا
بالرمح) به رمب له فلان که سی دا ه

(بَجَّ بِكَرْهٍ): بوختانی بۆ
کرد ته قه ی لی کرد، پیپیه وه نا.

بَجَّهَ لِي الْمَارِزَةِ: له کپری کیدا به سه ریدا زالی بوو.

بَاجُهُ: به رام به ری کردو کئ برکئی
له گه لدا کرد.

تَبَاجَا: نه و دوانه کئ برکئیان کرد
شانازیان به سه ر په کتریدا کرد.

الْبَجَّةُ: پهلای ناوچاو، خالی سوری
ناوچاو.

الْبَجَّةُ: خوئن، مەبەست ڕەگی ھەیانە
کە خوینی ئی دەمژری

بَجَجَ بِهِ بَجْحًا: شادمان بوو پیتی، شانازی
پێوەکرد.

بَجَجَ الشَّيْءُ: ئەو شتە بەگەورە زانی بە
پیرۆزی راگرت.

بَجَجَ بِهِ بَجْحًا: بەمانا (بَجَجَ) دئ.
أَيْمَعَهُ: کەیف خووشی کرد.

إِسْتَبَجَّ: کەیف خووش بوو، شانازی
کرد (باجحوا) شانازیان کردو خویان
ھەلناپەو.

تَبَجَّجَ: بەمانا (اِسْتَبَجَّ) دئ.

بَجَدَ بِالْمَكَانِ بَجْدًا: ئەو شوپنە مایەو
جی ئە ھەشت ە دەگوترئ: (بجدة)
الماشية بالمرح) ئازەلەکە ئە
پاوانەکەدا مایەو.

الْبَجَادُ: قوماشیکی خەت خەتە، (ك):
بُجْد).

ذو البجادين: نازناوی عەبدوللای کۆری
عەبدنۆمە کە ئە غەزایەک
چاوساخی پیغەمبەر (د.خ) بوو.

الْبَجْدُ مِنَ النَّاسِ: کۆمەلە خەلکی (البجد
من الخيل) جەلەبە ئەسپێک سەدو
زیاتر واتە لە سەد کەمتر نەبن.

الْبَجْدَةُ: ساراو چۆلەوانی، ھەقیقەتی
شت و نەینی و ناوڕۆکی ە دەگوترئ:
(عندَهُ بُجْدَةٌ ذَلِكَ) زانیاری راستەقینە

دەربارە ی ئەو شتە لای ئەو ە ھەر وھا
دەگوترئ: (ھر ابن بُجْدَتِها): ئەو
ناگاداری ئەو شتە یەو دەیزانی و
دەیناسی ە ئە بنەمادا (بُجْدَة) بە
چاوساغ و شارەزابی کەری سارا
دەگوترئ. ھەروا بەگەسیکیش دەگوترئ
گەل و ولاتی خۆی جی نەھیلی.

بَجِرَ بَجْرًا: گەدە ی زل بوو، سکی ھاوسا،
ھەریۆیە دەگوترئ (بَجَرَتِ
الْحَقِيقَةُ) جانتاکە ھەلاخندرا.

بَجِرَ: لێناو بوو کە جی تیری نەخواردەو،
ناوکی دەریپەری و بەرز بوو و ھەو،
بَجِرَ عَنِ الْأَمْرِ: تەمبەلی لەکارەکە کرد،
(هو باجر وهي باجرة).

أَبْجَرَ: دوا ی ھەزارپەکی کوشندە زۆر
دەولەمەند بوو.

تَبَجَّرَ الشَّرَابُ: زۆری لە شەرابەکە
دروستکرد، زۆری ئی خواردەو.

الْأَبْجَرُ: ھەبلی گەشتی، (ك: أباجر) ە.
الْبَجْرُ: شەرو نەگبەتی، سەرسوڕمان ە
کاری گەورە، (ك: أباجر).

الْبَجْرَاءُ: بۆ مێینە بەکار دەھێنرئ واتە
ئافەرمێک ئاوی زۆر خواردەبێتەو
لێناو بووبی، سکی ھەلناوسایی ە
ھەر وھا بەمانا زەوی بەرزو
رەقەنیش دئ ە واتە ئاخ
تورکە تورکەو تەپۆلکاوی ە
دەشگوترئ: (حقیقە بَجْرَاءُ) جانتای
ھەلخندراو بە شت و مەک.

البجرة: ناوك ۵ گرتی ههناو ۵ یان
گرتی دهم و جاو و مل ۵ لهه نندی
پیشیناندا هاتوو ده لئ: (ألفضیت الیه
بجری و بجری): هه رچی کهم و کوری
و نهینی خۆم ههیه پیّم گوت و بۆم
درکاند چونکه متمانهم بپیهتی.

البجیر: مال و سامانی زۆر، کهس و کاری
زۆر، شوینکه وتوی زۆر.

بجس الماء بجوساً: هه لقولا ۵ (بجس السّد
والجرح): به ریهستی ناوه که یان
دومهل و برینه که شهق بوو و ناوی
لئ پزا ۵ ناوی لئ چوو، کیم و خوین
له برینه که هات.

بجس الماء: ناوه که ی هه لقولاند ۵
(بجس فلاناً) جوینی به فلانکهس دا ۵
(بجس) به مانا (بجس) هه هاتوو.

إنّ بجس: ناو هه لقولا، قورئان
دمه فرموی: ﴿فإنّ بجست منه اثنا
عشرة عیناً﴾.

تبجس: هه لقولا ۵ (البجاس) خلته و
پلتهی هه سه به دواي گوشینی.

البجیس: ناوی زۆر ۵ بیر ناوی زۆری
تیدایی.

البجّة: باندمیه کی ناوییه له که نار
دمریاکاندا دمزی قاچ درپژو
ملدرپژو دنوک درپژه، توانای ههیه
زۆر بفری و بهحه واوه بمینیت هوه،
چه ند جۆریکی ههیه، به ناوبانگ و
باویان جۆره سپییه که بهتی.

بجل بجلًا و بجلًا: جهستی گه وره
زبه لاه بوو، و مزعی ژیان و باری
گوزهرانی باش بوو، که یف خویش
بوو، (هو باجل).

بجل بجاله و بجلًا: پئزو حورمهتی زیادی
کرد، ناو داربوو بوو به پیاو ماقول و
کاریه دهست.

أجله: که یف خویشی کرد، چاکه ی
دایه وه.

بجله: به گه وره ی داناو پئزی لئ گرت ۵
پپی گوت: (بجل) واته: ته واو چیر
پپوه مه پۆو شولی لئ هه ئمه کیشه.
الأجل: ره گیکه له قاچی خوشتر و
نه سه دایه.

البجال: پئز لئ گیراو که ته وه قه باره
گه وره. پیری به سالا جووی
رهنگ و پروو جوان و شیوه ماقول.

بجل: به مانا به لئ ۵ به سه.

البجله: شیوه و روخسار جوان و ماقول
۵ وه جاغ زاده و رهنگ پیاو ۵
دره ختی بچوک.

البجیل: به مانا (البجال) ۵ هه روه ها
نه ستورو گه وره ۵ کاری ناشیرین ۵
نیشی زۆر.

بجم بجمًا و بجمًا: به هوی زمانگیرانه وه
ببدهنگ بوو بزمانی گیرا یان له ترسو
هه به تدا واقعی و پماو هه سی پی
نه کرا ۵ به خوی دا شکایه وه و ته ریق
بووه وه و ببدهنگ بوو ۵ ته مبه لی کرد،
جاوی تپیری و زۆری سه پر کرد.

الْبَجَامَةُ: پۇشاكىكه له دوو پارچه پىك

دى له سر شپوهى پۇشاكى فهرنگى
له مائه وه له بهره كرى.

الْبَجْمُ: كۆمه و دارو دهسته زور، بهرى
درهختى نه بق.

بَجَبَجَ فلان: فلانكەس گوزمرانى خوش
بوو (بَجَبَجَ في الشيء): نهوشتەى
فراوان كرد پهرەى پيدا (بَجَبَجَ
الدار) توانى له خانه كه دا نيسته جى
بى و بمينيته وه، له ناو مراستى
خانه كه دا دايكوتا.

تَبَجَبَجَ: به مانا (بَجَبَجَ) به دهگوتري:
(تَبَجَبَجَ في المجد) له پياوشتى و شكۆمەندى
دايه و رۆز به رۆز لى زيا ددهكا.

بَجَبَاحُ: وشه كه ماناى تهواو بوونى
شت و نه مانى دهگه بهنى.

الْبَجَبَاحُ: شتيكه پانى و دريژى وهكوو
يهك وابى به مانا چاوپوش و
ليبورروش دى.

الْبَجَبَاحِي: كه سيكه مه سرف و خه رجي
زوري و مال و حالى به رفراوان بى
خان و بهرى گوشادبى.

الْبَحْرُوحَةُ: له هه موو شتيك دا مه بهست
ناو مراست و چاك و هه ليزردراوه،
(ك: بَحَابِح) ه.

بَحَثَ الشَّيْءَ بَحْرَةً وَبَحْناً: پالته بوو هيچ
شتيكي تيكه لاو نه بوو.

باحث فلان السود: فلانكەس
خوشه ويستی دلسوزانهى بوناشكرا

كردو به راستى خوشى ويست.

باحث فلاناً ما عنده: چى لاپوو بۆ
فلانكەسى دهرخست و ناشكراى كرد.
الْبَحْثُ: پالته و بى غه و غهش و شتيك
شتى تى تيكه لاو نه بى
دهگوتري: (شراب بَحْث) شه رابى
خاليسه و هيچى تى تيكه لاو
نه بووه (خبز بَحْث) نانى بى
پيخور (عربي بَحْث) عهرمبيكى
رهسن (ظلم بَحْث) سته ميكي
ناشكراو بى بيانوو پاساوه (أَكَلَ
اللَّحْمَ بَحْثاً) گوشتى بى نان خوارد.

البَحْثُ: كورته بالاى تيكسمراو.

بَحَثَ الأرضَ وفيها بحثاً: زهوى هه لكوئى و
پشكنينى نه نجام دا لهشت گهرا
هه وئى دا شتى شيپردراوه
بدوزيته وه.

بَحَثَ الشَّيْءَ: له ناو گل و خوئل دا لهشت
گهرا هه وئى دوزينه وهى شتى دا
(بَحَثَ الأمر) لهشته كهى كۆليه وه
هه وئى دا حهقيقه تى شته كه بزاني.
باحث في الشيء: ليكۆلينه وهى له گه ل دا
كرد هاوكارى كرد بۆ دوزينه وهى
راستى و واقع.

ابْتَحَثَ عنه: به مانا (بَحَثَ عنه) دى.

الْبَحَاثَةُ: نهوگلهيه پشكنينى تيدا
دهكري بۆشته مه بهسته كه.
الْبَحْثُ: هه ولدان و تيكوشانه له بواريكى
تا به تى داو كۆكر دنه وهى هه موو

أَبْعُهُ الصِّيَاحُ: هاوارو قيرِه قيرِه دهنگی
گر کردوه دهگوترئ: (مازلت أصبحُ
حتى أُنحى ذلك) هيندم قيراند
دمنگم گرپووه.

الْبُحُّ: قهلهوو بهخووه ۵ زپی دهنگ
گهوره (عظمُ أُبْحُ) واته نيسقانیک
مؤخې زورپی.

البُحَّاحُ: دمنگ گړی و دهنگ زپی
بههوی نهخوشیپهوه یان بههوی
زور قيراندنهوه ۵ یان بهنهقهست
وابکا دمنگی زرپی.

بَحْدَلُ: شانی باداو بهگورجی کهوته ری
۵ بهتیزی رپی.

بَحْرُ الْأَرْضِ: زهوپیهگهی هلدپی (بَحْرُ
الْحُفْرَةِ) چالهگهی فراوان کرد ۵ (بَحْرُ
الناقة أو الشاة) گوپی حوشترکه یان
مهړهگهی قهلاشت.

بَحْرُ بَحْرًا: دهریای پینی و لی ترسا ۵
(بَحْرُ) لهترسان سهرسام بوو ۵
بههوی نهخوشیپهوه زوری تینوو
بوو تینواپهتی نهشکا ۵ زوری ناو
خواردموه توشی نهخوشی دهریا بوو
۵ ههولی دا ههنگای گورج و گول
بهاوی نهپتوانی هیزی لی براو
ومستا.

أَبْعَرُ الْمَاءِ: ناوهکه وهکوو دهریا سویر
بوو بهکهکی خواردنموه نههات.

أَبْعَرُ الْأَرْضِ: زمویپهکه زهکلوای زوری
تیدا پمیدا بوون.

زانیاری و مهعلوماتیکی پهپوهست
بهو بوارهپه که تیکوشانهگهی تیدا
نهنجام ددرئ ۵ ههروا بهو ناکام و
دهرمنجامهش دهگوترئ که بهحشه
که لهکوژتایی ههولدانهکه دهپینیته
کاپهوه ۵ بهوکاتهش دهگوترئ:
(بَحْثُ) کهدمتهوی مهعدمنی تیدا
بدوزپهوه ۵ بهماری گهورهش
دهگوترئ: (بَحْثُ).

البُحْثَةُ: یاریپهکی مندالانه ۵ شتیک
لهناو گلدا دهشیرنهوه نههمجار
کومه لیکیان دهست دهکن
بهههولدان و پشکنین بو
دوزینهوهی.

الْبَحْثُ: له پیړویان دا بهو دهعبایانه
دهگوترئ کهبهقاجیان گل
ههلهدهدن و بو دواخویان
ههلهدهمن.

الْبَحْثُ: ناوه بو سورمتی (البراءة)
بویه هم ناوهی بو دانراوه چونکه
لیکولینهوهی دمربارهی دوو پوهکان
ههپهوه نهپنیپهکانیان دمردهخا.

الْبَحْثُ: نهپنی ۵ دهگوترئ: (بدا
بَحْثُهُمْ) نهپنی پهکهیان ناشکراوو.
بَحْثُ الشَّيْءِ: شتمهکی پهرت و بلاو
کردهوه.

تَبَحَّثَ: پهرت و بلاو بووهو بهههوادا
چوو.

بَحَّ بَحًّا وَبَحَّاحَةً وَبَحْرَةً وَبَحَّاحًا: دهنگی
گرپو ناخوش بوو.

سه‌خی سروشت ۵ هه‌روا خاومنی

زانپاری زۆرو به‌فراوان.

الْبَحْرُ مِنَ الْخَيْلِ: نه‌سپی خوش‌په‌وو

به‌هه‌لمه‌ت و بازهاوێژ، (ك: اُبَحْر

وبحور وبجارة).

الْبَحْرُ: سێل ۵ هه‌روه‌ها دهردێكیشه

كه‌ده‌بێته هۆی تینواپه‌تی زۆرو

ئاوخواردنه‌وه‌ی زۆر.

الْبَحْرَانُ: گۆرانكارپیه‌كه له‌نكاو بۆ

نه‌خۆش په‌یدا ده‌بێ به‌تاپه‌تی

له‌نه‌خۆشی له‌رزو تادا ۵ واده‌بێ

نه‌خۆشه‌كه ئاره‌قی زۆر ده‌كاو

رێژه‌ی گه‌رمی له‌شی دابه‌ه‌زی و

له‌رزو دێتی.

الْبَحْرَةُ مِنَ الْأَرْضِ: زه‌وی پان و پۆر

زه‌وی چال و زه‌لكاو، گوندی گوی

چه‌م، باخ و چه‌دیقه‌ی پان و پۆر.

الْبَحْرِيُّ: كه‌شتی‌په‌وان و هه‌رشتیك

په‌په‌وه‌ندی به‌ده‌ریاوه هه‌بێ ۵

(ده‌ه‌ختی به‌حری ۵ گیانله‌به‌ری

به‌حری...هتد).

الْبَحْرِيَّةُ: كه‌ل و په‌ل حكوومه‌ت

له‌ناوده‌ریادا (كه‌شتی، غه‌واصه،

بالمه‌ره، سوپا،...هتد).

الْبَحْرِيَّةُ: ده‌ریاچه ئاوی گۆبوه كه‌له

هه‌موولایه‌كه‌وه زه‌وی ده‌وره‌ی دای.

الْبَحْرِيَّةُ: حوشر، له‌سه‌رده‌می نه‌زانی دا

ئه‌گه‌ر حوشر پێنج سکی بکرنایه،

گوێچکه‌یان ده‌قه‌لاشت و به‌ره‌للایان

ده‌کردو ئیشیان پێ نه‌ده‌کرد، له‌هیچ

أُبَحْرُ فَلَانٌ: فلانكه‌س لوتی سوربووه،

سورایی لوتی زۆر بوو ۵ فلانكه‌س

به‌ناو ده‌ریادا سه‌قه‌ری کرد.

تَبَحَّرَ الْمَكَانُ: شوێنه‌كه به‌ره‌فراوان بوو،

ته‌خت بوو چال و كه‌ندی تیدا نه‌ما.

تَبَحَّرَ فَلَانٌ فِي الْعِلْمِ وَالْمَالِ وَغَيْرِهِمَا:

فلانكه‌س زانپاری زۆری په‌یدا کرد،

مال و سامانی زۆر بوو (تَبَحَّرَ الْخَبْرُ)

به‌دوا هه‌واڵه‌كه‌دا رۆی و لسی

کۆتیه‌وه.

اسْتَبَحَّرَ الْمَكَانُ: شوێنه‌كه به‌ره‌فراوان

بوو ته‌خت بوو كه‌ندی تیدا نه‌ما.

اِسْتَبَحَّرَ الشَّاعِرُ أَوْ الْخَطِيبُ: قسه‌ی

جوان و باشی بۆهاتن و درێژه‌ی

به‌قه‌سه‌کانی دا.

الْبَاحِرُ: نه‌حه‌مق و بێ عه‌قل هه‌رکاتیک

قسه‌به‌کا واقی و په‌مێنی ۵

خۆره‌پێشکه‌رو زمانلوس و درۆزن ۵

سوره‌ سه‌له‌به‌کی ناشیرین.

الْبَاهِرَةُ: مێینه‌ی (الباحِر) هه‌روا به‌مانا

وشریکه‌ شیرێ زۆربێ.

الْبَاهِرُ: مانگ ۵ گه‌رمای به‌تینی

ته‌موز (الباحوراء) شیده‌تی گه‌رمای

مانگی ته‌موز.

الْبَهَارَةُ: مێهه‌ی كه‌شتیه‌وانی.

الْبَهَارُ: كه‌شتیه‌وان به‌تاقمی

كه‌شتیه‌كه‌ش، ده‌گوتری: (الْبَهَارَةُ).

الْبَحْرُ: ئاوی زۆر (ده‌ریا) به‌زۆری

ناومه‌شی سوێره.

الْبَحْرُ مِنَ الرِّجَالِ: پیاوی به‌خشنده‌و

لهومرگايهك نهيان دهگيراپيهوه،
لهههرشوينيک ناوی بخوارداپيهوه
کەس مەنەى نەدەکرد، ئايینی
ئیسلاام ئەم دابو نەریتهى پوج
کردهوه ۵ ههرواناوه بۆ خوشتریک
شیری زۆریی.

بَحْشَلْ: سەمای کرد وهکوو سەمای
زنج.
الْبَحْشَلْ: پیاوی رهش پیستی کەتەو
ناشرین.

بَخْ: وشەپەکە لەکاتی دیتنی شتی سەرنج
راکیش و بەدی هاتنی مەرام و
خوازیار دا دهگوتری ۵ نیشانهی
رهزامەندی و پێخۆشبوونه، ههروا
لەکاتی مەدح و شانازی کردنیش دا
ئەو وشەپە بەهەگاردی ۵
بەدوبارەکرایش دهگوتری ۵ بەم
دووو شیوه بەگاردەهیندری ۵ (بَخْ
بَخْ، بخ بخ).

بَخْبَخْ بَخْبَخْ: خۆی لەگەرما پاراست و
لەکاتی گەرماى نیوهپرۆدا سەفەری
نەکرد (بَخْبَخْ حُمە) دواى لاوازی
قەلەو بوو گۆشتی لەشی داچۆرا.
تَبَخْبَخْ الحُرْ: گەرما تینی کەمبووه ۵
(تَبَخْبَخْ الغنم): ئاژەلەکان لەشوینی
خۆیان دا مانەوه.

تَبَخْبَخْ حُمە: گۆشتی زۆر بوو داچۆرا.
الْبَخْبَخْ: ئەو کەسەپە ورگی
داچۆراپی و پیستی گەوره بوو یی.
الْبَحْتْ: شانس، (ك: بحوت)، (الْبَحْتْ)

جۆره خوشتریکه پیی دهگوتری
خوشتری خوراسانی.
الْبُخَاَتْ: بەخیوکەری خوشتری
خۆراسانی، ئەو کەسەى چێوداری
ئەو جۆره خوشترە دەکا ۵ شوان و
سەرپەرشتیاران دەبی.

الْبَخِيَتْ: بەختەومر (البخوت)
بەختەومر.
بَخْتَرْ فِي مَشِيَه: بەفیزهوه رۆیشت و
بەدەعیه و شانازیپهوه پیاسەى کرد
۵ لارو لەنجەى کرد.

تَبَخْتَرْ: بەمانا (بختَر) یه ۵ (البختري)
لەخۆرازی و بەفیز.
الْبَخْتَرِيَه: مێینهى (البخري) یه ۵
رۆیشتنى بەلارو لەنجەو لەخۆرازی
یه.

بَخْدَجْ فِي مَشِيَه: لەرۆیشتن دا
قاچەکانی پان هاوېشتن و هەنگاوی
گەوره گەورەى هەلێنان.
الْبَخْدَجْ: قەلەوو گۆشتن.

بَخْرَ الماء: ئاوهکە هەلمی کردو بەرز بووه،
بوو بەهەلم و بەحهوا دا چوو.
بَخِرَ الْقَمْ: دەمی بۆنى ناخۆشى لیها،
بۆگەنى کرد ۵ دهگوتری: (هو أَبْخَرُ
وهي بَخْرَاء): ئەوپیاوه یان ئەو
ئافەرتە دەمی بۆنى لی دى.

أَبْخَرُ: وای لی کرد دەمی بۆنى لی بی،
(أَبْخَرَ الماء) ئاوهکەى کرد بەهەلم.
بَخْرَ له: بۆنى خۆش کرد (بَخْرُ عليه)
بۆگەناوی کرد.

- بَخْرُ الشَّيْءِ: بوخاره‌ک‌ه‌ی دهره‌ئ‌ه‌ا ۵
 به‌ب‌خ‌و‌ر ب‌و‌گ‌ه‌ن‌ه‌ک‌ه‌ی ل‌ا‌ب‌ر‌د ۵ (بَخْرُ
 ثِيَابِ الْمَرِيضِ وَالْأَشْجَارِ وَخَوَاصِّهَا)
 به‌ک‌ت‌ر‌ی‌ا‌و پ‌ی‌س‌و پ‌و‌خ‌ه‌ئ‌ی له‌ج‌ل‌و
 پ‌و‌ش‌ا‌ک‌ی نه‌خ‌و‌ش‌ه‌ک‌ه‌و دره‌خ‌ه‌ک‌ان
 ک‌ر‌د‌ه‌و‌و پ‌ا‌ک‌ی ک‌ر‌د‌ن‌ه‌و‌ه.
 بَخْرُ السَّائِلِ: ش‌ل‌ه‌م‌ه‌ن‌ی‌ه‌ک‌ه‌ی به‌ک‌و‌ل‌ا‌ن‌د‌ن
 ک‌ر‌د به‌ه‌ئ‌م.
 تَبَخَّرَ السَّائِلُ: ش‌ل‌ه‌م‌ه‌ن‌ی‌ه‌ک‌ه‌ ب‌و‌و
 به‌ه‌ئ‌م.
 الْبَاخِرَةُ: ک‌ه‌ش‌ت‌ی گ‌ه‌و‌ر‌ه‌و زه‌ب‌ه‌ل‌ا‌ح ک‌ه
 به‌ب‌و‌خ‌ا‌ر ب‌ر‌و‌ا.
 الْبُخَارُ: ه‌م‌ر‌ش‌ت‌ی‌ک له‌ش‌ی‌و‌ه‌ی دو‌ک‌ه‌ئ‌ دا
 به‌ر‌ز ب‌ی‌ت‌ه‌و‌ه له‌ ش‌ل‌ه‌م‌ه‌ن‌ی گ‌ه‌ر‌م.
 الْبَخْرُ: ه‌ه‌و‌ری ت‌ه‌ن‌ک‌ه ت‌ه‌ن‌ک‌ه‌ی س‌ب‌ی
 ک‌ه‌پ‌ی‌ش و‌م‌ر‌زی ه‌ا‌و‌ی‌ن د‌م‌ر‌د‌ه‌ک‌ه‌و‌ن.
 الْبَخْرُ: ب‌و‌گ‌ه‌ن‌ی نا‌خ‌و‌ش‌ی د‌ه‌م.
 الْبُخُورُ: د‌اری بو‌خ‌و‌ر‌د ی‌ان ه‌م‌ر ش‌ت‌ی‌ک
 و‌ه‌ک‌و‌و ب‌خ‌و‌ر ب‌س‌و‌ت‌ی‌ن‌د‌ر‌ئ‌و ب‌و‌ئ‌ی
 خ‌و‌ش‌ی ل‌ئ‌ ب‌ئ‌.
 بُخْرُ مَرْيَمَ: ر‌و‌ه‌ک‌ی‌ک‌ی به‌ت‌ه‌م‌ه‌ن‌ه به‌ز‌و‌ری
 له‌ئ‌ه‌و‌ر‌و‌پ‌ا‌و خ‌و‌ر‌ئ‌ا‌و‌ای ن‌ا‌س‌ی‌ا‌و
 ب‌ا‌ک‌و‌ری ئ‌ه‌ف‌ر‌ی‌ق‌ا‌دا ه‌ه‌ی‌ه، ق‌ه‌د‌ه‌ک‌ه‌ی
 ک‌و‌ر‌ت‌و گ‌ه‌ل‌ا‌ک‌ه‌ی گ‌ه‌و‌ر‌ه‌ی‌ه له‌ش‌ی‌و‌ه‌ی
 د‌ل‌ د‌ا‌ی‌ه، گ‌و‌ل‌ه‌ک‌ه‌ی س‌و‌ر‌ه ه‌ه‌م‌و‌و
 گ‌و‌ل‌ه‌ک‌ا‌ن‌ی م‌ل‌ی‌ک‌ی د‌ر‌ئ‌زی ه‌ه‌ی‌ه،
 د‌ی‌م‌ه‌ن‌ی‌ک‌ی ج‌و‌ان د‌م‌ب‌ه‌خ‌ش‌ی‌ت‌ه
 ب‌ا‌غ‌چ‌ه‌و م‌ه‌ز‌ا‌ک‌ان.
 الْمُبْخَرَةُ: ه‌م‌ر‌ش‌ت‌ی‌ک ب‌ی‌ت‌ه‌ ه‌و‌ی د‌ه‌م ب‌و‌گ‌ه‌ن
 ب‌و‌و‌ن ۵ ش‌و‌ئ‌ی‌ی بو‌خ‌و‌ر‌د س‌و‌ت‌ا‌ن‌د‌ن.
- بَخْسُ الْكِيلِ وَالْمِيزَانِ: ت‌ه‌ر‌ا‌ز‌و‌و ب‌ا‌ز‌ی‌و
 گ‌ه‌ز‌م‌د‌زی ک‌ر‌د ۵ له‌ن‌ر‌خ و به‌ه‌ای ک‌ه‌م
 ک‌ر‌د‌ه‌و‌ه، م‌ا‌ف‌ی خ‌و‌ی ن‌ه‌دا ۵ (بَخْسُ
 فَلَانًا) س‌ت‌ه‌م‌ی له‌ف‌ل‌ا‌ن‌ک‌ه‌س ک‌ر‌د ۵
 ر‌ه‌خ‌ن‌ه‌ی ل‌ئ‌ گ‌ر‌ت ۵ (بَخْسَ عَيْنَهُ)
 چ‌ا‌و‌ی ه‌ه‌ئ‌ک‌و‌ئ‌ی‌ن.
 بَخْسُ فَلَانًا حَقَهُ: م‌ا‌ف‌ی ف‌ل‌ا‌ن‌ک‌ه‌س‌ی ن‌ه‌دا
 له‌ح‌ه‌ق‌ه‌ک‌ه‌ی ک‌ه‌م ک‌ر‌د‌ه‌و‌ه.
 بَخْسُ مَخِ الْعَظْمِ: م‌و‌خ‌ی ئ‌ی‌س‌ق‌ا‌ن‌ی به‌ه‌و‌ی
 ک‌زی و ل‌ا‌و‌زی‌ه‌و‌ه ک‌ه‌م‌ی ک‌ر‌د.
 تَبَاخَسَ الْقَوْمُ: خ‌ه‌ئ‌ک‌ه‌ک‌ه ه‌ه‌ر‌ک‌ه‌س‌ه
 له‌ع‌ا‌س‌ت خ‌و‌ی‌ه‌و‌ه م‌ا‌ف‌ی ئ‌ه‌و‌ی ت‌ری
 خ‌و‌ا‌ر‌د‌و به‌ت‌ه‌و‌ا‌و‌ه‌ت‌ی م‌ا‌ف‌ی پ‌ه‌ک‌ت‌ر‌ی‌ان
 ن‌ه‌دا ۵ ف‌ی‌ئ‌ی‌ان له‌پ‌ه‌ک‌دی ک‌ر‌د.
 الْأَبَاخُسُ: پ‌ه‌ن‌ج‌ه، ب‌ن‌ه‌م‌ای پ‌ه‌ن‌ج‌ه‌ک‌ان،
 د‌ه‌م‌اری پ‌ه‌ن‌ج‌ه‌ک‌ان.
 الْبَخْسُ: ک‌ه‌م‌و د‌ا‌ش‌ک‌ا‌ن‌د‌ن له‌ن‌ر‌خ ۵
 ق‌و‌ر‌ئ‌ان د‌م‌ف‌ه‌ر‌م‌و‌ئ‌: ﴿وَشَرَّوْهُ بِخَمَنِ
 بَخْسٍ﴾ ف‌ر‌و‌ش‌ت‌ی‌ان به‌ن‌ر‌خ‌ی ک‌ه‌م.
 الْمَبِيعُ الْبَخِيسُ: ف‌ر‌و‌ش‌را‌و‌ئ‌ک ک‌ر‌پ‌ا‌ر‌ه‌ک‌ه
 ت‌ی‌ئ‌ی‌دا ز‌م‌ر‌م‌ه‌ن‌د ب‌و‌و‌ب‌ئ‌.
 الْبَخْسُ مِنَ الزَّرْعِ: ئ‌ه‌و‌ک‌ش‌ت‌و ک‌ا‌ل‌ه‌پ‌ه
 به‌ب‌ا‌ر‌ان ن‌ا‌و‌ب‌د‌ر‌ئ‌، (ك: بَخْسُ).
 بَخْسَ عَيْنَهُ: چ‌ا‌و‌ی ه‌ه‌ئ‌ک‌و‌ئ‌ی‌و ک‌و‌ئ‌ری ک‌ر‌د.
 بَخْسُ بَخْصًا: له‌س‌ه‌ر چ‌ا‌و ی‌ان له‌ئ‌ز‌یر چ‌ا‌و‌ی
 گ‌و‌ش‌ت‌ی ز‌ی‌ا‌د‌ه د‌ر‌و‌س‌ت ب‌و‌و ۵
 د‌ه‌گ‌و‌ت‌ر‌ئ‌: (هُوَ أَبْخَسُ وَهِيَ بَخْصَاءُ)،
 (ك: بَخْسُ).
 الْبَخْمُ: گ‌و‌ش‌ت‌ی ق‌ا‌ج ۵ ب‌ن‌ی پ‌ه‌ن‌ج‌ه ل‌ای

له پهدهست ۵ هه روا نه و گوشته
زیادهی له سه رچاو یان له ژیر چاو دا
پهیدا دهبی ۵ گوشتی رزیوی برین
که سپی هه لگه پایی ۵ گوشتی دوو
باسک، گوشتی چاو.

بَخَعْ له بَخَعًا وَبُخْرَعًا وَبَخَاعَةً: گهردنگه چی
بوو ۵ به گویی کرد دانی بیانا،
دهگوتری: (بَخَعْ له بالحق) مافه که ی
بۆ سه لماندا دانی بۆ بیانا ۵ (بَخَعْ
الذبيحة وبها) قۆرته مه ی
کوشتییه که ی هه ئیری و برینه که ی
گه یانده پشته ملی ۵ (بَخَعْ نفسه)
به خه م و خه فته خۆی گوشت
قورنان ده فهرموی: ﴿لَقَدْ عَلَّكَ بِاِخِيعَ
لُفْسِكَ عَلَى آلَارِهِمْ....﴾.

بَخَعَ الرَّجُلُ فُلَانًا: عه شق و خۆشه ویستی
فلانکه سی نه خۆش خست.

بَخَعَ الْأَرْضَ بِالزَّرَاعَةِ: هه موو زهوی په که ی
به کار هینا بۆ کشت و کال و سال
بویری نه کرد (بَخَعَ الْبُئْرَ) بیره که ی
هه لکه ند هه تا ناوه که ی دهرکه وت ۵
(بَخَعْ له لُصْحَةً) به راستالی و دلسۆزی
نامۆزگاری کرد.

بَخَعَتْ عَيْنُهُ بَخْعًا وَبَخْعًا: چاوی کویر
بوو (بَخَعَتْ عَيْنُهُ) چاوی کویر کرد
پیغه مبهر (د.خ) ده فهرموی: (لِي
العين القائمة اذا بَخَعَتْ مائة دينار)
چاوی ساغ نه گهر کویر کرا
خۆینه که ی سه د دیناری زیږه.

بَخَعَتْ: چاوی زۆر خراب کویرکرا
که لکی لی برا (هو أَبْخَقُ وهي بخقاء)،
(ك: بَخَقْ) ۵.

أَبْخَقَ عَيْنُهُ: چاوی کویرکرد (أَبْخَعَتْ
عَيْنُهُ) چاوی کویر بوو.

بَخِلَ بَخْلًا وَبُخْلًا: رۆدو چروک بوو، لهو
ماله ی هه پیوو نه پیه خشی.

بَخِلَ بَخْلًا وَبُخْلًا وَبُخْلًا: رۆدو چروک
بوو.

أَبْخَلَهُ: به ئاده میزادیکی رۆدی بینی،
واها ته به رچاوی که زۆر چروک بی،
خیری لی هه لئه وهری ۵ فییری
رۆدی کرد.

بَخَلَهُ: تۆمه تباری کرد به وه که رۆدو

چروکه (بَخِلَ) به مانا (بَخِلَ) به ۵

أَسْتَبَخَلَهُ: به رۆدی له قه لهم دا (الْبَخَالُ)

ئاده میزادی زۆر رۆد ۵ (الْبُخَالُ)

دوباره به مانا ئاده میزادی زۆر رۆده.

الْبَخِلُ: رۆدو چروک (چاوه گه و ده کرێته

ئاوه ئناو)، دهگوتری: (رَجُلٌ بَخِلٌ).

الْمَبْخَلَةُ: نه وشته ی ئاده میزاد هه لده نی

بۆ چروکی و رۆدی ۵ دهگوتری:

(الرَّأْدُ مَبْخَلَةٌ) منال باوک و دایک

والی دهکا رۆدو چروک بن.

بَخَعَتْ الْمَرْأَةُ: روبه ندی به ئا فره ته که

دادا په موه وای لی کرد ده م و چاوی

خۆی به رو به ند دابپۆشی.

تَبَخَعَتْ: به رو به ند ده م و چاوی خۆی

دابپۆشی.

الْمُبْتَغَى: پارچه قوماشیکه نافرت
 دهم و جاوی خوی پی داده پویش.
 الْمُبْتَغَى مِنَ الْخَيْل: بهو نه سبه
 دهگوتری که سپیاتی ناوجاوانی
 دریز بوو بیته وه بؤ بناگوئی.
 بَخَا غَضَبَهُ بَخْرًا: رِق و قاری نیشته وه
 هاته وه سهر حالتهی ئاسایی خوی ۵
 (أَبْخَسَى غَضَبَهُ) رِق و تورمبوونی
 هییدی کرده وه.
 الْبَحْرُ: شلبوونه وه نه رمی نواندن،
 خورمای ته پی خراپ.
 بَدَأَ بَدَأً و بَدَاءَةً: پهدابوو، دهستی
 پیکرد، دروست بوو.
 بَدَأَ مِنْ مَكَانٍ إِلَى آخِرٍ: له شوینیکه وه
 گواستییه وه بؤ شوینیکی تر ۵
 دهستی به کاره که کرد، جاریکی تر
 قسه ی تیدا کرده وه.
 بَدَأَ الْبَرَّ: بیرمه کی هه لکه ند ۵ (بَدَأَ الشَّيْءَ)
 شته که کی هینایه دی، دروستی گرد ۵
 (بَدَأَ الشَّيْءَ وَبِهِ) پینش که سانی دی
 نیشه که کی کرد، یان نیشه که کی پینش
 نیشی تر خست ۵ (بَدِئَ) ناو له ی
 توش بوو، سوریزه ی لی هات ۵
 نه خؤش که وت.
 أَبْدَأَ: شتی سه پرو سه مه ره ی هینایه
 پینش ۵ مندا له که دوا ی که وتنی
 ددانی جه وتسا له ددانی هاتنه وه ۵
 له شوینیکه وه گواستی یه وه بؤ
 شوینیکی تر.
 بَدَأَ الشَّيْءَ: شته که کی پینش خست و

شته که کی به سهر شتی تردا پاساودا.
 ابْتَدَأَ الشَّيْءَ وَبِهِ: به مانا (بَدَأَ) یه.
 الْبَادِي: راو بؤ چونی سهرتایی ۵ بیرو
 بؤ چونی ئاده میزادی هه له شه و
 به عه جه له پینش نه وه ی تی فکری و
 ورد بیته وه ۵ دهگوتری: (فعلته بادی
 الرأی) نه ونیشم به هه له شه یی و پی
 لی ورد بوونه وه نه نجام دا.
 ابْتَدَأَ: سهرتای هه موو شتیک ۵ دهگوتری:
 (فعلته بَدَأَ و بَدَأَ ابْتَدَأَ و ابْتَدَأَ)
 ابْتَدَأَ: پیای یه که می ولات، قسه
 رویشتی سهره کی هؤزو بنه ماله ۵
 گهنجی عاقلی راهه سندن ۵
 به شه گؤشتی باشی نازه لی سهر براو.
 ابْتَدَأَ: نه وه ی نیسبت دهری بؤ
 سهرتایی و هه وه لی.
 ابْتَدَأَ: قوناغی یه که می دروست
 بون و به دی هاتن ۵ له قوناغه کانی
 (نشوء) دا.
 ابْتَدَأَ: له زانستی کومه ئاسی دا
 بریتییه له قوناغی یه که می له
 قوناغه کانی دروستبون و وه دی هاتن.
 ابْتَدِئَ: بیر ی تازه، تازه هه لکه ندر او
 نه و بیر ی تازه هه لکه ندر او ۵
 سهرتای هه موو شتیک ۵ دهگوتری:
 (فعله بادی بَدِئَ) ۵ دروستکراو به دی
 هاتو ۵ شتی سه پرو عه جیب ۵
 که سی یه که می له ناو گه ل دا.
 ابْتَدَأَ: سهرتای شت، نه و ماده یه ی

ويستی خوئی بهینیتهدی ۵ (بَدَّ
الْشَّرْحُ اَوْ الْقَنْبَ) له ژېړ زینه که یان
کورتانه که پارچه قوماشیکي نهرمی
به کارهینا بونه ووی پستی نه سپه که
یان حوشره که بریندار نه بی.
بَدَّ بَدَّأ: له بهر هغه ووی گوشتنی دورانی
لپک دوور که ووتنه ووه ۵ جهسته ی
زبه لاج بوو.

أَبَدَ يَبْنَهُم بِالْعَطَاءِ: هره که و به شی
خوئی پی به خشکی و بوئی
جیا کړنه ووه ۵ هر له مانایه دایه
که له حه دیثی (أَم سَلَمَة) دا هاتوو
دمه رموی: (یا جارية أبديهم قمره
قمره).

أَبَدَ يَدَهُ إِلَيْهِ: دهستی یارمه تی بو دریژ
کرد ۵ (أَبَدَ بَصْرَهُ غَوِ الشَّيْءِ): چاوی
له وشته بری و چاوی لی لانه دا.
بَادَ الْقَوْمُ فِي السَّفَرِ مَبَادًا: هره که
له که شتیاره کان به شی خوئی
دهرهینا و تیکه لاویان کردو پاشان
له ناو خوینان دا دابه شیان کرده ووه ۵
(بَادَ الشَّيْءُ) نه وشته ی فروشت
به شتیکی تر به گوړپنه ووه کالاً به کالاً
۵ (بَدَّ الشَّيْءُ) شته که ی بلا ووه پی
کردو دابه شی کرد.

إِنْبَدَّ التُّرْمَانُ أَهْمًا: نه و دوانکه
هره که یان له مه مکیکي دایکیان
شیریان خوارد ۵ (إِنْبَدَّ الرِّجْلَانِ فَلَانًا)
دوو پیا ووه که که ووتنه و ونزه ی

شته که ی لی پیک دی ۵ وه کوو
دهنکه خورما که به روا له ت
نه وشته یه که دارخورمای لی پهیدا
دمبی ۵ یان نه وشته ی شته که ی لی
پیک دی ۵ وه کوو بیت ووشه که
رسته یان لی پیک دی، (ك: مبادی) ۵
مبادی العلم، مبادی الفن، مبادی
الدستور، مبادی القانون ۵ نه و
قه واعیدو یاسا بنه پرتیانن که
نه وشته ی له سهردا ده مزرئ.
بَدَحَتِ الْمَرْأَةُ بِلَوْحًا: نافرته که به له نه جو
لار روئی، به شی ووه یه ک روشت
سهرنجی بینه رانی راکپشا.

بَدَحَ بِالسَّرِّ: نهینی یه که ی ناشکرا کرد
(بَدَحَ الشَّيْءُ بَدْحًا): نه وشته ی
هاویشت، (بَدَحَ فَلَانًا): به شتیکی
نهرم له فلانکه سی دا، (بَدَحَ بِالْعَصَا):
به گوچان له فلانکه سی دا ۵
(بَادَحُوا): شه پره کاله یان
شه رته ماته یان کرد، واتنه:
نه و کوومه له به شتیکی نهرم و شلی
وه کوو ته ماته و کاله شه پان کرد
۵ له مرموده ی پیغه مبه ردا هاتوو
دهلن: (كَانَ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتِمَّازُ حُونَ وَيَتَبَادَحُونَ
بِالطَّبِيخِ فَإِذَا جَاءَ الْحَقُّ كَانُوا هَمَّ
الرِّجَالِ).

بَدَّ بَدَأ: په رتو بلاوی کرده ووه، دووری
خسته ووه ۵ (بَدَّ فَلَانًا) فلانکه سی
دوورخسته ووه له وشوینن و نه بهیشت

فَلَانَكْس هَمَرِيَه كَه يَان لَه لَای
خَوِيَه وَه تِي سِرِه وَاَنَد.
تَبَادُ الْقَوْمُ: نَه وَقَه وَه دُو دُو بَه رِيْكَادَا
رَوِيْشَتَن، يَان هَمَرِيَه كَه يَان
بُوْه اَوْشَانِي خَوِي جَووه مَه يَدَان.
تَبْدَدُ: بِلَاوَه يَان لِيْ كَرْد ۵ تَبْدَدُ الْقَوْمُ
الشَّيْءُ: نَه وَ شَتَه يَان بَه ش بَه ش
كِرْدُو هَمَرِيَه كَه يَان بَه شِي خَوِي بَرْد
۵ (تَبْدُ الْحَلِيْ صَدْرُ الْجَارِيَةِ) خَشَلَه كَه
سَه رَسِيْنِكِي نَاهَرَه تَه كَه ي هَم وُو
دَاپُوْشِي.
اسْتَبَدَّ بِهِ: بُوْخَوِي قُوْرَغ كِرْد، تَاكِرِه وَاَنه
هَلَس وَكَه وَتِي كِرْد.
اسْتَبَدَّ الْأَمْرُ بِفُلَانٍ: فَلَانَكْس نَه يَتَوَانِي
كُوْنْتِرُوْلِي نِيْشَه كَه بَكَاو لَه دَه سَتِي
جَوُو ۵ (اسْتَبَدَّ بِأَمْرِهِ) كَارُو بَارِي
نَه مِيرِي خَوِي لَه دَه سَت گِرْتُو رَاي
خَوِي بَه سَه رَاي فَه رَمَانِرَه وَاكَه ي دَا
فَه رَز كِرْد ۵ پَاشَا تَه نَهَا قَسَه ي نَه وَ
دَه بِيْسَتِي.
أَبَادَ يَدُ: كُوْمَه لَ كُوْمَه لَ وَ جِيَا جِيَا.
الْأَبْدُ: تَه وَنَكَه ر.
الْبَادُ: نَاوَرَان نَه وَبَه شَه ي رَان كَه لَه كَاتِي
سَوَارِي دَا لَه زِيْنَه كَه دَه كَه وَتِي.
بَدَادَ: فَه رَمَانِكِرْدَنَه بَه رَوِيَه رُو بَوْنَه وَه وَ
بَه رَامَبَه رِي كِرْدَن ۵ دَه گُوْتَرِي: (بِأَقْرَمِ
بَدَادَ بَدَادَ) نَه ي خَه لَكِيْنَه
هَمَرِيَه كَه تَان بَه لَامَارِي يَه كِيْكَ لَه وَاَن
بِدَاو تِي سِرِه وَتِي.
الْبَدَادُ: بَه ش وَ بَار لَه هَم وُو شَتِيْكَ.

الْبَدَدُ: بِيُوِيْسَتِي وَ نَاتَا جِي ۵ هِيْزُو تَوَانَا.
الْبُدُ: بَه ش لَه هَم ر شَتِيْكَ بِي ۵ قَه رَمَبُو،
بِت يَان بَتَخَانَه ۵ جَوَدَا بَوْنَه وَه،
دَه گُوْتَرِي: (لَا بُدَّ مِنْهُ) هِيْج چَارَنِيَه
هَم رَدَمَبِيْ وَابِي.
الْبُدُ: مَانَدُو بُوُون ۵ بَه ش وَ بَار
لَه هَم ر شَتِيْكَ.
الْبُدُ: بَه ش وَ بَار لَه هَم ر شَتِيْكَ، هَاوْشَان وَ
بَه رَامَبَه ر.
الْبَدُ: هِيْزُو تَوَانَا.
الْبُدُ: بَه ش وَ بَار لَه هَم ر شَتِيْكَ بِي ۵
نَه وَ سَه رِي شُوِيْن وَ كَات، مَاوَه، (ك):
بُدَدَ ه.
الْبَدِيدُ: هَاوْشَان وَ بَه رَامَبَه ر ۵ تِيْرَه،
خَوْرَج، جَه وَاْتِيْكَه دُوو دَه مَبِيْ هَمِيَه
بُو سَه رَه وَه كِرَاوَه تَه وَه وَ دَه خَرِيْته
سَه ر بَشْتِي وَ لَغِي بَارَه بِه رُو شَتِي تِي
دَه كَرِي.
الْبَدِيدَةُ: بَه مَانَا (بَدِيد) هَاتُووه، هَم رَوَا
نَاوَه بُو سَارَايَه كَه سِي تِيْدَانَه بِي.
التَّبْدِيدُ فِي الْقَانُونِ: بَه وَدَه سَتَكَارِي وَ
تَه صَه رَوَفَانَه دَه گُوْتَرِي كَه كَابِرَاي
مَالْ بَه نَدَكِرَاو نَه نَجَامِي دَا لَه مَالَه
بَه نَدَكِرَاوَه كَه دَا پِيْش فَرُوْشَتَنِي
مَالَه كَه بُوْنَه وَه ي خَاوَدَن مَافَه كَان
هِيْجِيَان دَه سَت نَه كَه وَتِي بَه مَرَادِي
خَوِيَان نَه كَه ن.
بَقَرُ الْقَمَرِ بَدْرًا: مَانَك تَه وَاو بُوو، خَشْت
بُوو، گَه شِيْشَه شَه وَي چَوَارَدَه.
بَقَرُ إِلَى الشَّيْءِ بَدْرًا: پَه لَه ي كِرْد بُو

شتهكه ۵ دهگوترئ: (بَدَرَ إِلَى الزَّرْعِ)
بهیانی زوو دهرکوت لهمال و رقی
بۆسر گشت وکالهکی.
بَدَرَ الْأَمْرَ فَلَانًا: فلان کار زوو پهخه
فلانکس گرت.

أَبْدَرَ: مانگی لی ههلهات ۵ بهمانگه
شهو سهفهری کرد (أَبْدَرَ الرَّحْمِيَّ فِي
مَالِ الْيَتِيمِ) سهپرشتیار مالی
ههتیوهکی خوارد پيش نهوهی
رهسیده بی و بالغ بی.

بادر الیه مبادرة ویداراً: پهلهی کرد ۵
(بَادَرَ فَلَانًا الْغَايَةَ) فلانکس پهلهی
کردو پيش فلانکس گهشته
نهمههسته و نامانجه.

ابتدرت عیناه: چاوهرانی فرمیسیان
رشتن.

ابتدر فلاناً: پهلهی لهفلانکس کردو
بۆی جوو.

ابتدر القوم الشيء: خهلهکه پهلهیان
کرد بۆنهوهی بگه نهو شته
نهمههسته.

تبادر القوم: خهلهکه بهپهله
رؤیشتن و دهست پیشخهریان کرد.

البادر: مانگی شهوی چوارد.

البادرة: بۆ میننه بهکاردهیندرئ ۵
نهوههلس و کهوتهیه لهکاتی رق
ههلسان دا له پیاو دیاری دها ۵ رق
ههلسانی خپراو زوو ههلهچون، وتنی
وشهی ناشایسته و بی سهروبه،
بۆیه لهوهصفی عاقل مهئیدا

دهگوترئ: (فلان لا تخشى بوادره)
فلانکس ترسی نهوهی لی ناگرئ
قهسی ناشیرینی لهدهم بپتهدرهوه
۵ ههروا (البادرة) بۆ روهک و گزوکیا
بهو قوناغهی دهگوترئ کهسههتا
چهکهره دهکاو سهردهر دپنی ۵
بۆتیرو کهوان بهلایهکی تیرهکه
دهگوترئ کهدهکهوتیه لای
قونداخهکی ۵ گیزهری مل، نهو
پارچه گۆشتهی نیوان مل و ناوشان.
البدارة: نامپزکی ناسنینی گهورمیه
ژهرهکی کونی تیدان گهمنی تی
دهگرئ بۆ تۆو کردن.

بدر: کیوو دۆلته لهنیوان مهککهو
مهدينهدا په شهري (بهدر)
کهلهنیوان قورمپش و موسولمانهکان
دا روی دا لهوشوپنه کراوه.

البدر: مانگی شهوی چوارد، لاوی رهسیدهو
پینگهشتوو، (ک: بدر و ابدال).

البدرئ: دهست پیشخهر.

البدره: کیسه باخهئ، کیسه پاره،
کیسهیهکه ههندی پارهی تیدهگرئ
بۆمامهله پتوهکردن ۵ لهسهردهمی
ههندی لهخهلیفه موسولمانهکاندا
پاره خراوته ناو نهو جۆره
کیسانهوهو بهخشراوه، بهگوپهری
رۆزگار نهوکیسانه گۆرانیا
بهسهردا هاتوه.

البدره: کوتراوو وردکراوتکه لهپست
دهدرئ بۆسارد بوونهوهو بندر

سواره که ولاغه کهی ماندو و بوو
 و مستا ۵ به لگه کهی پوچ بووه، (أبدع
 بره بشکره) چاکه له سوپاسی زورتر
 بوو (أبدع فلان بفلان) فلانکس
 فلانی رسوا کردو به پیر داخواری
 په که به وه نه چوو نه وهو می دهی
 پی پی بوو نه هاته دی (به گوئی گوئی
 بری و به دیل دمرجوو).

أبدعت حجتة: به لگه کهی پوچ بووه
 (أبدع بفلان) فلانکس ولاغه کهی
 ماندو کړاو و مستاو له هاوه لانی
 دابرا.

أبتدع: بیدعتی داهینا ۵ (أبتدع
 الشئ) شتیکی ناوازی داهینا.

تبدع: بیدعتی داهینا، بوو به
 بیدعتی و تازه قه لالا خواز.

استبدع: به شتی ناوازه و بی وینهی
 له قه لاه دا.

الابداع: به لای قه پله سوغه کانه وه
 به دیهینانی شته له نه بوو.

الابتداعیة: بریتیه له گه پانه وه بو
 سروشت و پاساودانه وهی هست و
 سوز به عه قل و مه نطیق دا
 تاپه تمندی هم رپړه وه نه ویمه
 خوله شیوازی پیشینان رزگار بکهی و
 شیوازی تازه بی نیه کاپه وه.

البداع: کاری جوان و عه نیکه.

البداع: نه وکاره ی په که مجار نه انجام ددری
 ۵ له قورنان دا هاتووه دمه رموی:

بوونه وه و جوانکردن و نارایش دان ۵
 هه موو وردکراوېک پی پی ده گوتري:
 بودره.

البنزى: که سیکه له خزمهت
 پتغه مبهردا درودی خوای له سهر بی
 هاو به شی غه زای به دری کرد پی ۵
 هه روا به بارانی پیش و مرزی
 زستانیش ده گوتري ۵ به نازه نیکیش
 ده گوتري که سهرمتای و مرزی زاو زی
 له دایک بوو پی، به کشتو کالیش
 ده گوتري سهرمتای و مرز په پدا
 بوو پی.

المبتذر: شیر.

البنزون: ژر زه مین، خانو پکه له ژر
 زه وی بو تیداحه وانه وه و گه نجینه
 به فارسی پی پی ده گوتري: (بیدون)
 به عهرمی (السرب) ی پی ده لاین.

البینتر: خهرمان

بدع بدعا: نه وشته ی به دی هینا
 به شیوه په که له وه پیش نمونه ی
 نه بووه.

بدع البئر: بیره که ی هه لکه ندو ته واوی
 کرد.

بدع بداعة و بدوعا: له وره وشته دا گه پان دیه
 نه ویمه پی جاباش یان خراب.

أبدع: شتیکی نایاب و سهرنج راکشی
 هی نایه کاپه وه، یان بیدعتی داهینا
 ۵ ولاغی سواری و تیشو هه لگری
 و مستاو ماندو بوو نه پتوانی ری بکا
 ۵ ده گوتري: (أبدع الراكب)

﴿قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِّنَ الرُّسُلِ﴾ ههروا
غایه و تۆپه لاک و نه و پهری هه موو
شتیک.

البِدْعُ: پیاوی پیاوانه و ناودار به هوی
زانست و زانیاری یان مهردایه تی و
قاره مانو و سه خاوت ... (ک: ابداع،
بُدْع).

البِدْعَةُ: بریتییبه له داهینانی شتی تازه
بابهت له ناپین دا یان له شتی تردا،
(ک: بدع).

البَدِيعُ: به ديهينهري دهست رنگين
كه هيج عهيب و له ككه بههك
له كاره كانی دا نه ب ۵ قورئان
دهمه رموى: ﴿بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ﴾ خودا به ديهينهري
ئاسمان و زهويه به و پهری دهست
رنگینی و تواناو هيج عهيب و
عاریک، كه م و كوریه کیان تیدا
به دی ناکری، (ک: بدائع) ه ۵
دهگوتری: (هذا من البدائع) ئەم کاره
له و پهری دهست رنگینی دا ئەنجام
دراوه هيج كه م و كوریه کی پیوه
نیه.

البَدِيعُ: جۆره زانیاریه كه له عیلمی
به لاغوه و رهوانیژی دا لایه نه
جوانکاری و شیوازه په سهنده كانی
رسته ی پێ دماندری.

بَدَلٌ بَدَلًا: جوموزگه كانی نازاریان دا، یان
نیسقان و دهست و قاجی نازاریان
بوو ۵ دهگوتری: (بَدَلَتْ مَفَاصِلُهُ)

جوموزگه كانی نازاریان پهیدا كرد.
اَبْدَلَهُ: گۆپی ۵ (اَبْدَلَ الشَّيْءَ بغيره)
نه وشته ی گۆپی به شتیکی تر ۵
له جباتی نه وشته فلان شتی
ومرگرت.

بَادَلَ الشَّيْءَ بغيره مبادلة و بدالًا: فلان
شتی گۆپی به وه به فلان شت ۵
له جباتی نه وه نه مه ی هه ئگرت.
بَادَلَ فُلَانًا: فلان شتی دا به فلانكه س
له جباتی نه وه.

بَدَّلَ الشَّيْءَ: شیوه ی شته كه ی گۆپی،
شیوه و دیمه نی گۆپین ۵ دهگوتری:
(بَدَّلَ الْكَلَامَ) گۆپانکاری له قسه و
باسه كه دا كرد، رسته كانی گۆپین.

بَدَّلَ الشَّيْءَ شَيْئًا آخَرَ: نه وشته ی خسته
شوی شتیکی تر وه كوو له قورئان
دا هاتوو دهمه رموى: ﴿وَإِذَا بَدَّلْنَا
آيَةً مَّكَانَ آيَةٍ﴾.

تبادلا: هه ریه كه له دوو مامه له كاره كان
كالای خوی و مرگرت.

تَبَدَّلَ: گۆپا، گۆپانی به سه ردا هات ۵
(تَبَدَّلَ الشَّيْءُ بِالشَّيْءِ) نه وشته ی
له جباتی نه وشته و مرگرت.

الْأَبْدَالُ: دونیا نه و یست و سو فی و ره بن
۵ له زاروه ی صوفیان دا نازناویكه بو
نه و كه سانه دهگوتری كه چه ند
قوناغیکی صوفیانه یان برپی.

الْبَدَالُ: به رزكه ره و په كه به قاج
مامه له ی له گه ل دل دهگری بو
جولاندنی به رداشی ئاش یان

بۆنەۋەى جېڭەى كەرەسە
 سروشتييهكان بگرنهوه.
 التَّبْدُلُ: لەزاراۋەى زانايانى گياندارى و
 پزىشكى دا گۆرانی ماددەيەكە بۆ
 ماددەيەكى تر بەگۆرانیكى
 كيميائى و سروشتى وەكوو گۆرانی
 سوکەرى قەصەب بۆ سوکەرى تری.
 بَدَنٌ بَدَنًا وَبَدَنًا وَبَدَنًا: قەلەۋبوو، زمبەلاح
 بوو، دەگوترى: (هر بَدَنٌ) و (هي
 بادنه)، (ك: بَدَنٌ).
 بَدَنٌ: بەمانا (بَدَنٌ) ھاتوو، ھەروا
 بەمانا (كەوتە سالتەۋەو پىر بوو
 لاواز بوو) (بَدَنٌ الحَيوان)
 ئاژەلەكەى قەلەۋ كىردو گەورەى
 كرد (بَدَنٌ فلاناً) زىڤى لەبەر
 فلانكەس كرد.
 البَدَنُ: ناوہ بۆ جەستە جگە لەسەر و
 دەست و قاچ ە ھەروا ناوہ بۆ زىڤى
 يان بۆ زىڤى كورت، لەپۆشاكىش دا
 بەفانىلەى عەلاگە دەگوترى، يان
 ھەركراس و چاكەتێك كەقۆل و
 يەخەى نەبى.
 البَدَنَةُ: حوشترى قوربانى، حوشترێكە
 قەلەۋ بگرى بۆنەۋەى لەمەككە سەر
 بېرپرەى بگریتە قوربانى ە
 پۆشاكێكە يەخەى بۆ خواروہ
 دادراپى بەبى ئەۋەى ھۆلى ھەبن.
 المَبْدَأُ: ئەۋەكەسەيە زوو بەرەو قەلەۋى
 بچى بەبى ئەۋەى خواردننى زۆر
 بخوا.

بايدەرى بايسكىل و ماتۆرو
 ئەوجۆرە شتانە ە بەونا مېرەش
 دەگوترى كە ئاۋازى مۆسىقاي پى
 دەگۆرەرى.
 البَدَالُ: ئەۋەكەسەيە ھەرنەۋەندەى
 مالى و سامان ھەيە كەشتىكى
 بەسیتی پى بگرى بۆ پېداۋىستى
 خۆى ە يان بۆ مامەلەكردن ئەگەر
 ئەۋشەى فرۆشت دەبى بېكرېتەۋەو
 بېخاتە شوپنى ە فرۆشيارى
 خۆراك و شتى ھەنگىراۋى وەكوو
 صابون و شەكرو چا، بەكوردى
 (بەقال).
 البَدَلُ مِنَ الشَّيْ: جېنشىن و بارمتەو
 بارتەقاۋ بەھاۋ نىرخ ە پياۋى
 خانەدان و شكۆدار، (ك: ابدال) ە
 لەزاراۋەى نەحوپيان دا ناۋىكە
 بەشوڤن ناۋىكى تەردا دىو
 ئەۋمەبەستە ە وەكوو سەرۋىكى
 ھەرىمى كوردستان، مسعود بارزانى.
 البَدَلَةُ: ئەۋ پۆشاكەيە بەرپاۋەت
 بۆدەرەۋەى مالى دەپۆشرى.
 البَدِيلَةُ: جېنشىن و بەرامبەر و نىرخ، (ك:
 ابدال) ە لای صوفىيەكان ە لەزاراۋەو
 زانستى سىنەمادا ە بەۋەكەسە
 دەگوترى كەبەزمانى خۆى قەسەى
 شانۆكارىكى بېگانە دەرەبېرى
 لەرپوايەتێكى سىنەمانى دا.
 البَدِيلَةُ: كەرەستەى سېڤىرو بەدیل،
 ئەۋشتانەى دروست دىمكرىن.

بَذَهْ بَذَاهُ رِبْدَاهَةُ: له ناكاوو گۆزو
گوممهت و دهست به جئ نهوشتهی
نه نجام دا.

بَادَهْ مِبَادَهْ وِبْدَاهُ: به مانا (بَذَهْ) دئ.
بَذَهْ: قسهی جوان و ریک و پیکی کردن
به سه لیکه و بی خو بۆ ناماده کردن
اِبْتَدَهْ الحُطْبَهْ: یه کهندهردو و تاریکی داو
مه به سه مکانی خوئی ئاراسته کردن.
تِبَادَه القوم الخطبَ والا شعَارَ: هه ره که
و تار و تیر تیجالی خوئی ئاراسته
به رامهر کرد.

الْبِدَاهَةُ: سه رهتای شت و هه رشتیک
که یه کهمهجار و سه رهتا ده بیندئ یان
نه نجام دهرئ و له زاره وهی
هه له سه فه دا به و بیرو بۆ چونانه
ده گوترئ که ناشکرا و نمایان زوو
خوین له زهن دا ده چه سپینن.

الْبِدِيَهْ: به مانا (الْبِدَاهَةُ) یه، به مانا
سه رهتا و یه کهمهجار و بیرو بۆ چونی
راست و دروست له کاتی رودای
چاو مروان نه کراودا و زانیاری و بیرو
بۆ چونی که له دروونی ئاده میزادا
سه ره هه ئه دا به بی تیفکری و لئ
وردبونه وه.

الْبِدِيَهْ: شتی سه ملیئراو و چه سپاو
که پێویست به به لکه نهکا.

الْمِدَهْ: ولام له مشت و حازر جواب به بی
تیفکری و بیر کردنه وه.

بَدَا بَدَوًا وِبْدَاءً: دهر کهوت و (بداله في الأمر
کذا) پای له سه ره نه و چه سپاو

جیگیر بوو و له بهندی پێشیناندا
هاتوو ده لئ: (ماعدا مابدا) له رای
خوئی نه هاته خوار.

بدا فلان بَدَوًا وِبْدَاوَةً: له شار چوو و دهر
بوو به سارا نشین و ده گوترئ: (بدا الى
البادية) له سارا دا نیشه جئ بوو
مایه وه.

أبدى الشيء و به: شته کهی ناشکرا کرد
و (أَبْدَى صَفْحَتَهُ) نارمزیی خوئی
دهر برئ و (أَبْدَى الرجل) پیاوه کهی
له شار دهر پراند و به ره و
چۆله وانی و سارا ره وانهی کرد.

أبدى في منطقته: قسهی رهق و ناخوشی
کردن و له سنورد دهر چوو.

بادی بینهما: پیکی گرتن و به رامهری
یه کی کردن (بادی فلاناً) زۆرانبازی
مهیدانبازی له گه ل دا کرد و (بادی
فلاناً بامر) کاره کهی بۆ فلان ناشکرا
کرد و بۆی رونکرده وه.

أَبْدَى: چوو بۆ لادئ به ره و سارا کهوته
رئ و (بَادَى القوم بالعداوة)
هه ندیکیان به ناشکرا دوزمنایه تی
هه ندیکیان راگه یاند.

تبدی: ناشکرا بوو، له سارا و چۆله وانی و
لادئ دا مایه وه.

الْبَادِي: نیشه جئ لادئ و سارا و
قورئان ده ره رموئ: ﴿بَادُونَ فِي
الْأَغْرَابِ﴾.

بادی الرأى: رای سه ره کی و بی لئ ورد

پینگه مېهر (د.خ) فەرموویښتی:
﴿البداء من الجفاء﴾ قسه ی ناشیرین
جوړیکه له ستم و زور.

بَدَأَ الْأَرْضَ: رهځنځی له زه و بیه که گرت
(بَدَأَ فُلَانًا) گلپې له فلان کرد
هه لئس و که و ټیځی لئ بینی نارېزایی
خوی بهرام بهر دهرېری ه دهگوترئ:
(بَدَأْتُ عَيْنِي) له پېنښ چاوم هیچ و
پوچ و خوړې دپاره ه (بَدَيْ) به مانا
(بَدَأَ) دئ.

بَدَأَ بَدَاءَةً: به مانا (بَدَيْ) به.

أَبْدَأَ: قسه ی ناشیرین و جوړن نامیز ی
گیراپه وه.

بَادَأَهُ بَدَاءً وَمَبَادَأَةً: جوړنی پېداو قسه ی
ناشیرینی ناراسته کرد.
الْبَدَجُ: کژل و بار، (ك: بدجان).

بَدَحَ: هه لئ دړئ ه دهگوترئ: (بدح
لسان الفصیل) زوبانی
بېچونه نازده که ی قه لاشت بؤنه وه ی
شیری بؤنه خورئ.
بَدَحَ الْجِلْدَ عَنِ اللَّحْمِ: پیسته که ی که ون
کرد.

بَدَحَ الرَّأْيَ: رایه که ی په سه ند کردو
برپاری له سه رد ه دهگوترئ: (لو
سَأَلْتَهُمْ مَا بَدَحُوا بِشَيْءٍ) نه گهر
پرسیار یان لئ بکه ی رای خوږیان
په کال ناکه نه وه.

تَبَدَحَ الرَّأْيَ: رایه که ی په سه ند کردو
برپاری له سه رد ه دهگوترئ: (تَبَدَحَ

بِوْنَه وَه، راي هه له شه و بئ سه رو
به ره ه قورئان دمه رموئ: ﴿إِلَّا
الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا بِادِي الرَّأْيِ﴾.

بادی بَدَأَ، بادي بَدِ، بادي بَدِي: سه رمقای
شت.

البَادِيَّةُ: ميښه ی (البادي) په
چؤل ه وانيه کی پان و پؤړه ئاوو
له ومړي تېدایه بؤ نازده ل به خپو
کردن.

الْبَدَاءَةُ: قاجک ه رای په سئدو باش،
دهگوترئ: (فلان بدوات) و (أبَر
البدوات) نه گهر بېرو رایه کانی
په سه ندو باش بوون.

الْبَدَاءُ: دمرکه و تنی راو بؤچونه،
که له وه پېش نه وراو بؤچونه
نه بووه ه په سه ند کردنی شتیکه
زانراوی پاش نه زانی په.

الْبَدَائِيَّةُ: کؤمه ل و تاقمیکن به لایانه وه
وايه که ده شئ خودای مه زن
له هه ندئ بواردا زانیاری نه بئ دواپی
زانیاری بؤ ده سته بهر ببئ ه
(أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ)؟ پان سه رمقا جوړه
زانیاریه کی هه بئ و دواپی زانیاری
راست و په سه ندی لادروست ببئ؟

الْبَدَاوَةُ: ژپانی سارانشینی و گوند نشینی
به زوری بؤ کؤچهری و دهوار
نیشینه کان به کاردئ.

الْبَدَوُ: ساراو لادئ ه دانیش توانی ساراو
لادئ کان.

بَدَأَ بَدَاءً: قسه ی ناشیرینی گوتن ه

السحاب: هوره که بارانی باراند
(البّاح) هه ئدپین.

بَذَخَ الْجُبْلُ ونحوه بذرخا: کیهو که بهرز بوو
به رزایی په که ی دهر که هوت
ده گوتری: (هو باذخ)، (ک: بواذخ و
بُذِخَ) ده گوتری: (شرف باذخ).

بَذَخَ الرَّجُلُ: نهو پیاوه گه ووهو ریزدار بوو
ه به خو ی نازی و شانازی کرد، خو ی
هه ئنایه وه و لوت به رزی نواند.
باذخه: شانازی به سهر دا کرد.

تَبَذَّخَ: به مانا (بَذَخَ) دی.
بَذَّةٌ بَذًا: به سهری دا زال بوو، پیشی
که هوت ه تی ی په پړاند، ته و او بوو
پینگه یی، حال و وه زعی خراب بوو،
شیوه و شیوازی ناشیرین بوو تیک
چوو ده گوتری: (هو باذ و بَذَّ).

بَذَّةٌ زَالَ بوو به سهریا، پیشی که هوت ه
ده گوتری: (بازاه الشئ) بو گه یشتن
به وشته پیشی پکی له گه ل دا کردو
پیشی که هوت ه (ابذَّة منه) به زور
نه وشته ی لی ستاند.

بَقَرُ الْحَبِّ بذرا: تووه که ی وه شاند بو
کشت و کال ه ده گوتری: (بَقَرُ
الأرض) زهویه که ی بو کشت و کال
به کار هیئا.

بَقَرُ الشَّيْءِ: شته که ی په رت و بلاو کرده وه
ه (بَقَرُ مَالِهِ) به ده ست بلاوی
ماله که ی خه رج کرد (بَقَرُ الْحَدِيثِ)
قهسه که ی بلاو کرده وه.

بَذَرَ الزَّرْعُ بَذْرًا: گه شه ی کردو راسا ه (بَذَرَ
فَلَانٌ لِي النَفَقَةِ) فلان که ی
له خه رچی و نه مغه ه کی شان دا زیده
ره وی کرد.

بَذَرَ فَلَانٌ: فلان که ی زوری قسه کردو زیاد
له پیویست چهنه ی دا ه نه یی په کانی
ناشکرا کرد ه هه ر له مانایه دا په که
عانی شه داوی له فاتیمه کرد
نه و نه یی په ی لایه تی بو ی بدر کینی ه
فاتیمه وتی: (انی اذا لَبَّرْتُ).

بَذَّرَ الْمَالُ: به ده ست بلاوی پاره که ی
خه رج کرد ه زیده رو یی کرد
له سهر ه کردنی ماله که ی دا ه له م
مانایه دا قورئان ده فهرموی: ﴿إِنَّ
الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ
الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا﴾.

بَذَّرَ فَلَانًا: فلان که ی به تاقی کرده وه ه
ده گوتری: (لو بَذَّرْتُ فَلَانًا لوجدته
رجلاً) نه گهر فلان که ی به تاقی
بکه به ته وه ده زانی ج پیاویکی
پیاوانه یه.

تَبَذَّرَ الشَّيْءُ: نه وشته په رت و بلاو
بووه.

اسْتَبَذَّرَ السَّحَابُ: هوره که زوو
بارانه که ی باراند.

البَذَارَةُ: وه چه و نه وه، گه شه و نه ما کردو
راسان ه زه نو یبون.

البَذَرُ: هه ر ده نکه توو ی که له زه وی دا
بچی یندری ه روه که له کاتی
سهره ئدان و چه که ره کردنی دا ه

و دهچو نه وهو گهرا ۵ دهگوترئ: (ان
هؤلاء لبذر سرء) نهوانه وهچى
خراب و خوږى و بئ نرخن، (ك:
بذور، بذار).
البذر: فيتنهو ناشوبگير، (ك: بذر).
البذر: لهزانستى روهكناسى دا برىتيه
لهو دنكه تۆمهى هيشتا كامل
نهبوو پى نهگهپشتوه لهروهكيكى
و ادا گوئه كسهى دياربـ ۵
نهو جهسته بهى خانهى جرثومى
پيش موتوربه كردنى لهخو گرتوو،
چاكه موتوربه كرا دهبيته تۆو.
البذر: زور بلو چهقه چهناو.
البذر: نهوكه سهي به نهزاني مال و
سامانى خوى خهرج دهكا.
بذر: حهرهسياتي گرتو پاريزگارى لى
كرد ۵ موته نهى لـهكاتي
سهفهركردنى دا پييان گوت:
خهفهرو پاريزمر لهگهڻ خوٽ بهره
وتى (البذر ومي سيفي؟) شمشيرى
خوهم پييهو حهرهسيات لهگهڻ
خوهم بهرم؟؟
البذر: نهو حهرهس و پاريزمرانهن
كه به جهكه وه پيش كاروان دهكهون،
كرنى حهرهسى و پاريزگارى كردن
ومرده گرن، حهقى دنيا بونى
گهشتيارو پاريزگارى كردنى.
البذر: نهسپهكه كهوته غاردان
بهروه نهو شتهى دهيهويست بيگاتى

۵ (البذر القوم) نهو قهومه بهرت و
بلاو بونه وهو ههلاتن.
البذر القوم: نهو قهومه بهرش و بلاو
بونه وه ههرهكه يان بهرهو شوينيك
ههلاتن ۵ دهگوترئ: (ما ابذر الدم
في الماء) خوږنهكه لهناو ناوهكه دا
بلاو نهبوو ههره بهتۆبه لى مايه وه.
بذر: بهدل نهو كاره
خوږه خشيهى نه نجام دا.. نيسي
فاعيله كى (بازل، بذال، بذول،
مبذل).
بذر: لهكاتي نيشكردن و
خزمه تكردن دا نهو پۆشاكه
پۆشى.
البذر الرجل: پياوهكه بهدلهى كار
كردنى له بهركرد ۵ دهگوترئ: (كلام
مبذل) قسه يهكى سواوو بازاړى يه
(سيف مبذل) شمشيريكى تيزو
برندهيه.
بذر الرجل: پياوهكه وازى
لهخوشاردنه وهو خوږه نادان هينا ۵
دهستبهردارى خوږوژكردن و
خونارايش دان بوو ۵ پۆشاكى شرو
كونهى پۆشى.
البذر: داواى به خشينى لى كرد ۵
(استبذل فلاناً شيئاً) داواى له فلان
كرد شتيكى پى به خشى.
البذر: به خشين به گوږهى توانا ۵
دهگوترئ: (سأله فاعطاني بذل يمينه)

داوام لی کرد نه و مندهی له توانای دا
بوو بری به خشیم ه ههروا
دهگوترئ: (صونه خیر من بذله)
ناو مروکی باشره لهروالتهی.

الْبِدْلَةُ مِنَ الثَّيَابِ: نهو پۆشاکهیه بۆ
نیش له بهر دهگرئ خه لکی هه ره مه کی
بری دهئین: به دهلهی نیش.

الْمِبْدَلُ: به مانا (بِدْلَة) به پۆشاک کون و
جلی نیش، (ك: مبادل) دهگوترئ:
(خَرَجَ عَلَيْنَا فِي مَبَاذِلِهِ) به جلی
نیشه وه یان به پۆشاک ناو مال ه وه
هاته دهر وه بۆ لامان.
الْمِبْدَلَةُ: به مانا (المبدال) دئ، (ك:
مبادل) ه.

بَدَمَ بَدَامَةً وَبَدَمًا: پته وو قایم بوو،
دهگوترئ: (لرب بدم) پۆشاکێکی
پته وو ره خته یه، ربه سه که ی باش
رێسراوه سفت و سافه.

بَدَمَ فُلَانٌ: فلانکس خۆ گریوو، رایه که ی
په سه ند بوو دهگوترئ: (فلان ذو بدم)
واته: فلانکس خاوه ن راو بۆ چونی
خۆ یه تی و پایه نده پێ یانه وه.

بَدَا بَدَاً وَبَدَاءً: ره وشتی خراپ بوو،
له قسه کردن دا وشه و رسته ی
ناشیرینی به دهم دا هات.

بَدَوُ بَدَاوَةً وَبَدَاءً: به مانا (بدا) یه ه
دهگوترئ: (هو بدی) نه و پیاوه ره وشتی
ناشیرینه ه (أبدى) به مانا (بدا) یه.

بَرَأَ اللَّهُ الْخَلْقَ بَرَاءً وَبَرَاءً: خودا بونه و مرئ

دروست کردوه.

بَرِيءٌ الْمَرِيضُ بَرَاءً وَبَرَاءَةً: نه خۆ شه که
چاکی بۆ وه نه خۆ شی به که ی نه ما ه
(هو بری).

بَرِيءٌ مِنْ فُلَانٍ بَرَاءَةً: له فلانکس دوور
که و ته وه وازی لی هینا ه (بری من
الدين والعيب والتهمة) له قهرز
له عه یبو له که له تاوان رزگاری
بوو، هیچی له سه ری نه چه سپا (هو
باری)، (ك: براء).

بَرِءٌ بَرَاءً وَبَرَوًا: به مانا (بری) یه
دهگوترئ: (برء فلان) فلانکس دئی
پاک و نیازی خاوه ن بوو (هو بری)
ههروا دهگوترئ: (عمل بری)
کرداری که بی خه وش و عه یب غه ل و
غه شه ه (فلان بری الساحة)
فلانکس له و تاوانه ی پالی درابوو
بی تاوان دهر چوو ه هیچی له سه ر
نه چه سپا (بری الذمة) نه ستوی
خالی یه له قهرز، قهرزدار نیه، (ك:
براء، برء، برآء، أبراء، أبرياء) ه.

أَبْرَأَ فُلَانٌ: فلانکس که و ته یه که م
روژی مانگه وه.

أَبْرَأَ اللَّهُ فُلَانًا: خودا شیفای نه خۆ شی
فلانکس ی دا.

أَبْرَأَ فُلَانٌ فُلَانًا: فلانکس گه ردنی
فلانی له قهرزه که ی نازاد کرد.

بَارَأَ شَرِيكَه مِبَارَاةً بَرَاءً: له هاو به شه که ی
جیا بووه.

بَارَ الرَّجُلُ زَوْجَتَهُ: پیاوه که له گهَل
 زَنَه کە ی رَیْک کە مۆت لَیْک
 جیاببئەوه.

بِرَّاءُ مِنْ كَذَا: بە مانا (أَبْرَأُهُ) دئی (بِرَّاءُ مِنْ
 الْعِيْبِ أَوْ الذَّنْبِ) برپاری دا
 بە بئ عەیبی ئەو کابرایە یان بە
 بێتاوانی یان ناراستی تۆمەتی
 ناراستە کراویبۆی ە قورئان
 دمفەرموی: ﴿قَبْرَأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا﴾ ە
 (تباراً الشریکان) ئەو دوو شەریکە
 لَیْک جیابونەوه.

تَبَرَّأَ مِنْ كَذَا: خۆی لئ رزگار کردو لئی
 دوورکەوتەوه قورئان دمفەرموی:
 ﴿إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتُّبِعُوا مِنَ الَّذِينَ
 اتَّبَعُوا﴾.

اسْتَبْرَأَ مِنَ النِّجَسِ وَالْبَوْلِ: خۆی
 لەپیسایی و میز پاک کردەوه،
 (اسْتَبْرَأَ مِنَ الدِّينِ وَالذَّنْبِ): داوی
 کرد قەرزەگە، تاوانەگە ی لەسەر
 لا بەرن.

اسْتَبْرَأَ الشَّيْءَ: تویژینەوه ی لەوشتەدا
 کردو ویستی بگاتە ئاکام و راستی
 بۆدەریکەوئ.

الْبِرَّاءُ: چاوە واته: (مصدر) دەکرێتە
 خەبەر و صیفت بە مانا دوورە
 پەڕیزی و خۆپاراستن دئ وەکوو
 لە قورئان دا دمفەرموی: ﴿وَإِذْ قَالَ
 إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِّمَّا
 تَعْبُدُونَ﴾ ە هەروا وشە ی (البراء) بۆ

ئەم مانایانەش دئ: شەوی بەکەمی
 مانگ ە شەوی کۆتایی مانگ ە بەکەم
 رۆژی مانگ دوا رۆژی.

الْبِرَّاءُ: بیانوو نەهێشتن و هەپەشه لئ
 کردن ە وەکوو قورئان دمفەرموی:
 ﴿بِرَّاءَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾.

براءة الاعتماد: ئەو فەرمانە
 رەسمییە بە کە دەوڵەت دەری دەکا بۆ
 سەفارت و فونصولییە بیانیەکان
 بۆ ئەوهی لەولاتەگە ی دا دەست
 بەکارەکانیان بکەن هەریەکەو
 لەبواری تایبەتی خۆی دا.

براءة الاختراع: شەها دەپەکە دەدرئ
 بەوانە ی داھێنان ئەنجام دەدەن و
 بەرھەمە داھێنراوەکانیان
 لەفەرمانگە ی تایبەت تۆمار دەکەن.
 البراءة: کۆختە ە ئەوشوینە ی
 نیچیرەوان خۆی تێدا حەشار دەدا
 بۆ ئەوهی نیچیرەگە ی نەیبینئ
 تادەستی لئ دەوشینئ.

البرينة، البريئة: مەخلووقات
 دروستکراوەکان.

بَرَّالُ الدِّيكِ: کە ئەشیرە کە خۆی گیف
 کردەوه و پەڕی ملی فش کردن
 وەکوو ئەوه خۆی نامادەبکا بۆ
 شەپە کە ئەشیر.

بَرَّالُ الرَّجُلِ: پیاوه کە خۆپاریزی کرد
 لەشەپو سورنەبوو لەسەر تیوەگلان.
 أَبْرَأَل: بە مانا (بَرَّال) یە هەروا (تَبَرَّال)
 بە مانا (بَرَّال) یە.

سەۋزە لەپەپىرى درەختسە
سۆپرىيەكانە، گولەكەى سېى يە
بۆنىكى خۆشى ھەپە بەرەكەشى
زۆر بەسودەو زۆرجۆرىشى ھەپە.

البُرْتَن: چىنگو نىنۆكى دېندە يان
بالىندەى خاۋەن دىنوك و نىنۆكى
شەپانى لەجۆرى بازو ھەلۆ، (ك):
بُرَائِن(ە).

بُرَجَ بُرُجَا: بەرز بوو دەركەوت.
بُرَجَتِ الْعَيْنُ: سېپىنىيەكەى چاۋ
بەرەشايى داپۇشرا ە دەورەدرا.
بُرَجَ فُلان: نىۋان بىرۇكانى فراۋان بوو،
زىندەروى كىرد لەخواردن و
خواردنەۋەدا ە (ھو بُرَجَ)، (ھى
برجاء)، (ك: بُرَجَ).

أَبْرَجَ: بورجى بىنات نا.
أَبْرَجَ اللهُ السَّمَاءَ: خدا ناسمانى كىردەو
بەخاۋەن بورج.
تَبَرَّجَتِ السَّمَاءُ: ناسمان بەنەستىرەكان
رازايەۋە.

تَبَرَّجَتِ الْمَرْأَةُ: ئافرىتەكە جوانى و
مەھاسىنى خۆى بۇ بىگانە
دەرخست ە (جوانى خۆى نىشانى
غەپرى مېردەكەى دا).

الْإِبْرِجُ: مەشكەى دۆ (لەپىستى ئازەل و
لەتەنەكەو لەناپلۇن دروست
دەكرى)، (ك: أَبَارِجَ).

الْبَارِجَةُ: كەشتى شەپ كەشتىيەكى زۆر
گەورەو زەبەللاخە، جۆرەھا چەك و

أَبْرَائِيلُ: پەپو پۆلى مىلى كەلەشپىر ە
ئەۋپەپانەى بەدەۋرى مىلى يەۋەن.
بُرَائِلُ الْأَرْضِ: گىاۋ گزى زەۋى ە (أبر
برائىل) كۈنيەو نازناۋى كەلەشپىرە.

أَبْرَيْخُ: دەرۋى ئاۋو رېپەۋى، بەلۋەى
ئاۋ لەسۋالەت و شتى تر، (ك):
بُرَايْخُ(ە بەمەرەبى (الْإِزْدَبَةُ) شى پىچ
دەگوتىر).

بُرَيْرَتِ الدُّلُ: دۆلچەكە لەئاۋەكەدا
دەنگى لىۋەھات.

بُرَيْرَ التَّيْسِ أَوِ الْأَسَدُ: نىرىيەكە يان
شپىرەكە لەكاتى رق ھەلسان دا
دەنگى لى بەرزبوۋە.

بُرَيْرَ فُلان: كابرا بەدەنگى بەرزو نەپەۋرق
ھەلساۋى قەسەى كىرد.

الْبُرَيْتَارُ: شپىر.

بُرَيْرُ: ئاۋە بۆنەو دەنگەى بانگى ئازەلى
پىچ دەكرى بۆسەر ئالىك.

الْبُرَيْتُ: نەتەۋەپەكە لەئاۋ چىياكانى
باكورى ئەفرىقادا دەۋىن زوربەپان
خىل و ھۆزن زۆرىشيان تۋاونەتەۋەو
بوۋنە ەمەرەپ، (ك: برابر، برابرة) يە
(البربرى) تاكى بەرەپەر.

الْبُرَيْطُ: ئامپىرىكى مۇسقىپايە، (ك):
بُرَايْطُ(ە).

الْبُرْتُ: شەكرى سېى.

الْبُرْتُ - الْبُرْتُ: چاۋساغى شارەزاۋ گورج و
گۆل ە بىۋرى داربېنەۋە.

الْبُرْتَقَالُ: درەختىكى بچۈكى ھەمىشە

تەفەمەنى تېدايە ۋ (بەئوسطول
جەنگى بەناوبانگە).

الْبُرْجُ: قوللەو قەلا ۋ خانۇنك لەسەر
شورای شار دروست بکری.

بُرج المدينة: روکن و سەنتەرى شار ۋ
يەككىكە لە دوازده بورجەکانى
ناسمان ۋ بالەخانەى بەرزى
بەحەوادا چوو ۋ (بُرْجُ الحمام)
بالەخانەيەكى تايپە تيبە.

الْبَرْجُ: جوانخاص روخسارى جوان، (ك):
أبراج ۋ.

التباريج: (تباريج النبات): گوڵ و
گوئزارى رووہ.

الْبُرْجُدُ: پۇشاكىكى خەتخەتى ئەستورە
وہكوو جاجم وايە بە كەلكى
ئەوہدئ بکرى بەچادر، (ك): براجد).

الْبُرْجاسُ: ھەدەفيكە بەسەرى رمبەوہ
يان بەسەردارى ئالاوہ
دەچەسپىندرى (گۆيەكە لەزىريان
لەزىو) سوارچاکەكە لەسەر پىشتى
ئەسپەكەوہ دېھاوئىزىتتە
ھەدەفەكەى.

الْبُرْجاسُ: جۆرىكە لەزىن (زىنيك
كەناو داربى وەكو لىفە) دەكرىتە
سەرپىشتى ئەو ولاغانەى رىشمەو
لغاويان دەكرىتە سەر.

الْبُرْجُلُ: پەرگار نامىرىكە دوقاچى ھەن
يەككىيان دەچەقىندرى و ئەويىريان
بەدەورى دا دەسورپىتەوہ بۆئەوہى

ھىلى كەوانەيى دروست بكا ۋ پىشى
دەگوئرى: (بُرْكار).

بَرْجَمُ الكلام: قەسكە رەق و زېر بوو.

الْبُرْجَمَةُ: چومزگەى قامكەكان، (ك):

براجم) (الْبِرْجَمُ) تيرەيەكن لەھۆزى
تەميم ۋ لەپەندى پىشينايدا ھاتووہ
(إِنَّ الشَّقِيَّ وَالِدَ الْبِرْجَمِ) بەدبەخت
كەسكە دەبىتتە شاندى
بەراجيمەكان بناغەى ئەم پەندە
لەوہوہ ھاتووہ: كەعەمى كورى
ھىند نەوہدو نۆكەسى لەتيرەى
(دارم) گوشت و ناگرى تىبەردان،
لەوہپىش سوئندى خواردبوو دەبى
لەتۆلەى ئەسەدى براى دا سەد
كەس لەوہۆزە بكوژى، جالەو كاتەدا
كابرايەك لەبەراجيمەكان بۆنى
گۆشتى برژاوى ئەو كوژراوانەى كرد
رۆيى تا گەپشتە شوئى روداوہكە،
عەمر لىي پەرسى ئەتۆ لەج
تيرەيەكى وتى لەبەراجيمە، نىتر
عەمر ئەويشى گرت و گوشتى،
سەدەكەى تەواو كرد، ئەوروداوہ
بۆتە پەند بۆھەرکەسيك خۇبختە
خەتەرەوہ بەھۆى تەماعەوہ.

الْبِرْجَازِيَّةُ: چىن و توئىزىكى كۆمەلگايە
لەسەردەمى راپەرىنى ئەوروپادا
سەرى ھەلدا، ئەندامەكانى پياو
ماقوڵ و ھەرزىرەكان بوون، دوايى
ئەم توئىزە بوونە پالېشت و
دامەزرىنەرى پاساى پەرلەمانى ۋ

پاشان لهسهدهی نۆزدهیهم دا
ئەوچین و توئزە بوونە خواوەنی
کارگەو ئامیتری بەرھەمەینان و
لەبەرەمبەرەیان چینی کرێکاریش
پەیدا بوو بەم جۆرە کۆمەلگای
ئەوروپا و خۆرئاوا بوو بەدووچین و
دوو گەمبە دژ بەیەکە چینی
سەرماپەدارو چینی کرێکار.

بَرَحَ بروحاً و بَرَحاً: لەشوێنی خۆی لاجو،
نەما، (بَرَحَ فلان) رقی ھەتسا.

بَرَحَ الطَّبِي والطائر: ئاسکەکە یان
بائندەکە لەلای راستی بینەرەو
رۆی بۆلای جەپە ۵ (عەرەب
بەببینینی ئەم دیاردەییە
رەشبینییان لەلای دروست دەبن).

بَرَحَ بَرَحاً و براحاً و بروحاً: لەشوێنی خۆی
لاجوو ۵ بۆ بەردەوامی لەشتیکیش
دا دەگوترێ: (ما بَرَحَ بفعل کذا)
ھەمیشە و ئیستاشی لەگەڵ دابی
خەریکی ئەوئیشەییە.

بَرَحَ الخفاء: ئیشەکە رون بوو و تەم و
مژی لەسەر رەویپەو.

بَرَحَ مكانه: لەشوێنی خۆی لاجوو بەجێی
ھێشت.

أَبْرَحَ به: زۆری ئەزیەت دا، چاڤسی کرد
۵ ھەرکاتی پەکیک زێدەرەوی بکا لە
سەر زەنشت کردن و سەخاوەت
دادهگوترێ: (أَبْرَحْتَ لوماً) و
(أَبْرَحْتَ كوماً).

أَبْرَحَ الشيء: ریزی لێ گرت و

بەگەورە زانی.

بَارَحَ براحاً: پەردە لەسەر ھەڵدایەو ۵
(بَارَحَ المكان مراحه)، ئەوشوێنە
جی ھێشت.

بَرَّحَ الله عنه: خودا چورتەو تەنگ و
جەلەمەو ناخۆشی لەسەر لابرد.

بَرَّحَ به: بەمانا (أَبْرَحَ) دێ، (بَرَّحَ به
الضرب): بەتوندی لێی دا..
دەگوترێ: (ضربه ضرباً مبرحه) (بَرَّحَ
بفلان الأمر) ئەوکارە فلانکەسی زۆر
ماندوکردو ئەزیەتی دا ۵ ھەرلەم
بارمە کەدەگوترێ: (بَرَّحْتَ به الحمى)
لەرزوتاکە زۆر ئازاری فلانکەسی دا ۵
ھالۆی گەرمی تا لێی دا.

تَبَرَّحَ: لاجوو، وازی لێ ھێنا.
البارح: گەری گەرمای ھاوین ۵
رەشەبای گەرمی ھاوین.

البارحة: بۆ مێنە (البارح) ە
نزیکتەین شەوی رابردو ۵ ھەرلەو
بوارەدا پەندێکی پێشینان ھەیە
دەل: (ما أشبه الليلة بالبارحة).

بَرَّاح، براح: ناوێ بۆ خۆر ۵ کە
دەگوترێ: (لأبراح ولأبراح) واتە:
ھیچ گومان و گۆرانکاری نیە.

البراح: پانتایی پەکە لەزەوی روتەن
نەدرەختی تێدابێ نە گیاو گزو
سەوزایی ۵ (البراح من الأمر) کاری
رون و ئاشکرا ۵ راوو بیرو بۆچونی
ناپەسەند.

الْبَرْحُ: تەنگانەو سزای بەئیش و نازار،
دەگوترئ: (لقي منه بَرَحاً بارحاً و بَرَحاً
مِرحاً) لەووهو زۆری ئازارو ناخۆشی
پێ گهیی (ولقي منه بناتِ بَرَح)
چورتەو ناخۆشی لەووهو توش هات.
بَرَحِي: وشەپەگە ئاراستە دەگوتئ
نامازەو نارەزەمانەندی دەکا
بەپێچەوانەو (مَرَحِي) گە بۆ
پەسەندی و پشتگیری دی.

الْبُرْحَاءُ: چورتەو تەنگانەو نازار
(بُرْحَاءُ الْحُمَى) ئازاری تاو نەخۆشی.
الْبُرْحَةُ: سەرپشکی کردن لە هەموو
شَتِيك دا.
الْبُرَيْجُ: ماندوبون (التباريج) ناخۆشی
جۆراو جۆر.

تباريج الهوى: ئازاری عەشقی و ئەوین.
بَرَدٌ بَرْدٌ و بَروداً: پلەو گەرمی دابەزی
دەگوترئ: (هو بارد و بَروداً)
بَرَدٌ حَقٌّ عَلَى فُلَانٍ: مافێ خۆی لەسەر
فلان چەسپاند ە هەر لەم مانایەدا
پە ئیمامی عومەر دەفەرموئ:
(وددت أنه بَرَدٌ لَنَا عَمَلْنَا).

بَرَدٌ فُلَانٌ: گەمەتەر خەمی کرد، لێی سارد
بۆوه ە دەگوترئ: (جَدُّ فِي الْأَمْرِ ثُمَّ
بَرَدٌ): لەسەرەتاوه بەجیدی دەستی
دایە بەلام پاشان لێی سارد بۆوه.
بَرَدٌ: مرد، ساردبووه، گیانی تێدانهما،
(بَرَدٌ الْأَمْر) کارەگە ئاسان بوو
گیروگرهتی نەهاته پێش.

بَرَدُ السِّيفِ: شمشیرەگە کول بوو، نەپێری.
بَرَدُ الشَّيْءِ: ساردی کرد، یان بەهەری
تێکەڵ کرد.
بَرَدُ الْحُزْنِ بِالماءِ: نانەگەو بەئاو تەپکرد،
رشاندی.
بَرَدُ اللَّيْلِ القَرْمِ وعلیهم: خەلگەگە
سەرماو شەویان توش هات.
بَرَدُ الْعَيْنِ: چاوی رشت ە (بَرَدٌ بَرِيداً)
رەوانەو کرد.

بَرَدٌ بَرودةٌ: سارد بوو ە (بَرَدٌ الْأَرْضُ) زهوی
ساردو سەرماو بەسەردا هات،
ومرەزەگەو سارد کرد.
بَرَدُ الْقَرْمِ: خەلگەگە سەرماپان بوو،
سەرما لێی دان.

أَبْرَدٌ: چوووه کاتی فێنکی و سەرما ە
گەوتە دەمەو ئێوارە ە لەئێوارە دا
چوووه ناووهو.
أَبْرَدٌ لَهْ: ساردی دەرخواردا (أَبْرَدٌ
بِرِسَالَةٍ) نامەگەو لەرێگەو بەریدەوه
بۆنارد.

أَبْرَدُ الشَّيْءِ: شتەگەو بەساردی هێنا ە
ساردی کردەوه.

أَبْرَدٌ حُبْرَةً: نانەگەو بەئاو تەپکرد (أَبْرَدٌ
الشَّيْءَ فُلَاناً) نەوشتە بپستی
لەفلانکەس بپری بێ هیزی کرد
ماندوی کرد.

بَرْدٌ لَهْ: بەمانا (أَبْرَد) دئ ە (بَرْدٌ عَنْه)
بارەگەو لێ سوک کرد ە لەفەرمودەو
پێغەمبەردا هاتوووه دەفەرموئ:

(لَا تُبْرَدُوا عَنِ الظَّالِمِ) سزای تاوانی
سته مکار سوک مه کمڼ به وه جنیوی
بی بدن پان دوعای لی بکمن.
بَرْدَ الشَّيْءِ: شته که ی سارد گرد ۵ (بُرْد
طعامه و شرابه) خواردن و
خواردنه وه که ی خسته ناو
سه لاجه وه بڼه وه ی سارد بیی ۵ (بُرْدَ
الشَّيْءِ فَلَانًا) به مانا (اَبْرَدَ) دی.
اِبْتَرَدَ: به ناوی سارد خو ی شت ۵ ناوی
ساردی خواردنه وه بڼه وه ی ناوسکی
هینکی بیته وه.
اِسْتَبْرَدَ علیه لسانه: زمانی اسی
به رة لاکرد وه کوو برمه ند.
الأبردان: نیواره و به یانی.
الإبردة: سهرمایي که له ناوسک دا په یدا
دهی.
الباردة: زیانی خو شی و بی مهینه ت.
الباردة: میینه ی (الباردة) ه هروها
قازانجی بازرگانی ده ستو په خه یه،
خیرا بیکړی و بیفرؤشی و خیر بکا
۵ ده گوتړی: (غنيمة باردة)
ده ستکه وتی بی ماندوو بوون ۵ بڼه
پنځه مبه ر فهرموو یه تی: (الصوم في
الشتاء الغنيمة الباردة) به رؤزوو بوون
له وهرزی زستان دا ده ستکه وتی کی
بی ماندو بوونه.
الحرب الباردة: جهنگی سارد، شهر ی
پرو پاگه نده و چاو و راو به بی
به کار هینانی جهك و تهغه مه نی.

البرادة: ورده ناسن نه و خشت و خاك و
ورده ناسنه ی له کاتی برپنه وه ی
ناسن دا ده که ویته خوار.
البرادة: میهنه ی ناسن برپنه وه.
البرْد: په سیوی و په تایه که توشی
دا پؤشهری (أغشية) ی کؤنه ندای
هه ناسه دان دهی.
البرْد: پؤشاک ی خه تخته وه کوو جاجم
ولیفه به خؤ داده ری پان وه کوو
عه با له به رده کړی، (ك: ابراد، ابرْد،
بُرْد).
أَبْرَدَ: تهرزه ۵ ناوی به ستو که له هه ورده
دیته خواره وه ۵ دنکه دنکه
له بیچی دنکه نوک و نيسك دا ۵
پیشی ده گوتړی دنکی هه ور.
البرْد: هه وری تهرزای، هه وری خاوه ن
ته رزه.
بَرْدَى: چؤمیکه سهر چاوه که ی له گوندی
(الزبداني) هه لده قو لی، گه وره چه می
دیمه شقه پینج فرسخ له
دیمه شقه وه بؤلای به عله به ك
دووره.
البرداء: لهرزو تای زؤر سهرما ناومر.
البردان: به مانا (الأبردان) ه.
البرْدَة: پؤشاک ی خه تخته وه کوو
عه با له به رده کړی پان وه کوو جاجم
به خؤ دا ده ری، (ك: بُرد، بُرد).
البرْدَة: قه له وی.
البرْدِي: رو ه کی کی ناوی په لاسکه که ی

مهترېك و زياتر بهرز دهيته وه،
 زوو پي دهگاو گهشه دهكات...
 بهزوري لهزه لكاوه كاني لاي سهروى
 چومي نيل دا دمړسكي، ميصريه
 كونه كان لهو روهكه كاتي خوي
 ومړهقي بهرهدايان دروست كړدوه.
 البردې: جوره خورمايه كي په سنده.
 البراد: صيغه موبالغهي ه كه سيكه
 جهړه و گوزه دروست دهكا بونه ودي
 مهى تيدا سارد بكات.
 البرادة: مينه (البراد) ه مه كينهى
 ناو سارد كردن (تلاجه).
 البرود: هershتيك فينك كه روه بى ه
 وهكوو شهرباب كه دهروني پي سارد
 دهكه پيه وه، كل كه چاو فينك
 دهكاتوه ه به قوماشتيكيش دهگوتري
 نه نهرم بى نه تنك.
 البريد: له بناغدا بهو ولاغ دهوتري
 كه نامه كاني لى بارده كړي ه
 نامه بهرو نيردراوى دهست رويشتو
 بهك بولاي په كيكي تر ه مه سافه
 نيوان دوو قوناغ ه پي له قوناغ
 ريكاگاني كاروان كه قوناغ بريتيه
 له چهند ميليك راجياي هيه له
 چهنديته كه دا ه نامه و په پام.
 التبريد: له زانياري سروشت ناسي دا
 بريتيه له ريكا چارميهك
 بويه دهسته ياني جوره گهرمييهك
 به ودي شله مهنه كه وه.
 الميزه: برمه ند؛ ناميريكه گرڼ گرڼه

بو ريځخستن و راسته و پاسته كړدني
 قه بارميهك.
 البردعة: كورتاني گوډريز يان هيستر
 كه له پشتي دهكړي بو نه ودي باري
 لى بندري يان سواربووني خوځ
 بى، (ك: برادع) ه.
 البردعة: به مانا (البردع) يه، (ك:
 براذغ) ه.
 برذان الفرس: نه سپه كه روښت به شي ودي
 روښتني بارگير.
 برذان الرجل: نه و پياوه سواري بارگير
 بوو يان بوو به خاومني بارگير ه
 زمانى گيراو نه پتوانى وه لام
 بداته وه.
 البرذون: ولاغ بهرزه يه كه جيا له
 هيسترو نه سپي عهره بى به كوردى
 پي دهگوتري بارگير، جهسته يه كي
 گهره ودي هيه قاچ نه ستورو سم
 گهره يه، (ك: برازين) ه.
 بر حجة برأ: حه جه كه ي و مرگيراو قبول
 بوو.
 بر اليمين: سوښنده كه راست بوو ه (بر
 السلعة) كالاكه ره واجى بوو.
 بر البيع: مامه نه يه كي بى غل و غهش
 بوو، دروو خيانه تي تيدا نه كرا.
 بر الله حجة: خدا حه جه كه ي لى قبول
 كرد ه (بر الله قسمة) خدا نيازه كه ي
 بوو هينا يه دي.
 بر فلان ربة: فلانكس زور جور خدا

لهخودا بكا ئاواتى بېتەدى خودا

داواكەى رەت ناكاتەو.

بَرَّ عَمَلُهُ: پاساوى بۆكارەكەى ھىنايەو،

پاكانەى بۇخۇى كىرد.

اَبْرُ: لەھاوەلانى جىبابو، گۆشەگىر

بوو.

تَبَارَا: ئەوانە ھەندىكىيان ئەگەل

ھەندىكىيان پېشپىكىيان كىرد.

الْبَرُّ: (اسم تفضيل) گوتراو: (اصْلَحُ

العرب اَبْرُهُم اَصْلَحَهُم في الفصاحة

أبعدهم في البر): بەخۇچاراوترىن

عەرمب ئەوانەپانن زۆر چاكە كارو

چاك خاوازو خوداپەرسىتىن

رەوانىيىزتىرىنيان ئەوانەن لەقولاىى

سارادا نىشتە جىن و ژيان

بەسەردەپەن.

الْبَرُّ: ئەو وشكانى يە ئا داپنەپۇشىيى،

(ك: برور) ە ە ھەروا ناوئىكە لەناو

جوانەكانى خودا.

الْبَرُّ: خىرو چاكە ە دل و دەرون ە

دەگوتى: (فلان لايعرف هراً من بر)

ە فلانكەس گىل و نەقامە فەرقى

دۆست و دوزمنى خۇى ناكات ە

نازانى كىى خۇش دەوىو كىى

دەدزى.

الْبَرُّ: گەنم (ابن برّة) نانە (البرانى)

دەرەكى.

بَرّة: ناوە بۇچاكەو نىسمىكى غەپەرە

مونصەرىقە.

الْبَرّة: سارا، (ك: براراي) يە.

پەرسىتى ئەنجام دا (بَرّ فلان والديه)

فلان زۆر چاكەى لەگەل باوك و

دايىكى داگرد ە دەگوتى: (ھو بار)،

(ك: بَرّة) ە (ھوبرّ)، (ك: أبر) ە.

بَرّ فلان: بەقسەپان بەكرەو ە بەسەر فلان

دا زال بوو.

بَرّ فلان: فلانكەس راستال و بەخۇ چاراو

بوو (دزى خراپەكان).

أَبْر: بەوشكانى دا سەفەرى كىرد ە

دەگوتى: (أَبْرٌ وَأَبْحَرٌ) زۆر سەفەر

دەكا ە ھەمىشە بەوشكانى و

بەدەريادا لەھاتوو چۆ داپە.

أَبْر الرجل: پياو ەكە مندالى زۆر بون ە

(أَبْر القوم) ئەونەتەو ە زۆر بون.

أَبْر القوم: بەسەر خەلگەكەدا زال بوو

(أَبْر العمل) مەبەستى بە كىردەوكانى

بەدەستەپاننى رەزامەندى خوداپە،

كارى كىرد بۆنەو ەى لەخودا نزيك

بېتەو.

أَبْر الله: بەراستى و راستگوىى

سوئىندەكەى ئەنجام دا.

أَبْر الله يمينه: خودا ئاواتەكانى

دوعاكانى بۆھىنايەدى ە پېغەمبەر

(د.خ) ھەرمويەتى: (ربّ اشعث

أَغْبَر ذى طمرين لا يؤبّه له لو أقسم

على الله لأبرّة) زۆر ئادەمىزادى ھز

ژاكاو و تەپ و تۆزواى پۇشاك دپاوو

پىنەكراو كەكەس گىنگى پىناداو

لاى خودا زۆر رىزدارە ئەگەر داوا

البیر: بهروبوومی داری نهراک.

المجر: شوینی چاکه کردن و بههاناوه

چونی لیقه و ماوان و هکوو پهناگه و

خهسته خانه.

بروز: بروزا: دهرکه وت و ناشکراوو پاش

نهووی چ دیار بونیکی نه بوو.

بروز له: بوی تاق بووه بوئهووی

زورانبازی و بهرامبهری له گهل بکا.

بروز فلان: دوی گیل و نهقامی تیگه پیشتو

عاقل بوو.

بروز: چوو بؤ دهست بهناو گه یاندن.

بروز الأرض: زهوییه که بوو به شوینی

دهست بهناو گه یاندن.

بروز الی المكان: چوو بؤ نهوشوینه.

بروز برازة: عهقلی تهواو رای پهسندی هه بوو،

دهشت جوان و داوینپاک بوو.

برزت المرأة: نافرته که پؤشاک

بالاپؤشی وهلا ناو خوی سفور کردو

تیگه لاوی پیاوانی بیگانه بوو.

ابرز: بریاری سهفه رکردنی دا ه (ابرز

الشئی) نهوشتهی دهرخست و

ناشکرای کرد ه رونی کردهوه.

ابرز الكتاب: کتیه کهی بلاو کردهوه،

کتیه کهی له چاپ داو بلاو

کردهوه.

بارز مبارزة: بهشمشیرو شتی وا

بهرامبهری کرد.

برز: چوو بؤسه ناو (برز الفرس علی

الخیل) نهسپه که لهراکردن دا پیش

ولاغه بهرزهکان کهوت.

برز الرجل: پیاوه که بهسه رهاوه لانی دا

بالادهست بوو دهگوتری: (برز

علیهم) بهسهریان دا زال بوو.

برز الشئی: بهمانا (ابرزة) دی ه (برز

الفرس راکبه) نهسپه که سواره کهی

رزگار کرد.

تبارزا: ههریه که لهو دوو کهسه

لهگوپهپان دا کهوتنه بهرامبهری

کردن لهگهل پهکتر داو ههریه کهپان

ههولئ دا دهستی خوی

له بهرامبهری بوه شینی.

تبرز: چوو بؤسه ناودهست ه بؤشوینی

دهست بهناو گه یاندن.

الابرز: لهزانستی نازه لداری دا بریتیه

لههاتنه دهرهوهی هه ندی ماددهی

تایبهتی لهناو لهشی نازهل بهبی

نهوهی کارلیکی یاسایی لهگهل

جهسته کهدا بکا وهکوو هاتنه

دهرهوهی میزو عهرهق و فرمیسک.

البراز: دهشت و سارایه کی بهرافراوانی

بی دارو درهخت و گزوگیا ه ههروا

نهو ماددانهی لهریخوله دینه خوار

لهکاتی چونه سه ناودهست دا.

البرزة: لوتکه شاخ و دوندی کهز ه

نافرتهی بی چاوو رو که لهگهل

پیاوی بیگانه دا دانیش و بکهوینه

گفت و گو.

البرزة: نهوشوینهی کارمبای لی

وهردهگیری ه لههیلی سه رهکییه وه.

بَرَشْ بَرَشْ وَبُرْشَةُ: رهنگی جۇراو جۇرو
خالخاله هەندئ خالی سورو
هەندئکی رەش یان بۇرو خۆلایو
بەو جۆره ۵ دەگوترئ: (جلد
أبرش) و (فرش أبرش وروض أبرش).
أبرش: بەمانا (برش) دئ.

البُرْشُ: حەصیرئکی بچکۆلهیە لەپرؤی
دارخوما دروست دەکری بۆ لەسەر
دانیشتن.

بَرَشَقُ اللَّحْمِ: گۆشتەکی کەرت کەرت
کرد.

إِبْرَشَقُ: کەیف خۆش و تەپدەماخ بوو.
بَرَشَمَ بَرَشَمَةً وَبَرَشَاماً: دەم و چاوی گرز
کردو خەمباری خۆی دەرخت ۵ چاوی
تێپری و زۆری سەپکرد ۵ لەحەدیس دا
هاتوو، دەفەرموی: (كَانَ النَّاسُ يَسْأَلُونَ
رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْخَيْرِ
وَكُنْتُ أَسْأَلُهُ عَنِ الشَّرِّ فَبَرَشَمُوا لَهُ) واتە:
چاویان تی پری.

بَرَشَمَ فِي الشَّيْءِ: ئەو شتە خالخال
کردو وای لئ کرد رەنگاو رەنگ
بنوئئ.

بَرَشَمَ السَّمَارَ: بزمارەکی داکوتا پاش
رۆچونی بۆنەوی سەرەکی پان
بێتەو.

البَرَشِمُ: ئەو کەسە چاوی تیز بێ.
البَرَشَامُ: بەرگیکە دەرمانی تێو
دەپێچری.

البَرَشْمُ: سەرپۆش، لەچکە.

المُبَارَزَةُ: جۆرئیکە لەهاری و مرزش و
جۆره چەکیکی تێدا
بەکار دەهێندرئ.

البَرَزْخُ: لەمەپەرۆ پەردە نیوان دووشت ۵
ئەوماو مەیهی نیوان مردن و زیندو
بوونەو ۵ هەرکەسێ دەمرئ
دەچێتە ژبانی بەرزەخەو ۵ فورتان
دەفەرموی: ﴿وَمِنَ وَرَائِهِم بَرَزَخٌ إِلَى
يَوْمٍ يُعْثَبُونَ﴾ ۵ لەزانباری جوگرافی
دا بەرزەخ بریتییە لە پارچە
زەویيەك تەنگەبەری نیوان
دووئای واکە دوو زەوی لێك
جیادەکەنەو ۵ لەزانباری پزیشکی
دا بەرزەخ بریتییە لە پارچەیهکی
گرزبوی غودە دیمرەقی.

بَوَسَ الْأَرْضَ: زەویيەکی کێلاو شەندی
کردەو.

البُرْسُ: لۆکە.

البُرُستَانَةُ: غودەیهکە دەوری ملی
کیسە میزەلدانی داو.

بُرْسِمَ: نەخۆشی بیرسامی توش بوو، کە
بریتییە لە (التهاب) هەوکردنی
بێستی سیەکان یان پەردە نیوان
جەرگ و دل.

البُرْسِمُ: گیایەکی سالانەیه بەزۆری
لەولاتی میسر دا بەرهم دەهێندرئ
گەلاکانی سێ پەلکەیه و گۆلەکانی
سپی و تۆوێکی زەردیکی مەیلەو
سوورە، دەکرێتە ئالفي ئازەل
بەتەپری و بە وشکی.

بَرَصٌ بَرَصًا: به‌لکه‌کی له‌جه‌سته‌ی په‌یدا
بو، ماریکی به‌لکه‌ک که خالخالی سپی
تیدابن.

بَرَصُ الْأَرْضِ: زه‌وییه‌که هه‌ندی شوینی
گیاو‌گزه‌که‌ی خوراوه‌و په‌له
په‌له‌بووه.

ابْرَصَ اللَّهُ فَلَنَّا: خودا فلانی توشی
نه‌خۆشی به‌لکه‌کی کرد.

بَرَصَ الْمَطَرِ الْأَرْضِ: زه‌وییه‌که پێش نه‌وه‌ی
بکێلدری بارانی لی باری.

بَرَصَ الرَّاسِ: سه‌ری تاشی.

تَبَرَّصَ الْأَرْضِ: هه‌رحی گیاو‌گزی
ناوزه‌وییه‌که‌یه‌ نازه‌له‌که‌انی
خواردی و هیچی تیدانه‌هیشت.

الْأَبْرَصُ: ده‌عبایه‌کی ناوی زه‌هراوی‌یه،
وه‌کوو مارمێلکه‌ وایه‌ جه‌سته‌ی
به‌لکه‌که به‌کوردی پی‌ی ده‌گوتری
بوکه‌ خاتونکه‌ ۵ سه‌رمازه‌له‌ ۵
هۆپی.

الْبَرَصُ: سپیایه‌تییه‌که له‌پێست
په‌یداده‌بێ له‌به‌ر نه‌خۆشی یه‌ک.

الْبُرْصَةُ: ده‌لاقه‌و که‌لێنیکه‌ له‌هه‌وردا
په‌یداده‌بێ لیوه‌ی ئاسمان ده‌بیندری
۵ په‌له‌ زه‌وییه‌کی لمبه‌لانه‌ که‌ هیچی
تیدانه‌پوئ.

الْبَرِصُ: بریسکه‌و بریقه‌.

الْبُرَيْصُ، أَبُو بَرِیصٍ: نازناوی
سه‌رمازه‌له‌یه.

الْبُرْصُومُ: نه‌وپه‌پوۆ قوماشه‌یه‌ که
ده‌می دیزه‌ی پی ده‌به‌سترئ ۵ ده‌می

سه‌ته‌له‌و مه‌نجه‌تی پی ده‌گیرئ.
بَرَضُ الْمَاءِ بَرَضًا وَبَرُضًا: ئاوه‌که که‌م بوو،
هاته‌ ده‌روه‌ به‌که‌می.

بَرَضُ النَّبَاتِ: گزوگیاکه‌ چه‌که‌ره‌ی کردو
سه‌ری له‌زه‌وی ده‌ره‌یناو
به‌ده‌رکه‌وت.

بَرَضٌ لَهُ مِنْ مَالِهِ بَرَضًا: که‌میکی له‌مالی
خۆی پیندا.

بُرِضَ: نه‌وسامانه‌ی لای بوو ته‌واوبوو
له‌به‌ر نه‌وه‌ی زۆری لی به‌خشی.

أَبْرَضَتِ الْأَرْضُ: زه‌وییه‌که گزوگیاکانی
به‌زۆری سه‌ریان ده‌ره‌یناو
له‌خۆکه‌وتن.

بَرَضَتِ الْأَرْضُ: به‌مانا (أَبْرَضَ) یه.
بَرَضُ الرَّجُلِ: پیاوه‌که هه‌موو سامانی
خۆی له‌به‌خشین دا خه‌رج کردو
هیچی نه‌هیشته‌وه.

إِبْرَضَ الْمَاءُ: ئاوه‌که که‌م بوو، به‌که‌می
هاته‌ده‌روه‌وه.

إِبْرَضَ فُلَانٌ فِي عَيْشِهِ: فلان‌که‌س
بۆده‌سته‌به‌ر کردنی بـزـیـوـو
پیداویستی ژیانی هه‌موو نه‌م لاو
نه‌ولایه‌ک ده‌کاو هه‌میشه‌ خه‌ریکه‌.

تَبَرَّضَتِ الْأَرْضُ: به‌مانا (أَبْرَضَتْ) ه.
تَبَرَّضَ فُلَانٌ: فلان‌که‌س که‌میکی
پیداویستی ژیان بۆدایین بوو.

تَبَرَّضَ صَاحِبُهُ أُمَالَهُ: ورده‌ورده‌ مال‌و
سامانه‌که‌ی لی کیشایه‌وه ۵ که‌م که‌م
لی‌ی ستانده‌وه.

تَبَرَّضَ الْمَاءُ: که‌م که‌م ئاوه‌که‌ی هه‌لێنجا

ه هر كه تۆزىڭ لەبنكى بىرەكەدا
ناوەكە كۆبەووە ئەو هەلى هینجا.
تَبْرُضُ الشَّرَابِ: شەرابەكەى هەلقوراند،
خواردبەووە.

تَبْرُضَتِ الماشيةُ النباتَ: نازەلەكە
گزوگیاكەى بەناسكى خوارد، پێش
ئەوێ بەرزبێتەووە لەخۆبەكەوێ
خواردى.

البَراضُ: گزوگیاپەكە تازە دەرسكىو
سەر دەردەهێنىو هێشتا جۆرەكانى
بەباشى لێك جياناكرێنەووە.

البَراضُ: شتى كەم ه (البَراضَةُ) بەمانا
(البَراضُ) دى.

البَراضُ: بەمانا (البَراضُ) دى.
البَراضُ من الآبار: ئەو بىرانەى ناویان
كەمە، (ك: بَراضُ، براض، أبراض) ه.

البَراضَةُ: ئەوشتە كەمەپە كەورده وردە
بەهەولندان دەست دەكەوێ ه
بەزەوپپەكیش دەگوترێ گىای لى
نەپروێ.

بَوطَلٌ: لەبەرامبەر حەوزەكەى بەردىكى
گەورەى چوار گۆشەى دانا.

بَوطَلٌ رَأْسُهُ: سەرى درێژ بوو دەلى
بىرطیلە.

بَوطَلٌ فلاناً: مێزەرى لەسەر گرد، فێسو
عەمامەى خستەسەرى یان بەرتیلی
پیدا.

تَبْرُطَلٌ: فێسى لەسەر گرد، بەرتیلی
وەرگرت.

البَوطَلُ: شتىكە سەرى پێ دادەپۆشرى
وەكوو مێزەرو جامانەو فێسو
گوترەو عەگال.

البَوطَلَةُ: چادری هاوینە.

البَوطَلُ: ناسنىكى درێژە یان بەردىكى
درێژى رەقە بەرداشى ناشى پێ
بىراز دەكرێ، یان بەردىكى چوار
گۆشەى گەورەپە بەئەندازەى
نیومەترىڤ، خانووى پێ دروست
دەكرێ، یان بەمانا بەرتیلە، (ك:
براطیل) ه.

بَوطَمَ الليلُ: شەو داهاات و جیهان زۆر
تاریك بوو ه (بَوطَمَ فلان) فلانكەس
رقى هەلسا ه سوربەووە هەلچو ه
لەخەم و خەفەتبارى لیجى دا
ژەنین.

بَوطَمَ فلاناً: فلانكەس توپەى كردو رقى
هەلساند.

تَبْرُطَمَ: لەقسەكە توپەبوو.

البَراطِمُ من الرجال: پیاوى لىچو لىو
نەستور.

البَراطِمُ: ئەوكەسەپە لال بى، زمانى
بگیرى، قسەى بۆنەكرێ.

البَراطِمَانُ: قاپىكى گەورەپە لەشوشە
یان لە سوائەت مۆرەباو شتى
لەوجۆرەى تێدا هەندەگیرى.

البَراطُومُ: دینگە، پالو، دارىكى گەورەى
نەستور وپتەووە دەكرێتە دینگەو
سەقفى خانووى دەخړیتە سەر،
(ك: براطیم) ه.

بَرَعُ بُرْعَا: به سهر هاووله گانی دا
بالا دهست بوو، له کاره که ی دا پیش
نه وان که وت.
بَرَعُ الْجَبَل: چوووه سهر لوتکه ی که ژه که
(بَرَعُ صَاحِبَه) به سهر هاووله که ی دا
بالا دهست بوو.
بَرَعُ بَرَاة: به سهر هاووله گانی دا بالا
دهست بوو پیشیان که وت.
تَبَرَّعَ بِالْعَطَاء: بئنه وه ی داوای لی
بکری مالی به خشی، به خشین و
پیاو هتیه که له سهر ی پیو یست
نه بوو خو به خشانه نه نجامی داو
داوای قهرم بوو کردنه وه شی نه کرد
به ته ما هیچ نه بوو له بهرام بهر
پیاو هتیه که ی دا.
البارع (سعد البارع): نه ستیر هیه که.
الْبَرَاة: پیاو هتی و ممر دابه تی و ره وشت
جوانی ته و او زمانه روانی و قسه
شیرینی وها که له هاووله گانی جیا
بکری ته وه.
بَرَعَمَ الشَّجَر: دره خته که چرو ی کرد
(بَرَعَمَ الشَّجَر) به مانا (بَرَعَم) یه.
الْبُرْعَم: میوه ی دره خت له ناو
تو ی کله که ی دا گولی دره خت
(خونچه) پیش نه وه ی بپشکوی
له زانستی روه کناسی دا بریتیه له
پرزیک که له چند په لکه گه لابه کی
که م هیزو سیس دا پهیدا دهن
پان بریتیه له چند په روه گولی کی
که وتبنه سهر په ک.

الْبُرْعَمَة وَالْبُرْعَم وَالْبُرْعَمَة: هه مویان
به مانا (الْبُرْعَم) ن.
الْبُرْعَمَة: به مانا تو په لاک ی کیو
ها تو وه.
بَرَعُ بَرَاة: ناز به رومر بوو زیانی خو ش
بوو.
الْبَرَع: تف، لیک.
الْبُرْعَة: رهنگی که له نیوان خاکی و
رهش دا که می که سپی تیدایه.
الْبُرْعَة: می شووله، جوړه می شی کی
بجو کی گه زنده ی گورج و گو له.
إِبْرَعَش: له نه خو شینه که ی چاک بووه و
هه لسا رو یی.
الْبَرَعَش: می شووله ی گه زنده.
بَرَعَل: له زهوی نزی که ناو دانیشه جی
بوو.
الْبُرَعَل: ساوار، گهنمی هاړا و، گهنمی
کره کراو.
الْبُرْعِل: زهوی نزی که ناو، زهوی دهم
چم و شارو چکه ی نیوان سارا و
گونندو هوبه، (ک: برا غیل).
بَرَقَ الْبَرْقُ بَرَقًا: چه خماخه و بریسکه
دیاری دا.
بَرَقَ السَّحَابَةُ أَوِ السَّمَاءُ: هه وره بریسکه ی
لی دا.
بَرَقَ الشَّيْءُ: دره وشایه وه، ده گوتری: (بَرَقَ
الصَّبْحُ) به یانی گزنگی دا (بَرَقَ
أَسَارِيرُ وَجْهِهِ) دهم و چاوی گه شایه وه
(بَرَقَ السَّيْفُ) شمشیر ده که

بَرْقُ بَصْرِهِ وَبَصْرِهِ: چاوی تـیـبـری و
زوری سهیر کرد.

بَرْقُ فُلَانٍ: فلانکەس هه‌په‌شه‌ی کردو
واده‌ی شه‌ری به‌به‌رام‌به‌ره‌گه‌ی‌دا
له‌په‌ندی پیشیناندا هاتوو ده‌ئـی:
(بَرْقُ لِمَنْ لَا يَعْرِفُكَ) هه‌په‌شه له‌وانه
بکه گه‌ناتناسن.

بَرْقُ: سه‌فه‌ری دورو درێژی نه‌نجام دا
(بَرْقُ لِي الْمَعَصِي) چوو هه‌لکاو
تاوانه‌وه‌و نو‌غـرۆبوو (بَرْقَتِ الْمَرْأَةُ
برجه‌ها) به‌مانا (بَرْقَتِ) ه (بَرْقُ مَنْزِلُهُ)
مه‌نزل و شوێن و جیگای خۆی جوان
کرد.

الْبَرْقُ: شوێنێکی به‌رداوی و ره‌قه‌ن و
بـئـ گـزـوگـیا ه خاکه‌که‌ی بـيـك هاتوو
له‌خه‌که‌به‌ردو لب و گـل، (ك):
أباريق).

الْبَرْقُ: شمشیری بریسکه‌و ورشه‌ دار،
نافره‌تی جوان و روخسار ته‌پ و تازه
که‌جوانی خۆی به‌ نه‌نقه‌ست بۆ
پیاوی بێگانه‌ دهربخا ه مه‌سینه‌و
لوولینه.

الْبَارِقَةُ: مێینه‌ی (البارق) ه هه‌روه‌ها
بریسکه‌ی چه‌كو و شمشیره ه
له‌حه‌ده‌شی پیغه‌مه‌ردا هاتوو ده‌ئـی:
(كَفِي بِبَارِقَةِ السِّيفِ عَلَى رَأْسِهِ فِتْنَةً).

الْبَرْقُ: روناکییه‌که له‌ناسمان دیاری ده‌دا
به‌هۆی ته‌قینه‌وه‌ی کاره‌بایی له
هه‌وردا ه نامیره‌یکه نامـه

بریسکه‌ی دا ه (بَرْقُ فُلَانٍ) فلانکەس
هه‌په‌شه‌ی کرد ه (بَرْقُ الْبَصْرِ) چاوی
تاساو له‌ترسان نه‌په‌تر و کانبدن ه
(بَرْقَتِ الْمَرْأَةُ) نافره‌ته‌که خۆی جوان
کردو خۆی ئارایش دا (بَرْقَتِ
بِرْجِهَها) روخساری خۆی
به‌نه‌نقه‌ست دهرخست ه (بَرْقُ الطَّعَامِ)
بزیت او سمن که‌مێک زه‌یت و رۆنی
کرده ناو خۆراکه‌که‌وه.

بَرْقُ بَرْقًا: ترساو واقعی و پـماو له ترسان
هیچی نه‌بینی.

بَرْقُ الْبَصَرِ: به‌مانا (بَرْقُ) یه.

بَرْقُ الشَّيْءِ: دوو ره‌نگی تـیـدا کۆبوونه‌وه
ره‌شو سپی ه ده‌گوتـری: (هو ابرق
وهي برقاء)، (ك: بَرْق).

أَبْرَقَتِ السَّمَاءُ: به‌مانا (بَرْقُ) یه.

أَبْرَقَ: تیشکی به‌رق لـیـیدا ه به‌رقیه‌ی
بۆنارد ه هه‌په‌شه‌ی کرد (أَبْرَقَ
السَّحَابُ) هه‌وره‌که بارانی باراند
به‌سه‌ر ولات دا.

أَبْرَقَ فُلَانٌ الْبَرْقَ: فلانکەس به‌ره‌ی بینی
(أَبْرَقَ بِالسِّيفِ) شمشیره‌که‌ی
هه‌لـسـوړاند بۆنه‌وه‌ی بریسکه‌ی
ببیندري.

أَبْرَقَ بِالشَّيْءِ: بریسکه‌و ورشه‌ی
له‌وشته‌دا دهرخست.

أَبْرَقَتِ الْمَرْأَةُ بِرْجِهَها وبعينها: نافره‌ته‌که
به‌روخسار و چاوی جوانی و
بریسکه‌ی لـی دهرکه‌وت.

دەگۈن ئۆتسە ۋە لەشۋېن ئۆتسە ۋە بۇ
شۋېن ئۆتسە تىرى دۈۋر بەھۋى چەند
ئىش سارات و جەم و جەم و ئۆتسە
تايىبە تىيە ۋە، (ك: بۇرۇق) ە.

الْبَرْقُ: كاۋر، بېچىۋى مەر، (ك: أبراق،
بُرْقَان) ە.

الْبَرْقَاءُ: زەھىيەكى تۈندۈ پتە ۋە
كەپك ھاتىبى لەبەردو لىبو گلى
جياچيا، (ك: برقي).

الْبُرْقَةُ: بەمانا (الأبراق) ە ھەرۋەھا
بەمانا كەمىك لە چەۋرى (ك: بُرْق،
براق).

الْبَرْقِيَّةُ: نامەيەكە لەشۋېن ئۆتسە ۋە
دەنئىردى بۇشۋېن ئۆتسە تر بەھۋى
نامىرى تەلغورافە ۋە.

الْبَيْرَقُ: ئالۋ ەلەم، (ك: بيارق).
البيرقدار: ھەلگىرى ئال.

بَرْقَشَ الشَّيْءُ: ئەۋشەي بەجۈرەھا
رەنگ نەخشانە ۋە جۋانى كىرد،
رازندىيە ۋە.

بَرْقَشَ الْكَلَامَ رَفِيعًا: قەسەكانى تېكەلاۋ
كىرد.

تَبَرَّقَشَ: بەجۈرە ھارەنگ رازاندرايە ۋە
ۋ (تَبَرَّقَشَ النَّبْتُ) گزۈگياكە
بەجۈرەھا شېۋە خۇى نارايىش دا.

إِبْرَقَشَتِ الْأَرْضُ: زەۋى سەۋز بوو سەۋز
ھەلگەرا.

بَرْقَشَ (أَبْرَقَ) باندەيەكە بەجۈرە
ھارەنگ رەنگى دەگۈرى كەسەك زۆر

ئەمبەرۋ ئەۋبەرىكاۋ ھەر رۇزە راۋ
بۇچۈن ئۆتسە ھەبى پىۋى دەگۈرى:
(أَبْرَقَ) ھەرۋا بۇسەگىش
بەكار دەھىندى.

الْبَرْقَشُ: باندەيەكى بچۈكە ۋەكوۋ
چۆلەكە ۋايە پەرەكانى سەرەۋەيان
خاگى و ناۋەراسىتيان سۈۋرۋ
خوارەۋەيان رەشە.

بَرْقَطُ فَلَانٍ: فلانكەس لەسەر قاچى
دانىشتە ئەۋنۇى بىلۋ كىردنە ۋە.

بَرْقَطُ الشَّيْءِ: شتەكەى بىلۋ كىردە ۋە.
بَرْقَطُ الْكَلَامِ: قەسەكانى بەبى سەرۋەبەر
گۈتە.

تَبَرَّقَطُ: بەسەر پىشتە مىلى دا كەۋت.
تَبَرَّقَطُ الْمَاشِيَةِ: ئازەلەكان لەكاتى
لەۋەران لەپاۋان دا ھەريەكەيان
رۈى لەشۋېن ئۆتسە.

بَرْقَعَتَ وَجْهَهَا: بەقىناع دەۋو چاۋى
خۇى داپۇشى.

بَرْقَعَ الرَّجُلُ بِالْعَصَا: بەگۈچان لەنىۋان
دوگۈنى پياۋەكەى دا.

الْبُرْقُ: قىناعى ئافرىت پان ھى ئازەل
ۋ پارچە قوماشىكە پان جەرمىكە
خسارەۋەى رىشال رىشال
كراۋمى ئافرىت لەھەندى ۋلاتى
دواگە ۋتوۋ دەۋو چاۋى خۇى پى
دادەپۇشى ۋ ھەرۋا لەناۋچاۋانى
ۋلاغىش قايم دەكرى بۇنەۋەى بە
راۋەشاندى مىش ۋ مەگەز لەدەۋو
چاۋى خۇى دۈۋر بىخاتە ۋ ھەرۋەھا

أَبْرَكَ فِي عَذْوِهِ: له‌رؤیشتن دا به‌گورجی
هه‌نگاوی هه‌لئینا.

أَبْرَكَ الْبَعِي: حوشره‌کە‌ی بیخ دا.
بارك على الشئین: به‌رده‌وام بوو له‌سه‌ر
ئه‌وکاره‌.

بَارَكَ اللَّهُ الشَّيْءَ فِيهِ وَعَلَيْهِ: خودا
خیرو به‌ره‌کە‌تی خسته‌ئو شته‌وه‌.
بَرَكَ الْبَعِي: به‌مانا (بَرَك) یه‌.
بَرَكَ السَّحَابُ: بارانی هه‌وره‌کە‌ هیئنده
زۆرو توند بوو هه‌موو روی زه‌وی
په‌ستات.

بَرَكَ فِيهِ وَعَلَيْهِ: دوعای خیرو به‌ره‌کە‌تی
بۆکرد ه‌ له‌حه‌ده‌شی (أم سلیم) دا هاتوو
ده‌فه‌رموئ: (له‌حه‌که‌ و بَرَك علیه‌).

إِبْرَكَ الْبَعِي: به‌مانا (برك) یه‌.

إِبْرَكَ الْقَوْمَ فِي الْقِتَالِ وَلَهُ: له‌سه‌ر چوک
دانیشتن بۆ شه‌ر له‌شه‌رپدا له‌سه‌ر
ئه‌ژنۆ دانیشتن.

إِبْرَكَ الدَّابَّةُ: ولاغه‌که‌
له‌رؤیشتن وراکردن دا خووی به‌سه‌ر
لایه‌ک دا دا، به‌لاسه‌نگی غازی دا.

إِبْرَكَ الصَّيْقَلُ: شمشیره‌کە‌ به‌لایه‌کی دا
خواربوو.

إِبْرَكَ فِي الْعَدُو: به‌مانا (أَبْرَكَ) یه‌.

إِبْرَكَ السَّمَاءُ: ئاسمان به‌ره‌کە‌تی رشت
ه‌ رۆژاند.

إِبْرَكَ مَصَارِعَهُ: زۆرانبازی به‌رامبه‌ری
خسته‌ سه‌ر زه‌وی و خووی به‌سه‌ردادا،
خسته‌یه‌ ژۆر سنگیموه‌.

نیشانه‌یه‌که‌ له‌سمتی ئاژه‌ل دا
ده‌کری.

البرق: به‌مانا (البرق) ه‌، (ك: براقع).
المُبرقع: نه‌سه‌پێکه‌ هه‌موو ده‌مو چاوی
سپی بێ ه‌ جۆریکیشه‌ له‌ مؤسیقا.
المُبرقعَة: مێینه‌ی (المُبرقع) هه‌روا
مه‌رپێکه‌ سه‌ری سپی بێ.

البرقُورق: دره‌ختی که‌ له‌هێری
گولداره‌گانه‌، له‌وناو چانه‌ ده‌روێ که‌
ئاوو هه‌وای مامناومندی بێ ه‌
گولله‌که‌ی سپی یه‌، میوه‌که‌ی ره‌نگی
جۆراو جۆره‌، (کۆخ، قۆخ).

بَرَقَل: درۆی کرد، قسه‌ی کردو گرده‌وه‌ی
له‌گه‌ل نه‌بوو.

البرقیل: ئه‌وه‌که‌ وانه‌یه‌ که‌ گولله‌ی بێ
ده‌هاوێژری.

بَرَكَ الْبَعِي بَرُوكًا وَتَرَاكَ: وشتره‌کە‌ به‌سه‌ر
سینگى دا که‌وت ه‌ له‌شوینێک بیخی
خواردو نه‌جولا ه‌ (بَرَك لالان)
فالانکه‌س جیگیر بوو مایه‌وه‌،
تیکۆشاو هه‌ولێ دا، (بَرَك على الأمر)
له‌سه‌ر ئه‌وکاره‌ به‌رده‌وام بوو.

بَرَكَ السَّمَاءُ: ئاسمان بارانه‌که‌ی به‌رده‌وام
بوو.

بَرَكَ لِلْقِتَالِ: چوکی دا دا بۆشه‌ر، له‌سه‌ر
ئه‌ژنۆ هه‌لتروشکا بۆ شه‌ر.

بَرَكَتِ الْمَرَأَةُ: ئافه‌مه‌که‌ که‌وپى گه‌وره‌ی
هه‌یه‌و شوی گرده‌موه‌! ده‌گوتری:
(هي بروك).

بئر ارتوازيه

بردة

بارجة

إبريج

برغي

بالطو

بؤبؤ

بابوج

بارودة

بالون

مبرد

بانطلون

براد

مبخرة

بادرة

مرسلة البرقيات

باخرة

بابور

برسكوب

بروخ

بتولا

بان

بابواب

بؤرة

بربريس

باذنجان

يامنيا

برواق

بؤري

برتقال

برعم

بؤ

بيبلر

بؤور عريم

برقش

بجعة

برغوث البحر

برغوث

برغشة

ببر

باز

بيضاء

باشق

سانم آهرس

نان و گولپیره و بۆن خوشکردنى،
دمشگوشىرى و رۇنى رەشكەى لى
دمردەھىندىرى بەھەرەبى پى
دەگوتىرى: (الحبة المباركة، الشونيز،
حبة الشونيز، الحبة السوداء).

الْبُرْكَةُ: زەلکاو، نەستىر، نەستىل.
الْبُرْكَةُ: بالندىمەكى ناوى يە شىۋە
مراوى يە.

بُرْك: كرى ئاشەوان و فرىنجى.
الْبُرْكُ: حەلۋا ۋ دۇشاۋو ئارد تىكەلۋو
دەكرى و دەخورى.

الْبُرْك: پىرۋو بەفەر ۋ خورماى تەپو
تازە لەگەل رۇنەكەرەدا تىكەل
دەكرى و دەخورى.

الْبُرْكَةُ: حەلۋا.
الْمُرْك: شويىنى يىخ دانى خوشتر.

الْبُرْكَار: پەرگاڭ ۋ سەپرى وشەى
(برجل) بكة.

الْبُرْكَان: بىرىتە لەشەقبونى توپكىلى
زەۋى و دەرپەپىنى ماددە تۋاۋە غازو
بوخارەكان لىيەۋە ۋ ھەروا بەۋكىۋەش
دەگوتىرى كەلەۋ ماددانە پىك دى.

بُرْكُغ: بەسەر نەزۇندا كەۋت ۋ بەگاگۇلكى
رۇپىشت.

بُرْكُغ الشَّيْ: شتەكەى بىرپەۋە پارچە
پارچەى كرد.

تَبْرُكُغ الشَّيْ: شتەكەى بىرپەۋە
پارچە پارچە بوو.

الْبُرْكُغ: كورتە بالا (خوشترى كورتە

اِبْرَكَ الرَّجُلُ فِي عَرْضِهِ وَعَلَيْهِ: پىاۋەكەى
سەرمەشت كردو زىندەروپى كرد
لەزمەمكردنى و شكاندنى دا.

تَبَارَكَ: بەرز بوۋە پىرۋو بوو، (بارك
الله) خودا پاك و خاۋىن و بەرزو
پىرۋە لەۋەى كەم و كوپى ھەبن.

تَبَارَكَ بِهِ: خىرو بەرەكەتى لى
چاۋەروان كرد بەپىرۋى زانى.

بَرَاك: (اسم فعل أمر) بەمانا جىگىر بە
بوستە بەسكەنە.

الْبَرَاك: گۆرەپانى شەپ، خۇپراگرى و
ورمەرزى لەشەپدا.

الْبُرْك: سىنگ، نەۋشۋىنەپە خوشتر
لەكاتى پالگەۋتن دا دەپخاتە
سەرمەۋى ۋ كۆمەلە خوشترى زۇر.

الْبُرْكُ مِنَ الرِّجَالِ: پىاۋى بەردەۋام و
كۆلنەدەر لەسەر شت ۋ ترسنۇك ۋ
مۆتەكەۋ كابوس ۋ دېۋەزمە.

الْبُرْكَةُ: خىرو فەرو گەشەۋ نەش و نما
ۋ خوشبەختى و بەختەۋەرى.

حَبَّةُ الْبُرْكَةِ: گىياھەكى سالانەى دەنك
رەشە، لەۋلاتى مېۋىرو ۋلاتانى

حەۋزى دەرياي ناۋەرەست و ۋلاتى
ھىند دەروپى بەلكە گەلاكانى وردو

گولەكانى شىن و بەروبوۋەكەى
لەتۋىكل داپە دەنك و تۆۋەكەى

بچوك و بەكوردى پى دەگوتىرى
رەشكە، بۇچارەسەرى نەخۇشى

بەكاردەھىندىرى، زۇرجار تىكەل
بەھەۋىر دەكرى بۇتام خوشکردنى

هاوه لانی دا ناچیته قومارخانه و
مهخانه وه له بهر رژی ۵ کلی تواوه
۵ بۆله بهرسيله له سه ره تاي
دهرکه وتنی دا.

البُرْمَة: دیزه ی بهر دین، (ك: بُرْم، بُرْم،
برام).

البُرْم: هه رشتیک له دم زووشتی تر
دروست بکری که دوو رنگی
تیکه لای تی دابن ۵ هه روا
به حه بلیک دهگوتری دورنگی
تیدابن، به جه وه ره رازیندرابیته وه،
ناهرمان له قۆلی دهگه ن یان له
پشتینی ده به ستن ۵ هه روا
به نوشته یه که دهگوتری به منال دا
دهگری بۆ چاوه زار ۵ هه روا
به حه بلیک دهگوتری: دوو حه بل
تیک باهه لدرابن و پاشان له گه ل
حه بلیکی تر واته هه رسیک
حه بلیکه به یه که وه بادرابن ۵
کۆمه لیک له خه لک ۵ سوپای
پیکه اتوله چهند نه ته وه و چین
تویژیک ۵ کۆمه لیک ناژه ل تیکه لاو
له مه رو بز ۵ فرمیسی تیکه لاو
به کل ۵ روناکی خۆر له به یانی دا ۵
تاوانبار.

البُرْم: پارچه ئاسنیکه دارتاش ده می
برینی مشاره که ی پی فراوان ده کا.

المُبرْم: ته شی، (ك: مبرم).

المُبرْم: قورس ۵ که سیک قسه ی پروپوچ
بکا.

بالا، ئاده میزادی گورته بالا).

البُرْمَة: به رزترین و به نرخترین
جۆری نه لاس له ورشه داری و
سفت و لوسی دا.
بُرْم الغبل: له هه ردو سه ره وه حه بلیکه ی
گری دا.

بُرْم الشی: شته که ی قایم و پته وی کرد
دهگوتری: (برم الأمر والعقد).
بُرْم بالشی بُرْمًا: به وشته چارزبوو، پی
ناره حه ت بوو.

بُرْم بِمَنْطِقِهِ: زمانی گراو قسه ی پی نه کرا
۵ دهگوتری: (بُرْم بالحجة والجواب).
البُرْم: برمه ی دروست کرد ۵ (البُرْم الکرم)
میوه ی میوه که به نه ندازه ی
برمه که بوو.

البُرْم الغبل والشی: حه بلیکه و شته که ی
پته وو قایم کرد.

البُرْم الشرب: ریه که ی دوقات بادا،
به که ره که ی گشت بادا.

البُرْم الحکم: برپاره که ی پشت
راست کرده وه ۵ (البُرْم الأمر) کاره که ی
بنج پته و کردو بنه وانی شیلا.

تَبُرْم بالشی: به مانا (بُرْم) میه.

البُرْمَة: ئامیژکی له وله بی یه بۆ
کونکردنی شت و بۆدهره یانی
سه داده و شتی وا به کاردی به کوردی
(برینه ی پی ده لئین).

البُرْمَة: به مانا (البُرْمَة) دی.

البُرْم: به وکه سه ده لئین: که له گه ل خه لک و

الْبَرْمَانِي: گیانلبهر یان روہک کہلہناو

وشکانی و ناودا بڑیا.

البرمیل: زمرفیئکہ لہدار دروست دہکری

ترشیات و مہی و سرکہی تیدا

ہہلدہگری، ئیستا لہناپلؤن و شتی

تر دروست دہکری.

بَرْمَهَات: مانگی حہوتہمی مانگی

قیبطیہ، لہو مانگہدا و مرزی بہہار

دہست پیئدہکا.

بَرْمُودَة: مانگی ہہشتہمی مانگی قیبطیہ

دہکہوئتہ ناوہراسستی و مرزی

بہہارہوہ.

الْبَرْنِسي: جۆریکی باشی خورمایہ،

دہنکہکانی خرو سوورہو مہیلہو

زمردہ، دہگوتری: (نخل بَرْنِي وَغْلَة

برنیہ).

الْبَرْنِيَّة: زمرفیئکی دہم پانہ (سوئہ

یہکہ) لہسوالہت یان لہ شوشہی

نہستور دروست دہکری ۵

کہلہشیریکی بچوکی گہنج و تازہ

پینگہیشتوہ.

الْبَرْنَامَج: دہفتہری حیساب، یان تۆمار

نہموکالایہی لہولانتیکہوہ بۆ ولانتیکی

تر دہنیردری (مہنہفیس) ۵ یان

نہو دہفتہری حہدیس گیرہوہ،

ناوی راوی و رشتہی کتیبہکانی تیدا

تۆمار کردوہ ۵ پلانیکی نہخشہ

کتیشراوہ بۆ نیشی رۆژانہ یان

سہعاتی، وہگوو بہرنامہی رادیؤو

تہلہفزیؤن و وانہ گوتنہوہ ۵

بہگوردی پیی دہگوتری بہرنامہ،

(ک: برامج) ۵.

الْبُرْتُ: تیکہلہیہکہ لہمس و قہصدیر،

جاری وادہبی ماددہی تریشی تیکہل

دہکری، وہگوو مادہی زہنک و

ہسفؤر.

تَبْرَس: کراس یان رۆبی خاوی سہر

بہکلاوی لہبہرکرد.

الْبُرْس: ہەرلیباسیک سہر کلاوی پیوہ

لکیندراپی ۵ فیس و کلاوی قوچ ۵

پۆشاکیئکہ دووقۆلی ہہیہ دوا

خۆشتن و حہمام کردن لہبہر

دہکری، (ک: برانس).

الْبَرْنُوف: روہکیئکہ لہپیری (الفصيلة

المرکبة) تہمہنی دریزہ لہکہنار

چۆم و روبارہکانی میصر دہپوی،

بۆنیکی گہسکونی قورسی ہہیہ

دہعباو حہشہراتی پی راودہنری.

الْبَرْنِيطة: پۆشاکی سہر لای

فہرنگیہکان، (ک: برانیط).

بَرْنَقَ الشَّيْ: شتہکہی بہرہنگی بہرہنہقی

بۆیہی کرد.

الْبَرْنِيَقِي: رہنگیکہ لہتۆوی کمتان

دروست دہکری رہسم و شتی وای پی

چہور دہکری ۵ نہم ماددہیہ نسبت

دہدری بۆ ولاتی برنیقا لہنیسپانی.

بَرْنِ الرَّجُلِ بَرْمَا: پیاوہکہ جہستہی

پرکردوہ دواي نہوہی کہلاواز بوو

بہنہخۆشی، لاشہی وہگوو خۆی لی

ہاتہوہ.

أَبْرَة: به لگهی سمرسور هینهری خسته
به رجاو و به سهر جه ماوهردا
بالادست بوو.

أَبْرَهَة: ماوهمه که له زهمان (الْبَرَهَة)
به مانا (الْبَرَهَة) دی.

بَرْهَم: چاوی تی بری به بی نه وهی چاوی
بتر و کینی ۵ دهشتگوتری (بَرْهَم الیه).

أَلْبَرَاهِمَة: پیرو تایمه فیه کی هیندین
بینیان وایه دروست نییه بؤ خودا
پیغمه مبر بنیری بؤ سهر ئاده میزاد
۵ خواردن گۆشتیشیان به لاوه
حه رامه ۵ به تاکه کانی ئهم تایمه
دهگوتری: (برهمی).

الْبَرَهْمَة وَالْبَرَهْمَة: چرۆی درخت.

بَرْهَن: به لگهی هینایه وه له سهر داواکهی ۵
دهشتگوتری (برهن علیه).

الْبُرْهَان: به لگهی په کالاکره وه ۵
له زانستی منطیق دا بریتیه له
قاعیده و قیاسیک که له چمند
پیشه کی (مقدمات) پیک دی ۵ به لای
ریاضیه کانه وه بورهان نه وه
(قهضیه په ک) بجه سپینی که پیک
هاتوو له چمند پیشه کی په کی
سه لپندراو.

بَرَا الْبَرَة بَرَا: لوته وانه کهی دروست کرد.

بَرَا الْجَمَل وَغیره: لوته وانهی له لوتی
حوشتر که کرد.

بَرَا الْقَلَم أَوِ السُّهْم: قه له مه که یان
سهر تیره کهی تاشی.

بَرَا الله الشَّيْء: خودا نه وشتهی به دی هینا،

دروستی کرد.

أَبْرَى الْجَمَل وَغیره: لوته وانهی له لوتی
حوشتر که کرد.

أَلْبَرَة: نه لقه مه کی بچوکه له زمرد یان
لهشتیکی تر دروست دهگوری
له لایه کی لوتی حوشتر دهگوری بؤ
نه وهی ژر بار ببی، یان ئافرو
له لوتی خوی دهکا بؤ جوانی و هکوو
چون گواره له گوئی دهکا ۵ هه روا
(الْبَرَة) ناوه بؤ هه موو نه لقه مه کی
وهکوو باز نه و خر خال و گواره و
نه و جوړه شتانه.

أَلْبَرَة: لؤغه تیکه له (الْبَرَة) هه روا ناوه
بؤ داراوی قه له م و دارو صابون و
نه و جوړه شتانه ۵ به و بلیسکه
صابونه ش دهگوتری: که دوا
به کاره یان دهمینته وه.

الْبَرِيَّة: بونه وهر، خه لک.

الْبَرَوْتِيسْتِيَّة: رېبازیکی مه سیحی په
له ناگامی جم و جۆل و هه ولدان بؤ
چاکسازی له نایینی مه سیحی دا
سهری هه لدا ئهم راپه رپن و جم و
جۆله به راپه راپه تی (لوتر) نه نجام
درا بانگه وازی نه وهی ده کرد که تاک
له دهسه لاتی که نیسه رزگاری بی و
به رامبر به خودا به رپر سیار بی
هه رکه سه و خودای خوی ۵
له به رامبر نه مه دا رېبازو بیرو
بؤ چونی (کاثولیک) یش هه بوو که
(نهرئو ذکسیه) شی پی دهگوتری.

بروتستو: به لگه نامه يه کی رسمی په له سهر
داوای خاومن مهبه ست دهنوسری بؤ
سه لاندن و چه سپاندنی نه وهی کابرای
بهرام بهر پابه ندی کؤمپیا له ی
نیوانیان نیه و وفا به و عدو به لینی
خوی ناکا ۵ بروتون به شیکه له
پیکهاته ی نه و قه باره هره
بچکوله یه ی بی ده گوتری زمره.
بروز الصورة ونحوها: چوار چیوه ی بؤ
رسمه که دانا ۵ چوار چیوه ی بؤ نه و
شته دروست کرد.
البروقه: پراوه پیکردنی شتیک پیش
نه وهی بوجه ماور نمایش بکری
بؤدنیایی بوون له گونجاوی.
البروق: نه و سه وزایی په که
له سه ره قادا زهوی داده بوشی ۵
به هه موو نه و روکهانه ش ده گوتری
که بالا ناکا و به سهر زهوی دا پهل
دهاوی و پان ده بیته وه.
بري العرة أو الحجر ونحوهما: داره که پان
به رده که ی تاشی، ده گوتری: (هوبار)
نه وه سه نگ تراشه، دارتاشه ۵
له پهن دی پیشینان دا هاتووه ده لی:
(اعط القوس باربها) کاره که بخهره
نه ستوی خاومن کار.
بري القلم: لایه کی قه له مه که ی دادا بؤ
په نووسین.
بري السفر والجورغ الانسان والجمال:
سه ففرو برسایه تی ئاده میزادو
حوشتری لاواز کرد.

ابري الشئ: نه وشته توشی لاوازی
بوو.
باراه في الامر: بهر به ره کانی کرد چاوی
له نه و کرد چی کرد نه ویش هه مان
شتی ره چاو کرد.
باري امراته: له گه ن ژنه که ی ریک
که وتن که لیک جیابینه وه.
ابري العرة والحجر: به مانا (براه دی).
تباري الرجال: دووپیا وه که پیش پر کی
په کتریان کرد، هه ریه که پان
هه لئس و که وتی و مکوو نه وی تری
کرد.
تبري له: خوی بؤ ته رخان کردو
به دلئسوزی هه ولی دا کاره که ی بؤ
نه نجام بدا.
البري: گل و خول ۵ مه خلوقات.
البراء: هه موو نه و ورده و خشتو
خوله ی له ناکامی تاشین و برپنه وهی
شت ده که ویتنه خوار.
البرايه: به مانا (البراء دی) ۵ پرپوچی
ناوکومه ل ۵ حوشتری لوتنه وانه له لوت
کراو ۵ حوشتری قه له و، حوشتریک
به رده وام بی له سهر رویشتن.
البرايه: دارتاشی، سه نگ تراشی.
البراء: نه وکه سه ی کاره که ی برپتییه
له دارتاشی پان سه نگ تراشی.
البراء، البرايه: قه له مه دادمر،
هه رشتیک قه له می بی دابدری پان
داروشتی وای پی داتاشری و مکوو
ته شوی.

بَارِجَ فِي الشَّيْءِ: شانازی پیوه کردو خوئی
پیوه هه لکیشا.

بَرْجُ الشَّيْءِ: به مانا (بَرْجِه) دئ.

تَبَارِجُ الرِّجْلَانِ: نهو دوو پیاوه خوئیان
بویه کتر هه لکیشا.

الْبَرْيَجُ: پاداشد مهروهی چاکه.

بَرْخُهُ بَرْخًا: له سیبهندهی دا ۵ سئ

بهندهی چال کردو ناوکی دهرپه پراوند

۵ به گۆچان کهوته وئزهی ۵ لی پيدا

تا گرمؤلهی کرد.

بَرْخُ الْقَرْسِ: که وانه کهی چه ماندهوه.

بَرْخُ الرَّجُلِ: نابروی پیاوه کهی برد

فه زحی کرد.

بَرْخُ بَرْخًا: پشتی چووه ناوه وهو سنگی

دهرپه ری.

بَرْخُ الْفَرَسِ: پشتی چال بوو ده گوترئ:

(هو اَبَرْخُ وهی بَرْخَاءُ)، (ك: بَرْخُ).

بَرْخُ: ملکه چ بوو.

إِنْبَرْخُ ظَهْرُ الْفَرَسِ: به مانا (بَرْخُ) یه.

تَبَارِخُ: رۆشت به شیوهی رۆشتنی که سئک

پشتی چال بوو بیو ناوکی دهرپه ری بی

۵ وه کوو دانیشتنی نهو دانیش.

تَبَارِخَتُ الْمَرْأَةُ: نافره ته که سمتی

دهرپه پراندن ۵ (بَارِخُ الْفَرَسُ) نه سپه که

دهسته کانی بۆلای ورگی چۆماندنه وه

بۆنه وهی ده می بگاته ناو.

تَبَارِخُ عَنِ الْأَمْرِ: دواکه وت له کاره که.

الْبَرْخُ: لمبه لانی نزم، شوینی چال و

نه وی له لمبه لانی.

الْبِرِّي بِرِي: نه خووشی یه که به هوئی

که مبوونی (فیتامین ب) وه پيدا

ده میج دل لاواز ده کاو ئیلتیهابی

نه عصاب ده خاته وه.

المباراة: کئ برکی وهرزشی یه له نیوان

دوو تاقم دا یان له نیوان دوکه س دا،

(ك: مباریات) ه.

المِبْرَاءَةُ: به مانا (الْبَرَاءَةُ) واته فه لهم

تاش.

بَرْوَزُ: له رۆشتندا په لهی کرد ۵ تی شکاو

هه لئات ۵ زوری جم و جۆل کرد.

بَرْوَزُ الرَّجُلِ: پیاوه کهی به هیز راهسکاوت.

بَرْوَزُ الدَّابَّةِ: ولاغه کهی به توندی راکیشاو

لیی خوری.

بَرْوَزُ الشَّيْءِ: نه وشتهی چاره سه ره کردو

رئکی خسته وه ۵ لیی ستاندو لیی

دامالی ۵ فره ئی داو نه پیدایه وه.

الْبَرْوَزُ: تیز رهو، نهو که سهی به په له

به رێگادا دهرپا ۵ که سئک گورج و

گۆل و هه میسه له جم و جۆل دابی ۵

مندالی تازه پی که هشتوو سوکه نه

له سه فه ردا.

الْبَرْوَزُ: به مانا (الْبَرْوَزُ) وه (الْبَرْوَزُ)

به مانا (الْبَرْوَزُ) وه.

بَرْوَجُ بَرْجًا: خوئی هه لکیشا، خوئی

هه لئاپه وه.

بَرْجُ عَلَيْهِ: گئچه لی پی کرد.

بَرْجُ الشَّيْءِ: شته کهی جوان کردو

رازان دپه وه.

دەریای ناوەرپاست دەپوئ ۵ کەسیک
زۆر قەنبز بئو پەیسای بۆنەگەرئ
لەبەرپوومى ئەوگیاپە دەخوا
بۆرەوان بوون.

أَلْبَزَاءُ: ئافەرمەتیک زۆرى منداڵ بووبن.
أَلْبَزَاءُ: ھەرتۆۆیک لەزەوى دا بچیندرئ
بۆ زەرەعت ۵ لەولاتى میصر
تایبەتیاں کردووە بەتۆوى پەمبۆ ۵
لەزانپاری زەرەعت دا
بەودانەوێلەپە دەگوترئ کە تایبەت
دەگەرئو ھەلەگەرئ بۆ تۆو کردنو
داچاندن.

أَلْبَزَارُ: تۆو فرۆش.
أَلْبِيزَارُ: جوتیار ۵ ھەلگری بازى راو،
(ك: بيازرة).

أَلْبِيزَارَةُ: ئەودارە ئەستورمەپە کەجەل
شۆر پۆشاکەکانى پەئ دەکوئى بۆ
پاکیبۆنەو.

أَلْبِيزَرُ: بەمانا (أَلْبِيزَارَةُ).

أَلْبِيزَرَةُ: زانیاریپەمکە لەحال و چۆنیمەتى
ئەو دەرندانە دەکوئیتەووە کە بۆ
پاوگەردن بەکار دەھێندرێن.

المِيزَرَةُ: بەمانا (أَلْبِيزَارَةُ) دى.

أَلْبِيزَرُ: پیاوێکە منداڵى زۆر ھەمب.

بَزُّ قَرِينِه بَزَّةٌ وَبَزِيْزِي: بەسەر
بەرامبەرەمکەى دا زال بوو روتى
کردووە، لەپەندى پېشینان داھاتووە
(من عَزَّ بَزُّ) ھەرکەسێک بالادەست
بئو سەرپەگەوى جەك و سیلاحى
ژێرکەوتووەکە وەرەمگەرئ.

الْبَزْدَرَةُ: مێھنەى وەرزێرى و جوتیارى.
بَزْرُ الْحَبِّ: تۆوەمکەى وەشانە، بەناوى
زەوىپەکە دا بلاوى کردووە
بۆنەوێ پەروئ.

بَزْرُ الْقَدَرِ: دەنگە تۆمەکانى فرێدایە ناو
دیزمەکو.

بَزْرُ فَلَانًا بِالْمَصَا: بەگۆچان لەفلانکەسى
دا.

بَزْرُ الْقَصَارِ الثَّرْبِ: جەل شۆرو جەل کوئەکە
بەگۆچان لەکراسەمکەى دا بۆ ئەوێ
پاک بێتەووە ۵ جەل دەبێتە سەر
ئاوو تەپ دەگەرئو ئەمجار لەسەر
تاتەبەردێک بەدار پەئ دەگێشرئ
بۆنەوێ پاک بێتەووە.

بَزْرُ الْقَدَرِ: بەمانا (بَزْرَهَا) دى.

بَزْرُ الطَّعَامِ: خۆراکەمکەى رازاندەووە وای
لێ کرد ھەووسى بچیتى.

أَلْبَازِيرُ مِنَ الرِّجَالِ: پیاوى گومانناوى،
دەل پەیس.

أَلْبَزَرُ: ئەوتۆووە کەبەزەوى دەگەرئ
بۆنەوێ پەروئ ۵ منداڵ و وەجەو
نەو ۵ زپوئیت، (ك: بَزُور).

الْبِزْرُ: ئەو تۆوێ بەزەوى دا دەچیندرئ
بۆنەوێ پەروئ، (ك: بَزُور) ۵
ئەو مێووە دەنگە زەپتوون و
ئەو شتانەپە لەگەل خواردن
دادەنرئ.

بَزْرُ قَطْرِنَا: تۆوى گیاپەمکى سالانەپە
لەپێرى (لسان الحمل) ۵ لە لێلانی
ولاتى میصرو ولاتانى ھەوزى

- بَزَّ الشَّيْءُ: شته‌کە‌ی دەرکێشا، بەتوندو
تیژی رای پسکاندو کێشی کرد.
- ابْتَزَّ قرینه: بەمانا (بَزَّه) دی.
- الْبِزَازَةُ: کوتاڵفرۆشی ۵ میهنه‌ی
کوتاڵفرۆشی.
- الْبَزُّ: جۆرێکە لە پۆشاک ۵ جۆرێکە
لەهەجەک.
- البَزُّ: گۆی مەمەک.
- البَزُّ: جەک.
- البَزَّازُ: کوتاڵ فرۆش.
- الْبَزَّةُ: جەک و سیلاح ۵ شیوه‌و روخسار
۵ نیشانه.
- بَزَغَ الصَّبِيُّ بَزَاغَةً: مناله‌کە قسه‌خۆش بوو
عاقڵ و زیر بوو ۵ نازایه‌ بۆ قسه
کردن و لەکەس ناخواته‌وه ۵ نه‌وه‌په‌ری
شۆخ و شەنگی بەدمەست هێنا.
- بَزَغَ الرجلُ: نه‌وه‌پیاوه‌ بوو به‌ گه‌وره‌و
ده‌مراس‌تی نه‌ته‌وه‌کە‌ی ۵ ده‌گوتری:
(هو بَزَغَ، و بَزَاغَ).
- تَبَزَّغَ الصَّبِيُّ: بەمانا (بَزَغَ) هاتوو.
- تَبَزَّغَ الشرُّ: شەر بەرپا بوو تا ئیستا
دانه‌مرکاوه‌وه‌.
- بَزَغَتِ السَّنُ بَزْغًا و بَزْغًا: ددانه‌کە
گۆشتی پوکە‌کە‌ی قه‌لاشت و
ده‌رکەوت.
- بَزَغَتِ الشمسُ أو القمرُ أو النجمُ: خۆر
یان مانگ یان نه‌ستێره‌ له‌ناسۆ
ده‌رکەوت ۵ له‌ قورئان دا ده‌فه‌رموی:
﴿فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِغًا﴾.
- بَزَغَ الطبيبُ الجِلْدَ بَزْغًا: پزیشکه‌کە
پێسته‌کە‌ی هه‌لدێری و خۆنه‌کە‌ی
ره‌وان بوو.
- بَزَغَهُ: بەمانا (بَزَغَهُ) دی.
- بَزَغَ البيطارُ الدَّابَّةَ: به‌پتاره‌کە به‌مه‌به‌ستی
چاره‌سه‌رکردن ده‌رزێ یه‌کی سوکی
له‌زور سم‌تی نازه‌له‌کە دانه‌په‌گه‌یانده
ده‌ماری.
- ابْتَزَّغَ الريحُ: سه‌ره‌قای به‌هار په‌یدا بوو.
- البازغة: ددان.
- المِبْرَغُ: کێردی پزیشک تیغی
عه‌مه‌لیاتکردن.
- بَزَقَ بَزْقًا و بَزَاقًا: تفی لێ کرد (بَزَقَ
الشمسُ) به‌مانا (بَزَغَ) یه‌.
- البُزُقُ: نامپێرێکی مۆسیقایه، جۆرێکی
بجۆکه له‌ته‌نبور ده‌شوبه‌یته‌ عود.
- البُزَاقُ: به‌مانا (البَصَاق) واته‌: تف.
- بَزَلَّ النَّابُ بَزَلًا و بَزُولًا: که‌له‌کە ده‌رکەوت
۵ ده‌گوتری: (هو بازَلَّ).
- بَزَلَّ البعيرُ: حوشتره‌کە که‌له‌بی ده‌رهاتن،
نه‌مه‌ش کاتیکه‌ ته‌مه‌نی ده‌گاته
هه‌شت نۆ سالی.
- بَزَلَّ الرجلُ: بپاوه‌کە نه‌زموونی ته‌واو
بوو، به‌نیۆ زۆر نه‌زمون و جوورتم دا
تێپه‌ری.
- بَزَلَّ الرأيُ والأمرُ: نیشه‌کە جێگیر بوو
کاره‌کە سه‌هامگیر بوو.
- بَزَلَّ الشَّيْءُ: شته‌کە‌ی هه‌لدێری.
- بَزَلَّ الشرابُ: کویه شه‌ره‌به‌کە‌ی کون کرد

دهپاڭيوري، شهراب پائيونك، (ك):
مَبَزَلْ.

المَبَزَلَةُ: شهراب پائيونك وهكوو
(چاپاييوك).

بَزَمَ القَوْلُ: قسهكه رهقو زبر بوو.

بَزَمَ عليه: بهددانی پيشهوه (كهلبه)ی
گهستی.

بَزَمَ على الأمر: لهسهركارهكه بهردهوام
بوو سوور بوو لهسهركردنی.

بَزَمَ بالعبء: بهوئهركه قورسه ههئسا.

بَزَمَ الرجلُ بزيمة: رۆژگار نهو پياوهی توشی
چورتهمو نههامهتی کردوه ههزار
دهردی سهری بينيوه.

بَزَمَ الشيءُ: شتهكهی شكاند.

بَزَمَ الناقةُ: بهدو پهنجه (پهنجهی
شایهتومانو قامكه گهوره)
حوشترهكهی دۆشی.

بَزَمَ الوكرُ: بهپهنجهی شایهتومانو قامكه
گهورهی وهتهزی ئامیزی
مؤسیقاكهی گرت.

بَزَمَ فلاناً الشيءُ: شتهكهی لهفلانكهس
ستاند.

الْبَزِيمُ: بروانه وشهی (بزم) لهپیتی
(الف)دا.

البازمة: تهنگانهو چورتهمو ناخۆشی.

البزمة: تهنگانهو ناخۆشی ههكهزه
نان خواردن لهشهوو رۆژنك دا هه
كیشی سی دهرهم.

الْبَزِيمُ: لقى شلكی دارخوما كهشتی پئ

بۆنهوهی شهرايهكه بېته دهرو
برېژي هه شهرايهكهی پالاوتو صافی
کرد.

بَزَلَ الأمر والرأي: برپاری لهسهر کارهكه
داو برانديهوه.

بَزَلَ الرأي: بېرو بۆچونی تازهی داهیناو
بيدعهتی خسته ولاتهوه.

بَزَلَ الحاجة: نیشهكهی جیبهجی کرد.

بَزَلَ الرأي والأمر: کارهكه سهری گرتو
سهقامگیر بوو.

بَزَلَ الشيءُ: بهمانا (بَزَلَهُ)دی.

انْبَزَلَ: شهق بوو، قهئشا، درزی
برد هه دهگوتري: (تَبَزَلَ الجلدُ بالدمِ
والسقاء بالماء): پيستهكه ههئدراو
خوينی لی هاتهدهر، كوندهكه دراو
ئاوی لی چو.

تَبَزَلَ الشرابُ: كوپهكه قهئشاو درزی
برد مهپهكهی لی پڑا.

البازلُ: ددان كاتی پروانی كهلهپوك
دهردهكهوی.

البازلةُ: برينيك لهپيست دهكړئو
خوينی لی دی هه هر كهلو پهلو
مالو سامانيك پيداويستی
دهسته بهربكا.

البزالُ: نهوشوينهپه قهئشاوه بان
دراوهو شلهمهنيهكهی لی دپتهدهر.

البزالُ: ئاميزيكه كوپهوه بهرميلو
بۆری و شتی لهوجۆرهی پئ كون
دهكړئ.

المبزالُ: ئالهتيكه شهراپی پئ

أَلْبَزُوا: هاوتا هاوشان ۵ (بَزَوُ الشَّيْ)
هاوشان و هاوتايهتی.

بَسَى: واته بهسه لهبنه پرت دا وشه که
فارسییه.

بَسَى: دمنگیکه پشیلای پی دهرده کری.

بَسَى بَسَى: دمنگیکه حوشتری پی بانگ

ده کری بۆ دۆشین ههروا مهرو بزنی

پی بانگ ده کری بۆ دۆشین ۵

دمنگیکه بانگی پشیلای پی ده کری

بۆنهوهی دهسته مۆبج.

بَسَا به بَسْنَا وَبُسْرًا: وهگری بوو، خوی

پیوه گرت.

بَسَا بِالْأَمْرِ: بهوکاره راهاتو فیتری بوو ۵

بهههچ و پوچی لهقه لهم دا ۵

سوکایهتی پی کرد.

بَسِيحَ بَسْنَا وَبَسَا: بهمانا (بَسَا) به.

أَبْسَا: نولفهتی پیوه گرت وهگری بوو.

بَسَسَى: خپرا رۆی ۵ (بَسَسَ بِالْأَقَاةِ أَوْ

الشاة) بانگی کرد بۆ دۆشین.

بَسَسَ بَيْنَهُم: ههولای دا دوبه رهکی بخاته

نیوانیان.

تَبَسَّسَ الْمَاءُ: ئاوه که بهسه رزهوی یه که دا

بلاو بووه.

الْبَسْبَاسَةُ: درهختیکه له پپری گوپزی

(الطیب) تۆو توپکله تۆوی بۆنخۆشی

هۆشیار که رهوهی ههیه.

الْبَسْبَسُ: سارای چۆل و هۆل، (ك: بَسَابَسَ)

۵ (ترهات البَسَابَسِ): قسهی

پروپوچ و بی سهروبهر.

بهسه سترای بان باقله ی پی گورزه

بکری ۵ گورزه باقله ۵ تیشوی زنده،

باشماوهی تیشوو، (ك: بَزَم) ۵.

الْبَزْمَةُ: بهمانا (الْبَزِمَ)، (ك: بَزَالِمَ).

بَزَا بَزُوا: گوپی هه لهخست و سهرنجی دا

بۆنهوهی قسه که بییستی بان

شته که بیینی.

بَزَا الرَّجُلُ: پیاوه که سنگی دهره پیهوه

پشتی چال بووه.

بَزَا بَزَوَانًا: بازی دا، گوپی بهست.

بَزَا الرَّجُلُ بَزُوا: پیاوه که ی ملکه چ کردو

هه لهمهتی بۆ برد.

بَزِي بَزَا وَبَزَاءُ: سنگی دهره پیه پوه سکی

بهناودا چووه.

أَبْزَى به: ژهرباری کرد، هه لهمهتی

بۆبرد.

أَبْزَى بِالْأَمْرِ: بهسه رکاره که دا بالادهست

بوو کوئترۆلی کرد.

تَبَازَى: سنگی دهره پیه پاندو پشتی چال

کرد.

تَبَازَى الرَّجُلُ: پیاوه که ههنگاوهکانی

فراوان کردن، شهقاوی درپزی

هاویشن، خوی هه لگیشا بهشتیک

که لای نه بوو، لافی هه بوونی شتی

زۆر لی دمه داو ههچی نیه.

الْبَازَى: پپری بازی بچوکه بان بازی

مامناوهندی که بالیان مهیلوه

کورتن، قاجی و کلکی مهیلوه

درپزن، له جۆرهکانی باشوو بهیده ق

ههیه.

بَسْبُوسَة: چه لَوايه که له ناردی گهنم و
 شه کرو روژ دروست ده کړئ.
 بَسْتَرُ اللَّبَن: شیر که ی له سهر رڼبازی زانای
 فهرمنسی باستور ته عقیم کرد.
 الْبَسْتَرَة: ته عقیم کردن شیر له سهر
 رڼبازی باستور.
 الْبُسْتَار: باغچه په که دره خته خورمای
 بهرت بلاوی تیدان که ده کړئ له نیوان
 دارخورماگان دا کشت وگاڼ بکړئ.
 الْبُسْتَانِي: باخه وان.
 الْبَسْتَنَة: زانیاری به خپو کردن باغ و
 باغچه هکان و چ——وڼیه تی
 ومبه ره نانیان.
 بَسْرَ بَسْرًا وَبُسْرًا: په له ی کرد، روگرزی
 نیشان دا.
 بَسْرَ بِالْشَيْءِ: به وشته دهستی پی کرد.
 بَسْرَ فُلَانِ النَّخْلَةَ بَسْرًا: فلانکس ته لقیحی
 دارخورماکه ی کرد پیش نه وهی
 کاتی بی (پیش وخت موتوربه ی
 دارخورماکه ی کرد).
 بَسْرَ النَّبَات: گزو گیاهه ی شین خواردو
 کرد، هره به ناسکی مه ری تیدا
 له وهراند.
 بَسْرَ الْقَرْحَة: برهنه که ی چه لاشته وه پیش
 نه وهی چاک بیته وه و گۆشته و مزون
 بینیته وه.
 بَسْرَ الدِّين: فهرزه که ی وهرگرته وه پیش
 نه وهی کاتی بی.
 بَسْرَ السَّقَاء: شیر که ی خوارده وه پیش

نه وهی بیته هرؤ یا به می.
 بَسْرَ الْبُسْر: خورما کاله که ی تیکه ل کرد
 به خورمای ته پرو سرکه.
 بَسْرَ: توشی نه خویشی مایه سیری بوو.
 ابْسَرَ النَّخْل: دارخورماکه خورماکانی
 بوونه بهر سیله ه خورما کاله کانی
 خوش بوون.
 ابْسَرَ الْمَرْكَبُ فِي الْبَحْرِ: که شتی په که
 له دهریادا وهستا.
 بَاسَرَتِ الدَّابَّة: نازه له که پیش وخت
 به که ل هات.
 ابْسَرَتِ الرَّجُلُ: قاجی ته زی و نال بووه،
 قاجه که له کار که وخت.
 ابْسَرَ بِالْشَيْءِ: به وشته دهستی پی کرد
 له حه دیشی پیغه مبهردا هاتووه ده لئ
 ههرکاتی پیغه مبهردا له سه فهدا
 هه لبستایه دمیغه رموو: (اللَّهُمَّ بَكْ
 ابْسَرْتُ).
 ابْسَرَ النَّخْلَةَ وَالْحَاجَةَ: پیش وخت
 ته لقیحی خورماکانی کردن پیش
 وخت کار که ی نه انجام دا.
 ابْسَرَ الْفَاكَةَ: به ته پرو ناسکی میوه که ی
 لی کرده وه، ده گوتړئ: (ابْسَرَ
 الرَّأْيَ) رای خو ی دهربری پیش
 نه وهی جوان بیری لی بکاته وه.
 ابْسَرَ لَوْنُهُ: رنگی گؤرا، رنگی بزپکاو
 روی ترش بوو.
 تَبَسَّرَ: داوای خورمای نه که پوی کرد.
 تَبَسَّرَ الرَّجُلُ: قاجی ته زی.

تَبَسَّرَ النَّبَاتُ: زهوی هه لکۆلی
 بۆد ره هینانی روه که که پیش نه وهی
 به ناسایی سه رده ربینێ ۵ وه گوو
 نه وهی که خاکه لی وهی به هار
 که نگر که به بهی لیزانی خویان
 زهوی هه لده کۆلن که نگره که
 دده و زنه وه هیشتا سه ری
 دهر نه هیناوه.

الباسر: مایه سیری.

البَسْرُ: روگرزی ۵ ده گوتری: (وجه بسر
 وباسر) ۵ هه رواناوه بۆ ناو که تازه
 به تازه له ناسمانه وه دپته خوار.
 البُسْرُ: خورما پیش نه وهی پی بگاو
 شیرین بی ۵ میوهی تهرو تازه
 له هه رجۆرێک بی ۵ هه رشتیک تازه
 پی بگاو سه رمه تای بی ۵ هه روا ناو
 که تازه له هه وره وه ده بارێته
 سه رزه وهی.

البُسْرَةُ: تاکی (البُسْر) هه روا ناوه بۆ
 هه موو روه کێک که تازه
 سه رده ربینێ.
 المِبْسَارُ: نه ودره خته خورما به به که
 خورما به رسیله کانی نابنه روتابو
 شیرین نابن.

المُبْسِرَةُ: بای واده، بایه که ده بیته
 نیشانهی نه وه که باران بارین نزیکه
 ۵ (المُبْسِرَةُ) به مانا (المُبْسِرَةُ) دئ.
 بَسُّ الرُّجُلِ بَسًا: پیاوه که داوای کردو
 هه ولی داو تیکۆشا ۵ قاوتی دروست
 کرد ۵ قاوتی به یدا کرد.

بَسُّ الشَّيْءِ: شته که ی وردو خاش کرد،
 قورنان دمه رموی: ﴿رَبَّتْ الْجِبَالُ
 بَسًا﴾.

بَسُّ الشَّيْءِ رَفِيه: نه وشته ی بلاوه پیکردو
 زۆری لی رۆپی زۆری لی فه وتا ۵
 ده گوتری: (بَسْتُ مِنْه الْأَيَّامُ) رۆژگار
 کار بگه ری خۆی تیدا کرد، پیرو
 لاوازی کرد، کۆنی کردبوو ۵
 له حه دیخی موعده دا هاتوو ده لی:
 (ومعې برده قَدْبُسْ مِنْهَا) بورده به کم
 پی بوو کۆن بو بوو.

بَسُّ عَلَيْهِ عَقَارِيه: دوژمنه کانی نارنده
 سه ر، نۆکه رو پاساوه کانی نارنده
 سه ر بۆ نه وهی زیانی پی بگه به نن،
 نه زیه تیان دا.

بَسُّ لَه مِنْ يَتَخَبَّرُ بَخْبِرَه: که سیکی کرده
 جاسوس به سه ری وه بۆ نه وهی
 هه وانه کانی پی بگه به نیو
 له هه لسو که وتی ناگاداری بکا.

بَسُّ الْأَبْلِ رَبَهَا: به هیواشی خوشتره کانی
 ئازوتن ۵ یان له کاتی رۆیشتنی
 به په له دا هیواشی کردنه وه به وشه ی
 (بس بس).

بَسُّ بِالْقَاةِ: به وشه ی (بس بس) خوشتره
 شیردهره که ی هیواش کرده وه
 بۆ نه وهی رابوه ستیو بیدوشی.

بَسُّ الرَّجُلِ: پیاوه که ی دهر کرد دوری
 خسته وه ۵ (أَبَسُ الْأَبْلِ) به مانا (بَس)
 دئ ۵ له په ندی پیشیناندا هاتوو

دهلی: (الایاس قبل الایاس) نهرمو
نیانی گردن پئیش داواگردن و
پرکیشی کردن.

الْبَسُّ: رۆپی رابورد ۵ دهگوترئ:
(الْبَسُّ الحَيَّةُ على وجه الأرض) ۵
ماره که به سهر زهوی دا رۆپی کشا ۵
به مانا بلاو بونهوه دئ، دهگوترئ:
(الْبَسُّ الماء على وجه الأرض) ناوه که
به سهر زهوی دا بلاو بووه.

الْبَسَّاءُ: مئینهی (الْبَسَّاءُ) ۵ ناویکه
له ناوه گانی شاری مه کهه.
الْبَسُّ: پشلهی خۆمالی.

الْبَسَّاءُ: ناویکه له ناوه گانی شاری
مه کهه.

الْبَسُّوسُ: شوان ۵ حوشترئ شیرنه دا
مه گمر به لاواندن به وه وه هو
له گه لدان و پشی پشی بۆکردن، (ك:
بُسُّوس) ۵ هه روا ناوی ئافره مئیکه
بووه ته هۆی هه لگه رسانی شه پری
به سوس که له نیوان دوو هۆزی
گه وره ی عهره ب دا زیاد له سی سال
به رده وام بوو، له دهست رهشی و
خرابه کاری دا بووه ته نمونه ۵
له پهنه ی پئشینان دا هاتوو دهلی:
(أشأم من البسوس).

الْبَسِّيسُ: خۆراکی کهم.

الْبَسِّيسَةُ: قاوت، یان ئارد تیکه
به زهیت یان رۆن یان شتی
ترکرابی و دوا ی کولاندن بخورئ ۵
نان وشك بگریته وه ورد بگری و

تیکه ل به ناو بگری و بخوریته وه.
بَسَطَ الشَّيْءَ بَسَطًا: شته که ی بلاو کرده وه
۵ (بَسَطَ يده او ذراعه) دهستی خۆی
راخست باسکی راخست ۵ هه روا
دهگوترئ: (بسط کفه ونشر أصابعه)
له پی دهستی کرده وه، به نه گه گانی
بلاو کردنه وه.

بَسَطَ يَدَهُ في الإنفاق: دهست بلاوی کرد،
زیاد له پیویست مال و سامانی خه رج
کرد.

بَسَطَ يده اليه: دهستی یارمه تی یان
خرابه کاری بۆ درێژ کرد.

بَسَطَ لِسَانَهُ اليه: به خراپه یان به چاکه
باسی کرد.

بَسَطَ الله الرزق: خودا رزق و رۆزی
بۆ به نده گانی زۆر کرد.

بَسَطَ فَلَانًا: فلان که سی که یف خۆش کرد ۵
پئغه مبه ر (د.خ) دهر باره ی فاتیمه ی
که ی ده فیه رموی: (يَبْسِطُني
مَائِيْطُهَا) نه وشته ی فاتیمه دلخۆش
بکا منیش پی دلخۆش ده بم.

بَسَطَ المكان القَوْمَ أو الفِرَاشُ النَّائمَ:
شوینه که یان جیگه ی نوسته نه که
به رفراوان بوو بۆ یان زیاده ی
هه بوو.

بَسَطَ فَلَانًا على فلان: فلان که سی به سهر
فلان که سی دا بالا دهست کرد، ریزو
شکۆمه ندی پئیدا.

بَسَطَ العُتْرَ: پاساو و بیان وه که ی لی قبول
کرد.

بَسَطَ مِنْ فُلَانٍ: شهرم و حه‌ای لی
هه‌نگرت.

بَسَطَ لِسَانَهُ: زمانی کرایه‌وه و به‌ره‌وانی
که‌وته ناخاوتن.

بَسَطَ يَدَهُ: دمستی یارمه‌تی و به‌خشنده‌یی
بۆ ناتاجان دریژکرد.

بَسَطَ وَجْهَهُ بِسَاطَةٍ: دهم و چاوی
دره‌وشاپه‌وه.

بَاسَطَهُ: دلنه‌وایی کرد
بَسَطَ الشَّيْءَ: شته‌که‌ی بلآو کرده‌وه،
ناسانی کردو گری گویرکه‌ی تیدا
نهما.

اِنْبَسَطَ الشَّيْءُ: شته‌که بلآو بۆوه،
(البسطت يَدُهُ) دمستی پیاویتی و
یارمه‌تیدانی دریژکرد.

اِنْبَسَطَ لِسَانُهُ: زمانی کرایه‌وه که‌وته
قسه‌کردن.

اِنْبَسَطَ فُلَانٌ: فالانکه‌س که‌یف خۆش
بووه شهرم و حه‌ای وه‌لانا.

اِنْبَسَطَ النَّهَارُ: رۆژگار دریژبوون.
تَبَسَّطَ: بلآو بووه، ده‌گوتری: (تَبَسَّطَ فِي

كَلَامِهِ) قسه‌کانی رونکردنه‌وه و
گوزارش‌ی له‌بیرو راکانی خۆی دا و
خۆی پاراست.

تَبَسَّطَ فِي الْبَلَادِ: به‌هه‌مو و لات دا
که‌پاو هه‌موو شوینیکی پشکنی.

الْبَاسِطُ: ناوێکه له‌ناوه جوانه‌کانی
په‌رومردگار.

الْبَاسِطَةُ: قامه‌تی پیاو به‌جۆرێك

ده‌ست هه‌لپێ بۆ حه‌وا.
اَلْبَسَاطُ: زه‌وی پان و پۆر.

اَلْبَسَاطُ: هه‌رشتێك رابخری و بلآو
بکریته‌وه و هه‌روا به‌مانا زه‌وی پان
دی و دیزه‌و مه‌نجه‌لی گه‌وره و
جۆرێکه له‌راخه‌ر له‌خوری و ده‌زو
دروست ده‌کری.. به‌گوردی پیی
ده‌گوتری: قالی، فه‌رش، (ك: بَسَطَ).

اَلْبَسَاطُ: له‌زانباری حیساب دا ژماره‌ی
هه‌مه‌به‌رزێ که‌رتی ئاسایی یه.
اَلْبَسَاطُ مِنَ الْاَذَانِ: گۆنجه‌کی پانی
که‌وره، (ك: بَسَطَ).

اَلْبَسَطَةُ: زنده‌و به‌شی زۆر و قورئان
ده‌فه‌رموی: ﴿وَزَادَهُ بَسَطَةً فِي الْعِلْمِ
وَالْجَنَمِ﴾.

اَلْبَسَطَةُ مِنَ النِّسَاءِ: ئافه‌رتی جوان و
نهرم و ناسك و نان که‌له‌نارد و شیرو
هیلکه و شه‌کر دروستکراپی.

اَلْبَسِيطُ: پینچه‌وانه‌ی موره‌که‌به و
شتێك ئاسان بی و گری و گوئی
تیدانه‌بن و په‌کیکه له‌به‌حه‌ره‌کانی
عه‌روز و زه‌وی پان و به‌ره‌راوان.

اَلْمُبَسَّطُ: روبه‌ری ته‌خت و پان و پۆر.
بَسَطَ طَرْمَةً: گوشتی ران ته‌واویل و سیری
تیکه‌ل ده‌کری پاشان ده‌هه‌نجندری.
بَسَقَ الشَّيْءُ بَسْقًا: شته‌که به‌رزبووه و
گه‌شته شوینی خۆی.

بَسَقَ الرَّجُلُ: پیاوه‌که ناوو شوهرتی
بلآو بووه، ده‌گوتری: (بَسَقَ أَصْحَابَهُ)

(هَوَسَلٌ)، (ك: بُسَلَاءٌ) هـ.

بَسَلُ الطَّعَامِ أَوْ الشَّرَابِ: خَوَارِدْنَه كِه يان شه رابه كه گۆپانی به سهردا هاتو به كه لكی خواردن و خواردن هه نه هات، تَنَكْچوو گۆپا.

بَسَلُ الْيَوْمِ وَالْقَوْلِ: رۆژمه كه توندو تیز بوو قسه كه زبرو ناخۆش بوو.

بَسَلُ فُلَانًا: سهرزهنشتی فلانی كرد هـ (بَسَلَ عَنْ حَاجَتِهِ) په لهی له نیشه كهی كرد.

بَسَلُ الشَّيْءِ: كه كه م لئی و مرگرت (بَسَلَ الدَّقِيقُ) ئارده كهی له هیله كه دا.

بَسَلٌ بَسَالًا وَبَسَالَةً: نازاو به هه ئه مت بوو چاونه ترسو و بئ منه ت بوو هـ له كاتی شه ردا گرژو مۆن بوو (هر باسل).

أَبَسَلَ الشَّيْءُ: شته كهی قه دهغه كرد.

أَبَسَلَ نَفْسَهُ لِلْمَوْتِ وَالضَّرْبِ: ملی دا بۆمردن و لیدان و هیج په له قازهی نه كرد، خۆی راهینا له سهر نازاره كانی و چاومروانی ناكام بوو.

أَبَسَلَ الشَّيْءُ وَفُلَانًا: شته كه یان فلانكه سی كرده بارمه.

أَبَسَلَ فُلَانًا لِلْهَلَاكَةِ: فلانكه سی ته سلیمی تیداچون و هیلاكه ت كرد هـ قورئان دهغه رموی: ﴿أَنْ تُبَسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ﴾.

أَبَسَلَ فُلَانًا لِعَمَلِهِ: نیشه كهی به فلانكه سی سپاردو خسته نه ستوی.

(وَبَسَقَ عَلَى أَصْحَابِهِ) به سهر

هاوه لانی دا له ناو هاوه لانی دا بهرز بووه و ناوو شوهرتی پیاوهتی نه و دهنگی دایه وه هـ له حه دیشی (ابن الخنیفة) دا هاتوو دهغه رموی: (كیف بَسَقَ ابوبكر اصحاب رسول الله).

بَسَقَ فِي الشَّيْءِ: له وشته دا كارا مابوو لیزان و كار دروست بوو هـ (أَبَسَقَتِ الثَّاقَةُ وَالْجَارِيَةُ وَخُورُهَا) شیر له گوانی خوشتره كه یان له مه مکی ئافهرته كه هاته دهره وه به بئ نه وهی بپنجوی بووبی، مندالی بووبی.

بَسَقَ عَلَيْهِ: به سهریدا بهرزبووه گهوره و شكۆمه ند بوو.

بَسَقَ فُلَانٌ: ناوو شوهرتی پیاوهتی بهرز بووه.

الْبَاسِقَةُ: هه وری سپی و بئ خه وش و رنگ رون هـ پنیغه مبه ر له وه صفی هه ودا دهغه رموی: (كیف ترون براسقها).

بَسَاقَةُ الْقَمَرِ: به ردیكی سپی صافه هه میشه ده دره وشیت هه به كوردی پیی دهگوتری به رده سیخرو.

الْبَسِيقَةُ: زه وی په كه كه به ردی رهشی تیدابن.

بَسْكَوِيَت: بسكیت، له ئاردو شه كرو هیلكه و رۆن دروست دهكری.

بَسَلٌ بَسْرًا: له ناكامی رق هه لسانی روی گرژ بوو یان له روی نازابه تی به وه هـ (هو باسل)، (ك: بُسَلُ وَبَاسِل) هـ

بَسْلَةُ: له شه پدا بهر بهر هگانی کرد.
 بَسْلٌ وَجْهَهُ: دهم و چاوی خوی زورگرزو
 مۆن کرد.
 بَسْلُ الطَّمَامِ او الشَّرَابِ:
 خواردمه مینیه که یان شهرابه که ی
 ترشاندو له که لگی خست.
 ابْتَسَلَ فُلَانٌ لِلْمَوْتِ: فلانکس خوی
 ته سلیمی مردن کرد.
 تَبَسَّلَ الرَّجُلُ: پیاوه که روی گرز کرد
 له ناکامی رق هه لسانی و نازابه تی
 خوی نازا کردو وره ی به خوی دا.
 تَبَسَّلَ الرَّجُلُ: دهمه نی ناشیرین بوو،
 گرزو مۆن بوو.
 اسْتَبَسَلَ فُلَانٌ: فلانکس هرکیشی
 شهرپی کردو خوی خسته ناوی و
 گیانی خوی بۆمردن داناو له گیانی
 خوی بورد.
 اسْتَبَسَلَ لِلْمَوْتِ او الضَّرْبِ: به مانا
 (اَبَسَلَ) هاتووو.
 البَّاسِلُ: شیر ۵ شیری ترشاو ۵ سرکه ی
 تام گۆراو ۵ قسه ی توندو زبری
 ناخوش.
 بَسْلٌ: به تی.
 اَلْبَسْلُ: شتی حه رامو نه شیاو،
 قه دهغه گراو، گوشراوی روکه ی
 عوصفورو خه نه ۵ پیاوی دهم و
 چاونا شیرین، نه کله و مه تو رهزا گران.
 بَسْلًا لَهُ: هاوار بۆنه و (بَسْلًا بَسْلًا)
 نامین نامین.
 اَلْبَسْلَةُ: روکه یکی باقله ناسایه و سالانه یه

له پیری قهرنیاتی په پوله شیوه یه و
 جۆر هگانی زۆرن گه لاکه ی و تۆوه که ی
 ده کوئیندرئو ده خورئ.
 اَلْبَسْلَى: به مانا (اَلْبَسْلَةُ) به.
 اَلْبَسْلُ: صیغه موباله غه یه ۵ ناویکی شه
 بۆ شیر.
 اَلْبَسِيلُ: پاشماوه ی شهراب که له بنکی
 په رداخ دا به مینیت هوه و شه وی
 به سه ردا تپه پری.
 اَلْبَسِيلَةُ: به مانا (اَلْبَسِيلُ) دئ ۵ تالی
 تامی هه ندئ خوراک ۵ ترمس.
 اَلْمَبَسْلُ: شیر.
 بَسَمَ بَسْمًا: دولیوی لیک کردنه ووه و ددانی
 به باشی ده رکه و تن ۵ واته پیکه نینی
 بینه نگ، نه وهش سوکترین جۆری
 پیکه نینه و جوانترین شیوه یه تی،
 زهرده خه نه.
 تَبَسَمَ: به مانا (اَبْتَسَمَ) دئ ۵ چرۆ
 غونچه که بکریته ووه.
 اَلْبَسِيمَةُ: جۆری که له حه لّوا که له
 گوژی هیندی و شه کرو که میک
 ناردو رۆن دروست ده کری.
 اَلْمَبَسِمُ: پوک ۵ هه روا لوله یه که له دار
 یان له مه عده ن یان له و جۆره
 ئاگردان (ده مه قه له ی) نیرگه له ی
 ده خریته سه ر (ك: مَبَاسِمَ) ه.
 بَسَمَلٌ: (بسم الله الرحمن الرحيم) ی کرد ۵
 یان نوسی.
 اَبَسَنَ: شیوه و روخساری جوان بوو،
 پیستی جهسته ی نه رم بوو.

(ك: بُشْرَاءٌ، هـ، هـي بشيرة)، (ك: بشائر).

أَبْشَرَتِ الْأَرْضُ: زهوی سهرمتای روہکی لی ہاتہ دہرہوہ.

أَبْشَرَ الرَّجُلُ: پیاوہکہ کہیفخوش بوو دہگوترئ: (أبشربه) پیئ دلخوش بوو ۵ لہفورٹان دا ہاتوہوہ: ﴿وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ﴾.

أَبْشَرَ الناقة: حوشرہکہی بہکہن دا ۵ بان حوشرہکہ کہلی گرت.

أَبْشَرَ فُلَانًا: فلانکہسی کہیف خوش کرد.

أَبْشَرَ الْفَرَحَ وَجْهَهُ: کہیفو شادی دہمو جاوی گہش کردہوہ.

أَبْشَرَ الْأَدِيمَ: پیستہکہی جوان کرد.

أَبْشَرَ الرَّجُلَ: نہزمونہکہی تہواو بوو (ہو مُبْشَرٌ).

بَاشَرَ زَوْجَهُ مَبَاشَرَةً وَبَشَارًا: پیستی لہپیستی ژنہکہی کہوت ۵ لہکہلی جوت بوو ۵ لہفورٹان دا ہاتوہوہ دمفہرموئ: ﴿وَلَا تَبْأَشِرُوهُمْ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ﴾.

بَاشَرَ الْأَمْرَ: بؤخوی سہروکاری ٹیشہکہی کرد ۵ (بَاشَرَ الْفَعْلَ) بہبن ناومندو واسیتہ، خودی خوی کارہکہی نہنجام دا.

بَاشَرَ النِّعِيمَ فُلَانًا: کاریگہری نازو نیعمہت لہسہر فلانکہس دہرکہوت.

الْبَاشِئَةُ: جہوالٹیکی نہستورہ کہلہ (بن شہی) کہتان دروست دہگری ۵ زمہبیلہہکہ بہرچنہہکہ بہبن دہسک لہ لقی دارخورما دروست دہگری ۵ گاسنی جوت، (ك: بواسن).

بَسَنَ: بہمانا جوان دی ۵ دہگوترئ: (حَسَنَ بَسَنَ) جوانو شوخ.

الْبَشْتُ: کولہ بال ہستہک ۵ پؤساکیکہ لہخوری دروست دہگری نہستورہ قوئی نین ۵ لادیپیہگان زستان لہبہری دہکہن.

بَشَرَ بِهِ بُشْرًا: کہیف خوش بوو (بَشَرَ فُلَانًا بِالْأَمْرِ) فلانکہسی بہکارہکہ دل خوش کرد (بشر فلاناً بوجه طلق) بہروپہکی خوشہوہ فلانکہس بہرہو روی بووہ.

بَشَرَ الْأَدِيمَ وَغَيْرَهُ بُشْرًا: پیستہکہی کہول کرد ۵ قہلاشتیہوہ.

بَشَرَ الشَّارِبَ: سمیلی کورتکرنہوہ ہمتا وای لہ ہات پیستی ژرموی سمیلہکانی دہرکہوتن ۵ لہحہدہشی پیفہمبہردا ہاتوہوہ (أمر ان بَشَرَ الشَّوَارِبَ بَشْرًا).

بَشَرَ الْجَرَادُ الْأَرْضَ: کولہ چی رووہک لہزہوی دا ہہبوو خواردی.

بَشَرَ بِالشَّيْءِ: ہیوای موژدی لی کرد.

بَشَرَ بِالْخَبَرِ بُشْرًا: بہہہوالہکہ دلی خوش بوو.

بَشَرَ بَشَارَةً: جوانو شوخ بوو (ہو بَشِيرٌ)،

بَاشَرَ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ: دوسته که ی خستنه
به نایه که ووه به یه کیه ووه نوساندن ۵
پیغه مبر (د.خ) له پاره ووه دوعای دا
فهرموویه تی: (اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ إِيمَانًا
بِشَرِّهِ قَلْبِي).

بَشَّرَتِ النَّاقَةُ أَوِ النَّخْلَةَ: حوشره که یان
دارخوما که نوبه ره که ی دهر که وت.
بَشَّرَتِ الرِّيحُ بِالْفَيْثِ: بایه که له گهن
خوی دا هه وورکی باراناوی هیئا ۵
قورئان دمفه رموی: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ
يُرْسِلَ الرِّيحَ مُبَشِّرَاتٍ﴾.

بَشَّرَ فَلَانًا: هه والیک ی دلخوش که ره ی
به فلان که س راگه یاند ۵ قورئان
دمفه رموی: ﴿يَا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ
بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَى﴾.

بَشَّرَ صَاحِبُ الدِّينِ النَّاسَ: خاومنی
شهریعت و بانگخوازی نایین واده ی
پاداشتی خودایان دا به خه که ۵
قورئان دمفه رموی: ﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ
جَنَّاتٍ﴾.

إِبْتَشَرَ الشَّيْءَ: تو یکل ی له شته که
کرده وه، که ولی کرد، پیسته که ی لی
دارنی.

تَبَاشَرَ الْقَوْمُ: خه که که مزده ی
خویشیان ددها به یه گتری.

تَبَشَّرَ: که یف خوش بوو هه له له ی
کیشا.

اسْتَبَشَّرَ: که یف خوش بوو ۵ ده گوتری:
(اسْتَبَشَّرَ بِالشَّيْءِ) موژده ی خوشی به

وهدیه اتنی شته که دا ۵ قورئان
دمفه رموی: ﴿يَسْتَبْشِرُونَ يَغْمَةِ مَنْ
اللَّهُ وَلَفَضْلٍ﴾.

اسْتَبَشَّرَ فَلَانًا: به مانا (بَشْرَةً) دی.
البُّشَارُ: (البُّشَارُ مِنَ النَّاسِ) ناده میزادی
هیچ و بوچ و خو پری.

البُّشَارَةُ: هه والی دلخوش که ره که له وه
پیش موژده پی تراو ناگای لی نه بوه
۵ هه روا نه وخه لات و موژدانه یه
که موژده پی تراو ده داته موژده دهر،
(ک: بشائر) ۵ (بشائر) به مانا دمفو
ته پل و نه و جوړه شتانه یه.

بَشَائِرُ الصَّبْحِ: به ره به یان و سه ره تای
رؤژبوونه وه.

بَشَائِرُ الرَّجْسِ: دیارده جوانه کانی
روخسار.

بَشَائِرُ الْفَاكِهِ وَالزَّرِيعِ: نوبه ره و باکوره ی
میوه و بهروبوومی کشت وکال.

البُّشْرُ: گه شانه وه ی روخسار.

البُّشْرُ: ناده میزاد.

البُّشْرَةُ: روی دهره کی پیست ۵ (بَشْرَةُ
الْأَرْضِ) نه و گژوگیایه ی به که م جار
دهرده که وئ.

البُّشْرَى: موژده، موژدانه.

البُّشْرِيَّةُ: کومه لیکن له موخته زیله
له سه ر ربازی بیشری کوری
موخته میرن.

البُّشُورُ مِنَ الرِّيحِ: نه و بایه یه که
موژده ی بارانی پییه.

بَشِعَ الطَّعَامُ وَالْكَلَامُ: خواردنه‌كه ناخوښ بوو قسه‌كه زېرو ره‌ق بوو.

بَشِعَ خَلْقُهُ: له‌بهر وشكى و ناخوښى خواردنه‌كه قورگى ته‌سك بووه خواردنه‌كه‌ى پېدا ناچې.

بَشِعَ الرَّجُلُ: بۇنى دهمى گۇړا، ده‌گوتړئ: (بَشِعَ لَمُهُ).

بَشِعَ خَلْقُهُ: ره‌وشتى ناشيرين بوو، دل‌و دهرونى پيس بوو.

بَشِعَ وَجْهُهُ: روخسارو ديمه‌نى ناشيرين بيوون.

بَشِعَ الْوَادِي: دوله‌كه به ئاده‌ميزاد يان به‌ناو ته‌نگه‌بهر بوو.

بَشِعَتِ الْخَشَبَةُ أَوِ الْعَرْدُ: داره‌كه گرڼى زوړ بون.

بَشِعَ بِالْأَمْرِ: به‌كاره‌كه ته‌نگه‌تاوو چارپس بوو.

بَشِعَ بَعْدَهُ: هه‌لمه‌تى بۇ دوژمنه‌كه‌ى برد، به‌توندى په‌لامارى دايه.

أَبْشَعَهُ الطَّعَامُ أَوِ الشَّرَابُ: خۇراكه‌كه يان شه‌رايه‌كه هينده ناخوښ بوو لى

تۇراو بۇى نه‌خورا.

اسْتَبْشَعَ الشَّيْءُ: شته‌كه‌ى به‌ناشيرين دايه قه‌لمو لى ناپازى بوو.

بَشِقَ بَشَقًا: چاوى تى‌بېرى و زوړى سه‌پر كرد.

بَشِقَ الثَّرَبُ: شته‌كه‌ى هه‌لگرت.

بَشِقَ الثَّرَبُ: به‌هيواشى گراسه‌كه‌ى بېرى.

بَشِقَ فَلَانًا بِالْعَصَا: به‌گۇچان له‌فلا‌نكه‌سى دا.

التَّبَاشِيرُ: ته‌باشيرى هه‌موو شتتېك

سه‌ره‌تاو نۇبهره‌كه‌يه‌تى و ده‌كوو

سه‌ره‌تاو ديارده‌ى به‌رمبه‌يان،

نۇبهره‌ى ميوه‌ى گول و نۇبهره‌ى

خۇرماو ميوه‌ى تر و نه‌و رڼكه‌و

دياردانه‌ى به‌هوى ره‌شه‌باوه له‌سه‌ر

زه‌وى ديارده‌كه‌ون.

التَّبَشِيرُ: بانگه‌وزاى بۇ نايين.

المُبَشِّرَةُ: ناميرى رازاندنه‌وه.

المُبَشِّرَةُ مِنَ النِّسَاءِ: ئافره‌تتېك

كه‌له‌هه‌موو رويه‌كه‌وه جوان و بى

عه‌يب بى.

أَلْمُبَشِّرَةُ مِنَ النِّسَاءِ: به‌مانا

(أَلْمُبَشِّرَةُ) دئ.

أَلْبَشْرَفُ: پېشه‌كى ئاوازي مۇسېقا.

بَشَى وَجْهُهُ بَشًا وَبَشَاشَةً: دهمو چاوى

جوان و گه‌ش و روناك بوو، روخوښ

بوو و (بَشَى فَلَانٌ بَفْلَانٍ) فلا‌نكه‌س

به‌پي‌تكه‌نين روى گه‌شه‌وه به‌ره‌و پوى

فلا‌ن بووه.

بَشَى لَهُ بَخِيرٌ: به‌شى دا، خي‌رى پى‌كرد.

أَبْشَتِ الْأَرْضُ: زه‌وى په‌كه‌م روه‌كى خوى

رواند، سه‌ره‌تاى گزوگياى دهرخست و

گزوگياكه‌ى راساو تېك هالا.

تَبَشَشَ بِهِ: به‌مانا (بَشَى) دئ.

أَلْبَشِيشُ: دهمو چاو، روخسار.

بَشِعَ الطَّعَامُ بَشْعًا وَبَشَاعَةً: خۇراكه‌كه

تامه‌كه‌ى ناخوښ بوو، ده‌گوتړئ: (بَشِعَ

بِالطَّعَامِ) خواردنه‌كه‌ى بۇ قوت نه‌چوو.

الباشق: باشوو، جۆرئکه له بازو هه لۆ
گورج و گۆله و بالنده مه کی به تواناو
به مه بره گۆشت خۆره جهسته ی
دریژمو دهن دوکی کورت و جه ماومه،
(ك: بواشق).

البَشِيقُ مِنَ الرِّجَالِ: نه وکه سه مه
خۆده خاته کاری و مه اوه لی رزگار
نایه.

بَشَكْتَ الدَّابَّةَ بَشْكَاً: و لاخه که
به خیریای له غاردان دا هه نگاوی
هه ئینا.

بَشَكَ فُلَانٌ: فلان درۆی کرد (هر باشک
وبشاک).

بَشَكَ الشَّيْءُ: شته که ی بری، لیکی کرده وه،
پارچه پارچه ی کرد.

بَشَكَ الدَّابَّةَ: به خیریای و لاخه که ی لی
خوری، ئاژی.

بَشَكَ الثَّرَبُ: قوماشه که ی درو به
دروانیکی خراب، ته فه له کانی لیک
دوووربوو.

بَشَكَ الْعَقَالُ: عه گاله که ی کرده وه، شلی
کرده وه.

بَشَكَ الْكَلَامَ: قسه کانی تیکه ل به درۆ
کردن، (بَشَكَ الْعَمَلَ) کاره که ی خراب
نه نجامدا.

بَشَكَ الشَّيْءُ: شته که ی تیکه ل به شتی
ترکرد.

اِبْتَشَكَ الْكَلَامَ: به مانا (بشکه) دی.
اِبْتَشَكَ الْخَيْطَ وَخَصَاهُ: دزه وکه په چرا،

دووله ت بوو.

اِبْتَشَكَ فُلَانٌ: فلانکس درۆی کرد.

اِبْتَشَكَ الْكَلَامَ: درۆی تیکه ل قسه کانی
کرد ه به سه ر دهسته کی و سه فه ری
قسه ی کرد ه (اِبْتَشَكَ عَرَضَ فُلَان)

ناموسی فلان که سی شکاند.

اَلْبَشَكِي: گورج و گۆل و جهسته سووک:
ده گوتری: (نَاقَةُ بَشَكِي وَإِمْرَأَةٌ

بَشَكِي) خیرا رۆو جهسته سوکه.

اَلْبَشَكِيُّ: ناسنیکێ درۆی سه ر
گۆچانییه نان و سه موونی پی له
ته ندووو و فیرن ده رده هیندری.

بَشَكُورُ الْعَمَلِ: نه و فه لانگه یه شانه

هه نگوونی پی له هه نگه لان
ده رده هیندری.

اَلْبَشَكِيُّ: خاویلیه کی گه وریه له گه رماودا
به کار ده هیندری.

بَشِمَ مِنَ الطَّعَامِ بَشْماً: زۆری له و خواردنه
خوارد تالیی و هرز بوو نینه لای
کرد.

اِبْتَشَمَهُ الطَّعَامُ: زۆر خۆری کۆنه ندای
هزری تیک داو ته بیاتی گۆری.

اَلْبَشَامَةُ: دره ختیکی بۆنخۆش و تام
خۆشه، سیواکی پی ده کری،
گه لاکه ی ورده، بی به ره، که گه لاکه ی
بیری یان لقیکی بیری شیرێ سپی لی
دی.

اَلْبَشْمَلَةُ: دره ختیکی به رداره، له پییری
دار گۆله کانه ه له ولاتی میصرو
فه راخه کانی ولاتی شام ده پوی.

بَصْرَ بَصْرًا وَبَصَارَةً: زانی، ناگاداربوو، ناسی.

بَصْرَ به: پیتی زانی، دیتی، تیتی روانی بۆنهومی ناخۆ دهیناسی.

أَبْصَرَ فُلَانًا: فلانکەس بەچاو

سەپیرکردو بینی ۵ بەچاوی دۆ

عەقل شتەکە ی زانی و رێگای راستی

دۆزییهو ۵ هاته شاری بهصره.

أَبْصَرَ النَّهَارَ: رۆژی روناک پهیداوو

شهو نهما وای لێهات ههموو شتیکی

تیدا دهبیندرا ۵ (أَبْصَرَ الطَّرِيقَ)

رێگاگه ناشکر او دیاربوو،

نیشانهکانی بهباشی دهبیندرا.

أَبْصَرَ إِلَيْهِ: روی تیکرد (أَبْصَرَ الشَّيْءَ):

شتهکە ی بینی ۵ بۆی روانی ناخۆ

دهبینی.

تَبَاصَرَ الْقَوْمُ: جەماوەرەکە پەکتریان

بینی ۵ ههندیکیان ههندیکیانی دی.

تَبَصَّرَ: تیفکری و لێی وردبۆوه، (تَبَصَّرَ

الشَّيْءَ): لهشتهکە ی کۆلیهوه بزانی

چییهو چی بۆدەردەکەوئ ۵ سەپری

کرد بزانی ناخۆ دهبینی.

إِسْتَبَصَرَ: بهمانا (أَبْصَرَ)یه (إِسْتَبَصَرَ

الطَّرِيقَ وَالْأَمْرَ) رێبازەکە ناشکر اوو

دەرکەوت، زاندر ۵ (إِسْتَبَصَرَ مِنْ أَمْرِهِ

وَدِينِهِ) بوو بهخاوهن عەقل و قام

لهناپینی خۆی حالی بوو تیگهیی ۵

(إِسْتَبَصَرَ الشَّيْءَ) شتهکە ی رون

کردهوه.

بَشَنَسَ: ناوی مانگی نۆیهمی سالی

قیبطی پهو دهکهوئته وهرزی بههار.

البَشَنَسُ: روهکیکی ناوییه لههپری

نیلۆقهره، بهروالهت له چۆم و

زهلکاودا دهروئ، لهناو چهوزی ئاودا

دهروئندری.

بَصَبَصَ الْكَلْبُ: سهگهکه کلکی لهقاند

بهتهمای نهوهمبوو شتیکی بهلوتهوه

بچی، یان بۆ خۆبردنه پێشهوهو

رازی کردنی خاوهنی.

بَصَبَصَ الْإِبِلُ: حوشترهکه لهکاتی خودیه

بۆ خوئندن کلکی باداو بهپهله

رۆی.

بَصَبَصَ فِي دَعَالِهِ: لهکاتی دوعاو پارانهوهدا

ئهنگوشتی شایهتومانی بهرز

کردنهوهو رای وهشاندن.

بَصَبَصَ بِسَيْفِهِ: شمشیرهکە ی راوهشاندا.

بَصَبَصَ الْجُرُزُ: بیچوووهکه چاوی ههلینان.

بَصَبَصَ الْأَرْضُ: پهکهه روهکی رواوی زهوی

دەرکەوت.

بَصَبَصَ الرَّجُلُ لِلْمَرْأَةِ: پیاوهکه فشه ی بۆ

ناهرمهکه کردو دلداری لهگهڵ دا

ئههجام دا.

تَبَصَّبَصَ: بهمانا (بَصَبَصَ)یه.

البَصْبَاصُ: نهسپێکی شێیه، شینایی

زۆر پێوه دیاری.

البَصْبَاصُ: حوشتری قهه باریکی کزو

لاواز. لهومرو گهلایهک بهپێوه ماب ۵

ناوی کهه ۵ رۆژی گهرم ۵ شیر ۵ نان.

بَصْرَ بَصْرًا: بینی ۵ (بَصْرَ به) پیتی زانی.

الباصِرُ: چاوی تیزو بینا ۵ (الباصرة)
بؤ مینه به کاردی.

البَصَارَةُ: توپکلی فول و گیای (ملرخی)
یان پنگه بکولئ و بیته گیا برزانه
بؤ خواردن.

البَصَرُ: چاو، هیزی دیتن له کاتی
تیکه لئوونی تاریکی و رووناکیدا
له سهرتای شهوو کۆتایدا.

صَلَاةُ الْبَصَرِ: نوپزی شیوان یان نوپزی
به یانی ۵ دهگوترئ: (لعلته بین سمع
الأرض وبصرها) له شویننکی چۆله وانی
ئه وهم کرد، کهس نه ببینیم.

البَصَرُ: بهردی سهپی نهرم ۵ قوری
لینج و بهرداوی.

البَصَرُ: بهردی سهپی نهرم.
البَصَرُ: زهوی باشی گله سوور ۵ توپکل
۵ بهرزی و نهستووری هه موو شتیک
ئه ملا و نهولای.

البَصْرَةُ: زهوی رهق و بهست ۵ بهردی
نهرم که سهپی تیدابج ۵ قوری لینج
که بهرده وردهی تیدابن ۵ شارکی
که ورهیه له عیراق له سهر که ننداوی
فارس ۵ (البصرتان): بهصره و کوفه.

البَصْرَةُ: زهوی باشی گله سوور ۵
تارمایی و پاشماوهی شیر.

البصريون: نهوانه ی پال شاری بهصره
دهدرین ۵ نه حوییه کانی بهصره.

البصيرُ: ناویکه له ناوه کانی خودا ۵
کوپرو نابینا.

البَصِيرَةُ: هیزی ههست پیکردن ۵
زانپاری و نه زموون ۵ بهلگه ۵
چاودپیری و جاسوس ۵ په نند
وهرگرتن و تهمن بوون ۵ بهردمهک
هه موو دهرگا دابگری ۵ ههرشتیک
بکرتیه مهتال و پارێزهر ۵ که مێک
له خوین که نیشانه ی له سهر
بریندار بوونی نیچیر، (ك: بصائر،
وبصائر).

المُبَصِّرُ: چاودپیری و سهر په رشتیاری و
پارێزهری شت.
بَصْرًا بَصِيصًا وَبَصْرًا: دره و شاوهیه.

بَصْرُ الْعَيْنِ: بهتیه ی چاوریانی ۵ (بصر الماء)
ئاوه که پرزا.

بَصَصْتُ الْأَرْضَ: زهوی سهرتای گزو
گیاکه ی دهرکه وت.

بَصَصَ الْجُرْدُ: بیچوووه که چاوی کرده وه.
تَبَصَّصَ الرَّجُلُ: پیاوه که مه را یی کردن

(ماستاوی کرد).

بَصَعَ الْمَاءَ بَصْعًا: کهم کهم ئاوه که پرزا.

بَصَعَ الْعِرْقُ بَصَاعَةً: عاره که له بن مووی
جهسته ی هاته دهر.

تَبَصَّعَ الْعِرْقُ: به مانا (بَصَعَ) دی.

البَصْعُ: کونی پچووک پچووک که ناوی
پیا نهیه.

البَصِيعُ: عهرهقی چۆراو، عهرهقی
زهنگول زهنگول.

بَصَقَ بَصْقًا: نهوه ی له ناو ده میدابوو تفی
کرده وه.

بَصَقَ الشَّاةُ: مەرەكەى دۆشى و بېچوو
لەسكيدا بوو.

البُصَاقُ: تەف كەرپۇڭىرى ۋە ھەروا ئەو
خەتە و پەتە كە كۆنەندامى ھەناسە
لەكاتى نەخۇشيدا دەرى دەدا.

البُصَاقَةُ: (بصافة القمر) بەردە سىخرو
بەردىكى سېيىھ دەردە وشىتەو.
بَصْلُهُ مِنْ ثِيَابِهِ: روتى كەردەو ۋە
پۇشاكەكەى لەبەردا رنى.

تَبَصَّلَ الشَّيْءُ: تويكەكەى وەكوو
تويكە پياز سوارى يەكتەر بوون.

تَبَصَّلَ فُلَانًا: فۇلانكەسى لەپۇشاك روت
كەردەو ۋە دەگوتىرى: (كَبَصْلُهُ)
زۇرپان پەرسىيار لىكرد تا ھىچى
پىنەما.

البَصْلَةُ: قەبارە روەكەكە بىنكەكەى
كەوانەبىيە لەزىر گۇدا پىدەگا، رەگى
ورد وردى ھەن لەزىرىيەو بە
گەكەدا رۇدەجىن، لقو پۇپىشى
ھەن، كەمىك لەزەوى بەرز دەبنەو
ۋە ھەيە پىچراو ھەو دەخورى، ھەيە
پىچراو ھەيە ناخورى وەكوو بىنكى
سەوسەن ۋە خراپى سەر، ھىلكەى
سەر، (ك: بَصَل).

البُوصَلَةُ: ئامپىرىكە: دەوروبەرى پى
دپارى دەكرى.

بَعِمَ بَعْمًا: بە سەرە پەنجەى مۆرى كەرد.
البَعْمُ: چاۋە قاماك.

البَعْمُ: ئەستورابى پۇشاك ۋە جلى زۇر.

البَصْمَةُ: شوپنەوارى مۆر بە چاۋە
قاماكەو.

بَصَا بَصْرًا: زىدەپەوى كەرد لە
لىكۆلىنىۋەوى ئىۋەوى لای
دوۋمنەكەى پان قەرزدارەكەى
ھەيە.

بَصَا الْخَيْرَانِ بَصْرًا: زۇر ھەوئىدا گونى
نازەلەكە سەرە ناوبكا.

البَصْرَةُ: پىشكۆ ئاگر.

تَبَضُّضٌ فَلَانًا: ھەموو مافىكى بۇ فلان
وەرگرت.

الْبُضْبَاضُ: مِنَ النَّاسِ وَالْحَيَوَانِ: خاۋەن
ھىزو توانا.

الْبُضْبَاضَةُ: ئەۋكەسەى جەستەى تىرو
پرو رەنگى پىستى صافو بىگەرد
بى ۋە پىستى تەرو ناسك بى.

بَضُّ الْبَدَنِ: بَضَاضَةٌ وَبَضُوضَةٌ: جەستەى
تىروپرو بوو تەرو ناسكو گەش بوو
ۋە دەگوتىرى: (بَشْرَةٌ بَضَّةٌ وَبَضِوضَةٌ):
پىستى تەنكو تەرو تازە.

بَضُّ الْمَاءِ بَضًّا وَبَضْرَضًا: ئاۋەكە پىرزا، لە
جەرەكەو دەلۇپ دەلۇپ تەكى كەرد.

بَضُّ الْحَجَرِ: بەردەكە ئاۋى لى رەوان
بوو ئاۋى لى ھاتە دەر وەكو عەرەق.

بَضُّ عَيْنِهِ: ھەرمىسكى باراند.

بَضُّ: تەرو تازەبوو، پىستى ناسكو تىرو
پرو بوو.

ابْتَضَّ الشَّيْءُ: شتەكەى لە رىشە
دەرگىشا.

تَبْضُضَ حَقَّةً: مافی خۆی ورده ورده
ومرگرت، کهم کهم قهرزه کهی
ومرگرت هوه.

البُضاضَةُ: پاشماوهی کهم له ئاو که له
بیانه و حاجه تدا ده مینیت هوه
دهگوتری: (مافی السقا بضاضة) له
کونده که دا چوپ ئاوی تیدا نه ماوه.
بَضَعَ الدمع بضاً: فرمیسکه که له چاو تزاو
قه تیس مان، هه لئه وهرین، نه پزان.
بَضَعَ من الماء ربه: تیر ئاو بوو، گه دهی
پر بوو له ئاو.

بَضَعَ من فلان: له فلان چارز بوو له
دوباره و سرباره کردنه و دهی
ئاموزگاری بۆیه ئاموزگارییه کانی
بی برین.
بَضَعَ فلان: بازرگانی کرد.

بَضَعَ اللحم: گوشته کهی پارچه پارچه
کرد.
بَضَعَ الجلد: پیسته کهی هه لدری و شهی
کرد.

ابضَعَ الثیئ: شته کهی کرد به کالای
بازرگانی.

باضَعَ الزوجة: سهر جینی ژنه کهی خۆی
کرد، له گه لی جووت بوو.

بَضَعَ الجلد واللحم وغيرهما: به مانا
(بَضَعَة) دی.

إِبْضَعَ الشیئ: شته که کهرت بوو،
لیبووه ووه، هه لدر.

تَبْضُضَ العرق: عاره ق له بنکی مووه کانی

له شیه ووه کهم کهم هاته دهر
دهگوتری: (بَضَضَت الجبهة)
ناوچه وانی عاره قی کرد.

استَبْضَعَ الشیئ: شته کهی کرده کالای
بازرگانی
ههیه ده لی: (كَمْضُضِ التمر الی
هجر) خورمای برد بۆ هه جهر بۆ
فرۆشتن
شینکایه تی).

الباضعة: برینیک پیسته کهی برابی
خوینی لینهیه.

البضاعة: نهو کالاو سامانهیه که
بازرگانی تیدا بکری، (ك: بضائع).

البضغ: له ژماردا (له سیوه تا نو) دهکا،
دهگوتری: (بضعة رجال وبضغ نساء)
له قورئاندا دمه فرموی: ﴿فَلْبِثْ فِي
السَّجْنِ بِضْغٍ سِنِينَ﴾.

البضغ: هاوسهر گری
مارهیی
بیلامانهی ئافرت، (فهرج)،
(ك: بضوع وأبضاع).

البضعة من اللحم: پارچه گوشت
دهگوتری: (هو بضعة منی).

البضیعة: نهو شتهیه کالای دهخریته
سهر.

المبضغ: مقهست.
بَطَّوْ بَطْناً: به سستی رۆیی، ته مبهل بوو
(أبطا) دواکهوت.

بطأ: ژێوانی کرده ووه له کاریک که
سوربوو له سهر نه نجامدانی.

تباطا: به مانا (بَطَّنَ) دئ.

تَبَطَا: به مانا (تَبَاطَا) یه ۵ (اسْتَبْطَاه):

داوای لیکرد خوی دوا بخا، تمبهلی

بکا ۵ به تمبهلی له قه لهدا.

بُطَّان: دهگوتری: (بُطَّان ما فعل کذا

بُطَّان ما کان کذا): تمبهلی نه کرد،

دوانه کهوت.

بَطْبَطَ البَط: مراوییه که دهستی کرد به

قیرو قازو ۵ له ناو ناوه کهدا خوی

نقوم کردو مه له ی کرد.

بَطْبَطَ رَأى فلان: بیرو بۆجوونی فلان

لاوازبوو.

بَطَّحَ الشَّيْءَ بَطْحاً: شته که ی بلاو کرده وه،

رای خست ۵ (بَطَّحَ المكان)

شوینه که ی تهخت کرد، ریکی

خست.

إِنْبَطَّحَ: فراوان بوو ۵ (إِنْبَطَّحَ فلان) به رهو

دهم راکشا، له سمر سکی پالکهوت ۵

(بَطَّحَ) به مانا (إِنْبَطَّحَ) یه.

تَبَطَّحَ السَّيْلُ: لافاوکه به پانتایی دۆله که

هات ۵ (تَبَطَّحَ فلان) فلان کس

دابیه ی بۆ لمبه لانی خوار مه کهه.

اسْتَبَطَّحَ المكان: شوینه که به رفراوان

بوو، تهخت بوو.

الْبَطَّحُ: شیوی بانو پۆر که لافاوی

پیدا برپاو هندی زیخ و لبو

به رده ورده به جی بیلی ۵ شوینیکه

له خوار مه کهه چونکه هه مان

دیاردی پیوه دیاره، (ك: أَبَاطَح) ه.

البُطَّاحُ: بزپکاندن و ورنه یه که

له ناگامی له رزو تاوه له نه خوش

دیاری دهدا.

البَطَّاحُ: به مانا (الْبَطَّاحُ) ه.

البَطَّحَةُ: مه سافه یه که به ئه ندازه ی

قامه تی ئاده میزادی راکشاو.

البَطَّيْحَةُ: به مانا (الْبَطَّيْحُ) ه.

أَبْطَحَ: کاله کی له لا زۆر بوون ۵ کاله کی

خوارد.

تَبَطَّحَ: کاله کی خوارد ۵ له خواره زم

دابیه ی و نیشته جیبوو ۵ دهگوتری:

(التَّبَطَّحُ خیر من التَّبَطَّحُ) نیشته

جیبوون له مه کهه باشتره له نیشته

جیبوون له خواره زم.

البَطَّيْحُ: کاله ک ۵ روه کیکی سالانه یه

به سمر زه ویدا بلاو دمیته وه

له پیری کوله که یه ۵ به ره که ی خر

بان دریز یان مه یله و دریزه ۵

جۆری زۆرن ۵ حیجازیه کان پیی

ده لئین: (الطَّبِيحُ):.

المَبْطَحَةُ: شوینێ زۆری کاله ک ئی بروی،

(ك: مَبَاطَح) ه.

بَطَّرَ الشَّيْءَ: شته که ی دراند، شه قی کرد

(هو مبطّر) (هو بطّر).

بَطَّرَ فلان بَطْرًا: فلانکس چوستو چالاک

بوو، زنده ره ویکرد له که یضو شادیدا

(بَطَّرَ بالأمس) به وشته بارگران بوو،

له سمر شانی قورس بوو ۵ سه ری

سورماو چه ران بوو ۵ (هو بَطَّرَ).

زانای جوله‌که ۵ جۆره بالنده‌یه ک
بالی کورتن و گوشتنه، له ده‌شته‌کانی
باشورو لهدم دهریاگان زۆره.

البَطْرُك: پێشه‌وای نه‌صرانییه‌کان ۵

سه‌رۆکی سه‌هرانی ئوسقوفه‌کان ۵
زانای جوله‌که، (ك: بطارك، بطاركة).

بَطَشْ به بَطْشاً: به‌شیوه‌ی توندو تیز

په‌په‌شی کردی. قورنان دمه‌رموی:

﴿وَإِذَا بَطَشْتُمْ بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ﴾.

بَطَشْ بَالَشِي: به توندو تۆلی گرتی ۵ له

ریوایه‌تدا هاتوو (فاذا موسى باطش

بجانب العرش).

بَطَشْ عليه: هه‌له‌مه‌تی برده‌ سه‌ر.

بَطَشْ في العلم بباع بسیط: یوو به دهریای

زانپاری و زانست (هو باطش و بطاش

وبطیش).

باطش فلان فلاناً مباطشة و بطاشاً:

فلان‌كه‌سو فلان هه‌ریه‌كه‌هان

په‌لاماری ئه‌وی تری دا،

هه‌ریه‌كه‌هان له عاست خۆیه‌وه

ده‌ستی درێژ کرد بۆنه‌وه‌ی په‌لاماری

ئه‌وی تر بدات.

بَطَطُ الدمل وغوه: گوانه‌كه‌ی درێ،

دومه‌له‌كه‌ی دهرکرد.

بَطَطُ: باززگانی به‌ مراوی کرد، مراوی

کردنه‌ کالای کرین و فروشتن ۵

ئه‌ومنده‌ ماندوو بوو برستی لیڤا.

بَطَطُ العَجَبِي: هه‌وپه‌ره‌كه‌ی پان کرده‌وه،

درێژی کرده‌وه.

بَطَرُ النعمة: نازو نيعمه‌ته‌کانی به‌که‌مو بی

نرخ زانی و کوفرانی نيعمه‌تی کرد ۵ له

قورناندا هاتوو دمه‌رموی: ﴿وَكَمْ

أَهْلَكْنَا مِنْ قُرْبَىٰ بَطَرْتُمْ مَعِشَتَهُ﴾.

بَطَرُ الْحَقِّ: حه‌ق و راستییه‌کانی پاش گوی

خستن و په‌سه‌ندی نه‌کردن به

ناحه‌قی له‌قه‌له‌م دان.

بَطَرُ الشَّيْءِ: ئه‌وشته‌ی دزاو رقی لیڤی

هه‌لسا به‌بی ئه‌وه‌ی شیای ئه‌و رق

لیڤوونه‌ بی.

أَبْطَرُ: كه‌یف خۆشی کرد ۵ (أَبْطَرُ فلاناً

ذراعاً) ئه‌ركیکی خسته‌ سه‌ر شانی

فلان كه‌نه‌توانی ئه‌نجامی بدا.

البطير: چه‌قه‌ چه‌ناوی دهمدرێژی بی

حه‌یاو رۆچوو له‌ گومپاییدا.

أَلْبَطِرُ: په‌زیشکی ئازهل.

أَلْبَطَارِيَّة: پیل، باتری ۵ خه‌زانیکی

بچوکه‌و چه‌ن شتیکی تی

هاخندراوه‌ کیمیا ئاسا کاری خۆیان

ده‌که‌ن ته‌پاری کارهبانی وه‌به‌ر

ده‌هی‌نن و له‌کاتی پێویستدا

هه‌له‌ده‌گرئ ۵ چه‌ند جۆریکی هه‌یه.

تَبَطَّرَقَ: به‌ لارو له‌نجه‌و مراوی ئاسا

رۆیشت.

أَلْبَطَارِق: پیاوی درێژ داوه‌ل.

البطريق: لوت به‌رزو له‌خۆ رازی و

به‌فیز ۵ بالنده‌ی قه‌له‌و گوشتن ۵

سه‌رکرده‌یه‌کی رۆمانه‌کان بووه ۵

لیزان و کاراما له‌شه‌پدا ۵ سه‌رۆکی

سه‌ره‌ك ئوسقوفه‌کانی مه‌سیحی ۵

البَطاطُ: نهو کهسهی مهنجهئی رون

تیدا هه لگرتن دروست دهکا ۵

نهو کهسهی بازرگانی به و جوړه

قاپ و قاچاغوه دهکا.

البَطَّةُ: جوړیکه له به له وهر د شوبه یته

مراوی وهی لهو بال و ملی دریزتره

۵ کورته و توکمه یه.

البَطِيطُ: دروژن، سهرسورمان ۵ پیللو

به بی مل.

المِبطُ: نهو کیردو چه قوه یه که دومه لی

بی شق دهری، (ک: مباط).

المِبطَةُ: به مانا (المِبطُ) دئ.

البطاقة: پارچه و دهرقه یه کی بجو و که

له کاغز یان له شتی تر هندی

شتی تایبه تمه ندی له سهر

دمنو و سړی.

البطاقة الشخصية: په رپه که یان

(په راویله که) ناوی تاکه گانی

خیزانی تیدا دمنو و سړی یان هی

هندی کیان و به گوړه ی پیویست و

به لکه نامه یه کی ره سمی پر و

پیکراوه، (ک: بطاق، بطاقات.) ۵.

بَطْلُ الشَّيْءِ بَطْلًا وَبَطْلًا: شته که

به فیرو چوو، فه و تاو و مرنه گیرابه وه،

ده گوتړی: (بَطْلُ دَمٍ القَتِيلِ) خوینی

کوژراوه که به فیرو چوو هه رکاتی

توله له بکوژه که نه کرایه وه به

کوشتنه وه یان به خوین و دهرگرتن ۵

نهو شته فاسید بوو، برپاره که ی

هه لومشاپه وه، حوکه که ی پوچ بووه

۵ ده گوتړی: (بَطْلُ الْبَيْعِ) (بطل

الدلیل) (هو باطل).

بَطْلُ الْعَامِلِ: کرکاره که بی کار مایه وه

نیسی دهست نه که ووت.

بَطْلُ حَدِيثِهِ بَطْلًا: قسه گانی قه شمهری و

گالته بوون.

بَطْلُ بَطْرَلَةٍ: نازابوو، پاله وانییه تی نواند ۵

(هو بَطْلُ)، (ک: ابطال) ۵.

اَبْطَلُ: شتی به تال و بی بناغهی هینایه

ناراه.

اَبْطَلُ فِي حَدِيثِهِ: به مانا (بَطْلُ) دیه.

اَبْطَلُ الشَّيْءِ: شته که ی پوچ کرده وه،

هه لیو هاشانده وه ۵ ده گوتړی: (اَبْطَلُ

البيع، والحکم والدلیل والعمل) له

قورئاندا دهرموی: ﴿وَلَا يُبْطَلِرْ

اَعْمَالُكُمْ﴾.

بَطْلُ الْعَامِلِ: کرکاره که ی له کار خست

۵ (بَطْلُ الْعَمَلِ) وازی لی هینا.

تَبْطُلُ: خوئی نازاکرد، خوئی به نازاو

وره بهرز نیشان دا ۵ شوین ری بازی

پوچ و سهرگردانی که ووت.

تَبْطُلُ الْقَوْمَ: شتی به تال و پوچیان

خسته ناراه و کاریان پیکرد.

الْأَبْطُولَةُ: نهو شته یه له پشکین و

فه حص کردنددا دهرنه چیی (ک:

ابطال).

الْبَاطِلُ: به مانا (الْأَبْطُولَةُ) دئ ۵

لهزاراوهی شهرع زان و یاسا ناساندا

شتیکه بناغهی نه بی و له بنه رمتدا

گرت، (هر مبطن).

أَبْطَنَ الثَّوْبَ: گِرفانی بُو کراسه که کرد

ه دهگوترئ: (أَبْطَنَ فُلَانًا): فُلَان

که کسی به سهر نهینیه کانی دا

ناگادار کرده وه.

بَطَّنَهُ: له ورگی دا، (بَطَّنَ الثَّوْبَ) گِرفانی

بُو کراسه که کرد.

تَبَطَّنَ الرَّاوِي وَالْكَلَّا: چووه ناو شیوه که

ناو پاوانه که و پئیدا گهرا ه (تَبَطَّنَ

الأمر وفُلَانًا) له شته که ی کؤلییه وه و

ناوهرؤکی زانی، ناگاداریو به سهریدا.

اسْتَبَطَّنَ الرَّاوِي وَحَمْرَهُ: چووه ناو

شیوه که.

اسْتَبَطَّنَ أَمْرَهُ: نهینی نیشی خؤی زانی.

اسْتَبَطَّنَ الْأَمْرَ: کاره که ی له دلی خؤیدا

شارده وه.

الْأَبْطَنُ: ده ماری که له حاجی پئشه وه ی

نه سپدا.

الباطنُ: ناو ی که له ناوه جوانه کانی

خودا، واته زاناو ناگادار به سهر

هموو نهینی و شاردراوه کاندا.

الباطن من كل شيء: ناوهرؤکی نه وشته

(الباطن من الأرض) شوینی نه وی و

جال، (ك: أبطنة وباطن) ه.

الباطنة من الرجل: نهینییه کانی پیاو.

الباطنية: گروپ یکن له شیعه پئیان

واپه شهر یعت روی ناشکراو دیوی

نهینی هه یه، به ته نویل و راسته و

پاسسته گردن ده زاندرئ.

هوج بی به پیچه وانه ی (فاسد) که

بناغهی هه یه وهندی مهرجی

پئویستی تئیدانین.

البَطْمُ: همزوان ه دهنکه سه وزه ه له

پئری فسته ه ه دره خته که ی له

چوار مهتر بُو هه شت مهتر

به رزده بیته وه ه له کیوو که ژ

دهرؤی، هه زوانه که ی به ناسکی و

به رهقی ده خورئ دره خته که ی

به کوردی پئی دهگوترئ: داره به ن،

بنیشیشی ئی دهکری، له کوردستان و

ولاتی شام و گه ئی شوینی تر دهرؤی.

بَطَّنَ الثَّوْبَ بطرنا: شته که نهینی بوو ه

(بَطَّنَ من فُلَان ربه) بوو به پئری

نه وو پشتگیری له و کرد، (بَطَّنَ

الرَّادِي وَالْثِيَّتَ بَطْنًا): که و ته ناو

قه دی دۆله که یان ناوهرپاستی

ماله که وه و هاتوچؤی تئیدا کرد ه

(بَطَّنَ الأمر والرجل) له کاره که ی

کؤلییه وه پیاوه که ی پشکنی و

ناوهرؤکی زانی، کابرای ناسی و

نهینییه که ی زانی ه له ورگی کابرای

دا ه دهگوترئ: (بَطَّنَهُ الداءُ) ورگی

تووشی نه خؤشی بوو.

بَطَّنَ بَطْنًا: سَك نیشی تووش بوو.

بَطْنُ: که یفخؤش بوو، ته ر ده ماخ بوو، مال و

سامانی زؤر بوو ده و له مه ند بوو.

بَطْنُ: ورگی گه وره بوو ه (بَطْنُ المكانِ)

شوینه که دوور بوو.

بَطْنُ: سکی نه خؤش که و ته، سَك نیشی

البَطَانُ: پشتينيكه له سهر گۆشتى سك
دمبه سترئ ۵ دهگوترئ: (فلان عريض
البطان رخی البال) فلان كه س
پشتينى پانه و دلى نارامه.

البَطَانَة: ديوى ناوه وى پۆشاك،
پنجه وانهى ديوه كهى دمره وى ۵
نهئى ۵ دوست و نزىكى پياو كه
نهئى و پهنا مهكيه كانى ناشكرا
بكا ۵ له زانيارى پزىشكيدا (البطانة)
بريتييه له و پهرده (طلائيه): كه
هممو (أرعيه) خوئينييه كان و
له مفاوييه كانى داپۆشيوه له ناوه و،
(ك: بطان) ۵.

البَطْنُ من كل شئ: ديوى ناوه وى شت ۵
سك ۵ پهكجار مندالبوون،
هيلكه كردن، بهروبووم دمر كردن ۵
دهگوترئ: (نشرت المرأة بطنها)
نافرته كه مندالى زۆر بوون.
البَطْنُ: سك نيشه.

البَطْنَان من الشئ: ناومراستى شت.
البَطْنَةُ: زۆر خواردن و گهده پهبوون له
خۆراك.

البَطْنُ: پهبوو، دهگوترئ: (كيس بطن).
البَطْنُ: مهنزليكه له مهنزله كانى مانگ
۵ سى كوچكهى سى نه ستيهرى
بجووك: كه سى گۆيهك پيك دهنن ۵
كلؤرايى بچوك ۵ نه و دوو كلؤراييه
بچووكهى لاي خوارووى دل كه
خوينيان تيدا كۆده بپته ووه له وپوه

پالى پپوه دمنرئ بۆ ناو دهماركان.
المِبْطَان: ورگ زل ۵ زۆر خۆر.
المُبْطَنُ: نه وى گهدهى بچووك بى ۵
سك بچكۆله ۵ قهه بارىك ۵ نه سپيك
سك و پشتى سپى بى باقى جهستهى
ههر رهنگيك بى.

الباطيه: كوپهى گهوره له شوشه يان
شتى تر كه بۆ مهپى و شهراپ
بهكاربى، (ك: بواط).
بَطْرَ بَطْرًا: له ناومراستى ليوى سهروى
لويهكى لى هاتبى ۵ دهگوترئ: (هر
أَبْطَرُ و هي بَطْرَاء).

البَطَّارَة: نه و لوميه كه له گوانى
مهر دابه ۵ ميتكه، قيتكه له
شهرمگاي نازلهدا ههروا لهه
نافرتهيش دا.
أَبْطَرُ: بهمانا (البطارة) دئ.

تَبَطَّرَمَ: ليوى سهروى بهرزكرده ووه له
رقا چرچاندى.
تَبَطَّرَمَ: بهمانا (بَطْرَمَ) دئ ۵ ههروا بهمانا
نه حمه قى و نه قامييه.

بَطَّ العازف العود بظًا: كه مانچه ژمه كه
دهستى دابه كه مانچه كهى بۆنه وى
بيژمى.

أَبْطَ فلان: فلان قهله و بوو، (بظًا خُمه
بَطْرًا و بَطْرًا) گۆشتى گرت گۆشتن
بوو.

بَقَعَ الماء: ناوه كه قله قلهى كرد له كاتى
هاتنه دمره وى له گۆزه و ته نه كه و

شتی وا ۵ (نَبَعَ الرجل) بیاوکه
 خیرا قسه‌گانی کردن و پیومرویی.
 الْبَغْبَعُ: لاسایی کردنه‌وی ناوه که له
 زهره‌که‌ی دپته‌ده‌روه.
 بَعَثَهُ بَعْثاً وَبَعْثَةً: به‌ته‌نیایی ناردی ۵
 ده‌گوتری: (بَعَثَ الیه له) ناردی،
 ره‌وانه‌ی کرد.
 بَعَثَ فُلَاناً مِنْ نَوْمِهِ: فلانکه‌سی به‌خه‌به‌ر
 هیئا، له‌خه‌و راستی کرده‌وه.
 بَعَثَ اللَّهُ الْخَلْقَ بَعْدَ مَوْتِهِمْ: په‌رومردگار
 دوا‌ی مردن ناده‌میزاده‌گانی زیندوو
 کردنه‌وه و بلا‌وه‌ی پی‌کردن بۆ
 به‌هه‌شت و دۆزه‌خ.
 بَعَثَ الْبَعِيرَ: گوریسی پی به‌ستنه‌وه‌که‌ی
 کرده‌وه و خوشتره‌که‌ی به‌ره‌لا کرد.
 بَعَثَ فُلَاناً عَلَى الشَّيْءِ: فلانکه‌سی هه‌لئا
 بۆ‌کردنی نه‌وشته.
 بَعَثَ عَلَيْهِمُ الْبَلَاءَ: به‌لای به‌سهردا دان.
 ابْتَعَثَهُ: به‌مانا: (بعثه) دئ ۵ له‌حه‌دپت دا
 هاتوو ده‌فه‌رموی: (اَتَانِي اللَّيْلَةَ اَيَّانَ
 فَاَتَعَثَانِي) له‌خه‌و راستیان کرده‌وه.
 انْبَعَثَ: هه‌لساو راپسکوت ۵ (انبعث في
 السِّر) به‌خی‌رای ریوی.
 انْبَعَثَ لِحَاجَتِهِ: بۆ‌ی راپسکوت.
 تَبَاعَثَ الْقَوْمُ عَلَى كَذَا: خه‌لکه‌که
 هه‌ندیکیان دا‌وایان له‌هه‌ندیکیان
 کرد بۆ‌کردنی فلان شت. په‌کتریان
 هه‌لئا بۆ‌کردنی.
 تَبَعَثَ: راپسکوت، سور بوو له‌سهر

نه‌نجامدانی فلان کار.
 الْبَاعِثُ: ناویکه له‌ناوه‌جوانه‌گانی
 خودا.
 بَعَاثُ: شوینیکه له‌نزیک شاری
 مه‌دینه، دوا شه‌ری نیوان نه‌وسو
 خه‌زهرج له‌و شوینه‌کرا
 له‌سهرده‌می جاهیلیدا.
 الْبَعَثُ: بوژانه‌وه، زیندو بوونه‌وه، روژی
 قیامه‌ت و ژپانه‌وه.
 الْبَعَثُ: نپردراو، شان‌دو ره‌وانه‌کراو چ تا‌ک
 بی چ کۆ.
 الْبَعْثَةُ: کۆمه‌لیکی پیکه‌پنراوه بۆ
 نه‌نجامدانی کاریکی تایبه‌تی کاتی
 ره‌وانه‌ده‌کرین، هه‌یه‌بیعه‌که‌ی
 سیاسییه، هه‌یه‌بۆ مه‌به‌ستی
 خویندنه... هتد.
 بَعَثَ الشَّيْءُ شَتَه‌که‌ی په‌رت و بلا‌وه‌پیکرد
 (بعثر المتاع) هه‌ندیکی هه‌لئا‌نه‌وه
 به‌سهر نه‌وانی که‌ی دا دان.
 بَعَثَ الْمَخْبُوءَ: شته‌شاردراوه‌که‌ی دهره‌پنا ۵
 له‌قورئاندا ده‌فه‌رموی: ﴿اِذَا بَعَثَ
 مَالِي الْقُبُورِ﴾.
 بَعَجَ الْبَطْنُ بَعْجاً: سکی هه‌لدپری و
 ریخۆله‌گانی دهرکه‌وت.
 بَعَجَ الْأَرْضُ: زه‌وی هه‌لدپری ۵ ده‌گوتری:
 (بَعَجَ الْأَرْضُ اِبَاراً) بیرى زۆری له
 زه‌وییه‌که‌دا لی‌دا (بَعَجَ الْمَكَانَ) له
 ناوه‌استی زه‌وییه‌که‌دا رو‌نیش‌ت،
 وه‌ستا ۵ (هر باعج وبعج).

بَعَجَ الْبَطْنُ: بؤ موبالغەيە واتە زۆرى
هەلئەرى يان زۆرى هەلئەرىن ە (بَعَجَ
المطر الأرض) باران زەوى هەلئەرى،
چونكە زۆر بە لێزمە بارى.

إِنْبَعَجَ: بەرفراوان بوو، ئەملاو ئەولای
ئاوە لا بوون ە شەق و پەق بوو.

إِنْبَعَجَ السحابُ: هەور بارانیکی زۆرى
باراند ە (انْبَعَجَ فلان بالحدیث): فلان
كەس كەوتە قسەو درێزەى بە
قسەكانى دا.

تَبَعَجَ: بەمانا (التَّبَعَجَ دئ).

بَعَدَ بَعْدًا: پێچەوانەى نزیکە ە لەناو چوو
ە لە لاوانەمدا زۆرى گوت دوور
مەكە و مەرەو.

بَعَدَ بَعْدًا: بەمانا (بَعَدَ) هاتوو ە (مر بعد)
ە (بَعَدَ به) دوورى خستەو ە
بەهیلایى برد، تێداچوو.

أَبْعَدَ فُلَانٌ: زۆر دوور كەوتەو ە
لەسنوور دەرچوو، زێدە رەویكرد.
أَبْعَدَ فِي الْأَمْرِ: ئەكارەكەدا رۆچوونى
ئەنجامدا.

أَبْعَدَ الشَّيْءُ: شتەكەى دوور خستەو.

باعده مباحدة وبعادا: بەمانا (أَبْعَدَةُ دئ)،
هەمروها بەمانا خۆى لى
دوورخستەو ە ستمى لێكرد.

باعد بين الشيئين: دوو شتەكەى لێك
دور خستەو ە قورئان دەفەرموئ:
﴿فَلْيَقَالُوا رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا﴾.

بَعَدَ: بەمانا (أَبْعَدَةُ دئ).

أَبْعَدَ: بەمانا (بَعَدَ دئ).

تباعدا: بەمانا (أَبْعَدَ) هاتوو دەگوترئ:
(تَبَاعَدَ عنه ومنه).

تَبَعَدَ: بەمانا (تَبَاعَدَ) دئ ە دەگوترئ:
(تَبَعَدَ منه وعنه).

اسْتَبْعَدَ: دوور كەوتەو، (اسْتَبْعَدَ الشَّيْءُ)
شتەكەى بە دوور لەقەلم دا ە
دوورى خستەو.

أَلْبَعَدَ: وشەپەكە لەجىاتى ئاوە لەكاتى
زەم كردندا دەگوترئ: (أهلك الله
الأبْعَدَ) لە حەدەيث دا هاتوو
دەفەرموئ: پیاوێك هاتە خزمەت
پێغەمبەر (د.خ) وتى: (ان الأبعَدَ قد
زلى) مەبەستى خۆى بوو.

بَعْدَ: پێچەوانە (قَبْلَ) يە ە زەرفىكى
ناسنوور دارەو موبهەمە تائىضا فە
نەكرئ ماناكەى ديارى نادا.

أما بَعْدَ: وشەپەكە بەزۆرى لە وتاردا
بەكار دەهێنرئ ە نیشانەى ئەوەيە
وتارپێژ لە باسیكەو دەچیتە سەر
باسىكى تر، هەر بۆيە بەم وشەپە
دەگوترئ: (لفصل الخطاب) ە (وبَعْدَ)
بەمانا (أما بَعْدَ) وە ە وەلى
بەئەندازەى (أما بعد) بەهێز نيبە.

أَبْعَدَ: نىوان دوورى شتێك لە شتێكى
دیکە ە دەگوترئ: (بَعْدًا له): دوورى
لە رحەمەت بۆى و هىلاك و تێدا
چوون بەشى ئەويە ە دەگوترئ:
(إنه لمر بَعْدٍ) واتە خاوەن رابوو

بكا وهكوه نهوه كهروئشك كه

دهيگري دهيوئ خورزگار بكا.

البُغُوصُ: له ناده ميزادا نيسقانكي

پچوكه له نيوان دوو سمتيدا.

بَعْضُهُ البَعْضُ بَعْضاً: ميشووله گه ستي.

بَعْضُ الشَّيْءِ: شته كه ي پارچه پارچه كرد.

بَعْضُ الْمَكَانِ بَعْضاً: شوينه كه ميشووله ي

زور بوو.

ابْغَضَتِ الْأَرْضُ: زهويه كه ميشووله ي

زور بوو.

بَعْضُ الشَّيْءِ: شته كه ي پارچه پارچه

كرد.

كَبَّضَ الشَّيْءُ: شته كه كه رت كه رت

بوو.

بَعْضُ الشَّيْءِ: به شيك له شته كه جا زورين

يان كه م.

الْبَعْضُ: ميشووله و ميشو و مه گه زى

تري زيانبه خش.

بَعْضُ: زنده رويي كرد له نه قامي و كاري

خراپه و هه لس و كهوتي ناشيرين.

بَعْضُ الْحِمَارِ: گيانله بهر كه ي سهر برى.

ابْغَضَ: نهركيكي خسته سهر شاني كه

ناتواني نه نجامي بدا.

بَسَّحَ الْمَطَرُ وَالسَّحَابُ بَعْشاً: ناوي باران و

هه وره كه به ريژنه و لنكيژه رزايه

سهر زهوى.

بَسَّحَ الْمَاءُ بَعْشاً: زوري ناو پيدا كرد (البَّغَاغُ)

زوري نه ي ناو له همورا ه كالو كه مرسه.

بَقِيَ الرَّابِلُ بَقاً وَبُعْلاً: ريژنه بلرني دلويه

بوجونيكي قول و جهزم و خوگريه.

بَعْدَكَ: وشه به كه بؤ ناگدار كرنه وه،

واته: ناگداري دواوت به.

الْبَعِيدُ: دور: دهگوتري: (أَقَامَ غَيْرَ

بَعِيدٍ) كه ميگ مايه وه.

بَعَرَتِ الشَّاةُ وَالنَّاقَةُ بَعْراً: كشپلي كرد ه

مه ركه يان حوشتره كه كشپلي كرد.

بَعَرَ الشَّيْءُ: كشپلي پيدا دا، بؤي هاويشت.

ابْعَرَ الْأَمْعَاءَ: چي له ريخوله يدا بوو

دهري هينا.

بَاعَرَتِ الدَّابَّةُ خَالِبَهَا مِبَاعرةً: نازه له كه

كشپلي به دوشه ركه دا كرد.

البُعَارُ: نه بقی گه وه.

البَّعْرُ: كاويژ كراوه ي نازه له ه كشپلي

نازه له كاويژ كه ره وه، جگه له ره شه

ولاخي مالي.

الْبَعِيرُ: ههر حوشتره كه به كه لكی

سوارى بي، به كه لكی ناوسبوون بي،

نه مهش كاتي كه ته مهني بگاته چوار

سال.

المِبْعَرُ، المِبْعَرَةُ: شوي ني هاتنه دهر وه ي

كشپل.

بَعَزَتْهُ بَعَزَةً: له شوي ني نه گونجاو ليكي

بلا و كرده وه، وردو هاپى كرد.

تَبَعَزَ: به رت و بلاويژه.

بَقِيَ الشَّيْءُ بَعْشاً: شته كه تيگچوو،

به له هازه ي كرد.

تَبَعَصَ: له ناو باومش و ده ستدا

به له هازه ي كرد و ويستي خو قوتار

گه و ره له ناكاوئك كرايه وه ۵ (بعق
الحيوان والإنسان بُعاقاً):
گيانله بهر كه يان ناده ميزاده كه
دهمى كرده وه، تا هيزى تيدا بوو
نه پاندى.

بَقَّ عَنْ الشَّيْءِ: بهردهى له سر هه ثمالى ۵
(بَقَّ المطر الشديد الأرض) بارانه كه
به خوږهم و ليژمه كه زه وييه كه
دې.

بَقَّ البئر: بيره كه هه لگه ند ۵ (بَقَّ
الجمَل) حوشتره كه سهر پېرى.
بَقَّ: بؤ موبالغهميه.

اِبْتَقَى في الكلام: له قسه گانيدا توږه
سر كيش بوو.

اِنْبَقَى: شق بوو (اِبْقَى السحاب
بالمطر) هوره كه به بارينى باران
شق بوو ۵ (اِبْقَى في الكلام) به مانا
(اِبْتَقَى) هاتوو.

تَبَقَّ المطر: به خوږهم بارانه كه بارى،
(بَقَّ في الكلام) به مانا (اِبْقَى) هاتوو.

الباعق: بارانى ناوه خت و چاوږوان
نه كراو كه به ريزنه و دلوپه ي گه و ره
ببارئ ۵ هه روا به مانا لافاوى
هه سهين دئ.

بَعَكَ بالسَّيْفِ بَعْكَاً: به شمشير له ملاو
له ولاى دا ۵ (بَعَكَ جسمه بَعْكَاً):
جهسته ي نه ستوو رو نه كله و مت بوو.
البعوكاء: په كتر هينان و بردن و
شهرو هه را.

البَعْكُوكَةُ: كومه لئيك له ناده ميزاد يان
جه له بيك حوشتر له قهره باغى و
تيكړژاندا بين و بچن ۵ شوينه وارى
خيل و هوز له هوبه و گوندو
هه واره گانياندا ۵ ناوه پاستى خانوو
كه پرو سابات و رهشمال ۵ (بعكوكه
الصيف والشتاء) گهرمه ي گهرماى
هاوين يان كاتى سه هوز بهندان و
جهرگه ي سهرماى زستان، (ك):
بعاكه ه.

بَعَلَ بعلاً وبعللة: هاوسه رگيرى كرد، ژنى
هينا يان شوى كرد، دهگوتري: (بَعَلَ
الرجل وبعلت المرأة).

بَعَلَ عليه: فهرمانى پيكر، ليى توږه بوو
خوى به سهره وه ياده دا.

بَعَلَ بامرِه بَعلاً: به كاره كه ي وافى وږما
توشى سهر سوږمان بوو.

باعل مباعلة وبعالة: ژنى هينا،
هاوسه رى په پيدا كړد ۵ يارى و
دهستبازى له گهل ژنه كه پيدا كړد.

باعل القوم قوماً آخرين: هه نديك له و
هوزو قه و مه ژنيان له هه نديكيان
خواست.

ابتعلت المرأة: نافرته كه گوږپرايه لئ
ميږده كه ي بوو.

تباعل الزوجان: زن و ميږده كه يارى و
دهستبازيان كړد.

تبعلت المرأة: نافرته كه نه ركى
سهرشاني بهرام بهر ميږده كه ي

به جیهینا دهگوتری: (بعلت
زوجها).

استبعل: زنی هینا.

استبعل النبات: روهکهکه بهبی نمرک و
ماندوو بوون له رهگهکانیهوه ناوی
خواردوه پیویستی به ئاودانی
خاومنی نهکرد.

البعل: میړد ۵ زن ۵ تمبولکهو بهرزایی زهوی
که ناوی جوگا نهگریتموه، تهنیا به
ناوی باران ئاوبدری ۵ کشتوکالیک بهبی
ئاودیرکردنی له رهگهکانیهوه ئاو
بخواتهوه ۵ خاومن شتو لیپرسراوی،
(ك: بَعْلٌ رُبْعٌ وَهَوْلٌ).

بعل: ناوی بتیکه عمرهبهکان لهپیش هاتنی
نیسلامدا بهرستشیان بوکړدوه ۵
قورشان دغه رموی: ﴿أَلَذُّونَ بَعْلًا
وَلَذُّونَ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ﴾.

البعلل: زن ۵ خیزان.

البعیم: بهیکهری لمدار تاشراو، پیاوړیک
زمانی تیکهلو و پیکهلو بیو له
دهمهدهمخو چهلهحانن دا تیبشکی،
نمتوانی بهجوانی وهلام بداتهوه.

بعا الشئ: به نهمانهتو خوازاراو
نهوشتهی وهرگرت.

أبعاه: به نهمانهت پییدا.

استبعاه: به نهمانهت وهریگرت.

بغغ النائم: نوستووهکه پرخه پرخی
هات، همناسهی له لوتیهوه دا.
بغغ في الكلام: له قسهکردندا رهوان

نهبوو قسهکانی تیکهلو و پیکهلو
بیو سهر و بهربوون.

بغغ في السر: لهرویشتن دا پهلهی کرد
(بغغ الشئ) شتهکهی ژیر پییدا.

البغباغ: لاسایی کردنهوهو گیرانهوهی
دمنگه.

البغغ: بیریک ئاوهکهی نریک بیو له
لیوارهکهی.

بغغه بغتا وبعته: لهنکاو روبهروی
بووهو تهریق کردوه.

باغغه مباغغه وبعاتا: موفاجهنهی
کردو لهنکاو روبهروی بووه.

بغغ لونه بغتا وبعته: پهلهی سپی و رهشی
تیدا بوون ۵ (هو ابغغ وهي بغتا).

البغاث: بالندهیهکه رنگی بهلکه
قهبارهی پچوکه لهپیری بازو
ههلوپه بهلام له فریندا تهمبهله.

البغاث: رهشه خهلوک کومه لگای
ئادهمیزادو ههمهجوړ.

البغیث: گتمی خراب.

تبغذذ: خوئی کرد به بهغدایی، خوئی
پال بهغداد دا ۵ خوئی ودهکوو نههلی
بهغدا لیکرد.

تبغذذ علیه: خوئی بهسهردا رانواند،
خوئی بهسهردا راوهشانند.

بغداد: پایتهختی حکومتی عیراقه و پیشی
دهگوتری: (مدينة السلام) لهسر شتهی
دیجله هه لکه وتووه، نهبو جهعفری
منصوری عهباسی بنیاتی ناوه.

الْبُقَاشَةُ: حه لوابه که له ناردو رُون و
 په نیر یان شه شده دروست ده کړئ.
 الْبُقْشَةُ: بارانی که مو نم نم.
 بُقْضُ الشَّيْءِ بُقْضًا: شته که ی بوغزانندو
 رقی لیبوه وه (هو باغض و بغرض).
 بُقِضَ الشَّيْءُ بُقْضًا: شته که بوو به
 بوغزیندراو رقی لی هلساو.
 بُقْضُ الشَّيْءِ بِغَضَةٍ وَبِقْضَةٍ: به مانا
 (بغض) به.
 أَبْقَضَهُ: رقی لی هلسا، ناخوشی و بست.
 بَاغَضَهُ: پاداشی دایه وه به رقی لیبوه و
 بوغزاندن له توله ی بوغز.
 بَقِضَهُ إِلَيْهِ: وای لی کرد ناخوشی بوئ و
 زوری رقی لیبئ.
 تَبَاغَضَ الْقَوْمُ: خه لکه که هندیکیان
 هندیکیانی ناخوش و بست.
 تَبَقِضَ إِلَيْهِ: رقی و قاری خو ی بو
 دهربری.
 الْبَقْضَاءُ: نه وهری رقی و قین و قاپ.
 بَقِضَ الدَّمُ: خوین و روژاو سهر ریژی کرد.
 بَقِلَ بُقُولًا: بی عه قل بوو.
 بَقِلَ الْقَوْمُ: ژنی له وقه ومه هیناو
 زهانی به نه ژادو نه و میان گه یاند.
 الْبَقَالُ: نهو که سه ی سهر پر شتی ولاغ
 بکا.
 الْبَقْلُ: هیستر، دایکی ماینه و باوکی
 گویند رژه، (ك: أَبْقَالُ).
 بَقِمَتِ الطَّيْبَةُ بُغَامًا وَبُغْرَمًا: ناسکه که
 به دمنگیکی نهرم بو بیجووه که ی

بَقَرُ الرِّيحِ بُغْرًا: ره شبا هه لیکردو باران
 باری.
 بَقَرِ الْمَاءَ الْأَرْضَ بَقْرًا: ناوکه که میک
 زهوییه که ی پاراو کرد و بوره ی کرد
 بوئه وه ی نهرم بیته وه و بیکیلی.
 بَغِرَ بَقْرًا: تینووی بوو ناوکه تیراوی
 نه کرد.
 الْبَقْرُ: دمر دیکه تینوایه تی زیاد ده کاو
 به ناو تینوایه تییه که ی که م
 نابیته وه و ناوی پیس بوو.
 الْبَقْرَةُ: کشت و کال که دوا باران بارین
 بکړئ، گله که ی به ته پری و شیداری
 دهمینیته وه هه تا نه زهوی دمر دئ.
 بَقِرَتِ الدَّابَّةُ بَقْرًا: ولاغه که سمکولی
 کردو له رویشتندا گورج بوو.
 بَقِرَ فُلَانُ الدَّابَّةَ: فلان که س ناو زهنگی
 له ولاغه که دا و به قاج لییدا
 بوئه وه ی خیرا برپا و (بَقِرَ الشَّيْءُ
 بِالسَّكِينِ) شته که ی به کیرد هه لدری.
 بَقِشَتِ السَّمَاءُ بَقْشًا: ناسمان بارانیکي
 که می باراند و ده گوتړئ: (بَقِشَتِ
 السَّمَاءُ الْقَوْمَ وَالْأَرْضَ) ناسمان
 ریشنه بارانیکي به سهر خه لک و
 زهویدا باراند.
 بَقِشَ الْمَاءُ وَخَرَهُ فِي الْكُورَةِ: تمپو توژو
 شتی ودها له کولانه که وه هاته
 ژووره وه.
 بَقِشَ الصَّبِيَّ إِلَى أُمِّهِ: مندا لکه گریا بولای
 دایکی و هانای بو برد.

باراندی، بهه موو خاومن دهنګیک

دهگوتری: (بَغْمَ مَرُوتِه) ه دهنګی

نهرم و له سرخو بوو.

بَغْمَ الحَدِث لفلان: قسه که ی بُو فلان

که س روون نه کرده وه (هو باغم)،

(ک: براغم).

البَغَامُ: دهنګی ناسک ه باراندنی ناسک،

کارماز.

البَغْوُ: میوه پېش که یشتنی ه گولی

دره ختی چقلاوی وه کوو زی و

شیلان و درو دره ختی تری

له وچوره.

بغی فلان بیا: فلانکه س له سنوور

دمرچوو ه له قورناندا دمهرموی:

﴿لَبَانَ بَغْتٌ اخَذَ امَّا عَلٰى الْاُخْرٰى

فَقَاتِلُوا اِلٰىیْ تَبٰی حَتّٰی ثَفٰی﴾ فیتنه و

نازاوهی ناپه وه، پابه ندی یاسا و

قانون نه بوو ه به نافرمتی داوین

پیس دهگوتری: (بغت المرأة)

نافرمتی که بهد ره وشت بوو.

بغی الشَّيْ بُغِيَّةً: داوی نه وشته ی کرد،

خواستی ه دهگوتری: (بَغِيْتُ لَكَ الامر)

و (بغيتك الامر) به زوری که بو

داواکردن و خواستن به کارب

دهگوتری: (ابغی) واته: دمېرته بابی

(الفعال) و فرمانی ل دروست دهگری.

ابْغَاهُ الشَّيْ: پارمه تیدا له سر داواکه ه

دهشگوتری: (ابغني ضالتي): پارمه تيم

بده بُو دوزینه وهی گومبوه که م.

باغت المرأة مِباغَةً وِباغَةً: به مانا (بغت)

دی.

اِبْتَغَى الشَّيْ: داوی شته که ی کردو

هه ولی دمسته بهر کردنی دا ه

قورنان دمهرموی: ﴿يَبْتَغُونَ لِفْضًا

مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا﴾.

اِبْتَغَى: وا پټویست بوو، وا باش بوو ه

دهگوتری: (یبغی لفلان ان یفعل

کذا) و اباشه فلانکه س نه و کارمیکا ه

(ما یبغی لفلان ان یفعل کذا):

پټویست ناکا فلان که س نه وه بکا ه

جوان نییه و ابکا ه نابج بیکا وه کوو

قورنان دمهرموی: ﴿مَا كَانَ يَبْغِي لَنَا

اَنْ نَّتَّخِذَ مِنْ دُونِكَ مِنْ اَوْلِيَاءٍ﴾.

تباغی القرم: خه لکه که هندیکیان به سر

هنديکیاندا دست درژی کرد.

تَبَغَّى الشَّيْ: زنده رهوی کرد له

داواکردنی شته که دا.

الباغَة: ماده یکی صهناعیه له ورده ی

سلیوژی کافور دروست دهگری، له

دروستکردنی فلیمی فوتوغرافیدا

به کاردی ناماده باشی له راده

به دهری تیدایه بُو سوتان.

الباغی: سته مکاری به فیزو لوتبه رز،

سنور شکین و یاخی بوو، (ک: بغاة)

دهگوتری: (فئة باغية) له حه دیشی

پټغه بهر دا دمهرموی: (وَيَلَّ عَمَار،

تَقْتَلُهُ الْفِتْنَةُ الْبَاغِيَّةُ).

اِبْتَغَى: سته م ه دمرچوو له یاسا ه

لوتبهرزی و خو به زلزانى ۵
 زنده روى سنور شانندن ۵ رزنى
 برين و هه و گردن و تیکچوونى ۵
 دهگوترى: (بدىء الجرح على بنى)
 برينه که له سه ره وه گوشته وه زونى
 هینایه وه له ناوه وه بیس بووه
 کیمى کردوه.

البغی: نافه رتى داوین بیس که
 له شفرۆشى بکا.
 البغیة والبغیة: داخوازی و ناوات ۵
 دهگوترى: (لیکن بغیك ثواب
 الآخرة) یان (لیکن بغیك الحق) ۵
 هه روا دهسگوترى: (هر ابن بغیة)
 نه وه له تووی جهرام وه دی هاتوه.
 بقبت القدر بقبة: دیزه که قلبه قلبی
 کرد، دهنگی قلبه قلبی کولینى
 دیزه که هات.

بقب الماء عند نزوله في القلة وغره: ناوه که
 له کاتى هاتنه دهره وهی له جهه که
 قلبه قلبی کرد.

بقب الرجل: بیاوه که زوری قسه کرد ۵
 (بقب علينا الكلام) قسه ی پرو هوج و
 بی مانای به سه ردا فری داین.

البغبات: دهم و لیو.
 بقر البطن وغره: ورگی هه لدری.

بقرت الفتنة القرم: فیتنه و ناشووب نه و
 هۆزه ی به رت و بلاو کرد ۵ له
 جه دهشی پیغه مبه ردا هاتوه
 دمه ره موئ: (ستاتی على الناس فتنة

باقرة تدع الحليم حیران).

بقر الأرض: زهویه که ی پشکنی و شوینی
 ناوه که ی دۆزییه وه.

بقر المسألة: له مه سه له که ی کۆلیه وه ۵
 دهگوترى: (بقر لي بني فلان) له کارو
 بار یانی کۆلیه وه و حال و وه زعی
 نه وانی زانی.

بقر البطن: سکی هه لدر ۵ هه روا دهگوترى:
 (بقر الرجل) بیاوه که گا کیوی بینین و
 له نکاو جاوی پیکه و تن و واقی و پماو
 هه قلی تیک چوو.

البقر: هه لدر ۵ (بقر) هه لدر.
 تبقر في الكلام: زوری قسه کردن و
 زوری دریزه پێدا.

تبقر في العلم والمال: زانیاری و مال و
 سامانی خو ی به ره پێدا، زوری کرد.
 الأبيقر: بیاویکه نه خیری هه یه نه
 شه ی نه بیاوه تی پی ده کرى نه
 شه ی ی چاوه پروان ده کرى ۵
 ره گیکه له مو قی جاودا ۵ کۆمه لی
 حوشتر و شوانه کانیان.

البقر: ره شه و لاخ به هه موو جو ره کانیه وه
 به مالی و کیوییه وه.

بقر الماء: ماسیه که ده شو به یته ره شه
 و لاخ.

البقر: به خێوکاری ره شه و لاخ (شوانی
 گاران).

البقي: حوشترى ناوسی و هه سکی
 هه لدری و بیچووه که ی دهریکه وئ ۵

بیچوهکه بیتهدمر بهپز دانهوه ۵
کراسییکه یهخهکهی سهرانسهر
دهکرتیهوه، قوئی نییه.

البَقْسُ: درختیکه دشوبهیتنه درختی ناس
دارهکهی رهقو سهخته برئ نامیری
جؤراو جؤری لئ دروست دهکری.

بُقْسَاط: ناوه بؤ جؤرئک نان.

بَقَطَ مَتَاعَهُ بَقَطًا: کهلو پهلهکانی
کؤکردنهوهو بهستنی.

بَقَطَ الرَّجُلُ: باغیکی دا به پیاوهکه
بۆئهوهی به سییهک یان به جوار
یهک بهخیوی بکا.

بَقَطُ: پهلهی کرد ۵ (بَقَطَ الْجَبَل) چووو
سهر کتیهکه.

تَبَقَطَ الْخَبَرُ: ورده ورده ههوالهکهی
ومرگرت.

أَلْبَقَطُ: کهلو بهلی ناومال ۵ کۆمهتیک له
خهتک.

الْبَقَطُ: نهو میوهیهیه لهکاتی رنینو
چنینی درهختهکهدا ههتدهوهریو
دهکهوئنه سهر زهوی.

بَقِعَ الْجِلْدُ بَقْعًا: پیستی جهستهی پهله پهله
بوو، رنگیکی تری تیکهلاو بوو ۵
دهگوترئ: (هر أَلْبَقِعَ رَهِی بَقْعًا).

بَقِعَ الْمُسْتَقِي: ناوی بهسهر جهستهی
خویدا کرد ۵ چهند شوینیکی له
جهسته تهپبوو.

بَقَعَهُ: جهستهی پهله پهله کرد ۵
دهگوترئ: (بَقِعَ الْمَطَرُ الْأَرْضَ)
بارانهکه ههموو ولاتی نهگرتیهوه

پهله پهله لئی باری.

بَقَعَ الصَّبْغُ الشَّرْبَ: بۆیهکه ههموو
کراسهکهی رنگ نهکرد.

تَبَقَعَ: پهله پهلاوی بوو.

أَلْبَقَعَ: بهتک ۵ بهرده سیخرو.

البَائِعَةُ: بهلای گهوره، زۆرزان و وریا ۵
دهگوترئ: (رَجُلٌ بَائِعَةٌ) پیاویکی وریا
فیلزان و ههمیشه بهناگا و جهزهره.
(طَائِرٌ بَائِعَةٌ) بالندهیهکی وریا که ناو
دهخواتهوه خیرا خیرا بۆنهم لاه
نهولای خوی دهروانی.

البَقْعَاءُ: زهوی که بهردی چوک پچوکی
تیدا بن ۵ دهگوترئ: (سَنَةٌ بَقْعَاءُ):
سالیکه ههندئ بهروبوومی باشه
ههندیکی خراپه ۵ ههم ههزانییه
ههم گرانی.

البَقْعَةُ: پارچه زهوییهکه بهههندئ
تاپیهمهندی له زهوییهکانی
دهوروبههری جیاپکرتیهوه ۵
پارچهیهک له رنگ پیچهوانه
رهنهکانی دهوروبههری بی.

البَقِيعُ: ولاتیکی مهزراو بهر فراوانو
درهختی جؤراو جؤری تیدا بی ۵
گۆپستانیکه له مهدینه نزیک
مزگهوتی پیغهمبهر (د.خ).

بَقِيَ الرَّجُلُ بَقَاً: پیاوهکه زۆری قسهکردن
به چاک و بهخراب.

بَقِيَ الْمَرْأَةُ: ناهرمتهکه مندالی زۆر بوون ۵
(بَقِيَ السَّمَاءُ): ئاسمان بارانی باراند
به خوهره و لیزمه.

بَقَّ الْمَكَانَ: شوینده که می‌شوهله ی زوربوو.

بَقَّ الْجِرَابُ: کونده‌که ی در ی، چی تیدابوو
دمری هیئا.

بَقَّ الْكَلَامُ: به دهنگی بهرز قسه ی کرد ه
(بَقَّ الْخَبْرُ) هه‌واله‌که ی بلاو کرده‌وه.

بَقَّ الْمَالُ: مال و سامانه‌که ی بلاوه پیکردو
له‌دمستی دا.

أَبَقَّ الرَّجُلُ وَالْمَرْأَةُ وَالسَّمَاءُ وَالْمَكَانُ: به‌مانا
(بَقَّ) میه.

بَقَّ خَيْرًا أَوْ شَرًّا: زوری خیر یان شهر.

بَقَّ الْمَكَانُ: به‌مانا (بَقَّ) به.

الْبَقَاقُ: کالای خرابی ناو مال.

أَبَقَّ: پان و پۆرو به‌ره‌راوان ه ناشکراو
عه‌یان ه می‌شوله و همر بالنده‌می‌که ی
له و جوژمیی.

الْبَقَاقُ: زور بلی.

الْمَبْقُوعُ مِنَ الرِّجَالِ: پیای زور بلی و
چه‌قه چه‌ناو.

الْمَبْقَعَةُ: زنی زور بلی و چه‌قه چه‌ناو.

بَقَّلَ الشَّيْءُ بَقْلًا: دمرکه‌وت (بَقَّلَتِ الْأَرْضُ):

زه‌وی گزو گیای خوی رواند ه (بَقَّلَ

الرَّمْعِي) پاون و له‌مه‌رگا که سه‌وز بوو.

بَقَّلَ وَجْهَ الْغُلَامِ: دهم و جاوی نه و کوپه

مووی ئی دمرکه‌وتن، ریشی هات.

بَقَّلَ الْمَاشِيَةَ: گزوگیای بۆ ناژه‌له‌کان
کۆ کرده‌وه.

أَبَقَّلَ: به‌مانا (بَقَّلَ) هاتوو.

أَبَقَّلَ الْقَوْمُ: خه‌ئکه که گزوگیایان دمست

که‌وت ه ناژه‌له‌کانیان له‌ناو گزوگیادا

له‌مه‌رپاند.

بَقَّلَ الشَّجَرُ: له نه‌ملاو نه‌ولای

دره‌خته‌که‌دا گه‌لای سه‌وزی به‌هار

دمرکه‌وت که ده‌شوبه‌یته نینۆکی

بالنده ه (بَقَّلَ الْمَاشِيَةَ) گزوگیای

دمرخواردی ناژه‌له‌کانیدا ه (بَقَّلَ

النَّات) نه‌و روه‌که ی به به‌قل

حیساب کرد.

أَبَقَّلَتِ الْمَاشِيَةُ: له گزوگیادا ناژه‌له‌کانی

له‌مه‌رپان.

أَبَقَّلَ الْقَوْمُ: نه‌و هۆزه به‌قلیان دا به

ناژه‌له‌کانیان، ناژه‌له‌کانیان له‌ناو

گیای به‌قلدا له و مه‌رپاند.

تَبَقَّلَتِ الْمَاشِيَةُ: ناژه‌له‌کان به‌قلیان

خواردو قه‌له‌و بوون.

تَبَقَّلَ الرَّجُلُ: پیاه‌که چه‌وه دهر بۆ

به‌ده‌سته‌یانی به‌قل.

الْباقِلَاءُ: پاقله (گیاه‌که به‌ره‌که ی

ده‌کوئیندری و ده‌خوری).

الْباقِلَى: به‌مانا (الْباقِلَاءُ) ه.

الْباقِلُ: گۆزمه‌که بی دهمک، (ك:

براقیل) ه.

الْبَقْلُ: روه‌کی که ئاده‌میزاد ده‌یکاته بزۆوی

خوی یان به‌شیکی ئی هه‌له‌مب‌زیری و

خواردمه‌نی ئی دروست ده‌کا، (ك:

بقول) ه.

الْبَقَالُ: به‌قال، سه‌وزه و میوه فروش.

الْمَبْقَعَةُ: شوینی به‌قل.

بَقْلَاوَة: باقلاوه.

تَبَقَّتْ الْقَوْمُ: مهروبزنه‌گان
بیچوه‌کانیان له سکيانا زل بوون و
قورس بوون و نه‌یان‌توانی له
ناغه‌ل و شوینی خویان هه‌لسن.

أَلْبَمُ: گیاهه‌کی دهرمانییه پزیشک سوودی
لێم‌رده‌گرن، له بنه‌مه‌تدا گیاهه‌کی
هیندییه.

بقی الشئى بقاء: به‌رده‌وام بوو جینگریوو
(بقى من الشئى) زیاده‌بوو لێى ۵ لێى
مایه‌وه ۵ قورئان دمفه‌رموئ: ﴿وذررا
مابقى من الربا﴾ ۵ نه‌و سووده‌ی
ومرتان نه‌گرتوو وازی لێ بێنن.

أبقى على الشئى: پارێزگاری شته‌که‌ی
کرد ۵ ده‌گوترئ: (أبقى على فلان)
به‌زه‌مى به‌ فلان که‌سدا هاته‌وه‌و
سوژی بو دهر‌بهری ۵ هه‌روا
ده‌گوترئ: (أبقى الخيل): نه‌سه‌په‌که‌ی
هه‌ندئ توانای رۆشستنی خۆی
هێشته‌وه‌ هه‌موو هیزو توانای خۆی
به‌کارنه‌هێنا ۵ (أبقت الأرض)
زه‌ویه‌که‌ هه‌موو ئاو‌ه‌که‌ی
هه‌له‌مه‌زئ (أبقى الشئى) شته‌که‌ی
وه‌کوو خۆی هێشته‌وه‌.

بقاء: وازی لێ هێناو ته‌رکی کرد.

تَبَقَّى منه: لێى مایه‌وه، لێى زیاده‌بوو ۵
(تَبَقَّى الشئى) هه‌ولیدا نه‌و‌شته
به‌هێلێته‌وه‌.

استبقاه: وستی به‌هێلێته‌وه‌ ۵ ده‌گوترئ:
(استبقى أخاه) چاوپۆشی له هه‌له‌ی

براکه‌ی کرد بۆنه‌وه‌ی براهه‌تی و
خۆشه‌ویستیان به‌رده‌وام بێ.
الابقى: به‌رده‌وام و به‌رده‌وام تر: له
قورئان دمفه‌رموئ: ﴿والآخرة خير
وأبقى﴾.

الباقى: به‌رده‌وام و نه‌گۆراو ۵ ناوێکه
له‌ناوه‌ جوانه‌کانی خودا.

الباقية: ماوه‌و به‌زمه‌نده ۵ قورئان
دمفه‌رموئ: ﴿فَهَلْ تَرَى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ﴾
۵ (الحياة الباقية) ژيانى دوا‌روژ.
البُقيا: هێشتنه‌وه‌.

البقيّة: پاشماوه‌ی شت ۵ ماوه‌و
به‌زمه‌نده‌ کراو.

بَكَاتِ الْبُتْرُ بَكْنًا: بیره‌که‌ ئاو‌ه‌که‌ی که‌م
بوو ۵ (بَكَأ الخيوان الخلسب):
ناژه‌له‌شیردهره‌که‌ شیرى که‌مبوو.

بَكَو الرجلُ بكاءً وبُكَاءً: پیاوه‌که‌ قسه‌ی
که‌م بوو، قسه‌ی که‌مى کرد ۵ (هو
بكى)، (ك: بكاءً) ۵ (هي بكى)
وه‌کینه‌).

أَبَكَ فلانٌ: فلان که‌س خێرو بێرى که‌م
بوو.

بَكَبَكَ الشئى: شته‌که‌ هه‌ژاندی ۵ هه‌ندئ
له‌شته‌کانی به‌سه‌ریه‌ک دا دا.

البُكَبَكَ: هاتن و رۆشستن و قهرمه‌باتی.
بَكَتْهُ بَكْتًا: لێیدا، به‌ هه‌لس و که‌وتیکی
ناجوان به‌رمه‌نگاری بووه ۵ به‌به‌لگه
بـوژى دا، سه‌هرى کوتایه‌وه‌و
سه‌رمه‌نشتی کرد.

بَكْتَه: بۆ موبالەغەيە لە (بَكْتَه).

بَكْرَ بَكْرًا: بەيانی زوو لەمال دەرچوو ە
پەلەى کرد زوو رۆيى.

بكرت الشجرة: درەختەكە زوو بەرى
پىگەياندا.

بَكْرَ بَكْرًا: پەلەى کرد ە (أَبْكَرَ) بەمانا
(بَكْر) مە.

باكره: دەست پىشخەرى بۆكردو بەيانی
زوو چوو بۆي.

إِبْتَكَرَ: زۆرى لەخۆى کرد بەيانی زوو
دەرچوو.

إِبْتَكَرَتِ الْمَرْأَةُ: ئافرەتەكە پەكەم
مندائى كۆپ بوو.

ابتكر الفاكهة: نۆ نوخشی ميوەكەى
ومرگرت ە (إِبْتَكَرَ الشَّيْءَ) شتەكەى
داهيئا.

الابكار: سەرمتای بەيانی تاكاتى
رۆژەلاتن.

الباكور، الباكورة: نۆ نوخشی ميوە ە
عەجەلەكارى لە هەموو شتێكدا.

البكاره: پەردەى كچىنى ئافرەت پىش
ئەوێ شوبكا.

أَبْكَرُ: حوشترى تازە پىگەيشتوو جوانو
حوشتر، (ك: أَبْكَر) ە بۆ مێينه

دەگوتري: (أَبْكَرَة) لەپەندى
پيشناندا هاتوو دەلى: (جاءوا على

بَكْرَة أَيْهَم) واتە: هەموويان هاتن.

أَبْكَرُ: نۆبەرەى هەموو شتێك ە پەكەم
مندال بۆ باوك و دايك چ نير چ مى

ە كچولە ە كۆپ كەژنى نەهيئابى ە

هەر كردهو مەك كە لەو پىش

نەكرابى و نموونەى نەبى ە

دەگوتري: (نار بكر) ئاگرىك لە

ئاگرى تر و مرنەگىرابى ە (وطنة

بكر) برينىكى بى و ئنە ە (خل بكر)

سرگەيەكى بەهيرو كەسكون.

البكرة: غەرغەرە ە پارچە دارىكى

خپى ناو كلۆرە كندرو دەزوى

لەسەر هەلەكرى.

البكرة: سەرمتای رۆژ ە بەيانی تا

رۆژەلات ە رمشە خەلكى عەرمب

بە سەبەهينى هەمووى دەلىن:

(بكرة) (باچر).

المبكار: كەسيك خوى بەو گرتبى

هەموو رۆژى بەيانی زوو لە مال

دەرمبچى يان كاريك ئەنجام بدا.

بَكْسَ خَصْمَهُ: دوژمنەكەى خۆى بۆردا

بەسەريدا زال بوو.

بَكَشَ العقدة: گرىكەى كردهو ە دەگوتري:

(بکش عقال بعير) گرىى گورىسى

حوشتر بەستنهو مەكەى كردهو.

البكاش: چاو بەستكارو فيلەزانو

دەستپ.

بَكَمَهُ بَكْمًا: بە توندى لييدا، بەهەلسو

كەوتو و قسەى ناشيرين روبەپوى

بۆو.

بَكَ الشَّيْءَ بَكًا وَبَكَةً: كوتايى و ونچر

ونچرى كرد، دەگوتري: (بَكَ عُنْقَه)

ملی شکاند، (بک الرجل) پیاوه‌که‌ی
چه‌ماندو ژرباری کرد له‌پوتی داو
شکاندی، که‌سایه‌تی روشاند ه (بک
الدابة) باری قورسی له‌ولاخه‌که
بارکردو به‌زه‌خت لئی خوړی.
تَبَاكَ الْجَمْعُ: هه‌ندیکیان پالنه به‌ستوی
هه‌ندیکیاندا.

الْبَاكُ: نه‌حه‌ق و زور بلای و چه‌قه
چه‌ناو که‌سیک جوداوازی نیوان
چاک و خراپ و راست و ناراست نه‌کا.
بَكَّةٌ: مه‌که، (شاری مه‌که‌ی پیرۆن).
بَكَلَ الشَّيْءُ بَكْلًا: شته‌که‌ی تیکه‌ن و
پیکه‌ن کرد، هسه‌که‌ی به
پنجه‌وانه‌وه گیراپه‌وه.

بَكَلَ: بۆ موباله‌غی (بَكَلَ) مه‌ه
ده‌شگوتری: (بَكَلَ) علینا حدیقه
هسه‌کانی ئی چه‌واشه‌گردین و
تیکه‌ن و پیکه‌نی کردن.
تَبَكَّلَ فِي الْكَلَامِ: هسه‌کانی تیکه‌ن و
پیکه‌ن کردن (تَبَكَّلَ فِي مَشْيِهِ)
له‌رویشتن دا خوی راوه‌شاندو هیزی
کرد.

الْبُكَالَةُ: خواردمه‌نییه‌که له‌ناردو
قاوت و ناوو رۆن دروست ده‌کری.
الْبُكْلُ: ده‌سکه‌وتی شه‌ر.
الْبُكْلَةُ: شیوه و روخسارو سه‌رو شکل.
الْبُكَيْلَةُ: به‌مانا (البکالة) هاتووه.
بَكِمَ الرَّجُلُ بَكْمًا: پیاوه‌که نه‌یتوانی هسه
بکا، لاله، به‌سروشست زمانی

ناخاوتنی نیه ه واده‌بی به‌که‌سیک
ده‌گوتری: (بَكِمَ) که‌ناتوانی
به‌جوانی رای خوی ده‌ربپړی ه (هر
أبکم وهي بکماء).
بَكِمَ بَكْمًا: له‌هسه‌کانی برپیه‌وه جا
به‌نه‌نقه‌ست پان نه‌یتوانی درنزه به
وتاره‌که‌ی بدا.

بَكِيَ بَكِيٌّ وَبُكَاءٌ: دوو چاوی به‌هوی
خه‌مه‌وه فرمیسیکیان باراند ه
ده‌گوتری: (بکی المیت و علیه وله). بۆ
مردووه‌که‌گریا، لاواندییه‌وه ه
که‌سیکیش زور بگری پیی
ده‌گوتری: (بکی) و (بُکاء).

أَبْكَاهُ: وای لیکرد گریا (بُکاه) گریاندى.
تَبَاكِي: خوی گریاندا.
إِسْتَبْكَاهُ: وه‌کوئی گریانى هیئا.
الْتَبْكَاهُ: زور گریان.

الْبَلَاتِيْن: ماده‌یه‌که‌فلزی به‌نرخه و رنگی
زیوی هه‌یه.

الْبَلَازِمَا: به‌شیک له‌خوینی رویشتوو.
بَلِيلَ الْمَتَاعِ بَلِيلَةً وَبَلَالًا: کالاکه‌ی په‌رت و
بلاو کرده‌وه و ته‌فرو تونای کرد.
بَلِيلَ الْقَرَمِ: هۆزو خیله‌که‌ی خستوته نیو
تیگرو تیگوشیوه‌وه هه‌ریه‌که‌یان
رایه‌کی هه‌یه و له‌ناوازیک لیډه‌دا.
بَلِيلَ فُلَانًا: فلان که‌سی خسته‌ناو
خه‌فته و دل راوکی و په‌ژاره‌وه.
بَلِيلَ اللَّهِ أَلْسِنَةُ الْخَلْقِ: خودا زوبانی
خه‌لکی جودا جودا کردووه.

برميل

مبشرة

برواز

مبضع

بوقال

بطقة

برمائية

البلطين الأيسر

برومتر

مبرة

بركان

برنية

بكرة

بطارية كهربائية

مهرمة

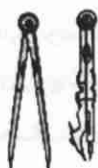
بنزرة

برنس

بكلية

بركار

بكرة

بزال

برجمة

بطاطا صينية

بقدونس

بركية

بطباط

بطاطا

بقس

بقم

بطاطا حلوة

بطيخ

بصل الفار

بقونيا

بسل

بصلة

براقعة

باشق

بطة

بعوضة

بطيخ اصفر

بقر هندي

بقرة

بقعة

بطريق

بق الماء

تَبْلَلُ: بۆ موطاوعه يه.

التَّبْلَالُ والتَّبْلَالَةُ: نه وېه پرى غه م و نارېحه تى و دلّه راوگى.

التَّبْلُلُ: بولبول باندېه كى پچوك و دهنك خوشه دهنك خوشييه كى به نموونه دهيندرېته وه ۵ به لوله ي مه سينه ش دهگوتري: بولبول، (ك: بَلَابِل).

التَّبْلُولُ: باندېه كى ناوييه له برى وهرزى سالتا له شارى (دمياط) مىصر زور دمېن.

بَلَّتَ بَلْتًا: داپرا.

بَلَّتَ الرجلُ: پياو ده كه له قسه كردن كهوت ۵ (بَلَّتَ الشَّيْءُ) شته كى برېه وه، پچړاندى، داپړى.

بَلَّتَ: به مانا (بَلَّتَ) دى.

بَلَّتَ بَلَاةً: فه صيغ بوو (هر بليت و هې بليت).

ابَلَّتَ الرجلُ: پياو ده كه به به لگه دم كوتى كردو نه به يشت قسه بكا.

ابَلَّتَ فلاناً مِمْنًا: فلانكه سى سوښندا.

تَبَلَّلَعَ: خوى به ليزان و نه جيب و ه و جاخزاده و قسه ماقول زانى و لافى هوشيارى عاقله مندى ليدا.

بَلَّجَ الصبحُ بلرجاً: به يانيدا، گزنگى به يانى دهر كهوت ۵ (بَلَّجَ الحقُّ) حهق و راستى دهر كهوت ۵ (بَلَّجَ البابُ) دهرگا كى كرده وه.

بَلَّجَ رَجْهَهُ بَلَجًا: له خوشياندا دم و چاوى كه شايه وه.

بَلَّجَ صدرُهُ: سنگى فراوان بوو ۵ (هر ابلج و هې بلجاء).

أَبْلَجَ: بوو به خاوهنى روناكى ۵ (أَبْلَجَ الصبحُ) به يانى دهر كهوت.

أَبْلَجَ الحقُّ: حهق ناشكرا بوو.

أَبْلَجَتِ الشمسُ: خور دهر كهوت ۵ (أَبْلَجَ الأمرُ): نيشه كى رون كرده وه.

أَبْلَجَ، إِبْلَجَ، تَبْلَجَ: به مانا (بَلَجَ) هېه.

أَبْلَجَةُ: روناكى خور له كاتى گزنگى به ياندا ۵ سپيايه تى نيوان دوو برؤ، سپيايى نيوان زولفو گوڼچكه.

بَلَّجَ بَلْحًا وبلرحاً: ماندوو بوو عاجز بوو.

بَلَّجَ البُرُ: ناو ده كى نه ما ۵ (بَلَّجَ بشهادته:) شاهه تيه كى شارده وه.

أَبْلَعَتِ النخلة: دارخورماكه خورماكانى پيوه ينى مزربوو.

أَبْلَعَ الأمرُ فلاناً: فلانكه سى ماندو كرد، دهمه وه سانى كرد.

بَالَعَ القَوْمُ: به ربهره گانى كردن به ناحق به سهر ياندا زال بوو.

بَلَّجَ: ماندوو بوو له كار هكه داپرا.

تَبَالَعًا: نينكارى په گتريان كرد.

أَبْلَجَ: به رو بوومى خورما هه تا سهوز بى و پينه گه يشتبى.

بَلَّجَ بَلْحًا: فيزى نواند، خوى به زلزانى، شانازى كرد به خراپه كارى و بيدىنى ۵ (هر أَبْلَجُ و هې بَلْحَاءُ).

تَبَلَّجَ: ته كه بپورى كرد.

تَبَلَّجَ: قه به بوو، گوشتى زور بوو.

بَلَدَ بِالْمَكَانِ بَلَرْدُ: نەو شوینەى کردە
نیشتەمان و ولاتی خۆی.

بَلَدَ بَلَدًا: تێگەشتنی کەم بوو، نیشات و
هێزی لاوازبوو ە گەردن کەچ بوو
ستەمی قیوڵ کرد.

أَبْلَدَ: پالێ لێدایەوێ کارێکی بۆخۆی
نەنجام نەدا ە بێ عەقڵ و کالقام بوو
ە (أَبْلَدَ بِالْمَكَانِ) نەو شوینەى کردە
ولاتی خۆی.

أَبْلَدَ فَلَانًا أَلْبَلَدَ: نەو ولاتەى خستە
نەستۆی فلان کەس ە بە تۆپزی
لەوێندەرتی نیشتهجێ کرد.

بَلَدَ: لەکارەکەیدا کەمترخەم بوو
وازی ئێ هێنا ە لەبەر لاوازی کەوتە
سەر زەوی ە (بَلَدَ الْفَرَسُ) نەسپەکە
لە غارداندا پێش نەکەوت.

بَلَدَ السَّحَابُ: هەورەکە بارانی نەباراند
ە (بَلَدَ فَلَانٍ) فلان کەس نەجول.

تَبَلَدَ: گێل و کالقام بوو ە خۆی بەگێل
خستە ناوەو.

الْبَلَدُ وَالْبَلَدَةُ: شوینێکی سنوردار
(شارەوانی دیاریی) شوینی
بەرھراوان پێی دەگووترێ: (الْبَلَدُ) لە
قورئان دەفەرموێ: ﴿وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ
يُخْرِجُ نَبَاتَهُ بَادِنَ رَبِّهِ﴾.

أَلْبَلَدِي: ئەو کەسەى پال شار دەدرێ،
واتە: شارەستانی.

البلدية: شارەوانی (دەزگایەکی رەسمى
دەسەلات پێدراوە کارو باری شارو

سنورەکانی لەئەستۆ دەگرێ).

البلید: کەسێکە لە زیرەکی بێ بەش
بێ و کارو باری خۆی پێ
هەلنەسوێ.

بَلَدَحَ: ماندو کول بوو نەبزانى رێبازی
راستی خۆی بگرتە بەر ە وادەى
داو نەبێردە سەر، خۆی تەمبەلێ
هەلێزاردو پالێ ئێ دایەو.

تَبَلَدَحَ: وادەى داو نەبێردە سەر.

الْبَلَدَحَ: نافرەتى قەلەو زەبەلاح.

بَلَدَمَ: لەترسان خوستی لەخۆی پێ.

الْبَلَدَمَ: گەروو هەرحێ پەيوەندى بە
گەروو وە هەپە لە بۆزى هەناسەو
نەوشتانە ە شمشیری کول و نەپ.

بَلَوَزَ: کردى بە بلورات ە مەسەلەکە پان
فکەرەو بۆچوونەکەى پالفتە کردو
گرێ کوێرەکەى تێدا نەهێشت.

تَبَلَوَزَ: بۆ موطاومەى (بَلَوَزَ) هاتوو.

أَلْبَلَوَزُ، أَلْبَلَوَزُ: بەردێكى سپى شەفەفە
ە جۆرێکە لە شوشە.

أَلْبَلَّاسُ: پەلاس، جۆرە پۆشاکێکی
زبری ئەستوورە.

أَبْلَسَ: لەبەر شەرم کردن و واق وەرمان
پان بێ بەلگەى زمانى گىراو قسەى
پێنەکرا.

أَلْبَلَّسُ: جۆرە هەنجیرێکە.

أَلْبَلَّسُ: نێسک.

أَلْبَلَّسَانُ: درەختێکە گولێکی سپى
پچوکی لە شیوەى هیشوو هەپە ە لە

هه به بۆنه وهی ئاوو شله مه نی تری
 پی بگو یز زینه وه ۵ وا ده بی وشه که
 سوک ده کری (یا) که ی ئی ده کری ته وه
 ده گو تری: (أَبْلَاصُ).

بَلَطَ الدَّارَ بَلَطًا: خانووه که ی ره صیف کرد
 (به ردی له ته ختی خانووه که دا
 ریز به ند کردو و راپه خست).

بَلَطَ الْأَرْضَ أَوْ الْحَائِطَ: ته ختی زه و به که
 یان دیواره که ی ریک خست، راسته و
 پاسته ی کرد.

أَبْلَطَ الرَّجُلُ: پیاو که پائی ئی دایه وه و
 ته مه ئ و ته وه زه ل بوو ده ستی بۆ
 کار ئک نه برد ۵ مایه پوج بوو
 ئی فیلاسی کرد هیچی نه ما.

أَبْلَطَ الدَّارَ: به مانا (بَلَطَ) دئ.

أَبْلَطَ الْمَطَرُ الْأَرْضَ: بارانه که
 زه و به که ی شته وه ته پ و تۆزی
 پیوه نه هیشته گه یان دییه سه ر
 ساخ و ره قایی.

أَبْلَطَ الْأَمْسُ فَلَانًا: دزه که هیچی بۆ فلان
 که س نه هیشته وه هه مووی برد.

بَالَطَ فِي أَمْرِهِ: له کار و باری خۆیدا زنده
 رۆیی کردو زۆر تیکۆشا.

بَالَطَ فَلَانًا: وازی له فلان که س هیناو
 هه لات ۵ زۆرانبازی له گه ئ کردو
 چه مبه رمه یان تیک و مره ینا ۵ شه ری
 له گه ئ کرد.

بَلَطَ: له رۆیشتندا ماندو بوو.

بَلَطَ الدَّارَ وَالْأَرْضَ وَالْحَائِطَ: ره صیفی
 کرد، ریکی خست.

په پی دره خته بخوریه گانه، له به ری
 جۆره گانی نه و دره خته رۆنیکی
 بۆنخۆش دهرده هیندری له ناوچه ی
 (عین شمس) ی قاهره دهرۆی.

بَلَسَمَ: سه ری داخست، دهم و چاوی گرزو
 مۆن بوو.

تَبَلَسَمَ: به مانا (بَلَسَمَ) ده.

أَبْلَسَمَ: جۆره دره ختی که (یان بلئ پی پی
 نه و دره ختانه یه) که له لق و
 قه ده گانیان بریندار بکری بنیشت و
 لینجاییه که دهرده دن بۆ بواری
 پزیشکی سودی ئی و مرده گری، نه م
 جۆره دره خته به زۆری له ولاته
 گهرمه سیره گاندا دهرۆی ۵ دره ختی
 داره به ن دار قه زوان له و پی پر مه.

أَبْلَسُنْ: نیک.

أَبْلَشَفِيَّةٌ: رهبازیکی شیوعیه پی وایه
 محاله کۆمه لگا یه که سه ر له یاسای
 سه رمایه داریه وه بازیدا بۆ یاسای
 شیوعی، به لکو پیو یسته قۆناغیکی
 گواستنه وه و (انتقالی) هه بی تییدا
 یاسای هه ره مزی په پره و بکری.

بَلَصَهُ مِنَ الْمَالِ: هیچی مال و سامان بۆ
 نه هیشته وه هه مووی بۆخۆی برد.

بَالَصَهُ: هه ئمه تی بۆ برد.

بَلَصَهُ: به مانا (بَلَصَهُ) دئ.

تَبَلَّصَ الشَّيْءُ وَلَهُ: به نه ینی داوای لیکرد
 به نه ینی به دوایدا گه را بۆنه وه ی
 بیدۆز زینه وه.

أَبْلَاصِيٌّ: جه پر مه که دوو قو لفه ی

بَلَطُ أَذَلَهُ: په له پټکه ی له گوڼچکه پدا
نازاری پټکه پانده.

تَبَالَطُوا بالسيف: به پټوه شهړه
شمشیریان کردو بهرمنگاری په کتر
بونه وه.

الْبَلَاطُ: جوړه بهر د پټکه زهوی پټ
داده پوښی دیوار پټ رڼک د مخی
دیکوړی پټ دهکړی ۵ (بهر دی حه لان
بهر دی مهر مهر) جوړ پټکه لهو بهر ده.
الْبَلَاطُ مِنَ الْأَرْضِ: زهوی په کی ساغو
رهق که باران و لافاو ته پو توژی
پټوه نه هڅی شتی.

الْبَلَاطُ: پاته خانیه پاشاو دارو
دهسته که ی.

الْبَلَطُ: پر مه ند، ناسنیکه، کارتیکه کاری
تیز کردنه وه و خر کردن و راسته و
باسته کردن پټ نه انجام ددری.

الْبَلَطَةُ: جوړه پاچیکه دارو شتی
له و جوړه ی پټ د مېر ددری.

الْبَلَطِيُّ: ماسیه که له پیړی (بولتی هکان)
به توپکلیکی برزانی پان شانیه یی
جهسته ی داپوښراوه ۵ له روبری
نیل و هندی دهر پاچه ی میصرداو
ناوه شیرینه کانی شامدا هیه.

الْبَلُوطُ: دار بهر و دار و ټل، (و ټول)
دره ختیکی که ورهیه قه د نه ستوره له
پیړی دره ختی بهر و اوویه، له کوستانه ی
که لاله ی شینکایه ی زوره.

بَلَطَحَ: له سر پشت له سر زهوی راکشا.
بَلَعَ الْمَاءَ وَالرِّيقَ - بَلَعًا: ناوه که ی

خوارد هوه، تفی قوت دا.
بَلَعَ: به مانا (بَلَعَ) هیه.

أَبْلَعَهُ الشَّيْءُ: واپکرد پیاوه که شته که
قوت بدات، تینی بو هینا به زور
خواردنه تاله که ی پټ قوتدا.

أَبْلَعْنِي رَيْقِي: که میک مؤله تم بدری.
بَلَعَ الشَّيْبُ فِي رَأْسِهِ: پیړی له سر و
ریشیدا دهر که ووت.

أَبْلَعَهُ: به مانا (بَلَعَهُ) دی.
تَبْلَعُهُ: به مانا (بَلَعَهُ) دی.
تَبْلَعُهُ الشَّيْبُ فِي رَأْسِهِ: پیړی له سر پدا
دهر که ووت.

الْبَالِغَةُ: به لوعه ی ناو، (ك: بوالیع
وبالیع).

أَبْلَغُ مِنَ النَّاسِ: زور خور ۵ (وسعه بَلَع)
مه نزل پټکه له مه نزل هکانی مانگ.

الْبُلْعَةُ: قومه ناو ۵ وه جبه دهر مان.

الْبُلَاعَةُ: به لوعه ی ناو.

الْبُلُوعُ: حبه و دهر مانیک قوت بدری ۵

زهر و حاجه تی پان و پوړ هر چی
تیی بهاوی قوتی ددها.

أَبْلَعُومُ وَالْبُلْعُومُ: رپر هوی خوراک له
که روودا ۵ رپر هوی ناو له ناو زه پدا،
(ك: بلاعم و بلاعیم).

بَلَعَ الشَّجَرُ بُلُغًا وَبَلَاغًا: ومختی رنین و
چنینی بهر و بوومی دره خته که هات ۵
(بَلَعَ الْغَلَامُ) کوړه که بالغ بوو، پټکه یی.

بَلَعَ الْأَمْرَ: کاره که به کوټا که یی.

بَلَعَ بِلَاغَةً: زمانی رهوان بوو قسه و وتاری

شیرین و خوش بوو دهگوترئ: (هر
 بلیغ وهي بلیغة)، (ك: بُلغَاء) ۵ وادهبی
 دهگوترئ: (بُلَغُ الكلام) هسهکهی
 بهلیغ و رهوانه.
 اُبْلَغَةُ الشَّيْءِ: نهوه شتهی گهپانده
 شوئنی خوئی.
 بَالِغٌ فِيهِ مَبَالِغَةٌ وَبِلَاغًا: ههولئ
 تیکۆشانی تیدا کردو زیدمرویی
 لهههول و تهغه لاکانیدا کرد.
 بَلَّغَ الشَّيْبَ فِي رَأْسِهِ: پیری لهسهر
 دهرکهوت.
 بَلَّغَ الْفَارِسُ: سوارهکه دهستی جلهوی
 درئزکرد بۆنهوهی نهسپهکه زیاتر
 غاربیدا.
 تَبَالَّغَ فِيهِ الْهَمُّ وَالْمَرَضُ: غهم و نهخووشی
 نهو گهپشته نهوپهری.
 تَبَالَّغَ فِي كَلَامِهِ: بهزۆر ویستی زمان
 رهوان بی و وتهکانی بهلیغ بن.
 تَبْلُغٌ بِكَذَا: نیکتیضای پیکرد ۵ (تَبْلُغُ
 الشَّيْءِ) بهزۆر نارهحتی و ههولدان
 بوئی پیگهیی ۵ کۆلی نهدا تا
 بهدهستی هیئا.
 البلاغ: بی راگهپاندن وکوو: (هذا بلاغ
 للناس) یان نهوشتیه که بههوییهوه
 دهگهیه مهبهست ۵ دهگوترئ: (فی هذا
 الأمر بلاغ) لهم کارمدا کیفایهته جیدی
 بیویست نییه ۵ ههروا وشهی (البلاغ)
 بریتییه له بلاوکراومیه که بهپانیك که
 دهخوئندرتهوهو خهك پی دمران.

البلاغة: نهوهیه مهبهستهکه جوان
 رابنوئنی و هسهکانیش کارپگه ربین ۵
 لهلای زانایانی بهلاغه ۵ نهوهیه
 وتارهکه لهگهئ داخوازی حال و
 مهقام یههک بگریتسهوهو
 رستهکانیشی فهصیح و رهوان بن.
 البُلْغَةُ: نهوهیه پیداویستی جی بهجئ
 بکاو لئی زیاد نهبی ۵ جوړه
 پیلادوئیکه له ولاتی مهغریب.
 التَّبْلُغَةُ: چهبلئیکه له دۆلجه دهبهستری
 تا دهگاته ناوی ناوبیرهکه.
 البلوغ: بالقی ۵ پیگهیشتنی کۆنهندامی
 زاوئی له پیاوو ئافرهتدا.
 التَّبْلُغُ: سهرمنجام و کۆتایی، دهگوترئ:
 (بَلَّغَ مَبْلَغَ فلان، بلغ مبلغ الرجال)
 نهندا زمییه که له مال و سامان.
 السَّبْلُغُ: بهلقهم، تیکه نهیه که له
 تیکه نهکانی جهسته، فیضرازا تیکه له
 ریگهی قورگهوه دپته ناو دم.
 بَلَقَ السَّبْلُ الْأَحْجارَ بَلْقًا وَبَلْقًا: لافاوکه
 بهردهکانی رادان.
 بَلَقَ البابُ: دمرگاکی ههموو کردهوه.
 بَلَقَ الفرسُ ونحوه بَلْقًا وَبَلْقَةً: نهسپهکه
 بهلهک بوو توکی جهستهی پهلهی
 رهش و سپی تیدان دهگوترئ: (هر
 اُبْلَقُ وهي بِلْقَاء).
 اَلْبَلَقُ: خیمه، رهشمالی دروستکراو له
 موو.
 بَلَقَ الرجلُ: سهرسام بوو نهیزانی چی بکا.
 بَلَقَ الفرسُ، بَلْقًا وَبَلْقَةً: بهمانا (بَلَقَ) دئ.

أَبْلَقَ الْفَحْلُ: نه سپه که وجهه نه وه گانی
به نه ک بوون.

بَلَّقَ ظَهْرَهُ بِالسَّوْطِ: پشتی به گورزو
شوپک دابری.

إِنْبَلَقَ الْبَابُ: ده رگاکه کرایه وه.

إِبْلَوْتُ لَوْنَهُ: رنگی به نه ک بوو.

أَبْلَقُ: رهش و سپی له رنگدا.

بَلَقَعَ الْبَلْدُ: ولات جوَل بوو هیچی تیدا
نه ما له دیاردهی ناوه دانی.

أَبْلَقَعَ: ولات و زهوی خالی له هه موو
شتیکی دیاردهی زیان ده گوتری:

(مکان بلقع) و (طریق بلقع)، (ك):

بلاقع).

بَلَّ مِنْ مَرَضِهِ بَلًّا وَبَلًّا وَبَلًّا:

له نه خوشییه که ی چاک بووه

ته ندروستی هاته وه باری جارانی.

بَلَّ الرِّيحُ بَلًّا: بایه که شه ونمی له گهَل
خوی هیئا.

بَلَّ الشَّيْءُ بِالْمَاءِ وَخَوَّهْ بَلًّا وَبَلًّا وَبَلًّا:

شته که شه ونمی لیدا شه ونماوی
کرد.

بَلَّ الرَّجُلُ بَلًّا: بیاوه که له کیشه و

ململانیذا زمان پیس و جنیو فرۆش
بوو.

أَبْلُ الْعَرْدُ: چله داره که ناوی ل هاته خوار

(أَبْلُ الْمَرِيضِ) نه خوشه که چاک بوو.

أَبْلُ فَلَانًا: ریکه وتی فلانی کرد به شیوهی

زمان پیس و جنیو فرۆش.

بَلَّلَهُ بِالْمَاءِ: شه ونماوی کرد.

أَبْقَلَ: ته پ بوو، فلان کهس له
نه خوشییه که ی ره ها بوو ده وزع و

حالی باش بوو.

تَبَقَّلَ: به مانا (أَبْقَلَ) به.

الْبَالَةُ: شه ونم و خیر و فه پ.

الْبَالُولُ: ناو (الْبَالَلُ) به مانا ناوه ده

هه رشتیکه گهرووی پی ته ربکری.

الْبَالَةُ: شه ونم (الْبَالَةُ) به مانا

(الْبَالَةُ) به ده ته پ و تازهی

روخساری گهنجی ده دهوله مهندی دوا

هه هزاری ده ده گوتری: (ريح بَلَّةٌ) واته:

بایه که شیداره، ته پ پیوه به.

الْبَالَةُ: خیر و فه پ ته ندروستی

خوشگوزهرانی ده زمان په وانی و قسه

شیرینی.

الْبَلْبَلَةُ: گهنمه کوتاو (گهنم بیان زورات

ده کریته ناوه وه ده کوئیندری و

ده خوری.)

بَلِمَ بَلْمَةً: لیوی نه ستوور بوو.

أَبْلَمَ الرَّجُلُ: بیاوه که بی دهنگ بوو ده

لچی نه ستوور بوو.

بَلَمَ: به مانا (أَبْلَمَ) به ده (أَبْلَمَ) لیج

نه ستوور.

الْبَلَامُ: لغاو، (ناسنیکه ده کریته ده می

نه سپه وه بو ژیر بارکردنی.)

أَبْلَمَ: به له ده (الْبَلَانُ): هه مام، گه رماو،

ناتری گه رماو.

الْبَلَاةُ: نه وکه سه ی له گه رماودا

خزمهت دهکا (ناتری گه رماو).

الْبَلْسُطُ: به‌ردیکی روخامییه وهی
نه‌ومنده قورس و پتهو نییه.

بَلَّهْ بَلَّهْ وَبَلَّهْ: عه قلی زمعیضو کهمه ۵
بی ناگای و کهم هوشی به سهریدا زاله
۵ دهگوتری: (هو ابله و هی بلهء).

تَبَّالَةٌ: خوی بہی عقل و گیل
نمشاندا.

**تَبَلُّ: به مانا (بَلَّة) مِه ۵ رتگای نِ گووم
بوو توشی ناخوشی بوو.**

الأبله: ده‌گوتري: (عیش ابله) زيانی
خوش و ناز په‌رومردمي، (شباب
ابله) گهنجي نه‌فامي ناز په‌رومردم.

بَلَّغْ: (اسم فعل) فرمان دهگه به نیت، واتنه:
وازی ئی بینه.

البھارسیا: نہ خوشیہ کہ تووشی
 ئادہ میزادو ئازل دہبی لہ کیسہ
 خوئینیہ گاندہ دہزی و دہجیتہ
 میزہ ئدانہ وہ، زانیہ کی نہ لمانی
 کہ ناوی (بہارس) نہ و فاپرؤسہ ی
 دوز پوتہ وہ.

بِلاَهْ بِلَوْا وِیْلَهْ: به‌تاهی کرده‌وه ۵ (بِلاَهْ
السَّفَرُ) سَمَفَره که ماندووی کرد،
برستی بی بری.

بَلِيّ الثَّوْبُ وَبَلَاءُ: کراسه‌که‌ی
(پوشاکه‌که‌ی) رزی ۵ (بلی الدار)
خانوه‌که فهوتاو شوپنه‌واری نه‌ما.

آنبلى فى الامر: ههول و تهقهلاى تىندا داو
زورى زنده روى له كاره گهى دا كرد.

آئیلی فلانا: فلانکسی به تاقی کرده و ۵

دهگوترئ: (أباله عذرأ) زؤرى
عوزروبپانوى بؤهتپابه وه هه تارازى
كرده (أبلى الثوب) كراسه كهى كؤن كرد.
بالى فلاصاً وبه: زؤر گرنگى دابه
فلاصكهس.

بَلَى الثَّوبُ: کراسه‌ک‌ی کۆن کرد ۵ (بَلَى
السَّفَرُ فُلَانًا) سه‌فه‌ره‌که فُلَان‌که‌سی
ماندو کرد.

اِنْتِلَآءُ: به تافی کرده و ناسی.

البلاؤ: ناخۆشی و چورتمیکه تووشی
ئادهمیزاد دهبی بۆنهوهی دهریکه وی
تاجهند خۆپاگرو پشوو درێزه ه
هسهول و تیکۆشانی زۆرو
له راده مبردمر له کارێک دا.

البلى: بهمانا (البلاء) هاتووه.

البلي: كه سيكه به لای گه وره
به سردا هاتبي.

أَلْبِلِيَّةُ: به لا ۵ له سردهمی پیش نیسلام
دا به وحوشترمش گوتراوه (أَلْبِلِيَّةُ)
که خاونه‌گی مردبی و بردبیتیان
له سر فله بره‌گی به سبیتانه وه
تامندار بۆته وه.

اَللّٰهُمَّ: زِيّی نہ ستوری عودو کہ مان.

بَنَجَه: بهنجی کرد.

اَلْبَنَجُ: گیاه کہ لہ پیری گیوا گزی
دہرمانہ خواردنی ئادہ میزاد
گنزدہ کات، لہ پیری باز نہانہ کانہ.

آهنگند: نالی گهوره ۵ هزاروی یاسانسان دا
خالیکی تهواوو سمر بهخویه لهقانون.

أَلْبَنْدَرُ: شوپنى راوستانى گەمى لەمىنادا
بۆنەووى بارى لى دابگىرى پان لى
بارىكرى ۵ بەشارىكى گەورەش
دەگوتىرئى كەھەندى گوندو
شارۋىچكى پىئو بەستراپنەو.

بَنْقُ الشَّيْ: ئەوشتەى كىردە بوندوقى.
الْبُنْدُقُ: جۆرە درەختىكە لەپىرى
درەختە بتولىيەكانە، ھەندى جۆرى
دەرۋىندىرئى بۆبەرەكەى، ھەندىكى
دەرۋىندىرئى بۆ جوانكىردنى باخو
رىگاۋ بان ۵ ھەروا (البُنْدُق) ناو
بۆگوللەو ساچمە لەقەبارەى دەنگە
بوندق دا لەشەپرو راوەشكاردا
دەھاۋىزىرئى.

الْبُنْدُقِي: زىرى ولاتى بوندەقە ۵ (جۆرە
ئالتونىكە لەولاتى بوندوقەى ئىتالىا
دەردەھىندىرئى).

الْبُنْدُقِيَّةُ: ئولەپەكى ناو كلۆرە وەكوو
لوولە تاپرو ساچمە زەن بوندقى
پى دەھاۋىزىرئى بۆراۋە پەلەومرو
ئەو جۆرە شتانە ۵ ئامىرىكى
ئاسنىنە گولەى رەصاصى پى
دەھاۋىزىرئى.

الْبَنْدُولُ: بەندۆل (بەندۆلى سەعات).
بَنْزْهِيَر: لەولاتى مىصر بەلىمۆى ترش
دەگوتىرئى.

الْبَنْزَيْنُ: بەنزىن (شلەمەنىيەكى
گىرگىرتوۋە بەھۆى پالاوتنى نەوتەو
پەيدا دەپ، بەزۆرى بۆكارپى كىردى
ئەومەكىنانە بەكاردى كەلەناوۋە

ئاگرەگەيان گەشەبەكەن بۆ زۆر
نەخۇشى كىم و زوخاۋى سودى
ھەپە).

الْبَنْسَلِيْنُ: دەرمانىكە ناھىلى جەرايىم
گەشەبەكەن بۆ زۆر نەخۇشى كىم و
زوخاۋى سودى ھەپە.

الْبَنْصَرُ: قامكى نىۋان قامكى ناۋمراست و
قامكە بچكۆلە.

الْبَنْطُ: پەكەپەكى دىپارىكراۋە لەزارەو
چاپ و چامەنى دا ئەندازەى
حەرفەكانى پى دىپارى دەكرى ۵
لەزاراۋەى بازارو بازىرگانەكانى ولاتى
مىصردا بەشىكە لەسەد بەشى
پارەى رىپال.

الْبَنْفَسَجُ: روۋەكىكى گوللەى پە لەپىرى
(فىولا) بۆجۋانى و بۆگولەكانى
دەچىندىرئى، بۆنى خۇش و عەتراۋى
پە.

بَنْقُ عَمَلُهُ بَنْقًا: ئىش و كارى خۆى
بەشىۋەى رىك و پىك و پلان
بەرىۋەبىرد، دەگوتىرئى: (بَنْقُ الْغُرْسُ)
بەرىز نەمامەكانى چەقاند.

بَنْكَ الْخَدَمِ: خىزمەتچى پەكە نەپنى
پەكانى ناۋمالى باڈو كىردنەو
بۆخەلكانى دەرەوۋەى خىزانى باس
كىردن.

تَبَنْكَ بِالْمَكَانِ: لەوشوپنە نىشتەجى بوو
جىگىر بوو، دەگوتىرئى: (تَبَنْكَ لِي)
غزە) لەعيززو شكۆمەندى خۆى دا
راۋەستا.

الْبَنُكُ: بانق؛ فه رمانگه په که هه لده ستی

به پاره و مرگرتن و پاره دان به چهند
شیواز مامه له له گه ل خه لک ده کا.

بنگنوت: بریتیه له و پارچه کاغه زانه ی

خه لک مامه له یان پی ده گهن

له شوینی زړو زیو ۵ وکوو ئیستا

باوه خه لک و حکوومت زړو زیو

په زمه نده ده گهن و دایده منین

له جیاتی نه وان دینارو لیرو ریالو

تمه ن و دۆلار .. هتد به شیوه په کی

تابیه تی و نمونه یی چاپ ده گهن و

مامه له ی پی ده گهن.

البنکام: سه عاتی رهمل.

بَنُ بِالْمَكَانِ بَنًا: له وشوینه مایه وه وه گری

بوو.

ابْنَتِ الدَّابَّةَ: کارو بارکیشی

حوشتره که ی ماندو کردو له شوینی

خوی که وت.

ابْنَتِ السَّحَابَةِ: هه وره که چهند رۆژیک

بارانه که ی به رده وام بوو.

بَنُّنُ الْمَاشِيَةِ: نازه له که ی به سته وه

دایبه ست بۆنه وه ی هه له وین.

البنان: چاوه قامک ۵ ناوی باخیکه له

(الزهر).

البن: چینی بهزو پیو ۵ هه رکا تی نازه لیک

هه له وه بوو ده گوتری: (تراکب)

جسمها بنا علی بن: ته به هه له سه ر

ته به هه به زو پیو له جه سته یدا

سواری په ک بووه.

البن: دهنکی دره ختیکه که له حه به شه و

چهند شوینیکی تر دپروئ، نه و

دهنکانه ده برزین و دواپی

دهه اپدرین و شه رابی به ناگا

که ره و میان لی دروست ده گری، پی

ده گوتری: (قاوه).

البُنِي: جۆریکه له ماسی سپی به زۆری

له روبرای نیل دا هه یه ۵ پشته

زمردی مه یله و زهیتونی په، سکی

رهنگی زیوی په، باله گانی رهنگ

پرته قالی مه یله و سووره، پیشه وه ی

خپرو دهمی بچکۆله په له هه ردو

ته نیشتی زه یده یی به ک هه یه

بۆزینده هه ست گردن ۵ جه سته ی

زۆری چقل تیدان.

بَنِي الشَّيْءِ بَنِيًا وَبَنَاءً: دیواره گانی

به رز کردنه وه.

بَنِي مَجْدَه: شکۆمهندی و پیاوه تی خوی

بنیات نا.

بَنِي السَّفِينَةِ: که شتی په که ی دروست کرد.

بَنِي بَزْرَجَتِه: ژنه که ی گواسته وه له گه لیا

چوو ه به رده ی زاوا و بۆکینییه وه.

بَنِي عَلِي كَلَامَه: پشته به قسه که ی

به ست و شوینی که وت.

ابْنِي فَلَانًا: ده سه لاتی پيدا بۆنه وه ی

خانه وه که ی دروست بکا.

ابْنِي بَزْرَجَتِه: ژنه که ی گواسته وه و

له گه لی دا چوو ه به رده ی زاوا

بوکی په وه.

ابْنُنِي: به مانا (بنی) په.

إِبْنَتِي الرَّجُلُ: ئەوپپاۋە كۆپى بوون،
چەند كۆپتىكى ھەيە.

إِبْنَتِي: خانوۋەگە دروست بوو ۋە (بۇ
مطاۋەئە (بى) ھاتوۋە).

تَبَنِي الْجِسْمُ: جەستەي تېكسىمپراۋ
گۆشتىن بوو (بىنى فلان) فلانكەس
فلانى كىردە كۆپى خۇي.

اسْتَعْتَبَتِ الدَّارُ: خانوۋەگە روخاۋ
پىۋىستى بەتازە كىردى ھەيە.

الإِبْنُ: مىندالى نىرىنە.

إِبْنُ الْحَرْبِ: پىاۋى ئازا ۋە (ابن الليل رابن
الطريق): دزو جەردە ۋە (ابن السبيل):

رېۋارو كاروانچى ۋە (ابن آوى)

چەقەل ۋە ھەروا (ابن عرس) ۋە (ابن
لبن) ۋە (ابن مخاض) ... ھتە.

الأبناء: كۆپەكان، كۆپگەل ۋە ۋەچەۋ
نەۋەي ھۇزىكى فارس كەلەپمەن
دا ئىپاۋە ۋە لەگەل ھەرمب دا ئىۋ
ئىخۋازىيان كىردە.

إِبْنُ: لۇغەتتىكە لە (ابن) پىتى نونەكە
بەسەرۋ ئىرو بۇر دەخۇندىرتەۋە.

البانية: پەراسۋەكە لەپەراسۋى سنگ

ۋە بىناغەي خانوۋ ۋە يەك ھاقى ئازەل

ۋە دەگوتى: (ألقى فلان برانية) لەۋ

شۋىنە مايمەۋە جىگىر بوو، داسكاناۋ

چەسپا ۋە (ألقى البلد برانية) ۋلاتەكە

خىرو بىرى خۇي بەسەر

دانىشتۋانەكان دا رشت.

البناء: خانوۋ بالەخانە، (ك: أبنة) يە ۋە

بەلای نەھۋىيەكانەۋە بىرىتە لەۋە
كۆتايى وشە يەك جۇر سەرۋ ئىرو
بۇرى ھەيۋ گۇپانى بەسەر دانەپە،
ھەرچەندە ھۇگارى گۇپانىش
ھەيۋ.

البناء: ۋەستايى دىوار دانان ۋە خودى
بالەخانەۋ دىۋارەكە.

البنات: كىچ، مىندالى مىينە، (ك: بنات).

بنات الصدر: غەمۋ نارەھەتى ۋە (بنات

الدهر) بەلاۋ چورتم ۋە (بنات النعش)

دوۋ كۆمەلە ئەستىرەن كۆمەللىكان

گەۋرەۋ كۆمەللىك بچوك.

البناء: كەسىكە پىشەكەي ۋەستايى
دىۋار كىردى بى.

البناء من الأحرار: رىكخراۋو كۆمەللىكى

نەيىنى بوون، پەيپەۋو پىۋىگراممىكى

ۋردى نساۋخۇي خۇيان ھەبوۋ،

ئەندامەكانىيان زۇر ھاۋگارى

پەگىريان دەكىردو بەتەنگ يەكەۋە

بوون ھەرچەندە گەل ۋە نەتەۋەۋ

زىدو بىنەمالەيان جىاۋاز بوو،

ئەمانە لەسەدەي چۈاردەھەم دا

رىكخراۋىكى تۈندو تۇلىيان پىكەۋە

ناۋ بەجىھان دا بىرو باۋمىرى خۇيان

بلاۋ كىردەۋە، رىكخراۋەكەيان ناۋ نا

(الماسون) ۋە پىۋىگراممەكەيان بىرىتى

بوو لە (ماسونىيەت).

البنوة: چاۋگى (ابن) ۋە واتە كۆپەيتى،

كۆپبوون.

البنيان: دىۋار، بىناغەي دىۋار.

بۆپدراو رهنگی گۆڭر، رهنگی سیس
بوو.

بُهْت الرجل: بۆپ دراو به به لگه سه ری
سورماو هیچی بۆنه گوترا ۵ قورنان
دهمه رموی: ﴿بُهْت الَّذِي كَفَرَ﴾.

بَاثَتْ فُلَانًا: به بوختان پی کردن
روبهری فلانکس بووه ۵
دهگوتری: (فلان یباحث فیثاها)
فلانکس قسه دهکا هه مووی
بوختانه.

تباها القوم: خه لگه که هه نندیکیان بۆ
هه نندیکیان بوختانی هه لبه ست.
البُهْت والبُهْتان: درۆی هه لبه ستراو.

أَلْبَهْتَةُ: به مانا (أَلْبَهْتان) ۵.
بَهْتَرُ بَهْتَرًا: درۆی کرد.
بَهَتْ إِلَيْهِ بَهْتًا: به رو گوشادی به وه به ره و
پیری چوو.

أَلْبَهْتَةُ: روخۆشی و جوان به پیره وه
چون ۵ گای کیوی.
بَهَجَ الشَّيْءُ بَهَجًا: شته که که یف
خۆشی به سه ردا رزاند.

بَهَجَ الشَّيْءُ بَهَجًا وَبَهَجًا: جوان و قه شهنگ
بوو، که یفخۆش و ته رده ماخ بوو
(بَهَجَ فُلَانٌ) که یف خۆش بوو، خۆی
رازنده وه ۵ گه شاهو و جوان بوو.

أَنْبَهَجَتِ الْأَرْضُ: گزوغیا که ی جوان خۆی
نواندو رازابه وه ۵ (وَأَنْبَهَجَ فُلَانًا)
به مانا (بَهَجًا) به.

بَاهَجَهُ: قسه ی خۆشی له گه ل کردو

الْبُنْيَةُ: دیوار، بناغه ی دیوار، پیکهاته ی
دیوار، نه و په پیکه ره ی خراوته سه ریه ک
۵ (الْبُنْيَةُ) هه مانا مانای هه به.

الْبُنْيَةُ: هه رچی دیوار پی،
هه رکه ره سه ریه ک بکری به دیوار ۵
که عبه ی پیروز.

الْبُنْيَةُ: ریچکه و لاری که له ریگه ی
که وه ره دهنه وه.

الْمُنْبَأَةُ: به مانا (البناء) ۵ حصیر یان
پارچه خیمه و لبادیکه که بازرگان
کالاگانی خۆی پی داده بووشی ۵
(حروف المباني) نه و پیتانه ی وشه ی
لی پیک دئ.

بَهَاءٌ به بَهَاءً وَبُهْرًا: وه گری بوو پیوه ی
راهات، نارمزوی نزیکبوونه وه بوو
لی.

بَهِيَّ به بَهَاءً وَبُهَاءً: وه گری بوو به دیتنی
که شاهیه وه.

الْبَهَائِيَّةُ: تاقمیکن دریزه پیدهری
ریبازی (الباهیه) ن له سه ردهستی میرزا
حسین که نازناوی (بهاء الله) به،
دروست بوون ۵ لافی جیهانگه ری
لی دهمن له بیرو باوه رو دینداری
دا، تارمایی به کی ئاپینی
مه سیحیان پیوه دیاره.

بَهَّهَ الشَّيْءُ بَهْتًا: شته که سه رسامی
کرد توشی سه رسورمانی کرد.

بَهَتْ فُلَانًا بَهْتًا وَبَهْتًا وَبُهْتًا: بوختانی بۆ
فلانکس هه لبه ست.

بَهَتْ الرَّجُلُ بَهْتًا: پیاوه که به به لگه

بَهَرْتُ فَلَاثَةَ النِّسَاءِ: فلان نافرمت
له جوانی دا بالا دہست بوو به سہر
ہم موو نافرمتہ کان دا.

بَهَرُ فُلَانٍ نَظْرَاءً: فلانکس هاوہ لہ کانی
خوی سہ رسام کردو به سہریان دا
زال بوو.

بَهْرُ: هه ناسه برکی ی پی کھوت به هو ی
ماندو بوونه وه.

أَبْهَرَ: كهوته نیومړو ۵ ژنیکي جوان و
نه جیب زاده ی ماره گرد ۵ شتیکی
سہیری خسته ناراوہ ۵ ره وشت و
نه خلاقی گورا ۵ هر روزه و جوړه
هه نس و کهوتیکی هه یه ۵ دوی
هه زاری دهو له مہند بوو.

بَاهَرُهُ مِبَاهَرَةٌ رِبْهَارًا: شانازی
به سہ راگرد.

أَبْتَهَرَ: هه ناسه برکی ی پی کھوت ۵
به درو لاف شتیکی لی دا.

أَبْتَهَرَ فِي الشَّيْءِ: زیدمړوی له شته که دا
کرد ۵ هه موو توانای خوی تیدا
به تاقی کرده وه.

أَبْتَهَرَ: بؤ موطاومعه ی (بَهْرَهُ) هاتو وه.
تَبَهَّرَ: روناکی کرد (تَبَهَّرَ الْإِنْسَاءُ)
زهره که پر بوو.

إِنْهَارَ النَّهَارُ أَوْ اللَّيْلُ: کات بوو
به نیومړو یان نیوده شو.

إِبْهَارٌ عَلَيْنَا اللَّيْلُ: شهومان در ژ بوون.
الْأَبْهَرُ: جوړیکه له پهری بالنده ۵
پارچه زهوییه که لافا و نه پگریته وه.
الْأَبْهَرَانُ: دوشا رکه ده ماری سهرکی

شادمانی په یه خشی ۵ له جوانی و
راز او دوی دا بهرام بهری کرد
ده گوتړی: (بَاهَجَتِ الْمَرْأَةُ تِرْتِهَا)
نافرمت که له جوانی و راز او دوی دا
هاوشانی هاو له که یه تی.

بُهَجُ الشَّيْءِ: شته که ی جوان کردو
راز اندیپه وه.

إِسْتَهَجَ بِالشَّيْءِ وَلَهُ: به وشته ته و او
دلخوش بوو که یفی هاتی.

تَبَاهَجَ بِفُلَانٍ: به روخوشی و پیکه نینه وه
پیشوازی له فلان کرد.

اسْتَبْهَجَ بِهِ: به دیتنی که یف خوش بوو
که شاپه وه.

المِبْهَاجُ: دلخوشکړه ۵ هینکایی هینر
بوو دل و دهر و، نافرمتی
تازه پیکه پیشتوی جوان و راز او.

بَهْدَلٌ فِي مَشِيَتِهِ: به گورجی روی، گوشتی
سهر سنگی و له رزه که ووت.

الْبَهْدَلُ: بېجوی که متیار ۵ بالنده یه کی
سہ وزه.

الْبَهْدَلَةُ: بناغی مه مک ۵ پارچه
گوشتیکه له مل دا له ژور پینه قافا.

بَهْرُهُ بَهْرًا رِبْهَرًا: ماندوی کرد تاتوشی
هه ناسه برکی ی کرد.

بَهَرُ الْإِنْسَاءِ: پری کرد (بَهَرُ الشَّيْءِ فُلَانًا)
نه وشته فلانکس سهر سام کرد.

بَهَرُ الْقَمَرِ النُّجُومُ: مانگ به روناکی خوی
نه ستیره کانی داپوشین.

بَهَرَتْ الشَّمْسُ الْأَرْضَ: روناکی خور
هه موو زهوی دا گرت.

خوین که خوین دمه بن بؤ (أذین) ی
لای راستی دل.

البَّهَارُ: هرشتیک که جوان و
دره و شاووبی ۵ به لای سبی له نه سب
دا ۵ گوته به هاره که له و مرزی
به هاردا دهری.

البَّهَارُ: کۆل و بار ۵ زمره فیکه و هکوی
مه سینه ۵ چۆله که به هه شتی ۵
جۆره ماسیه که له پیپی (القرضیه)
دریژه جهسته ی به توپکی شانه
ناسایی بچوک داپوشراوه.

البَّهَرُ: فهوتان ۵ سهر سوپمان ۵ دهگوتری:
(بَهْرًا له) واته: داوه شان و تیدا چون
بؤ نهو ۵ سهر سوپمان بؤ نهو.

البَّهَرُ: هه ناسه برکی له بهر ماندوبون ۵ پارچه
زهوی پان و پۆر (لیلة البَّهر) شهویکه
روناکی مانگ نه ستیره گانی داپوشیبی.
البَّهَرَةُ: ناشکرا ۵ دهگوتری: (فعل ذلك
بَهْرَةً) به ناشکرا نهوه ی کرد.

البَّهَرَةُ: ناوه راستی شت ۵ پیپنیک
له شیعیه ی ئیسماعیلین له خۆرناوای
هیندوستان و خواروی پاکستانی
خۆره لات دا دهژین.

البَّهَرَةُ: ئافرمتی رهسه و خانه دان ۵
دهگوتری: (فلانة بَهْرَة فهِرَة).

بَهْرَجَ الشَّيْءُ: شته که ی والی کرد هه موو
کهس بتوانی سودی لی وهرگری،
دهگوتری: (ماء مَبْهَرَج) ئاویکه هه موو
کهس ده توانی بچیته سهری و بهشی

خوی لی هه ئینجی ۵ (مکان مَبْهَرَج)
شوینی گشتی و هه موانی ۵ هه رکه سی
بیهوی ده توانی بچیته ناوی، (واته
باوان نیه).

بَهْرَجَ فلاناً: تاوانی خراپه کاری له سه ر
فلانکهس لابرد.

بَهْرَجَ الكلامَ وَغَيْرُهُ: قسه که ی
به هه ئیه ستراو له قه له م دا.

تَبَهَّرَجَ: بوو به موباح بؤ هه موو کهس.
البَّهَرَجُ: شوینی گشتی یان شتی به ره لا
بؤ هه موو کهس ۵ شتی به تال و بی
بناغه و ناشه رعی.

بَهْرَمَ الشَّيْءُ: به رنگی گوته عوصفور (که
رهنگیکی سوره) رهنگی کرد.

تَبَهَّرَمَ: رنگی گوته عوصفوری گرت.
بَهْرَامَ: مه ریخ.

أَلْبَهَّرَمَ: روکه ی گوته عوصفور ۵
که نیسه بهتی بۆلاده دن ده ئین (لون
به رمانی).

بَهْرَهُ بَهْرًا: مسته کۆله ی له سنگی دا ۵
به هیزو زهخت پالی پیوه نا پاشه و
پاش کشاندیه وه.

أَبَهْرَهُ: به مانا (بَهْرَهُ) یه.

بَاهَرَهُ الشَّيْءُ: پێشپرکی بۆلاشته که
کرد.

تَبَهَّرْتُ أَشْيَاءَ كَثِيرَةً: زۆر شته به دی
هیوان.

بَهَسَ بَهْسًا: نازابوو، وره ی به رزیبوه.

تَبَيَّهَسَ: له رۆشتن دا لارو له نهجه ی کرد.

پیاوه خۇيان ناماده گرد بۆ شهرو
 بهرامبهري بهقه لانگو گۆچان.
 اَلْبَهْشُ: روخسارى گهشاوه ۵ دهمى تهرو
 تازه ۵ (دهوم): جۆره ميوهمه كه
 لهولاتى ميصرو ههندى ولاتى تر
 ههمه (سهرى وشى (الدوم) بكه.
 بَهْمَى بَهْمَا: تينوى بوو (اَلْبَهْشَةُ عَنْ كَذَا)
 لهوشته گتپرايه وه.
 بَهْصَلَ الرَّجُلُ: پياوهكهى روت كرد،
 مال و سامانهكهى لى ستاند.
 تَبَهْصَلَ: روت بوو پۇشاكى له بهر دا
 نه ما ۵ جلهكانى داكهندن كردنى
 به قومار.
 بَهْضَةُ الْحَمْلُ بَهْضًا: بارهكهى قورس بوو
 برستى لى برى.
 اَلْبَهْضَةُ الْحَمْلُ: به مانا (بَهْضَةُ) يه.
 اَلْمَبْهُوضُ: كه سيكه زياد له تواناي خوى
 ئهركى خرابيته سهر.
 بَهْطَ: قورس و گران و ناخوش بوو.
 بَهْطُهُ بَهْطًا: بارهكهى گران بوو برستى
 لى برى (بَهْطَ قِرْكُهُ) به سهر
 بهرامبهرهكهى دا زال بوو.
 اَلْبَهْطَةُ الْحَمْلُ: بارهكه قورس بوو برستى
 لى برى.
 اَبْهَضَ حَرْضُهُ: حهوزهكهى پر كرد.
 الْبَاهِظُ مِنَ الْأَمْرِ: كارى گران و
 ناخوش و له توانادا نه بوو.
 بَهَقَ بَهْقًا: نهخوشى به لهكى توشى پىستى بوو
 دهگوترى: (هر اَبْهَقَ رَهِي بَهْقًا)، (ك: بَهَقَ).

اَلْبَهْشُ: دهمى تهرو تازه؛ دهم ميوهمه كه
 به نه نندازهى سىوئى گهوره، پىستىكى
 نهستورى سورى ههمه درهختهكهى
 له پىزى درهختى خورمايه پى
 دهگوترى: (شجرة الدوم).
 اَلْبَهْشُ: شىر ۵ پياوى ئازا ۵
 ئادهمىزادى لارو له نجه گهر ۵
 دهگوترى: (رجل بَهْشٍ وَامْرَأَةٌ
 بَهْشٍ)، (ك: بياهمى).
 اَلْبَهْشِيَّةُ: تاقمىكن له خوارى جهكان
 شوئن رى بازو بىرو بۆجوى
 نه بوبه يههسى كورپ ههمه مى
 كورپ جابىر كه وتون.. وتويانه
 ئيمان برىتیه له دان پىنانى زانىارى
 دهر بارهى خوداو په يامى پىغه مبه
 (د.خ) وهلى له گهل تاقمى (قه دهرى)
 يهكان په كده گرنه وه له وهدا
 كه ده لىن: ئادهمىزاد بۆخوى
 كرده وهى خوى بهدى دىن.
 بَهْشَى بَهْشًا: خوى ناماده كر بۆپىكه نىن،
 خهرىكه پى بكه نى.
 بَهْشَى إِلَى الشَّيْءِ وَه: شتهكهى پى خوش
 بوو، به وىستى نه بوو.
 بَهْشَى عَنْهُ: لى كۆليه وه.
 اَبْهَشَ: كه يف خوش بوو دهم و چاوى
 گه شايه وه.
 تَبَاهَشَ الرِّجْلَانِ: ههرىكه له و دوپياوه
 كاكۆلى په كترىان گرت.
 تَبَاهَشَ الرِّجْلَانِ بَعْضًا وَنَحْرَهُ: نه و دوو

أَلْبَهَاقُ: نه‌خوشییه‌که رنگی سروشتی
پیتست لاددباو په‌له‌په‌له‌ی سپی تیندا
دمرده‌کهن.

أَلْبَهَقُ: به‌مانا (البهاق) ه.

تَبَهَّكَنْتِ الْمَرْأَةُ فِي مَشِيَّتِهَا: نافرته‌که
به‌نه‌سپایی و له‌سهره‌خو رؤیی،
به‌نازو و فیزه‌وه هه‌نگاوی هه‌لینا.

أَلْبَهَكُنْ: لاوی تازه‌پینگه‌پشتوی جه‌سته
نهرمو و نیان ه (إمْرَأَةٌ بَهَكْنَةٌ) نافرمتی
نهرمو و شلو تازه پینگه‌پشتوو.

بَهَلَهُ بِهَلًا: ئیه‌مالی کرد، وازی لی هیئا ه
ده‌گوتری: (بَهَلُ النَّاَقَةِ) وازی
له‌سهره‌رشتی کردنی له‌ومرانی
حوشتره‌که هیئا ه به‌ره‌لای کرد
بو‌خوی به‌ومرئی.

بَهَلَهُ: نه‌فرینی لی کرد ه له‌حه‌دیشی
پینگه‌مبه‌ردا (د.خ) هاتوو ده‌فرموی:
(مَنْ وَلِيَ مِنْ أُمُورِ النَّاسِ شَيْئًا فَلَمْ
يُعْطِهِمْ كِتَابَ اللَّهِ فَعَلَيْهِ بَهَلَةُ اللَّهِ).

بَهَلْ بِهَلًا: به‌بی‌کار و نیش رؤیشت، بی
چه‌ک بوو چه‌کی نه‌ما ه (بَهَلَتِ
الْمَرْأَةُ) نافرته‌که بی‌وه‌ژن بوو
میردی نه‌ما و مندالیشی نییه.

أَبْهَلَهُ: به‌مانا (بَهَلَهُ) به‌ ده‌گوتری:
(أَبْهَلَ الرَّاعِي رَعِيَّتَهُ) شوانه‌که
نازه‌له‌کانی ئیه‌مال کردن لییان گه‌را
بو‌خویان چون ده‌له‌ومرین و له‌کوی
ده‌له‌ومرین کاری به‌سهریانه‌وه
نه‌بوو ه یان فه‌رمان‌په‌واکه وازی

له‌جه‌ماوه‌ره‌که هیئا و گوئی نه‌دانی
هیج ری‌نومایی و لی پی‌چینه‌وه‌ی
له‌گه‌ل نه‌کردن.

بَهَلَ الْأَرْضُ: دوا‌ی نه‌وه‌ی زه‌وی‌یه‌که‌ی تۆو
کرد ناوی تیگرت.

بَاهَلَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا: خه‌لکه‌که کۆ‌بوه‌وه
بو‌ موباهه‌له‌کردن و داوا‌کردنی نه‌وه
که خودا نه‌فرینی بکا له‌وانه‌یان
که‌سته‌مکارن له‌حه‌دیشی پی‌غه‌مبه‌ردا
هاتوو ده‌فرموی: (مَنْ شَاءَ بَاهَلْتَهُ،
إِنْ أَخْلَقَ مَعِيَ). نه‌وه‌ی ده‌یه‌وئی و
ناماده‌یه، شه‌ره‌نه‌فرینی له‌گه‌ل
ده‌که‌م، پی‌گومان حه‌ق له‌گه‌ل منه.

أَبْهَلَ إِلَى اللَّهِ: له‌خودا پاراپه‌وه، زۆری
دوعا کردن و نوزاپه‌وه.

أَبْهَلَ الْقَوْمَ: خه‌لکه‌که شه‌ره‌نه‌فرینیان
کرد.

تَبَاهَلَ الْقَوْمُ: به‌مانا (ابتهلوا) دی.

تَبَهَّلَ الْقَوْمُ: به‌مانا (تَبَاهَلُوا) دی.

اسْتَبَهَلَهُ: به‌مانا (بَهَلَهُ) دی.

أَبْهَلَ: دره‌ختیکی بجوکی هه‌میشه
سه‌وزه ده‌شو‌به‌یتته دره‌ختی
عه‌ره‌عر.

أَبْهَلَ: شتی به‌ره‌لا‌کراو بی شوان و
سهره‌رشتیار ه کو‌ژراوی بی ری‌ز ه
ده‌شگوتری (سَارَتْ عَلَى الْبَهْلِ) واته:
په‌رده‌ی حه‌یاو حورمه‌تی دپاند،
نه‌ونا‌فرمه‌ته سنوور شکینی کردو
ته‌واو خو‌ی به‌ره‌لا کرد.

الْبَهْلُولُ: پیاوما‌قولی ری‌زدار که هه‌موو

رهوشتی جوانی تڙدان ۵ پیاوی قسه
خوش و دم به پټکه‌نین و قسه
نه‌سته‌ق.

البهلران: پانه‌وان و یاریزان له‌جوره
یاربیه‌ک دا وه‌گوو رۆیشتن به‌سهر
حه‌بلی رایه‌لگراودا.

أَبْهَمَ الْأَمْرُ: کاره‌که لښ و نادیار بوو،
رون و ناشکرا نییه.

أَبْهَمَ الْأَمْرُ: کاره‌که‌ی چه‌واشه‌کردو
شیواندی راستییه‌کانی شاردنه‌وه.

أَبْهَمَ الْقِفْلَ وَغَرَهُ: قفله‌که‌ی داخست و
ناتواندری بکړیته‌وه که‌س نازانی
بی‌کاته‌وه.

أَبْهَمَ فَلاناً مِنَ الْأَمْرِ: فلانکه‌سی
له‌سهرکار لابردو له‌وئیشه‌ دووری
خسته‌وه.

تَبْهَمَ عَلَيْهِ الْأَمْرُ: ئیشه‌که‌ی لښ شی‌واو
نالۆز بوو.

اسْتَبْهَمَ فَلاناً: فلانکه‌س کاره‌که‌ی
له‌سهر تی‌که‌ل و پټکه‌ل بوو.

اسْتَبْهَمَ الْأَمْرُ: کاره‌که‌ی لښ شی‌واو لښ
عاصی بوو.

اسْتَبْهَمَ عَلَيْهِ الْكَلَامُ: قسه‌کردنی لښ‌عاصی
بوو زمانی گړاو هیچی بۆنه‌هات.

الإِبْهَامُ: قامکه‌گه‌وره‌ی ده‌ست و قاچ.

الْأَبْهَمُ: ئاده‌میزادی بڼه‌هنگ و که‌م دوی

۵ بڼ‌زمان، نازل، گیانه‌به‌ر جگه
له‌ئاده‌میزاد.

الْبُهْمَةُ: به‌رخوله چ نیر چ می، (ک:
بهاً).

الْبُهْمَةُ: به‌ردی ره‌قی لوس و پته‌و ۵
کاری نالۆز و ته‌مو مزای ۵ پیاوی
ئازاو سه‌رکه‌وتو که‌وا بکا
دوژمنه‌که‌ی هوی سه‌رکه‌وتنه‌کانی
نه‌زانی ۵ نه‌و شه‌وانه‌ی مانگیان
تڙدا دهرناکه‌وی، (ک: بْهَم).

الْبُهْمُ: ره‌ش ۵ (لیل بهیم) نه‌وشه‌وانه‌یه
له‌ئیاورنوه تابه‌یانی مانگیان تڙدا
دهرناکه‌وی ۵ (لون بهیم) ره‌نگیکه
ره‌نگی تری له‌گه‌ل نه‌بی (یه‌کره‌نگی
ساده‌بی) (صوت بهیم) دهنگیکه
ره‌جعه‌و له‌رانه‌وه‌ی تڙدانه‌بی.

الْبُهْمَةُ: هه‌موو گیانه‌به‌ریکی چوار
پښ له‌وشکانی و دهرادا جگه
له‌درنده، (ک: بْهَالِم).

الْبُهْمُ: نه‌وشته‌یه به‌هه‌سته‌کان هه‌ستی
پښ نه‌کرئ نه‌گه‌ر له‌هه‌ست پښ‌کراوان
بی، بیروه‌وش نه‌پدۆزیته‌وه نه‌گه‌ر
له‌بوازی عه‌قکاری دا بی.

الْبُهْمُ مِنَ الْأَشْيَاءِ: نه‌وشته‌یه
نیشانه‌یه‌کی پڼوه نه‌بی پښی جیا
بکه‌پنه‌وه له‌شتی تر.

الْبُهْمُ مِنَ الْأَجْسَامِ: بڼه‌هنگ و بڼ قسه.
الْبُهْمُ مِنَ الْكَلَامِ: قسه‌و رسته‌یه‌ک
مانا که‌ی رون و ناشکرا نه‌بی.

الْبُهْمَةُ مِنَ الْأَسْمَاءِ: به‌ه‌لای
نه‌حوییه‌کانه‌وه نه‌و ئیسمانه‌ن
به‌ته‌نیا بۆخویان مانا که‌یان دیارنیه
وه‌کوو ئیسمی ئیشاره‌و ئیسمی
موصول و ضمه‌یره‌کان.

نیشتمانی خوئی، تییدا دابهزی و
جیگر بوو.

استبَاءَ الْمَكَانِ: به مانا (تَبَوُّاً) هاتووو.
استبَاءَ فَلَاناً بِفَلَانٍ: فلان له شوینی
فلان کوژرایه وه.

الْبَاءُ: ماره برین، گرښهستی ماره برین
و جوتبوون و (جماع).

الباءُ: گرښهستی ماره برین و جوتبون
(جماع) و له حه دپت دا هاتووو و
دهغه رموی: (من استطاع منكم الباءة
فَلْيَتَزَوَّج) هه رکه سی له نیوه توانای
ژنه نینانی هه به باژن بیئی.

البَّراءُ: هاوشان، دهگوتری: (فلان براء
فلان) فلان هاوشانی فلانه له توله
ستاندنه ومدا و وه لام، دهگوتری: (براء
واحد) يهك وه لام، تهنها وه لاميك.

البيئة: شوینی و دهو روبه ر، حال و مزع
دهگوتری: (بيئة طبيعية، بيئة اجتماعية،
بيئة سياسية).

المِباءة: مه نزل و شوینی حه وان ه وه و
دهگوتری: (هر رحيب المِباءة)
دهست و دل فراوان و چا که کارو
ناسراوه.

بَابَ له بَوُّاً: بوو به دمرکه وانی.

بَوُّبَ الْبَابِ: دمرگای بُو دروست کرد (بَوُّبَ
الْكِتَابِ) کتیبه که ی باب باب کرد.

تَبَوُّبَ الْبَابِ: به مانا (بَوُّبُهُ) دئی.

الْبَابُ: دمرگا، نهو شوینی لیوهی
دهچی نهو مان.

البَابُ مِنَ الْكِتَابِ: به شیک له
کتیبه که، کۆمه لیک مه سنه له و باس
که په یومندیان به یه کتره وه هه بی.
البابي: پالدان و نیسه بتدانه بُو لای (باب)
هه روا ناوه بُو (الرید البابی) که
شاده ماریکی گه وره به له هه موو فتهاته
هه زمیه گانه وه خوینی بُو دئی و تییدا
کۆده بیته وه ده چیته ناو جه رکه وه
نهمجار له و یوه دابهش ده بیته وه.

البایة: سه یرو سه مه ره و گرو پیکي
به ناو موسولمانن زور شتی تازه
قه لآو بیدعه تیان خسته تته ناو
نایینه که یانه وه و له سه دهی
سیانزه هه می زایینی دا له ولاتی
فارس گرو به که یان دامه زراوه و پال
میرزا علی محمد دهرین.

البواب: پیشه ی دمرگا کردن.

البَّواب: دمرگه وان، پارنزه رو چاودیری
دمرگا و نهو کونه ی له نیوان ریخوله
گه وره ریخوله ی دوانزه گری دا هه به.
البَّوابة: دمرگای سه ره کی باله خانه و
مزگه وت و نهو جوړه شتانه.

البرتاسيوم: بوتاسیوم، (عونصوریکی
فلزی نهرمه).

البُوتقة: بۆته، نهو نامیره یی نالتونی
تییدا دمتویننه وه.

بَاثَةٌ بَوُّاً: ن ی کۆلیه وه و دهگوتری: (بَاثٌ
عنه) وردوهارو تمفرو تونای کرد
(بَاثُ السَّرَابِ) گل و خوله که ی
دهره ینا و (بَاثُ الْمَكَانِ) زهویه که ی

هه ئه گهندو گلی تری تیگردد.

أَبَاةُ: لیلی کۆلییه وه: (أَبَاةُ عَنْه)

به هه مان مانا.

أَبَاةُ: به مانا (أَبَاةُ) یه ده سگوتری

(أَبَاةُ عَنْه).

استبائه: دهره پینسا، خستیه پو ه

ده گوتری: (استبائه فلانسا) نه وهی

له دهرونی فلان دا بوو وروژاندی.

باجَ البرقَ بَرَجًا وَبَرَجَانًا: بروسکه روناکی

دا یان جار دوا جار روناکیه که ی

دوباره بۆوه.

باجَ فلانَ: دهمو چاوی گه شایه وه، پاش

نه وهی روخساری چرچ و چرزا بوو

سهر له نوێ ته پو تازه بی لێوه

دهرکه وته وه هه واری کردو قهراندی

ه ده گوتری: (هر باج و بَرَج): ماندو

بوو برستی لی بپا.

باجَ فلانًا بائجة: فلانکهس پروسکه لیلی دا

ه به لای توش بوو ده گوتری: (باجت

عليه بائجة) به لای به سهر هات.

باجَ الشرَّ الناسَ: شهرو نه گبه تی هه موو

خه لکی گرته وه.

بَرَجَ البرقَ: به مانا (باج) دئ ه (بَرَجَ

فلان): هه واری کرد.

انباجَ البرقَ: به مانا (باج) دئ ه (انباجت

البائجة) به لاناژل بوو ه ده گوتری:

(انباجت عليهم البوائج) به لایان

به سهردا بهاری.

تَبَوَّجَ البرقَ: به مانا (باج البرق) دئ.

البائج: ئارمقی ناوه وهی ران و رمفیسکه

یان ئارمقی هه موو جهسته یه.

البائجة: بۆ مپینه به کاردئ ه هه روا

به مانا پانتایی لمبه لانه ه به لآو

ناخۆشی و چورت، (ك: بائج).

الباجُ: رینگای راست ه ده گوتری: (جعل

الكلامَ باجاً واحداً) یه ك مانای بۆ

رسته که دیاری کرد ه (الناس باج

واحداً) ئاده میزاد به کسانن،

جوداوازییان تیدانیه، (ك: أبواج).

بَاجَ بَرَجًا: دهرکه وت ه (بَاجَ فلانَ بالسر)

فلانکهس نه پینیه که ی ئاشکرا کرد ه

ده گوتری: (هر باج و بَرَج).

بَاجَ خَصْمَةً: بهرام به ره که ی بۆ پداو

به سهری دا زال بوو.

أَبَاخَهُ: دهری خست ه خه لای کردو

ره های کرد ه ده گوتری: (أَبَاخَهُ

الشئ) بپاری دا نه وشته ره وایه

بکری بخوری.

استبَاخَهُ: به لای زانایانی ئوصولی

فیه وه وه حوکه میکه داخوازی نه وه یه

ئاده میزاد سهر پشکه له نیوان کردن و

نه کردنی دا.

الإباحت: ره هه ابون له سنووری پاساو

ره وشته ه گروپێکن نه وه رهت

ده که نه وه که ئاده میزاد توانای

نه وهی هه بی خۆی بپاریزی له شته

نه ی لی کراوه گان و نه نجامدانی

هه رمان پی کراوه گان ه ملکایه تی

تاكه كهس رمت دهكهنهوهو داخوازی
 نهوهن ملكابهتی و ئافرمت ههموانی
 بی ژن و میردایهتی نه میئ.
 الباحة: گۆرهپان، پانتایی ۵ خورمای
 زۆر ۵ (باحة الماء): زۆرینهی ئاو،
 نهستورایی ئاو.
 باخ بُوخاً و بُوْخاً و بُوْخَالاً: هیئدی بۆوه
 داسکنا.
 باغت النار، ویاخ الحَرُّ والغضب والحُمى
 والحرب: دامرکایهوه.
 باخ فلان: فلان ماندو بوو بپرستی لئ
 بپا، رقو قینی نهشتهوه.
 باخ اللحم: گۆشتهکه بۆنی کرد، بهکه لکی
 خواردن نهما.
 أباح النار: ناگرهکهی کوژاندهوه ۵ (أباح
 الفتنة والحَرَّ) فیتنهو شهرو
 ناشوبهکهی کوژاندهوه.
 أباح عن نفسه من الظهيرة: مایهوه
 تاگهرما کز بوو، سێبهر داهات.
 البُخ: تیکهَل بون و بهسه ریه کدا ترشان.
 البودقة: بۆتهی له قالب دانی ئالتون.
 البوذية: ئایینیکی بههریلاوه
 لههیندوستان و خۆرههلاتی دووردا
 (بوژای هیندی) سالی (۵۶۴ پ.ز—
 ۴۸۳ پ.ز) دایهیناوه.
 بَارَ الشَّيْءُ بَرّاً و بَراراً: شتهکه تێداجوو
 فهوتا ۵ بی نرخ بوو لهکارکهوت ۵
 بارت الأرض: زموییمکه ئاومدان نهبوو
 ۵ پان بهبهیاری مایهوه، بۆنهوهی

لهسالی داهاتوودا زمرع بکری.
 بار العمل: کارهکه جیی خۆی نهگرت،
 مهبهستهکهی نه پیکا، دهگوتری:
 (هو بالی)، (ك: بَرَّ و بَرَّ).
 بَارَ الشَّيْءُ: بهتاقی کردهوه.
 أبارة: فهوتاندی لهناوی برد ۵ (أباره)
 بهمانا (بَارَه) دئ.
 الباریاء: حصیر (الباري) بهمانا
 (الباریاء) دئ.
 البارية: بهمانا (الباریاء) دئ.
 البَرَّاء: زموی بهیار نهکیلدرایی و زمرع
 نهکرای ۵ پان زموییهک به بهیاری
 هیلدراپیتهوه بۆنهوهی لهسالی
 داهاتوودا زمرع بکری.
 البُور: زموییهک بهکه لکی هیچ نهیه.
 البوري: حصیر ۵ جۆره ماسییهکه
 بهزۆری لهنزیک گوندی بورهی
 ولاتی میصر هیه.
 البُورق: خۆنیهکه زۆر بهناسانی لهناوی
 گهرمدا دهتۆپتهوه بهلام لهناوی
 ساردا درهنگ دهتۆپتهوه.
 باز بَرَّزاً: لهشۆنیکهوه گواستییهوه بۆ
 شۆنیکێ تر.
 الباز: جۆرێکه لهههله بۆ راوکردن
 بهکاردههیندری، دواي ئهوهی
 لهسهه نهوکاره رادههیندری، (ك:
 أبواز، ریزان) ه.
 البُوز: دهم و دهورو بمری دهم، (ك: أبواز).
 بَاسَهُ بَرّاً: ماچی کرد.

بَاشَ الرَّجُلُ بَوْشًا: پیاوه که هاوکاری
 دمنگه دمنگو هاتو هاواری کرد.
 بَاشَ الْقِسْمُ: جه ماومره که زور بوو
 تیکیانه وه هاویشته و دمستیان کرد
 به هاتو هاوارو قیره هه را.
 بَاشَ الشَّيْءُ: شته که ی تیکه لاوی شتی
 تر کرد.
 بَاوْشَه: به شتیک ناماژه ی بؤ کرد.
 بَوْشًا: زوربون و تیکه له به یه کتر بون.
 إِنْبَاشَ مِنْ كَذَا: قیزی له و جوړه
 شتانه کرده وه.
 تَبَاشًا: به ردو تیریان له یه کتر گرتن.
 تَبَوْشًا: به مانا (بَوْشًا) دئ.
 أَبْوَشَ: کومه لیک خه لک تیکه و مبهاون و
 بئین و بچن ه غه و غاو قیره هاتو
 هاواربکه ن، (ک: أَبْوَاش) ه.
 الْبَوْشِيُّ الْبَوْشِيُّ: هه زاری خیزان زور.
 بَاصٍ بَرَصًا: دورکه و ته وه و به ناخوشی
 پئی گه یشت.
 بَاصٌ فَلَانٌ: فلان کهس هه لات و خوی
 حه شاردا.
 بَاصٌ فِي السُّبْرِ: زنده رویی کردو زوری
 هه ولدا زوو بگاته جئ.
 بَاصٌ فَلَانًا: پئش فلان کهس گه وتو بوی
 دمر جوو ه به له ی لی کرد نه یه یشت
 له کاره که وردبیته وه بزانی جوئه.
 بَرَصٌ: رهنگی رون بووه ه (بَرَصٌ)
 الْفَرَسُ: نه سپه که له مهیدانی
 غار کردن پیشکه وت.

إِنْبَاصَ: ویک هاته وه و قه باره ی بچوک
 بووه.
 اسْتَبَاصَ: پئشی که وت.
 الْبَوْصُ: رهنگو روخسار، (ک: أَبْوَاص).
 الْبَوْصُ: به مانا (الْبَوْصُ) دئ ه روه کی که
 له روه که کانی زه لکاوه کان قه رمبالغ
 موعه ممر له شیوه ی قه فه زازو
 جه ننگه دا، (ک: أَبْوَاص).
 الْبَرَصِيُّ: جوړیکه له که شتی.
 بَاصٌ بَرَصًا: دهم و چاوی جوان و رازیه وه
 دوا ی نه وه ی به له به له ی رهمی
 پیوه بوون.
 بَاصٌ بِالْمَكَانِ: له وشو پنه مایه وه و جیگیر
 بوو.
 بَاطٌ بَرَطًا: دوا ی دمه لاتنداری و
 شکومه ندیی زه لیل و داماو بوو،
 دوا ی ده وله مهنندی هه زار بوو.
 بَوَطٌ: روه کی که له زه لکاوه قه رمبالغ و
 ناومدانکراوه کان دا هه یه ه
 بَاعَ الرَّجُلُ بَوْعًا: پیاوه که دمستی بلاو
 کرده وه ه ده گوتری: (بَاعٌ بِمَالِهِ)
 له مال و سامانی خوی به خشی و
 دستبلاوی کرد.
 بَاعٌ فِي سِرِّهِ: له رویشته نه که ی دا
 هه نگاوه کان درئز کرده وه.
 بَاعَ الشَّيْءُ: شته که ی به بال پیواو
 مه زنده ی کرد ه هه روا ده گوتری:
 (بَاعَ الطَّرِيقَ) به هه نگاوی درئز
 رنیکه که ی پری.

بَوْعُ فِي سَهْمٍ: ههنگاوی دریژو خیرای
هاویشتن.

اِنْبَاعٌ: دریژ بووه، دهگوتری: (انباعت
الحیة) مارهکه دوی نهوهی پاپوکهی
بهستبوو خوئی راست کردو خوئی
دریژ کرد بونهوهی هیرش بهری.

اِنْبَاعُ الرَّجُلُ: پیاوکه بازی هاویشتن
(اِنْبَاعُ الْمُقَابِلُ مِنَ الصَّفِّ)
پیشمه رگهکه هیرشی برد ۵ (اِنْبَاعُ
لَهُ فِي السَّلَاحَةِ) له مامه له کردنو
فرۆشتن دا چاو پۆشی کرد.

اِنْبَاعُ الْمَاءِ: ناوهکه بوو به پپزو تکهو
بلاو بووه.

تَبَوْعٌ: دریژ بووه ۵ (تَبَوْعُ الرَّجُلِ)
پیاوکه دهستی یارمهتی دریژ کرد
۵ (تَبَوْعٌ لِلْخَيْرِ) بوخیرکردن و
بهخشین بهدئسوژی پهوه لی برا.

البائع: کار ناسک، بیچوه ناسک ۵
فرۆشیار.

الباع: مهسافهی نیوان ههردو
بهره دهستهکه رایان دیری بؤراست و
چهپ ۵ دهگوتری: (فلان طویل
الباع) واته بالای بهرزه ۵ (وطویل
الباع في كذا) لهوشتهدا دهست
رؤیشتوو بالادهستهو گهپیشتوته
نهوپهیری سنوور.

الباعة: بهردهم دهرگا، بهردهرگا ۵
(البوع) و (البوع) بهمانا (الباع) دئی ۵
نپسقانیکه له دواقامکه گهورهی

دهستهوه دهست پی دهکا.
البواع: صیغه موبالعهیه.

أباع علي فلان: هیرشی ناپهوی کرده
سهر فلان.

تَبَوْعٌ: وروژاو هه لچو، تورهبوو
دهگوتری: (تَبَوْعٌ بِهِ الدَّمُ) خوینی
راساو زهختی بهرزبووهو مرد.

تَبَوْعُ الشَّرِّ: شهرو نازاوه که بهربلاو
بوو زور شوینی گرتوه.

تَبَوْعٌ بَعْضِهِ: بهسهردوژمنهکهی دا زال
بوو.

البوعاء: گلو خوئل بهگشتی ۵ گلیکی
هینده ورد که دهستی بویهری وه
حهواکهوئ ۵ ئاده میزادی خوینری و
ههتیو مچهو نهحمهق ۵ بونی خویش.
بَاقٌ بَرَقًا وَرُقًا: فاسید بوو فهوتا ۵ گوم
بوو.

بَاقَتِ السَّفِينَةُ: کهشتی بهکه نقوم بوو.
باق الرجل: پیاوکه دروی کرد، فیتنهو
ناشوبی هیئایه ولاتهوه، کیشهو
نیزاعی خستهوه.

باق بفلان: بهنهینی سههرمتاتهکی
لهفلانکس کردو لهشوینیکی
نادیارهوه چاودیری کرد.
بَاقَتِ الدَّاهِيَةُ فُلَانًا: فلانکس بهلاو
کارهساتی توش بوو.

باق فلاناً وعليه: غهدری لهفلانکس کرد ۵
دهگوتری: (بالقرا عليه) واته
که لهکۆمهکیان لی کردو بهناحق

البُوقَةُ: تاو مبارانی به خورم و لیزمه،
(ك: بُوق، بوقات).

البُوقُ: زوپنا ژمن، کهرمنالیدمر.

بَاكَ البَعِيرُ بُوكًا وبُوكًا: حوشره که قهله و

بوو ۵ (باك الأمر) کاره که تیکه و
چه واشه بوو.

بَاكَ فلاناً بُوكًا: خوی تیهه لخوشاندو
پاله په ستوی له گه و کرد.

بَاكَ القومُ رأيهم: نه و کومه نه بیرو

بو چونه کانیان به بنبه ست گه پشت و

رنگه چاره ی کی شه که بیان

بو نه دوزرایه وه.

بَاكَ الشيءُ: نه خشکاری له شه که دا کردو
هه لیکولی.

بَاكَ المتاعُ: کالا که ی کړی.

بَاكَ عَيْنَ الماءِ: ناوی کانیه که ی به داروشتی

وا شله فاند بو نه وه ی بیته دمر.

بَاكَ بُنْدَقَةَ الْمِسْكِ: پارچه میسکه که ی

له ناو دهسته کان ی دا هه لگلو ف

بو نه وه ی بو نه که ی بلا و بیته وه ۵

ده گوتری: (هر بایک)، (ك: بُوكَ،

وَيْلُكَ) (وهی بالکه)، (ك: بَوَاك).

بَاوَكُهُم: به هو ی هاوسی به تی و هاو پیتی

یه وه تیکه لاویان بوو.

انباك الأمر علیه: کاره که ی لی چه واشه

بوو نه بیتوانی رنگه چاره ی بو

بدوزیتته وه.

البائكة: دارخورمای گه وره و ره گه

دا کو تراوی به هیژ.

کوشتیان ۵ (باق الشيء) شته که ی دزی.

بُوقٌ في البوق: فوی به که په نا (زوپنا) دا
کرد.

بُوقُ الكلامِ: قسه کان ی پازاندنه وه.

انباق: به ته وژم هه لقولا ۵ (انباق عليهم

الدهر) زه مانه ستمی لی کردن.

تَبَرَّقَ الرِّياءُ في الماشية: نه خو شیه که

به ناو نازده له کان دا بلا و بووه.

تَبَرَّقَ الرجلُ: بیا وه که دروی کرد،

بوختانی هه لیه ست.

الباتق من المتاع: کالای خراب و بی

نرخ.

البائقة: به لاو کارمسات ۵ شه و هه را،

(ك: بواق).

الباقية: دهسکک له گیواو گز، سوا لیک

له گه نه مه و وینچه و گوله گمنم و جۆ.

التبرق من كل شيء: به هیژو ته وژم،

ده گوتری: (هذا بُوقٌ من المطر) نه مه

تاو مبارانی کی به لیزمه و خورم و

به هیژه.

البُوق: نامیرکی کلوره فوی پیداده کړی و

دهنگی لی دی و هکوو سمشال و بلو ورو

زوپنا .. ۵ هتد ۵ ده گوتری: (هذا بُوقٌ

لِلان) نه وه پړوپا گنده که مر ی فلانه،

به ناروا مه دخی چا که و بیا و متی نه و

دهکا، بو و مته زوپنا ژمنی خه لک ۵

شتی به تال و بی بناغه و هه لیه ستراو،

شایه تی به درو ۵ که سیک نه یینی

نه پاریزی، (ك: أبواق، وبقان).

البوكاء: تېكەل بون.

البوكة: ئادەمىزادى قىسەخۇش، قۇز ۋە لارو لەنجهكەرو بەفېر.

بال بولۇ: مىزى كىرد، ھەرچى مىزى ناومىزەلدىنى ھەيە دەرى كىرد ۋە (ھو بائل، وبۇال).

بال فلان: فلان گەراى خىستەو، مىندالى بىوون.

بال الشخ: بەزەكەتوایەو.

آبالە: مىزى پى كىرد ۋە مىزى پى بەخودا كىرد.

بۇل: بەمانا (بال) ھاتوۋە ۋە (بۇل) بەمانا (بال) دى.

استبالە: مىزى پى كىرد، وای لى كىرد مىز بىكا ۋە دەگوتىرى: (استبال الطيب المريض) پىزىشكەكە داۋاى مىزى نەخۇشەكەى كىرد بۇ پىشكىن.

البال: حال و مزع ۋە شتى گىرنگو بەنرخ ۋە دەگوتىرى: (أمر ذوبال): كارىكى گىرنگەو بەھەند وەردەگىرى ۋە ھەروا دەگوتىرى: (فلان رخي البال، ناعم البال): فلانكەس گوزمىراخۇش و دل ئارامە.

البال: ھىواۋ ناۋات ۋە پاچ ۋە ماسى سەرگەورە.

البالة: شريف پان گۆيىنىيەكى گەورەيە بەپەستان لۇكەو پۇشاك و شتى وای تى دەھاخىنو بەتەل و قەيد دەپچىرتەو.

البۇل: نەخۇشىيەكە نەخۇشەكە زۇر مىزەدەكا ۋە مىزەچىرەكە.

البۇل: مىز، شلەمەنىيەكە گورچىلە دەرى دەداۋ لەمىزەلدىن كۆدەبىتەو تادەيكاتە دەردەو.

البۇلە: كەسىك زۇر مىز بىكا ۋە (البال) ئەۋشۋىنەى مىزەكەى لىوۋ دەردەچى.

المبۇلە: ھەرشىك بېيتە ھۆكارى مىزكىردنى زۇر وەكوو خوارىدەوۋى بىرەو خوارىدنى شوتى ... ھتە.

المبۇلە: ئەۋشەى مىزى تى دەكرى ۋە ئاۋدەست.

البۇمە: كۈندەبەبو، بالئەبەكە زۇرتىر بەشەو دەردەكەۋى، بەنىشانەى نەگبەتى و شوم دادەنرى، بەزۇرى ھەزى لەۋىرانەو چۆلەۋانى پە ۋە روخسارو رەنگى ناشىرىن و دەنگى ناخۇشە.

بالە بۇل: لەپىاۋەتى مەرداپەتى دا بەسەرى دا بالا دەست بوو.

البان: جۇرە درەختىكە قەدەكەى مام ناۋەندىيە نەرمو شلكە ئافىرتى قىت و قۇزو جوانى پى دەشوبەيتىرى لەبالا بەرزى و شلكى دا.

البىران: كۆلەكەى رەشمال، ستونى خىمە، (ك: أبنة، بون بون)

البون و البون: نىۋانى دۈشت دەگوتىرى: (بىنهما بون بەيد) مەسافەى نىۋانىان دورو دىرئە.

بَاهُ فَلَانُ بَرَاهَا: فَلَانُ جَارِزُ بُوو (باه
الحيوان) نازدهلکه کزبوو.

بَاهُ لَه بَوَهَا: ودهوش خوّهاته ودهو تیی
گهیی.

باه فلانا: نهمزینی لهفلانکس کرد.

استبان السيلُ الشجرة: لافاوکه
درهخته که ی له شوینی خو ی
جولاند.

أَسْتَبِيَةُ الرَّجُلُ: پیاوکه شیت بوو.

أَلْبَاهُ: مارمېړین ۵ جوتبون ۵ (الباهة)
به مانا (أَلْبَاهُ) دئ.

أَلْبُوهُ: باننده به که له کونده به بو بچوکره و
لهو ده چی، هه روا به (باز) دهگوتری
که پهری باله کانی هه لومرن.

البوهة من الرجال: پیاوی لاوازی
به ته ماع و تېرزل ۵ (البوهة)
نه و په پویه یان نه و خوریه ی
به شه دهگری بۆنه و ده ی بگری ته
لیقه ی ناو شوشه ممره که ب ۵
هه روه ها نه و په پړو ووش و په لاش و
خوله ورده ی با رای ده دا.

أَلْبُو: بېجوه خوشتر ۵ بېستی بېجوه خوشتر
پرده گری له کاو ووش و په لاش
له خوشتره که نزيك دهگری ته ووه
بۆنه و ده ی شیر بداو بدوشری.

البرية: بۆیه، ماده به که خانوو دمرگا و
په نجه ره و شتی وای ه ی بۆیه دهگری.

بَسَابَ لَسْلَانُ بَيَّيَا: فلانکس جوگای
هه لکمند.

البيبُ: جوگای ناو تا دهگاته نه سسترو
حه و زمکه ۵ هه روه ها ناوه بۆ نه و
کونه ی له لای خواری هه و زمکه
دروست دهگری بۆنه و ده ی ناوکه ی
لیوه بپروا بۆد ره ووه.

أَلْبَيْبَةُ: به مانا (أَلْبَيْبُ) هه روا نامیری که
گیا طباقی تیدا قانگ ده دری
بۆنه و ده ی به دوکه له که ی می شوله
بته گنه ووه.

بات فلانُ بَيَّتا و بَيَّتا و مَبَيَّتا و مَبَيَّتا و بَيَّترة:
فلانکس شهوی به سه ردا هات و
مايه ووه، جانوستی یان نه نوستی.

بات الشئُ: شهوی به سه ردا تپیه ری ۵
دهگوتری: (خبز بالت و شراب بالت).

بات فلانُ: فلانکس ژنی هیئا ۵ (بات فی
مکان کذا) شهو له و شوینه مایه ووه.

بات يفعل کذا: به شهو نه و کاره دهکا.

أَبَاة: شهو هیشتیه ووه نیزنی نه دا.

يَيْتُ الْبَيْتُ: خانووی دروست کرد ۵

(يَيْتُ الشئُ) شهو هیشتیه ووه ۵

به شهو دروستی کرد، شهو پیلانی بۆ

دارپشت ۵ شهو نیازی کردنی کرد ۵

پېغه مېهر (د.خ) دهغه رموی:

(لاصيام لمن لم يبيت الصيام).

يَيْتُ رَأْيَهُ: بیرو بۆچونه که ی له که ووه

بېژنگ دا.

يَيْتُ الْقَوْمَ: شهو له ناکا و هیرش بۆ

بردن و چووه سهریان زیانی

پېگه یانندن.

الْبَيْوتُ: نهوکاره‌ی خاونه‌که‌ی گرنگی
پېچ ددهاو شه‌ونخونی بۆده‌کا.
الْبَيْوتَةُ: نه‌وددانه‌ن که‌ناکه‌ون.

بَسِیحٌ بِالْأَمْرِ: به‌نه‌ینی هه‌والی پئ
که‌یاند.

الْبَيْحَانُ: نه‌وکه‌سه‌ی نه‌ینی خو‌ی
ده‌درکی‌ئ.

بَادَ بَدَأَ وَبَادَأَ وَبَرَدَأَ وَبِيدَرَدَأَ: تیدا‌چوو
کۆتایی پئ هات.

بَادَتِ الشَّمْسُ: خۆرنا‌وابوو.

أَبَادَهُ: له‌نا‌وی برد، فه‌وتاندی.

الْبَيْدُ مِنَ الطَّعَامِ: خواردنی خراب.

الْبَيْدَاءُ: سارا‌و چۆله‌وانی، (ك: بید).

الْبَيْدَانَةُ: که‌ره‌کی‌وی.

بَيْدَ: نيسمه به‌مانا (غير) هاتوو به‌مانا
(من أجل) پش هاتوو ۵ پئغه‌مبه‌ر
فه‌رمویه‌تی: (أنا الصبح العرب بيداني
من قریش و نشأت لي بني سعد).

المَيْيِدُ: فه‌وتینه‌ری جېرو جان‌ه‌ومر ۵
ماده‌یه‌که جېرو جان‌ه‌ومر ده‌کۆژی‌و
به‌کتریا‌و جه‌راشیمه‌کان له‌نا‌وده‌با.

يَنْقَرُ الحِطَّةُ ونحوها: گه‌مه‌که‌ی له‌سه‌ر
خه‌رمان دا کۆ‌کرده‌وه.

الْيَنْزَرُ: خه‌رمان، کۆمه‌له‌ گه‌نمی
سو‌رکرا‌و دوا‌ی گێره‌کردن، (ك:
بیادر).

الْبَيْدِقُ: شاره‌زا‌و چا‌وسا‌غی رێ‌بواران ۵
سه‌ربازی پیاده.

الْبَيْدِقُ: به‌مانا (البیدق) دی.

يَيْتُ النَخْلَةُ: لقو پۆ‌پو چقل‌و
هه‌ژ‌گه‌لی له‌دار‌خور‌ما‌که له‌
کرده‌وه.

تَبَيَّتْ: بۆ مو‌طا‌ومعه‌ی (بَيت) هاتوو.

تَبَيَّتِ الطَّعَامُ: خواردنه‌که‌ی به‌شه‌و
پیش نو‌ستن خوارد.

تَبَيَّتَ الرَّجُلُ عَنْ حاجته: نه‌یه‌ئ‌شت
پیا‌وه‌که به‌شه‌و پێ‌دا‌ویستی خو‌ی
جئ‌به‌جئ ب‌کا، بو‌وه له‌مه‌په‌ر
له‌به‌رده‌می دا.

الْبَيَاتُ: نيوه‌شه‌و، ده‌گوت‌ری: (أناهم
الأمر بيأتاً) له‌نا‌کا‌و له‌کا‌ی
نيوه‌شه‌ودا به‌لایه‌خه‌ی گرتن.

الْبَيَاتُ الشَّتْوِي: حاله‌تیکه‌ یاره‌تی
روه‌ک و گیان‌له‌به‌ر دده‌ا بۆ‌ئه‌وه‌ی
له‌وه‌رزی ساردی زستان دا بتوانن
به‌هێدی و ئارا‌می هه‌لبه‌کن.

الْبَيْتُ: خانوو مال، شو‌ئنی تیدا
حه‌وانه‌وه ۵ ته‌ختی مال ۵ که‌عبه‌ی
پې‌رۆز، (بيت الله) : مزگه‌وت (بيت
الرجل) خیزانه‌که‌ی (بيت الشعر)
شيعری خا‌وه‌ن و مزن و قافیه‌ که‌پێ‌ک
هات‌بج له‌سه‌درو عه‌جز (بيت
القصيد) جوا‌ن‌ترين دڤ‌ری فه‌صیده ۵
مه‌به‌ستی سه‌ره‌کی له‌قه‌سه‌و گف‌ت‌و
گۆ ۵ ده‌گوت‌ری: (جاری بيت بيت)
جیرانه‌که‌م مال‌م به‌مالیه‌وه‌یه‌تی،
(ك: آيات و بیوت).

الْبَيْتُ: بژێو (البیتة) شێ‌وه‌ی مانه‌وه، خانوو.

الْبَيْزَرُ: نالای گه وره، (ك: بیازق).

الْبَوْرَاطِيَّة: فهـرمانپـره وایی کردن
له رینگهی فهـرمانبـهره پله و پایه
به رزمگانه وه.

بَازُ بِيْزاً وِبِيْزاً: له ناوچوو فه و تا ۵ (باز
عنه) له یی لادا.

الْبِيْزَارُ: راهینه ری بالنده گوشت خوړو
به چنك و دنوكه درمنده كان له سهر
راو كړدنی نیچیر ۵ وهرزپرو جوتیار،
(ك: بیازره).

الْبِيْزَارَةُ: بؤمینه به كاردی ۵ عه صای
نه ستور.

الْبِيْزَرُ: عه صای نه ستور ۵ داركوتی جل
شتن.

الْبِيْزَرَةُ: پیښهی راهینانی بازو هه ټوو
نه و جوړه بالندنه بؤ كاری
نیچیری.

بَاسٌ بِيْساً: ته كه ببوری به سهر خه لك دا
كردو نه زیه تی دان.

باضت الدجاجة و غيرها بِيضاً:

مړيشكه كه هیلكه ی كړد ۵ پاڼ
هه ربالنده هیلكه كه رینگی تر ۵
دهگوتری: (هي باض)، (ك: براض).

باضت يده اُورجله: دهستی یا قاجی
هاوسا، لیری وكوو هیلكه ی لی
په یدا بوو.

باضت الأرض: زموی هه رچی روهمی ټیدا
بوو هه مووی وهدرناو شین بوو.

باض السحاب: هه وره كه بارانی باراند،

(باض الحر) گهرما تاوی سهند.

بَاضُ الْعَرْدُ: شوپړه داره كه وشك بوو ۵
(باض فلان بالمكان) فلانكه س له و
شویننه جینگیر بوو (باض منه)
له بهری هه لات.

بَاضُ الْقَرْمُ: چووه په نای نه و قه ومه وه ۵
نه وگه له ی له بیخ دهره ینا.

باض فلاناً: له سپیه تی رهنګ و روخساردا
به سهر فلانكه س دا بالا دهست بوو
نه و له فلان سپی پیست تر بوو.

أَبَاضُ الشَّيْئِ: شته كه سپی بوو، (أَبَاضُ
الرجل والمرأة): ژن و پیاو كه مندالی
سپی پیستیان بوون ۵ (أَبَاضُ الْكَلْبِ):

گیاو گزو له وهره كه وشك بوو په ری.
أَبْيَضُ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ: ژن و میړده كه سپی
پیست بوون.

بَاطِضَةٌ: له سپی پیستی دا شانازی
به سهر دا كړد ۵ به دهنگی به رز
روبه روی بووه.

بَيْضٌ: پوښاكی سپی له بهر كړد (بَيْضُ
العَيْن) چاو بینایی نه ما.

بَيْضُ الشَّيْئِ: سپی كړد، شته كه ی
به رهنګی سپی بؤیه كړد ۵ دهگوتری:

(بَيْضُ النحاس) به ماده ی قصدير
مسه كه ی روكه ش كړد ۵ (بَيْضُ
الرسالة ونحوها) نامه كه ی (كتیبه

دهستنوسه كه) ی پاكنووس كړده وه
۵ جارینگی تر سهر له نوئ
رهشنوسه كه ی نووسیه وه.

اَبْتِاضٌ: کلاو خودی ئاسنی له سهر کرد.

اَبْيَضٌ: سپی بوو ۵ دهگوتری: (اَبْيَضٌ الرَّجُلُ) دهم و چاوی گهش بووه، نیشانهی که یخخوش و شادی لی به ده رکهوت.

اَبْيَاضٌ: ورده ورده سپی بوو.

اَلْاَبْيَضُ: نهوشتهی رنگی سپی تیدا بی هه مووی سپی بی ۵ زه ۵ شمشیر ۵ دهگوتری: (رَجُلٌ اَبْيَضٌ) رنگی روخساری جوان و بی گهرده په له و رهشایی پیوه دیارنیه ۵ (فُلَانٌ اَبْيَضٌ): فلانکهس داوینپاک و ناموس پاریزه ۵ (مَوْتُ اَبْيَضٍ) مهرگی موفاقجات ۵ مردنی له نکاو که له وه پیش نه خوش نه بووی.

اَلْاَبْيَضَان: ناووشیر، ناوونان بهزو گهنجی.

اَلْبَيَاضُ: رنگی سپی ۵ شیر ۵ ماسیه که له روپاری نیل دا هه به، جهستهی هیچ توپکلی پیوه دیارنیه دوو شتی شیوه بائی به پشتی بهوه هه ۵ کاغز ۵ دهگوتری: (اَلْبَيْضُ دَوَاةٌ وَبَيَاضٌ) قه له مو کاغزم بۆبینه ۵ پیستی بی موو ۵ زهوی بهک ناوهدانی تیدا نه بی ۵ دهگوتری: (لَا يُزَالُ سَوَادِي بَيَاضَه) قهت من و نهو لیک جیانابینهوه.

اَلْبَيْضَاءُ: مینیهی (اَلْبَيْض) ۵ خۆر ۵

گهنم ۵ دیزه ۵ داوی نیچیر ۵ شهوی مانگه شهو ۵ واته نهوشهوانهی له ئیوارهوه تابه یانی مانگ به دهره وهیه ۵ که له مانگیك دا سی شهو وادهبی ۵ (اَلکِتْبَةُ البیضاء) بهو پۆله سهر بازهی دهگوتری که کلاو خوده یان له سهر کردوه ۵ (اَلْأَرْضُ البیضاء) زهویهک گیای تیدانه بی ۵ (اَلحُجَّةُ البیضاء) به لنگه ی به هیز ۵ (اَلبَدُ البیضاء) نیعمه تی گه وری بی ماندوو بون و منهت ۵ دهگوتری: (كَلِمَةٌ لِمَارِدٍ عَلِيٍّ سَوْدَاءٌ وَلَا بَيَاضٌ) قسم له گه ل دا کرد نه به خراپ نه به چاک وه لامی نه دامه وه ۵ (أَبْرُ البیضاء) کونیهی ئاده میزادی رهش پیسته ۵ (أَمُ البیضاء): دیزهیه.

اَلْبَيْضَةُ: هیلکهی بآنده ۵ کلاو خوده ۵ هاوسان و بهیداوونی لو له ناو جهسته دا ۵ به مهرجی (لَر) که بشو بهینه هیلکه، وادهبی عهره ب ئافرهت دمه شو بهینه به هیلکه له سپیه تی جهسته بی و پاریزراوی دا.

بَيْضَةُ الشَّيْءِ: بنه ماو بناغهی شت.

بَيْضَةُ الْقَوْمِ: په ناو له خوگرتن و یارمه تیدانیان بۆنه وانیهی هانا یان بۆده بهن.

بَيْضَةُ الدَّارِ: ناوهراستی خانوو ۵ دهگوتری: (الرَّحْتَ بَيْضَتُهُ) نه ئینییه که ی ناشرکرا بوو (فُلَانٌ بَيْضَةٌ اَلْبَلَدِ): فلانکهس په اوماقو لی شاره.

بَيْضَةُ الدِّيكِ: نهوشته‌یه تهنه‌یه بیه ک جار
رویدا.

بَيْضَةُ النَّهَارِ: روناکایی رۆژ.

بَيْضَةُ السَّنامِ: دوگی حوشر.

بَيْضَةُ الصَّيْفِ: گهرمای هاوین.

الْبَيْضَاءُ: وهستای سپیکاری ۵ که چ
فرۆش ۵ هیلکه فرۆش.

المَبْيُضُ: تاقمیکن له (الثَّوْبَةُ)

شوینکه‌وتووی هاوه‌لانی (المَقْنَع) ۵

نهم ناومیان له‌وه وهرگرتووه که

جلی سپی له‌به‌رده‌گهن ۵

به‌پنج‌ه‌وانه‌ی نه‌وانه‌ی له

عه‌باسیه‌کان که پۆشاک‌ی ره‌شیان

ده‌پۆشی ۵ هه‌روا هه‌رتاقم و گروپیک

ملکه‌چی خه‌لافه‌ی عه‌باسی

نه‌بووبن نه‌ه‌وانه‌یان به‌سه‌ردا

دابیریون.

بِيعَرُ الدَّائِبَةُ: سمی نازده‌له‌که‌ی قه‌لاشته‌وه

بۆنه‌وه‌ی تیماری بکا.

تَبْيَضَرُ: به‌زۆره‌ ملخ خۆی کردوه به

پزیشکی نازهل.

البِيطَارُ: پزیشکی نازهل ۵ ده‌گوتری:

(هو عالم بيطار) زاناو شارمه‌زایه

له‌چاره‌سه‌رکردنی نه‌خۆشیه‌کانی

نازه‌ل‌دا، (ك: بياطير).

البِيطَرُ: به‌مانا (البيطار) دئ، (ك: بياطرة) به.

البِيطَرَةُ: پیشه‌ی به‌پته‌رگاری میهنه‌ی

پزیشکی نازهل.

بَاطُ بَيْطًا: دوا‌ی کزی و لاوازی قه‌له‌و بوو.

البَيْضَةُ: به‌تایبه‌تی ناوه‌ بۆ هیلکه‌و گه‌رای
میرو.

بَاعَهُ الشَّيْءُ وِباعه منه وله بَيْعاً ومبيعاً:

شته‌که‌ی پێ فرۆشت.

باع عليه القاضي ضيعته: دادوهر مالی کابرای

فرۆشت به‌بێ نه‌وه‌ی رازی بێ.

باع على بيع أخيه: خۆی خزانده‌ ناو

مامه‌له‌ی فرۆشیارو کپیاره‌وه

بۆنه‌وه‌ی مامه‌له‌که‌یان تیک بداو

بۆخۆی ببیته‌ فرۆشیار یان کپیار.

أباعه: شته‌که‌ی رانواند بۆ فرۆشتن.

بایعه مباحة وبيعاً: گری به‌ستی

کپین و فرۆشتنی له‌گه‌ل‌دا کرد ۵

بایع فلاناً على كذا: واده‌ی دایه‌و

گریبه‌ستی له‌گه‌ل‌ دا مۆر کرد بۆ

نه‌وکاره‌.

ابتاعه: ماله‌که‌ی کپی ۵ (ابتاع له)

ماله‌که‌ی بۆ کپی.

انباع: به‌مانا (بيع) فرۆشرا، ره‌واجی

بوو.

تبايعاً: گریبه‌ستی فرۆشتنه‌که‌یان مۆر

کرد.

استباعه: داوا‌ی لی کرد که ماله‌که‌ی

لی بکپی.

البیاعة: کالائو شت و مه‌ک.

البیع: گۆپینه‌وه‌ی مالی نرخداره‌ به‌مالی

نرخدار.

البیعة: سه‌رپه‌رشتی کردنی مامه‌له‌

یان گریبه‌سته‌که‌ی.

الْبَيْعَةُ: عيادتخانهی مهسیحیه‌گان
(کهنیسه).

الْبَيْعُ: نهوکه‌سهی باش بزانی شت
بفرۆش ۵ ده‌لالی فروشتن.

الْبَيْعُ: فروشیار، مامه‌له‌چی، لیزان له
فروشتنی شت دا.

بَاغُ الدَّمِ بَيْعًا: هه‌لچوو هروزمی هیئا ۵
(باغ فلان) فلانکه‌س تیداچوو.

تَبِيعَ الدَّمُ بفلان: زه‌ختی به‌رز بووه تا
به‌سه‌ری دا زان بوو چاری بۆ نه‌کرا.

تَبِيعَ الْمَاءُ: ناوه‌که به‌ته‌وژم له‌شوینی
هاتنه‌دمره‌وه‌ی فیچقه‌ی کرد،
هه‌لقولا.

تَبِيعَ اللَّبَنُ: شیره‌که‌ی زۆر بوو ۵ (بُيِعَ
عليه الأمر) کاره‌که‌ی لی شیوا.

أَبِيعَ: سوراوی لیو به‌هۆی هه‌لچون و
به‌رزبونه‌وه‌ی خوین.

يَبْقَرُ: له‌شوینی‌که‌وه گواستی یه‌وه بۆ
شوینیکی تر ۵ له‌لادیو ساراوه

گواستی‌هوه بۆ شار ۵ ماندو بوو
برستی لی بپا ۵ هه‌وتاو تیداچوو ۵

فاسید بوو که‌لکی نه‌ما ۵ ده‌گوترئ:
(يَبْقَرُ فِي مَالِهِ) به‌زویی مالو سامانی

خۆی له‌ناوبرد ۵ زۆربه‌ته‌نگه‌وه بوو
بۆ مان کۆکردنه‌وه ۵ گومانی

له‌وشته په‌یداکردو سه‌رسام بوو ۵
(يَبْقَرُ الْفَرَسُ) نه‌سه‌به‌که قاجی

پیشه‌وه‌ی هه‌لئا نووکی سمی له‌زه‌وی
چه‌قاند (يَبْقَرُ الْفَرَسُ فِي الْعَدُو)

نه‌سه‌به‌که له‌غاردان دا تیزرۆ بوو،
سه‌ری به‌رزو نه‌وی ده‌گرده‌وه.

يَبْقَرُ الْمَكَانَ: نه‌وشوینه‌ی کرده مه‌نزل و
شوینی هه‌وانه‌وه‌ی خۆی.

تَبِيعَ: جۆلا، (ك: بیاقر).
الْبَيْعَةُ: دیزه‌ی گه‌وره‌و به‌ره‌راوان،

کۆلینه.

الْبَيْعُ: ورده‌گیاو گزی ناو قه‌فه‌ژاوو
بیشه‌لان و زۆنگاو ۵ کارتیخی

دارتاش.

البيمارستان: خه‌سته‌خانه.

بَان مِنْهُ رَعْنَةً وَبِنُونَةً: دورکه‌وته‌وه،
لی جیا بووه ۵ ده‌گوترئ: (بانت

المرأة عن زوجها) ژنه‌که
له‌مێرده‌که‌ی جیا‌بووه لی

دورکه‌وته‌وه (بانت المرأة من زوجها)
ژنه‌که له‌رێگه‌ی ته‌لاقه‌وه

له‌مێرده‌که‌ی جیا‌بووه ۵ (هي بانن).
بانت الفتاة: که‌هه‌که شوی کرد ۵ (بان

فلان): فلانکه‌س سه‌فه‌ری کرد.
بانت النخلة ونحوها: دارخورماکه

زربه‌رزو قوچ بۆوه.

بَانِ الرَّأْسِ بِالْبَانِيَّةِ بِنُونًا: منداله‌که خراپه ژیر
سه‌ره‌پرستی ئافره‌ته ته‌لاق‌دراوه‌که‌وه،

به‌ته‌نها به‌خیوی ده‌کا.

بَانِ الشَّيْءِ بِنَانًا: شته‌که ئاشکرا‌بووه رون
بووه.

بَانِ الشَّيْءِ: شته‌که‌ی ئاشکرا کردو رونی
کرده‌وه.

الْبَيْتُ: بۆشايى نىوان زەوى و
ئەستىرەگان ۋە مەسافەى دوور تاجا و
ھەتەربىكا.

الْبَيْتُ مِنَ الْبَار: بىرى پان و قول.
الْبَيْتُ: رون و ئاشكرا ۋە زەمانرەوان و
قەسەجوان، (ك: أَيْبَاءُ وَبَنَاءُ وَأَبْيَان).
الْبَيْتَةُ: بەلگەى رون و ئاشكرا.
بَاهَ لَهُ بَيْهًا: تىگەيى و سەرنجى راكىشا.
بَيْهًا تَبِيئًا: رونى كردهو، ئاشكراى كىرد
ۋە كەيفخۇش بوو پەلەى كىرد
بۇيەدمەستەينانى ئەوشتەى ھەزى
لى بوو شوپنى جوان و لەبارى بۇ
ئامادەكىرد.

الْبَيْ: كەسكە ھەتيو مچەيى و بى
ئەصلى و فەصل بى ۋە كەسك
نەناسراو بى پى دەگوتى: (ھىر
بن بى) ۋە ھىروا كەسك نەناسراو
بى پى دەلئى: (ھىر ھىان بن بىان).

قامكى سىپى و رەشى ھەن بەپەنجە
لى دەدرى ۋە پى دەگوتى:
(پيانق).

البیانلا: ئامپىرىكى مۇسقىايە گۆرانى
بىزى گەپىدە لەكۆلى خۆى دەنى و
بەدەست ھەلیدەسورپنى.

البیانىة: گروپىكن لەشىعە توند
رەوەگان شوپن رېبازو بىرو باومپى
بەپانى كورى سەمعانى تەمىمى
كەوتون لە كۆتايى سەردەمى
خەلافەى ئەمەوئىيەگان دا پەيدا
بوون ئەوھىان پال دەدرى كەدەلئى:
گىيانى خودا نازل دەبىتە
سەرچەستەى ھەندى ئادەمىزادو
بەخوداپان لەقەلەم دەدەن.

بَيْنَ بَيْنَ: ھالەتەكە لەنىوان دووشت دا ۋە
دەگوتى: (هذا الشئ ليس بجيد ولا
ردي ولكن بين بين).

البَيْنُ: بۇ دركانلىنى وپرانى و تەفرەقە
خىوازى و شومو نەگبەتەى
بەكاردەھىندى.

ت: پیتی سییه مه له پیته گانی هیجاء ۵
دمبیتنه نیشانهی میننه و مگوو
(کاتب - کاتبه، کتب - کتبت) ۵
له گهال فعلدا به کراومیی به تیئی
دریژ دمنووسری. له گهال نیسمدا به
خرپی دمنووسری ۵ پییشی
دمگوتری: (هائ التائب) چونکه که
له سهری هه لوئسته دمکری و مگوو
پیتی (ه) دیتنه گوتن. جاری و
دمبیئ شهو جوړه (ت) خپانه بو
موبالغه به کاردهینرین (علامه) و
(لهامة). وا دمبی (ت) ی خپ دمکریته
نیشانهو جیاکردنه وهی تاک و کو ۵
و مگوو (شجر) و (شجرة). (ت)
دمکریته پیتی سویند خواردن
له گهال دوو ناوی په رومردگارا
(الله) (کرب الکعبه).
تاتا تاتاء: (پیتی) تیئی له هسهکانیدا زور
دوباره کردهوه بههوی همبوونی
عهیبیک له زمانیدا ۵ خوی باداو
فیزی نواند خوی به نازاو نه بهرد
له قهلم دا.
تاتا الطفل: مندا له که هوته گاکوژکه
کردن.
التاء: کهسیکه له هسهکردنیدا زور
پیتی (ت) دوباره بکاتهوه.

تاز علی العمل تازا: بهردموام بوو له سهر
نیش کردن باش شهوی ماومیهک
لیی داپرا.
اتاز البصر: جاوی به دودا گتیرا (اتاز
الیه البصر) جاوی تیپری و لیی ورد
بوووه (اتاز فلانا بالعصا) به گوچان
له فلانکسی دا.
التار: جاریک، ماومیهک، (ک: تیر و
تار)
تاز الجرح نازا: برینه که گوشته و زونی
هینایهوه.
تاز القوم فی الحرب و غيرها: لیک نریک
بوونهوه.
تقی الرعاء تاقا: زمرفه که پرپوو ۵
دمگوتری: (تقی فلان) همراکاتی تیر
خوراک بی، تیر ناوبی، یان زور
کهیف خوشبین یان خهفتهبار بی،
یان رقی ههلسی.
تقی الصبی: مندا له که لهکاتی گریانیدا
جار جار مه مکی دایکی دمگرت.
تقی الفرس: نهسه که نیشاتی پهیدا کردو
تیزرو بوو ۵ له پهندی پییشیناندا
هاتووه دهلی: (انت تقی وانا مقی
لکیف نفق)؟ نه تو زوو رقت
ههلسی و من زوو بگریم نیتر چون
پیکهوه ههلبکهین؟

تَشَاءَنَّ الصَّيْدَ، وَلَهُ: داوی بۆ نیچیره که
نایه وه فِیْلَی لَیْکَرْد بۆ نه وه ی نیچیری
بکا ده گوتری: (تشاءن فلاناً) فِیْلَی
له فلانکه س کرد.

تَشَأْنُ: به مانا (تشاءن) دئ.
قَبُّ الشَّيْءِ تَباً وَتَباً وَتَبِياً: شته که
براپه وه، نه ما کۆتایی هات.
قَبُّ فُلَانٍ: تیدا چوو به کوشت چوو فه و تا
خه ساره وه مهند بوو ه ده گوتری:
(تَبْتُ يده تَباً له).

تَبُّ: لاوازبوو پیریوو داهیزا.
تَبُّ الحِمَارُ وَغَرَهُ: گویدرئزه که بشتی
جدهو بوو، برینداربوو.
تَبُّ الشَّيْءِ: شته که ی برپیه وه کۆتایی بی
هینا.

أَتَبَّ اللَّهُ تَوَكُّهُ: خودا هیزو توانای
که مکرده وه زه عیضی کرد.
تَبَّهٌ: فه وتاندی ه مافی خوی نه دایه،
زیانی پیگه یاند ه دوعای لی کرد
گوتی یا خودا به کوشت چی.
تَبَّ الشَّاءُ الطَّرِيقُ: رنبواره کان
رنگه که یان تهخت کرد به هوی زور
پیدا هاتو چۆ کردنه وه.
اسْتَتَبَّ الطَّرِيقُ: رینگا که ناشکراو دیاره
بۆ که سیک پئیدا بپروا.

اسْتَتَبَّ الْأَمْرُ: ئیشه که باری خوی
گرتو رَنک که وتو دامه زراو
جیگیربوو ه ده گوتری: (استتب
الأمر والنظام) ناسایش و یاسا بالا

أَتَأَقَّ الرِّعَاءَ وَغَرَهُ: زه رفه که ی پر کرد ه
(أَتَأَقَّ الْقَرَسَ): ژبی که وانه که ی زور
توند کرد.

الْمِشَاقُ: ئاده میزادی توو پرده زوو
هه لچوو ئاماده بۆ شه پ.

أَتَأَمَّتِ الْحَامِلُ: ئافهرته سک پر که به
سکک زیاد له مندالیک بوو.
ده گوتری: (هي مُتَّيْمٌ)

تَأَمَّ الْقَرَسُ وَغَرَهُ: ئه سپه که لی کدان
لی کدان بازی هاویشته.

تَأَمَّ آخَاهُ: له گه ل برا که پیدا له دایک بوو
(دوو لانه یه).

تَأَمَّ الشَّرْبَ وَغَرَهُ: قوماشه که به دوو
دهزو چنی (رایه ل و پۆپه که ی لیک
جودا بوو).

التَّوَامُ: مرواری، صه ده ف.

التَّوَامِيه: دپو مه رجان.

التَّوَمُّ: دوو لانه، مندالیک له گه ل برای
یا خوشکی له دایک بووی.

التَّئِيمُ: به مانا (التَّوَمُّ) ه (التَّوَمُّ) به مانا
(التَّوَمُّ) دئ ه ده گوتری: (هما تَوَمَّ)
(وهما ترومان)، (ك تَوَلَّيْم).

تَوَلَّيْمُ النُّجُومِ وَاللَّالِي: نهو ئه ستیره
مرواریانه که تیک چپ ژابن.

التَّوَمَّةُ: شتی که له که ژاوه پچو که ژه
سه فقی نیه ئافهرته سواری دمبی.

الْمِيتَامُ مِنَ النِّسَاءِ: نهو ئافهرته یه که
هه موو جارئ به سکیک دوو مندالی
بین، (ك: متالم).

دهستن ۵ کاروباری هاو لاتیان
به شیوهی ناسایی دهرؤن.

تَبَّتْ: پیریو و ناده میزاده که که و ته
ساله وه.

التَّابُوتُ: نه و به غدان و سندوقه یه که

که له و پهل تیدا هه لده گیرئ ۵ به مانا

سینگیش دئ ده گوترئ: (ماؤدعت

تابوتی شیئا ففقدته) هه شتیکی

خستبیتمه سینگمه وه نه فیه و تاوه

هه له به رمه و له پادم نه چۆته وه ۵

له ئامیری ناعوریشدا (تابوت) نه و

پارچه ناسنه یا داریه که له بیره که

ئاوی پی هه لده هیئنجن ۵ له لای

میسرییه کۆنه کان (تابوت) بریتی

بووه له سندوقیک له بهرد یا له دار

دروستکراو لاشه ی مردووی تیخراوه

زۆر وینه و نه خشی تیدا کراوه که

رهنگدان هه ی بیرو باوه ری

میسرییه کان بووه دهرباره ی ژبانی

قیامت.

التَّبُوتُ: به مانا (التابوت) ۵.

تَبَّرَ الشَّيْءُ تَبَرًا: شته که تیدا چوو فه و تا

(كَبَّرَ الشَّيْءُ) شته که ی فه و تاند

شکاندی له ناوی برد.

تَبَّرَ تَبَرًا وَ تَبَارًا: فه و تا له ناو چوو.

تَبَّرَ الشَّيْءُ: به مانا (تَبَّرَ دئ).

التَّبَرُ: ورده ئالتون و زیو پیش نه وه ی

بتوینرته وه و بکری به قالب یان

خشل.

التَّبَرِيرُ: شت: ده گوترئ: (ما أَصَبْتُ مِنْهُ

تَبَرِيرًا) هیج شتیکم له و ده ست

نه که و تووه ۵ (هه ره له نه فیدا

به کار ده یندرئ).

تَبِعَ الشَّيْءُ تَبَعًا وَ تَبَعًا وَ تَبَاعًا: شوین

شته که که و ت به دو نه و دا هات ۵

ده گوترئ: (تَبِعَ فَلَانًا حَقَهُ) داوای

مافی خوی لیکرد ۵ (تَبِعَ الْمُصَلِي

الامام) نوێز خوینه کان شوین پیش

نوێزه که یان که و تن و نیقتیدایان

پیکرد ۵ (وَتَبِعَتِ الْأَغْصَانُ الرِّيحَ)

لقه داره کان له گه ل بایه که دا

شکانه و میان کرد.

أَتَبَعَتِ الْمَاشِيَةُ وَحُومَهَا: ئازه له که بوویه

خاوه ن بیچوو ۵ بیچوه که ی داوای

که و ت.

أَتَّبَعَ فَلَانٌ فِي كَلَامِهِ: فلان که س له

قسه کانیدا دوو وشه ی هیئان یه که

کیشیان هه بوو وشه ی دووه میان

مانای یه که میان ی جهخت ده کرده وه

۵ جا وشه دووه مه که هه مان مانای

وشه ی یه که م ببه خشی یان پی مانا

پی ۵ وه کوو (قسیم و سیم) (حسن

بسن).

أَتَّبَعَ الدَّائِلُ عَلَى فَلَانٍ: خاوه ن

قه رزه که ی هه و اله کرد بو سهر

کابراهه کی تر.

أَتَّبَعَ الشَّيْءُ: شته که ی کرده تابع و

په یوه ست به نه وه وه، له وی به ست و

به نه وی وه هه ئواسی.

تَابِعَهُ مُتَابِعَةً وَتَبَاعاً: به دوی دا گه ږاو
لږی کولاییه وه.

تَابَعَ فُلَانُ الْعَمَلَ أَوْ الْكَلَامَ: فلانکهس
سره پر رشتی کاره کوی کرد، باشی
چی به چی کرد، جوانی نه جامدا.
تَابَعَ بَيْنَ الْأُمُورِ: به به رده وای شوین
کاره کانی که وتو به رَبِّكَ و پټکی
هو لږی نه جامدانیانی دا.

تَابَعَ فُلَانٌ مَّالَ لِهْ عَلَيْهِ: فلان داوی
ماله که کوی خوی لی کرده وه.

تَابَعَ فُلَانًا عَلَى كَذَا: رمزه مندی
دمربری بؤ فلان کهس له سهر فیسار
شت.

تَابَعَ فُلَانًا عَلَى الْأَمْرِ: یارمه تی فلان
که سی دا له سهر کاره که.

اتَّبَعَ الشَّيْئُ: به دوی شته که دا
رؤیشت و شوین پیی هه لگرت
ده گوتری: (اتَّبَعَ الْأَمَامَ) شوین
نیامه که که وت و هکوی کرد.

اتَّبَعَ الْقُرْآنَ وَالْحَدِيثَ: به گویره ی
فه رموده ی قورئان و حه دیت
هه لږس و که وتی کرد.

اتَّبَعَ فُلَانًا بِالْدِّينِ: داوی قهرزه که ی له
فلان کرده وه.

تَتَابَعَتِ الْأَشْيَاءُ: شته کان به زنجیره
به دووی په کدا هاتن ده گوتری:
(تَتَابَعَ الْفَرَسُ): نه سپه که ره وتی کرد
به شیومه کی وا سواره که ی
نه شه مزین هیج هه لږه زو دابه زی
نه کرد.

تَتَّبَعَهُ: به هی دی و له سهر خؤ به شوینیدا
گه ږاو هه و لږی گه پیشتن به
حه حقیقه ت و واقعی دا.

اِسْتَتَبَعَهُ: داوی لی کرد شوینی که وئ.
الِاتِّبَاعِيَّةُ فِي الْأَدَبِ: رښایزه لاسای
رښازی شاعیره پیشو وه کان
ده که نه وه.

التَّابِعُ: شوینکه وتوو، خزمه تکار، هه
که سڼک شوین په کیکی تر بکه وئ،
(ك: تَبَعَ، تُبَاع، تَبَعَةٌ، تَبَعَ) ه له
زاراوی نه حویه کاندا تسابع
بریتیه له وشه په ک ئیعرابی وشه ی
پیشوی و مرگری.

التَّابِعَةُ: بؤ مینه ی (التابع) به کار
ده هیندری، (ك: تَوَاعٍ) ده گوتری:
(دولة تابعة لدولة أخرى) نه و لاته
سهر به خؤ نیه شوینکه وتوو ی
ده و له تیکی تره.

التَّابِعِيُّ: نه و که سانهن به موسولمانی
هاوه لانی پیغه مبه ریان دیتبن و به
موسولمانیش مردبن.

التَّبَاعَةُ: (تَبَاعَةُ الْأَمْرِ) سهر نه جامی کارو
نه و دمر نه جامه ی لږی ده که و پته وه
ده گوتری: (لِي قَبْلِ فُلَانٍ تَبَاعَةٌ)
له لایهن فلان نه وه سته میکم لږی
کراوه.

التَّبَعُ: شوین که وتوو لاسای که ره وه
ده گوتری: (هُوَ يُتَّبَعُ نِسَاءً) نه و پیاوه
ژنانیه لاسای نافرمت ده کاته وه
یان زور شوین راو بؤ چوونی نافرمت

دهكهوئ ۵ بيجووی ئاژهل، (ك):
أباعه ۵.

التَّبْعُ: بهمانا (التابع) ۵ بؤ تاك و بؤ كو
بهكاردئ، (ك أباع).

التَّبْعُ: سیبهر ۵ شاژنی ههنگ، (ك):
تابع و تابع و تباع و تباع ۵ نازناوی
پاشاكانی بهمهنه، (ك: تابعة) به.

التَّبَعِيَّةُ: نهومیه شتیک شوین کهوتوو
شتیکی تربی.

التَّبِيعُ: بهمانا (التابع) ۵ خوئنگرو تۆله
وهستین ۵ خزمهتچی داواکاری ماف ۵
گویرهکه، (ك: باع، و تابع و تابعة).

التَّبْعُ: توتن، له رینگه جگهره کیشان و
ههلمزینهوه بهکاردئ.

التَّبْعِيْنُ: دهرمانیکه بؤ قهلاجوکردنی
چرو جانهمور بهکاردئ.
قَبْلَ فلاناً تَبلاً: تۆلهی له فلان کهس
کردهوه.

قَبْلَ الدَّهْرِ القَوْمُ: زهمانه بهلاو
کارهساتهکانی خوئی ئاراستهی نهو
گهل و نهتهومیه کرد.

قَبْلَ الحبِّ فلاناً: سۆزو خوۆشهویستی فلان
کهسی نهخوۆش خستوووه عهقل و
هوۆشی لیستاندوووه ۵ دهگوترئ: (هر
مبول و تبیل).

قَبْلَ الطعامِ: بههارات و زهرده چهوهو نهو
جوۆره شتانهی له چیشتهکه کرد ۵
دهگوترئ: (قَبْلَ کَلَامَه) قسهی
خوۆش و نوکتهی تیکههله به

وتارهکهی کردو تام و خوینی تیکردو
ومهرزی و ماندویستهتی لهسهر
گوئنگرهکانی لابرده ۵

اتَّبَلَهُ: بهمانا (تَبَّلَهُ) دئ ۵ (تَوَبَّلَ الطعامِ)
بهمانا (تَبَّلَهُ) دئ. دهگوترئ: (تَوَبَّلَ
کلامه).

التَّابِلُ: نهو دهرمان و هاپاوهو تامانهی
تیکههله به چیشته دهکری، (ك):
توابل).

التَّبَالُ: فروشیاری دهرمانی کیشت و
زهرده چهوهو بههارات.
التَّبَلُ: دوژمنایهتی ۵ تۆله ستاندنهوه،
(ك: تَبَل).

التَّبَالُ: نهو تهپ و تۆزو وردهو خلتهو
ژمنگو چلگهیه که لهمهعدهن
ههلهدهوهرئ لهکاتی کوتان و
سورکردنهوهیدا.

التَّبِيلُ: بهمانا (التَّابِلُ) دئ، (ك: توابل) ۵.
تَبِنَ تَبناً و تَبَانَةً: تیگهیی و جوان له
کارهکانی وردبۆوه.

تَبِنَ الماشية تَبناً: کای کرده ئالفی
ناژهلهکان.

تَبَّنَ: بهمانا (تَبِنَ) دئ.
تَبَّنَ فلاناً: دهرپیی کورتی لهپیی فلان
کهس کرد.

اتَّبَنَ: دهرپیی کورتی لهپیی کرد.
التَّبَانُ: کا فروش، (ك تَبَانَهُ)
التَّبَانُ: دهرپییکی کورته دهگاته سهر
نهژنوو شهرمگا دادهپۆش.

الثَّيْنُ: كا ۵ وردگراوی لاسکی گهنم و
جو، که گیره دهگری و ورد دهمی ۵
به سوراخی یان قاپه ناویک
دهگوتری که نزیکه‌ی (۲۰) کهس
تیر ناوبکا، (ک: اُبان).

الثَّيْنُ: کهسیکه دهمست نهگریس بی و
دهمست لهه موو شتیک بدا.
الثَّيْنِي: کابی، رنگ کابی ۵ دهگوتری:
(لرب تني) واته: رنگه‌که‌ی رنگی
کابی.

الثَّيْنُ: کادین، (ک: متابن) ۵ (الْمَثْبَةُ)
کادین.

التَّجَابُ: نه‌وی دمتویته‌وه له به‌رده
زیو نه‌و خلت‌ه و پلت‌ه‌ی لیی
دهمینیت‌ه‌وه.

التَّجَابُ: عهره‌قی زیو که دمتکی له
به‌ردی مه‌عدهن.

تَجَرَّ تَجَرّاً وَتَجَارَةً: خهریکی کاری
بازرگانی و نال و ونره ۵ کرپن و
فروشتنی نه‌نجامدا.

تاجر فلان فلاناً: بازرگانی له‌گه‌ل دا
کرد.

إِتَجَرَ: به‌مانا (تَجَرَ) دئ.

التاجر: نه‌و که‌سمیه خهریکی کاری
بازرگانی و کرپن و فروشتن و
شاهزایی باشی له‌و بواره‌دا هه‌بی ۵
عهره‌ب به‌مه‌ی فروش ده‌لین:
(تاجر)، (ک تَجَرَ، تَجَار، تَجَارَ).

التاجرة: بؤ میننه به‌کاردی ۵

دهشگوتری (سَلْعَةٌ تاجرة) کالایه‌کی
ره‌واحداره.

التجارة: نه‌و کالو شت و مه‌کانه‌یه که
نال و گۆریان پی دهگری به
مه‌به‌ستی قازانج.

الْمُتَجَرُّ: شوینی بازار و بازرگانیکردن ۵
دوکان ۵ دهگوتری: (بلد متجر)
ولایتیکه شوینی بازرگانی کردنه،
شاریکه بازرگانی تیدا زۆرو ره‌واجه.
أرض متجرة: خاکیکه بازرگانی زۆری
تیدا دهگری، کالای زۆرو بی شماری
بؤ دهگوتیریت‌ه‌وه، (ک: تاجر) ه.

تَحْتَ: ژیر، پیچه‌وانه‌ی (لوق) سه‌رو
نه‌گهر نیسه‌به‌تی بؤ لابه‌دی
دهگوتری: (تحتی) و (تحتانی).

التَّحْتَ: گهنجی شیر دراوه، (ک:
تحت).

تَحْتَهُ: جولاندی، رای وه‌شانند.

تَحْتَهُ: جولاً، بزوت، که‌وته جم و
جول.

التَّحْتَهُ: دهنکی جم و جولای رویشتن
۵ ته‌قه ته‌ق و خرمه خرمی
رویشتنی کاروان و گاپان و نازه‌ل ۵
خشه و خشبه‌ی پی‌خواس.

التَّحْتَرَةُ: چینی زه‌وی که گاسنی
جوتیار نایگاتسی، چینی خوار
کینلاروه‌که.

أَحْفَهُ: دیاری پید، دیاری بؤ نارد.
إِحْفَهُ: به‌مانا (أَحْفَهُ) دئ.

التُّخْفَةُ: عەنتىكەو ناياب ە ھەر شت
نرخى فەنى و شوپنەوارى
كۆنيتەبىت پېى دەگوترى: (تخفة).

المتحف: مۆزەخانە، شوپنى تىدا
ھەلگرتنى شتى عەنتىكەو كۆن.

التَّخْتُ: كانتورى جل تىدا ھەلگرتن،
سىسەمى لەسەر نووستن ە جۇقەى
مۆسىقارو گۇرانى بىزەكان.

التُّخْتَةُ: سېورەى قوتابخانە ە كورسى
لەسەر دانىشتنى قوتابى.

تَخْتَجُ تَخْتَجَةً: قسەكانى بى مانابوون لەبەر
لآلە پەتەبى لىى حالى نەدەبووى،
وشەكانى وەكوو پېويست بۇ دەرەبېران.
التَّخْتَرَانُ: كەژاۋىيەكە دوو دەسكى
لەپپىشەو دوو دەسك لە دواۋە
لەشىۋەى دارە مەيتدا بەلام پانترە
دوو ولاخ ھەلى دەگرن.

قَحَّ العَجِينِ ونحوه: ھەۋىرەكە ھەلات ە شل
بوۋە چونكە ئاۋى زۇر بوو.

قَحَّ فلان: ئارەزوۋى خواردنى نەما.

أَتَحَّ العَجِينِ ونحوه: ئاۋى زۇر
لەھەۋىرەكەدا تا نەرم بوۋە شل
بوۋە.

التَّحُّ: ھەۋىرى ترشاۋ، ھەۋىرى شل.
تَحْدُ المال: مال و سامانى پېكەو نا (تَحْدُ فلاناً
صديقاً) فلانى كرده ھاورپى خۇى.

تاخَمُ الموضعُ الموضعُ: شوپنەكە جىرانى
ئەو شوپنەبە.

التَّخْمُ: سنورو پەرۋىنى نىۋان دوو ملك

دوو ولات ە نىشانەى رىگاۋبان بۇ
ئەۋەى رېبوار رىگاگەى لى تىك
نەجى، (ك: تخوم)ە.

تُخْجُ: بانندەبەكە لە پېرى پەلەۋەرى
مىرىشك ئاسا لە ولاتى فارس دا
ھەبە.

التُّنْزَةُ: بەرگىرىكردن ە دەگوترى: (مر
ذولنْزَةِ) ھىرش بەرو بە دەسلەتە
بەسەر دوژمنەكانىدا.

تراجيدىا: تراژىدىا.

تراخوما: چاۋ ھىشە.

تَرْبَ الشَّيْءِ تَرْباً: گلى خستە سەر،
دەگوترى: (تَرْبَ الجلد) گلى خستە
سەر پېستەكە بۇنەۋەى دەباغ بېى.

تَرْبَ تَرْباً: گل و خۇلى رىكەوت ە (تَرْبَ
الكان) گل و خۇلى زۇر بوو.

تَرْبَ الرِّيحِ: بايەكە گل و خۇلى ھىنا.

تَرْبَ فلان تَرْباً ومترتبةً: فلان كەس ھەزار كەوت
ە لە دوعا كرىندا دەگوترى: (تَرْبَت
يداه) توشى خەسارەتمەندى بى.

اتَرْبَ: مال و سامانى زۇر بوو،
دەۋلەمەندبوو ە (اتَرْبَ الشَّيْءِ) گلى
بەسەردا كرد، (تارَبَةُ) ھاورپىيەتى كرد.

تَرْبَ: بەمانا (التَرْبَ) دى ە (تَرْبَ الشَّيْءِ)
گلى خستە سەر شتەكە ە دەگوترى:
(تَرْبَ الكتاب): گل و خۇلى خستە
سەر كىتەبەكە.

تَشْرُبُ: خۇى لە قوپو خۇلدا ۋەردا،
قوپو چلپاۋى پىۋە نووسا.

التَّرَابُ: نېسقانی سینگ، له خوار قولکې
گهرنددا.

التُّرَابُ: زهوی نهرمه لآن ۵ ههر جېیهک
له زهوی گلاوی و نهرمه لآن بئ.

التُّرْبُ: گل و خوئل ۵ لاسکی تهشی، نهو
شویننه ریسه راوهکې له سهر
هه لده کړئ.

التُّرْبُ: هاوته مهن (به زوری بؤ مییننه
به کار دئ)، (ک: اتراب) ۵.

التُّرْبَاءُ: گل و خوئل ۵ زهوی،
التُّرْبَةُ: گل ۵ سروشتی زهوی ۵

ده گوتړئ: (أَرْضُ جِدَّةِ الرِّبَةِ):
زهوی به که سروشتی خا که کې باشه.

گوړ ۵ به شیک له رووی سهره وهی
زهوی نه وهی گاسنی جوتیار
دمیگاتی، (ک: تُرْبَ).

التُّرْبِيُّ: نهو که سهی کاروباری گورستان
به ریوه بیا.

التُّرْبِيَّةُ: گمنی سوور، گوئه گهنم.
تُرْبَسَ الْبَابُ: دمرگا که داخست.

التُّرْبَاسُ: جوړه ئاسنیکه له ناوه وه
دمرگای پی داده خړئ ۵ جا سورگی بئ

پاشکول بئ، کیلون بئ، (ک: ترابیس) ۵.
التُّرْبَسُ: جوړیکه له جړو جانه وهرو

حه شه راتی زور ور دیله ن که
گزو گیواو رووه ک داده وه شینن.

التُّرْبِيْنُ: توړبین، نامیریکه هه لده خوئل
بؤنه وهی هیزی هوا یان بوخار یان ناوی

به ته وزم بگوړئ بؤ هیزیکی میکانیکی.

تَوَّرَّ: جهسته ی شل بووه ۵ یان قسه کانی
نهرم و نیان بوو.

تَوَّرَجَ تَرْجًا: خوئی په نهان کرد.
تَوَّرَجَ تَرْجًا: کاره که ی لی ئالوژیوو، نیشه که ی

لی شیوا.
تَرْجُ الثُّوبُ: قوماشه که ی به رنگی
سوور رنگ کرد.

التُّرْجُ: نارنج.
التَّرْيِجُ: که سیک نه عصابی به هیزی هه بئ.

تَرْجَمَ الْكَلَامَ: که لاهه که ی رونکرده وه و
ناشکرای کرد.

تَرْجَمَ كَلَامَ غَيْرِهِ: له زمانیکه وه ناخاوتنی
په کیکی تری وهرگیړا بؤ سهر

زمانیکی تر.
تَرْجَمَ لِفُلَانٍ: ژینامه ی فلان که سی نووسی،
باسکرد.

التُّرْجَانُ: وهرگیړ، (ک: تراجم،
وتراجمة).

التَّرْجَمَةُ: ژینامه، میژووی ژیان و
هه ئس و که وتی ئاده میزادیک.

تَوَّرَحَ تَرْحًا: خهفه تبار بوو، خیر و خوئی
که م بوو.

اَتَّرَحَهُ: خهفه تباری کرد.
تَرَّحَهُ: به مانا (اَتَّرَحَهُ) دئ ۵ (تَسَّرَحَ)

به مانا (تَرَّحَ) هاتووه.
المَتَارِحُ: هوکاری خه م و خهفه ت ۵

ده گوتړئ: (تَرَحَتِ الْمَتَارِحُ).
اَلْمَتَّرَحُ: ژبانی کوله مه رگی ۵ لافاوی

که م و پچر پچر.

گوڼچکەى حوشترەکان توکى پڼوه نەما.
 تَرَزْ فَلَائاً تَرَزْ: فَلَائکەسى خست، بە
 زهويدا دا.
 تَرَزْ اللّٰحْمَ تَرَزْ: گۆشتهکەى وشکەن بوو
 بەزى تڤدا نەما.
 تَرَزْ المَاءُ تَرَزْ: ناوکه بوو بە سەهۆل.
 اَتَرَزْ: وشکى کردەوه.
 التَّرَازُ والتَّرَاز: مردنى کتوپر، مەرگى
 ناگەهان موهاجات.
 التَّرِيزُ: خەيات، جل دروو.
 تَرَسْ: بەتير وڤکەوتن مرد (التَرَسْ)
 بەمانا (تَرَسْ) دى ۵ (تَرَسْ) بەمانا
 (تَرَسْ) هاتوو.
 التَّارِسْ: خاوەن تير، تير فرۆش.
 التَّرَسْ: تيرکەر ئەو کەسەى پيشەى
 دروستکردنى تير.
 التَّرَاسْ: خاوەن تير، تير دروسکەر.
 التَّرَسْ: تير ئەوەى لەشەپدا خۆى ئى
 دەپارڤزىرئ بە مەتال و زىرئ
 سەنگەر و ئەوجۆره شتانە، (ك):
 اتراس، تراس و ترسة و ترس.
 التَّرَسْ: (دوو باره) ناوه بۆ سورگى،
 پاشکۆل کەلە دواوه دەرگای پڼ قايم
 دەکرى و داخستەکەى پڼ پتەوتر
 دەبى جالە ناسن بى يان لە داربى ۵
 لە نامپردا ناوه بۆ پارچه ناسنىکى
 کەوانەبى دانددار وەکوو مشار
 لەشپووى قورسى سەعات يان
 ناعوروو ئەو شتانە.

التَّرَحْ: لەبرين پڼچيدا برىتبيە لە
 هەلدرين و کردنەوهى برىنىک کە
 زۆر قوول نەبى.
 قَرَّ العَضُوْ وَغَرَّ تَرّاً و تروراً: ئەندامىکى
 جەستەى ئى بووه بپايەوه.
 قَرَّ فَلَانٌ عَنِ بِلَادِهِ: دوور کەوتەوه،
 دەگوترى: (تَرَّ عَنْ قَوْمِهِ)
 لەنەتەوهکەى داپراو گۆشەگير بوو.
 تَرَّ الرَّجُلُ: بپايەکە خۆى داپشت و جەستەى
 پربوو، ئىسقانى تڤراو بوو ۵ لەبرسا
 لەشى داهيژاو برستى ئى بپا ۵ (تَرَّ
 الْحَيْرَانُ): نازەنەکە هەرچى لە
 گەدەيدا بوو فرڤى دايە دەرەوه ۵ (تَرَّ
 الْعَضُوْ): ئەندامەکەى برپيەوه.
 قَرَّ تَرَارَةً: جەستەى خۆى داپشت و
 تىکسمر او پتەو بوو.
 أَتَرَّ الْعَضُوْ: ئەندامەکەى برپەوه (أَتَرَّ
 الشَّيْءُ) شتەکەى دوور خستەوه.
 الْأَتَرُ: کورپى پچکۆلە، (ك: أَتَرٍ).
 التَّرُّ: بەنى تەناف، کەراده هيلدرئ و بە
 ئاستى ئەو چيى دىوار رادەبەستى
 ۵ دەگوترى: (لَأَقِمَنَّكَ عَلَى التَّرِّ)
 دمتخەمە سەر رڼگای راست و بى
 کۆسپ و تەگەرە.
 قَوَزَ تَرَزّاً و تروراً: وشک بووه چرچ بوو ۵
 دەگوترى: (تَرَزَّ لَحْمُهُ) گۆشتى
 جەستەى وشکەن بوو رەق بوو.
 قَرَزَ فَلَانٌ: فَلَان برسى بوو ۵ مرد ۵ (تَرَزَ
 أَذْنَابُ الْإِبِلِ) بەهۆى نەخۆشپيەوه

الْقَرْمَةُ: سوله حفاتى دهریا، کیسه لى ناو
ناو.

الْمِثْرَاسُ: نهو کۆسپ و تهگه رانه ن که
له به رده م پيش پرده وى دوزمن
داده نرين بۆنه وهى نه توانی
به نامانج بگا ۵ (ك: مئاریس) به
كوردی مه تریز.

الْمِثْرَسُ: نهو شته لى نهو مه دهرگای
پى دده خرى وه کوو سورگی و
پاشکۆل، (ك مئاریس) ۵.

قَوْصُ الشَّيْءِ تَرَاصَةٌ: شته که قایم کراو
زهبت کرا ۵ (هو تارص و ترېص)
دهگوتری: (میزان تریص)
تهرازوویه کی زهبت کراو و ورد
خوینه و میه دزی و هزی تیدا ناکری
۵ له حه دیشی پیغه مبه ردا هاتوو
دمه فرموی: (لو وزن رجاء المؤمن
و خوله بمیزان تریص مازاد أحدهما
على الآخر) واته: موسوئمان نهو میه
ترسو هیوای له خودا به رامبه ربن.

اتْرَصَةٌ: قایمی کردو ریکی خست
(تَرْصَةٌ) به مانا (اتْرَصَةٌ) دئ.

الْمِثْرَاسَات: رمى راست و ته دهل کراو.
تَرْعَةٌ عَنْ قَصْدٍ تَرْعَاءُ: له و یست
مه به ستی خوی لایداو روی پى
له شتیکی ترکرد.

قَوَّحَ الْإِنَاءَ: قاپه که ی پرکرد (قَرَحَ إِلَى كَذَا)
په له ی کرد بۆنه وه.

اتْرَعُ الْإِنَاءَ: قاپه که ی پرکرد

به رمیله که، گۆزه که، مه نجه له که ی
پرکرد.

تَرَعَ الْبَابَ: دهرگای داخست.

اتْرَعُ الْإِنَاءَ: زهره که پر بوو.

تَتْرَعُ: په له ی کرد ۵ دهگوتری: (تَتْرَعُ
الیه بالشَّرِ) په له ی کرد بۆ شهر
له گه ل کردنى.

الْأَتْرَعُ مِنَ السَّيْلِ: لافاوێك پراوپری
شیوه که بی ۵ (سیر اَلرَّعَ) رویشتنی
به په له.

التَّرْعُ مِنَ الْآيَةِ: قاپی پر له ناوو شتی
وا.

التَّرْعَةُ: ده می جۆگا، لیواری جۆگه ی
ئاو، قه ناتى پان و به رفراوانی ئاو بۆ
ئاودیری یان بۆ هاتوچۆکردنى
به له م ۵ دهرگای خانوو ۵ پلیکانه ی
په یزه و قادرمه ۵ باغچه له
شوینیکی به رزایی.

التَّرَاعُ مِنَ السَّيْلِ: نهو لافاوێ شیوه که
پر بکا.

تَوَفَّ النَّبَات: گیاو گزو رووه که که تهرو
تازه ناسک بوو، ئاودارو به ره ونه ق
بوو.

تَوَفَّ فُلَانٌ: فلانکەس به ناز به روهرده و
گوزهران خووش بوو (هو تَوَفَّ) ۵
فلان کەس له سه ر لیوی پیتکه و
زنده گوشتیکی سروشتی هه یه ۵
(هو اترف وهي ترفاء)، (ك: ترف).

اتَرَفَ فُلَانٌ: فلان سوربوو له سه ر
به غی و گومرپوون و خرابه کاری.

أَتَرَفَ فَلَانًا: نازو نيعمه تی به سهر فلان
دا رشت و به ناز په رومرده يکړد.

أَتَرَفَ النِّعْمَةُ فَلَانًا: نازو نيعمه وای له
فلان کس ګر دووه له خوځی بایي بڼ.
تَرَفُهُ: به مانا (أَتَرَفَهُ) دځی څوړاک و
بژړوی باشی بؤ دهسته بهر ګرډ.
تَثَرَفَ: که وته ناو نازو نيعمه ته وه.

اسْتَثَرَفَ: له خوځی بایي بوو طوغيانی
ګرډ له بهر دهو له مهندي خوځی له
خوځوړا.

التَّرْفَةُ: نازو نيعمه څه شتی جوان و
ناسک که پېشکه شتی هاو له مکه تی
دهکه څه خواردنی خوځو و به تام څه
زېده ګوشتيک که به سروشت
له ناو هراستی لیوی سهر و په یدا
بووې څه په رداخ و ګلاسيک ناوی پڼ
بخوړېته وه، (ک: تَرَفَ).

التَّرْفَاسُ: زور بهی جوړه کانی کارګ.
تَرَفًا فَلَانًا تَرَفًا: له ګه رډنی فلانی دا څه
به لاملی کيشا.

التَّرْفَةُ: بينه څاڅا، نيسقانیکه له نيوان
څوړ څوړا ګه و سنگدا څه څوړن ان
دغه رموی: ﴿كُلًّا إِذَا بَلَغْتَ
التَّرَاقِي﴾.

تَرَكَ الشَّيْءَ تَرَكًا و تَرَكَانًا: شته که ی وه لاناو
وازی ئی هینا څه ده ګوتړی: (تَرَكَ الْمَيْتَ
مَالًا): مردو که مال و سامانی چي نه شته.
ترکه ی فعل ګذا: وای ګرډ نه وه بکا څه
(هو تارک و مزاک).

تَرَكَ فَلَانٌ تَرَكًا: فلان کس نافرمتيکي
کس نه وويستی ماره ګرډ څه
نافرمتيکي ماره ګرډ کس داخوازی
نه ګرډبوو.

تَارَكَ الْبَيْعَ وَغَيْرَهُ: صولحي له ګه ل
ګرډ له سهر نه وه و ازله معامه له که
بيڼی څه (إِلَّا تَرَكَ الشَّيْءَ) به مانا
(ترکه) دځی.

تَتَارَكُوا الْأَمْرَ بَيْنَهُمْ: وازيان له نيشه که
هینا.

التَّرَكُ: تاقمیکن له مه غوله کان څه به
تاکه که يان ده ګوتړی: (ترکی)، (ک:
أَتَرَكَ) ه.

التَّرَكَةُ: هیلکه دواي نه وه و بيچو وه که ی
ئې دېته دهر.

التَّرَكَةُ: ميراث څه نه و مال و سامانه ی
ناده ميزاد دواي مردنی لیوی جڼ
ده ميڼی (التَّرَكَةُ) به مانا (التَّرَكَةُ) دځی.

التَّرِيكُ: هيشووه خورما څه هيشووه تړی
پاش نه وه و میوه که يان ئې چنرا.

التَّرِيكَةُ: ګه وړه کچی څه بهر مو خوازيڼی
نه ګراو څه کچه عازمب که له مالی
باو ګیدا به ميڼي ته وه و شوی بؤ نه ګړی څه
پاشماوه ی لافاو څه نه و داشکاندن و باج
که مکرډنه وه به په که سالانه
څه مرمانګه ی باج و دهرامت بؤ نه و
که سانه ی توو شتی زهر ورو زیان بوون
برېی له باجه که که م ده ګاته وه، (ک:
تَرَكَ، تَرَكَ، تَرَكَ) ه.

الْتَرَامُ: شه مه ندمه فر.

تَرْمَسْ: خۆی له شه رو ئاژاوه شارده وه،
خۆی په نادا.

الْتَرْمُسُ: دره ختی که دهنکه به ریکی
زۆر تالی ههیه ۵ جوړه ترمزیکه
شتی سارد یان گهرم بۆ ماوه یه ک
تییدا هه ئه گیری و ساردییه که ی یان
گهرمییه که ی له ده ست نادا ت.

الْتَرْمُسَةُ: ژێر زه مین، سه ردا ب.
ترمو جراف: لاپه رمیه که روبه ریکه به
ره می به یانی پله ی گهرمی له سه ر
دباری ده گری و تۆمار ده گری.

ترمو متر: نامی ریکه پله ی گهرمی و ساردی
هه وای پێ تۆمار ده گری.
قَوَهَ تَرْمَا: که و ته ناو توپه هاته وه.

الْتَرْمَةُ: شتی به تال و پوچ.
الْتَرْمَةُ: ساراو چۆله وانی، رێبازی
پچوک و لاری که له رینگای سه ره کی
ده بنه وه ۵ شتی پوچ و بێ بناغه ۵
قه سی بێ سوود و بێ که ئک.
قَوِي تَرْمَا: له کارکردندا ته مبه ئ و له سه ره
خۆبوو، ته مبه ئی کرد.

الْتَرْمِي: کاری یه ک له دوا ی یه کی
ئه نه جامدان، له نیوان کاره گانی دا
پشوویه کی دا.

الْتَرِيَاقُ: نه وه یه به شیوه یه کی
میکانیکی نا هیلێ ژه هر له گه ده و
ریخۆله وه هه ئه مزی.

تَسَعَ الْقَوْمُ: به هۆی خۆیه وه خه ئکه که ی
کرد به نۆکه س، واته نه وان هه شت

بوون به خۆیه وه بون به نۆ ۵
ده گوتری: نه وه نۆیه می هه شت
که سه کانه.

تَسَعَ الشَّيْءُ: نۆیه کی هه ئگرت ۵ ده گوتری:
(تَسَعَ الْقَوْمُ) نۆیه کی ماله که ی ئ
ستاندن (تَسَعَ الْحَبْلُ) حه بله که ی
کرد به نۆ به ش ۵ نۆلا.

اتَسَعَ الْقَوْمُ: قه ومه که بوون به نۆ ۵
نۆ رۆژ خوشتره گانیان چوونه سه ر
حه زه که بۆ ناو خواردنه وه (اتَسَعَ
العدد) ژماره که ی کرد به نۆ.

التاسوعاء: رۆژی نۆیه می مانگی
موحه ره م.

التَسْعُ: به شیک له نۆ به ش، (ك
اتساع) ه.

التِسْعَةُ: ژماره ی دوا ژماره هه شت و
پیش ژماره (ده).

التَسِيعُ: به مانا (التسعة).

تشرین: ناوه بۆ دوو مانگ له مانگه گانی
سال (تشرین) ی یه که م و (تشرین) ی
دوووم، (ك: تشارین).

تَعَبَ تَعَبًا: ماندوو بوو، برستی ئی بپا،
توشی چورتم و نا په حه تی بوو.

اتَعَبَ الْقَوْمُ: خه ئکه که ناژه له گانیان
ماندوو بوون.

اتَعَبَ الانسان والحیوان: وای کرد
نا ده میزاده گان، ناژه له گان ماندو بین
۵ ده گوتری: (اتَعَبَ رَكابُهُ) په له ی ئ
کردن له رۆشتندا خپرا بپۆن.

فَفَتَحَتِ الدَّابَّةُ فِي الرَّمْلِ: وَاَعْلَمَهُ، بِمَرْكَبِهِ قَاجِي
لَهُ لِمَا لَانَهُ كَمَا جَهَنَّمُ وَحَقُّ بَوْنٍ.

تَفْتَحَ فَلَانَ فِى كَلَامِهِ: فَلَانٌ كَهَسَ لَهُ
قَسَهُ كَرَدْنَا زَمَانِي گِیَرَاو هَر چِی
كَرْدِ قَسَه كَه ی بُو نَه هَات.
تَفْتَحَ الشَّيْءَ: شَتَه كَه ی رَا تَه كَانْدُو بَه تَوْنْدِی
خَسْتِیْیَه جَوْلَه.

تَتَمَتَّعْ فِي كَلَامِهِ: (تَمَتَّعَ فِي كَلَامِهِ).
تَعَسَى تَعْسًا: هه ٺه نگوت و رهپه وړو که و ته
سهر زهوی.

تَعَسَّ اللهُ فُلَانًا: خودا فلان كه سى
له ناو بردو فه وتاندى ۵ ده گوتري:
(هو تا عس وهي متعوس) ۵ پيغه ممبر
(د.خ) فه رمو ويه تي: (تَعَسَّ
عبدالدينار والدرهم) فه وتاووه به
هياك چوو ۵ نهو كه سى به نندهى
دينارو ديرهم بى ۵ له پهندي
پيشيناندا هاتوووه ده لى: (تَعَسَّ
العجلة) په له كردن فه وتي نيره ۵
په له كردن له ناوى برد.

أَنْعَسَهُ: فَهُوَ تَانِدِي.

التَّغَسُّ: شہرو نہ گہتی ۛ دہشکوتری
(تَغَسَّالْه) خودا لہ ناوی بہری.

التَّعَلُّ: که رمی فورگی هیئانجاوی.
قَعَبَ الشَّيْءِ ثَقْبًا: شته که عهیب و خهوشی
تیدا پهیدا بوو، گوروا بۆگه نی کرد،
چلکن بوو، به هیلک جوو.

تَقَبَّ الحَيْرَانُ: نَاثِلُهُ كِه بِي زَمَانِه كِه بَرَسِي
بُوُو.

اتقیه: عه‌ب‌داری کرد.

تَفْتَحُ التَّكْلِمُ: قسه که ره که چونکه ددانی
که وتبوون قسه گانی نه بیسران.

تفتیح کلامه: قسه‌کانی دووباره کردنه‌وه و رونی نه‌کردنه‌وه.

تَفْتَحَ الضُّحْكَ: وستی پیکه نینه که ی
بشارتته وه بو ی نه کراو له پر مه ی
پیکه نینی دا.

تَقَرُّ نُفُورًا: هه ٺٺوڻا، هه ٺٺڙا، ده گوتري:
(تَقَرُّ السَّحَابُ وَالْعَرَقُ) هه وورهه

بارانی زۆری هه ئېژاند، دهماره که
خوێنی زۆری ئی هات ۵ (تَغْرَ الْقِدْرُ)
دیزه که مه نجه له که هه ئچوو ۵ (تَغْرَ
الْجُرْحُ) بېرینه که خوێنی ئی هات.

تَفِيْ ثَفْنًا: رقی ھەئساو سوور بۆۋە.

التَفَنُّةُ تَفَنُّةُ الشَّيْءِ: وهرزو کاتی شت.

تَقْتَفِ: چلکن بوو دوی نه وهی خاویڼ بوو.
تَقْتَفِ الرَّجُلُ: پیاوکه قسه ی ژنانی
وهرگرتن و حیکاپه تی ژنانی
کۆکردنه وه.

التفتیان: کہ سبک قسمہ و رووداوی

نافرمتان کۆبکاته وه و گرنگیان پێیدا.
تَفَثَ تَفْثًا: ریش تاشین و روژ له خۆدان و

خو نارابشدانی واز ئی هیئا چلکن
 بوو دهگوتری: (هو ئفت).

تَفَتَّ الدَّمُ الْمَكَانَ: خَوِيْنَه كَهِي لَهو شَوِيْنَه
هه نسوا.

الثَّالثُ: نهو حال و وزعه به توشی
نبحرام به ستوی چه ج دمیج وهگوو

ئەۋەى وازلە ریش تاشین و رۆن
لەخۇدان و خۇ ششتن دېنى.
اَسْفَعَهُ: سىۋىكى داپە ۋ دەگوترى:
(الْحَفَكَ مِنْ اَفْحَكَ).

التَّفَاحُ: سىۋ (جۆرەكانى سىۋ زۆرن).
التفاحة: واتە سىۋىك ۋ لە زانىارى
تەشرىحدا بە سەرى ران دەگوترى،
واتە ئەۋ ئېسقانە خېرى ناو
حەۋزى سمت ۋ دەگوترى: (ضرب
على تفاحتيه) لە ھەردوو تۆپى سمتى
دا.

الْمُتَحَفَّةُ: باغى سىۋ، (ك: متافح) ۋ.
اَسْفَرَّ الطَّلْحُ: سەرەتاي چىروۋەى
خورماكە دەرگەۋت.
التَّفْرِغَةُ: سەرەتاي پەيداۋونى روۋەك،
ئەۋ گىاۋگزو گارك و شتانەى لەژىر
درەختدا دەرۋى.

التَّفَرُّغَةُ: ناۋەراستى لىۋى سەرو.
تَفَّ تَفًّا: تفى كرد، تفى لىكرد: (كَفَّفَهُ) پىنى
گوت: تفى.

التَّفُّ: چىكى ژىر نىنۋك ۋ لەكاتىكا
ئادەمىزاد شىكى زېنە خىرۇ يان
قىزەۋن دەپىنى دەلى: (تف)، (ك):
تَفِفَةً ۋ.

التَّسَافُ: جۆرى ئەۋ روۋەكە گول
لوسەپىنەن كەلە زەلكاۋدا
دەرۋىكىن ۋ لە مىصر پىنى دەلىن
(الْجَفْطِض).

التَّسَافَةُ: تفى.

التَّغَافُ: پىاۋى خۇپرى و ناكەس بەجە.
التَّغَانُ تَغَانُ الشَّيْءُ: كاتو ۋەرزى شت ۋ
دەگوترى: اَتَيْكَ تَغَانَهُ وَعَلَى تَغَانِهِ.

التَّغَةُ: گىانلەبەرىكە بە ئەندازەى
پشیلەۋ لە پىرى پشیلەپە ھەر
گىانلەبەرىكى بۇ ھەلىكەۋى نىچىرى
دەكاۋ دەپخوا جگە لە گۆشت ھىچ
شتىكى تر ناخوا.

تَفَّلَ تَفْلًا: تفى كرد (تَفَّلَ لى اُذْنِهِ) بە
گوپىدا چىرپاند سركاندى بە
گوپچكەپدا ۋ (تَفَّلَ المَاءُ) ناۋەكەى
لەناۋ دەمىدا ھىناۋ برد بۆى قوت
نەچۋو.

تَفَّلَ تَفْلًا: بۆنى جەستەى گۆرا ۋ
دەگوترى: (تَفَّلَ فلان) بۆنى خۇشى
لەخۇ نەداۋ جەستەى بۆگەنى كرد
ۋ دەگوترى: (ھو تَفَّلَ، ھى متفال).

اتَفَّلَ: بۆنى جەستەى گۆرى.
التُّفُّلُ والتُّفُّلُ: رىۋى يان بىچۋوۋە
رىۋى.

التُّفَالُ: تفى ۋ كەف.

التُّفُلُ: بەمانا (التفال) دى.

التُّفُلُ: كەم ۋ دەگوترى: (ما اصاب منه
الا تَفْلًا) شىكى كەم نەبى ئەۋ

دەستى نەكەۋتوۋە.

الْمُتَفَلُّ: ھاپىكە تفى تىدەكرى ۋ ۋەكوۋ
ئەۋەى بۇ نەخۇش دادەنرى تفىو
بەلغەمى تى ھرى بدا، (ك متافل) ۋ.

تَفَنَّهُ تَفْنًا: دەرى كرد.

التكتيك: شارمزابی له دانانی پلانی
شهر له مهیدانی شهردا بو سوپاو
هیزی چه گدار.

تَكَ الرجلُ تَكَراً: پیاوه كه نه حمه قو
ناپیاو بوو، بوو به گالته چی خه لك
له ناوچوو، (هو تاك)، (ك: لُكَاك) ه.

تَكَ الشئُ: شته كه ی بریه وه، لیكی
جیاكرده وه ه (تَكَ البطيخ و غره):
پیی لیاو پلشانديه وه.

استَكَّ التَّكَّةَ رهباً: دوخینی له
دمرپنكه هه لگیشا.

استَكَّ بالحریر: دوخینی له قوماشی
حه ریر دروست كرد.

التَّك: نه قهریه کی موسیقایه.
التَّكَّة: دوخینی دمرپن، (ك: تَكَك).

التَّكِيك: نه وكه سه ی هیج راو
بو چونیکي نه بی.

المَّتَك: نه وشته یه دوخینی پی له دمرپن
هه لده کیشری، (ك: متاك).

التَّكِيَّة: خانویه كه تایبته ده کړی بو
کۆبوونه وه و زیکری دمویشان.

التَّلْبُ: خه ساریوون و فهوتان و تیدا
چوون ه ده گوتری: (تَباً له رتلباً).

التَّلْبُ: بیچووی ماکه ری کیوی نه گهر
ته مه نی سالتیک بی ه جاشه کهر،
(ك: ترالب).

التَّلْبَانِي: رابوونی دوو فکروه
ویچونیانه که به سهر دلی دوو که سی
له یه ک جیاو له یه ک دووردا
رادمووری له یه ک گاتدا.

التَّفَان: (تَفَان الشَّيْءُ): کات و ومرزی
شت.

التَّفَنُ: چلک و دزوینی.

تَفَّهَ تَفْهًا و تَفْهَمًا و تَفَاهَةً: که م بوو بی نرخ
بوو ریسوا بوو.

تَفَّهَ الرَّجُلُ: پیاوه که هیج و پوچ و نه حمه ق
دمرچوو، بی نرخ بوو.

تَفَّهَ الطَّعَامُ: خواردنه که بی تام و له زهت
بوو.

اتَفَّهَ فِي الْمَطَاءِ: له به خشش دا که م
به خش بوو.

اتَفَّهَ: قایم و پته و یکرد.

تَقَّنَ أَرْضَهُ: ناوی له زه و پیه که ی گرت
بو نه وه ی به بیت بی و خیر و فه پدا.

تَتَلَّهَتِ الْبُرُ: بیره که قورپکی لینجی بی
به ردی لی هاته دهر.

السُّتَنُ: پیاوی عاقل و زیره ک ه

ته بیعه ت و سروشت ه قورپی بی
به ردو چه و تیکه ل به قورپه شین

که له بنکی بیر دمرده هینری ه
پاشماوه ی ناو و تهره سوبات، کلس و

زهنگی قورپه لیته و گلنیک ناوه که ی
سهری نه مابو و شه قار شه قار

بووبی.

السُّقَّةُ: کلس و تهره سوباتی ناو.

تَكَتَكَ الْفَرَسُ: نه سه په که رویش و هکوو
نه وه ی به سهر ناگرو چقل و درکا پی

هه لینی.

تَكَتَكَ الْبَطِيخُ: پیی له کاله که که ناو
پلشانديه وه.

تَلْتَلْ: به گورجی رؤی، به زهخت و تۆپزی
جهله به نازهله کهی لیخوری.
تَلْتَلْ الشَّيْءُ: به تووندی شته کهی
راپسکاو.

تَلْتَلْ فُلَانًا: فلان کهسی خسته قهله قو
ناره حه تیه وه.

التلال من الرجال: پیاوی که تهو
گوشتن و دهست و حاج نهستور.

التَّلْتَلَةُ: هیزو توانا، توپکلی دار ده کړی
به قاپی ناو خواردنه وه، (ک):
تَلَلَجَل).

قَلَدَ الشَّيْءَ تَلَرْدًا: شته که کۆن بوو و
(قَلَدَتْ مَاشِيَةً فُلَانًا) نازه لی فلان
له لای خوی زاو زیان کرد و به
میرات بۆی مانه وه.

قَلَدَ الرَّجُلُ بِالْمَكَانِ فِي الْقُرْمِ تَلَرْدًا:
پیاوه که مایه وه، جیگیر بوو،
نیشته جی بوو.
تَلَدَ: به مانا (تَلَدَ) دی.

اتَلَدَ الرَّجُلُ: پیاوه که بوو به خاوهن
مال و سامانیکی باش و رهسهن و
دهگوتری: (مال تَالِدٌ وَمَالٌ مُتَلَدٌ
وخلق متلد) واته کۆن و له میژینه.

تَلَدَ الرَّجُلُ: پیاوه که مال و سامانی
کۆکرده وه و لئی نه به خشی.

التَّلَادُ: مال و سامانی کۆنینه و رهسهن و
ساغو بی عهیب.

التُّلْدُ: به مانا (التَّلَاد) دی، (ک): تلود
و تلاد ه.

التُّلْدُ: بیچووی هه تۆ، (ک): اتلاد و تلاد).
التُّلِيدُ: به مانا (التَّلَاد) دی و دهگوتری:
(امراة تلید) نافرمتی خاوهن رهوشتی
بهرز.

التُّلْسُكُوبُ: نامیریکه شتی دوور نزیک
ده خاته وه به کار ده هی ندری بو
دیاری کردن و زانیسی چۆنییه تی
نه ستیره کان.

قَلَعَ الْإِنْسَانُ وَالْخِیَوَانُ قَلْعًا وَتَلَرَعًا: ناده میزاده که
سهری دهره نا له پهنا شتی که وه که
خوی له پهنا یا مه لاس دابوو و دهگوتری:
(قَلَعَ رَأْسَهُ وَقَلَعَ رَأْسَهُ).

قَلَعَ الرَّجُلُ قَلْعًا: پیاوه که ملی دریز بوو،
بالای به رز بوو و دهگوتری: (قَلَعَ
عَنْقَهُ)، (هو اَلْعَ وَهِي تَلْعَاء).

قَلَعَ الرَّجُلُ: به مانا (قَلَعَ) ه هاتوو و
دهگوتری: (قَلَعَ عَنْقَهُ).

اَتَلَعَ الْخِیَوَانُ وَالْإِنْسَانُ: به مانا (قَلَعَ)
هاتوو.

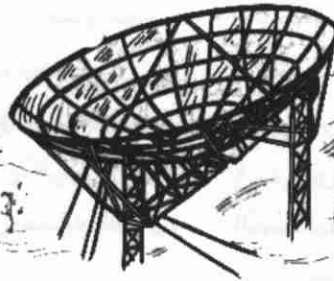
اَتَلَعَ الرَّجُلُ: پیاوه که ملی دریز کرد
(اَتَلَعَتِ الْمَرْأَةُ الْحَسَنَاءُ): نافرته
جوانه که سهری به رز کرده وه
بۆنه وهی ته ماشا که ران چاویان پی
بکهوئ دهگوتری: (هي مُتَلَع).

تَتَلَعَ فِي مَشْيِهِ: له رۆشتن دا ملی
دریز کرد و سهری به رز کرده وه.

تَتَلَعَ فِي مَشْيِهِ: به مانا (تَتَلَعَ) هاتوو و
تَتَلَعَ السَّبْعِيُّ: ملی دریز کرد بو
راستبونه وه و ههستان.

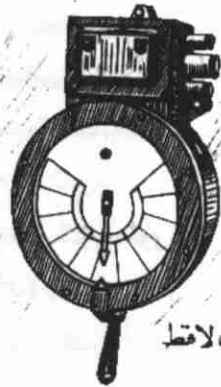
ترمومتر كجولي

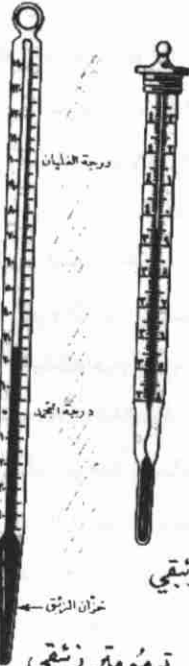
راديوتلسكوب

تليسكوب

جهاز تلفاز لاقط

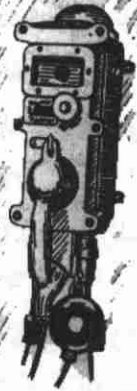

ترمومتر زئقي

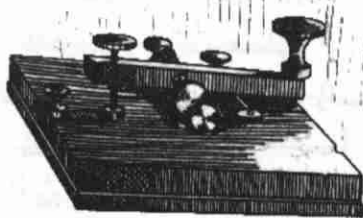
ترمومتر زئقي

تلفون

تلفون يستعمل في السفن

جهاز تلفاز مرسل

تليفزيون

تَلْفِزِیْسُون: ئامپریکە دەنگ و رەنگ
دەگوێزێتەو بەهۆی مەوجەکانی
کارەبایی.

التلفون: تەلەفون ە ئامپریکە دەنگ
دەگوێزێتەو لە شوێنیکەو بە
شوێنیکێ تر.

تلك: نێسمی ئیشارەبە بۆ تاکی مێینە
دوور.

تَلْ فلان تَلْ: فلانکەس کەوتە خوار.
تَلْ الماء العَرَقُ ونحوهما: ئاوکە دتۆبە
دتۆبە هاتە خوارەو داچۆرا.

تَلْ فلاناً تَلْ: فلانکەس بە عەرزی دادا
خستی، کوشتی ە رەپە و روو بەسەر
دەمدا خستی ە قورئان دەفەر موی:
﴿فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّ لِلْجَيْنِ﴾.

تَلْ الناقة: حوشترەکی پێخدا، بەسەر
ئەژنۆدا خستی.

تَلْ الماء: ئاوکە دتۆبە دتۆبە پالۆت ە
ئاوکە بەسەردا هەژپشت.

تَلْ الشيء في يد فلان: شتەکی خستە
دەستی فلان کەسەو ە شتەکی
دایە دەست فلان ە دەگوتری: (هو
متلور وتلیل).

أَتَلْ الماء ونحوه: بەمانا (تَلَّ) دئ.
تَلَّلُ: خستی، کوشتی.

التلال: گومرا، دەگوتری: (الضلال ابن
التلال) لەکاتی کە بتهوێ زێدەرۆیی
بکە لە دەربڕینی گومراپی
پەکیکدا.

تَتَلَّعَ فلان: سەری بەرز کردەو بە
هەلسان ە پێشکەوت.

تَتَلَّعَ للأمر: کارەکی دیاریکردو چوو
بنج و بناوانی.

استَتَلَّعَ لِخَبَرٍ: چوو بنج و بناوانی
هەواڵەکە.

التَّلْعَةُ: تەپۆکە، ئەوێ لەزەوی بەرز
بووبیتەو، شوێنی هەژپزانی ئاو لە
بەرزاییەو بە نزماپی ە دەرایی
دۆل و شیو.

التلغراف: بروسکە.

تَلَّفَ تَلْفًا: فەوتا، تیکچوو، لەکارکەوت ە
دەگوتری: (هو تَلَّفَ وتالف).

اتَلَّفَهُ: فەوتاندی، لەکاری خست ە
دەگوتری: (اتَلَّفَ مألًة) بە
دەستبلاوی مال و سامانی خۆی
لەناو برد ە دەگوتری: (فلان مخلف
متلف) فلان کاسبکاری چاکەو
دەست و دڵ فراوانە.

التَّلْفَةُ: گردو بانوی قاپم و دژ.

المِثْلَافُ: فەوتینەر و مال و سامان
سەرکەر، (ك: متالف) دەگوتری:
(فلان مخلاف متالف: مخلف متلف).

اتَلَّفَ: چاوگی مەمییە ە ساراپەکی
کاکی بەکاکی کە زۆرجار
ئادەمیزادی تێدا تووشی مەرگ ببێ،
(ك: متلف) ە.

اتَلَّفَ: بەمانا (المِثْلَاف) دئ، (ك: متالف).

المِثْلَفَةُ: بەمانا (اتَلَّفَ) دئ، (ك: متالف).

الثَّلَاةُ: گومرايي: دهگوتري: (جاء بالضالة والتلاة).

الثَّلُ: نهو گردو گردو لکانه نه که له ناسستی روبي زهوی دهو روبه ريان بهر زترين ه له کيو زمترين، (ك: تلال وتلول و اتلال) ه. الثَّلُ: چنراو کيکي تيوه را نه و ديوي ببيري.

الثَّلُ: تهري ه تهروپري، شيدار.

الثَّلُ: چاوگه و په کجار دهگه نه ه راکشان و تلاوتل کردن ه توکلي دره ختي خورما که دهکري به ناميري ناو خوار دنه وه.

الثَّلُ: چاوگه و شيوه ديارى دهکا ه ته مبهلي ه حال و مزعيکي ناله بار. الثَّلُ: مهري سهربراو.

التلول: همرشتيک به ناساني کونترول نه کري.

الثَّلِيلُ: گهردن، مل، (ك: ابله و ثلث و تلال).

المثلُ: به هيزو توانا ه رمبي جه قيندراو ه نادميزادي خاوهن برست و هيز، يان ناژه لي به هيزو توانا.

المتسلول: نه وکسه سي به سروشت تيکسمر اوو پته وي.

الثَّيْسَةُ: تيليس، تيرپه، شريف، جه وال و خماري گه وړه.

الستلام: همر درزو هملسرينيک لمزويده بکري وککو خمتي جوتو گا، (ك: ثلم) ه.

الثَّمُ: به مانا (التلام) دي، (ك: اتمام).

الثلَمُ: جوتيار، سه پان و و مرزير ه ناثون جي، موشه دهمه ي دريز که ناثونجي به کاري دهيني ه شاگردى ناثونجي.

التلمود: کومه نيک ته علميات و دابو نه ريتي ناييني جوله که په که دهماو دم له ماله کانيانه وه گيردراو ته وه. تَلَمَذَ لفلان وعنده: لاي فلان که س بوو ته شاگرد.

التلميذُ: خزمه تکاری ماموستاي ناييني يان پياوي گه وړه و شاره ز له فنه و زانست ه قوتابي زانست ه وه لي هم رزگاردها تاي به تکراره به قوتابي پچوک که له قوتابخانه کاند دهرس ده خوین، (ك: تلاميذ و تلاميذة).

ثَلَّهَ ثَلْهًا: فهوتا، له ناوچو ه (ثله فلان) سرگهردان بوو، که و ته دلپراو کيو ه عه قل و هوشى له ده ستدا به هوى ترس يان غم و په ژاره و يان به هوى عيشق و سوزه وه ه دهگوتري: (رجل تاله العقل) پياو کيکي عه قل ني، (ك: ثله) ه (رجل تاله الشئ) پياوي شت ليگوم بوو يان شت له بير چوه.

ثَلَّهَ: عه قل نه ماوه ه دهگوتري: (هو متلوه و متلوه العقل).

أثَلَّهَ الشَّيْءُ: شتمکي فموتلف، (الثله فلان) فلانکسي سرگهردان کرد ه عه قل و هوشى برد.

أَتَلَهُ فَلَانًا الشَّيْئُ: شته‌ک‌ه‌ی له‌بیر فلان
که‌س برده‌وه لیی گوومکرد.

تَلَّهُهُ الهمُّ أو الحُوفُ أو العِشْقُ: غه‌مو
به‌زاره یان ترسو بیم یان عه‌شق و
خۆشه‌ویستی سهرگ‌گردانی کرده‌وه
عه‌قل و هۆشی برده‌وه.

إِتْلَهُ: سهرگ‌گردان بوو دله راوکیی
تووش بوو.

تَكَلَّهُ: به‌مانا (أَلَّهُ) دئ.

أَلَمْتَلَهُ: بیابانی سامناک و فهوتینه‌ر،
(ك: مَتَالَهُ).

تَلَا تُلَوًّا: شوینی که‌وت ۵ دواکه‌وت ۵
بیچووه نازه‌لیکی ک‌ری.

تَلَا فَلَانًا: شوین فلان که‌س که‌وت له‌نیش و
کاردا.

تَلَا الْإِبِلَ وَغَیْرها: حوشره‌ک‌ه‌ی راونا،
دهریکرد (تَلَا فَلَانًا) وازی لی‌هینا،
دهنگی لی داب‌ری، ریسواپکرد.

تَلَا الْکِتَابَ وَغَیْره تَلَاةً: خویندیییه‌وه (تَلَا
الکتاب رَالِئَةً) پابه‌ندی ناوهرۆکی
قورئان و حه‌دیت بوو به‌گویره‌ی
نه‌وان ره‌فتاریکرد.

تَلَا الْخَبَرَ: هه‌والی دا، نه‌وه هه‌واله‌ی
راکه‌یاند.

تَلَاهُ تَلِيًّا: شوینی که‌وت.

تَلِيَّ تَلِيًّا: دواکه‌وت ۵ (تَلِيَّ مِنَ الشَّهْرِ
وَالذَّيْنِ وَغَیْرها) به‌شیک له‌مانگ
یان له‌فه‌رزه‌که‌ ماوه.

أَتَلْتُ الْمَرْضَعَ: ژنه شیرد‌مرکه‌

مندا له‌ک‌ه‌ی له‌کاتی له‌شیر
به‌رینه‌وه‌یدا شوینی که‌وت ده‌گوترئ:
(هي مثل ومثلية)، (ك: مَتَالِ).

أَتَلِي فَلَانًا: پيش فلان که‌وت و پاش
خۆی دا.

أَتَلِي الشَّيْئَ شَيْنًا: نه‌وه شته‌ی شوین
نه‌وه شته‌ خست.

أَتَلِي الشَّيْئَ: شوینی شته‌که که‌وت و
له‌هسته‌ی خۆی گرت.

أَتَلِي فَلَانًا عَلٰی فَلَانٍ بِحَقِّ: فلان که‌سی
حه‌واله‌ی سهر فلان کرد بو
وهرگرتنی حه‌قه‌ک‌ه‌ی.

أَتَلِي الشَّيْئَ وَمِنَ الشَّيْئِ: هه‌ندیکی
له‌وشته هیشته‌وه.

تَلَاهُ فِی عَمَلِهِ: شوین فلان که‌وت
له‌کارو کرده‌وه‌دا، هاوبه‌شی کرد،
بوو به‌شهریکی.

تَالِي فَلَانٍ الْمُغْتَنِي: گۆرانی له‌گه‌ل
گۆرانی بیژه‌که‌دا گوت به‌ده‌نگیکی
نزمتر، یان به‌ده‌نگیکی جوداواز.

تَلِيًّا: راست بووه بو نه‌نجامدانی نوپژ ۵
نه‌رزه‌ک‌ه‌ی خۆی به‌جئ هینا ۵
که‌وته گیانه‌لاوه‌وه ۵ مرد.

تَلِي الشَّيْئَ: شوین نه‌وشته که‌وت.

تَلِي الشَّيْئَ شَيْنًا: نه‌وشته‌ی خسته‌ دوا
نه‌وشته ۵ ده‌گوترئ: (تَلِي الْفَرِيضَةُ
نَالَةً) به‌شوین نه‌نجامدانی فه‌رزا
سوننه‌تی کرد ۵ له‌دوا به‌جئ
هینانی فه‌رز سوننه‌تی نه‌نجامدا.

تتالت الامر والاشياء: روداوهدکان
به شوین به کدا هاتن، شتهکان ریزبوون.
تتلی: شوینی کهوت ۵ مال و سامانیکی
زوری پیکه وهنا.

تتلی حقه حتی استرفاه: به شوین مافی
خوی دا گهراو وازی لینه هینا تا
ومریگرت.

تتلی الشیئ: همندیکی له شته که
هیشته وه ۵ دهگوتری: (تتلی حقه
عند فلان) برپکی له ههقه کهی لای
فلان هیشته وه.

استتلی: داوای دنیایی و زمانه تی
کرد.

استتلی فلان: داوای له فلان کهس کرد
شوینی بکهوی ۵ قورنانی بۆ بخوینی
۵ مۆله تی داو وای لیکرد شوینی
بکهوی. داوای له فلان کهس کرد
کارتی زهمانی بداتی، مۆله تی داو
وای لیکرد کارتی زهمانی پیندا.
استتلی فلاناً شیئاً: فلان کهسی به دوو
شته کهدا نارد.

التالی: بهشی دووهم له (قضیه شرطیه)
به لای مهنطیقییه کانه وه.

التلی: باقی ماندهی قهرز یان شتی تر.
التلاء: بریتییه له ضه مانه تیک
له شتیک دهنووسراو دهدرا به ریبوار
بۆنه وهی کهس ریگری نهکا.

حه واله کردنی قهرز یان شتی تر.

التلاء: به مانا (التلی) دی ۵ به مانا
حه واله کردنیش دی.

التلئ: ههرشتیک دوا شتیک بکهوی ۵
بیچووی ئاژه ل کاتییک له شیر
دمبرتتسه وه وه به ششوین
داپکه که به وهیه.

التلئ: ههر کهسیک شوینکه وتوو بی و
بۆخوی سهر به خۆ نه بی.

التلی: کهسیک زور سویند بخوا ۵ زور
دهوله مهندی.

التلیه: به مانا (التلی) دی ۵ دهگوتری:
(رفع کذا تلیه کذا) نه وه کهوته
پاش نه وه وه.

التالی: سمت و باشوو ۵ بۆهی نه سپ و
حوشتر قاجی دواوه و کلک ۵ (کلک و

باشوو) ۵ له کهژاوه و نه ستیره بهشی
دواوه ۵ یان بهشی دواوهی خیلی
کۆچهر ۵ تاکه کهی (تال) و (تالیه).

تُمبک: توتنیکه دهگریته نیرگه له وه بۆ
کیشان.

قَم الکلام: قسه کانی به پیتی (ت) ی یان
(میم) کۆتایی پچ هیئا.

تَمَره تَمراً: خورمای دهرخوارددا.

تَمَرَت نفسه بکذا تَمراً: نهوشتهی به لاوه
خۆشبوو.

اَتَمَر الرطب: بهر سیله که بووبه
خورمای گهپیوو پیگه یشتوو.

اَقَمَرَت النخله: دارخورما که خورمای
پیومبوو.

اَتَمَر فلان: فلان کهس خورمای زور
بوو.

اَتَمَرُ فَلَانًا: خورمای دمرخواردی فلان
کەس دا.

تَمَرُ الرُّطْبِ وَالنَّخْلِ: بەمانا (اَمَر) دئ.

تَمَرُ الرُّطْبِ: خورما تەرەکەى وشک
کردەوه، مشتاخى ناپەوه.

تَمَرُ اللِّحَمِ: گۆشتەکەى پارچە پارچە
کردوو وشکی کردەوه.

تَتَمَرُ: خورمای خوارد (تَتَمَرُ الرُّطْبِ)
روتابەکەى وشک کردەوه.

تَتَمَرُ اللِّحَمِ: گۆشتەکەى پارچە پارچە
کرد.

التَّامِرُ: خاوەن خورما.

التِّمَارِيُّ: درەختیکە لە درەختى نەبەج
دەچى.

التَّمَرُ: بەرى دارخورما بە
وشکەو مەبووی.

تَمَرٌ وَتَمْرَانٌ: جۆرەکانى خورما.

التَّمَرُ الْهِنْدِيُّ: بەرى درەختیکە لە
پېرې (الْقَرْيَةِ) لە ولاتى

گەرمە سێردا دەرۆى ە بەرەکەى
بەکەلکى خواردن دئ و بژێوه، بۆ

حالتەتى قەبزیوون و گیرانى گەدە
نەرمکەرەوهیە ە شەرابى لى دروست

دەکرى و مزرۆ خۆش و بەسوودە ە
پى دەگوترى: (الْحُمُرُ).

تمر الحناء: گۆلە خەنە.

التَّمَارُ: خورما فرۆش.

التَّمَرُ: باڵندەپەکی جوان و شیرین
روخسارە لە چۆلەکە بچوکترە،

زۆرى حەز لەخواردنى خورمايە.

التَّمَسَّاحُ: گیانلەبەرێكى (بەرمانى)پە

لەپېرې خشۆکەکانە لەشیوەى

کەمتیارداپە جەستە و قەبارەى زل و

زەبەللاحە، کلک درێژو قاچ کورتە،

لەسەر پشتى و سەرى و کلکى چقلى

تیزوو پتەوى پێوون وەگوو ھى

کيسەن.

تَمَكُ السَّنَامُ تَمَكًا وَتُمُكًا: دوگی

حوشترەکە بەرزبوووە درێژبوووە

دەگوترى: (تَمَكَتِ النَّاَقَةُ) حوشترەکە

دووگەکەى بەرزبوووە ە (تَمَكُ الْبِنَاءِ)

بالەخانەکە بەرزبوووە بلنڊبوو

ھەروا دەگوترى: (تَمَكُ شَرَفُ فَلَانٍ)

کەسایەتى و شەرفى فلان نەوى

کردوو بەرزبوووە ە (تَمَكُ الْحُسْنِ)

جوانییەکەى تەواو بوو گەپشتە دوا

پەلەى شۆخ و شەنگى.

التَّامِكُ: قەپوچكى دوگی حوشتر:

حوشترێك دوگەكەى زل بى، (ك:

توامك).

التَّامِرُ: روەكێكە وەگوو كۆلەكە، یان

روەكێكە بۆنى خۆشە، وەگوو روەكى

لۆبیا دەرۆى، تامى وەگوو تامى

قەرەنڤول وایە دەجورئ و بۆنى

ھەناسە خۆش دەکا ە لە ولاتى

عوومان زۆرە.

تَمَّ تَمًا وَتَمَامًا: تەواو بوو، پتەوو بەھێزبوو

ە دەگوترى: (تَمَّ خَلْقُهُ) خۆى

داپشت و كامل بوو.

تَمَّ عَلَى الْأَمْرِ تَمًّا: به ردهوام بوو له سهر
کاره که ه (تَمَّ الْقَيْنُ عَنْهُ) به نوشته
چاوهارزی له سهر لایبرد.

اتَمَّتِ الْحَامِلُ: نافرته سک پره که کاتی
مندالبوونی نزیک بووه ه مانگ و
روژی سکپری ته و او کرد (هی تم).

اتَمَّ النَّبْتُ: رووه که که به مرزبووه
گونه کانی دهرکه وتن.

اتَمَّ الْقَمْرُ: مانگ بوو به مانگی شهوی
چوارده و خشت بوو خوی رازنده وه.
اتَمَّ إِلَى مَوْضِعٍ كَذَا: بولای فلان شوین
چوو کردی به نامانجی خوی.

اتَمَّ الشَّيْءُ: شته که ته و او کرد.
اتَمَّ فَلَانًا: پاچی دابه فلان بیلی دابه
فلان.

تَمَّ عَلَى الْجَرِيحِ: برینداره که کوشت.
تَمَّ عَلَى الْجَنْدِ وَالطَّلَابِ: سهر بازو
قوتابیه کانی سهر زمیر کردن
بوئه وهی بزانی ژماره بیان جهنده و
کی ناماده وه کی نادیاره.

تَمَّ الصَّبِيُّ: نوشته و جادووی به سهر
منداله که وه کرد.

تَتَامَ الْقَرْمُ: خه لکه که هه موویان هاتن و
ته و او بوون.

اسْتَمَّ الشَّيْءُ: شته که ته و او کرد.

اسْتَمَّ النِّعْمَةَ بِالشَّكْرِ: داوای کرد
به شوکرو سوپاس نیعمه ته کانی
ته و او بکا.

التَّيْمَةُ: ته و او کهر، همر شتیک شتیکی

تری پی ته و او بی.

التَّمَامُ: ته و او ی شت ه (لیله التمام) شهوی
چوارده له مانگی قه مه ریدا که مانگ
خشت ده بی و کامل خوی دهنوینی و
ده بیته (بدر) ده گوتری: (بدر تمام).

لیل التمام: دریزترین شه و له سالد
که شهوی په لدايه.

التَّمَامَةُ: باقی مانده ی شت ه (تَمَامَةُ
الشَّيْءِ) ته و او که ری شت.

التَّمُّ: شتی ته و او ه پاچ ه بیل و پیمه ره،
(ك: تَمَّ تَمَّةً).

التَّمُّ: نه و شته ی کامل و ته و او بی.

تسیم: خیلکی عه رهن له خیله کانی
ولاتی نه جد.

التَّمِيعةُ: نوشته و دوعایه ده کریته مل
بو به رگری له چاوهار، (ك: تَمَام).

الْمَتْمُ: کوتای ده ماری ناوک.

تموز: مانگی دهی حیسابی سورپانی و
مانگی حه وتی رومی.

قَمَّ اللَّحْمُ وَاللَّبَنُ وَغَوَمَا تَمَّهَا وَتَمَاهَا:
گوشته که یان شیرکه بوگه نی کرد،
که لکی نه ما.

الْمِشَاءُ مِنَ الْمَاشِيَةِ: نه و نازه لیه که
دوای دوشین شیرکه ی ده بزپکی.

قَمَّا بِالْمَكَانِ تَرَاءً أَوْ تَاءً: لهو شوینه مایه وه
ه ده گوتری: (تَمَّ عَلَى الْأَمْرِ وَلِيهِ)

به ردهوام بوو له سهر کاره که بی و
تییدا کارابوو.

التَّابُولُ: روکه کی که له پی پی فولفول،

گه لاکه‌ی ده‌جورئ پیئ ده‌گوترئ:

کوله‌که هیندی.

التَّيْبَالُ: کورت، (ک: تایل و تابله) به.

التَّيْبَالَةُ: به‌مانا (التَّيْبَال) دئ.

التَّيْبَلُ: ته‌مبه‌ل و ته‌ومزهل.

التَّيْبُولُ: به‌مانا (التَّيْبَال) دئ.

تَتَلَّتِ الْبَيْضَةُ: هیلکه‌که پیس بوو،

که‌لگی نه‌ما خوینی تیکه‌وت.

تَتَلَّ الرَّجُلُ: پیاوه‌که چلکن بوو دواي

ئه‌وه‌ی خاوین بوو. دواي‌ئه‌وه‌ی به

عافل و زیر ده‌هاته پیش چاوو

خوی نه‌حمه‌ق کرد.

التَّتَالُ: کورت، (ک: تایل) ه (التتالة)

به‌مانا (التتال) دئ.

التَّتَلُ والتَّتِيلُ: به‌مانا (التتال) دئ.

تَتَنَ: وازی له دؤسته‌کانی هیناو که‌وته

که‌ل خه‌لکانی تر.

التَّتَتَّةُ: ناشقه‌ندیکه چهند جورئکی

هه‌یه نافرهمان بؤ جوانی به‌سه‌ر

جله‌کانیاندا ده‌یدورون.

التُّوبُ: دره‌ختیکه له پی‌ری دره‌ختی

سنه‌وبهر.

التُّوجُ: جوره دره‌ختیکه له پی‌ری

سنه‌وبهره‌کان.

تَنَخَ بِالْمَكَانِ تَوَخًا: له‌و شوینه‌مايه‌وه،

ده‌گوترئ: (تَنَخَ عَلَى الْأَمْرِ وَلِيَهُ)

له‌سه‌ر نه‌و کاره به‌رده‌وام بوو تییدا

قال بوو.

تَنَخَ تَنَخًا: تووشی به‌دخوراکی بوو گه‌ده‌ی

ترشاو ته‌بیعه‌تی تی‌کچوو خه‌ریک

بوو برشیته‌وه.

اَتَنَعَهُ الطَّعَامُ: زؤرخوری تووشی

توخمه‌و ئینته‌لای کرد.

تَأَنَسَهُ فِي الْحَرْبِ وَغَرَمًا: وره‌ی

به‌رزکرده‌وه‌و له‌شه‌ردا دامه‌زراوی

کرد.

تَنَعَ بِالْمَكَانِ: به‌مانا (تَنَخَ) دئ.

التَّنَانِ: ته‌نووور دروستکه‌ر.

التَّنُورُ: فرنی نان تیدا برژاندن

ته‌ندوووری نانکردن، (ک: تانیر).

التَّنْسُ: یاری تینس، یاریه‌که له‌نیوان

دووکه‌سدا ده‌کری له‌ نیوانیاندا

شه‌به‌که‌یه‌ک هه‌یه‌و تۆبه‌ ریشه‌که

له‌نیوان هه‌ردووکیاندا ده‌هاوی‌زئ

به‌شتیکی تابه‌تی.

التَّنُوفَةُ: ساراو بیابانی‌ک که بی‌ئاوو بی

هاو ده‌نگ بی، (ک: تائف).

التَّنُوفِيَّةُ: به‌مانا (التنوفة) دئ.

التَّنَكَةُ: ته‌نه‌که، زه‌رفیکه له‌ صه‌فیج ه

جورئکی تری حه‌وجوشیکه‌ قاوه‌ی

تیدا ده‌کوئیندرئ.

التَّنُومُ: دره‌ختیکه به‌رداره به‌ره‌که‌ی

به‌زوری ناسک و نوماعه‌ ده‌یخون.

أَتَنُ: دورکه‌وته‌وه، (أَتَنَ الْمَرَضُ الصَّبِيَّ)

نه‌خووشی نه‌یه‌یشت مندا‌له‌که‌ گه‌شه

بکا.

تَأَنُ يَتَنَهُمَا: به‌راوردی کرد

له‌نیوانیاندا، به‌یه‌کی گرتن و

به‌رامبه‌ری کردن.

الْتَنُّ: هاوشان و بهرامبهر، كهس، (ك: اَنان)ه.

الْتِنُّ: گيانله بهريكى ئهفسانه ييه هم
بپرؤو خشوكة هم بالداره، چنگى
گيانله بهرى شيرى هميه، بالى
هه لؤى هميه، كلكى ماري هميه ه
لهه ندى له ولاتان دمكرتته
ره مزىكى نه ته وهى له قاچو
دهستيدا چوار نينؤكى تيزو رىك
هميه نينؤكى پيئجه م له له پى
دهستيدايه ه سهرى توكنه ه ماري
گه وره، نه زديها.

تُهْ لُ: لاساي كردنه وهى دمگيكة ه تيرا
خورپى حوشتره، بانگكردنى
سه گه.

تُهْتَهْ: له قسه گانيدا (لُ لُ)ى دووباره
كرده وه به هؤى زمان تورپيه وه ه
له چوار چپوهى شتى به تال و بوچدا
سو پايه وه.

التَّهَاتَهْ: ههر شتىك بييناغه وتورپه هات
بى.

التَّهْتَهْ: تاكه كهى (تَهَاتَهْ) ه يان زمانى
تور بى و كه م له قسه ي حالى بى.

التَّهْوَرُّ: شه پؤلى بهرزبومه وهى دمرياه
نيوان سهرانسهرى كيوو دؤل و لاي
خواروويان ه ههر شوپنيك پى دهشت
بى ه ههر شوپنيك به هؤى گيزه لوكه و
زريانه وه لافاوه زيخ و لى تيدا پهيدا
ببى ه پياوى سهرگهردانى خاوهن ترو
فيز، (ك: تياهير، تياهر).

تَهَمَ اللَّبَنُ وَاللَّحْمُ تَهْمًا: گؤشته كه بؤگه نى
كرد، شيره كه بزركاو بؤنى كرد،
(تَهَمَ الرَّجُلُ): پياوه كه بؤنى
ناخؤشى ليهاه ه نه توانايى و
تهمه لى ئى دياريدا.

تَهَمَ الْبَعِيرُ: حوشتره كه له وهى پاوانه كهى
به لاهه خوؤش نه بوو بؤزؤ بوو ه
تووشى نه خوؤشى (حه رور) بوو كزو
لاواز بوو.

تَهَمَ الْحَرُّ: گه رما تاوى ساندو هه واى
شه مال كه م بوو.

أَتَهَمَ: هاته ولاتى تيهامه (أَلْهَمَ الْبَلَدَ)
شاره كهى بى ناخؤش بوو ناوو
هه واكهى بى نه كهوت.

تَاهَمَ: هاته ولاتى تيهامه.

تَتَهَمَ: به مانا (كَاهَمَ) دى.

تِهَامَةٌ: زهوى ولاتيكي نزمانيه،
كه وتؤته نيوان كه ناري دمرياه
كيوه كاني حيجاز به لاي په مهنده،
(ك: تهايم)ه.

التَّهْمُ: نهو زهوييهى روى له دمرياه.

التَّهْمَةُ: شارى تيهامه ه گومان.

الْمِثْهَامُ: نهو كه سهيه زور هاتووچوى
شارو ولاتى تيهامه بكا.

قَابَ تَرْبَةً وَمَتَابًا وَتَابَةً: له تاوان په شيمان
بؤوه.

قَابَ اللَّهُ عَلَى عَبْدِهِ: خودا يارمه تى بهنده كهى
خوى دا بؤ تۆبه كردن و ازهيان له
گونه، (العبد تائب) (والله تواب).

استتابه: داوی تویه کردنی لیکرد.

الثروة: دان پیاوان و پشیمان بوونه و ده و
وازهینان له تاوان و سوربوونه له سمر
نمه و که له داهاتوودا ناگه پخته و ده
بو سمری.

توت: په که م مانگی سالی قیبطی په کانه.

الثرت: جینسی درهختیکه که له پېړی
(القراصیه) په بؤ مه بهستی سوود
و مرگرتن له بهر که ی دهر ویندری و
به خپو ده کړی، بهر که ی خوراکي
ناده میزاده، سوود له که لاکه شی
و مرده گیرئ ۵ گرمی ناوړی شمی پې
به خپو ده کړئ ۵ جوړه کانی زورن.

التوتیا: بهر دیکه دمه اړدرئ و ده کړئ
به کل و چاوی پې دهر پزړی.

المثرتة: زهوییه که درهختی تووتی زور
ن هه بیت.

توجّه: تاجی له سهر کرد ۵ رهشی
کرده و ده، (توج) بؤ موطا و ده ی
(توجّه) دئ.

التاج: خاومن تاج ۵ ده گوتړئ: (امام
تاج) واته پېشه وایه کی خاومن تاج.

التاج: جوړه کلاونیکه ده خړپته سهری
پاشاو مه لیکه کان بهروالمت له زېړو
جهواهراتو شتی بهنرخي تر دروست
ده کړئ، (ک: تيجان) و (أتاج) ه.

التاجي: شاپرگو دهماری تاجی ۵ که
دهماری که له شیوه ی تاجا
تمغزی به ی دل دهکا.

التویج: له زانیاری رووه ک دا توینکلی
ناووه ی گو له.

الترجیة: پارچه یه که له توینکلی
ناووه ی گو له.

تاج له الشیئ ثرجاً: بؤی دهسته بهر بوو
بؤی هه نسور.

قار الماء ثراً: ناوکه رهوان بوو، جاری بوو.
تیر الرجل: تار لیددا.

أثار اليه الرمي: جهند جارنک
تیره که ی بؤ ناراسته کرده و ده
ده گوتړئ: (أثار اليه النظر) دوباره
سهری کرده و ده.

تاریر: جار له دوا جار بؤی گه پایه و ده
سهری کرده و ده.

التارة: کات و زه مان.

التور: سهری و نماینده له نیو گه لو
نه ته و ده ۵ قاپیکه ناوی تیدا
ده خورپته و ده، (ک: أثار) ه.

التوراة: نامه ی ناسمانی که بؤ جه زره تی
موسا نیردراوه و تایبه ته به بهنو
نیرسرائیلییه و ده.

التورة: نافرته خزمه تجی و کاره که ر
که به ناو شهیدا یان دابگه پړئ.

تاف بصره ثرفاً: هه میسه سهری
نه وشته ی کرد.

تاف بصره عنه: چاوی ن لادا و چیدی
سهری نه کرد.

التافة: عهیب ۵ زنده ۵ پیوستی ۵
دواکه و تن.

الثَّوْلَةُ: به مانا (الثالثة) دئ ۵ به مانا
تاوان و هه له دئ.

تاق تَوْقاً و تَوْقَاناً و تَوْقاً و تِيقَةً: حمزی
لیکرد، سۆزی بۆیوو.

تاق الی الشی تَوْقَاناً: ویستی نهوخته
بکات.

تاق علیه: سوربوو له سهر رِیک و پِیک
کردنی نهوکاره و چاکسازی له
نیشه کهیدا.

تاق منه: لئی ترسا ۵ (تاق من المرض) له
نه خۆشییه که چاک بووه.

تَتَوَّقُ الی الشی: حمزی لهوخته کرد.
قَالَ تَوْلًا: چارهسهری سیحرو جادوو که ی
کرد.

تَالَ به: تیشکا، ئازارو مهینهتی
پینگه بندرا.

التَّال: بیچوو ههنگ، پوره ههنگ.
الثَّوْلَةُ: سیحرو جادو، موروئکه ئافرمه
به کاری دههینی بۆنهوهی لای
میرده که ی خۆشه ویست بیی.

الثَّوْلَةُ: به مانا (الثَّوْلَةُ) دئ ۵ به لاول
کاره ساتی سامناک.

الثَّرْبَلَةُ: کۆمه ئێک ئاده میزاد به مانا و
خانوو منداله کانیانه وه.

تَرَمُ الصَّبِي: گواره ی له گوی منداله که
کرد.

الثَّوْمَةُ: گواره ی گول گهوره ۵ دانه ی
لوتلوی پچکۆله که له زیو دروست بکری
۵ هیلکه ی نوعامه، (ک: تَرَم و تَرَم).

أَمْ تُوْمَةً: به صه دهف دهگوتری.

تَارَنَ الصَّيْدَ له: چاوبهستی له
نیچیره که کرد، جارێک له لاوله بۆی
چوو جارێکیتر له لاوله بۆی هات.

الثَّرْنَةُ: ماسیه کی گه وره به، واده بی
شهش مهتر درێژده بی گۆشته که ی
به تازه بی و به خوی کرای دهخوری
۵ واده بی له ناو روژن زهیت دا سوور
دهکریته وه.

قَاهَ فِي الْمَافَاةِ تَوْهًا و تَوْهًا: رینگای ئی گووم
بوو.

تَاهَ فِي الْأَرْضِ: به ناو زهوی دا رۆی
به سهر گهردانی ۵ له ناو چوو ۵ خوی
به زل زانی ۵ عهقل و هۆشی
تیکیچوو.

تَوَهَّ: رینگای ئی گووم کرد ۵ فهوتانندی
۵ سه ره گردانی کرد.

التَّوَهُ: سه ر ئی تیکدر ۵ دهگوتری:
(فَلَاةٌ تَوَهُ)، (ک: أتواه).

التَّوَهُ: تاه، تمنیا ۵ دهگوتری: (وَجَهٌ مِنْ
خَيْلِهِ بِالْفِ تَوَهُ) واته به ههزار کهس:
به ههزار تاه ۵ دهگوتری: (جاء تَوَهُ)
راسته وخۆ هات و هیج پیچ و په نای
نه کردن ۵ گوریسیک که
پته و بییه که ی دوو چهندانه ببیته وه.
الثَّوَهُ: ساتیک له شهو یان له روژ.

تَوَى البَعِيرَ تَوًا: به داخ خوشتره که ی نیشانه
کرد.

تَوَى الْمَالُ تَوًا: ماله که به فیر چوو هیوای
گه پرانه وه ی ناکری.

تَوِيَّ الْاِنْسَانُ: نادهمیزاده که لهناوچوو
فهوتا.

اَتَرَى مَالَهُ: مال و سامانه که ی
به فیر و داو فهوتاندى.

اَلتَّوِيَّ: داخیکه سور ده کرتیه وه به
رانى نازمه که یان به ملی یان به
گوپچه کیدا دهنرئ ۵ له سهر شیوه ی
صهلیبه.

اَلتَّوَا: به مانا (اَلتَّوِي) دئ.

اَلْمَتَوَا: شوینی به هیلاکچوون و فهوتان
۵ هۆکاری فهوتان ههر بۆیه
دهگوترئ: (اَلشَّحْ مَتَوَا) به خیلی
فهوتینه ره.

تِي: نیسمی نیشارمه بۆ تاکی میننه.

تَاح لَه الشَّيْءُ نَحَا: شته که بۆ ی
دهسته به ربوو.

تَاح لَه الْأَمْرُ: به سهر کاره که ی بالا دهست
بوو ۵ (تَاح فِی مَشِيَتِه) لارو له نجه ی
کرد.

أَتَاخَهُ: نه ندازه ی گرت و خۆ ی بۆ
ناماده کرد.

اَلتَّيْعَانُ وَ اَلتَّيْجَانُ مِنَ الرِّجَالِ: پیاوکی
وابه خۆ لهشت هه لده قورتینئ و
له ناکاما تووشی به لاو کاره سات
دهبئ ۵ که سیکه تووشی زۆر کاری
که وره و سامناک دهبئ ۵ به نه سپی
خۆ شره ویش دهگوترئ.

اَلتَّيْحُ مِنَ الْخَيْلِ: نه سپیکه له رۆشتندا
سهر کهش و خاوهن نیشاته خۆ
به ملایو به ولادا ددها.

اَلتَّيْحُ: پیاوئ که زۆر عه جول و جم و
جولگه ربئ، خۆ تیهه لقووتین بئ
خۆ له و کارانه هه لقوورتینئ که هیچ
به یوهندیان به وه وه نییه ۵ ههر
وابه کاری مه زنده کراویش دهگوترئ.
اَلتَّيْحُ: که سیک خۆ له کاری لابه لاو شتی
وا هه لقوورتینئ که به یوهندی
به وه وه نییه نیتر ده که ویتنه
ناوکیشه و سهر نیشه و چورتمه وه ۵
هه روا به نه سپی سه رکهش و
ته یاحیش دهگوترئ.

اَلتَّيْدُ: هیدی و هیمن ۵ دهگوترئ:
(كَيْدُكَ يَا هَذَا) له سهر خۆ به به له
پهل مه که ۵ دهگوترئ: (كَيْدُكَ فَلَانًا)
له گهل فلان کهس هیدی و هیمن به.
اَلتَّيْرُ: نیرگه ۵ نه و داره نه ستوورمه
که نه مسهرو نه وسه ری دهخریتنه
سهر دیوارو نه مجار لایه کی داره کان
دهخریتنه سه رنه و.

اَلتَّيَّارُ: جم و جوئیکی سه رانه سه ریه له
ئاوی دهریا لوشه کاندای به رپه وی
هه لگردنی جۆره کانی (با) کاریگه ری
تیده که وئ ئاوی گهرم دهبا بۆلای
ئاوه سارده کان و به پتیجه وانه وهش ۵
ته وژمی هه لپژانی ئاو له
به رزاییه وه به ره و خوار ۵ دهگوترئ:
(فِرْسُ تَيَّارٍ): نه سپیکه له رۆشتندا
وه کوو شه پۆلی ئاو دهرپا ۵ هه روا
سه رگه رانی به فیزو تر پزل ۵ له
زانستی سروشتدا: سه یالیکی

كههرهبايه له ههبارهى كارهبا
كهههههردا ديوو دهچى.

قاز ئيزا و ئيزانا: توندو پتمو بوو (تاز السهم
فى الرمية) تيرهكه له كهوانهكهدا
وهلهرزمو جمو جوڻ كهوت.
تاز فلانا تيزا: بهسهر فلان كهسدا بالا
دهست بوو.

تايژه: بهسهريدا بالا دهست بوو.
تئيز فى مشيته: له رويشتندا ههلبهزو
دابهي کرد.

تسنى تسنى: دهرکردنى نييره قهرهيهو
تئيراخوپينهيتى.
تاس الجذى تيسا: بئچوه بزنهكه بوو به
نييرييه قهره.

تيسن العنز تيسا: بزنهكه شاخهكانى
وهكوو شاخى نييره كيوى ليهات له
درئزيدا.

تايسه: پاله بهستوى دا.

تيسن قرسه: جوانو نهسپهكهى راهيناو
ژيربارى کرد، (تيسن فلانا عن كذا)

رمدى دايهوهو قسهكانى پوچ
کردنهوه.

تتايسن الماء: شهبولى دهرها كه شهه
قوچيان کرد.

استئيسن العنز: بزنهكه وهكوو نييره
قهره ليهات.

التيسن: نييرينهى بزنو ناسكو
حهيوانه كيوى نهگهر تهمهنى له
ساليك تئيهپرى، (ك: تيرس واتياس

والئس وتيسه) ه (لحى التيس) ريشه
نييرى: گياههكه رهگهكانى
دهكوئيندرى و دهخورى.

المثوسا: كومه لى نييره قهرهكان.
تاع الجمد و لحره ئيعا و ئيعا و ئيعانا:
بهستهكه و سههولهكه توايهوهو
رؤى.

تاع الماء و لحره: ناوهكه بهسهر زهويدا
بلاويوهو.

تاع الدم والقى: خوئنهكه يان رشانهوهكه
هاته دهر.

تاع السنبل: سونبولهكه ههنديكى وشك
بووهو ههنديكى بهتهپرى مايهوه.

تاع بالشى: نهوشتهى بهدهستى خوى
گرت.

تاع الى الشى: ههزى لهوشته کرد (تاع
الى فلان): پهله له فلان كهس كراو

بهردرا ه (تاع السمن و لحره)
رؤنهكهى به پارچه نانيك ههنگرت.
تاع الطريق: ريگاكهى پرى.

أتاع فلان: فلانكهس رشابهوه، (أتاع
قئنه و ذنه): خوئنهكه يان
رهشوهكهى هيئاپه دهرى ه (أتاع
القئى): خواردنهكهى هيئاپهوه.

تابع على السر: پرى بهشهپدا كردوو
بهپهله بوو بو ههنگيرسانى.

تئيع بالشى: شتهكهى بهدهست گرت.

كئيع السمن: رؤنهكهى تواندهوهو رهوان
بوو.

تَتَايَعُ الْجَمَلُ فِي مَشِيَّتِهِ: حوشره كه له
رؤيشتن دا شانهاگانی خوئی
جولانندن.

تَتَايَعُ السَّكْرَانُ: سهرخوشه كه خوئی تن
فرېدا.

تَتَايَعُ فَلَانُ: به سوربوونه وه بهرهو
پیری شهرچوو حمزی لی بوو.

تَتَايَعُ فِي الْأَمْرِ: له کاره که دا رۆچوو،
نیلحاحی زوری کرد.

تَتَايَعُ لِلْقِيَامِ: خوئی ناماده کرد بو
هه لسان.

الْأَتْيَعُ: نهو که سهی په له بکا بو
نه حمهقی و نه مقامی ه (الأتیع من
الأماکن) نهو شوینه په تراویکه
به سهریا رابورئ.

الْثَّاعَةُ: کلؤ فرؤ (کلؤ فرؤی گه وره).
الْتَّيْعُ: نهو شله مه نییه په که به سهر
زهویدا رهوان ببی.

الْتَّيْعَةُ: چل سهر بز و مه، نه اندازهی
زهکات (نیصابی زهکات).

الْتَّيْعُ: نهو که سهی په له بکا بو شهر و
نازاوه.

الْتَّيْعَانُ: به مانا (التیج) دئ.
الْتَّيْفُودُ: گرانه تا نه خوشییه کی
گواستراومه، واته نه خوشییه که له م
نه خوشه وه دهگوئزیته وه بو
په کیکی تر.

التيفوس: تابه که (نه خوشییه که) په ی
گهرمی جهسته بهرز ده بیته وه،

جارجار نه خوشه که بی هوشی
به سهردا دئ هه ندئ په له له سهر
بیست دروست دهکا.

قیل: روه کی که له پیپی (الحجازیه) په له
لاسکه که ی حه بل و گوینی دروست
دهکری.

قام ئیمأ: گۆشه گیربوو وازی له خه لک
هینا.

قام الهوى والحبیب فلانأ: عه شق و سۆزو
خوشه ویستی دل و دهروونی
فلانکه سی داگرت و کردی به بهنده ی
خوئی و عه قل و هوشی برد.

أقام: مه پئی کی سه ربپی.
تَيَسُّهُ الهوى والحبیب: عه شق و
خوشه ویستی و دلداری، عه قل و
هوشی بر دووه ه (القام) به مانا (أقام)
دئ.

الْتَّيْمُ: کۆیله ه بۆیه عه ره ب ده لئین:
(تیم الله، تیم اللات).

الْتَّيْمَاءُ: سارای پان و پۆر، ده گوترئ:
(أرض تیماء): ساراو چۆله وانییه کی
کوشنده و به هیلاکبه ره ه ناویکی شه
بۆ نه ستیره ی (الجرزاء).

الْتَّيْمَةُ: مه پئی که له ماله وه به خئو
بکری و شیر که ی له ماله وه بدوشرئ
ه نوشته و میروی شین بۆ ده فعی
چاوه زار ه مه پئی که له کاتی
برسیا په تیدا سهر بریدری ه هر
مه پئی که له چل سهر زیاتر بی.

التین: هه نجیر.

التين الشوكي: ههنجیری دڤکاوی
(شهوکی).

التیان: ههنجیر فروش.

المتانة: زهوییه ههنجیری زۆری.

الْمَتَيْنَةُ: بهمانا (الثانة) دئ.

تاه تيهأ وتيهانأ: فيزو لوتبهززی نواند.

تاه في الأرض: ريگای ئی گوومبوو،

بهسهرگردانی رۆیشت.

تاه بَصْرُهُ: بهردهوام سهیری ئهوشتهی

کرد.

تاه بَصْرُهُ عنه: چاوی ئی ههلبوارد.

أتاههُ: ريگای ئی گووم کرد.

تِيَهَهُ: بهمانا (أتاهه) دئ.

تِيَه الشَّيْ: شتهکهی ئی گووم بوو.

تِيَه نفسه: خۆی سههرگردان کرد.

الأتية (بلد أتیه): ولاتیکی نه دۆزراومه

کهس شارهزای نابێ.

الْتِيَه: ساراو بیابانیك نیشانهی تیدا

نهبن ه دهگوترئ: (ارض تيه)

زهوییهکی سههر گردانکه ره.

التيهاء: بهمانا (التيه) دئ.

الْتِيَهان: من الرجال: پیاوی نازاو چاو

نهترس.

التيهان من الجمال: وشتری سههر رهق که

لغاو نه دا.

الْتِيَهان: پیاوی نازا واته بهمانا (تيهان)

دئ.

المتاهة من الأرض: بهمانا (التيه) دئ.

الْمَتِيَةُ من الأرض: بهمانا (التيه) دئ.

المتيه من الرجال: پیاوی زۆر گوومپراو

سههر ئی شیواو.

التيوقراطية: جۆریکه له یاسای بهرپهوه

بردن که فهرمانه رهوا دهمه لاتی

نایینی و دونیایی هه بی.

تخت

نخبة

نقرة

نيرس

تنجرة

نوتياء

تاج

تاج العمود

تيان

تنورة

تابوت

مقراس

نرفاس

تيان

نرس

تنور

قنبل

ترنجان

نوبج

تين

تين البغال

نفاق

نوت الارض

نوبج

نرنج

نيل

نفاق

تنبيك

نبت

نيل

نيرس

نوت

نوت العليق

نابير

نيل

نلدرج

نن

نرغلة

ثَالِ لَه المرضُ: نه خوښى بالوکه ی توش
بوو.

ثَالِل جَسَدَه: بالوکه له سهر جهسته ی
دهرکه وت.

الثُّلُوسُ: بالوکه، بلوځى بچوکى رهق و
خرمخرن له سهر پښت پهيدا دهن به
نهنذازمى نوک و بچوکر، (ک: ثَالِل)ه.

ثَائِي الخرزُ ثَائِي: ميروکه ی کون کرد،
دهگوترى: (ثَائِي الاديم) پښته که ی
کون کرد.

ثِيَابِي الخرزُ ثَائِي: نيوان کونى ميروکه کان
هه لوه شاو ثاوه لا بوو، کوونه که
فراوان تر بوو.

الثَّائِي والثَّائِي: پښوه جوون ليک
هه لوه شان ه زمعيض بوون،
شوښنه وارى برين، دهگوترى: (رَابْ
الثَّائِي وَرَقَّة) شوښنى برينه که ی
ساڼيز کردو گوښته رزيوکه که ی لى
بووه.

إِثْبَاجُ السَّاءِ ونحوه: گوڙه که ، کونده که ،
ته نه که که پر بوو

إِثْبَاجُ الرَّجُلُ: پياوکه هه لوه و کته بوو
گوښته که ی داچورا.

ثَبَّ ثَبَاً: له سهر نه ژنډ دانښت وه کوو چوڼ
بؤ ته حيات دادميښى.

ثَبَّتْ ثَبَاتًا وَثَبُوتًا: جيگر بوو، دهگوترى:
(ثب بالمكان) تييدا جيگر بوو.

ثَبَّتَ الأمرُ: کاره که راست دهرچوو
چه سپا.

ثَبَّتْ ثَبَاتَةً وَثَبُوتَةً: دامه زراو

خوږاگر بوو ه دهگوترى: (فلان ثابت
القلب) فلان نه که س دل دامه زراوو
وره بهرزه (فلان ثابت القدم).

أَثَبَتَ الجِرَادُ: کولله که کلکى له زهوى
چه قانند

أَثَبَتَ الأمرُ: کاره که ی چه سپاندو ريکى
خست.

أَثَبَتَ الكتابُ: کتښه که ی تو مارکرد
(أَثَبَتَ الحق) به لگه ی راستى
خسته پرو.

أَثَبَتَ الشيءُ: نهو شته ی به ته واو هتى
زانى راستييه که ی پيکا.

أَثَبَتَ فلاناً: فلان نه که سى به ندرکرد،
قورنان دمه رموى: ﴿وَإِذَا يَمْكُرُ بِكَ
الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِرُوا أَوْ يَقْتُلُوكَ ۖ﴾ ه
له جيروکى وتوښرى قورميشدا
دهرباره ی پيغه مبه ر هاتووه (اذا
أَصْبَحَ فَأَثَبْتُهُ بِالرَّوْثَانِ).

ثَبَّتَ الشيءُ: به مانا (أثبته) دى.

ثَبَّتَ فلاناً: له کاتى ته نگانده و ره ی
فلان نه که سى بهر ز کرده وه له سهر
مه به ست و نامانجى خو ی جيگرى
کرد ه قورنان دمه رموى: ﴿يَثَبِّتُ
اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ﴾.

ثَبَّتَ في الأمر والرأي: له سهره خو بؤ
کاره که چوو په له ی له نه نجامدانى
دا نه کرد.

اسْتَثَبَّتَ في الأمر والرأي: به مانا (ثَبَّت)
دى.

الثَّبَات: لهگل و گۆکهوتن، دهگوترئ: (داء ثبات) دمردیکنه ئادهمیزاد لهگل و گۆدهخا.

الثَّبَات: نهو چهبل و پهتهیه بارو بارگه نهی پئ دههستری زین و کورتانی ولاغی پئ قایم دهکری.

الثَّبَات: پیاوی ئازای وره بهرزو خۆراگرو چاونه ترس ۵ ناقلمه نندی راستگۆو خاوهن وادهو پهیمان ۵ دهگوترئ: (فلان ثبت الحصرمة) واته لهکاتی کیشهو شهپیش زمانی ههلهناکاو قسهی ناشیری نی نابیستری.

الثَّبَات: بهلگه و دهلیل ۵ پهپهیهك بهلگهی تیدا تۆماربکری.

ثُبْتُ الْحَدَث: نهو دمفتهرو پهپاومه که ریوایهت و مهتنی نهو چه دپئانهی تیدا تۆمار کراوه که چه دپئ گیرهوه که ریوایهتی کردوون، ههروا ناوی مامۆستاکانیشی تیدا تۆمار کراوه ۵ پیرستی کتیب ۵ (رجل ثبت): پیاویکه برپاویکسراوه، قسهکانی ومردهگیرین، (ك: اثبات) ه.

المُثَبَّت: که لامیکی موثبهته نهفی نییه. رجل مُثَبَّت: پیاویکه نهخۆشی له قاجی خستوو له سه رجی که وتوو.

ثَبَّحَ الرَّجُلُ ثُبُجًا وَثَبَّجًا: پیاومه که له سهر نوکه په نهجی قاجهکانی ههلتروشکا.

ثَبَّحَ السَّلَامَ وَالْخَطُّ: قسهو نووسینهکانی تیکهلو پیکهلو کردو رونی نهکردنهوه.

ثَبَّحَ ثَبَّجًا: ناوقه دی نهستور بوو، دهگوترئ: (هُوَ الثَّبَّحُ، هِيَ الثَّبَّجَةُ)

ثَبَّحَ الرَّاعِي بِالْعَصَا: شوانه که گۆچانه کهی خسته دوا خۆیهوهو ههردوو دهستی خستنه سهری.

الثَّبَّحُ: ناوقه دی شت که نهستور بیو بهرز بیتهوه، (ك: اثباح) ه ۵ ههز لهم بارهومیه دهگوترئ: (كَبَّحَ الْبَحْرُ وَثَبَّحَ الصَّدر وَثَبَّحَ الظَّهر) ۵ ههروا ناوه بوو باندیهیهك که شوانه دهنالین.

الثَّبَّجَةُ: مام ناوهندی له نیوان باش و خراپدا.

إِثْبَجَرَ الرَّجُلُ: پیاوه که ههلسله مییهوهو بهشۆکا لهکاتی ترسانیدا.

ثَبَّرَ فُلَانٌ ثُبْرًا وَكَبَّرًا: فلانکهس فهوتاو لهناو چوو ۵ قورئان دمفه رموی، (لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبْرًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبْرًا كَثِيرًا).

ثَبَّرَ الشَّيْءُ: شته کهی لهناو برد (ثَبَّرَ فُلَانًا): ناھومییدی کردو دهی کرد.

ثَبَّرَ عَنِ الشَّيْءِ: لهو شته چه بسی کردو نه بهیشت دهستی بیگاتی ۵ دهگوترئ: (هو مَبْرور) ۵ قورئان دمفه رموی: (وَالْيَ لَأُظْلِكَ يَا فِرْعَوْنَ مَثْبُورًا).

ثَبَّرَ الْبَحْرُ: دهریا شهپۆلی هاویشت. ثَبَّرَتْ عَلَى الْأَمْرِ: بهردهوام بوو له سهر کاره که وازی لی نه هیئا.

كَبَّرَهُ عَنْ الْأَمْرِ: لهو كارهی مهنع كرد و نه بهیشت خهریکی بی.

تثابروا في الحرب: تیکرا هیرشیان بردو شان بهشانی په گتر جهنگان.

الْثَبَّارُ: دهگوتری: (هو علی ثبار امر) نهو لهسهر چاودیزی فهزمانو حوکه مگانیهتی.

الْثُبْرَةُ: جوړه گلنیکه وهکوو قسل وایه، له نیوان دوو توپی چینه گانی زهوی دایه ه هرکاتی رهگی دار خورما گه پشه نهو توپزه دوهوستی و چی دی رونچی. ه ههروا ناوه بو عه مباراوک له کیودا ناوی زوری تیدا کؤده بیته وه.

ثَبَطَ عَلَى الْأَمْرِ ثَبَاطًا: لهسهری وهستاو نهیتوانی چیدی ههنگاوینی ه دهگوتری: (ثَبَطَهُ عَلَى الْأَمْرِ) لهسهر نهو کاره وهستاندی.

ثَبَطَ فَلَانًا عَنْ الشَّيْءِ: فلان هکسی دهسته وهسان کردو هیواشی کرده وه، ته مبهل و ته وه زلی کرد، لاوازو قونگرانی کرد نهیتوانی کاره که نه نجام بدا ه قورنن دهفه رموی: ﴿وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ انبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ﴾.

ثَبَّطَ: مؤلتهتی داو چاوه پروانی کردو گپرو گرفت هاتنه پیچی.

ثَبَّتَ الْعَيْنُ ثَبَاتًا: چاوه که فرمیسی هاتنه خوار (ثَبَّتَ النَّهْرُ) چه مکه لیوان لیو بوو له ناوو ناوه که ی به خیرایی پیذا روی.

ثَبَّنَ الْغُرْبُ: فهراغی کراسه که ی

نوشتانده وهو دوری.

ثَبَّنَ فِي الْغُرْبِ: ههندیکی له کراسه که ی هه لداپه وه به دهستی گرتی و کردی به بهرکؤش و هه ندی شتی تیکرد.

ثَبَّنَ الثَّيْبُ: شته که ی کرده بهرکؤشه که په وهو هه لی گرت.

اَثْبَنَ فِي كَوْبِهِ: له کراسه که ی بهرکؤشی دروست کرد.

الْثَبَّانُ: نهو بهشی له کراسه که دهکری به بهرکؤش و شتی تیدا هه لده گری.

الْثُبْنَةُ: نهو سوزگی و سه لهو به چنه په که میوه ی تیدا هه لده گری.

الْثَبِّيُّ: به مانا (الْيَبَان) دی. الْمَثْبُتَةُ: کیسه په که نافرهت ناوینه و

ثَامِيْرِي نارايشی خوی تیدا هه لده گری.

ثَبَّى الشَّيْءَ ثَبَاتًا: شته که ی کؤ کرده وه.

ثَبَّى الْمَرْأَ: پیاوکه پابه ندی پلانی باوکی بوو شوین پیی نهوی هه لگرت.

ثَبَّى الْجَمْعَ أَوْ الْجَمِشَ: خه لکه که یان چه پشه که ی پؤل پؤل کرد.

ثَبَّى الْمَالَ: پاریزگاری مال و سامانه که ی کردو کؤی کرده وه، گهشی پی کرد.

ثَبَّى الشَّخْصَ: چهند جار وهصف و نه نای نهو شه خصه ی له ژبانی دا دوباره کرده وه.

ثَبَّى اللَّهُ النِّعَمَ لِلشَّخْصِ: په روهردگار نازو نیعمه تی خوی بهسهر نهو شه خصه دا رشت.

الثَّبَّةُ: كَوْمَهْلَو پَيْرِيَك ۵ به تايبه تي
كَوْمَه لِيَك سوارچاك، (ك: بُون،
بُات) ۵ له قورئاندا دهفه رموي:
﴿لَا نَفِرُوا لُبَاتٍ أَوْ نَفِرُوا جَمِيعًا﴾.
قَتَمَ بَمَا فِي بَطْنِهِ ثَمًّا: نهوي له سكيدا بوو
دمري هاويشت.

قَتَمَ الْخَرْزُ: مورووه كهي شكاندن له كه لكی
خستن.

اِثْتَمَ: بُو موطاومعهي (ثَمَ) هاتووه.
اِثْتَمَ الرَّجُلُ: پياو كه به وتهي ناشيرين
دهمي گرايه وه.
تَعَثَمَ: به مانا (اِثْتَمَ) دي.

تَعَثَمَ الشَّرْبُ: كراسه كهي دپا شيتال
شيتال بوو.

تَثْتَمَ اللَّحْمُ: گۆشته كه داپزاو هه لومري.
الثَّتِي: تويكله خورماو خورماي خراب،
ورده كاو خشتو خۆل و خاشاك ۵
هه موو شتيك كه دهكوتري و ورد
دهكري.

الثَّتَا: تويكلي خورماو خورماي
خراب.

ثَجَّجَ الْمَاءُ: ناوه كه رهوان بوو هه لپزايه
خواري.

ثَجَّ الْمَاءُ ثَجْجًا: ناوه كه رهوان بوو هه لپزا.
ثَجَّ الْمَاءُ ثَجًّا: ناوه كهي رويانندو
رهماي كرد.

الثَّجَّاجُ: ناوي به خوږهم هه لپزاو
له به رزاييه وه، قورئان دهفه رموي:
﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا﴾.

الثَّجَّةُ: باغو باخچه يه كه هه وزی ناوي
تيديابن و شوینی وای تيديابن ناويان
تيديا په زمه نده بکري ۵ چال و
چونلييه كه باريني باران به خوږهم
دروستی بکا.

الثَّجْوَجُ: به مانا (الثَّجَّاج) دي ۵
دهكوتري: (عين ثجوج).

الثَّجِيجُ: لالار ۵ دهكوتري: (اكتظ
الرادي بئججه).

المِثْجُ مِنَ الْمَطَرِ: به مانا (الثَّجَّاج) دي ۵
وتار بيژي دهمو گفتم جوان و
شيرين و قسه رهوان ۵ (الحسن)
دمربارهي ثيبنو عهباس دهلي: (انه
كان مِثْجًا).

ثَجَّرَ التَّمْرَ ثَجْرًا: خورماكهي تيكه لاو به
تلبه دوشاوي خورماي كال و
نهگه پيو كرد.

ثَجَّرَ الشَّيْءُ ثَجْرًا: شته كه نه ستورو پان
بوو ۵ دهكوتري: (هو ثجر و الثجر).

ثَجَّرَ الشَّيْءُ: شته كهي پان كرده وه،
به رفراواني كرد ۵ دهكوتري: (لي لحمه
ثجير): له گۆشته كهيدا نه رمييه كه هه به.

الْأَثْجَرُ: تيري نه ستوري بنگ كورت، (ك:
ثجر).

الثَّجْرُ: شتي نه ستورو پان (خه به لؤسه).

الثَّجْرَةُ: ناو پرستي شت ۵ دهشتاييه كي
نزم له زهوي (چالايي) دهو روبه ري
قو لكه ي گهردن ۵ په نه په نه گياي
لي رهو له وي.

الْجِبْرِ: تَلْبَهِي هَمَرَشْتِيكَ كِه بگوشري
 وهكوو تَلْبَه شوكي تري.
 الْمُجْبَرُ: لِه خه بزميران نهو جوړه
 خه بزميرانه به كه ناوهكهي كلوري.
 الْجِلَّ لِجَلًا: كه دهدي گه ووره بوو، ورگي
 داچوړاو شوړ بڼوه.
 جَلَّتِ الْمَزَادَةُ: كوندهكه كشاو بهر فراوان
 بوو (هو الْجَلُّ وهی نجلاء).
 جَبَلُ الشَّيْءِ: شتهكهي گه ووره كرد
 قه باره دي هي دا.
 الْأَجَلُ مِنَ اللَّيْلِ وَالْوَادِي: ناوهر است،
 به شي زوري شه ووهكه، به شي زوري
 دوژنهكه.
 جَعَمَ جَعْمًا: خيرا سهرفي كردو پالي
 پنيوه نا ه گه پانديپيه وه.
 جَعِمَ جَعْمًا: به گورجي گه پايه وه.
 الْجَمَمُ: (الْجَمَتِ السَّمَاءُ) ناسمان به خورهم
 باراني باراندو بهر دموام باراني باراند.
 جَعِمَتِ السَّمَاءُ: به مانا (الْجَمَتِ) دي.
 الْجَحْجَحُ: دهنكي گرپوو قرخه قرخي هات.
 الْجَحْجَحَةُ: دهنكيكه گرپو ناخوشه.
 الْجَحْنُ لُحْرُؤَةً وَلُحْنَانَةً: نه ستورو رهقو
 نه كلهوت بوو دهگوتري: (هو لُحْنَنُ).
 الْجَحْنُ فِي الْأَمْرِ: زنده رهوي له كاره كه دا
 كرد، دهگوتري: (الْجَحْنُ فِي الْعَدْوِ)
 زنده رهوي كرد له شه پر كردن و
 زيانكه ياندن به دوژمن.
 الْجَحْنُ فِي الْأَرْضِ: زنده رهوي كرد
 له شه پر كردن له گهال دوژمنه كانی دا.

الْجَحْنُ فَلَا فِي الْأَمْرِ: كه له كومه كي له
 فلانه كهس كردو به سهردي زان
 بوو ه دهگوتري: (الْجَحْنُ الْهَمُّ وَالْمَرَضُ
 وَالْجَرَاخُ).
 الْجَحْنُ الشَّيْءُ مَعْرِفَةً: نهو شتهي
 به ته واوي زاني و به باشي بوي
 ناشكرا بوو.
 اسْتَجَنَ مِنْهُ الشَّيْءُ: به مانا (الْجَحْنُ) دي
 ه دهگوتري: (اسْتَجَنَ مِنْهُ التُّورُمُ
 وَالْمَرَضُ وَالْأَعْيَاءُ).
 السَّخْنُ: لهش داهي زران و ته مبه لي و
 قونگراني به هوي نوستنه وه پان
 ماندو بوونه وه پان نه خوشي.
 السَّخْنَةُ: به مانا (السَّخْنُ) دي
 السَّقَقُ الْمَطَرُ كَذَا: بارانهكه به خورهم
 هه لپړاو باري ه دهگوتري: (كَذَقَ
 السَّحَابُ): هه ووره كه باراني
 به خورهمي باراند.
 سَقَقَ الْوَادِي: شيوهكه ناوي پيدا جاري
 بوو. (كَذَقَ بَطْنُ الشَّاةِ): ورگي
 مهربكه هي هه لدرې.
 سَقَقَ الْخَيْلُ: نه سپهكهي بهر له كرد.
 سَقَقَ بَطْنُهُ: ورگي داکهوت، شوړ بڼوه.
 سَدَمَ الْأَبْرِيَّتِ: چاپاليوي له سهر
 مه سينهكه (قوريهكه) دانا.
 السَّدَامُ: چاپاليو (پاليومر).
 سَدِنَ اللَّحْمَ كَذَا: گوشتهكه بوني گؤرا.
 سَدِنَ فَلَانٌ: فلانكهس گوشتي زور بوو
 قه لهو بوو، قورس بوو.

ثُرْبُ: شته‌کەى لە کەڤک خست و تێکەڤ
بەشتى تری کرد

ثُرْبُ فُلَانًا، وعلیه: لۆمەى فُلَانکەسى
کرد بە تاوانەکانى لەکەدارى کرد ە
قورنسان دەفەر موی: ﴿لَا تُثْرِبْ
عَلَيْكُمْ﴾

الثُّرْبُ: بەزو پێویکی تەنکە گەدەو
ریخۆلەکان دادەپۆشێ، (ك: ائرب
وئروب).

ثَوَّرَ لِي الشَّيْءَ: شته‌کەى زۆر تێک هەڵداو
تێکەلاوى کرد ە دەگوتری: (ثَوَّرَ فِي
الْأَكْلِ وَالْكَلَامِ هُوَ ثَوَّرَ).

ثَوَّرَ الشَّيْءَ: شته‌کەى تەفرو تونا کرد.

الثرار: زۆر بلی، کەسیکە زۆر فەسەبکا
بەبێ پێویست

ثَرَدَ الْخُبْرُ ثَرْدًا: نانەکەى کەرت کەرت
کردو بەشوریو تەپى کرد (نانەکەى
تێگوشى) ئاشپەزەکە پێى دەگوتری:
(ئارد) نانەکە (مژود) یان (لرید) بە
کوردى (تێگوشاو یان تریت).

ثَرَدَ الذَّبْحَةُ: ئازەلەکەى بە بەرد یان
نێسقان یان شتیکی گول سەربری،
گیانی دەرچواند بەبێ ئەوەى
قورگی هەلبێری.

ثَرَدَ الثُّرْبُ: کراسەکەى لەخم هەلکێشا
رەنگى کرد (عائشە خ)
دەگیرپێتەوه، دەلی: (فَأَخَذَتْ خِمَارًا
لَهَا قَدْ ثَرَدَتْ بَزْغِرَان).

ثَرَدَ الْمَطَرُ الْأَرْضَ: بارانەکە کەم بارى

ثَدَنَ الرَّجُلُ: پیاوێکە گۆشتى زۆر بوو،
قەلەو بوو ە گۆشتەکەى داچۆرا (هر
مُثَدَّن).

ثَدَّتِ الْمَرَأَةُ: ئافرەتەکە گۆشتن بوو
قەلەو بوو بەشیوەیه‌کى نافۆلا.

ثَدَا ثَدْوًا، ثَدَا: تەپى کرد ئاورشینی کرد.
ثَدِي ثَدِي: تەپ بوو ە (ثَدِثِ الْمَرَأَةُ)
ئافرەتەکە مەمکی گەورە بوو،
دەگوتری: (هي ثَدِيَاء).

ثَدَاهُ: خۆراکی پێدا، شیرى مەمکی
دەرخوارد دا.

الثَّدْيُ: بەرز بوونەوه‌ى دو مەمکە
لەسەر سینگی پیاو یان ژن ە بە
سروشت مەمکی ئافرەت شیرى تێدا
کۆ دەبێتەوه وەکوو چۆن گوانى
نازەل و هەندى گیانلەبەرى تری
شیردەر شیر لەگوانیان دا کۆ
دەبێتەوه، (ك: أَثَدَ وَثَدِي).

ثَرِبَهُ ثَرِيسًا: سەرزەنشتى کردو
بەتاوانەکانى لەکەدارى کرد.

ثَرِبَ الْمَرِيضُ: کراس و پۆشاکى لەبەر
نەخۆشەکە داگەند.

أَثَرَبَ الْكَبِشُ: بەرانەکە پێوو بەزى
زۆر بوو

أَثَرَبَ فُلَانٌ: فُلَانکەس بەخشش و
عەطای کەم بوو ە بەشوین
بەخشینەکەیدا منەتى کرد.

أَثَرَبَ فُلَانًا: لۆمەى فُلَانکەسى کرد
بەهۆى ئاواتەکانیەوه لەکەدارى کرد.

كه مېك زهوى رشاندو وهستاېه وه.

ثردت شفته: ليوى قه لشت قه لشت بوو.

ثرد الرجل من المعركة: پياو كه به

بريندارى له شه پر كه هاته دهر و

گيانى تيدا مابوو.

اثرد الحيز: به مانا (ثرده) دئ.

الثرده: بارانى كه م نمه باران.

الثريد: تېگوشاو (نانى وردكراو بكرېته

ناو شورباوه) كه فى مې و شهراب.

المشراد: ناميريكه نازولى پى

دهكوژرېته وه..

الثرده: كاسه و قاپى تېگوشاو (تشرېب).

قو السائل ثراً وثروراً: شله مېنيه كه ي زور

بوو لېشاوى هينا ه دهكوترئ: (ثرت البئر

والسحابة والعين) ناوى بيره كه زور بوو،

هه وره كه به خورم بارانى باراند، چاو

فرميسكى زورى هه لږ شتن.

ثرت الشاة والناقة: مېر كه حوشره كه

شبرى زور بوو.

كر الطعنة: برينه كه خوښى زور لى

هات.

ثر الشئى: شته كه ي وردكردو له ناوى برد

دهشگوترئ: (كرت السحابة ماءها):

هه وره كه بارانه كه ي رزاند.

ثرر المكان: شوښنه كه ي ناو رشين كردو

شئ دار بوو

الثر من الخيل: نه سې خوشر و بهراپې.

الثرعة: پهرو پولى ملي كه له شير

الثرعامة: كه پېرو كوڅيخلكه ي رمزه وان و باخه وان.

ثرمه ثرمأ: به دهمى كيشاو ددانى

شكاند، له رېشه وه ددانى دهر هينا.

ثوم ثرمأ: ددانى شكا ه له بنه وه دهر هات ه

(هو ائرم): نه و پياوه ددان كه له

ددان شكاهه (مې ثرماء) بو ژن. له

حه دېشدا هاتووه دهئ: (نهى أن

يضحي بالثراء)، پېغه مېهر (د.خ)

نه هې كردووه كه نازولى ددان كه ل و

ددان دهر هاتو و بكرېته قوربانى.

الثرمة: به مانا (ثرمه) هاتووه.

ائثرم: بوو به ددان كه ل.

ائثرم ثنيتة: هه ندئ له ددانى شكاه

كه ل بوو.

الاثرم: له عيلمى (عروض) دا نه وه يه

قه بض و خهرمى تيدا كوڅېته وه.

الأثرمان: شه وو روژ، زه مانه و مردن.

ثرمد الطعام: خوار دنه كه ي به خرابى

ناماده كرد نه يزانى چاكى لينئ.

ثومل الطعام: خوار دنه كه ي به جوانى و

رېك و پيكى نه خوارد دهست و

په نجه ي خوئ تى هه لكيشان.

ثومل عملة: كاره كه ي به خرابى نه انجام دا

دئسوزى و دهست رهنگينى تيدا نه كرد.

الثرملة: دېله پړوى ه چالايى ناوه پراستى

ليوى سهره وه.

ثريوم: عونصوريكى فلزييه رهنگى

سه نجابيه.

ثرو المال ثراء: ماله كه گه شه ي كرد

زياد بوو.

ثرا القرم نظراء هم: نهو کۆمهال و تاقمه
به سهر هاوشانه گانياندا سهرکه وتن
له ژماره و دهوله مهنديدا بالادهست
بوون.

ثري المطر الرب ثريا: باران زهويه کهي
تهرو شيڭدار کرد.

ثري الأثر فلاناً: نهو کاره فلاننه کهسي
ته مبي خواردو کرد له سهر رهقي
خوي وازي هينا.

ثري ثراء: مال و ساماني زور بوو (هر ثر
و ثري و ثروان).

ثري بكذا: مال و ساماني بهو شته زور
بوو، له خه لکي بن ثاتاج بوو.

ثري الأرض ثري: زهويه که شي هينا به و
نهرم بوو، (هي ثري و ثرياء).

ثري بالشئ: به شته که کهيف خوش بوو.
اثرى: دهوله مهندي بوو.

اثرى الأرض: زهويه که گلي زور بوو.

اثرى المطر: بارانه که زهويه که شيڭدار
کردو شه ونمي لي پهيدا بوو.

اثرى ما بين الرجلين: نهو دوو پياوه
په مهندي دوستايه تييان بهرده وام بوو.

ثري الرجل: پياوه که دمستي له سهر گل
دانا.

ثري فلاناً: فلانکه سي ناو پرژين کرد.

ثري الله التوم: په رومردگار نهو
قه و مه ي زور کرد

ثري الرجل المال: پياوه که مال و
سامانه که ي زور کرد.

الثري: زهوي ه شه و نم ه گل ه
به خشش.

الثناء: زور بووني مال و سامان.

الثروة: زوري مال و سامان و زوري
ئاده ميزاد ه پيغه مبه ر (د.خ)
فه رمويه تي (ما بعث الله نبيا بعد
لوط الا في ثروة في قومه).

الثروة (في علم الاقتصاد): ههر مال و
سامانيک بکريته ملک و نرخدار
بي و چهندييه تي دباربي.

الثروة القومية: کۆمهالي هيزه به رههم
هينه ره کاني دهولت.

الثريا: کۆمه ليک نه ستيره له شکلي
که له گادا خو دنوينن وشه النجم
بووته ناو بزيان ه جوره گلوپيکي
کارمباش هه به پي دهگوتري: (ثريا).

المشاة: زور که ر، دهگوتري: (هذا مشاة
للمال) نهوه مال و سامان زور دهکا.

ثعب ثطا و ثطوطا: موي ريشي يان موي
بروي ته نک بوو ه ورگي گه وره بوو،
جم و جولي که م بوو (هوط).

ثطا الصبي ثطا و ثطا: منداله که
به نه سپايي په که م ههنگاي هه ئينا
ه دهگوتري: (هو يثي الثطا) نهوه
و مگوو مندانل دهروا.

ثعب الماء والدّم و غوهما ثعباً: فيجقه ي به
ئاوه که يان به خوئنه که کردو جاري
بوو ه پيغه مبه ر دهفه رموي: (يجي
الشهيد برم القيامة و جرحه يثعب دماً).

إِنْتَعَبَ الْمَاءَ وَالْدَّمَ وَنَحَرَهَا: ناوهكه رؤى،
 هنجقهى كرد ۵ خوينهكه هه لڙا.
 إِنْتَعَبَ الْمَطْرُ: باران به خوږهم بارى.
 الْأَثْعُوبُ: هه رشله مهنیهكه به تهوژم
 بپوا به سهر زهويدا.
 الثَّعْبُ: شوینی پيدا رويشتنى ناو له ناو
 شيودا، رږهوى ناو، (ك: ثعبان).
 الثَّعْبَانُ: ناويكى گشتى په بؤ هه موو
 گيانله بهر يكى خشوك دريژ بئ و بئ
 قاج بئ.
 ثَعْبَانُ السَّمَكِ: جوړيكه له پيږي
 خشوكه كان.
 الثُّعْبَةُ: جوړيكه له سهر مازله يان
 خوږي پييده گوترى (سام ابرص)
 سهرو ملى سهووه، چاوى
 دهر په پيرون، توشى ههركه سيك بئ
 دهم دهكاتوه ۵ له گازنده
 زهراو يپه پيسه كانه ۵ هه
 شوينيك بگه زئ زوړ به زه حمه ت
 چاك دهبيته وه، (ك: ثعبه)
 الثَّعْرِبُ: سفرا، تيكه له يه كه جهسته
 دمرى ددها، جوړه كانى زوړن.
 الثَّعْبُ: پلوسك، شوینی ناوپيدا رويشتن
 له هه وزو عه مباراو، (ك: ثعاب).
 ثَقَعَ الرَّجُلُ: پياوهكه له قسه كانيدا پيټى
 (ث) ى زوړ به كار هينا، زمان فسك
 بوو ۵ چهند جاريك پهك له دواى
 پهك رشاپه وه.
 الثَّقَعُ: لوتلوو ۵ سهدهف ۵ خورى
 سوور.

ثَجَّرَ الْمَاءَ وَنَحَرَهُ: ناوهكهى به سهر دا رشت ۵
 ناوى رشت.
 الثَّجَّرَ الْمَاءَ وَالْمَطْرَ وَالِدَمْعَ: ناو هه لږا،
 باران هه لږا فرميسك دابارين ۵
 دهگوترى: (الثَّجَّرَتِ الْعَيْنُ دمعاً
 والسحابة قطراً).
 الثَّجَّرَتِ الْجَفْنَةُ: مهنجه له كه پږوو له
 تربت ۵ مهنجه له كه روناوهكهى
 له سهروهه رزاوه ۵ بيره كه پږوو
 ناوهكهى سه رپڙى كرد.
 الثَّغْنَجِرُ: لافاوى گه وړه ۵ ناوه پر استى
 دهر يا ۵ پيغه مېهر له هه ديښكا
 دهغه رموى: (يحملها الأخضر الثَّغْنَجِرُ).
 الثَّغْدُ: خورماى تازه پيگه يشتوو، نهو
 هيشوه خورمايهى سه رانسهرى
 پيگه يشتبئ و ژېره وهى به رسيله بئ ۵
 پاقلهى تهرو تازه ۵ كهفو روڼ ۵
 دهگوترى: (لرى ثعد)، هه روا
 دهگوترى: (ماله ثعد ولا معد) نه كه م
 نه زوړ هيجى نيه.
 ثَعْرَ ثَعْرًا: پيستی بالوكهى زوړ ئى پهيدا
 بوو ۵ شوين هه واله كان كهوتو
 له گيږانه وه كه ياندا دروى كرد.
 الثَّعْرُ: به دوو هه واله كان داچوو
 له گيږانه و هميان دا دروى كردن.
 الثَّعْرُ: نهو شله مهنیه كه له درهختى
 (السَّمَر) دهجوړئ وهكوو بنيشت،
 كه له داره مېن دهجوړئ، نهو
 شله مهنیه داچوپاوه زهريكى
 كوشنده به، نه گهر بكر ته چاوه وه

نَازَارِيكِي وای ئی پهِیدا دهِكا
دِهِيكوژِي، (ك: اُئعار).

نَغَرَزُ الْأَنْفُ: لوت شَهقار شَهقار بوو ۵ له
لوتی دا پیتکه پیتکهی سپی ئی
پهِیدا بوو.

الشَّعَارِي: هَهئشان و شَهقار بونیکه لهناو
لوتدا پهِیدا دهبی ۵ رهوکیکه وهکوو
هیلیون دهچی.

الشُّغَرِيرُ: پیاوی کورته بالای نهستور
(کولهبنه) ۵ دهنکی سپی که لهلوتدا
پهِیدا دهبی ۵ جوره کالهکیکی مهپلهو
دریزه، (ك: ئعاریر) ۵ له حهدهشی
پیغه مبهردا هاتوو دهئ: (بخرج قُرم
من النار فینتون کما تبت النعاریر).

نُعِطَ الْمَاءُ وَاللَّحْمُ نُعْطَا: ناوهکه ، گوشتهکه
تام و بونیان گۆرا.

نُعِطَ الْجِلْدُ: پِیستهکه بۆگهنی کردو شَهقار
شَهقار بوو.

نُعِطَ الشَّفَةُ: لَیوهکه ههلاوساو ههئشا (هر
نُعِطُ وهي نُعِطَة) ۵ هیلکهکه پیس
بوو پِی دِهگوتری: (نُعِطَة).

نُعِطَةُ: شکاندی و وردی کرد.
النَّعِيطُ: ورده لمبو و ورده گل که (با)
دهپهینی و له پهناو پاساردا کو
دهبیتهوه.

نُفْعُ نَعَا: رشابهوه.
اَنْتَحَ الْقَيْئُ مِنْ فِیه: رشوله دهمی به
تهوژم دمرجوو

اَنْتَحَ الدَّمُ مِنَ الْأَنْفِ وَالْجُرْحِ: خوین له

لوتی یان له برینهکه دمرجوو.

نُعِلْتُ اسنَانَهُ نُعْلًا: ددانی سواری
یهکبوون و کهوتنه سهریهک ۵
دهگوتری: (هي نعلاء)، (ك: نعل).

نُعِلَ السِّنُّ: ددانی نارپک و پیک بوون.
نُعِلَ ذَاتُ الضَّرْعِ: ژمارهی گوانهکانی زیاد
له ناسایی بوون.

النَّعْلُ الْقَوْمِ عَلَيْنَا: خهئکهکه پیجهوانهی
مه بهست و ویستی ئیمه جولانهوه.

النَّعْلُ الْأَمْرُ: کارهکه ناوۆز بوو وای لیها
نازانری چۆن چارهسهری بکری.

النَّعْلُ: کهسیکه ددانی سواری پهک
بووبین و ددانی رپک نهبن ۵ پیاویکی
که ورو ناودار که زور پیاومتی ئی
بووهشیتهوه، (ك: اُئاعل).

نُعَالُهُ: عهلهمی جنسه بۆریوی ۵ تری
رئویه ۵ لهومری وشک.

النَّعْلُ: ددانی زنده که له پشت ددانه
ناساییهکهوه هاتبی. گوانی زنده له
گواندیننی حوشترو نازهلی شیر دهری
تر ۵ ناده میزادی به خیل و چروکی
ههتیومچه ۵ گیانله بهریکی بچکۆلهیه
کرمپک له حهوزو بهرمیلی ناودا
پهِیدا دهبی که بۆگه نهکاو پیس
دهبی، (ك: نعلول) ه.

النَّعْلُولُ: ددانی زنده ۵ گواندارپک
گوانی زندهی ههبی ۵ پیاوی توپرو
تهوسن، (ك: نعلیل) ه.

النَّعْلُولُ مِنَ الْغِيُوشِ: که ژمارهی
تاکهکانی زور بی ۵ گیانله بهری

گواندار که گوانی زنده‌ی هب.

الْمُعَلَّةُ: خاك و ولاتيك ريوى زوربي،
(ك: ماعل).

ثَغَلَبَ الْمَكَانُ ثَغْلَبَةً: نهو شوينه ريوى زور
بووه.

ثَغَلَبَ الرَّجُلُ: نهو بياوه ترسنوك بوو
وهكوو ريوى رفتارى كرد ههر
خوهه لكيشان و فرت و فيلى هه بوو
ثَغَلَبَ الرَّجُلُ: به مانا (ثَغَلَبَ) دئ.

الثَغَلَبُ: پيړى گيانله بهرى ريوى ناسايه،
وهكوو نموونه ديارى دهكرئ بؤ فرت و
فيل ۵ ههراخى رمب خوار تيزايى
نووكه ۵ به چكه كه له دايكى دابپړئ
۵ پلوسك و شوينى دهرچوونى ناو
لهحه وزو عه مباراو، (ك: ثعالب) ه.

الثَغَلَبَةُ: ديله ريوى ۵ نه خو شيبه كه
تووكى جهسته و قزى سهر
بروتينيتته وه.

الثَغَلَبَانُ: نيره ريوى ۵ پياوى نازاو
زيرهك و ليها توو.

الثَغَلَبِيَّةُ: باز هاو پشتنى نه سپه
به شيوه ريوى.

ثَغَبَ الشَّاةُ وَغَرَّهَا ثَغْبًا: مهږكه ى سهر برپى
۵ خوشتره كه ى سهر برپى.

ثَغَبَ الرَّجُلُ بِالرَّمْحِ: به رمب له پياوه كه ى
داو بريندارى كرد.

ثَغَبَتِ اللَّثَةُ بِالْدمِ: پوكه كه خوينى ئى
هات، خوينى به ربوو.

الثَغْبُ: همر شتلك توندي و بتوئته وه
وهكوو سه هؤل، رُون، ناسن، زيو ۵

ناوى پاشماوه ى لافاو كه له چال و
چوئلدا دهمينيتته وه له سينه رى
كئودا بئ، (ك: ائغاب و ثغبان) ه

ثَغَغَ الْفُطْلُ فِي الشَّيْءِ: منداله كه پيش
نه وه ى ددانى برپوئن به پوكه كانى
نهو شته ى گهست، پي روكه زى.

ثَغَغَ الْمُكَلَمُ كَلَامَهُ وَلِي كَلَامِهِ: قسه كه ره كه
قسه كانى به ره وانى نه كرد ۵ زمانى
تيكه له پيكه له بوو، ياساى
قسه كردنى روك و پي كه نه بوو.

ثَغَرَ الْجِدَارَ وَغَرَّه ثَغْرًا: كه لينيكى
له ديواره كه دا كرد.

ثَغَرَ فَلَانًا: دانه كانى فلانى شكندن (ثَغَرَ
سئنه) ددانى كيشا.

ثَغَرَ الْغُلَامُ ثَغْرًا: ددانى پيشه وه ى منداله كه
كه وتن

الثَغَرَ الْغُلَامُ: منداله كه ددانى ههوت

سائه ى كه وتن ۵ نبراهيمى نه خه ى

دهلئ: موسولمانانى پيشو و ايان پئ

باش بوو (أَنْ يَعْلَمُوا الصَّبِيَّ الصَّلَاةَ

إِذَا ثَغَرَ): منداله كانيان فيرى

نويژ بكه ن كاتئ ددانى ههوت

سائه يان دهكه وت.

الثَغَرُ: كه لينيكه له سه رانسهر ى

كيوه كاندا به دى دئ ۵ شوينيكه

ترسى نه وه هه بئ دوژمن لئيه وه

هئرش بينئ ۵ بؤيه به وشاره ى

دهكه وئته سه رده ريا دهگوترئ:

(ثَغَرَ)، (ك: ثغور) ه

الثَغْرَةُ: كه لين، كه له، به نندن ۵

که له بهری کیو ه قولکه ی گهردن.

ثَغَمَ اللَّوْنُ ثَغْمًا: رهنګه که سپی بوو وه کوو

ګوئی درهختی ثوغام.

ثَغِمَ الْكَلْبُ: سهګه که هار بوو زیانه

خړو بوو.

الثَّغَمَ الرَّادِي: دۆله که درهختی ثوغامی

لی پوا.

الثَّغَمَ الرَّأْسُ: موی سهری ومکوو ګوئی

درهختی ثوغام سپی بوو.

الثَّغَمَ الطَّعَامُ الْأَكْلَ: خوراکه که بخوره که ی

توشی قهله وی و ته مبه لی کرد.

ثَاغَمَهَا: سهرزمنشتی کرد.

الثَّامَاةُ: درهختیکه بهر که ی و

ګوله که ی سپین له بهر زایی کیوه کان

دهر وئ ه که وشک دهبی زیاتر سپی

دهبی، (ك: ثغام) ه.

ثَغَتِ الشَّاةُ وَنَحْوَهَا ثَغَاءً: مهر که باراندی.

الثَّغَى الشَّاةُ وَنَحْوَهَا: مهر که ی والی کرد

بار ه بار بکا.

الثَّاغِي: مهر ه ده ګوتری: (ماله ثاغ ولا

راغ) نه مهری هیه نه حوشر ه

هیچی نییه.

الثَّاغِيَّة: مهر، ده ګوتری: (ماله ثاغیه ولا

راغیه) نه مهری هیه نه حوشر.

ثَغَا الْقِدْرُ ثَغْنًا: هه لچونی منجه له که ی

دامرکانده وه، ګوله که ی شکانده وه.

الثَّغَامَةُ: دمنکه خهرده ل.

ثَغَدَ الثَّوْبَ وَغَيْرَهُ: ناواخنی له پؤشاکه که

کرد.

الثَّغَائِدُ: ناواخنی که واو چاکه ت ه

هه وری سپی که ههنډیکیان

دهګه ونه سهر ههنډیکیان.

الثَّغَرُ الدَّابَّةُ: ولاغه که ی به پالو ه که ی

به سته وه، له دواوه لی ی خور ی،

دمګوتری: (الثَّغَرُ بَيْعَةٌ سَوِيَّةٌ).

ثَغَرُ الدَّابَّةِ: له دواوه ولاخه که ی لی

خور ی.

إِسْتَثْفَرُ ثَوْبَهُ، رِيَهُ: داوینی کراسه که ی کو

کرده وه له ناوړاستی خوی قایمی

کردو به بهشتینه که ی وه به سستی

خوی ناماده کرد بو ژورانبازی.

إِسْتَثْفَرَتِ الْحَالِضُ: پهړپیه کی پانی

له نیو پانی خوی رابرد وه

بهشتینه که ی وه به سستی وه، له

حه دیت دا هاتو وه: (أنه أمر

المستحاضة أن تستثفر) پیغه مبه ر

فهرمانی به نافرمتی بی نوپژ کرد

که پهړپیه که به ناوړانی خویان

به رن و بهشتینه که یانه وه قایمی

بکه ن ومکوو دایبی.

الثَّغْرُ: قایشیکه له لای دواوه ی زین

شه ته که ددری و به بن کلکی

ولاغه که دا دهری و له ههر دوو

سهر وه به زینه که وه به

کور تانه که وه قایم ده کړی، به کوردی

پنی ده ګوتری پالو.

الثَّغْرُ: بو درنده و خاوه ن جنگ و

نینو ک: زیه (فهرجییه تی)، (ك:

الثغور و ثغار).

الثُّفَرِيُّ: قونچکی دهنکه خورما،
نهو شتهی په پوهندی ناوکه
خورما که و قونچ که که
دهسته بهر دهکات ۵ نهو لقه
دار خورما په که دواى رنن
جنینی هیشوه خورماکان هندی
دهنکه خورما وهکوو پاشه روك
به سهر درهخته که وه ده میننه وه،
(ك: ثغاریق) ۵.
ثَقْلُ الْمَاءِ وَغَرُهُ ثَقْلًا: قور اوو خه ستایی
ناوکه زېر که وتو ناو صافه که
سهر که وت.
ثَقْلُ الرِّحَى: که و له ناردی بۇ ناشه که
راخست له خوار بهر دناشه که وه
که و له که ی راخست بۇ نه وه ی
نارده که بچینه سهری.
ثَقْلُ الشَّيْءِ: په کجار نهو شته ی بلاو
کرده وه، په رته وازه ی کرد.
أَثَقَلَ الْمَاءُ وَغَرُهُ: به مانا (ثَقْلَ) دئ.
ثَاقِلُ الْقَوْمِ: خه لکه که گه یشتن به
خوارده مه نیه که.
ثَقْلُ الرِّحَى: له خوار بهر دناشه که وه
که و له نارده که ی راخست.
ثَقْلُ الشَّيْءِ: شته که ی وهکوو که و له
نارد له خوار خویه وه راخست.
ثَقْلُ فَلَانًا عَرِقَ سَوْءٌ وَبِهِ عَرِقٌ سَوْءٌ:
ده مار یکی خرابی تیدا بوو به هو ی
نهو دهماره خرابییه وه نه خلاقی
جوانو سه خاومتو به خشنده یی
له ده ستدا.

ثَقْلُ فَلَانًا: سهر فلانه که س که وتو
به سهریدا زال بوو
ثَقْلُ الْمَصَارِعِ قِرْلَةً: پاله وانه که
هاوشانه که ی خوی بؤر داو ژیر
خویدا.
الثَّاقِلُ: نهو که و له په نهو پارچه
قوماشه په له ژیر بهر دناشی ناشدا
له کاتی باراش هارپندا راده خری بۇ
نه وه ی نارده که ی له سهر کؤ ببینه وه
۵ له حه دیندا هاتووه ده فرموی:
(وَتَدْلُهُمُ الْفَتْنُ دَقَّ الرِّحَى بِثِقَالِهَا):
فیتنه و ناشوب به سهر یاندا ده باری و
ده یانکو تی وهکوو چؤن ناش هار او ی
خوی ده کو تی و به سهر
که و له ناشه که دا دای ده باری نی ۵
بهر دناش و ده ستاری ژپرو ی ناش،
(ك: ثَقْلَ).
الثَّقَالُ مِنَ الدُّوَابِّ وَغَيْرِهَا: پیړی
ته مبه و لاغی گرانپړؤ ۵ که
به زه پړو زهنگ نه بی رانه په پړی.
الثَّقُلُ: نهو که و له قوماشه په له ژیر
ده ستارو بهر دناشدا راده خری له کاتی
هارپنی گهنم و جؤدا ۵ نهو خشت و
خؤله په له ژیر ناودا کؤ ده بینه وه ۵
تَلْبَهُ شَوْكٌ وَتَلْبِي هَمْشَتِيكَ
بگوشری ۵ له لای عمر مبه
سارانشینه کان به خوار دنیك
ده گو ترئ: شیرو ماست نه بی ۵
وهکوو دانه و لته و نان و خورما ۵
پیغه مبه فرمووی: (مَنْ كَانَ مَعَهُ

ثُمَّ لَئِنْ طَعْنُ هَر كَه سَيَك
دانه و پلای هه به یان نانی هه به یان
خورما با خواردن ناماده بکا.
ثُمَّ يَدُّ كَفْنًا: دهستی هاوسانو وازی
له کارکردن هیئا.

ثُمَّ الدَّابَّةُ: و لاغَه که بندهستی و نهو
شوینهای دهک و پته سهرزهوی له کاتی
پالک و تن و پیخدانی دا نهستور بوو
خاراو رهق بوو.

أَفَنَ الْعَمَلُ يَدُّ: کارکردن دهستی
خاراندن و پیستی بهری دهستی
نهستورکردو وشکی کردهوه.

ثَانِي الرَّجُلِ: خوی له پیاوه که نَزِيك
کردهوه و هاوپییهتی کرد تا نهینی
نیشو کارهکانی زانسی و له نیازو
مه بهستهکانی حالی بوو.

الْفَيْفَةُ: نَمَزْنُو، نهو به شهای له جهستهی
ولاغ له کاتی پالک و تن و پیخدانی دا
دهک و پته سهر زهوی و دهخاری و
نهستور دهبی ۵ به عهلی کوری حوسهین
دهگوتری: (ذو الْفَيْفَات) چونکه
ناوچهوانی به هوئی سوژدهبردنی زورهوه
خارابوو رهق بوبوو.

ثَفَاءٌ ثَفِيًّا: به شوینی داهات، شوینی کهوت
(ثَفَا الْقَوْمَ) خه لکه کهی دهرکرد.

الْفَيْسُ الْقِدْرُ: سئ کوچکهی بو
منجه نه که ناماده کرد.

ثَقَبَتِ النَّارُ ثَقْبًا وَثَقَابَةً: ناگره که
هه لگیر سا، کلپه ی کرد.

ثَقَبَ الزُّنْدُ وَخَوَهُ: چه رخه که، نهستییه که

بریسکه ی ئی دهرکهوت.

ثَقَبَ الْكَرْكَبُ وَخَوَهُ: نهستییه که رونای
دا، تاریکی شهوی کونکرد.

ثَقَبَ الْذِكْرُ: باسه که دهنکی دایه وهو
مه شهو ربوو

ثَقَبَتِ الرَّائِحَةُ: بۆنه که بلاو بووه وه
مونجی دایه وه

ثَقَبَ رَأْيُهُ: رایه که ی په سه ند بوو،
مه بهسته که ی پیکا.

ثَقَبَ الْعَرْدُ: په له داره که ناوی تیچوو نهرم بوو.
ثَقَبَ النَّاقَةُ: حوشتره که شیر ی زور بوو.

ثَقَبَ الشَّيْءُ ثَقْبًا: شته که ی کونکرد دراندی.
ثَقَبَ الشَّيْءُ وَاللُّوْ: نهو شته ی دره و شایه وه

سورای ی زور بوو سور هه لگیرا.
اَثَقَبَ النَّارُ: ناگره که ی هه لگیر ساند

(اَثَقَبَ الزُّنْدَ) چه خماخه ی ئی داو
پیشکی دهرکهوت.

ثَقَبَ الْعَرْدُ: داره که ناوی هه لمری ناوی تن
زییا.

ثَقَبَ الطَّائِرُ: بالنده که له هه وادا به رز
بووه وه بؤ چه وا.

ثَقَبَ النَّارُ: ناگره که ی هه لگیر ساندو خوئی
کرد.

ثَقَبَ الشَّيْبُ فَلَانًا وَفِيهِ: فلانه که س پیری ئی
دهرکهوت ۵ دهگوتری: (ثَقَبَ الشَّيْبُ

الشُّفْرَ): پیری له مووهکانی
جهسته ی دیاری دا.

اَثَقَبَ: به مانا (اِثْرَقَ) دئ ۵ کونی کرد
دراندی.

تَلَقَّبَ: به هؤی رزین و بی کهک بوونی
دراو هه ئوهری.

تَلَقَّبَ النار: ناگره کهی هه لگیرساند.

الأتقرب: بهو کهسه دهگوتری: خو
له هه موو شتیک هه تقورتین
الثقاب: دهنگه شقارته که ناگری پی
دهگریته وه.

التقَّب: کونی نه مدیوادیو، (ک: ألقب
و تقرب و ألقاب).

الثَّقبَةُ: به مانا (الثقب) دئ، (ک: ثقب) ه.
الثَّقبَةُ: نامیری که بو کونکردنی شت
به شیوهی کونی که وانه بی (دربل).
الثقوب: به مانا (الثقاب) دئ.

المُتَقَبُّ: ریبازی گه وره که خه لکی
به هؤی پیدار ویشتنی زور به
پیدامه ویی دروستی دهکن.

المُتَقَاب: نامیری که ددانی تیزی پیچاو
پیچی به قه راغه گانیه وه هه ن بو
نه جامدنی کونی که وانه بی.

المُتَقَبُّ: نامیری کونکردن ه ریبازی
نیوان کوفه و مه کهه، (ک: مثاقب).

تَقَفَ ثَقْفًا: زیره ک و وریا بوو.

تَقَفَ الحِل: سرکه که تیزی و ترشییه کهی
زیاد له نه ندازه بوو زمان دهسوتین
ه (تَقَفَ العلم والصناعة) زانیاری و
پیشه سازی چاک فیروبووه به جوانی
نه انجامیان ددها.

تَقَفَ الرجل في الحرب: له شهرا فریای
پیاوه که کهوت.

تَقَفَ الشيء: فرسه تی له وشته هینا ه
قورئان دهفرموی: ﴿وَأَقْتُلُوهُمْ حَتَّى
تَقِفُوهُمْ﴾

تَقَفَ الحِل ثقافة: به مانا (تَقَف) دئ.

تَقَفَ فلان: فلانه کهس لیها توو کاراما
دمرچوو.

ثاقفه مثاقفة وثقافا: کیشهی له گه لدا کردو
به جهک بهرام بهری کرد ه به گاته وه
سوحبته بهر بهر هکانی کرد بو نه وهی
دمری بخا که لیها توو کارامیه.

تَقَفَ الشيء: خوارایی و ناراستییه کانی
لهو شته راست کرده وهو ریکی خست.

تَقَفَ الانسان: ناده میزاده کهی بهر و مرده
کردو ته ربیهی داداو فییری زانستی
کرد.

تثاقفوا: نهو کۆمه له به کریان فییری
زانین و دهست رهنگینی کرد.

تثقف: بو موطاوعه ی (تثقفه) هاتووه
دهگوتری: (تثقف على فلان و لي
مدرسة کذا).

الثقافة: زانین و زانیاری و کارامایی
له مه نه کانداندا.

الثقافة: نامیری که له دار یان له ناسن
رمبی پی راسته و پاسته دهگرین،
چالایی که لکه کانی پی راست
دهگرینه وه، (ک: الثقفة و تثقف) ه.

الثقافة: یاریکردن به شمشیر.

ثقل الشيء بيده ثقلاً: شته کهی به دهست
هه لسه نگاندو کیشه کهی دیاری کرد

ه (ثَقَلَ غَيْرُهُ فِي الْوِزْنِ) له كيشدا
له كه سانی دی قورس تربوو،
نهو شته له شتی تر قورس تربوو.
ثَقَلَ ثِقَالاً وَثِقَالَةً: پارسهنگی درایه وه،
قورساییه که ی له وی تر زیاتر بوو.
ثَقَلَ الْأَمْرُ: کاره که زور گران و ناخوش
بوو.

ثَقَلَ الرَّجُلُ: پیاو ده که عاقل و دامه زراو بوو.
ثَقَلَ الْمَرِيضُ: نه خو شه که نه خو شیییه که ی
تینی بؤ هیئاو کوشنده بوو.
ثَقَلَ يَدُهُ، ثَقَلَ سَمْعُهُ، ثَقَلَ لِسَانُهُ: دهستی،
گوچه که ی، زوبانی کزو لاواز بوو
وه کوو پیویست کاریان نه کرد.
ثَقَلَ عَنْ حَاجَتِي: له کاره که ی مندا ته مبه لی
کرد.

ثَقَلَ الشَّيْءُ أَوْ الْأَمْرُ عَلَى النَّفْسِ: نه نفسی
نهو شته پان نه وه کاره ی به لاوه
ناخوش بوو.

ثَقَلَ الْحَامِلُ: نافرته که سکپیه که ی
دیاریداو ده رکه وت.

ثَقَلَتِ النَّبَاتُ: روه که که لاسکه کانی
تیراویوون.

اثْقَلَتِ الْحَامِلُ: نافرته که سکپیه که ی
دیاریداو ده رکه وت ه (هِيَ مَثْقَلَةٌ) ه
قورن ان دمفرموی: ﴿فَلَمَّا أَثْقَلَتْ
دُعَا اللَّهَ رَبَّهُمَا﴾.

اثْقَلَ فَلَانًا: کولیکی گرانی له کولی
فلانه که س نا ه ده گوتری: (اثْقَلَهُ
الْغُرْمُ) و (اثْقَلَهُ الْوِزْرُ) و (اثْقَلَهُ السُّومُ)

و (اثْقَلَهُ الْمَرَضُ فَلَانًا): سواری شانی
بوو به سهری دا زال بوو.
ثَقَلَهُ: قورسی کرد (ثَقَلَ الْحَرْفُ فِي
الْكَلِمَةِ): پیته که ی قورس کرد له
وشه که داو ته شیدی خسته سهر.
ثَقَلَ عَلَى فَلَانٍ: له سهر فلانه که س گران و
ناخوش بوو.

ثَقَالَ عَلَيْهِ: به قورسای خوی خوی
خسته سهر
ثَقَالَ عَنْ الْأَمْرِ: له کاره که دا ته مبه لی
نواندو قونگران بوو زوو نه نجای
نه دا.

ثَقَالَ إِلَى الْمَكَانِ: له و شوینه پانی
لیدایه وه و پیی راهات و تیدامایه وه.
اثْقَالَ: به مانا (ثاقلاً) دئ ه قورن ان
دمفرموی: ﴿أَلَا أَقْلُتُمْ إِلَى الْأَرْضِ﴾.

اسْتَثْقَلَ الشَّيْءُ: شته که قورس بوو
اسْتَثْقَلَ فِي نَوْمِهِ: خه وی لی که وتوو
خه وی خو ش بوو

اسْتَثْقَلَ فَلَانًا: فلانکه سی به رمزا قورس
له قه لاه دا.

الثاقل: قورس ه که سیك نه خو شی
له جیی خستج.

الثقال: قورس، (ك: ثَقُلَ) ه.
الثقالة: نهو شته قورسه یه ده خریته
سهر کؤمه لی په ره و کاغه زی
سهر میز له فهرانکه کاندا بؤ
نه وی په رت و بلا و نه بیه وه.

الثقل: ثَقُلَ الشَّيْءُ: قورسای شت و کیشی ه
باری قورس ه ههرشتیک له سهر دل

الْمُتَّقِلَةُ: نهو نامیره زهوی پی
دهکوتریته وهو دمه سیوریته وه.

فَكَيْلَ الْوَلَدِ أَوْ الْحَيْسِبِ كَيْلًا وَكَيْلًا:
منداله که ی یان خوشه ویسته که ی
له دهست داو بوی گریا (به زوری بوی
نافرمت دهگوتری) ه له رسته دا بهم
جوره فهرقی نیرینه و مینسه
دهکری ه بوی پیوا دهایی (هو ئکل
و ئکلان)، بوی نافرقتیش: (هی ئاکله
و ئکلی) ه له میانهی دوعاگردن له
یه کیک دهگوتری: (ئکله أمه).

الْكَلَتِ الْمَرَأَةُ: نافرته که بهرده وام بوو
له گریان و شین و رورودا.
أَكَلَهَا اللَّهُ: خودا منداله که ی ئی
ستانده وه.

الْكُلُّ: له دستدانی خوشه ویسته.
الْكُورُ: نهو نافرته یه شین بوی منداله
مردوو ده که ی بکا.

الْكُفَّةُ: لیواو سوپای جهنگاو و مران ه
شوین حهوانه وهی سوپا، (ك: ئکُن
و ئکنات).

قَلَبَ الشَّيْءِ ثَلْبًا: دهلاه ی له شته که کرد
کونی تیگرد.

قَلَبَ لِلنَّاسِ: رهخنه ی له فلانه که س گرت به
که م بایه خی دانا.

قَلَبَ النَّاعِ: کالاکانی هه له و گپ کرد
قَلَبَ جِلْدَهُ ثَلْبًا: پیستی و ئک هاته وه تیچوو
قَلَبَ الْقَدَمُ: قاجه که قلیشی تیکه وت
قَلَبَ الثَّرْبُ: پو شاکه که چلکن بوو.

گران بی وهکوو قهرزو تاوان و نهو
جوره شتانه، (ك: ائقال) ه ه (ائقال
الأرض) نهوه ی له ناو سکیدا
حه شار دراوه ه قورنان دهفه رموی:
﴿وَأُخْرِجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا﴾.

الثَّقَلُ: کالو شت و مهك ه شتی
به نرخ و عهنتیکه و گرنگ:
پیغه مبهر دهفه رموی: (انی تارك
لیکم الثَّقَلین کتاب الله و عرتی).

الثَّقَلَانِ: بهره ی ناده میزادو جندو که ه
قورنان دهفه رموی: ﴿سَتَفْرُغُ لَكُمْ
أَيُّهَا الثَّقَلَانِ﴾.

الثَّقَلَةُ: قورسای ه ئالوشی و ناپیک و
پیک تهن دروستی جهسته ه کالو
شت و مهك.

الثَّقِيلُ: قورس و گران، (ك: ثقل
و ثقال) ه جور پیکشه له دهنگ و
ئاوازی گورانی.

الْمُثْقَالُ: نه ندازه یه که ی زور بجووک
(مئقال الشی) نه و منده ی شته که
له کیشتا ه قورنان دهفه رموی: ﴿إِنَّ
اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ﴾ له زاروه ی
کیش و تهرزودا کیش و جهندییه تی
میثقال درهه میك و س بهش له
حهوت بهشی دهرهه میكه (۷/۳)،
(ك: مئقیل) ه.

مِثْقَالُ: نهرك و خه م و خه فمت ه
دهگوتری: (القی علیه مِثْقَالُهُ) نهرك و
خه م و خه فمتی خسته سه رشانی.

ثَلَبَ الرَّجُلُ: پیاوه که به عهیبو له که
تۆمه تبارکرا، ژینامه ی خۆی پی
ناشیرین کرا ۵ (الثَلَبُ والثَلْبُ)
عه پیدار.

المَثْلَبُ: ره خنه گر، عه پبگر.
المَثْلَبَةُ: عه پبو له که، (ك: مثال ب).
ثَلَّتِ الحَبْلَ ونحوه: حه بله که ی سی لۆ
کرده وهو بای داو کردی به حه بلکی
نه ستوری پتهو.

ثَلَّتِ الْعَمَلُ: سی جار کاره که ی نه نجام
دا.
ثَلَّتِ الشَّيْءُ: سییه کی شته که ی وهرگرت
۵ دهگوتری: (هو مئلوث).

ثَلَّتِ الاثْنَيْنِ ثَلَاثًا: سییه که ی ته واو کردو
بوو به سیی راست.
اَثَلَّتِ الشَّيْءُ: شته که سییه کی مایه وهو
دوبهش له سی بهشی رۆی.

اَثَلَّتِ الْقَوْمُ: قه ومه که بوون به سی
پیرو تاقم.

اَثَلَّتِ الحَامِلُ: نافره ته سکه ره که
مندالی سییه می هیئا، سییه م
زارۆکی بوو (هی مئلوث).

اَثَلَّتِ الشَّيْءُ: شته که ی کرد به سی
بهش.

ثَلَّتْ: سییه مجار هات.
ثَلَّتِ البُسْرُ: هیشوه خورما که سییه کی
بوو به خورمای روطابو شیرین.

ثَلَّتِ الشَّيْءُ: شته که ی کرده سی بهش ۵
سی جار دابهشی کرد.

ثَلَّتِ الشَّرَابُ: شه پابه که ی کولاند تا
دوبهش له سی بهشی رۆی.
الثالوث: نهو شته ی له سی پیک هاتبی.
الثالوث الاقدس: سی نوقتومی
سه رمکی مه سحیه کانه (بساوک و
کورو مه ریه م).

ثَلَاث: سی سی، دهگوتری: (جاء القوم
ثَلَاثًا) واته سی سی هاتن ۵
(الثالاء): سی شه ممه.

الثلاثة: سی ۵ بو نیرینه دهگوتری:
(ثلاثة) بو مینه (ثلاث).. (ثلاثة
رجال وثلاث نساء).

الثلاثون: سی، (سی جار ده).
الثلاثي: نهو شته ی نیسبهت بدری
بو لای (ثلاثة) ۵ هه رشتیک له سی
بهش پیک هاتبی ۵ دهگوتری: (رسم
ثلاثي، تقسيم ثلاثي، كلمة ثلاثية).

الثُلُثُ والثُلُثُ: بهشیک له سی بهش، (ك:
اثلث).

خط الثلث: جوړیکه له خه تی عه ره بی،
قاعیده و یاسای خۆی هه به.

الثُلُثُ: جاری سییه م ۵ لهو شتانه ی
دوباره ده بیته وه، (ك: اثلث) ۵
دهگوتری: (حی الثلث) نه گهر
نه خۆشه که عاده تی وابوو
نه خۆشییه که ی بو دهگه پابه وه له
رۆزی سییه م.

مَثَلَتْ: سی سی، دهگوتری: (جاءوا
مَثَلَتْ) سی سی هاتن.

الثَّلَثُ: روبه‌ریکه سی هیلی راست

دهوری دمدن ۵ شه‌رابیکه نه‌وه‌نده

کولابی تا دویه‌شی رؤیشتی

ثَلَجَ الماءَ ونحوه ثلوجا: ناوکه سارد بوو.

ثَلَجَ صدره: رازی بوو دلتیا بوو.

ثَلَجَ الماءَ وَغیره ثَلَجاً: به‌فرو سه‌هولی

خسته ناو ناوکه‌وه.

ثَلَجَ السماءَ القَرَمَ: ناسمان به‌فرو به‌سهر

نهو وه‌ومه‌دا باراند.

ثَلَجَ الماءَ ثَلَجاً: ناوکه سارد بوو.

ثَلَجَ نفسهُ بالثَّيْبِ: نفسی به شته‌که رازی

بوو (ثَلَجَ قَلْبُهُ) دلی رازی بوو چونکه

یه‌قینی په‌یداگرد.

الثَّلَجَتِ السماءُ: ناسمان به‌فرو باراند.

اَثَلَجَ الرجلُ: پیاوکه به‌ناو به‌فردا

رؤیشت.

اَثَلَجَ فلاناً: فلانکه‌سی دلتیا‌کردو

متمان‌هی ته‌واوی پی داو که‌هف

خوشی کرد.

الثلاجي: شتی زور سپی رمنگ ۵

ده‌گوتری: (نصل ثلاجي) ناسنیکي

سپی رمنگه.

الثَّلَجُ: سه‌هول (ناوی به‌ستوو)، (ك:

ثلوج).

الثلج: سه‌هول فروش.

الثلجة: نامیری ناوسارد‌کردن و شوینی

تی‌دا هه‌لگرتنی خوراک و

پاریز‌کردنی له خرابیوون.

المثلجة: شوینی سه‌هول.

ثَلَجَ الحيوانُ ثَلَجاً: نازه‌له‌که توراندی.

ثَلَجَ ثَلَجاً: جه‌سته‌ی ریخاوی بوو پیس

بوو.

ثَلَجَهُ: پیسی کرد، ریخاوی کرد

به‌پیسایی نازه‌ل پیسی کرد.

ثَلَطَ الحيوانُ والصَّبِيُّ: نازه‌له‌که، منداله‌که

پیسایی شلی کرد توراندی.

ثَلَطَ الثَّيْبُ: شته‌که‌ی به‌ریخ و پیسایی

پیس کرد، ریخی تی‌هه‌ل‌سوو.

الثَّلَطُ: ریخ و پیسایی شل، چ هی

ناده‌میزاد بی چ هی گیانله‌به‌ری تر.

ثَلَعَ الرأسُ ونحوه ثَلَعاً: سهری بریندار کرد

قرنجاندی.

ثَلَعَ المطرُ والريحُ الرُّطْبَ والبُسْرَ: باران و

بای به‌هیز له خورما که‌پیوه‌و له

خورما نه‌که‌پیوه‌کانی دا وهراندی

برینداری کردن.

ثَلَّ الكَثِيبُ ثَلّاً: گلی ته‌پولکه‌که‌ی

داړوخاند.

ثَلَّ الدارُ: خانوکه‌ی روخاند

ثَلَّ عَرَشُهُ: ده‌سه‌لاتی لی ستاند،

له‌فهرمان‌ره‌واپی خست.

ثَلَّ الرعاءُ: ههرچی له قاپه‌که‌دا بوو له

زمرفه‌که‌دا بوو بردی.

ثَلَّ ثَلّاً: فهوتا له‌ناو جوو.

ثَلَّ أسنانهُ: ددانه‌کانی که‌وتن ۵ ددانی

هه‌لومرین.

اَكَلَ الرجلُ: پیاوکه مه‌رو مالاتی زور

بوو، خوری زور بوو.

اَثَلُ فَمُهُ: ددانی که و تن.

اَثَلُ الشَّيْءِ: شته که ی رو خاند.

اَثَلُ الْبِنَاءِ: بینا که رو خا.

اَنَثَلَ النَّاسُ عَلَيْهِ: خه ٹک له سه ری کو
بو و نه وه.

تَثَلَّلَ الْبِنَاءُ: باله خانه که رو خا.

تَثَلَّلَ التُّرَابُ: ته پو تُوژ هه ساو له گه ن
ره شه با رُو یی.

الثَّلْثَةُ: خوری ۵ ده گوتری: (لِلان كثير

الثَّلْثَةُ) فَلَانَكْسُ جه سه ته تو كنه ۵
جه له به مه پو بزن ۵ نه و گله ی دهر دی
له بیرو کو مه ن دهر ی، (ك: لِال) ۵.

الثَّلْثَةُ: کو مه ٹیک ئاده می زاد ۵ قور ئان
ده هه رموی: ﴿ثَلْثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ، وَثَلْثَةٌ مِنَ
الْآخِرِينَ﴾.

الثَّلْثَةُ: به هیلا کچون.

ثَلَمَ الْجِدَارَ ثَلْمًا: در ز ئک شه به قی کی
له دیواره که کرد.

ثَلَمَ الْإِنَاءَ: قاپه که ی شکاند، قه راخی قاپه که ی
شکاند ۵ ده گوتری: (ثَلَمَ لِي مَالِهِ وَلِي
عَرْضِهِ) مَالٌ وَ نَامُوسٌ له که دار بوو.

ثَلَمَ السَّيْفَ: شم شیر ده که ی کول کرد وای
لئیکرد شت نه بر ی.

ثَلِمَ الشَّيْءُ ثَلْمًا: نه و شته در زی تی بوو
کونی تی بوو ۵ ده گوتری: (ثَلِمَ
الرَّوَادِي) واته قه راغه کانی رو خانه
ناو شیوه که وه.

ثَلِمَ الطَّرِيقَةُ: رینگا که هه لکه ندرا ۵ (ثَلِمَ
السَّكِينُ): کیر ده که تیزایی نه ماو کول

بُوو ۵ (ثَلِمَ الرَّجُلُ): پیاو ده که بی
عه قن و گه و ج بوو س روشتی نا شیرین و
نه قام بوو.

ثَلَمَهُ: به مانا (ثَلَمَهُ دِي) ۵ (إِثْلَمَ) به مان
(ثَلِمَ) دی.

إِثْلَمَ الْقَوْمُ عَلَى فُلَانٍ: له هه موو
لایه که وه خه لکه که بو فُلَانِ که س
هاتن و لی خریو و نه وه.

ثَلَمَ: بومطا و مه ی (ثَلِمَ) هاتو وه.

الْثَلْمُ: به لای زانا یانی عه روزه وه
قر تاندنی (ف) بیه له (فَعُولُن).

الثَّلْمَةُ: نه و شوینه به در زی تی بوو وه
شه قی بر دو وه.

ثَمًا الْخُبْزُ ثَمًا: نانه که ی ورد کرد ۵ (ثَمًا
رَأْسَهُ) سه ری قر نچاند.

ثَمًا الطَّعَامُ: خو ار ده مه نییه که ی فر یدایه
ناو رو نه که وه.

ثَمًا فُلَانًا: چه وری دهر خو ار دی فُلَانِ که س دا.
ثَمَمَ فُلَانٌ: فُلَانِ که س له قسه کردندا زمانی
گیرا و نه بیتوانی قسه بکا.

ثَمَمَ الشَّيْءُ: شته که ی جه پاند و
به ته و ژم رای ته کاند

ثَمَمَ قِرْكُهُ: قاری له ها و شان هه ی گرت و
به سه ری دا زال بوو

ثَمَمَ نَصْلَ السَّيْفِ وَ نَحْرَهُ: تیره که ی
دولا هی ئنا یه وه.

ثَمَمَ الْإِنَاءَ: قاپه که ی داپو شی.

ثَمَمَ الْعَمَلَ: کاره که ی چه و ا شه کرد
به باشی نه نجامی نه دا.

ثُمَّ فَلَانًا: فَلَانَه كَه سِي رَاگرت له نیش
 بُو نه وهی پشوبداو بجه ویتته وه
 دهگوترئ: (ثُمَّ مَرُوا بِنَا سَاعَةً):
 سه عاتیک وازیان پی له نیش هینان
 بونه وهی بجه ویتته وه.
 ثُمَّ عَنْ الشَّيْءِ: له نه نامدا نیشه که ی
 راوستاو وازی لی هینا.
 الثَّمَامُ: که سیکه دوزمنه که ی بۆرېداو
 بیشکینئ.
 الثَّمَمُ: سهگ، سهگی راو (سهگ جۆرو
 رنگ و قهبارهی زۆر هیه).
 تَمَجَّ الْأَشْيَاءَ لَمَجًا: شتهکانی تیکه لاو کردن.
 التَّجَّ الثَّيَابَ وَغَيْرَهَا: پۆشاکه که ی
 نه خشاندا گول و نه خشی تیدا
 کردن و رنگاو رنگی کرد.
 التَّمِجُ: نه و که سهیه دهست رنگین پی
 له پهاوئز دروستکردن بۆ کراس و
 عهباو نه خشاندنیان.
 تَمَدَّ الْمَاءُ: ناوه که کهم بوو.
 تَمَدَّ الْمَكَانُ: شوئنه که ی ناماده کرد وهکوو
 چه وزو عه مباراو بۆ نه وهی ناوی
 تیدا کۆببیتته وه.
 تَمَدَّ الْمَاءُ: ناوی له زهوی پهیدا کرد
 زۆربه ی ناوه که به فیرۆ جوو.
 تَمَدَّ النَّاقَةُ: حوشره که ی دۆشی.
 تَمَدَّ فَلَانًا: هرچی مال و سامان هه بوو
 له فلانکه سی ستاندو هیچی بۆ
 نه هیشتته وه.
 تَمَدَّ الْمَاءُ: ناوه که کهم بوو، دهگوترئ: (تَمَدَّ

فَلَانًا): فَلَانَكِه س نیشات و جمو
 جولی کهم بوو.
 التَّمَدُّ: به مان (کَمَدَه) دئ.
 التَّمَدَّ الْعَيْنُ: چاوی رشت به کله سوبحانی.
 التَّمَدَّ: چوو سه ر گۆلاوه که (التَّمَدَّ الْمَاءُ)
 به مانا (تَمَدَّ).
 اسْتَمَدَّ الْمَاءُ: به مانا (تَمَدَّ) دئ.
 اسْتَمَدَّ فَلَانًا: داوی خیر و چاکه ی
 فلانکه که سی کرد.
 الإِثْمَدُ: جۆره کانیکه ماده به کی بلوری
 رنگ قصدیری هیه رهق و ناو
 هه ئۆته و ورد دهکری و دهگوترئ و
 چاوی پی ده پۆزئ.
 التَّمَدُّ: ناوی کهم و راوستاو که ناوی
 تری نه په ته سهرو ناویشی لی نه پوا و
 شوئینیک ناوی تیدا کۆببیتته وه و
 وهکو چه وزو عه مباراو.
 التَّمَدُّ: به مانا (التَّمَدُّ) دئ.
 تَمَرْدُ: هۆزئکن له عهر به دوا پراوه کان
 که چه زهتی صالح پیغه مبه ریان
 بوو، به هۆی تاوان و سه ر پیچییان
 خودا سه ر له بهر له ناوی بردن.
 تَمَرَّ الشَّجَرُ تَمَرًا: دره خته که میوه که ی
 دهر که وت.
 تَمَرَّ الشَّيْءُ: شته که ی پیغه پی و کامل بوو و
 دهگوترئ: (تَمَرَّ مَالُهُ) ماله که ی زۆر بوو.
 تَمَرَّ له: میوه ی بۆ کۆ کرده وه
 التَّمَرَّ الشَّجَرُ: دره خته که ی که پشته کاتی
 بهر گرتن.

أَثْمَرَ الْمَالُ: مَالٌ وَ سَامَانَه كَه زۆر بوو.

أَثْمَرَ الْقَوْمَ: مَيوهُ دمرخواردی
قهوممه که ی دا.

ثَمَرَ الشَّجَرُ: بَه مانا (ثَمَرَ) دئ.

ثَمَرَ اللَّبَنُ: ماسته که روڼه که ی ئی
دمرکه وت.

ثَمَرَ مَالَهُ: مَالٌ وَ سَامَانَه که ی گه شه پيدا.
الاستثمار: به کاره یتانی مَالٌ وَ پارو پول له
پرؤزه ی بهرهمه یتان دا به یه کیک
له بواره کانی بهرهمه یتان.

الثَّامِرُ: لَوْبِيَا.

الثمرة: بهری دمره خت.

الثمرة من الشيء: سودو هازانجی نهوشته ه
دهگوتری: (خَصْنِي لَان بَمرة قلبه)
خوشه ویستی خوی بؤتهرخان کرد، (ك:
ثَمَرَ وَ ثَمَر وَ ثَمَار وَ ثَمَار) ه ه قورئان
دهفهرموی: ﴿وَ كَانَ لَهُ ثَمَرٌ﴾.

ثَمَارُ الْمَالِ: نهو بهرو بومهمه له کاتی
وهرزه کاندا دپته بهرهم.

الثمير: به مانا دره ختی بهر دار دئ ه
(ابن ثمر) شهوی مانگه شهوه.

ثَمَغَ الْأَلْوَانُ ثَمَغًا: رهنه گه کانی تیکه ل کرد.

ثَمَغَ الثَّوْبَ وَ نَحْوَهُ: به تیرو تهسه لی
کراسه که ی رهنه گ کرد.

الثمينة: بریندار بوونی پیستی سمر،
فرنجاندنی گوشتی سمر تاسمر ئیسقان.

ثَمَلَ ثَمَلًا وَ ثَمَلًا: مایه وه جیگیر بوو ه
دهگوتری: (ثَمَلَ فِي دَارِهِ) له خانوه که دا
مایه وه (ثَمَلَ الْمَاءُ فِي الْحَرَضِ) ناوه که له

حه وزه که مایه وه.

ثَمَلَ الشَّيْءُ ثَمَلًا: شته که ی هیشته وه
دایپوشتی، شاردیپیه وه.

ثَمَلَ الطَّعَامُ: خؤراکه که ی ریک و پیک کرد.

ثَمَلَ فَلَانًا: هه لسا به نیش و کاری فلانکه سو
سهرپهرشتی کرد.

ثَمَلَ الْإِنَاءُ: بنکری قاپه که یشی خوارده وه.

ثَمَلَ ثَمَلًا: شهراب کاری تیکردو سهرخوش
بوو.

ثَمَلَ إِلَى كَذَا: مهیلی بؤ نهوشته کردو
خوشی ویست (هر ثَمَلَ).

أَثَمَلَ الْمَكَانُ: شوپنه که خوش و سازگار

بوو، دلگربوو ئاده میزاد زوو ودهگری

دهبی و دلسی ئی دهگری ته وه
بؤتیدامانه وه په سه ندی دهکا.

أَثَمَلَ اللَّبَنُ وَ نَحْوَهُ: شیرده که توپکه ی زور بوو.

أَثَمَلَ الشَّرَابُ فَلَانًا: شهرابه که

فلانکه که سی سهرخوش کرد ه

دهگوتری: (أَثَمَلَ الثَّمَسُ): هه نه وز

لال و پالی کرد.

أَثَمَلَ الْإِنَاءُ: بنکری که ی هیئایه دمرئ و

خواردیپیه وه.

ثَمَلَ الشَّرَابُ: شهرابه که ی هه لثوراند

هه تا سهرخوش بوو.

أَثَمَلَ الشَّرَابُ فَلَانًا: شهرابه که

فلانکه سی سهرخوش کرد.

ثَمَلَ: بؤ مطاوعه ی (ثَمَلَ) به.

ثَمَلَ الشَّرَابُ: شهرابه که ی هه لثوراند،

هه لی لوشی.

الْثَّمَالُ: پهناءو بههوار هاتوو ه
نه بوتاليب له مه دحي پيغه مبه را
دهلئ: (رأبيض يستقي الغمام بوجهه
— ثمال اليتامي عصمة للأرامل).

الْثَّمَالُ: زمهرى پاليئوراو

الْثَّمَالَةُ: بهرماوهى بنكى پياله شهرابو
شله مهنى تر ه به لغ و قهوز ه (ك:
ثال) ه.

الْثَّمَلَةُ: به مانا (الكمالة) دئ ه خورى يان
پارچه قوماش له روژن هه لكيشري و
شتى پئ چه وركري، (ك: ثمل).

الْثَّمَلَةُ: به مانا (التملة) دئ.

الْثَّمَلَةُ: به مانا (الكمالة) دئ ه باله
خانه بهك فهرشى تيدا راخرابى و
هه موو هوكارى تيدا هه وان هه و
خوشى ژيانى تيدا دهسته بهر بووبى
ه بهر بهستى ئاو، بهنداو ئاوه كه
به ندبكا، (ك: ثمايل و ثميل).

الْثَّمَلَةُ: شوينيكه نامادمه كرى بؤ ئاو تيدا
كو كردنه وه (عه مباراو)، (ك: مكامل).

الْثَّمَلَةُ: شير پاليئويك قاپيكه به كاردئ
بؤ پالاوتنى شير.

ثَمَّ الشَّيْءُ ثَمًّا: به رووهكى شهمام پاراستى.

ثَمَّ يَدَه: به رووهكى شهمام دهستى مهسح
كرد.

ثَمَّ الشَّيْءُ: شتهكهى ريك خست

ثَمَّ الطَّعَامَ: خواردمه نيبهكهى خوارد
به چاك و خراپيه وه.

ثَمَّتِ الدَّابَّةُ النَّبَاتَ: پيروكه بهدهم

روهكهكهى هه لكيشا.

ثَمَّ الْعَظْمَ: ئيسقانهكهى دهرخست.

الْثَّمَّ: كزو لاواز بوو (الْثَمَّ عليه) له سهرى
كو بونه وه

الْثَّمَامُ: روهكيكه له پيپرى (نه رجيلى)

مه ترو نيونيك بهر زده بيت ه وه

لقه كانى پروجپن، خونچه كانى

گوئى شوپروه بوون و بهيدهستن ه

بؤيه دهگوترئ: (هو منك على طرف

الْثَّمَام) واته: نزيك و بهيدهسته

بهئاسانى دهستت دهيكاتئ ه

ههروهها دهگوترئ: (الغريق يتشبث

بالثمام) نه وه كهسهى خهريكه بخنكى

نه گهر دهستى بگاته روهكى

ثومامهش دهستى پئ دهگري.

ثَمَّ: حهرضى عهطفه بؤ ته رتيب به كاردئ،

وا دهبئ (تيسى خپ) به

كو تاپيه كه به وه دهلكيندرئ

دهگوترئ: (ثُمَّ ثَمَّت).

ثَمَّ: ناوه بؤ شوينى دورى ئامازه بؤكراو

به مانا (هناك) دئ ه وهكوو قورئان

دهمه رموى: ﴿وَأَرْزُقْنَا ثَمَّ الْآخِرِينَ﴾.

الْثَّمَةُ: چه پيك باوه شينك له گيائى

ثومام، (ك: ثم).

الْثَّمَةُ: پيرى كه نهفت، دهگوترئ: شيخ

ثَمَّ، (ك: ثم).

الْثَّمُ: سهرى ناوك (نهو شوينهى

پردراوه له ناوك)، (ك: ثمام).

الْثَّمَةُ: به مانا (الْثَمَّ) دئ.

ثَمَنَّ الشَّيْءَ ثَمْنًا: ههشت یه کی شته که ی
برد.

ثَمَنَّ الْقَوْمَ وَغَيْرَهُم ثَمْنًا: ههشتم که سی
قهوم که ی بوو.

ثَمَنَّ الشَّيْءَ ثَمْنًا: شته که نرخ ی بهرز بووه،
گران بوو (هر ثمن)

الثَّمَنُ الْقَوْمُ: قهوم که بوون به ههشت.

الثَّمَنُ السِّلْعَةُ: کالا که نرخ ی بهرز بووه.

الثَّمَنُ الشَّيْءُ: نرخ ی بۆ شته که ی دانا.

الثَّمَنُ فَلَانًا، وَلِفْلَانٍ سِلْعَتُهُ: نرخ ی
کالا که ی دابه فلان.

ثَمَنَّ السِّلْعَةَ: مزنده ی نرخ ی کالا که ی کرد.

ثَمَنَّ الشَّيْءَ: بۆ نهو شته ههشت کۆله که و
پایه ی بۆ دانا.

الثَّمَنُ: نرخ و بهایه که که کپیار و
فروشیار بهر زمانه ندی و مری ده گرن ه
جانرخ بی یان کالایی، (ک: اثمان) ه.

ثَامَنَهُ فِي السِّلْعَةِ: له نرخ ی کالا که د مامه له ی
له گهل کردو موناقه شه ی کرد.

الثَّمِينُ: به نرخ ه به مانا (الثَّمِينُ دئ،
ده گوترئ، (هذا ثَمْنُ ذَاكَ وَثَمِينُهُ)،
(ک: اثمان) ه.

الثَّمْدَةُ: کۆمه مکی پیاو ه قهراخ لوت ه
پیشی لوت، (ک: ثناده) ه.

الْمُنْطَبُ: شیشه ناسنیکه لقه
دارخورماو شتی وای پی کون
ده کړئ بۆ دوستکردنی قهفه س و
کورسی چه پهر.

أَنْتَ الْأَرْضُ: زهوییه که گیامرده له و
گنده گیای زور بوو

أَنْتَ الْهَرَمُ: لادیواره که هه پهمه که لاواز
بوو تیک روخا.

ثَنَّنَ: گنده گیای خوارد له ناو پۆش و
گیا مرده له دا له و مپرا.

ثَنَّنَ الْفَرَسُ: ولاخه که باری قورس بوو
خهریک بوو ورگی بگاته زهوی.

الْثَّنَّ: گیاشکه له ی کهم هیزو گنده گیای
که نه شو نمای نه بی، (ک: ثنان).

الْثَّنَّةُ: لای خواروی گنده ی ولاخ ه
تالانه موی پازنه قاجی ولاخ که
خهریکه له زهوی بدا، (ک: ثنن).

ثَنَّى الشَّيْءَ: شته که ی دوو لۆ هینایه وه
هه نندیکی به سهر هه نندیکی دادایه وه
(ثَنَّى صَدْرَهُ عَلَى كَذَا) سنگی خوی
به سهر داداو دایپۆشی ه قورشان
دهفه رموی: ﴿أَلَا أَنهَم يَشْرُونَ
صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخَفُوا مِنْهُ﴾.

ثَمَنَ فَلَانًا عَنْ كَذَا: فلانه که سی و الیکرد
واز له فلان شت بیئی.

ثَمَنَ عَنَانَ فَرَسِهِ: لغاوی نه سپه که ی
باداوه، جلوه ی توندکرد بۆ نه وه ی
نه هیلی نه سپه که خیرا بپروا.

ثَنَّى عَنَانَهُ عَنِّي: روی ئی و مرگپرام.
ئنی فلانا علی وجهه: فلانکه سی به ری

خویدا نارد وه هیچی بۆ نه کرد.

ثَنَّى عِطْفَهُ: لوتبه رزی نواندو خوی
بهزل زانی ه قورشان دهفه رموی:
﴿ثَنَّى عِطْفَهُ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾.

ثَنَّى فَلَانًا: بووه دووم که سی فلانکه س.

اثنى الخیران: نازده که ددانی کهوت و
بوو به دوو ساله.

اثنى على فلان: باسی فلانکه سی کرد
به باشه و پیاو متییه کانی خسته رو.

ثنى الشيء: شته که ی کرد به دوو.

ثنى فلاناً: به مانا (ثنى) هاتووه.

ثنى بالامر: کار که ی خسته دوا کار یکی تر.

ثنى الكلمة: نیشانه ی ته ثنیه ی به
وشه که وه نا.

ثنى الحرف: دوو خالی خسته
سه رپته که.

اثنى الشيء: شته که به سه ر په کدا
هه ندراپه وه هه ند یکی که و ته ر سه ر
هه ند یکی.

اثنى الشيء: به مانا (اثنى) دئ.

اثنى في مشيئه: له رویش تندا لارو
له نجه ی کردو خوی بادا.

ثانرا عليه: باسی پیاو متی و
مه ردا په تی یان کرد.

ثنى: به مانا (اثنى) دئ.

ثنى في صدره كذا: دلّه راو کی ی کردو دوو
دل بوو له نه نجامدانی کاره که دا.

استثناء: له یاسا گشتییه که چه رتی
کردو بریاره گشتییه که نه یگرته وه

ه هورشان دمفه رموی: ﴿إِذْ أَسْمُوا
لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ. وَلَا يَسْتَنْوَن﴾.

الاثنان: ناوی ژماره ی دووه بۆ نیرینه.

يوم الاثنين: روژی دوو شه ممه.

الاثنان: ناوی ژماره ی دووه بۆ میینه.

اثناعشر: دوو ژماره ی تیکه لکراون (۲+
۱۰)، ده گوتری: (جاء اثناعشر رجلاً).

اثناعشرة: دوو ژماره ی لیکدراون

(اثنان + عشرة) بۆ میینه به کاردی

ده گوتری: (جاءت اثناعشرة امرأة).

الاثناعشری: ریخۆله ی دوانزه گری ه
ریخۆله به گشتی.

الثاني: شتیک که له دوا شتی

پله په که وه بی ه ده گوتری: (امر

ثانري) واته نه وه کار یکی پله دووه

زۆر گرنگ نیه.

التعليم الثاني: قووناغیکه بۆ

خوئاماده کردن بۆ چونه ناو

زانکۆوه.

الثانية: چرکه، به شیکه له شه صت

بهشی دهقیقه، (ك: ثوان).

الثاني من الاشياء: نهو شته په

دوولایه نه بی.

الحكم الثاني من الأشياء: بریاریک دوو

کۆمه ل دهریان کرد بی.

المعاهدة الثانية: پهیمانیکه له نیوان

دوو گه لدا به سترابی.

الثنى: به مانا (الثنى) هاتووه ه کار ییک

دوجار نه نجام بدری

الثناء: پیوهندی ولاخ؛ زنجیریکه هه ر

سه ره ی ده گری ته قاچی کی

ولاغمه که وه، (ك: اثنیه) ه.

ثناء: دوو دوو، دهگوترئ: (جاوړا ثناء)
دوو دوو هاتن.

الثنية: مانه وپیه کائن په پړه وکاری
مانی که پړوایان وایووه دوو خودا
همن (خودای خپرو خودای شه پ)
بهرونکی و تاریکی نامازمیان بډ
دهگمن.

الثني من النساء: نافرمتیک دوو جوار
مندالی ببی ۵ مندالی دووهم.
الثني من الجبل والحيّة ولحومها: که خوارو
خیج ببی و دولاو سی لابییته وه.
الثني من الجبل والراوى: نرمایی و چال و
چوڼله کانی کیوو دۆل.

الثني من الثوب: نه وپیه دوولو بکریته وه
له قهراخه کانییه وه هه لېدرته وه ۵
دهگوترئ: (مضى ثني من الليل)
سهعاتیک له شهو رؤی، (ك: اثناءه)
۵ دهگوترئ: (جاء في اثناء الامر)
واته: له ناومندی کاره که دا هات.
الثني: هر چه یوانیک که لېه ی
کهوتبن، (ك: ثناء و ثمان).

الثنية: ددنيك له جوار که لېه ی پېشه وه
(دوو ددانی خوارو دوو ددانی سهره)
۵ رېبازی ناوکیوو که ۵ دهگوترئ:
(فلان طلاع الثيا) فلانکس نازاو
به جهرگ و چاونه ترسه، خو بډ
ناخوښی و چورتم رادهگری ۵ هه ول
دهدا پیاوړتی بکاو کاری مهردانه
نه انجام بډاو ناوو شوړمت بډ خو ی
دهسته بهر بکا.

الاستثناء: شتی چهرتکراو ۵ دهگوترئ:
(هر ثني) واته: دلسوژی من و
دوستی په سهندکراوم.

الثنيان: ناده میزادی بی هه لویست و بی
راویو چون ۵ شوڼنکه و ته ی که سانی
دیکه و ماستاوچی.

المثاني: نه و ناپه ته فورنانییه ی
ده خوڼدرین و دووباره دهگریته وه.
المثني من الأتار: نه و ژپیه دواژپي
په که مه ۵ دهگوترئ: (جاء القرم
مثنی) قه و مه که دوو دوو هاتن.

المثنوي من الشعر: نه وپیه هه ردو
شیرمه که قافییه که بیان سهره واکه بیان
په ک بیت بی ۵ هه روا ناوه بډ دیوانی
مه ولانا جهلال الدین رؤی به زمانی
فارسی له بواری (تصرف) دا.

ثاب ثوباً و ثوباً: گه پاپه وه (ثاب الى الله)
توبه ی کردو بډلای خودا گه پاپه وه.

ثاب الماء: ناوکه له جهوزدا کډ بووه.

ثاب ماله: ماله که ی زور بوو، کومهل بوو

ثاب القرم: قه و مه که به شوین په کتردا
هاتن.

اثابه: گه پانډییه وه، گپاپه وه.

اثاب فلاناً: ریزی له فلانکس ناو
ریزلینای بډ دیاریکرد ۵ فورن
دهغه رموی: ﴿فَأَتَاهُمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا
جَنَاتٍ تَجْرِي...﴾ ۵

ثابته: بوی گه پاپه وه ۵ لمرزو تاکه ی بډ هاته وه
۵ دهگوترئ: ﴿ثابته الصبغة وثابه المرض﴾.

ثُوبٌ: گه پاپیه وه ۵ بانگی کرد، بانگ لی
کردنه که ی دووباره کرده وه.

ثُوبُ الصَّلَاةِ: بانگه وازی کرد بۆ
به جیهینانی نو بۆ ۵ دوا ی
نه نجامدانی فهرزه کان نو بۆ ی
سوننه تی کرد.

ثُوبٌ: به کراسه که ی نامازه ی کرد بۆ
نه وه ی ببیندری:

ثُوبٌ فُلَانًا: ریزی له فلانکه س ناو
موکافه نه ی دایه وه

ثُوبُهُ عَمَلُهُ: له سهر کرده وه که ی پاداشی
دایه وه ۵ قورئان ده فهرموی: ﴿هَلْ
لِثُوبِ الْكُفَّارِ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾.

ثُيِّبَتِ الْمَرْأَةُ: ئافهرمه که بیوه زن بوو، بی
میرد مایه وه.

تَشْرُوبٌ: خوی ته رخا ن کرد بۆ خیر و
چاکه.

تُثِيبَتِ الْمَرْأَةُ: ئافهرمه که بیوه زن بوو.

استثابه: داوی پاداشی لی کرد.

الثَّائِبُ: نه و بایه به هیزمه پی ش
بارینی باران هه لده کا.

ماء ثائب: نه و ئاوه یه که شه پۆلی
ده ریا دهبه اوی بۆ قه راغ و له جال و
جو یلدا ده مینیت وه.

الثَّوَابُ: پاداش ۵ به خشش ۵ قورئان
ده فهرموی: ﴿وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ
الثَّوَابِ﴾.

الثُّوبُ: پۆشاک ۵ هه ر شتیک ئاده میزاد
بیکاته پۆشاک ی خوی ۵ ده گوتری:

(رجل طاهر الثوب) پیاوی که
داوینپاک و بی عه یب و خه وشه).

ثوب الماء: نه و پیسته یه کۆرپه ته له
مندالمدانی دایکی دا تیییدا
ده مینیت وه تا له دایک ده بی ۵ تۆپه
هوماشیکه به نه ندازه ی جودا جودا.
الثَّوَابُ: کراس هروش.

الثیب: ئافهرمیکه کج نه بی ۵ کچینی
نه مایه.

المکاب والمثابة: خانوو مال و په ناو
شوینی حه واننه وه ۵ قورئان
ده فهرموی: ﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً
لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا﴾ ۵ کۆمه لگای ئاده میزاد
۵ پاداش.

المثوبة والمثوبة: پاداش ۵ قورئان
ده فهرموی: ﴿لَمْثُوبَةً مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ
خَيْرٌ﴾.

ثَارَ ثَوْرَانَا وَثَوْرًا وَثَوْرَةً: رابه پئی و وروژا،
په رت و بلا و بۆوه ۵ ده گوتری: (ثار
الدخان والغبار وثار الدم بفلان وثار
به الحصبة وثار به الشر والقضب وثار
الماء من بين كذا): به ته وژمی ئاوه که
هه لقولا ۵ (وثار به الناس) خه لکه که
هیرشیان بۆ کردو له ده وری گرد
بوونه وه.

أثاره إشارةً واثاراً: وروژاندی، بلاوی
کرده وه، په رته وازه ی کرد، قورئان
ده فهرموی: ﴿فَأَكْثَرَنَ بِهِ نَقْعًا﴾.

أثار الأمر: کاره که ی خسته به رباس و

بەرجهسته بوو ۵ دهگوترئ: (هر
 ائول وهي ثولاء)، (ك: ثول).
 انثال: هه ئرزاو پائى پئومئرا، رادرا.
 انثال عليه الناس: خه لك لئى
 كؤبووه وه لى هه موو لايه كه وه
 هاتنه سهرى.
 انثالت عليه الافكار: زؤر بئرو بؤجونى
 جيا جىباى بؤپه پىدا بوو نه پزانى
 به كامه يان كارىكا (وانثالت عليه
 العبارات) وشه ورستهى جؤراو
 جؤرى بؤ هاتن نه پزانى كامه يان
 بلئو كامه يان بنووسئ.
 ثئول: به مانا (انثال) دئ.
 الاثول: گئل و خئر تئدا نه بوو،
 ته مبهل و خوئپى و هيچ له دهست
 نه هاتوو ۵ دهگوترئ: (شئخ ائول من
 شيوخ ائاوله).
 الثول: كؤمه لئ ههنگ (پوره ههنگ).
 الثرم: سئر، گياييه كه له پئپرى
 (زهنبه قىييه) نزىكهى دوو سئ
 بست بهرز ده پئته وه، بنكه كهى
 له زهوى دا رهگو ريشهى بارىكى
 ههيه ۵ بؤنئيكى كه سكونى ناخؤشى
 ههيه، له ئاماده كردنى خواردمه نئدا
 به كارده پئئرى، ههروا له بوارى
 پزىشكىشا به كار ده پئئرى.
 الثوينى: ئارده كه دهكرئته ژئر

لئكؤلئنه وه گرنگى پئ دا ۵ بؤيه له
 نه ئهردا هاتوو: (الئروا القرآن فان فيه
 خير الأزلين والآخرين): له قورئان
 تئفكرو و ورد ببنه وه بيخه نه
 به رباس و لئكؤلئنه وه بئگومان خئرو
 چاكهى پئشيان و ئهوانهى له وه دوا
 دئنه كؤپى ژبان وهى تئدايه.
 ثاوره مشاوره و ثارار: قه له مپازى بؤيه و
 په لامارى دا.
 ثوره: به مانا (اثاره) هاتوو.
 ثئور: به مانا (ثار) هاتوو.
 ثاروا: قه له مپازى يه كتر بوون و
 په لامارى په كيان دا.
 استثاره: به مانا (اثاره) هاتوو.
 الثور: كه له كا، (ك: ثيران) ۵ بورجئكه
 له بورجه كانى ئاسمان.
 الثرة: شؤرش و راپه رپن دؤى دهسه لات
 ۵ راپه رپن و بهر خودانه له لايه ن
 جه ماومره وه بؤ به ده پئئنانى
 كؤرانكارى بنه پمئى له بارودؤخى
 سياسى و كؤمه لايه تئدا.
 المثورة: زهوييهك زؤرى كه له كا ئى
 ههبن، (ك: مئاوره).
 ثال ثولا: شئتى ئى دمر كه وت وه ئى زؤر
 به زهقى نا ۵ گئل و نه قام بوو.
 ثال السئى: شته كهى هه ئرزاندى ترساندى.
 ثول ثولا: جه واشه بوو، شئتئيه كهى تئدا

گونتكه هه وير بۆ نه وهى بكرى
به نان.

ئوى بالكان و ليه ثواء: لهو شوينه جيگير
بوو مايه وه قورنان دمه رموى:
﴿وَمَا كُنْتَ تَارِيًا فِي أَهْلِ مَدْيَنَ...﴾.
الثرى بالكان: لهو شوينه مايه وه
تييدا نيسته جى بوو.

اثرى فلاناً بالكان: فلانكه سى لهو
شوينه جيگير كرد.

ثواه بالكان: به مانا (اثواه) دى.

تگواء: داواى ليكرد كه له خانويكدا
نيسته جى بكا.

الثاية: شوئنى تييدا كردبوونه وه
چهند بهردىك دهخرينه سهرهك
بۆ نيشانهى گوپره پنگا له كيوو
كهژدا ۵ بۆ نه وهى ريبوار شارها بى
۵ خيمه يه كه له چهند چله دارو
كراس و پهړو دروست دهكړى.

الثروة: تهپولكه و گردولكه ۵ جارى وا
دهبى له سهر نه م جوړه تهپولكانه
چهند بهردىك دهخرينه سهر بهك

بۆ نيشانهى تولهرئى شوئنى چۆل
الثرى: نيسته جى جيگير بوو ۵ ميان،
(ك: اثرياء) ۵ هودهو مائيك
ناماده كرابى بۆ ميان، (ك: اثرية) ۵.
الثروة: بۆ ميينه بهكار دى، (ك:
ثرايا) به.

المثرى: مهنزل و شوئنى هه وان هوه
تييدا مانه وه ۵ قورنان دمه رموى:
﴿أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ﴾.
أبو مثرى: خاومن مال.

أم مثرى: نافرمتى خاومن مان و
ليپسراوى ناومان (ربة البيت).

ثيبت المرأة: نافرته كه بيوه ژن بوو.

ثيبت المرأة: نافرته كه بيوه ژن بوو.

التيب: نافرمتىك كچينى نه مابى.

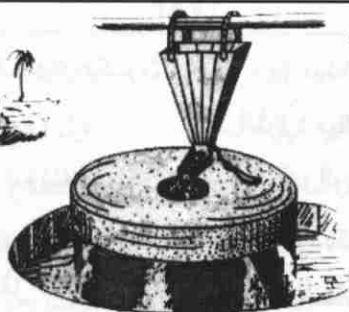
الثيل: گيايه كى ته مهن دريژه، به سهر

زه ويذا بلاو دهبيت هوه هه ندى شوين

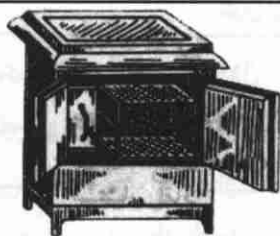
پيى دهلئين (زميج).

مئاب البئر

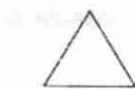
ثقال

مئلجة

ثغرة

مئث متساوي الأضلاع

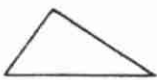
مئث متساوي الساقين

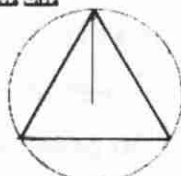
مئث قائم الزاوية

ثقوب

مئث منحرف

طريقة رسم مئث متساوي الأضلاع

ثناه

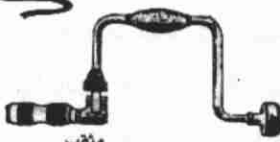
اثني عشري

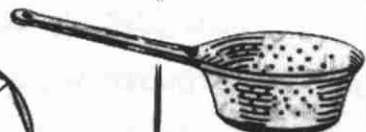
ثقاب

ثغر

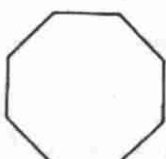
مئقب

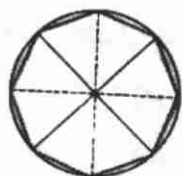
ثمام

عشب الثعلب

مئتن

طريقة رسم مئتن

ثريا

الثمرة وقسامها

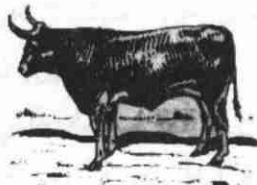
ثعلب

ثيل

ثوم

ثور

جیم: پینجهم پیتی ریزبهنندی پیتهمکانی
هیجایه.

الجازولین: جۆرککه له بهرهممهکانی
نهوت.

جی جی: بانگکردنی خوشتره بۆ سهر
ناو.

جَا جَا الابل: بهوتنی (جی جی)ه بانگی
خوشترمهکی کرد بۆ ناو خواردنهوه.

الجوجوؤ: شوونی بهیهگههشتنی سهره
نیسقانی سینگه ۵ پێشی کهشتی،

لهفهرمايشتيکی نیماي عهليدا
هاتوو دهلي: (کائي انظر الي مسجد

کجوجوء سفينة او نعامه جائمه)، (ک:
جآجی).

جَابَ جَابًا: گله سورمهکی فروشت ۵ مال و
سامانی پیکههونا.

الجَاب: گله سوریکه پهنگی پی
دهکری ۵ ناوک ۵ ئادهميزادی دهمو

چاو گرژ ۵ کهره کئی ۵ شیر.
الْجَابَةُ: بۆ مێینه بهکاردی.

جَابَةُ البطن: نیوان ناوک و بهر.
جَاثَ بِحَمْلِهِ: بههورسی بهکۆلهکهیهوه

توانی بپروا.
جَاثَ الرجل: بپاوهکه ههوالهکانی

گواستهوه ۵ (هو جَاثَ وَجَاثَ).
جَيْثَ جَاثًا: به تهملهلی ههلسایه سهرپی ۵

که شته هورسهکی ههگرت زۆر
بهرهحمهت ههلسایه سهرپی.

جَيْثَ جَيْثًا: ترسا، (هو مجرث)، پێغهههبر
(د.خ) دهربارهی جاریک بینینی

جوبرائیل دهفهرموی: (فَجَيْثُ مِنْهُ
فَرَقًا).

أَجَاثُ الغنل: کۆلهکه ماندووی کردو
بپرستی ئی بری.

إِنْبَاثُ النخل: درهخته خورماکه
کهوته سهر زهوی.

الْمُؤْذَرُ: کۆلهکهی مانگای کئی، (ک:
جاذر).

جَاوَ جَاوًا وَجَوَارًا: دهنگی بهرز کردهوه ۵
دهگوتری: (جَاوَ الْبَقَرُ) مانگاکه

بۆراندی ۵ (جَاوَرُ الى الله) هاوارو دادو
هیغانی بۆلای خودا کرد لایهوهوه

پاراپهوه ۵ له هورئاندا دهفهرموی:
﴿إِذَا هُمْ يَجْأَرُونَ﴾ ۵ پێغهههبر

(د.خ) دهفهرموی: (کائي انظر الي
موسی له جَوَارَ الى رَبِّهِ بالتلبية).

جَاوَرُ البت جَاوَرًا: رومهکهکه درێژ بوو،
بهرز بووه.

جَاوَرُ الأرض: زهوییهکه گزوگیاکهی بالای
کردو بهرزبووهوه.

جَوَرُ جَاوَرًا: لهسنگی دا گیرا، پارومهکه،
ناومهکه له سنگی دا گیرا.

جَاثُ: ترساندی، (هر مُجَاف)، دهگوتری:

(رجل مُجَاف): پیاویکی ترسنوکه.

اجْثَاثُ: خستی، بهزهوی دا دا.

إِنْجَاثِ الشَّجَرَةِ: درهخته که لهرهگه وه
هه لکه نندرا.

جَيْثَلُ: که متیار ه نهم وشهیه وایاوه (ال-ی)

ناخریته سهر ناگوتری: (الْجَيْثَلُ).

جَيْثَلَةُ: که متیار.

الْجَيْثَلُ: ههرشتیک که تهو زهه لاج بی.

جَايَ عَلَيْهِ جَايَا: گهستی.

جَايَ الشَّيْءِ جَاوًا وَجَايَا: بهندی کرد ه

گلیدایه وه ه بهستییه وه ه له پهنی

پیشیناندا هاتووه دهلی: (أَحَقَّ

لَا يَجَاي مَرْغَةً): گیل و نهقامیکه تف

لهدهمی دا ناووستی، واته: ناتوانی

نهینی له دلی خویدا بهیلتیه وه.

جَايَ الْكَرْبِ: کراسه که ی دوری و ریک و

پیکی کرد.

جَايَ السَّفَاءِ وَالْثَغْلَ: کونده که و نهعله که ی

پینه کرد.

جَايَ الْقِدْرِ: سهکولکه ی بؤ منهجه له که دانا.

جَايَ الْقَتَمِ: پاریزگاری مهرو مالاته که ی کرد.

جَايَ الْفَرَسِ وَغَرَهُ جَايَ وَجُزَّةَ:

سوراییه که ی مهیل و لیل بوو،

دهگوتری: (کئیبه جَاوَاءَ): که تیبه

یه ک رهنگ لیل و ژمنگاوییه.

أَجَايَ الْقِدْرِ: سهکولکه ی بؤ منهجه له که

دانا پارچه پیستیک یان شتیکی له و

جؤره دهخریته ژهر منهجه له وه.

الْجَاوَرُ: رشانه وهو سکچون که توشی
نادهمیزاد دهبی.

الْجَاوَرُ: له پیاوان مه بهست پیاوی که ته و

جوارشانهیه ه له باران: بارانی زؤرو

به خوهره و لیزمهیه ه له گزوگیا:

روهکی تهرو تازه و ناسک و تیر ناوه.

الْجَاوَرُ: شت له بین گیران و به ناخوشی

قوتسدانی خوارده منه نییه ه

جوزانه وهو خوران و پهیدا بوونی

ترشاییه له قورگدا.

جَوَّرَ بِالْمَاءِ جَزَاً وَجَزَاً: قورگی به ناو گیرا،

ناوی له بینگی گیرا، (هر جَوَّرَ وَجَوَّرَ).

أَجَاوَرُ: له بینگی گیراند، وای لی کرد

خؤراکه که له قورگی بگیری.

جَاثَتْ نَفْسُهُ: خه و ناره حهتی، ترسو

بی می روله زیدادی بوو.

جَاثَى إِلَيْهِ: روی تیکرد.

الْجَاثَى: نهفس یان دل، دهگوتری: (هر

رابطُ الْجَاثَى): دل قایم و وره بهرزه،

له تهنگانه دا خؤراگرو پشو دریزه.

الْجُشُوشُ: سینگ ه پیاوی که ته و

جوارشانهیه ه به شتیکی شه و یان

کؤمه لیک خه لکه.

جَاثُهُ جَاثًا: به عهرزی دادا، خستی،

ترساندی.

جَاثِ الشَّجَرَةِ: له پهگو ریشه وه

دره خته که ی هه لکه نند.

جُثِفَ الرَّجُلُ جَاثًا وَجُثَاثًا: پیاوه که ترسا ه

برسی بوو.

الْجَبَّاءُ: پارچه پیستیکه یان پارچه قوماشیک یان دارتکی تهخت دهخړیته ژر منجه له وه، (ك: جناء).

الْجُنَّة: پینه.

جَبَّ السيف والبصر جَبَّاً وجَبَّاً: شمشیرکه کول بوو نه پېرې، چاو کزبوو نه پېښی.

جَبَّاً عَنِ الشَّيْءِ: لږ ترساو خوی شاردوه.

جَبَّاً عَلَيْهِ: گوزو گومبته لږی دمرکه وت ۵ له حه دپشې ئوسامه دا هاتوو ده لږ: (فَلَمَّا رَأَوْا جَبَّتْ مِنْ أَخِيهِمْ).

جَبَّاتُ الْغِيَةِ: ماره که به نه سپای کشاو خوی شاردوه.

جَبَّاتُ الْأَرْضِ: زهوییه که قاجکی زور بوو.

أَجَبَّاءُ عَلَيْهِم: له بهر زاییه وه به سهری دا روانین

أَجَبَّاءُ الزَّرْعِ: بهر ویومی گشتو کاله که ی شیندرو کرد، پش نه وه ی بهر که ی پښ بگا فروشتی، خواردی.

أَجَبَّاءُ الشَّيْءِ: شته که ی شاردوه، ده گوتړی: (أَجَبَّاءُ مَالَهُ): مال و سامانه که ی له لږ سر راوانی زه کات کو کردنه وه شاردوه.

الْجَبَّاءُ: عه مباراویکه له کتودا ناوی تیدا کو دمیته وه، (ك: أَجَبُّ، جَبَّاءُ).

الْجَبَّاءُ: قارچک، کارگ ۵ تهخته داری قاپقاپ ۵ تهخته په که ده کړیته بنکی نه عل.

الْجَبَّاءُ: نافرمتی مه مکی قیت بوو بن. الْجَبَّاءُ: ترسنوک (الْجَبَّاءُ) به مانا (الْجَبَّاءُ) دی.

جَبَّ جَبَّاً وَجَبَّاباً: پری، کوتای پښ دپن ۵ هر له مانایه وه په که پیغه مبه (د.خ) دمه رموی: (الإسلام يجب ما قبله) واته: نیسلام هه موو داپو نه ریتکی پش خوی له کوفرو بیدینی قه لاچوده کاو ناپانه لږ.

جَبَّ الْخَصِيَةِ: گونی دمره یتا ۵ (جَبَّ فُلاناً) به سهریدا زال بوو.

جَبَّ التَّخَلُّل: دره ختی خورما که ی موتور به کرد توه که ی به سهردا رشت.

جَبَّ البعيرُ جَبَّياً: حوشر دوگه که ی پو کایه وه برپایه وه (هو أَجَبُّ، هي جَبَّاءُ)، (ك: جَبَّ) ۵ ده گوتړی: (إمرأة جَبَّاءُ) نافرمتیکه سمتی نین، گوشت بهرانیه وه نیه، یان سنگ و مه مکی گه وړه نین.

أَجَبَّ اللَّبَنُ: ماسته که روئی لږ و دی هات، روئی هه بوو.

جَبَّاءُ مَجَابَةً وَجَبَّاباً: به سهری دا زال بوو، ده گوتړی: (جَبَّاءُ فِي الْقَرَى) له میوانداری و سه خاوت دا له و باشر بوو ۵ (جَبَّاتُ الْمَرْأَةِ صَاحِبَتُهَا): نافرته که له جوانیدا زال بوو به سهر ده سته خوشکه که پدا.

جَبَّ: به گورجی روئی قاجاندی ۵

لهحه ديثيك دا كه (مورق)
 ريوايه تي كردوو دهئ: (التمسك
 بطاعة الله اذا جيب الناس عنها كالكار
 بعد الفار).
 جبب الفرس: بهلكى قاجى نه سپهكه
 تانه زنوى بوو.
 اجتب: جبهى له بهر كرد ۵ (اجتب
 الشئ) شته كهى برپه وه.
 انجب: بؤ موطاوعه هاتوو، دهگوتري:
 (جبيته فانجب).
 تجاب الرجلان: نهو دوو پياوه زن
 بهزنيان كرد ههريه كه يان خوشكى
 نهوى تريانى ماره كرد.
 الجباب: گراني كوشنده و قاتو قري
 (الجباب) به مانا (الجباب) دئ ۵ شتى
 بئ نرخ و بئ بايه خ ۵ شتيكه
 دهكه ويته سه ماستاوى شيرى
 حوشتر وهكوو روئه كه ره دهجئ.
 الجب: بيري ناوكه پان و پوپر بئ، (ك:
 اجباب، وجباب وجبة).
 الجبالية: پيريكن له موعته زيله كانى
 به صره، كه ربه ره كه يان نه بو عمل
 موحه ممه دى كورى (عبد الرهاب)ى
 جوبائيه سالى ۲۰۲ ك مردوو
 نيسه بهى نه بو عمل بؤلاى كوندى
 جوبهيه كه هه ريميكه له خوزستان.
 الجبة: كه وايه كى ناو دامانى قوئل فش و
 فوئل، په خه كهى سه ره بهر
 له سه ره وه بؤ خواره وه كراويه،

له سه ره بؤ شاكه وه له بهر دهكري.
 الجبة: زري ۵ نه ملاو نه ولاى چاوه يان
 برؤكانيه تي ۵ بؤ خانوو: ناو پرستى
 په تي بؤ شير و رمب: كالانه كه به تي ۵
 هه روا ناوه بؤ نهو شوينه قاج و ران
 پيك دهگه يني، (ك: جبب وجباب) ۵.
 الجبوب: زهوى رهق و پته و ۵ گل و خوئل.
 المجبة: ناو پرستى ريكه.
 الجبوت: هه رشتيك جكه له خودا
 په رستش بؤ بكري ۵ كاهين و
 كوله و منانى ساحيرو جادوباز، خودى
 سيحره كه ۵ قورئان دهفه رموى:
 ﴿يُؤْمِنُونَ بِالْجِبِّ وَالْطَّافُوتِ﴾.
 جبجب: قهله و بوو (جبجب الرجل):
 پياوه كه به مهبه ستي خودا به رستى
 به جيهان دا گهرا.
 تججب: دؤلچهى ناوتيدا خواردنه وهى
 حوشترى په يدا كرد.
 الجبجبة: قاپيكه ديزه به كه: گوشتى
 كوتكو توكراوى تئ دهكري و تييدا
 دهكوئيندري و دهكريته قاورمه و
 له سهفهرو كاروان كردندا دهكريته
 تيشوو، (ك: جباب).
 الجبجبة: به مانا (الجبجبة) دئ ۵
 زهرفيكي چه رمينه (دؤلچه به كه)
 حوشترى تييدا ناو ددري ۵
 زهنبيله به كى چه رمينه گلى تييدا
 دهگوپزريته وه، (ك: جباب) له
 حه دپي عوروده هاتوو دهئ: (ان

مات شی من الابل فخذ جلدہ فاجعلہ
جبابب يُنْقَلُ فیہا).

الْجَبَّانَةُ: نَمُو شَوِیْنَه بِه جِهَك و
تَهَقَه مَهْنِی تَیْدَا هَه لَدَه گِیْرِ.
جَبَدَ الْعِنَبُ جَبْدًا: تَرِیْکَه بُوْلَه کَانِی بِجَوَك
بِوَوْن و وِشْکَه لَ بُوو.

جَبَدَ الشَّيْءُ: شْتَه کَه ی بُوْلَای خُوْی
رَا تَه کَانْدُو کِیْشِی کَرْد ۵ لَه حَه دِیْشِی
بِیْغَه مَبَه رَدَا هَاتَوُو دَه فَرَمُوْ:
(لَجَبَدَنِي رَجُلٌ مِنْ خَلْفِي): لَه دَوَاوَه
بِیَاوِیْک بُوْشَاکَه کَه مِی رَا تَه کَانْدُو
بُوْلَای خُوْی کِیْشِی کَرْدَم.

اجْتَبَلَهُ: بَه مَانَا (اجْتَذَبَهُ) دِی.

اِجْتَبَدَ: بَه مَانَا (اِجْتَذَبَ) دِی.

جَبَرَّ جَبْرًا وَجَبْرًا: چَاک بُوُوه چَاکِی کَرْدَه وُه،
رِیْکِی خَسْت، وَا ی لَ کَرْد بِجَبِیْتَه وُه
شَوِیْنِی خُوْی یَه ک بَغْرِیْتَه وُه،
دَه گَوَتَرِی: (جَبَرَّ الْعَظْمُ الْکَسِيرُ).
جَبَرَّ جَبْرًا وَجَبْرًا وَجَبَارَةً: چَاکِی کَرْدَه وُه،
شَه بَکَه و مَوْشَه مَمَا ی لَ بَه سْت.

جَبَرَّ الْفَقِيرَ وَالْأَيْتِمَ: پِیُوِیْسْتِیَا تِی خُوْی بُوْ
هَه زَارَه کَه یَان بُوْ هَه تِیوَه کَه دَابِیْن کَرْد.
جَبَرَّ عَظْمَهُ: نِیْسَقَانَه کَه ی بَرْدَه وُه شَوِیْنِی
خُوْی و لَه فَا فَو شَه پَکَه ی پِیُوِیْسْتِی
لَ پِیْچَا.

جَبَرَّ مَافَقْدَهُ: بَارْتَه قَا ی نَمُو شْتَه ی لَه
دَه سْتِی دَاوَه (لَه کِیْسِی چَوُو)، پِیْیِ
بَه خَشِی.

جَبَرَّ الْأَمْرَ جَبْرًا: کَارَه کَه ی رِیْک خَسْتَه وُه و

هَه لَی سَه نَگَانْد.

جَبَرَّ فَلَانًا عَلَى الْأَمْرِ: فَلَانْکَه سِی نَا چَا ر کَرْد

نَه و کَارَه نَه نَچَام بَدَا.

أَجْبَرَهُ عَلَى الْأَمْرِ: بَه مَانَا (جَبَرَهُ) دِی.

اجْتَبَرَّ الْعَظْمُ: بَه مَانَا (جَبَرَّ) دِی.

اجْتَبَرَّ فَلَانٌ: دَوَا ی هَه زَارِی دَه وْلَه مَهْنَد

بُوو دَا رَا پِیَه کَه ی گَه شَه ی کَرْد.

اِجْتَبَرَّ الْعَظْمُ: بَه مَانَا (جَبَرَّ) دِی.

تَجَبَّرَ: فِیْزِی کَرْد و خُوْی بَه زَلْزَانِی.

تَجَبَّرَ الْعَظْمُ الْکَسِيرُ وَالْفَقِيرُ وَالْأَيْتِمُ:

بَه مَانَا (جَبَرَّ) هَاتَوُوه.

تَجَبَّرَ الشَّيْءُ: شْتَه کَه خَه رِیْکَه بَارِی

خُوْی بَغْرِی و رِیْک بَکَه وِی ۵

دَه گَوَتَرِی: (تَجَبَّرَ النَّبْتُ وَالشَّجَرُ):

رَوَه کَه کَه دَرَه خَسْتَه کَه دَوَا ی سِیْس

بُون و لَاوَا زِی نَاهِیْ کِیَا ن تِیْگَه رَا پِیَه وُه

سَه رَه لَه نَوِی سَه و ز بُوُوْنَه وُه ۵ (تَجَبَّرَ

الْکَلْبُ): لَه و مَرَه کَه گَزُوْ گِیَا کَه دَوَا ی

نَه وُه ی مَه رُو مَالَات خَوَارْد و بُوِیَا ن

سَه رَه لَه نَوِی هَه لَی دَا پِیَه وُه شِیْن بُوُوه.

تَجَبَّرَ الْمَرِيضُ: نَه خُوْشَه کَه بَار و دُوْخِی

تَه نَدِرُو سْتِی بَه رَه و بَاشِی دَه رُوَا

خَه رِیْکَه چَاک بِبِیْتَه وُه.

تَجَبَّرَ فَلَانٌ: فَلَانْکَه سِی هَه نَدِی لَه و مَال و

سَا مَانَه ی لَه دَه سْت دَا بُو و دَه سْتِی

کَه و تَه وُه ۵ (تَجَبَّرَ الرَّجُلُ مَالًا):

پِیَا وَه کَه مَالِی دَه سْت کَه و ت.

اسْتَجَبَّرَ الْفَقِيرُ: هَه زَارَه کَه بَه هُوْی

بَار بُو ر کَرْدِی خَیْر خَوَا زَان و هَزَعِی

نَا بُو رِی بَاش بُوو.

جارور أو جزار

جعبة

جبين أو جبهة

جراب

جرادة

مجرد

جبة

جزدان

جسر

جرس

جبة

مجدار

مجداف

جيش

جرومق

جزع

جديلة

مجرفة

جرن

جراب

ميزر

جبارة

جربان

جرجير

جراب

جزمة

مجقة

جريس

مجس

جزر

جلد

جاروش

جندر

جربية

جدة

جرتي

ذات الاجراس

جرادة

ججش

جدجد

جؤجؤ

استَجْبَرَ فلاناً: زنده رهوی کرد
له چاکه کردن و پارمه تیدانی
فلانکەس و زۆر هەولی دا کەم و
کوچی ههزاره که چاره سه ربکا.

الْجُبَّارُ: ته که ببور کردن و خۆبه زلزانين
الْجُبَّارُ: به فیر و چوون، خوین و برینیکه
توله ستاندننه وهی تیدا نیه، هه ره بوو
ناکریتته وه، دهگوتری: (حرب جبار)
خوین و هرگرتن و توله ستاندننه وهی
تیدا نییه ۵ به مانا (بی تاوانی)
هاتوو، دهگوتری: (أنا منه جَبَّارٌ) ۵
هه روا له پیتش ئیسلامدا ناو بوو بۆ
روژی سێ شه ممه.

الْجَبَّارَةُ: کاری هه ئبه ستنه وهی ئیسقانی
شکاو، وه ستایی و ده ست رهنگینی
له و بهارهدا ۵ هه روانوه بۆ نه و
شه پکه و له قاف و موشه مهایه
ده خریتته سه ره برینه که و شوینه
شکاوه که وه، (ك: جبار).

الْجَبَّارُ: ناوێکه له ناوه جوانه کانی خودا ۵
به مانا خۆبه زلزان و فیزکه ره هاتوو ۵
بالادهستی چهو سینهر وهی بی به زهیی،
دهگوتری: (قلب جبار) دلێکی بی
رهحم و بی به زهیییه، په ندو نامۆژگاری
هه ئناگرئ، (ك: جبارة) هه روا ناوه بۆ
دره ختی خورما که بهرز ده بیتته وه و
له وهدا نامینی دهستی بگاتی.

الجبر: نه و که سهیه زۆر بی به زهیی و
بی و سه رهق و خود په سه ندبی.
الجبر: پیاوی ئازاو به جه رهگ، نه و

شه پکهی ئیسقانه شکاوه کهی پی
هه ئده به سترینه وه، (ك: جبار) ۵.
ومذهب الجبَر: نه و رێباز و بیرو
بۆ چونهیه په پره و کارانی پێیان وایه
به نده کان ناچارن له سه ره کردنی
کاره کانیان و بۆ خۆیان هیچ
ده سه لاتیکان تیدا نیه.

علم الجبر: به شیکه له به شه کانی
زانستی ریاضه (ماتماتیک).

الْجَبْرِيّ: نرغ دانانی ته و ژمی،
دیاری کردنی به های کال له لایه ن
ده سه لاتێ فه رمان په واو نابێ به هیچ
جۆرێک له ونر خه لای ده مین.

الْجَبْرِيَاء: شکۆمه ندی و کیریا.
الْجَبْرِيَّة: ته که به بورو خۆبه زلزان ۵
رێبازی نه وانهیه پێیان وایه که
هه رچی دیتته سه ره رتی ناده میزاد
له ژیا نیدا له نه زه لدا بۆی دیاری
کراوه و به نده هیچ ده سه لاتیکێ نیه
له نه نه جامدانی کاره کانیاندا.

الجبروت: قارو قه ره.
الْجَبْرُوتَةُ: نه و شه پکه و له قاف و
موشه مهایهیه که له سه ره ئیسقه
شکاوه مه.

جبریل: فریشته ی نیگا هێنان، هه روا،
دهگوتری: (جبرئیل): جیبرین.

جَبَسَ الْعَظْمَ الْكَسِي: نه ندانه ئیسق
شکاوه کهی گرته گه ج.

تَجَبَّسَ فِي مشيته: له روشتن دا خوی
باداو فیززو نازی کرد.

الْأَجْبَسُ: پیاوی لاوازو تر سنۆك.

الْجَبَّاسُ: ئەو كەسەى جیبس دروست
دمكا ۵ لەفافو گەچەكە نامادە دمكا
بۆ تیگرتنى لەشۆژنە شكاوگە ۵
كەچ فروش ۵ سروشتو شكو
تەبیات توندو رهوش ناشیرین.
الْجَبَسُ: گەچ، كەرەستەى بیناو بیناسازی
۵ ماددەیه كەسە لـه كیاریتاتی
(كالیسیوم) ی هاپاو وردكراو ۵ پیاوی
وشكو رهزا گران، پیاوی له نیمو
گیل و فشه كەر ۵ بیچوو ورج، (ك:
أجباس و جرس).

جَبَلُ اللَّهِ الخلق جبلاً: خوداوهند
دروستكراوانی به دیه یانوان.
جَبَلُهُ عَلَى كَذَا: لەسەر ئەوێ رای هینا،
دەگوتری: (جبلت القلوب على حب
من أحسن إليها).

جَبَلُ الشَّيْءِ: شتەكەى توندو پتەو كرد ۵
(جبل فلاناً على الشئ والأمر):
فلانكەسى لەسەر فلان شتو فلان
كار راهیناو وای ئی كرد پابەندى
بىخ و لایى لانهدا.

جَبَلٌ جَبَلًا: كە تەو زەبەللاخ بوو، ناھۆلۆ
نەكەوت بوو (هر جَبَلٌ وَجَبَلٌ).

أَجْبَلٌ: بەرەو كۆو رۆی ۵ كۆیكى توش
هات ۵ بیرى هەلەكەندو گەبشتە
دەمارە خاكی پتەو ۵ دەگوتری: (أَجْبَلُ
الشاعر): شاعیرەكە قسەى بۆ نەكراو
نەیتوانی هەستی خۆى دەربری.

أَجْبَلُ فلان: فلانكەس لەكارەكەیدا تی
شكاو سەرکەوتونەبوو ۵ چروك و
دەست فوچاو بوو بەخشش و
عەطای نەبوو.

أَجْبَلُ فلاناً: فلانكەسى بە چروك و
بەخیل بینی.

أَجْبَلُ فلاناً على الشئ والأمر:
فلانكەسى لەسەر فلان شتو
فلانكار راهینا.

جَابَلٌ: لە كۆوێكە نەهاتە خوار، كەوتە
كۆو لەوێ نیشتهجی بوو.

جَبَلُهُ: برپیه وە دولەتى كرد.

تَجَبَّلٌ: چووێ كۆو ۵ (تَجَبَّلُ فلان مال
فلان): فلانكەس هەموو مالى
فلانكەسى بۆخۆى برد.

الْجَبَلُ: نەتەو، كۆمەلێك لە ئادەمیزاد،
گۆرەپان، (ك: أَجْبَلٌ وَجَبَلٌ).

أَلْجَبَلُ: گەل و نەتەو، كۆمەلێك
ئادەمیزادى زۆرو زەبەنده.

الْجَبَلُ: بەمانا (جَبَلٌ) دى ۵ درەختى
وشكەو بوو.

الْجَبَلُ: هەر شتێك لەروبهرى زەوى بەرز

بپتەو وە لە بەرزایی گردۆلكەو
تەپۆلكە تپەربەكا، (ك: أَجْبَلٌ وَجَبَلٌ

وَأَجْبَالٌ) ۵ دەگوتری: (فلان جبل)

فلان خۆگرو چەسپاو هێج شتێك
ناى لەرزینى ۵ ریش سپى نەتەو وە

پیاو ماھۆل ۵ زاناو لیھاتوو.

أَبْنَةُ الْجَبَلِ: مار ۵ بەلۆ كارەسات،

خودی شته که دپته گایه وه، هیچ
هیزکی دهره کی کاری تی نه کا.
الْجَبِيلُ: کۆمه لئیک ئاده میزاد ۵ پیای
دهم و جاو ناشیرین و رمزاگران.
الْجَبِيلَةُ: هۆزو خیل و سروشت.
الْمَجْبَالُ: نه کله و مت ۵ دهگوتری: (إمرأة
مجال) ئافرمتی جهسته زه به لاه و ناقولا.
جَبْنٌ جَبْنًا: ترسا له شتیک که شیایو ئی
ترسان نییه.

جَبْنٌ جَبْنًا وَجَبْنًا وَجَبَانَةً: به مانا (جَبْنٌ) دئ
۵ (هو جبین وجبان وهي جبین وجبان)
۵ دهسگوتری: (هي جَبَانَةٌ).

أَجْبَنُهُ: به ترسنۆکی لهقه له مدا ۵ وای ئی
کرد بترسن.

جَبْنُهُ: به ترسنۆکی حیساب کرد، وای ئی
کرد بترسن.

أَجْبَنَنُهُ: به مانا (أَجْبَنُهُ) دئ ۵ شیره که ی
کرد به په نیر.

تَجَبَّنَ اللَّبَنُ: شیره که وهکوو په نیری لیهات.

التَّجَبُّنُ: له زاراوه ی پزیشکاندا گۆرانی
نه نسجه ی داهیزاوو کرمۆل بو
پارچه یه کی هه ویر ئاسای رهنگ
گهنمی، یان رهنگ زهر دئکی کال له
په نیر بچن.

الْجَبَانُ: ترسنۆک پینجه وانه ی ئازاو
نه به رد.

جبان الوجه: روته نک، به حه یاو شهرم
جبان الکلب: میواندارو سه خ
سروشته، (ك: جنـاء).

دەنگدانەوه، دەگوتری: (ما أنت الا
كأبنة الجبل مهما يُقْلُ يُقْلُ): تۆ وهکوو
دەنگدانەوه ی شاخ وهای هه رچی
بگـوتری دهللیته وه، نه مه
به که سیك دهگـوتری که
شونکه وته ی خه لك بـه و هیچ راو
بۆچونی نه بن و جه ماعه تی
(ئه شه دو بـیلا) بی!!.

الْجَبَلَةُ: زهوی قایم و به وه که پاچ و
قولینک کاری تی نه که ن ۵ هیزو
توانا ۵ سروشت ۵ عه یب و عار ۵
دهم و جاو ۵ پئستی دهم و جاو.

الْجِبْلَةُ: به مانا (الْجَبَلَةُ) دئ ۵ گهل و
نه ته وه ۵ کۆمه لئیک ئاده میزاد ۵ له
زانستی ژياندار ی دا ماده یه کی
لینجی پیکهاته یه کی موعه قه دی
کیمیاوییه نه م ماده یه به نه ماو
ئه ساسیکی سروشته یه بو
گیانله به رو دهرخت و روه ک.

الْجِبْلَةُ: پیکهاته ی شت و سروشتی شت ۵
گهل و نه ته وه ۵ کۆمه لئیک ئاده می.

الْجَبِلُ: نه ته وه ۵ کومه لئیک ئاده میزاد ۵
قورنانه دمه رموی: ﴿وَلَقَدْ أَضَلُّ
مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا﴾.

الْجُبُلُ: به مانا (الجبل) دئ.

الْجِبْلَةُ: دروستکردن و پیکهاته ۵ نه ته وه
۵ قورنانه دمه رموی: ﴿وَالْقُرْآنُ الَّذِي
خَلَقَكُمْ وَالْجِبْلَةَ الْأُولَى﴾.

الْجِبْلِيَّةُ: جم و جولی سروشتی ۵ نه م
جم و جوله ی به هیزی سروشتی

الْجَبَّانُ: ساراو بيايان ۵ گۆرستان.

الْجَبَّانَةُ: به مانا (الْجَبَّانُ) دى، (ك: جباين).
الْجُبْنُ: شيريك توند بووبى بوبىته په نير
به تىكه وليكه يه كى تاييه تى.

الْجُبَيْن: به شىك له ناوچه وان پشتى
زولف لاي راست و لاي چه پى
ناوچه وان هه رچه نده له كتيبى
نه حمه ديدا ده لى: (جه بين و
جه بهه) ته وئله.

الْمُجَبَّنَةُ: هه رشتىك پياو هه لى بى بۆ
رژدى و چرۆكى، ده گوتري: (الولد
مَجْنُونُ): منداڤ واده كا باوك و دايك
رژدى له ژيانى خوياندا بكن.

جَبَّهٌ جَبَّاهُ: به ناوچه وانى خۆى كيشا ۵
به شتىك روبه روى بووه وه كه پى
ناخۆش بوو ۵ پىويستياتى بۆ جىبه جى
نه كرد به ناومىدى گىرپايه وه.

جَبَّه الشَّيْءِ فَلَانًا: شته كه به شيويه كى
چاوهر وان نه كراو توشى فلانكه س
بوو به بى نه وهى خۆى بۆ ناماده بكا.
جَبَّه المَاءِ: چووه سه ر ناومكه بۆ
ناوخواردنه وه وه لى جامى ناوى ناو
خواردنه وه لى نه بوو.

جَبَّه جَبَّاهُ: ناوچه وانى پان بوو روخسارى
شيرين بوو (هو أجبه وهي جبهاء).
جَبَّهٌ: ريسواى كردو سه رى پى شوپر كرد.
اجْتَبَه المَاءَ وَغَيْرَهُ: تامى ناوه كهى پى
ناخۆش بوو بۆى قوت نه چوو.

الْأَجْبَه: شير: بۆيه نهم ناوهى لى نراوه

چونكه ناوچه وانى پانه.

الْجابه: بالنده يان نازهل كىوى كه توشى
ئاده ميزاد دى و روبه روى ده بىته وه
نه وىش ره شىبى لى به دى ده كا.
الْجَبَّةُ: ترسنوك.

الْجَبَّةُ: ناوچه وان (نيوان دو نه برؤو
قزى پيشه سه ر)، (ك: جباه) ۵
به كۆمه لىك ئاده ميزاد ده گوتري
رىكخراو و تاقم و پىرپىك پىكه اتى
بۆ ده سته به ركردى خىر يان
ره وانده وهى شه ر له گه له كه يان.

جَبَّه القوم: ريش سپى و رابه رى نه ته وه
۵ (جَبَّه القيلة أو المدينة): پياو ماقولى
هۆز يان هى شار ۵ (جَبَّه الأسد):
چوار نه ستيرهن وئنهى شير يان لى
ديته به رچاوو ده يه م مه نزلى مانگه ۵
له زاراوهى مۆسيقادا: به شى لاي
زوروى كه مانچه يه كه به شكلىكى
حه له زۆنى خۆى ده نوئى.

جَبَّه الخراج والمال جَبَّاهُ وجباره: خه راجى
كۆكرده وه.

جَبَّه الماء: ناوه كهى له هه وزدا له
عه مبارودا كۆكرده وه.

جَبَّه جَبَّاهُ وجباية: به مانا (جَبَّاه) دى.

جَبَّه: به سه رده مدا ره به و پو كه وته
سوجه ۵ هه ردوو ده ستى خسته
سه ر نه زۆى و چووه روكون.

اجتباة: هه لى بزاردو كردى به دۆست و
خۆشه ويستى خۆى ۵ قورئان
ده فهرموى: ﴿وَكَلِّكْ يَجْتَبِيكَ

رُبُكْ ۵ به مانا هه لبه ستن دئ

جُثْ: ترسا.

وهكوو له قورئاندا هاتوو: ﴿وَإِذَا لَمْ
تَأْتِهِمْ بَآيَةٌ قَالُوا لَوْلَا اجْتَبَيْتَهَا﴾.

اجْثْ: دابرا، له ريشه وه هه لکه ندر ۵ (اجْثْ
الشَّيْءِ) شته که ی بری هه لی که ند.

الجابي: نهو که سه ی پاره ی خه راج و
فه رمانگه و نهو جوړه شتانه
کوډه کاته وه، (ك: جبة) ۵ به مانا
کولله ش دئ.

اِنْجَثْ: دابرا، کو تایی هات ۵
هه لکه ندر.

الجابية: بۆ مینه به کاردئ ۵ حه وزیک
عه مباراوێک ئاوی تی بکری، (ك:
جواب) ۵ قورئان دمه فرموی:
﴿وَحِفَانٌ كَالْجَوَابِ﴾.

اَلْجَثْ: که ره شان ۵ شانه هه نگوین ۵
هه رشتیک تیکه ل هه نگوینه که
بووبی له باله ههنگو ههنگی مردو.
اَلْجَثْ: هه ر به رزاییه که له زهوی جیابووبیته وه
که مێک له رو به ره که ی به رز بووبیته وه
وهکوو ته پۆلکه.

الجبأ: ئاوی کوکراوه ی ناو حه وزو
عه مباراو ۵ فه راخی گلینی بیرو
حه وزی ناو، (ك: أجباء).

المِجْثُ: لاشه، (ك: جُثْ واجْثْ).

اجْثَالُ الشَّعْرِ والریش: قژه که فش بووه،
قژ بوو.

اَلْجَثِيَّةُ: پوره ههنگ، (ك: جَثْ).

اجْثَالُ الطَّائِرِ: بالنده که په رو بالی خوی
فش کردنه وه.

اَلْمُجْثَثُ: په کی که له به حره کانی

اجْثَالُ النَّبَاتِ: روه که که به رز بووه و
لێک هالا.

عه روز، هه ر له سه ره رده می
عه باسییه کانه وه شاعیران به وه
راهاتون شیعه ره کانیان به زۆری
له سه ر ئه م کیشه وتوو.

اجْثَالُ فُلَانٍ: فلانکه سه رقی هه لساو
خوی ناماده کرد بۆ شه ر.

المجْثاث: ئاسنیکه نه مامه خورمای پی
هه لده که ندرئ، (ك: مجاثث).

اجْثَالُ الشَّيْءِ: شته که رانویئندرا.

اَلْمِجْثَةُ: به مانا (المجْثاث) دئ.

جَثْ النحل جَثْ: ههنگه که ویزه ی هاتو
دهنگی دایه وه.

جَثْجَثُ البرق: بروسکه که دریزه ی کیشا.

جَثْ الشَّيْءِ: شته که ی هه لکه ند ۵ به ریه وه.

تَجَثَّجَتِ الشَّعْرُ وَالنَّبَاتُ: مووه کان
روه که کان زۆرو په ر بون.

جَثْ العسل: ههنگوینه که ی به که ره شانه وه
دهره یئا، شانه ههنگوینه که ی

تَجَثَّجَتِ الطَّائِرُ: بالنده که خوی راوه شاند.

اَلْجُثَاثُ: قژو موو ۵ گزوگیای په روچه ر.
اَلْجُثَاثُ: به مانا (الجنجاث) دئ ۵

گیاهه که له ده شتا ده روئ گوله که ی
زه ردو بـوونی خو شـه.

جَثَلَتْهُ الرِّيحُ جَثَلًا: ره‌شبه‌بایه‌که بردی و
فرپاندی.

جَثَلَ الشَّجَرُ وَالنَّبَاتُ وَالشَّعْرُ جَثَالَةً وَجَثُولَةً:
دره‌خته‌که روومه‌که‌که قژه‌که دریز
بوو تیک هالا.

الْجَثَالَةُ: گهلای هه‌لومه‌ریوی دره‌خت.

الْجَثَلَةُ: میروه ره‌شهی گه‌وره، (ك):
جَثَل).

الْجاثلیق: به‌لای هه‌ندی تاقم و پیری
مه‌سیحیه خۆره‌ه‌لاییه‌کانه‌وه
پیشه‌وای نوسقوف و که‌شیشه‌کانه،
(ك: جنالقة).

جَثَمَ الْحَيَوانُ وَالانْسَانُ جَثَمًا:
گیانله‌به‌ره‌که یان ئاده‌میزاده‌که
وه‌گری شوینه‌که‌ی خۆی بوو
به‌جیی نه‌هیشت، به‌زه‌وییه‌که‌وه
نوو‌ساو دئی پروای نه‌دا جیی بیلئ ۵
(فاصبحوا فی دراهم جاثین).

جَثَمَ صدره بالأرض: سنگی به‌زه‌وییه‌که
نوو‌سا.

جَثَمَ الطعام على المعدة: خواردمه‌نییه‌که
له‌سه‌ر مه‌عیده قورس بوو.

جَثَمَ الليل: شهو بوو به‌نیوه شهو.

جَثَمَ العِدْق: به‌رسیله خورماکه گه‌وره
بوو.

جَثَمَ الزرع: گژو گیاکه له‌زه‌وی به‌رز
بووه وه‌ستا.

جَثَمَ فلان الزاب وغره جثما: فلانکه‌س
گله‌که‌ی گرد کرده‌وه.

جَثَمَهُ: به‌ندی کرد هه‌تا مرد ۵

نیشانه‌یه‌کی داگردو تیری تیگرت ۵

له‌حه‌دیئی پیغه‌مبه‌ردا هاتوووه
دمه‌هرموی: (نه‌ی عن المَجْثَمَةِ)

پیغه‌مبه‌ر (د.خ) نه‌هی کردوووه

له‌وه‌ی مه‌رێك بزنیك مریشكێك ۵

بکری به‌نیشانه‌و به‌ردی تی بگیرئ.

تَجَسَّمَ الطائر انشاء: باننده‌نیره‌که
سواری میینه‌که بوو.

الْجاثم: موته‌که و کابوس.

الْجَثَامُ: به‌مانا (الْجاثوم) دئ.

الْجَثَامَةُ: گیلی گه‌وج که هه‌رگیز

پیاوه‌تی ئی نه‌وه‌شیته‌وه ۵ ته‌مبه‌لی

ته‌وه‌زه‌لیکی وه‌ها که هه‌رگیز

نایه‌وئ جوله‌بکا ۵ مۆته‌که

الْجَثَمُ: موته‌که.

الْجَثَمَانُ: لاشه‌و جه‌سته، شه‌خص و

که‌سایه‌تی

الْجَثَمَةُ: ته‌پۆلکه، گردۆلکه.

الْجَثَمَةُ: ته‌مبه‌ل و ته‌وه‌زه‌ل که هه‌رگیز

مه‌یلی جم و جولی نیه ۵ مۆته‌که.

جَثَا جَثْرًا وَجَثْرًا: له‌سه‌ر نه‌ژنۆی دانیش

۵ یا له‌سه‌ر سه‌ره‌په‌نجی راوه‌ستا ۵

ده‌گوترئ: (هر جاث) ۵ قورئان

دمه‌هرموی: ﴿وَتَرَى كُلُّ أُمَّةٍ جَآئِلَةً﴾،

(ك: جِئِي وَجِئِي) ۵ قورئان

دمه‌هرموی: ﴿ثُمَّ لَنُخْضِرَنَّ لَهُمْ جَوْلًا

جَهَنَّمَ جِئًا﴾ به‌قیرائه‌تیک (جِئِيَا)

خویندر او مته‌وه.

جنا الإبل ونحوها جنوا: حوشره کانی
کۆکرده وه.

جائی فلان فلاناً: فلانکهس به ته نیشت
فلانکه وه دانیشت.

جائی رکبته الی رکبته: نه ژنوی به
نه ژنویه وه نوساند.

جئاً: به مانا (اجئاه) دئ.

جئائرا مجئاءه وجئاء: له کاتی کئشه وه
دهمه دهمج دا بویه کتر هه ئسانه سه ری،
یان هه ئسانه سه رجۆک بویه کتری.

اجئاء: پاداشت، نه ندازه، هینه ده
ده گوترئ: (عددهم جئاء مئة).

الجئاء: به مانا (الجئاء).

الجئوة: کۆمه له گل، گۆر، جهسته، پشکۆ
ناگر، (ك: جئئ و جئئ).

جَجَجَج: په له ی کردو به گورجی بۆ
کاره که جوو ه شانازی به پیاو
ماقول و گه وه پیاوانی
نه ته وه که په وه کرد.

جَجَجَت فلانة: فلان ئافه رت پیاو
ماقول ئیکی که م وئنه ی ئ بووه.

جَجَج فلان: فلانکهس سه رومر پیه کانی
خویانی هه ژمار کردن ه گه پانه وه وه
پاشه کشه کردن ه ده گوترئ: (جلوا
ثم جَجَجَحوا): هه له مە تیان بردو
پاشان گه پانه وه.

جَجَج عن الشيء: وازی له شته که هیناو
دواکه وت.

الجَجَج: گه وه پیاو سه رومرو

به خشنده و خاوهن که ره م.
الجَجَج: به ران.

جَعَّ جَعاً: رایکیشایه وه، رای خست

أَجَعَتِ السَّبْعَةُ والكلبة: درنده که یان

سه گه که ئاوس بوو سکی زل بوو

نزیك بوو بزئ و بیچۆی بیئ ه

ده گوترئ: (أَجَعَتِ الْمَرْأَةُ) ئافه رته که

دوگیان بوو، سکی گه وه بوو نزیك

بوو مندالی بیئ ه له هه دیخی

پیغه مبه ردا هاتوو ه که ته شریفی

(مَرُّ بامرأة مُجَحَّ فَسأل عنها) به لای

ئافه رته ئیکی دووگیانی نزیك مندال

بووندا تیپه ری پرسیری کرد نه مه

کئیه ه؟ عه رزیان کرد نه مه

که نیه زکی فلانکه سه.

الْجَجَّ النَّبَات على الأرض: گیاو گزه

که به پاش داچۆوه، به رز نه بووه وه،

به سه ر زه وی دا بلاو بووه.

الجَعَّة: دره ختیك که به سه ر زه وی دا

بلاو بیته وه وه به رز نه بیته وه.

جَعَدَ الأمرُ ربه جحداً وجحرداً: وئپرای

زان یاری به شته که ره تی بکاته وه وه

به روائ پی نه کا ه له قورناندا

ده ره رموی: (وجحدوا بها

وَأَسْتَيْقَتْنَهَا).

جَعَدَ فلاناً حقاً وحقه: ئینکاری مافی

فلانکه سی کردو دانی پیا نه نا.

جَعَدَ جَحْداً: خیره بیرى که م بوو له بهر

نه بوونی یان به هو ی چروکی و رژی به وه

ه (هو جَعَدَ، أَجَحَدَ وهي جحداً).

جَحَدَ الْعَامُ: سالتی کی کهم باران بوو (جَحَدَ
الأرض) زهوی وشك ههلاتو بی
خیریو بیړ بوو ۵ (جَحَدَ النبات) گزو
گیاکه کهم بوو بهردهوام نهبوو
(جَحَدَ العیش): ژپانی تهنگو
کوله مهرگی بوو.
أَجَدَ: مال و سامانه کهی به فیرو روی ۵
خیریو بیړی کهم بوو.
أَجَدَ فُلَانًا: فلانکه سی بهرزدو چروک
لهقه له مدا.
المجود: ټینکاری کردن ۵ (لَمْ الْجُحُود)
لهزاراوهی نه حویپاندا بهو (لام) ه،
دهگوتری بجپته سهر فیعلی
موضاریعی نهفی کراو وهکوو
دمه رموی: (وما كان الله ليعذبهم
وانت فيهم) و (لم يكن الله ليغفر).
جَحَدَرُ: خستیه سهر زهوی و ټیکیه وه گلاند.
تَجَحَّرَ: ترپل بوو ټیکه وه گلا ۵
(تَجَحَّرَ الطائر) بالنده که کهوته
جم و جول و فری.
الْبَحْدَرُ: پیاوی کورته بالآ، (ك:
جحادر) ه.
جَحَدَلُ فُلَانٍ: فلانکه س دوی هه ژاری
دهوله مهند بوو.
جَحَدَلُ الْمَالِ وَغِيْرِهِ: مال و سامانی
کوکرده وه ۵ (جَحَدَلُ الرعاء)
زهرفه کهی پر کرد.
جَحَدَلُ فُلَانًا: فلانکه سی خسته سهر
زهوی، یان که له بجهی کرد.

جَحَدَلُ الدَابَّةِ: ولاغه کهی به کری گرت.
الْجَحْدَلُ وَالْجَحْدَلُ: مندانی قهله وو
تیکسمرپاو.
جَحَرُ الضَّبِّ وَخَوُه: سوسه مار، بز مژه که
چووه کونه وه.
جَحَرُ الْحَيَوَانِ: نازه له که دواکه وت (جَحَرُ
الخير) خیر دواکه وت.
جَحَرُ الْعَامُ: ساله که بی باران بوو ۵ (جَحَرُ
عينه) چاوی به قولاجون.
جَحَرُ الْحَيَوَانِ: نازه له کهی کرده ناو
کونه که یه وه.
أَجَحَرُ الْقَوْمِ: نهته وه که کهوتنه گرانی و
نه بوونیه وه.
أَجَحَرُ الْعَامُ: ساله که بارانی نه بوو.
أَجَحَرُ الضَّبِّ: سوسه مار کهی خسته
کونه که وه ۵ دهگوتری: (أَجَحَرَتِ
السنة الناس): ساله که خه لکه کهی
خسته ژپانیکی کوله مهرگی و
نه بوونی بزپویه وه.
أَجَحَرَهُ إِلَيْهِ: ناچاری کردو په نای پی
برده بهر فلان....
أَجَحَّرَ جُحْرًا: ژوری بنیاتنا، کردی
به شوینی تیدا حه وانه وه
إِنْجَحَرَ: چووه ناو کونه وه، چووه کولانه وه.
تَجَحَّرَ: به مانا (الجَحَر) دی.
الْجَحْرُ: چالیکه، کولانه به که، کونیکه
دمعباو گیانله بهری بجوک دهیکه نه
شوینی تیدا حه وانه وهی خوین،
(ك: جُحُور، أبحار، جَحْرَة).

الْمَجْرُؤُ: سائی بج بارانی و گرانى و
زيانتالى.

الْمَجْرُؤُ: په ناو پاسارو شوینى تیدا
حه وانه، (ك: مجاخر).

جَحَشٌ عَنْهُ: لیبى گۆشه گریوو، تهنه
كهوت (هو جاحش وجحش).

جَحَشٌ الْجُلْدُ: پیسته كهى روشاند، بریندارى
كرد، له حه دپیدا هاتوو دهلئ: (سقط
من فرس فجحش شقة) له نه سپه كه
كهوته خواره وه لایه كى روشا.

جَاحَشٌ عَنْ نَفْسِهِ وَغَيْرِهِ مَجَاحَشَةً
وَجَعَالاً: بهرگرى له خوى و غه پرى
خوى كرد شه پى كرد، دهگوترئ:
(فلان يجاحش عن خيط رقبة)

فلانكس بهرگرى له گیانى خوى
دهكا ه له حه دپیش پیغه مبهردا
دهرباره شایه تیدانى
نه دنامانه كانی جهسته له رۆزى
قیامه تدا هاتوو دهلئ: (بعداً لكن
وسحقاً فمكن كنت أجاحش).

جَاحَشُ الْقَوْمِ: پالپه ستوى
كۆمه نه كهى داو قهره بانقى كردن.
جَاحَشُ الْأَمْرِ: دهستى له كار ه كه
وهر داو ريك و پىكى كرد.

الْجَحَشُ: جاشه كه ر، (ك: جعاش) ه
كه سيك له راو بۆجوونى خوى لانه دا
پى دهگوترئ (هو جَحَشٌ وحده).

الْمَجْشُؤُ: جاشولكه كه رى مى ه
گورزمه كه خورى پان مو له باسك

دهره آئیندرئ و دهرتسرئ، (ك:
جحاش) ه.

جَحَطْتُ عَيْنَهُ وَجَعَوْلاً: چاوى زهق بوو،
چاوى دهرپه پى (هي جاحطة وهر
جاحظ)، (ك: جحظ) ه.

جَحَظَ إِلَيْهِ عَمَلُهُ جَحْظاً: سهبرى كردو
خرابه كانی پى نیشان دان.

جَحَظَ: چاوى تى پرى (جَحَظَ إِلَيْهِ
بصره) چاوى تى پرى.

تَبَاحَظَ فِي كَلَامِهِ: له قسه كردنى دا
لاساى جاحيظى كرده وه (جاحظ)
زانایه كى عهرمه خه كى به صرايه
ناوى عه مری كورپ به حره و سالى
(۲۵۵ى ه) مردوو ه.

الْمَاحِظَةُ: گلینه ی چاو.

الْمَاحِظِيَّةُ: تاقمى كن له زانایانى عیلمى
كه لامو به موعته زيله به ناوبانگن
جارى واهیه پالیان ددهن به
جاحيظه وه.

الْبَحَاطُ: دهرپه پى گلینه ی چاو:
دهور و به رى گلینه ی كه ه گلینه
چاوى زهق.

جَحَفَ فُلَانٌ مَعَ فُلَانٍ جَحْفًا: فلان له گه ل
فلان مه پلى به گتریان كرد، روى
تیکرد.

جَحَفَ الشَّيْءُ: توپكلى له شته كه دامالى ه
شته كهى هه لگرت و بردى.

جَحَفَ الْكُرَّةُ مِنْ وَجْهِ الْأَرْضِ: به نامیری
سه وله جان توپه كهى فپراند.

جَحَفَ الشَّيْءُ بِرَجُلٍ: شته‌کە‌ی به‌قاج هی‌ناو

برد بۆ نه‌وه‌ی بی‌هاوی

جَحَفَ الرَّجُلُ: بی‌اوه‌که‌ سکی چو، تووشی

نه‌خۆشی سکچون بوو.

جَحَفَ الشَّيْءُ: شته‌کە‌ی هه‌لگرت و رای دا.

جاحف الرَّجُلُ وبه: پالنه‌ به‌ستۆی داو

وه‌گیرى هی‌نا.

جاحف عنه: به‌رگری ئی کرد.

اجحف به: بردی ۵ زۆری هه‌ول‌دا زیانی

پێ بگه‌یه‌نئ.

اجحف بهم الفقر: هه‌زاری هیچی پێ

نه‌هیشتن هه‌موو مال و سامانی

فه‌وتانندن ۵ نیامی عومهر له‌بارهی

زه‌کاته‌وه‌ به‌عه‌دی گوت (اغما فَرَضْتُ

لَقَرْمٍ اَجَحَفْتُ بِهِمُ الْفَاةَ) زه‌کاتم

داناوه‌ بۆ که‌سانێک هه‌زاری برستی

ئێ برپین

اجحف بهم فلان: فلانکه‌س زیاد له‌توانا

نه‌رکی خسته‌ سه‌رشانیان

اجحف ماء البئر: ناوی بیره‌کە‌ی

هه‌لێنجا.

اجتحف الكرة من رجه الأرض: تۆپه‌کە‌ی

فرپاند.

اجحف الشيء: شته‌کە‌ی ئێ ستاند.

تباحفوا الكرة بينهم: تۆپه‌که‌یان

له‌نیوان خۆیاندا هی‌ناو برد، به‌

سه‌وله‌جان له‌یه‌کتریان فرپاند ۵ له‌

حه‌دیثدا هاتوو ده‌ئ: (خذلوا العطاء

ما كان عطاءً فاذا تباحفت قريش الملك

بينم فارفضوه).

تباحفوا في القتال: به‌گۆچان و عه‌صاو

شمشیر به‌لاماری یه‌کتریاندا.

المُحَافُ: سکچون به‌هۆی زۆر خواردنی

شتێکه‌وه‌ ۵

موت جحاف: نه‌مانی هه‌موو شتێک ۵

(سبل جحاف): لافاوێک هه‌موو

شتێک رادا.

الجحفه: پارچه‌یه‌ک له‌ رۆن ۵ جۆرێک

له‌ سکچوون پاشماوه‌ی ئاو به‌

قه‌راخی هه‌وزه‌که‌وه‌ ۵ پێ به‌مستی

ئاده‌میزاد له‌خۆراک و شتی تر ۵

جیگا به‌که‌ له‌ نیوان مه‌که‌که‌ و

مه‌دینه‌دا.

جحفلة: خستی و تیری تیگرت

تجحفل القوم: خه‌لکه‌که‌ کۆبونه‌وه‌

الجحفل: سوپای زۆرو قه‌ره‌باغ، (ك:

جحافل)

الجحفلة: به‌گیانله‌به‌ری سمداری وه‌کوو

گوێدریزو نه‌سپو هی‌ستر ده‌گوتری،

(ك: جحافل).

جَحَلَهُ جَحَلًا: به‌زه‌وی داو خستی.

جَحَلَهُ: زێدهره‌وی کرد له‌ به‌زه‌ویداوانی

دا زۆر به‌توندی خستی.

الجحَالُ: زه‌هری کوشنده‌.

الجَحْلُ: هه‌رشتێک که‌ته‌و زه‌به‌للاج بێ ۵

بالتهدی حیرباء یان جۆرێک له‌

حیرباء ۵ شای هه‌نگ، (ك: جحول

جحلان).

جَحَمُ النَّارِ جَحْمًا: ناگره‌ک‌هی کرده‌وه.

جَحَمَ الرَّجُلُ عَيْنَهُ: چاوی کردنه‌وه و
نافوق‌چینه‌وه ۵ ده‌گوترئ: (عین
جامه).

جَعَمَتِ النَّارُ جَحْمًا وَجُعْمًا: وْجُعْمًا:
ناگره‌ک‌ه زۆر بوو به‌ره‌ی سه‌نده‌وه
بلی‌سه‌ی‌دا.

جَعَمَتِ الْعَيْنَانِ: وْیَرای گه‌ورم‌هی
چاوه‌کان سوراییان زۆر بوو ۵ (هر
أَجَحَمَ وَهِيَ جَحْمَاءُ)، (ك: جحَم).

أَجَحَمَ عَنْهُ: وازی لَی هِنَا ۵ (أَجَحَمَ
الرُّجُلَ وَغَيْرُهُ): خه‌ریک بوو پیاوه‌ک‌ه
بفه‌وتینئ.

جَعَمَهُ بَعِينَهُ: چاوی تی به‌رین و زۆری
سه‌ر کردو چاوی لَی لانه‌دا.

تَجَاعَمَ: ته‌نگی پی هه‌لچنراو که‌وته
ته‌نگانه‌وه ۵ به‌خه‌م و خه‌فه‌ت و
رژدی و جه‌روکی خو‌ی خواره‌ده‌وه و
ناوسکی هه‌لق‌ر‌جا.

تَجَعَّمَ: به‌مانا (تَجَامَح) دئ.

الْجَاهِمُ: بشکۆ ناگری زۆر گه‌ش و زوو
هه‌ل‌گیرساو ۵ شو‌پنی زۆر گه‌رم
(جَاهِمُ الْحَرْبِ) ناو جه‌رگ‌هی شه‌ر ۵
گه‌رم‌هی جه‌نگ له‌په‌ندی پیشیناندا
هاتوو (بَيْنَ الرُّغَيْفِ وَجَاهِمِ التَّنُورِ).

الْجِعَامُ: نه‌خو‌ش‌یی‌ه‌که توشی چاوی
ناده‌میزاد ده‌بی چاوی ده‌هاوسئ ۵
هه‌روا دمه‌ده‌یک‌ه سه‌گ ده‌یگری
دمه‌ده سه‌گی پسئ ده‌گوترئ،

چاره‌سه‌ری نه‌وه‌یه ناو جه‌وانی
سه‌گ‌ه‌که داخ ده‌گهن.

الْجَحْمَةُ: ناگری بلی‌سه‌دار هه‌رچه‌ق‌رج
که‌رو سامناک (الْجَحْمَةُ) به‌مانا
(الْجَحْمَةُ) دئ.

الْجَحِيمُ: به‌مانا (الْجَحْمَةُ) دئ ۵ ناو‌یک‌ه
له‌ناوه‌کانی دۆزه‌خ ۵ قورن‌ان
دمه‌ه‌رموئ: ﴿قَالُوا ابْتِرَأْ لَهُ بَنِيَانًا
فَأَلْقَوْهُ فِي الْجَحِيمِ﴾.

الْجَحْمَرُشُ مِنَ النِّسَاءِ: نا‌هرمتی که‌ته‌و
زه‌لام ۵ په‌ره‌ژنی به‌سالا‌چو ۵ وش‌تری
به‌سالا‌چو، (ك: جحامر) ۵.

جَحَنَ جَحْنًا: پیداو‌یستی مال و منداله‌کانی
ده‌سته‌به‌ر نه‌کرد جا یان له‌به‌ر
هه‌زاری یان له‌به‌ر رژدی.

جَحَنَ جَحْنًا وَجَحَانَةً: خورا‌که‌ک‌هی خراپ
بوو، توشی به‌ده‌خو‌راکی بووه،
گه‌شه‌کردنی زۆر سسته ۵ (هر
جَحَنَ) نه‌و کورته بالا‌یه ۵ له‌په‌ندی
پیشیناندا هاتوو ده‌لئ: (عَجَبٌ مِنْ
أَنْ يَحْيَى مِنْ جَحَنٍ خَيْرٌ) زۆر سه‌په‌رو
جی‌گی‌ای سه‌رسو‌رمانه‌ که‌ خیر
له‌کورته بالا ده‌ست بکه‌وئ.

أَجَحَنَ عَلَى عِيَالِهِ: به‌مانا (جَحَنَ) دئ.

جَحَنَ: به‌مانا (جَحَنَ) دئ.

الْجَحْنُ: شه‌ته‌ل‌گی‌ای تینوی لاواز.

جَحَا بِالْمَكَانِ جَحْرًا: له‌و شو‌پنه‌ مایه‌وه
(جَحَا الشَّيْءُ): له‌ بیخ شته‌ک‌هی
دمه‌ه‌ینا.

اجْتَحَى الشَّيْءُ: شته‌ک‌ه‌ی له بیخ
دهره‌یتا.

جَحَا: پیاوێکه زۆر رودای سه‌یری پال
ده‌درین و بۆ پێکه‌نین ده‌یانگێڕنه‌وه
ناوه‌ک‌ه‌ی (أَبْرَ الْفُصْنِ دَجِينَ بِنِ
ثابت) ه.

جَحَّ بِرَجْلِهِ جَحَاً: به‌هاچی ته‌پ و تۆزی
به‌رپاکرد.

جَحَّ فِي صَلَاتِهِ: له‌سوژده‌دا گه‌ده‌ی له‌ رانی
جیا کرده‌وه دوو بایی له‌که‌له‌ک‌ه‌ی
خۆی دوور خستنه‌وه ه له‌حه‌ده‌یدا
هاتوو ده‌لی: (أَنَّهُ كَانَ إِذَا سَجَدَ
جَحَّ).

جَحَّ بِرَجْلِهِ جَحْوًا: به‌هاچی ته‌پ و تۆزی
به‌رپاکرد

جَحَا الْكَوْزَ: گۆزه‌ک‌ه‌ی قَلَب کرده‌وه.

جَحَّى الشَّيْخُ: پیره‌مێرده‌که‌ پش‌تی کۆم
بوو.

جَحَّى الرَّجُلُ فِي سَجُودِهِ: پیاوه‌که
له‌سوورژه‌ک‌ه‌ی دا هه‌ردوبایی
له‌که‌له‌ک‌ه‌ی دوور خستنه‌وه.

جَحَّى عَلَى الْمَجْمَرِ: له‌سه‌ر ئاگردانه‌که
بوخاری په‌یدا کرد ه له‌به‌رده‌وام‌بوون
له‌سه‌ر کاره‌ک‌ه‌ی وازی ه‌یتا و لای دا.

جَحَّى اللَّيْلُ: شه‌وه‌که‌ رو‌ی ه (جَحَّى النَّجْمُ)
ئه‌ستێرمان به‌ره‌و ئاوابوون رو‌یشتن.

جَحَّى الْكَوْزَ: گۆزه‌ک‌ه‌ی لار کرده‌وه.

جَحَّى الْكَوْزَ: گۆزه‌که‌ لاریوو ه (جَحَّى
الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْمَرِ): پیاوه‌که‌ له‌سه‌ر

ئاگردانه‌که‌ بوخاری دروست کرد.

جَدَبَ الْمَكَانُ جَدْبًا: شوێنه‌که‌ وشك بوو
چونکه‌ ناوه‌ک‌ه‌ی ئی لادرا ه ئه‌و ناوه‌ی
له‌وه‌پیش ده‌هاته سه‌ری لێی بپا.
جَدَبَ الشَّيْءُ: ره‌خنه‌ی له‌ شته‌که‌ گرت و
زه‌می کرد.

جَدَبَ الْمَكَانُ جَدْبًا: به‌مانا (جَدَبَ) دئ ه
(هو جذب وجدة وجذب).

أَجْدَبَ الْمَكَانُ: شوێنه‌که‌ وشك بوو ه
ده‌گوتری: (أَجْدَبَتِ السَّنَةُ) ساله‌که‌
قات و قری بوو (أَجْدَبَ الْقَوْمُ):
ئه‌ته‌وه‌که‌ توشی به‌لای گرانی و قات و
قری هاتن ه له‌په‌ندی پێش‌یناندا
هاتوو ده‌لی: (مَنْ أَجْدَبَ إِنْتَجَحَ).

أَجْدَبَ الْأَرْضَ: زه‌ویه‌ک‌ه‌ی به‌وشکی
بئ ناوی بین.

أَجْدَبَ فُلَانًا: فلانکه‌سی له‌و شوێنه‌ دانا
به‌لام دئی نه‌یگرت و پێی خو‌ش
نه‌بوو هه‌رچه‌نده‌ زه‌ویه‌که‌
به‌پیت و به‌ره‌که‌ت بوو.

جَادَبَتِ الْأَبْلُ الْعَامَ: سالی سالی گارا‌نه
خو‌شتر نه‌بوو، وشك بوو
له‌وه‌ر نه‌بوو وای لێهات خو‌شتره‌کان
چیلکه‌و چه‌وێتی له‌وه‌ری گۆنیان
ده‌خوارد و پو‌ش و په‌لاشی په‌ناو
پاساریان ده‌خوارد.

تَجَدَّبَ: به‌ناخو‌شی زانی و پێی ناخو‌ش بوو.
الْأَجْدَبُ مِنَ الْأَمَكَةِ: زه‌وی وشك که
ئاوی بۆ نه‌یه‌ و بارانی ئی نه‌باری،
(ك: جَدَبَ).

المَجْدَابُ: زهوییه که چاو و پروانی
نه وهی لینا کرئ بهر و بووم و
دانه و نیلهی ئی بهرهم بهیترئ، (ک):
مَجَادِب).

اجْتَدَتْ: گۆری دیار یکرد، ههلی کهند
الجَدَتْ: گۆر، (ک: أحداث) ه قورئان
دمفه رموی: ﴿فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ
إِلَى رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ﴾.
الْجَدُّ: زهوی تهختی سهخت.

الجَدُّ: گیانه بهر یکه وه کوو کولله
به شهو ده جریوینئ ه بالوکه به که
له چاو بیته دهر، (ک: جَدَّاجِد).
جَدَحَ السَّوِيقَ وَغیره فی الماء وَغیره جَدْحًا:
قاومه کهی تیکه لاوی ئاو کردو
تیکی هه ئدا به که و چکی دوقاقه.
جَدَحَ الشَّرَابَ: شهرا به کهی به که و گیر
تیک هه ئدا.

جَدَحَ: به مانا (جَدَحَ) دئ.
المَجْدَحُ: تهخته دار یکه به سه ره که به وه
دوو پارچه داری تیگگیر او پیوهی
به یه و مست کراوه ه ماستاوو شهرا بو
نه و جوړه شتانهی پی تیک
هه ئه ددرئ، (ک: مجادیح) ه.

جَدَّ جَدًّا: گه و رهو شکومه ننده ه قورئان
دمفه رموی: ﴿وَأَلَّهَ تَعَالَى جَدُّ رَبَّنَا مَا
الْخَدَّ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا﴾.

جَدَّ فی الأمر: کۆششی کرد هه و ئی دا.
جَدَّ الشَّيْ جَدًّا وَجَدَادًا: شته کهی بر په مه وه ه
ده گوترئ: جَدَّ الثَّغْلَ: بهری دار

خورما کهی ئی کرده وه، هیشو هکانی برین.
جَدَّ بِالشَّيْ جَدًّا: پیی گه پی.

جَدَّ اللَّدِي وَالضَّرْع جَدًّا: مه که که یان
گوانه که وشکی کرد شیر ی تیدانه ما
ه ده گوترئ: (جَدَّتِ الشَّاةُ وَغَرَهَا:
مه ره که شیر ی کهم بو گوانه کانی
وشک بوون، (هی جَدَّاءُ)، (ک: جَدَّ).
جَدَّ: بهخت و شانسی هه بوو (هر مجدرد).

أَجَدُّ فَلَانٍ: فلان کهس که و ته هه و ئدان و
تیکۆشان و گرنگی دان به کاره کانی ه
رینگای دهشت و راستی گرته بهر ه
(أَجَدَّ فِي الْأَمْرِ) له کاره که دا دئسوژی
نواندو کۆششی کرد.

أَجَدَّ الطَّرِيقَ: رینگا که تهخت بوو،
کۆسپ و ته گهری تیدانه مان.
أَجَدَّ النَّخْلَ: خورما که کاتی رینی هات.
أَجَدَّ الشَّيْئَ: شته کهی هی نایه دی و
به ره می هی نا.

أَجَدَّ ثَوْبًا: کراسی تازهی له بهر کرد ه له
پهن دی پیشیناندا هاتوو: (أَبْلَ
وَأَجَدَّ وَاحِدَ الْكَاسِ) پۆشاک کۆن
ده کهم و تازه له بهر ده کهم و سوپاسی
خودا ده کهم.

أَجَدَّ السَّيْرَ: په لهی کرد له رویشتندا.
أَجَدَّ أَمْرَهُ: کیشو و نیزاعی له گه ئدا کرد.
جَدَّدَ الشَّيْئَ: شته کهی تازه کرده وه
ده گوترئ: (جَدَّدَ الْعَهْدَ) په یمان و
به ئینی تازه کرده وه.

جَدَّدَ ثَوْبًا: کراسه کهی به تازه پی له بهر کرد.

تَجَدَّدُ الضَّرْعُ: گوانه که شیرى له بهر
رویی، شیرى تیدانه ما.

إِسْتَجَدَّ الشَّيْئُ: شته که تازه بووه وه.

إِسْتَجَدَّ الشَّيْئُ: شته که ی پهیدا کردو
تازه ی کرده وه.

الْأَجْدُ مِنَ الْأَعْوَامِ: وشکه سال، سالی بی
بارانى.

الْأَجْدَانُ: شه وو روژ.

الْجَادَةُ: ناوهرپاستى ریځاو شه قامه پری،
ریځای سهره کی، نه وو ریځایه ی

توله ری دینه وه سهر، (ک: جَوَادُ).

الْجَدَادَةُ: کاتى رنینى خورما.

الْجَدَادَةُ: تیک هالان و تیک چرژانى لقو
پوپی دارخورماو شتى تر.

الْجَدُّ: باوکی باوک (باپری) باوه گه وره

باوکی دایک، (ک: أجداد و جدد

و جدد و رزق و رزق و پله و

پایه و ریځى لای ناده میزاد

قهراخى چه وو روبار و شانسو

بهخت و له پهندي پيشیناندا هاتووه

(جَدُّكَ بِرَعَى لَعَمَلِكَ) شانسو بهخت

چاو دږى نيعمه ته کانت دهکا.

جَدَّ الحِنْطَةُ: روه کی که شکل و شیوه ی له ی

گنم دهچ و دهلین: نه م رووه که

له بنه پرتدا گنم بووه و گوږانى

به سهردا هاتووه.

الْجِدُّ: روبه رى زهوى و که نارى روبار

هه و پهرى شته دمگوتري: (فلان

محسن جد)، (هذا خطر جد عظيم).

الْجَدُّ: لایه کی شت و قهراخى روبار.

الْجَدُّ مِنَ الرِّجَالِ: پیاوی خاوه من شانسو
بهخت، (ک: جَدُّون).

الْجَدُّ: زهوى تهخت و بی گهندو له ند.

الْجَدَاءُ مِنَ الْأَبْلِ وَالْغَنَمِ: نه وو حوشتر و

مه پره گویى برابى.

الْجَدَاءُ مِنَ السِّنِّ: نه وو ساله په که م

بارانبى.

الْجَدَادُ مِنَ الْمَفَاوِزِ: نه وو دهشت و ساراپه یه

بی ناوبى.

الْجَدَادُ: ههر شتیک تیکهائى و باوهدش

به په کدا کا له لقو پوپی دهرخت و

له گوش و حه بل.

الْجَدَّةُ: که نارى روبار و به شیک لهشت

که رهنکی جیا بی له به شه کانی تر و

دهگوتري: (جَدَّةُ السَّمَاءِ) و (جَدَّةُ

الْجَبَلِ) و قورن دمهرموى: «وَمِنْ

الْجِبَالِ جَدَّةٌ بَيْضٌ وَخُمْرٌ مُخْتَلِفٌ

أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ» و هه روا

دهگوتري: (جَدَّةُ الْحَمَارِ): به زورى

نه وو په لاهى جهسته ی گوږدريز که

رهنکی جیادهمی ده که وینه پشتى.

الْجَدَّةُ: روبه رى زهوى و مله وانکه په که

دهکریته ملی سهگ، (ک: جَدَّة).

الْجَدِّيُّ مِنَ الرِّجَالِ: پیاوی به بهخت و

شانسو.

الْجَدِيدُ: روبه رى زهوى، (ک: أَجَدَةُ

و جَدُّد و جَدَّد).

الْجَدِيدُ: شـهـوو روژ.

الجديدة: بۆ مېنېنېه.

جديدتا السَّجَر والرَّحْل: نەولبادو

قوماشە نەرمەيە بەبەرى زېنەكە

يان كورتانەكەو دەلكېنرئ.

الْمُجَدَّدُ مِنَ الثِّيَاب: نەو پۇشاكەيە

خەتى جيا جياى تېداين.

جَدَرُ الْجَدْرِى فِي الْبَدَنِ جَدْرًا: ئاۋلەكە

لەجەستەى دەرکەوت.

جَدَرُ النَّبْت: روەكە كەسەرى لەخاك

دەرھېنا سەرمەتاي بەھار.

جَدَرٌ عُنُقُ الْحِمَارِ جَدْرًا: مىلى گۆنەرپۇرەكە

ھاوسا.

جَدَرُ الرَّجْلِ: پياۋەكە خۇى پال دىواردا،

خۇى لەپەنادىۋارەكە شاردەو.

جَدَرُ الشَّيْءِ جَدْرًا: دىۋار (شوراي) بۆ

شەكەكە كرد.

جَدَرٌ جَدْرًا: ئاۋلەى توش بوو.

جَدَرٌ ظَهْرُهُ: پىشتى ئاۋلەى ئى دەرکەوت.

جَدِرَتْ يَدُهُ: بەھۇى كارگردنەو دەستى

بلۇقايان كرد.

جَدَرٌ بَكَذَا وَلَهُ جِدَارَةٌ: شياۋى ئەۋمە،

جېنى خۇيەتى ئەۋە بۆ ئەۋ بى ۋ

(ھو جدير)، (ك: جدراء).

جَدَرُ النَّبْت: روەكەكە سەرى

دەرھېنا.

جَدَرٌ: ئاۋلەى توش بوو (ھو مجدور).

أَجْدَرُ النَّبْت: بەمانا (جَدَر) دى ۋ

دەگوترى: (أَجْدَرَتِ الْأَرْضُ)

زەۋپىيەكە گياى ئى روا.

أَجْدَرُ الشَّجَر: درەختەكە بەرو

بوۋومەكەى دەرکەوت بە ئەندازەى

دەنكە نۆك دەبى.

جَدَرُ النَّبْت: بەمانا (جَدَر) دى.

جَدَرُ الْبِنَاء: بالەخانەكەى رابەست.

جَدَرٌ: ئاۋلەى ئى ھات، توشى

نەخۇشى ئاۋلە بوو ۋ (ھو مُجَدَر).

أَجْدَرُ الْجِدَار: دىۋارەكەى ھەلچنى.

الْجِدَار: دىۋار، (ك: جَدَر)، لەقورنان دا

ھاتوۋە: (أَوْ مِنْ وَرَاءِ جَدْرٍ).

الْجَدَر: دىۋار، (ك: جدران) ۋ بىناغەى

دىۋار ۋ لەخەدىشدا ھاتوۋە دەلى:

(اسْقِ أَرْضَكَ حَتَّى يَبْلُغَ الْمَاءُ الْجَدْرَ)

زەۋپىيەكەت ئاۋبىدە تا ئاۋەكە دەگاتە

دىۋارى سياجەكە ۋ يان بىناغەى

دىۋارەكە.

الْجَدَرُ وَالْجَدَرُ: ھاوسانىكە لە قورگدا

پەيدا دەبى ۋ يان بەھۇى لىدان و

بىرىندار بوۋنەۋە پەيدا دەبى.

الْجَدَرُ: دەنكى ئەۋ مادىيەى كە

خورماى پى مۇتوربە دەكرئ ۋ

تەۋىلەۋ ئاغەلى مەرو بزن.

الْجَدَرُ: نەخۇشىيەكى پىستە لەم

نەخۇشەۋە دەگۆنرپۇرەۋە بۆ ھى

تر، پىستەكە بلۇق بلۇق دەۋستى و

كېم دەكاۋ دۋايى تۇنكەكەى رەق

ھەلدى.

الجدير: شوپنىك بە دەۋرىدا دىۋار

دەكرئ.

الجديرة: ناغهن و گهوړ که به وشکه
که لکه بکړی ۵ سروشت.

المجدار: دار ناوه، دانانی بالتویهک یان
هر رشتیکې تر لخوا کشتوکالدا
هه لمدری بؤ نه ووی درنډه
گیانله بهران سلی لی بکه نه ووه.

المجنرة: زهوییه کی ناوه لاوی ۵ شیاوو
لایه ق ۵ دهگوتری: (هذا الامر مجدة
لذلك) (ومجرة منه) شیاوی نه ووهیه.

المجرة: شیاو ۵ دهگوتری: (انه
لمجدور ان يفعل كذا) نه و شیاوی
نه ووهیه فلان کاریکا.

جَدَسَ الأثر جذوساً: له نه و روداوه یان
نه و باسه کی کولیه ووه.

جَدَسَ الشيء: شته که وشک بو ووه ره ق
هه لاهاتو پته و بوو.

جَدَسَ الأرض: زهوییه که به به یاری
مایه ووه به کشتوکالو نه مام تیدا
چه قانندن ناوه دان نه کرایه ووه (هر
جاس ووهی جادسة)، (ك: جواديس).

جَدَعَهُ جَدْعاً: لوتی بری، یان لایه کی
لوتی بری ۵ له په ندی پیشیناندا
هاتووه (لأمر ما جَدَعُ قَصيرٌ أنفه)
به نمونه دهیندریته ووه بؤ کاریک
هوکاره که ی شار دراو مې.

جَدَعَهُ: به ندی کردو خستیه چوار
چپوهی به نديخانه ووه.

جَدَعَ عباله: پيداويستی ژيانی مالو مندالی
که م کرده ووه، به باشی به خپوی نه کردن.

جَدَعَ الصبي: خوراکی خرابی دا به
منداله که.

جَدَعَ جَدْعاً: نه ندامیک له نه ندامه کانی
جهسته ی برېدرا (هر أجَدع وهي
جدعاء)، (ك: جُدْع).

جَدَعَ الغلام: منداله که خورا که کی خراب
بوو.

أَجَدَعَهُ: به مانا (جَدَع) دئ ۵ (جَدَعُ
فلاناً): به فلانکه سی گوت لوتت
به برین چی.

جَدَعَ النبات: رووه که که ی هه لپاچی
ریکی خست، وه چه ی کردو وشکه لی
کرد.

تَجَادَعَا: نه و دوو که سه دزایه تی
یه که تریان کاردو که ووتنه
به بریه ره کانی په کتری.

أَجْدَعُ مِنَ الكلال: له ووهو نالفی قورسو
خراب.

أَجْدَعَهُ: شوینی برینی نه ندامی
جهسته که، نه و به شهی ماوته ووه له
نه ندامه بر اووه که.

جَدَفَ الطائر جَدْفاً وجدوفاً: بالنده که
فری، باله کور تیله کانی بؤ دواوه
جولاند.

جَدَفَ الرجل في سيرة جَدْفاً: پیاووه
له رویشتنه که ی دا بالی هاویشتن،
دهستی هینان و بردن.

جَدَفَت المرأة: نافرته که هه نگاوی
کورتی هه لپا، له رویشتندا شه هاوی
پانی نه هاویشتن.

جَدَفَ الظُّبْيُ: ناسکه که بازی کورتی دا.

جَدَفَ الحادى: گورانی بیژى حوشره کان
(خودپسه خوينه که) له کاتى

گوزانيپه که دا دهنګى نووسا.

جَدَفَ السماء بالثلج: ناسمان به مفرى
باراند.

جَدَفَ الملاح السفينة والسفينة:

که شتيپه وانه که که شتيپه که به

سه و له که ليخوري

جَدَفَ الشئى: شته که به برى، برپيه وه لئى
کرده وه.

جَدَفْتُ يده: ده ستى برپيه وه (فلان

مجدوف عليه عيشه): فلانکه س ژيانى

کوله مهرگيپه، ژيانى ته نګى هپه.

أجدفوا: گرد بوونه وه کردپانه هاوارو
دهنګه دهنګ.

جَدَفَ بالنعمة: کوفرانى نيعه مه تى گرد

ناشکورى گرد (پيغه مېهر (د.خ)

فهرموويه تى (لا تَجِدُوا بنعمة الله)

به رامېهر نيعه ته گانې خودا

ناشکورى مه که ن.

الأجدف: کورته بالا.

الجدارف: ناو هه لکيش ناميرنکه ناوى

پې بهرز ده کړن ته وه بو زرعات و

کشوکال (ناعور).

أَجْدَفُ: شهرابى دانه پوشر او، يان

هه رشتنک ده مى زمرغه که هه پات

نه کرابى (خشتوخال و که فو

تلپى له شهراب گيرابى و فرى درابى

ه گور (کويه که ه (أجداف) ه.

الجدف: جه له ب (دهنګ و خشبه و

خرمه و ته پى کاتى راگردن.

المجداف: بالى بالنده، سه و له

به له مه وان (دارنکى درنزه، به لای

سهرپه وه شه پکه دارنکى پان هپه،

که شتى پې لى ده خو پردى.

جَدَلَ الغلام وولد الظبية وغيرها جدولاً:

منداله که هيزى پيدا گرد سهرپى

که وت دواى دايکى که وت.

جَدَلَ الشئى: شته که پته و بوو.

جَدَلَ الحبل جدلاً: پته که ه باداو گشتى گرد

زور تيك بالدره (دهگوترى: (رجل

مجدول الخلق): پياوېکى توندو توله

(حارية مجدولة الخلق) که نيزه کيکى

نه ندام جوان و رنک پيکه.

جَدَلَ الرجل: پياوه که ه خست و به زهوى

دادا (له ده مه ده مى و کيشه دا

به سهرپدا زال بوو (دهگوترى: (هر

جدل ومجدل ومجدال).

جَدَلَ الشئى: شته که باش به ستر او توندو

قايم و قول کړا، پته و بوو (هر

أجدل وهي جدلاء) (دهگوترى:

(ساعد أجدل) (ساق جدلاء) (درع

جدلاء)، (ك: جدل).

أَجْدَلَتِ الظبية: ناسکه که بيچو وه که

له ته کدا روى.

جَادَلَهُ مجادلة وجدلاً: کيشه له که لدا

کردو مونافه شهى گرد (فورشان

دمفه رموی: ﴿وَجَادِلْهُمْ بَالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾.

جَدْلُ: کوشتی، خستی، شهیدی کرد (المَجْدُلُ) شهیدکراو.

إِجْتَدَلَ الْقَلَامُ: منداڼه که گه وره بووه له گه ډایکیدا دپروا.

إِنْجَدَلَ: شهید بوو کوزرا ۵ (بُوَ مطاوعه یه).

تجادلا في الأمر: نیزاعیان بهرپاگرد که وخته کیشو نیزاعه وه.

تَجَدَّلَ: کوزرا، شهید بوو (بُوَ مطاوعه یه).

الأَجْدَلُ: بازو هڅو، (ك: أَجَادَلَ) ۵ له هڅه دپیدا هاتووه دمفه رموی: (بهری هری الأَجَادَل) وه کوو هڅو دادپته شت.

الأَجْدَلِي: به مانا (الأَجْدَل) دئ.

الْجِدَالُ: خورما که دهنکه کانی سه وزده بن و خرپکه دهن.

الْجِدَالَةُ: زهوی، یان زهوییه که لی وردی تیدا بی.

الْجِدَالُ: ښو که سهی خورمای کال و نه گه بیو دهمروشی ۵ ښو که سهی کوتر له قهقه سدا بهند دهکا.

الْجَدْلُ: رېبازیکی موناغه شو دمه دمپیه له نیوان دولایه نو زیاتردا هریه که یان به لگه ی خوی دپنځته وهو دپه وئ به لگه ی بهرامبهری پوچ بکاته وه، له لای زانا مهنطقیه

موسولمانه کان بریتیه له قیاس و بهرامبهری گردنیک که پیکدی له شتی سه لئندراوو مه شهوړ.

الْجَدْلُ: ښندامی جهسته ۵ ئیسقانی ساغ، (ك: أَجْدَالُ وَجْدُول) ۵ له هڅه دپشی عانی شده هاتووه دمفه رموی: (العقبة لَقَطْعُ جَدُولاً لا يَكْسِرُهَا عَظْمُكَ).

الْجَدْلُ: به مانا (الْجَدْل) دئ.

الْجَدْلَةُ: دمسکه وان ۵ ښو ښامپره ی له ناو شتیکی قولدا له ناو سندو لدا شتی پی ورد دهکری.

الْجَدْلِي: ښو که سهی نیسبهت به جیدال و موناغه شه بدری ۵ له لای زانا یانی عیلمی مهنطیق ښو که سه یه جه دهل به کار دپنځ ۵ هه روانا وه بُو کوتریک تازه بهرو بالی لی هاتبن نه توانی باش بهری.

الْجَدْلِيون: ښوانه ی که له جه دهل و دمه دمه می دا به ناو بانگن وه کوو سه و هه سلطانیه کانی پونان موخته زیله کانی موسولمانان.

الْجَدِيلُ: هه وساری توندو پته و له چهرم یان له موو ۵ ریشمه و میښ تهرن.

الْجَدِيلَةُ: قهقهزیکه له دار دروست دهکری بُو کوتر و کهو ۵ هڅو عه شیرمت ۵ ناوچه ۵ حال و رېبازو بیرو بوجون ۵ دهگوتری: (رکب جديلة رایه): په پرهوی بوجون و عه زیمه تی خوی گرد.

المجادلة: له زانستی دان و سان و گوشتو گودا،
مونا فقه شهو دمه دمه مییه بؤ دمر خستنی
راستی و بؤردانی بهرام بهر.

المجدل: باله خانه ی بهرز، (ك: مجادل) ه.

المجدام: بنکی لقه دارخورما.

المجدامة: نهو گوته گهمه ی ورد
نه کرابی.

المجدامیة من النخل: نهو دمر خسته
خورمایه به که لقو و بؤپی زور بن.

المجدامة: (المجدامة) ثافرت و بیایو

کورتیه بالا، (ك: جدم) ه تو یکتی

سهره وهی دمنکه دانه و نه.

المجدل: جۆگای ناو (جۆگه و جۆبار یکی

بچوکه لهزه وهی هه لده که ندری بؤ

نه وهی ناوی پیندا بیرئ بؤ ناو دیری

زرعات و باغ ه چمند هیلیکی راست

بکیشیرین و نهوجا به چهند هیلیکی

تر بپر دین بؤ نه وهی چهند

خانه به کی چوار گۆشه پیک بئ

نهمجار له ناو چوار گۆشه کاندای شتی

مه به ست بنووسری ده گوتری:

جه دوهلی زهر ب، جه دوهلی کار،

جه دوهلی حسیاب، جه دوهلی دهرس.

جدا فلانا و علیه جدراً و جداً: بهشی فلانی

دا، داوای خیر و سوودی ئی کرد.

جداه جدیاً: داوای سود و نه فعی ئی کرد.

أجدی الثیئ: شته که سوودی هه بوو.

أجدی فلان: فلان باران ئی دا، به باران

تهر بوو.

أجدی الجرح: برینه که خوینی ئی هات.

أجدی عنه: بئ ناتاجی کرد ه

پیندا و پستییه کانی بؤ دابین کرد

أجدی فلان: بهشی فلان که سی دا.

جدی الرجل والسرّج: ژیر زین و

پهشته مالی بؤ ولاغه که ی دروست

کرد، به مه بهستی پارێزگاری کردنی

پشتی ولاغ قوماشیکی نهرم

ده خرتیه ژیر زین و کورتانه وه.

أجداه: داوای بارانی کرد ه داوای

به خشش و عه طای لی کرد.

أجداه: به مانا (أجداه) دی.

الجدای: کولله، که هه ول و کۆشش دهکا

بؤ دهستکه وتنی هه موو شتی بؤ

نه وهی بیخوا.

الجدای: زه عفران.

الجدایا: به مانا (الجدای) دی.

الجداء: به خشش و عطا ه بارانی گشتی ه

له کاتی دوعا کردنی پیغه مه بهر (د.خ)

بؤ بارینی باران فهرمووی: (اللهم

اسقنا غيثاً غداً و جداً طبقاً) ه

ده گوتری: (خيرُ فلان جدا) خیری

فلان که س گشتیه بؤ هه موو که سه.

الجداء: ده و نه مه نندی و سوود و قازانج.

الجداء: نه نندازه ی حیسابی زهر ب،

ده گوتری ه (جدا ثلاثة في ثلاثة تسعة):

ناکام و نه نندازه ی سی جار سی نۆیه.

الجدایة: نیرو می له بیجوی ناسک که

گه پشته شهش مانگو به ره و ژوور،

(ك: جدایا).

الجَدَايَةُ: به مانا (الجَدَايَةُ) دئ.

الجَدْنَى: بارانی گشتی ۵ به خشش ۵
دهگوترئ: (شغلتنی النفقة على عيالي
عن الاتصال على غري).

الجَدْنِي: گیسکه نیر ۵ کار، بیچوی بز،
(ك: أجْد، جداء، جذيان) ۵ بورجیکی
ناسمانه له تهنیشت بورجی دهلو.

الجَدِيَّةُ: پارچه قوماشیک له ژیر زین و
کورتان دهکرتنه پشتی ولاغ.

الجَدِي: تهستیریکه نزیک قبيله به
تهستیره قبيله بهناویانگه.
الجَدِيَّةُ: خوینی رهوان ۵ رنگی دهم و
چاو ۵ پارچه میسک ۵ ناوچه ۵ ژیر
زین و ژیر کورتان.

إِجْدَارُ النَّبْتِ: رووهکهکه روا وهن بالای
نهکرد.

إِجْدَارُ فُلَانٍ: فلانکس هه نساپه سهر
چوکان بؤ جنیودان.

جَذَبَ الشَّهْرُ جَذْبًا: زوربهی مانگهکه
رقی.

جَذَبَ الشَّيْءُ: شتهکهی دریزکردوه ۵
له شوینی خوئی لایدا.

جَذَبَ الْمَاءَ مِنَ الْإِنَاءِ: بهدهم ناوهکهی
هه تلوشی له جامهکهوه.

جَذَبَ الرُّضِيعَ: شیرخوړهکهی له شیر برپیهوه.
جَذَبَ فُلَانٌ حَبْلَ رَصْلِهِ: فلانکس پهتی
پهپوهندی نیوان خوئی و خزم و
دوستی پچراند.

جَذَبَتِ الْمَرْأَةُ خَاطِرَهَا: نافرتهکه

خوازبینی کهرهکهی خوئی جوابکرد
داواکهی رهنکردهوه.

جَذَبَتِ النَّاقَةُ وَالْإِثْنَانُ لِبَنِيهَا مِنْ ضَرْعِهَا
جَذَابًا: حوشرتهکه یان دپلهکهرهکه
شیرهکهی هه لگرتهوه، شیرى نهدا ۵
(هي جاذبة وجاذب)، (ك: جواذب)
و (هي جذوب)، (ك: جذاب).

جَذَابُ الشَّيْءِ: له شوینی خوئی شتهکهی
لادا.

جَذَابٌ فَلَانًا الشَّيْءُ: لهسهر شتهکه
کیشهی لهگه فلانکس دا کرد.

اجْتَذَبَ الشَّيْءُ: کیشهی لهگه لدا کرد.

اجْتَذَبَ: دریز بووه (بؤ مطاوعه یه).

إِجْذَبَ اللُّحْمَ فِي السِّرِّ: خه لکهکه
پهله یان کرد له رویشتندا.

تَجَذَّبُوا الشَّيْءُ: کیشه یان تیدا کرد.

تَجَذَّبُ الشَّيْءُ: شتهکه دریز بووه.

تَجَذَّبَ اللَّبَنُ: شیرکهی خواریدهوه.

الْجَازِبَةُ: له زانستی رووهکناسیدا
رووهکیکه رونیکی بونخوشی نی

دهردئ، گه لاکه شى دهجوړئ ۵

له زانستی ماتماتیک دا بریتیه له

هیزیک کاردهکاته قه بارمیهکی

خاوون جول هه سهر ناستیک و

خیراییهکی عه مودی پښ ددها.

الْجَازِيَّةُ: حاله تیکه به هوئی هیزی

کیش نندپیه وه قه بارمیهکه

قه بارمیهکی تر کیش دهکا.

الْجَذْبُ: له زاروهی صوفیان دا دیاردهو

حاله تیکه به سهر نهفسی

جَذُّ: به مانا (جَذَّ) دئ.

جَذُّ اللَّحْمِ: داوای له نهته وهکهای کرد
شویننی بکهون به لام که سیان
به گوشتیان نه کردو به پیر
بانگه وازییه که وه نه چوون.

إِجَذَّ: برپیه وه، شکا، دووکه رت بوو،
که رکه رت بوو ۵ (بؤ مطاوعه یه).

تَجَذَّ: برپیه وه و شکا (بؤ مطاوعه یه).
الْجَذَّاءُ: برپاوه، شکنراوو که رت و پهرت
کراو، هورنان دهغه رموی: ﴿فَجَعَلَهُمْ
جَذَّاءًا إِلَّا كَبِيرًا لَهُمْ﴾.

الْجَذَّاءُ: به مانا (الْجَذَّاءُ) دئ.

الْجَذَّاءُ: ورده پارچه، نهو پارچانه ی له
برین و برپینه وه ی شتیک پهیدا دمن
وهکوو پارچه کاغزو پارچه مقهباو
پارچه قوماش. ۵ بهرده ورده ی زیر،
پارچه ورده ی زیو ۵ نهو پارچه
ومره قانه ی که ورده زانیاری کاتیان
له سر توماره تا ده خرینه سر
حساب پان ده خرینه ناو دهفته ری
سهرکی نووسینه وه ی باسه که، (ک):
جَذَّاءُ).

الْجَذَّاءُ: ددانی شکاو ۵ دهگوتری: (ید
جذاء) و (رحم جذاء) دهستی برپا.

الْجَذَّاءُ: پوژاکیک جهسته داپوژش ۵
دهگوتری: (ما علیه جذء) کراسیکی
له بهردا نییه له شی داپوژش.

الْجَذَّاءُ: پارچه یه که له کهل و په لی بی
که لکی شکاوو هری دراو، (ک): جذاء).

ناده میزاددا دئ بهو هویه وه دل ناگای
له و مزع و حالی خهلق نامینئ و
په یوهندی دهکا به عالمی بالآوه ۵
به لای نهفلاتونه وه (جهزبه) خیر و
بیری بالآیه ۵ هندی له صوفیه کان
دهلین: بریتیه له سوزو و هجد ۵ له
زانستی ریاضه دا (جهزب) بریتیه له
هیزیک به هوی نهو هیزموه قه بارمه ک
کار دهکاته سهر قه بارمه کی تر به بی
نه وه ی له نیوانیاندا په یوهندییه کی
ناشکرا هه بی.

الْجَذْبَةُ: دلی خورما، پیوی خورما، (ک):
جَذَب و جذاب).

الْجَذْبَةُ: پارچه، (ک): جذاب).

الْجُذَابُ: خوارده مه نییه که له گوشت و
برنج و شه کرو بوندوق دروست
دهکری.

الْمَجْذُوبُ: له زاراه ی صوفیاندا
که سیکه حهق کیشی کردبی بؤ
خزمت خوی و به هره و شکومه ندی
خوی به سهردا رشتبی به بی
ماندوبوون و خه لوه کیشان نهو
به هرمیه ی دهست که وتبی.

جَذَّ جَذًا: شکاندنی، برپیه وه، دهگوتری:
(هو جذید و مجذوذ) ۵ هورنان
دهغه رموی: ﴿عطاء غیر مجذوذ﴾.

جَذَّ الْجَبَلُ وَجَذَّ الشَّيْءُ: حهبله که ی بری
لیکی جیا کرده وه.

جَذَّ التَّخْلَ جَذًا وَجَذَّاءًا: هی شووه
خورماکانی هه لپین و جنینی.

الْمَجْدُ: لایه کی کلچوک، (ك: مَجْد) ه.

جَعَلَ الشَّيْءَ جَدْرًا: له بیخ دهری هینا.

اجْتَرَّ الشَّيْءُ: به مانا (جَدَره) دی.

اِنْجَتَرَ: برپاوه، کوئیابی هات.

الْجَدْرُ: بنه چهو بنه ماو بناغهی هه موو شتیک.

جَدَرُ الْبَات: نهو رهگو ریشهیه به زه ویدا

رَوْدَه چی و خَوْرَاک و مرده گری.

جَعَرَ الْعَدَد: له ژماردا به و ژمارهیه

ده گوتری: زهریی خوی پان زهریی

هیزی دووهمی ده گری ه بۆ نمونه

جهزری (۱۰۰) سه د ژماره (۱۰) به ه

جهزری (۲۵) ژماره پینجه، جهزری

ژماره (۵) دوجار زهر بگری (۱۲۵)

سه دو بیست و پینجه.

الْمُذَيِّر: له گیانله بهرو رووه کا،

پیکهاته به کی (عضوی) زور وردو

باریکه ه ریشاله کلوریکه که په که

له رووه کا پیوهی په یوهسته پان

ده مار له گیانله بهردا.

المَجْزور: له زانستی ریاضه دا نهو

نه ندازمه به که ده که ویتنه ژیر

نیشانه ی جه زره وه.

جَدَعَه جَدْعًا: شیلای، دهستی پیندا هینا،

(جَدَع الدَّابَّة) نازه له که ی له

شوینیکی بی له وهر به نندکرد.

جَدَعَ الرَّجُلُ عِبَالَهُ: پیاوه که خیرو بیری

خوی له مال و مندا له که ی گرتوه.

جَذَعَ بَيْنَ الْبَعِيرَيْنِ: هه ردوک حوشره که ی

به په تیک بهسته وه.

اجْتَذَعَ الْفَصِيلُ وَغَيْرُهُ: حوشره که بوو

به جه زهعه، واته: له جوار

سالییه وه پئی نایه پینج سالییه وه.

تَجَذَّعَ: خوی به خه مبار نیشان دا.

الْجَذْعُ مِنَ الرِّجَالِ: گهنجیک تازه

پینگه یشتیب ه له حوشریشدا

نه ویه جوار سالی ته واکردب و

چوبیتته سالی پینجه مه وه ه له

ولاخه به رزه ره شه ولاخدا نه ویه

دوو سالی ته واکردب، ته مه نی

چوبیتته سالی پینجه مه وه ه له

مهرو بزندا نه ویه: ههشت و نو

مانگی ته واکردب ه ده گوتری:

(أَعَذَّتِ الْأَمْرُ جَدْعًا) کاره که م

گیرپاوه بۆ سه ره حالته پی شووی

سه ره له نوی دهستم پی کرده وه.

أَمَّ الْجَذْعُ: به لاو کاره سات ه رۆژگارو

زه مانه ه شیر.

الْجَذْعُ: قه دی دار خورماو قه دی دره ختی

تر، (ك: أَجْدَاع، جَدْوَع).

الْجَذْعُ: په رتو بلاو ه ده گوتری: (ذَقَبَ

الْقَوْمَ جَذَعًا مِلْعًا) واته: به هه موو

لایه کدا په رتو بلاو بوونه وه.

الْمُجَذَّعُ: هه ر شتیک بناغهو بنه مای

نه بی و جیگیر نه بی.

جَذَفَ الْإِنْسَانُ فِي مَشِيهِ وَالطَّائِرُ فِي طَيْرَانِهِ

جَذَفًا: واته: په له ی کرد ه (جَذَلَتْ

الْمَرَأَةُ): نافره ته که له رۆیشتندا

ههنگای کورتی هه ئینا.

جَذَلَتِ السَّمَاءُ: ناسمان به فري باراند.

جَذَلَ الشَّيْءُ: شته گهي برييه وه.

أَجَذَفَ: په لهی گرد ه (تَجَذَفَ) به مانا (المجذف) هاتووه.

المِجْذَافُ: (مَجَذَفَ السفينة): سه و لهی لیخوړینی که شتی، (ك: مجاذيف).

جَذَلَ الشَّيْءُ جَذُولًا: شته که راست بؤووه خوئی گرت ه دهگوتري: (جَذَلَ للقرم بحار بهم) له قه و مه که راست بؤووه شه ری دژ کردن.

جَذَلَ جَذَلًا: که یف خو شبوو (لهر جَذَلَ وجذلان وهي جَذَلٌ)، (ك: جَذَالِي، جَذَلَانٌ).

أَجَذَلُهُ: که یف خو شی گرد.

أَجْتَذَلَ: که یف خو ش بوو.

تَجَاذَلُوا: نه و کومه له خه لکه رفیان لیک هه لگرت و دژ به تی په کتریان کرد.

اسْتَجَذَلَ: راست بؤووه خوئی گرت.

الْجَذَلُ: قه دی دره خت بنکی شت دوی لیبونه وهی لقه گانی ه له حه دیشدا هاتووه ده لی: (يَبْصُرُ أَحَدُكُمْ الْقَذَى لِي عَيْنِ أَخِيهِ وَلَا يَبْصُرَ الْجَذَلَ فِي عَيْنِهِ) په کیک له ئیوه پوشکه له چاوی برا که یدا ده بینج وه لی بره دار له چاوی خوئی دا به دی ناکا ه هه روه ها دهگوتري: (عاد الشيء الى جذله) شته که هاته وه سر بنه مای خوئی ه هه روه ها به مانا سه ری کتو

هاتووه ه به مانا نه و درکه شاخ و دوندانه ی لی به رز بوونه وه هاتووه ه هه روه ها ناوه بؤ بره داریک ده چه قینری بؤ نه وهی وشتری گروئی خوئی پی بخوړنی ه دهگوتري: (انه لَجَذَلُ حِكَاكٍ) نه وه بره داری خو پینخوراندنه ه هه روا دهگوتري: (فلان جَذَلُ يَلٍ أَوْ غَنَمٍ) فلانکس به باشی حوشریان مه پرو بزن به ختو ده کا، (ك: أجدال، جذال، جذول) ه.

جَذَمَهُ جَذْمًا: برييه وه، (هو مَجْذوم وجذيم).

جَذِمَتْ يَدُهُ جَذْمًا: دهستی برپيه وه، یان په نجه گانی نه ماون ه (هو أَجَذَمَ وهي جَذْمَاءُ)، (ك: جُذَمَ) ه.

جُذِمَ: نه خو شی دارزانی توش بووه واته: گولی، (هو مجذوم).

أَجَذَمَ يَدَهُ: دهستی برپيه وه.

أَجَذَمَ عَنِ الشَّيْءِ: وازی له وشته هینا.

أَجَذَمَ عَلَيْهِ: سور بوو له سر نه و شته.

أَجَذَمَ السَّيْرَ: به په له رویش.

جَذَمَهُ: برييه وه.

إِلْجَذَمَ: بره دراهه وه.

الْجَذَامُ: گولی، نه خو شیه که گوشت و پیستی

ناده میزاد دادرزی و هه لده وری.

الْجَذَامَةُ مِنَ الزَّرْعِ: نه و پنچک و پرزو

پانه یه که له پاش درویننه

دهمینیتته وه.

الْجَذْمُ: بَنَهُ مَا وَنَهَصَلْ، دَهْگوترئ: (جَذْمُ الشَّجَرَةِ وَجَذْمُ الْقَوْمِ) بَنَی دَرهخت، بَنَیجَهی نَهْتَموه ۵ (جَذْمُ الرَّجُلِ) هُوَ زَوْعَه شَرهتی پیاو ۵ له هَم رَمُو دَهی پَنَیغَه مَبَر دَا هَاتووه (لَمْ یَكُنْ رَجُلٌ مِنْ قَرِیشٍ اِلَّا لَهُ جَذْمٌ بِمَكَّةَ) هَه مَوو پیاو یَکی قَوْره میش بَنیجَه کَهی له مَه کَکَه وه بووه.

جَذْمُ الْاَسَانِ: بَنَی دَدَان ۵ پُوك ۵ (جَذْمُ الْخَالِطِ) بَنَاغَهی دِیوارو کَه لاهو، (ك: اَجْدَام، جَلْدَم).

الْجَذْمَةُ: جَوْمَگَهی دَهست.

الْجَذْمَةُ مِنَ الشَّيْءِ: پَارچه یَه کَ به شَیْک له شت بَر دَرئ و بَنَکَه کَهی بَمِیْنِیْتَه وه ۵ دَهگوترئ: (رَأَيْتُ مِنْ يَدِهِ جَذْمَةً حَب).

الْمِجْذَامُ: نَهو کَه سَهی کَیْشَه کَان یَه کَالَا دَهکاتَه وه ۵ دَهگوترئ: (رَجُلٌ مِجْذَامٌ) پیاو یَکَه کَیْشَه کَان یَه کَالَا دَهکاتَه وه ۵ زوو خَزْمایَه تی ک دَمْدَاو پَه یو هَنْدِیَه کَان دَمچِرَئِنِی ۵ هَم رَوَا دَهگوترئ: (رَجُلٌ مِجْذَامُ الرِّكْضِ فِي الْحَرْبِ) پیاو یَکَه له شَه پَر دَا گورج و گُوْلَه.

المِجْذَامَةُ: بَه مَانَا (مِجْذَامٌ) دِئ.

الْمُجْذَمُ: بَه مَانَا (الْمِجْذَمُ) دِئ.

جَذَا جَذَرًا وَجَذَرًا: جَیْگَیْرِیو و رَاوَه ستا.

جَذَا الرَّجُلُ: پیاو هَکَه له سَمَر نَه زُوئی دَانِیْشَت ۵ له سَمَر پَه نَجَهی قَاجی رَاوَه ستا.

اَجْنَى الْقَصِیْلِ: بَیْچَوَه کَه له دَوگَه کَهی

دَا زُوئی چَه وری هَه لَگَر تَووه. تَجَاذَى الْقَوْمُ التَّجَرَ: نَهو کُوْمَه نَه دَا رَه یَان له بِن بَه رَدَه کَه گِی رَدَوَه بُوْنَه وهی له شَوِیْنِی خُوْی لَایبَه رِن. اِجْتَذَى: رَاسَت بُووه وه، رَاوَه ستا ۵ له مَالَه وه مَایَه وه دَمَر نَه چَوو ۵ له گَه لَ خَیْلَ کَه وِت و له خَیْزَانَه کَهی دَا بَرَا ۵ گَه رَدَن کَه چ بُوو.

الْجَذَا: دَهست کُورَت ۵ (الْجَذَايَةُ): بُوْ مَیْنِیْنَه بَه کَار دِئ ۵ هَه رَوَهَا حَوْشَر یَکَه کَه بَیْچَوی دَه بَی شِیْرِ کَه م بَی.

الْجَذَا: بَنَی دَرهختی گَه و ره.

الْجِذْوَةُ: پَشْکُوْی نَآگَرِی بَلِیْسَه دَار، (ك: جِذَاءٌ وَجَذَا) ۵ له قُورَنَان دَا هَاتووه: ﴿لَقَلَّیْ اَیْیَکُمْ مِّنْهَا یَخْبِرُ اَوْ جَذْوَةٌ مِّنَ النَّارِ لَعَلَّکُمْ تَصْطَلُوْنَ﴾ ۵ هَه رَوَهَا دَهگوترئ: (جِذْوَةٌ شَرٌّ): فَلَا نَکَسَ نَآگَرِی شَه رَه (نَآگَرِی بِن کَایَه).

الْجِذْيُ: بَنَه مَا ۵ بَنَاغَه.

الْمِجْذَاءُ: (مِجْذَاءُ الطَّائِرِ): دَمْدَوکی بَالَنْدَه. جَرٌُّ عَلَى الشَّيْءِ جُرَّاءٌ وَجَرَاءٌ: پَه لَامَارِی نَهو شَتَهی دَا ۵ (هَر جَرِی)، (ك: جُرَّاءٌ وَاجْرَئَاءُ).

جَرَّاءٌ: هَه لَیْنَا.

اِجْتَرَّأَ عَلَیْهِ: بُوْیْرِیو و.

تَجَرَّأَ: بُوْیْرِیو و.

الْجَرِیْئَةُ: گَه رَو ۵ چُوْلَه کَه گَر ۵ تَه لَهو دَاو بُوْی گَر تَنی بَالَنْدَه.

الْجَرِيَّةُ: گهرو.

الْجَرِيَّةُ: نافرمتی بویر ۵ تهلهو داو بؤ

دږنده (ژوریکه له بهرد دروست

دهگری، بهردنیک دهخړتیه سهر

دیواری دمرگاکه‌ی و پارچه گۆشتنیک

له ژووره‌که‌دا داده‌نری که دږنده‌که

ده‌چنیه ژووره‌وه دم دهکاته

گۆشته‌که به‌رده‌که به‌رد ده‌بیته‌وه

دمرگاکه دهگری.

إِجْرَاشُ: جهسته‌ی به‌رهو ته‌ندروستی

که‌پایه‌وه دوی نه‌وه‌ی بی هیزو

لاواز بوو.

إِجْرَاشُ الْأَبْلِ: حوشره‌که سکی پر بوو

قه‌لهو بوو.

الْجَرَانُضُ: شیر ۵ نه‌گهر بؤ حوشر

به‌کار هیندرا مه‌به‌ست حوشری

که‌ورهو به‌هیزه، (ك: جرالنض).

جرافیت: کانیکي خه‌لوزی ناسینه ماده‌ی

قه‌له‌م ره‌صاصی نی به‌ره‌م

ده‌هیندری.

الْجَرَانِيسْتُ: به‌ردنیک ره‌قو رنگاو رنگه،

عه‌مودو کۆله‌که‌ی نی دروست دهگری ۵

گرانیت، کاشی گرانیت.

جَرْبَ جَرْبًا: توشی گه‌رو گولی بوو

خروخوی تیکه‌وت، (هو أجرب وهي

جرباء)، (ك: جراب وجربی)

جَرْبُ السِّيفِ: شمپیره‌که ژمنگی هینا.

جَرْيَه تَجْرِبًا وَتَجْرِيَه: چهند جارنیک به‌ک

له‌دوايه‌ک به‌تافی کرده‌وه خستیه

ژږر نه‌زمنه‌وه.

رجل مُجْرَب: پیاوړکی به‌تافی کراوه

له‌کاره‌کانیدا (رجل مُجْرَب) پیاوړکی

به‌تافی که‌ره‌وه‌میه، رووداوه‌کانی

بینیوهو پټیان دا تیپه‌پړوه ده‌زانی

کاره‌کان چۆن.

التجربة في العلم: بریتیه له

نهمونگه‌ریبه‌کی رنک و پنک شیوه‌یه‌کی

تایه‌تی و له‌ریگه‌ی نه‌خشه و پلانیکی

دا‌پ‌ژراوه وه بؤ دهرخستنی ناکامو

گه‌شتن به‌ نامانجیکي دباریکراو.

الْجُرَابُ: هه‌مبانه نه‌و شته‌ی تیشووی

تی دهگری، (ك: أجربة و جُرَب) ه.

الْجَرْبُ: نه‌خۆشییه‌کی پتسته پټی

ده‌گوتری گه‌ری.

الْجُرَابُ: که‌شتی به‌تان.

الْجَرِيَاءُ: میپینه‌ی (أجرب) ه ۵

زه‌وییه‌که هیچ سه‌وزایی تیدا

نه‌پوی، به‌روبومیکی تیدا نه‌بی.

الْجُرِيَانُ: گیرفانی کراس ۵ کالانی

شمپیر، تیزی شمپیر.

الْجَرِيَّةُ: شوینی کشتوکان ۵ چه‌رمیکه

له‌سهر لیواری بیر داده‌نری بؤ

نه‌وه‌ی ناوه‌که‌ی سه‌رپ‌ژنه‌کا، پان

ده‌خړتیه ناو جو‌گاوه بؤ نه‌وه‌ی

ناوه‌که به‌رزو نرمی تیدای.

الجربياء: بای شه‌مالی سارد.

الْجَرِيْبُ: شوینی کشتوکان ۵ پیومریکه

به‌ نه‌ندازه‌ی چوار قه‌فیز به‌گوردی

پټی ده‌گوتری: ته‌غار ۵ چه‌وو به‌رد

گلی تیکه‌ل بی، (ك: أجربة و جُرَبان).

الْجُرَيْبُ: له زانستی نه حیادا توښکلیکه
له سهر شیوهی قولکه قولکه له
پښتی ناژه لدا.

تَجَرَّمُ الرَّجُلُ: بیاوهکه وڼک هاتهوه، له
شوینی خووی دانیشت ۵ له
به رزاییه وه به ربږوه.

تَجَرَّمُ الشَّيْءُ: زوربهی زوری شته که ی
برد.

اجْرَثَمُ الْقَوْمُ: خه ټکه که کږبوونه وه
له شوینیکا جیگیربون.

اجْرَثَمُ الرَّجُلُ: بیاوهکه له به رزاییه وه
که وته خوار

الجرثومة: بنه ما ۵ نه و پهردهیهی له لای
بنی زمانه وپیه له کاتی شت
قوتداندان ناهیلی خواردنه که بجپته
بوری هه ناسه وه ۵ نه وگل و خولهیه
که له ده ورپه ی بنکی دمرخته ۵
گونه میرو ۵ جورثومه له زانستی
نه حیادا به شیکه له ژياندار یان
روه که بگونجی ژيانداریکی تریان
روه کیکی تری ئی به ره هم بی ۵
وه کوو هیلکوکه ی زینده وهر دهنکه
تومی روه که.

جَرَجَتِ الْابِلُ الْمَرْغَى: حوشره که
پاوانه که ی خوارد.

جَرَجَ جَرَجًا: دلهر اوکی و په له په لی پی
که وت ۵ هاتوچوی کرد هه لاسورا.

جَرَجَتِ الْأَرْضُ: زه وپیه که ره ق بوو.

جَرَجَهُ: توشی قه له قی و دلهر اوکی کرد.

الْجَرْجَةُ: کیسه یه که له پښت دروست

ده کری لای خواروی پانو پوړه
ده می ته سکه تی شووی تی ده کری،
(ک: جَرَجَ) ه.

جَرَجَرَ الْبَعِيرُ: حوشره که له گهروی خویدا
دهنگی دووباره کرده وه ناماژه ی
به نارده حه تی خووی کرد ۵ (هر
جر جار و جر جر و جراجر)

جَرَجَرَ الْمَاءُ: ناوه که قله قلهی کرد ۵
ده گوتری: (جر جر الشراب لی
الخلق).

جَرَجَرَتِ النَّارُ: ناگره که لرفه لرفی هات
۵ دهنگی لیوه هات.

جَرَجَرَ الْشَّرَابُ: شهرا به که ی قوم قوم
خوارد وه په که له دواپه که.

جَرَجَرَ فَلَانًا الْشَّرَابُ: قوم قوم ناوی
به قورگی فلانکه سدا کرد په که له دوا
په که ناوه که قوتته قوتتی هات.

الْجَرَجَرُ: کلور، (ماء جراجر): ناویک زور
خوپه خوپی بی.

الجرجار: دهنگی هه وره تریشقه و گۆله
گۆلی هه ور.

الْجَرَجَرُ: جهنجر؛ نامیری که دوی دروینه
دانه ویله ی پی له پوښ و په لاشه که ی جیا
دهگریته وه ۵ کرشه که ی پی ورد دهگری.

الْجَرَجَرُ: دانه ویله یه که له پی پی ره قه کانه
وه رزانه له شوینی ناوو هه وای مام
ناو منیدنا ده پوئی.

جَرَجَمَ الطَّعَامُ: خوارد مه نییه که ی هه موو

خوارد، (جَرَجَمَ الْشَّرَابُ) هه موو

شهرا به که ی خوارد وه.

جَرَجَمَ الرَّجُلُ: پیاوهمکەى خست به زهویدا
جَرَجَمَ الْبَيْتُ: خانووهمکەى هه‌لومشاند،
روخاندی.

تَجَرَجَمَ: بۆ موطاومعه‌ى (جرجم)
هاتوو.

تَجَرَجَمَ الشَّيْءُ: شته‌که‌ که‌وته خواره‌وه
(تجرجم في الأكل والشرب) زۆرى ئى
خواردو خوارده‌وه

تَجَرَجَمَ فِي مَكَانِهِ: له‌شوینى خۆى وێك
هاته‌وه‌و دانیشته.

جَرَحَهُ جَرْحًا: بریندارى كرد ە (هو وهي
جريح) بۆ نێرو مێ، (ك: جرحى).

جَرَحَهُ بِلِسَانِهِ: جینیوی پێ دا دزی دوا.
جرح الشاهد: شایه‌ته‌که‌ى رهدکرده‌وه
پێى رازی نه‌بوو.

جرح الشئى: شته‌که‌ى به‌دمست هیناو که‌سبى
کرد ە قورئان دهمفرموى: ﴿وَهُوَ الَّذِي
يَتَرَفَّعُ بِاللَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِالنَّهَارِ﴾
نه‌وه‌ى به‌روژ کردوتانه ە (فلان يَجْرَحُ
لِعِيَالِهِ) فلانکەس کاسبى بۆ مالاو
مندالى ده‌کا.

جَرَحَ جَرَحًا: جیراحه‌ى توش بوو شایه‌تى‌و
ریوايه‌ته‌که‌ى رمت کرايه‌وه.

جَرَحَهُ: زۆرى بریندار کرد.

جَرَحَهُ بَانِيَابٍ وَأَضْرَاسٍ: جینیویان پێ
داو ره‌خنه‌یان لى‌گرت.

اجترح الشئى: شتى خراپى نه‌نجام دا ە
تاوانى كرد ە قورئان دهمفرموى:
﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ﴾

استجرح الشاهد: شایه‌ته‌که‌ شیاوی نه‌وه
بوو تانه‌ى ئى بدرئى و شایه‌تییه‌که‌ى
رمت بکړیته‌وه ە ده‌گوترئ: (کثرت
هذه‌ الاحادیث واستجرحت):
حه‌دیه‌کانى ره‌خنه‌یان ئى ده‌گیرئو
راسته‌کانى که‌من.

الجراح: کاسبکار: ده‌گوترئ: (فلان
جارح أهله) فلانکەس کاسبکارى
مالو مندالى خۆیه‌تى

الجراحة: دمست، قاچ ە سه‌گو تاژى و باز
که‌ بۆ راوکردن راهیندرابن ە
قورئان دهمفرموى: ﴿وَمَا عَلَّمْتُم مِّنَ
الْجَوَارِحِ مُكَلِّينَ﴾.

الجراحة: برین ە میهنه‌ى ئێسك
رابه‌ستنه‌وه ە به‌شیکه‌ له‌ زانیاری
ته‌ندروستی که‌ پزیشك عه‌مه‌لیات
ده‌کا.

الجرح: بریندارى جه‌سته، هه‌لدرانى
پێسته، (ك: جروح).

جَرَدَهُ جَرْدًا: روتى کرده‌وه، توێکلى
سه‌ره‌وه‌ى لابرد، سپى کرد
ده‌گوترئ: (جرده من ثوبه)
پۆشاکه‌که‌ى ئى داپنى.

جَرَدَ الْجُلْدُ: موو توکی پێسته‌که‌ى ئى
کرده‌وه پێسته‌که‌ى سپى کرد.

جَرَدَ الْجَرَادُ الْأَرْضَ: کولله بیتان هه‌رچى
له‌سه‌ر پوی زه‌وى هه‌بوو له‌
شیناومردو دهم‌ل و دان هه‌مووى
خوارد هیچی نه‌هیشته‌وه.

جَرَدَ السِّيفَ مِنْ غَمْدِهِ: شمشیری له کالان دهرکیشا.

جَرَدَ الْقَطَنَ: په مۆکه‌ی هه‌له‌جکرد، پاکیکرد.

جَرَدَ الْقَوْمَ: داوای له‌خه‌لکه‌که کرد سوائی ئی کردن به‌شیان نه‌دا یان به‌ناڕه‌زایی شتیکیان پێدا.

جَرَدَ مَا فِي الْخَزْنِ أَوْ الْخَانَتِ: سه‌رژمیری شتومه‌کی ناوگه‌نجینه‌وه حانووته‌که‌ی کردو نرخه‌که‌ی دیاری کرد.

جَرَدَ جَرْدًا: توك به‌جه‌سته‌یه‌وه نه‌ما هه‌مووی هه‌لومری ده‌گوتری: (هر أجرد)، (ك: جَرْدٌ) ه له‌حه‌ده‌سا هاتوو: نه‌ه‌لی به‌هه‌شت (ج‌رد مردم‌کحلون).

جَرَدَ الْمَكَانَ: نه‌و شوینه‌ شینایی تێدا نه‌ما، ده‌گوتری: (سماء ج‌رداء): ئاسمانیکی بی هه‌وره.

جَرَدَ شَعْرَ الْفَرَسِ: توکی نه‌سه‌به‌که کورته‌و ته‌نکه ه (فرس أجرد) نه‌سپی توك کورت.

جَرَدَ الرَّجُلُ: نه‌و پیاوه به‌هۆی زۆر خواردنی کولله پێستی لیری ئی په‌یدا‌بوو.

جَرَدَ الثَّرْبُ: کراسه‌که‌ی کۆن بوو. جَرَدَ الشَّهْرُ أَوْ الْيَوْمُ: مانگ ته‌واو بوو رۆژ کۆتایی هات ه (هر أجرد وج‌رید).

جَرَدَ: به‌هۆی کولله خواردنه‌وه سکی ژانی کرد.

جَرَدَ الزَّرْعُ: کشتوکاله‌که کولله‌ی پێوه‌بوو (هر مج‌رود) (أرض مج‌رودة): زه‌وی و زاری کولای ه کولله‌ی زۆره.

جَرَدَ: روتی کردو توێکلی له‌سه‌ر لا‌برد ه ده‌گوتری: (ج‌رد فلان الث‌رب ومن الث‌رب): کراسه‌که‌ی له‌به‌ر دا‌که‌ند.

جَرَدَ الْكِتَابَ: ئاماژه‌و نیشانه‌کانی له‌کتیبه‌که‌ کرده‌وه.

جَرَدَ الْجِلْدَ: پێسته‌که‌ی که‌ندو مووه‌کانی ئی کردنه‌وه.

جَرَدَ السِّيفَ مِنْ غَمْدِهِ: شمشیره‌که‌ی له‌ کالان دهره‌ینا.

جَرَدَ الْقَحْطُ الْأَرْضَ: بی بارانی و قاتو ه‌ری زه‌وی روت ره‌قه‌ن کرد.

إِجْرَدَ مِنْ ثِيْبِهِ: پۆشاک‌ی له‌به‌ردا نه‌ما روت و قوت بوو.

إِجْرَدَ الْإِبِلُ مِنْ أَوْبَارِهَا: حوشتره‌که کولکی پێونه‌ما هه‌مووی ئی هه‌لومری.

إِجْرَدَتِ السَّنْبِلَةُ: گوته‌گه‌نم له‌قه‌ف دهرچوو.

إِجْرَدَ الثَّرْبُ: کراسه‌که‌ی کۆن بوو.

إِجْرَدَ شَعْرَ الْفَرَسِ: توکی نه‌سه‌به‌که کورت بوو.

إِجْرَدَ فِي سِرِّهِ: له‌رۆپینه‌که‌یدا په‌له‌ی کرد.

إِجْرَدَ بِهَ السِّيرِ: رۆپیشه‌نه‌که‌ی درێژه‌ی کێشاو په‌ره‌ی پێدا.

إِجْرَدَ الْفَرَسَ: نه‌سه‌به‌که له‌حه‌له‌به‌ دهرچوو.

تجرّد من ثوبه وعنه: روت بوو پۇشاکی
لەبەر نەما.

الأجرّد: (فرس أجرد) ئەسپى خۇشپەرەو
پیشپەرەو ۋ (لبن أجرد) ماستەكە
توئىزى لەسەرنىيە ۋ (قلب أجرد)
دل ۋ دەرونى بىخ غەل ۋ غەش.

التجريد: روتكرندنەو ۋ لەس
ومرگرتنەو ۋ دەسلەت.

الجارود: سالى گرانى ۋ قات ۋ قىرى.

الجارودية: تاقىمىكى شىيە مەزەبى
زەيدى ۋ توند رەون ۋ خۇيان پال
(أبو الجارود زيادى كورپى المنزرى
هەمەدانى) دەمدەن.

الجراد: كوللە، (جرادة) بۇ تاكى نىرو
مىيان بەكارى.

الجراد: توئىكلى ئى گراو.

الجرءاء: مئىنە (الأجرء) ۋ (صخرة
جرءاء) بەردى لوس ۋ سواو ۋ (ناقة
جرءاء) خوشترى زۇرخۇر.

الجرء من الأرض: سارايەكى پان ۋ پۇرى
بىخ گياو ۋ گز.

الجرء: مەتال ئەو شتەيە
لەشەرداخۇى بىخ لەجەكى دوژمن
دەپارپىزى ۋ پاشماو ۋ مال ۋ سامان.
الجرء: بور دەى كۆن (عەباكۆن) ۋ
بەپرى رزىو.

الجرء: چەتە، رىگرىك كە رىبواران
روت بىكاتنەو ۋ مزگسەرا
سپىكەرەو ۋ حاجەتى مس.

الجرء: خوشترى زۇر خۇر

الجريدة: لقى دارخورماكە توئىكەكە ئى
بىكرىتەو ۋ باقى ماندى مال ۋ
سامان، دەفتەرو تۆمارگەى خۇراك ۋ
بىژوى سوپا كە لە ديواندا
هەلەدەگىرى ۋ رۆژنامەيەكى
رۆژانەيە هەوال ۋ روداوەكانى
ناوەو دەرو ۋ ولاتى تىدا
تۆماردەكەرى، (ك: جرالده).

المرءة: شوئىنى لۆكە پاككردن.

المجرء: ئەوشتەى بەزەمىن ھەستى
پىدەكەرى ئەك بەجەواسەكان.

جرءب الطعام وعليه: خۇراكەكەى
ھەموو خوارد ۋ بەدەستى راستى
خواردى ۋ بەدەستى چەپى خەلكى
ئى دور خستەو ۋ (ھر جردبان)
لەپەندى پىشپىناندا ھاتو ۋ (لا تجمل
شمالك جردبان) بەكەسك دەگوترى
كە خۇپەرست بى ۋ ھەر
بەرۋەۋەندى خۇى مەبەست بى.

الجرءق: ناننى ئەستور (خەپلە) ۋ
كولپەرە.

الجرءل: سەتل، (ك: جرادل) ھ.

جرءم فلان: فلانكەس پەلەى كرد ۋ
زۇرى قسەكردن.

جرءم في الطعام: بەمانا (جرءب)
ھاتو ۋ.

جرءم الستين: لەتەمەنى شەصت سالى
تىپەپرى.

جردم ما في الاناء: ههرجی له قابه کهدا
هه بوو خواردی.

الْجَرْدَمُ: کولله یه که سهری سهوزو
ره شه.

جَرَدَتِ القَرَحَةُ جَرْدًا: برینه کهی شیوا
هه وی کرد.

جَرَدَ الفَرَسُ: نه سپه که توشی نه خویشی
هاوسانی شاره گی پاشوی بوو.

أَجْرَدَهُ إِلَى الشَّيْءِ: ناچاری کرد پهنا بو
نهو شته بهرئ.

أَجْرَدَ فُلَانًا: فلانکه سی دهره یناو
ناچاری کرد پهنا بو شوینی تر
بهرئ.

جَرَدَ الشَّجَرَةَ: نقو پوپی دره خته کهی کرد
ه هه ئیپاجی ه دهگوترئ: (جَرْدَةُ
الدمر) زهمانه له بوتهی داوه.

الْأَجْرَدُ: فهیزه، قاجی خوارو خییج
پیششه وهیان ته سک و دواپان پان.

الْجَرْدُ: هاوسانو نه ستور بوونی شاده ماری
پاشوی ناژه.

الْجَرْدُ: جرج (مشکی گه وره)، (ك: جُرْدَان).
الْجَرْدَةُ: زه وپییه که مشکی زوری.

جَرَتِ الماشية جَرًا: ناژه که بهروشته نهوه
له وهری خوارد.

جَرَتِ الحاملُ: ئافره ته دوو گیانه که ماوهی
سک پرپوونه کهی درژده کیشا.

جَرَّ الناقةُ: سواری حوشتره که بوو له کاتی
له وهرانی دا.

جَرَّ الإبلُ: هییدی هییدی حوشتره کهی ئی

خوری.

جَرُّ الفَصِيلِ: سهری زمانی بیچووه کهی
قه لاشته وه بو نهوهی شیر دایکی
نه خوا.

جَرُّ الخَيْلِ الْأَرْضَ بَسَانِكِهَا: نه سپه که
به قاجی کاری له زه وپییه که کرد ه
سمکولی کرد.

جَرَّ عَلَى نَفْسِهِ جَرِيدَةً: تاوانی نه جامدا.
أَجَرَّتِ الْبُئْرَ: بیره که ناوه کهی که می
کرد زور داچوو بو قولایی.

أَجَرَّ الْبَعِيرَ: ریشمه ی حوشتره کهی
خسته سهر ملی حوشتره کهو
به ره لای کرد ه (أَجَرَّ الْفَصِيلِ)
بیچووه کهی راکیشا.

أَجَرَّ لِسَانَهُ: قسه کردنی ئی قه دهغه کرد.
أَجَرَّ فُلَانًا الرَّمْحَ: رمبیکی له فلانکهس
دا رمبه کهی تیدا جیهیشت.

أَجَرَّ فُلَانًا أَغَانِيَهُ: گۆرانیه کانی فیری
فلانکهس کرد، به دهنگیک بو
دهگوت نه مجار به دهنگی ترو
شیوازی تر بو دهگوته وه.

أَجَرَّ فُلَانًا الدِّينَ: قه رزه کهی بو
فلانکهس دوا خست.

جَارَهُ: ماتلی کرد، دهستی دهستی پی
کرد.

جَرَّه (وبه): راپیکشا، کیشی کرد.
انجر: راکیشرا.

اجتر البعير: حوشتره که کاویزی کرد
(اجتر الشيء) شته کهی راکیشا.

إِسْتَجَرُ الْفَصِيلُ عَنِ الرِّضَاعِ: بِيْچووهكه قومىكى شير مژى و راوهستا.

إِسْتَجَرُ لِفَلَانٍ: ژېربارى فلانكهس بوو.

اسْتَجَرَ الشَّيْءُ: شتهكهى راكيشا

الْأَجْرَانِ: ئادهميزادو جندوكه دهگوتري: (جاء بجيش الأجرين).

الْجَارَةُ: رڼكاي سهر ئاو ۵ رڼباز بؤ سهر كانى و بير.

الْأَبْلُ الْجَارَةُ: حوشترى بارهه لگر ۵ له حدهبشدا هاتووه: (لا زكاة في الأبل

الجاراة) حوشترى بار زهكاتى لى ناكهوى ۵ دهگوتري: (لا جارة لى في

هذا) هيچ بهرزه وهنديه كم لهم نيشه دا نيبه كيشم بكا بؤى.

الجارور: چه ميگه لافاو هه لى درى.

الْجَرَارَةُ: ميهنهى جهره دروستكردن.

الْجَرَّ: (هلم جرأ) قسه يه كه دهگوتري: بؤ درېزه پيدانى شتهكهو بهردهوام

بوونى ده لئى سالى يه كه م نه وه بوو نه وه رويدا هه روا پيدا برؤ ۵

هه روه ها وشهى (الجر) ناوه بؤ حه بليك هه وچارو مژانى پى لىك

قايم دهگرين ۵ (حه بلى جهرمبابه).

نَحْرُ: چالاپيه كه له زهوى ۵ له زاراهى نه حوياندا جوژه ئيعرابيگه

(بزوينيگه).

الْجَرَاءُ: خاترو خوئش ۵ دهگوتري: (لعلت هذا من جرأك).

الْجَرَارُ: سوپاى زؤر ۵ جهنجهر

دروستكه ر وهستاي جهنجهر ۵ ئوتوموبيليگه شتى تر رادهكيشى.

الْجَرَارَةُ: دوپشكيكى زهردى كايبه بيسترين ژارى هه يه.

الْجَرَّةُ: جهرهى ئاو له گل دروست دهكري سهرى تهسكو بنى پان ۵ ته له يه ك

بؤ گرتنى ناسكو دهعباى لهو شيوه ۵ ناويگه حوشتر لهسكى خؤى دهرى

دئنى و جاريكى تر قوتى ده داته وه.

الْجَرَّةُ: كؤمه لىك ئاده ميزاد له شوينيك بار دهخه ن و دواپسى دهرؤن.

كيسه يه كه بؤ نازله لى كاوپزكار وهكو مه عيله ي ئاده ميزاد وههايه ۵ نه و

خؤراكه يه كه حوشتر له گه دهى خؤى دهرى دههينيتسه وهو كاوپزى

دهكاته وهو نه مجار سهر له نوئ قوتى ده داته وه ۵ له پهندى پيشيناندا

هاتووه ده لى (هو لا يكمظم على جرته) واته نهينى خؤى ناپاريزى.

الْجَرَّةُ: دولك: دارى كه لاي سهره وهى دوافتيكى هه يه ناسكى پى دهگيرى ۵

كلگيريكى ناسنينه لاي خواروى كونكونه، گهنم و جؤى تيددهكري و

دهخريته دوا نامپرى زهوى گيلان بؤ نه وهى ورده ورده دانه ويگه

بكه ويته ناو زهوييه كي لدراره كه وه.

الْجَرِيرُ مِنَ الدَّوَابِّ: نه و ولاغو نازله يه چه موش و سهركه ش بى ۵ هه روا

ناوه بؤ بيرىك ناوه كهى زؤر رؤجوبى ناوه كهى داكه وتبى.

الْجَرِيرُ: حەبلىكه شتى پىچ راده كيشرى،
(ك: اَجْرَةٌ).

الْجَرِيرَةُ: تاوان و گوناه ە لەپەندى
پيشيناندا هاتوو (الجريرة تشرك
العشيرة) ئەم پەندە بەمەبەستى
هەلئان بـ ۆ ئەمجامدانى
هاريكارى كردنى يەكترى ئى دەدرى ە
بەمانا خاترو خۇيش هاتوو دەلى:
(فعلت هذا من جريرتك) واتە: لەبەر
خاترى تۆ ئەم كارەم ئەنجامدا.

المَجْرُ: دېرەك ، دېنگە.

الْمَجْرَةُ: كۆمەلە ئەستېرە.

جَرَزُ جَرَزًا: بە خىراپى خواردنەكەى
خوارد.

جرز الشئى: شتەكەى بېرىيەو، لەبىخى
دەرھىنا.

جَرَزَ الشجرةَ وَجَرَزَ العَدُوَّ: درەختەكەى
لەبىخ دەرھىنا دوژمنى دوابراو كرد.

جرز الجراد الأرض: كۆللە بېتان ھەموو
شىناوھردى سەر زەوى خوارد

جرزهم الزمان: زەمانە لەبىخى دەرھىنان.

جرز فلانا بالشتم: جنىوى پىندا.

جَرَزَت الأرض: زەوىيەكە بوو
بەسوتەمەرو شىناپى پىو ھەما.

جَرَزَ جَرَاةً: زۆر خۆر بوو پان بەخىراپى
نانى خوارد.

أَجْرَزَت الأرض: زەوىيەكە بوو
بەسوتەمرو.

جَرَزَ القرم: ئەو ھەومە كەوتنە ولاتىكى

روتو بى كشتوكاڤ.

جَرَزَتِ الناقة: حوشترەكە لاواز بوو.

تھارزا: ئەو دوو كەسە خراپەكارىيان
لەگەن يەكتر كرد.

الجارز: ئافرەتى نەزۆك (سعال جارز)
كۆكەى توند.

الجارزة: (أرض جارزة) زەوى وشكو
سوتەمەروو رەقەن.

الجَرَزُ من السيف: تىغى بېرندە ە
شمشىرى تىز ە (الجرز من الأبل):

حوشترى زۆر خۆر.

الجَرَزُ: سالى وشكو بى باران.

الجَرَزُ: پۇشاكى ئافرەت لەخورى و موو
پىستى مەر ە ھەرو.

الجَرَزُ: زەوى روتو سوتەمەروو بى
شىناوھرد ە لەقورناندا دەفەرموى:

﴿أَرَأَيْتُمْ يَزْرَعُ الْآلَا نَسُوقُ الْمَاءِ إِلَى
الْأَرْضِ الْجُرُزِ﴾ ە ھەروھا ناوھ بۆ

كۆلەكەى ئاسن (شىلەمانى ئاسن).

جَرَسَ الطائر جَرَسًا: پالندەكە دەنگى لىوھ
ھات.

جَرَسَ الْكَلَامَ: گۆرانى گوتو قەسى كرد.

جَرَسَتِ البقرة وَلَدَهَا: مانگاگە
بىچووھەكەى لستەوھ.

جَرَسَ النحلُ نور الشجرة: ھەنگەكە گولى
درەختەكەى لستەوھ بۆ ئەوھى

ھەللى ئى وەرگىرى.

جَرَسَ الثورُ البقرة: كەلەگاگە بە
شاخەكانى لە مانگاگەپەوھ ژمنى.

هٲارو ٥ (رجل جريش): پياويٲكى وړه
بهرزو كاراو ئى هاتووه.

جريشام: (قانون جريشام في الاقتصاد
السياسي) ياسايه كه ئه وه
دمه پيټئ: كه پاره ي قه لب پاره ي
باش له بازار ودمر دمنئ.

جَرْضُهُ جَرْضًا: خنكاندى (جَرْضَ لفلان
بريقه جرضًا): قوتى دا.

جَوْضٌ بريقه جَرْضًا: به نارحه تى و
خه فته وه قوتى دا ٥ له قورگى
گيرا.

جَرْضٌ عَلَيْكَ ريقه: به رقه وه تفه كه ي
قوتدا.

جَرْضٌ بِنَفْسِهِ: خه ريكبوو خوى بخنكيټئ ٥
(هو جريض)، (ك: جَرْضِي).

أَجْرَضَهُ بريقه: له خه م و نارحه تى دا
تف له قورگى گيرا.

الجُراضُ: حوشرى گه وړه ٥ يان دم
خواربوونى كاتى مردن كه
مردووه كه دهمى داده چه قئ ٥
له پهندي پيشيناندا هاتووه: (حال
الجريض دون القريض): له كاتى
ناخوشى و تنگاننده دا نه ك له كاتى
شاپى و كه يفخوشيدا.

جَرَعَ المَاءَ جَرْعًا: ناوه كه ي قوت دا.

جَرَعَ الحَبْلُ جَرْعًا: لايه نيٲك له هيژه كان
زال بوو به سمر هيژه كانى تردا.

جَرَعَ الماءَ وغره جَرْعًا: ناوه كه ي خوارده وه ٥
(جَرَعَ الغَيْظُ): رقى خوى خوارده وه.

جَرَسَ الدهرُ فلانًا: زه مانه فلانكه سى له
بوٲته داوه.

ناقَة جَرَسَتْ: حوشرى كى رام كراوه بو
بارو بو سوارى.

الجارَسُ: زور خور.

الجَرَسُ: دمنگ يان نزمتر له دمنگ واته:
سرته.

الجَرَسُ: جوٲه و دمنگ: ناميرٲكه له مس
يان شتيكى له و جوٲه، كلوربى كه
بيجوٲيټئ، پارچه په كى بجوكى
تيدياه لٲى دمدا دمنگى ئى دئ.

الجُرْسَةُ: همره شه كردن و به سمر دانه راندن
به كه سيٲك كارٲكى خرابى كردبئ.

جَرَشَهُ جَرَشًا: سپى كرد، توپكله كه ي ئى
كرده وه ٥ خوراندى ٥ دمگوترئ:

(جَرَشَ راسه بالمشط): سهرى به شانده
خوراند تا هه موو چلك و

كرٲژه كه ي وروژاند.

جَرَشَ الجِلْدَ: پٲسته كه ي سوووه بو
ئه وه ي لوس ببئ.

اجترش لعياله: كاسبى بو مال و
منداله كه ي كرد.

اجترش الشئى: شته كه ي دزى.

الجَرَّاشَةُ: نه و خشت و خوٲه په له كاتى
خواردن دا هه لده وهرئ.

الجَرَشُ: دمنگيٲكه له ناكامى خواردنى
شتى ره ق و زيردا پهيدا دهبئ.

الجَرَشَى: دمرون، دل و دمروون.
الجريش: دانه وٲله ي كه رت و به رت كراو،

أَجْرَعُ الْحَبْلَ وَالْوَتْرَ: ههندی له هیزه که ی زیاد کرد.

جَرَعَهُ الْمَاءَ: ناوی دهرخوارددا ۵ دهگوتری: (جَرَعَهُ غُصَصَ الْغِیْظِ): جار له دواجار رقیو کینی خوئی خواردموه. أَجْرَعُ الْمَاءَ: ناوده که ی قوت دا بهناجاری قومقوم خواردیه وه ۵ له قورناندا دمه رموی: ﴿يَتَجَرَّعُهُ وَلَا يَكْأَدُ يُسِيقُهُ﴾ ۵ دهگوتری: (تَجَرَّعَ غُصَصَ الْغِیْظِ): رقی خوئی جار له دواجار خواردموه.

الْأَجْرَعُ: زهوی رمقه لآن و درکاوی، واته: چه وو گن تیکه لاوبی و سخت بی و شینا و مردی تیدانه بی، (ك: أجارع) ه. الرجماء: زهوی رمقه لآن و سوته مەرۆ، (ك: جَرَعَاوَات) ه.

الْجَرَعَةُ: به مانا (الأجرع) دئی، (ك: جَرَعُ). الْجُرْعَةُ مِنَ الْمَاءِ: قومه ناویك پر به دم، (ك: جُرْعُ).

جَرَفَ الْإِنْسَانَ جَرَفًا: ئاده میزاد خواردنی زۆربوو.

جَرَفَ الشَّيْءَ: هه موو شته که ی رادا یان زوربه ی رامالی.

جَرَفَ السَّيْلُ الْوَادِي: لافاو قه راغی شیوه که ی خوارد.

جَرَفَ الدَّهْرُ الْقَوْمَ: زه مانه ئه و قه و مه ی به هیلاک برد.

جَرَفَ الطِّينَ: خوئه که ی مائی

جَرَفَ الْبَعِيرَ: به داخکردن حوشره که ی

نیشانه کرد.

أَجْرَفَ الْمَكَانَ: ئه و شوینه لافاوی به هیز

لئی داو شته گانی رامالی.

أَجْرَفَ الرَّجُلَ: پیاوکه حوشره گانی له گیای زۆردا له وهراند.

جَرَفَهُ، أَجْرَفَهُ: هه موویان به مانا (جَرَفَهُ) دئی.

أَجْرَفَ: هه موو شته گان رادران ۵ (الجاروف): ئامیری که که ناسه گانی شاره وانی به کاری دینن بۆ مائی نی جاده و کۆلان.

الْجَراف: ئه و شته یه هه موو شتیك رادا

له ناوی به ری ۵ دهگوتری: (سیل

جَراف)، (موت جَراف).

رَجُلٌ جَراف: پیاوی زۆر خۆر.

الْجَرَفُ: مال و سامانی زۆر له هه موو جۆریك ۵ پاوانی جهنگه لاوی.

الْجَرَفُ: لاشیو که له خواریه وه ئاو هه لی کۆلیبی ۵ بن هه لۆل بویی.

الْجَرَفُ: به مانا (الجرف) دئی ۵ قورنان

دهمه رموی: ﴿عَلَى شَفَا جُرْفٍ هَارٍ فَالْهَارُ بِهِ فِي نَارٍ جَهَنَّمَ﴾، (ك: أجارف، جروف) ه.

الْجَرَفَةُ: نیشانه یه که له جهسته ی حوشترو ئاژه ئدا.

الْمِجْرَفَةُ: ئامیری داخکردن ۵ (بنان

مجرف) دهست و په نهجه یه ک خواردنی زۆر هه لگری.

الْمِجْرَفَةُ: به مانا (المجرف) دئی.

جَرَمَ جَرَمًا: تاوانی کرد ۵ دهگوتری: (جَرَمَ

نَفْسُهُ وَقَوْمُهُ، وَجَرَمَ عَلَيْهِمْ): تاوانی

نه نجامدا.

جَرَمَ فُلَانٌ لَأَهْلِهِ: کاسبی بؤ مال و مندائی

خوی کرد.

جَرَمَ الرَّجُلُ: بپاوه‌ک‌هی هه‌لنا بؤ..

جَرَمَ الشَّيْءُ: شته‌ک‌هی بپیه‌وه.

جَرَمَ النَّخْلُ وَغَرَمَهُ جَرَمًا وَجَرَامًا:

خورماک‌هی چنی، میوه‌ک‌هی چنی.

جَرَمَ النَّخْلُ وَالتَّمْرُ: کاتی چینی خورماک‌ه

هات.

جَرَمَ السَّنَةُ: سالی ته‌او کرد.

اجتم لاهله: کاسبی بؤ مال و مندائی

کرد (اجرم الشئ) به‌مانا (جَرَمَهُ)

دئ (اجترَمَ اللَّذْبُ) تاوانی کرد.

تَجَرَّمَ: ته‌واو بوو، به‌سه‌رجوو

ده‌گوترئ: (تَجَرَّمَتِ السَّنَةُ) ساله‌ک‌ه

ته‌واو بوو.

تَجَرَّمَ عَلَيْهِ: تاوانیکی پالدا که نه‌ی

کردووو.

جَرَمَ: ده‌گوترئ: (لَا جَرَمَ) هیچ شکی تیدا

نیه، (لَا جَرَمَ لَا يَنْ).

الْجَرَامُ: ده‌نکه میوه، ناوکی میوه، ده‌نکه

خورمای وشک.

الْجَرَامُ: غرام، به‌شیک له هه‌زار به‌شی

کیلویه‌ک.

الْجُرَامَةُ: نه‌و خورمایانه‌ی له‌کاتی

لی‌کردنه‌وه‌ی هیشو‌ه‌کان ده‌که‌ونه خوار

و خورما وشکه‌ل و خورمای خراب.

الْجَرَمُ: جه‌سته، قه‌باره، (ك: أَجْرَامُ وَجُرُومٌ

و جُرْمٌ) ه.

جرم الصوت: به‌رزی ده‌نگ.

الْجَرْمُ: تاوان.

الْجَرْمَةُ: خورمای نه‌گه‌پیو که ئی

ده‌گوترئ‌ه‌وه و نه‌و کۆمه‌له‌ه خه‌لک‌هی

خورما ده‌چن.

الْجَرِيمُ: خورمای چنراو، خورمای

وشکه‌ل و نه‌و شته‌ی ده‌نکه خورمای

پئ ده‌گوترئ و تاوانی گه‌وره.

الْجَرِيْمَةُ: به‌شیوه‌ی گشتی کاریکی

ناشایسته‌ی وه‌هایه که سزای له‌سه‌ربئ

و به‌مانا کاسب و تیکۆشه‌ر هاتووو و

ده‌گوترئ: (فُلَانٌ جَرِيْمَةٌ أَهْلُهُ) فُلَانٌ

کاسبکاری مال و مندائی خویه‌تی.

جَرَمَزَ: وَشَكْ هاته‌وه‌و به‌سه‌ریه‌ک‌دا

که‌وته‌وه و روی ئی وهرگیراو خوی ئی

گیل کرد و ده‌گوترئ: (جَرَمَزَ عَنْ

الْجُرَابِ) له وه‌لامدانه‌وه هه‌لات و

خوی ئی گیل کرد.

إِجْرَمَزَ: به‌مانا (جرمز) دئ و ده‌گوترئ:

(أَجْرَمَزَ الْعَامُ) ساله‌که وه‌ها بوو باران

که‌وته ناوه‌پرستییه‌وه و له نه‌وه‌له‌وه

نه‌باری.

تَجَرَّمَزَ: کۆپیووو، (تَجَرَّمَزَ اللَّيْلُ) شه‌و

رابورد (تَجَرَّمَزَ عَلَيْهِمْ) به‌سه‌ریاندا

که‌وته خوار.

الْجَرَامِيْنُ: ده‌ست و قاجی ئاده‌میزاد و

ده‌گوترئ: (جَمْعُ جَرَامِيْزَةٍ) خوی

کۆکرده‌وه‌و گوپی گرت و ویستی باز

بدا ۵ له حەدیثی عومەردا هاتووە:
(أنه كان يجمع جراميزه ويشب على
الفرس) ۵ هەروا دەگوترئ: (أخذ
الشئ بجراميزه) شتەكەى هەموو
ومرگرت.

الْجُرْمُوزُ: حەوزێكە لەناو حەوشە یان
لەناو باخو لەبەرزییە و میە ناوی
لەبەر دەروا بەملاو بەولادا، (ك):
جرامیزە ۵ بیری هەلچنراو ۵
خانوی بچوو ۵ بیچووە گورگی
نیر.

الجرمقانی: تاکی (الجرامقه) یە
نەتە و میەکی غەیرە عەرەب
لەسەر تای هاتنی نیسلا مەدا
دایەزیو نە ناو موصلە وە.

الجرموق: گۆرەوی ۵ (خرفف) کە لەسەر
خوففی تر لەبێ کرابێ.

جَرْنٌ جَرُونًا: بەو کارە راهات و باری پێوە
گرت ۵ دەگوترئ: (جَرْنُ الْكِتَابِ):
کتێبەكە كۆن بوو.

جَرْنُ الْحَبِّ: دانەوێڵەكەى هاپى.

أَجْرَنُ الْحَبِّ أَوْ الثَّمَرِ: دانەوێڵەكە یان
خورماكەى خستە سەر خەرمان.

جَرْنُ السَّوْطِ: شوپەكەكەى نەرم كرده وە.

أَجْتَرَنَ: خەرمانى دروست كرد ۵
شوینەكەى كرده خەرمان.

الْجَارِنُ: رینگای گوێر بوو ۵ نامیرو
کالای بەکار هاتوو پەككەوتە.

الْجِرَانُ: دېوى ناوهدوى ملى حوشترو

نازەلى تر، (ك): أَجْرِكُ وَجُرْنُ
هەموو هەمانا دڵ و دەرون دئ
دەگوترئ: (ألقى فلان على هذا الأمر
جِرَالَهُ): دڵ و دەرونى خۆى بەوکارە
راهی ناو باری پێوە گرت هەروا
دەگوترئ (ضرب الإسلام بجرانه):
نیسلام جیگیر بوو چەسپا ۵ لە
حەدیثی عائیشەدا هاتووە: (حتى
ضرب الحق بجرانیه): هەتا حەق بە
قورسایى خۆى خۆى چەسپاند.

الْجُرْنُ: ئەو شوینەى دانەوێڵەى تێدا گیرە
دەگرت و اتە: خەرمان یان شوینى
وشك كرده وەى میو و اتە: مشتاخ.

الْجَرِينُ: خەرمان ۵ مشتاخ.

جَرَه، جَرَهْد، اَجْرَهْد: بەپەله رۆی.

الْجَرَهْدُ وَالْجُرَهْدُ: بەپەله رۆیشتو.

جَرَى اَجَرَى اَجْرًا:

أَجَرَتِ الشَّجَرَةُ: میووەكەى خڕە كەبوو.

أَجَرَتِ الْكَلْبَةُ: دێلە سەگەكە بیجوى

بوون، ترمكى.

الْجَرُوءُ: هەموو شتێك بەساواى تەنانهت

هەنارو هەنجیرو کالەكیش: وەل

بەزۆرى ناوہ بۆ توتكە سەگ ۵

بیچوو و شیر.

الْجِرْوَةُ: مینەى (الْجِرْوَةُ) میە ۵ حوشتى

کورتە ۵ هەروا بەمانا رامبون و

خوپیو گرتە.

جَوِي الْفَرَسُ وَخَرِه جَرِيَانًا: ئەسپەكە لە

رۆیشتندا رەوتى خۆى وەرگرت.

جرت السفينة والشمس والنجوم جرياً:
رؤيشت.

جری الماء ونحوه جریاً وجریاناً: ناوهکه
هه لږژا، خیرا رؤی، لوس رؤی.
جری الرادی قَطْمٌ علی القرى: په نديکه ئی
دهدرئ بؤ روداوئک که زور سامناک
بی، شتیک له سنور تیپه پری بی.
جری إلى کذا: بؤ لای فلانکهس، بؤ فلان
شوین، چوو.

جری له الشئ جریاً: نهو شتهی بؤ
به ردهوام بوو.
جری فلان مجری فلان: حالو ومزعی فلانکهس
ومکوو حالی فلانکهسی ئی هات.

أجرى الماء: ناوهکهی به رداپه وه رؤیاندی.
أجرى السفينة: که شتییه کهی رؤیاند.
أجرى فلاناً في حاجته: فلانکهس ناردی بؤ
نیشی خوی ۵ وتو وئزی له گهل کرد.
تجاروا في الحديث: وتو وئزبانکرد،
چه له حانییان کرد.

تجاروا في أهوائهم: له گهل ههواو
نارمزوی خویاندا په کانگیر بوون.
استجراه: داواي رؤیینی ئی کرد.

الاجرياً: شیوه و سروشت ۵ دهگوترئ:
(الكرم من جرياه): دمست و دل
فراوانی له سروشت و رهویتی دایه،
به شیکه له رهوشت و پیکهاتهی.
الجرى: رؤیشتن ۵ دهگوترئ: (لرس ذو
أجاري): نه سپیکه جوړه ها شیوه
رؤیشتنی هه به.

الاجرياً: به مانا (الاجرياً) دئ.
الاجريّة: رهوشت و سروشت.

الجارى: به های وهخت، نرخى رؤژانه ۵
(الحساب الجارى) ریکه و تن
نامه په که له نیوان دوو لایه ندا بؤ
سنوردانان له نیوان مافو نه رکى
هه ر دولایه ن داو دیار یکرندى
ته صفیه ی حیساب له کو تاپیدا.

الجارية: که نيزهک، چه تیو، نافرتهی
کؤيله با پيريزنيش بی ۵ با ۵ خور
۵ که شتی ۵ قورشان دهه رموی:
﴿وَحَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ﴾.

الجرى: باى صهبا.

الجرأ: خاترو خواپش؛ دهگوترئ: (من
جرائك فعلت كذا) له بهر خاتری تؤ
فلانکارم نه نجامدا.

الجرأية: مندالی، تمهه نی پچوک،
دهگوترئ: (جارية بينة الجارية):
که نيزه کیکه دپاره منداله ۵ به مانا
(وهكالهت) پش دئ.

الجرأية: وهكالهت، بریکاری ۵ حیسابی
به ردهمی موجهی موجه خوران، (ك:
جرايات).

الجرايات: له زانستی (اقتصاد) یاساو
رئسایه که نه ندازهی کالای سهرف بوو
دپاری دهکا بؤ هه موو که سیك ۵
(بطاقات الجرايات) له زانستی
(اقتصاد) دا چه ند کارتیکن نه وه دپاری
دهکا که هه رکه سه چه ند کالاکرئ.

الْجُرْيَاءُ: ره‌وشت و سروشت.

الْجُرْيُ: وهكيل ۵ بؤ تاك و كؤو نيرو من

به‌كار دئ ۵ هه‌روا به‌مانا (ني‌ردراو) دئ

۵ به‌مانا (كرتكار) پش دئ، (ك: اُجْرِيَاء).

الْمَجْرَى مِنَ النهر: ده‌راوی چه‌م و روبار

۵ له‌شيعردا بریتييه له‌بزوينسی

پيتی (ره‌ویی ره‌ها) ۵ له‌زاراوهی

نه‌حويياندا بریتييه له‌حالات و

چونيه‌تی كؤتایی وشه‌و نه‌حکامی

نه‌و حالات و چونيه‌تيانه.

الْجُرْيَالُ: رهنگو و بؤيه‌ی سور.

جَزَاتُ الْاِبْلِ جَزْأً وَجَزْأً: حوشره‌که

له‌حياتی ناو به‌شي‌و ته‌ری قنياتی

کرد.

جَزْأً بِالشَّيْءِ: به‌و شته قنياتی کرد.

جَزْأً الشَّيْءُ: نه‌و شته‌ی دابه‌شکردو

به‌کسان پارچه‌پارچه‌ی کرد.

أَجْزَا الْقَوْمُ: خه‌لکه‌که حوشره‌گانیان

دابه‌شکرد.

أَجْزَاتُ الْمَرَأَ: نافرته‌که مندائی

ميينه‌ی بوون.

أَجْزَا الشَّيْءُ فَلَاناً: شته‌که‌ی به‌شی

فلانکه‌سی کرد.

أَجْرٌ مَجْرِيٌّ: کرنيه‌کی گونجاوه کيفايه‌ته.

أَجْزَا الْاِبِلَ: له‌حياتی ناو شتی شي‌دارو

ته‌ری دابه حوشره‌کانی.

أَجْزَا السَّكِينِ: ده‌سی بؤ کيرده‌که دروستکرد.

أَجْزَا مِنَ الشَّيْءِ جَزْأً: به‌شيکی له‌و شته

بؤ خؤی برد.

أَجْزَا الْحَاتِمِ فِي أَصْبُعِهِ: نه‌لقه‌ی له‌په‌نجه‌ی

خؤی کرد.

جَزْأً: به‌شبه‌شی کرد.

جَزَا الْاِبِلَ: به‌مانا (أَجْزَا الْاِبِلَ) هاتووه.

جَزَا الشَّعْرَ: به‌مانا (أَجْزَاه) دئ.

جَزَا السَّكِينِ: به‌مانا (أَجْزَاه) دئ.

إِجْتَزَا به: کيفايه‌تی بوو.

الْجَارِزَةُ مِنَ النَّخْلِ: نه‌و دره‌خته

خورمايه‌به ناودانی پتيويست نه‌بی

الْجَزْأُ: به‌شيک له‌شت ۵ نه‌و ماده‌يه‌به

شته‌که‌ی لی پيک دئ ۵ (جوزئی

لايتجزي): به‌لای زانا‌پانی

موته‌که‌ليمينه‌وه نه‌و که‌رته‌يه

نه‌وه‌نده بچوک بوت‌ه‌وه قبوولی

که‌رت کردن نه‌کا.

الْجَزْأُ: بنکی کلک ۵ ده‌سی کيرد ۵

داريکه توله‌ميوی له‌زه‌وی پی بلند

ده‌کرت‌ه‌وه.

الْجُزْئِي: شتيک نيسبت بدرئ بؤلای

جوزء ۵ جوزئی راسته‌قينه نه‌ويه

ته‌صهور نه‌کري هاوبه‌شی هه‌بی ۵

وه‌کوو عه‌ل، حه‌سه‌ن.

جوزئی يضيافی: نه‌ويه له‌خؤی

ره‌هاتر هه‌بی وه‌کوو ناده‌ميزاد

که‌به‌شيکه له‌مه‌فه‌وومی حه‌پوان

وه‌لی بؤ خؤشی نه‌فرادی هه‌ن.

جَزَحَتِ الطَّبَاءُ جَزْحاً: ناسکه‌گان

چوونه‌وه ناو لانه‌ی خؤيان.

جَزَحَ لَان: فلانکه‌س به‌پير نيشی

خؤيه‌وه جو چاوهر‌وانی نه‌کرد.

الْجُزَارَةُ: سهرېږېځې خوشترې سهرېږاو که
دهدرئ به کابرای قهساب له جياتی
خوشر سهرېږینه که ۵ له همدیځی
پتغه مېهردا هاتوو دهر باره ی
قوربانۍ دمغه رموی: (لا أعطی منها
شیئاً فی جُزراتها) هر وړا دهگوتری
(فرس ضَخْمُ الْجُزَارَةِ) نه سپینکی
دهست و پهل قهوییه دهمار
دهماراوییه).

الْجَزُورُ: نازهل سهرېږین ۵ کشانه وهی
شه پولی ناوی دهر یا به هو ی
کاریگری فخر اخیسته وه.

جَزْرُ السَّباعِ: نه و گوشته یه که درنده که
دهیخوا ۵ یان نه و گوشته ی له بهری
دهمینیت هوه ۵ نه و زهوی و
شونانه یه که نزیك دریان و
درنده ی تیدا دهزی و شه پولی
دهر یا که ناپانگاتی.

الْجُزُورُ: نه و خوشتره یه به که لکی
سهرېږین بی.

الْجُزَيْرَةُ: نه و پارچه زهوییه ناو
دهور ی بداو ناوه که دای نه پوښی،
(ك: جزائر، جَزْرٌ) ه.

الْمَجْزَرُ: شونې نازهل سهرېږین، (ك: مجازر).
الْمَجْزَرَةُ: به مانا (الْمَجْزَر) دئ، (ك:
مَجْزِر) ه.

جَزْرُ النَحْلِ و نَحْوَهُ جَزْراً: دارخورما که کاتی
نه وهی هاتوو مېوه که ی بکریته وه.
جَزْرُ الثَّغْلَةِ جَزْراً و جَزْراً: خورما که ی
کرده وه.

جَزَخَ له: به خششی باشی پيدا ۵ به بی
پرس کردن به که س به خششی دایه.
جَزَخَ الشَّجَرَةَ: دره خته که ی راوه شانند بو
نه وهی که لاکه ی بومری.

جَزَرَ الْمَاءَ عَنِ الْأَرْضِ جَزْراً: ناوه که روچوو،
حه وقی خوارده وه ۵ دهگوتری: (جَزَرَ
الْبَحْرُ وَالنَّهْرُ): ناوه که ی هه وق بوو.

جَزَرَ الشَّيْءَ: شته که ی برپه وه.

جَزَرَ الْجَزُورَ: کوشتییه که ی سهرېږی (هر
جازر، جزار، جزیر) دهگوتری: (جَزَرَ
الْعَسَلُ) ههنگوینه که ی بری.

جَزَرَ الثَّغْلَ جَزْراً و جَزْراً: خورما که ی برپه وه.

أَجْزَرَ السَّعِيرُ: خوشتره کاتی نه وهی هات
برېږېته وه واته کولکه که ی برېږېته وه.

أَجْزَرَ النَّخْلَ: خورما که کاتی ی کردنه وهی
هات ۵ دهگوتری: (أَجْزَرَ الشَّيْخُ):

پیرمه یرده که زور به سالاجوو کاتی
مردنی هاتوو.

أَجْزَرَ فَلاناً: مه پکی دا به فلانکه س بو
سهرېږین ۵ له همدیسدا هاتوو:
(بَعَثَ بَعْثاً لَمَسُوا بِأَعْرَابِيٍّ لَهُ غَنَمٌ
فَقَالُوا اجْزُرْنَا).

اجْزَرَ الْجُزُورَ: کوشتی یه که ی سهرېږی.

اجْزَرَ الْقَوْمَ جُزُوراً: کوشتی بو
خه لکه که سهرېږی

اجْزَرَ الْبَحْرُ وَالنَّهْرُ: شه پوله که یان
کشانه وه.

الْجُزَارَةُ: مېهنه ی قهسابی، کاری حه یوان
سهرېږین.

جَزَّ الصُّوفُ جَزًّا: خورپیه که ی برپیه وه.

أَجَزُّ التَّمْرِ جَزًّا: خورماکه وشک بوو.

أَجَزُّ النُّخْلُ ونحوه: به مانا (جَزَّ) دئ.

أَجَزُّ الْقَوْمُ: کاتی برپینه وهی مه ره کانیان هات.

أَجَزُّ الثَّمَرُ: خورماکه وشک بوو.

إِجْزَّ الصُّوفُ ونحوه: به مانا (جَزَّ) دئ.

إِسْتَجَزَّ التَّمَرُ وَالصُّوفُ: خورماکه،

خورپیه که: کاتی برپینه وهو

لیکړدنه و میان هات.

الْجَزَّازُ: کاتی دروینده و برپینه وهی

خوری و لیکړدنه وهی میوه.

الْجَزَّازُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ: نهو شته یه

لیکړا و مته وه ۵ نه وهی زیاده یه و

له کاتی برپینه وهدا هه لده و مری.

الْجَزَّازَةُ: به مانا (الْجَزَّاز) دئ.

الْجَزَّازُ: خوری برپړا وهو لیکړا وه.

الْجِزَّةُ: بهرگن: بهرگی کاوړ له ساتیکدا ۵

له پهنندا هاتووه (رب جزة علی شاة

سوء).

الْجَزْزُ: نهو خوری و موو کولک و

بهرگنه یه له نازهل ده کړته وه.

الْجَزْزَةُ مِنَ الْغَنَمِ: نهو نازه له یه خورپیه که ی

لی کرابینه وه، (ک: جزائر).

الْمِجَزُّ: مقهست، برینگ نامیری نازه ل

برپینه وه، (ک: مَجَاز) ه.

جَزَّ الْحَبْلُ: گورپسه که ی له ناوهرپسته وه

دوکه رت کرد.

جَزَّ السَّوَادِي: دۆله که ی بری له باری

بانیه وه.

جَزَّعَ لَهُ مِنْ مَالِهِ جُزْعَةً: له مالی خوی

به شتیکی بۆ بردا.

جَزَّعَ جَزْعًا وَجُزْعًا: خوی بۆ به لاکه

نه گرت و هاوارو دادو فیغانی کرد

به صهبرو خوگر نه بوو.

أَجْزَعُهُ: هه لینا بۆ گریان و هاوارکردن و

صهبر نه گرتن.

جَزَّعَ الْبُسْرُ وَالرُّطْبُ: خورماکه نال و بولی

تیکه و ت ۵ هه نندیکی گه یی.

جَزَّعَ الْحَوْضُ: حه وزه که چۆرپکی ناو تیدا

ماوه.

جَزَّعَ التَّوَى: دهنکه کانی پیک کیشان هه تا

شوینی لیکنده که یان سپی بوو

دهنکه کان خالخال بوون و وازی لی

هینان.

جَزَّعَ فَلَانًا: غه م و نارچه حه تی له سه ر دل

لا برد.

اجتزعه: پارچه پارچه ی کرد.

الْمَجْزَعُ: له ناوهرپسته وه که رتی کرد ده گوتری:

(الْمَجْزَعُ الْحَبْلُ وَالْمَجْزَعُ الْعَصَا).

تَجَزَّعَ الشَّيْءُ: شته که که رت بوو.

تَجَزَّعَ الْبُسْرُ وَالرُّطْبُ وَغَرْمَا: خورماکه

نال و بولی تیکه و ت هه نندیکی گه یی.

تَجَزَّعَ السَّيْفُ وَالسَّهْمُ وَغَرْمَا:

شمشیرکه شکا.

تَجَزَّعَ الْقَوْمُ الشَّيْءُ: خه لکه که نهو شته یان

به شبهش کرد ۵ له حه دپت دا هاتووه:

(تَفَرَّقَ النَّاسُ إِلَى غَنِيمَةٍ فَتَجَزَّعُوا).

الجزاع: نیرگه.

الجزاع: گیاییه که نازهن دهگوژی.

الجزع: جوړیکه له عمقیق ۵ هیلې بهرامبهرو

کهوانه یی رنگاو رنگی تیدان ۵

قولای شیو ۵ ناوهرستی شیو.

الجزعة والجزعة: به شیک له شهو ۵ هده

دار (بنکی درهخت).

الجزع من اللحم: نهومیه رهش و سپی

تیکه لاو بی.

الجزع من اللحم: نهومیه بهزو گوشت

تیکه لاو بی ۵ نهگمر و متیری عود

بی، نهومیه همدی له و متیره کان

باریک و همدیکیان نه ستورین.

جزف له في الكيل و لحوه جزفاً: زوری بو

پیوا.

جازف: شته کهی فروشت نازانی

پیوانه و کیسانی چونه.

جازف بنفسه: خوی خسته خه تهرهوه.

جازف في كلامه: به بی تی فکرین قسه ی

کرد.

إجترَف الشيء: به گو تره کاری شته کهی

کپی.

الجزاف: کالایه که نه بزانی به پیوان

چهنده نه به نه زماره.

الجزافة: به مانا (الجزاف) دی.

الجزفة: پارچه یه که لهشت ۵ دهگو تری:

(جزفة من النعم و جزءة من الشفر):

جهله به نازه نیک ۵ پارچه یه که له مو.

جزله جزلاً: برپیوه ۵ له حه دیشه کهی

خالیدی کوری وه لییدا هاتوو دهلی:

خالد که جو بو شکاندنې بتی (العزی)

۵ (لجزلها بالین) کردی به دوو پارچه.

جزل البعر: جدهوی حوشره که برینی لی

پهیدا بووه چاک نابیته وه.

جزل الرأي: راو بوجونه که پوچ و بی

که لک بوو.

جزل جزالة: گه وره به نرخ بوو.

جزل اللفظ: وشه که کاریگه ربوو.

جزل فلان: فلانکه س بوو به خاوهن رمی

په سندو جوان.

أجزله: به مانا (جزله) دی.

أجزل له العطاء: به خششی چاک و باشی

بو دپاری کرد.

استجزله: داوای به خششی لی کرد.

الجزال: لی کردنه وهی هی شووی خورما.

الجزل: شتی به نرخ و زور له همرشتیک

بی ۵ داری گه وره ی وشک ۵

له حه دیشتا هاتوو: (اجمعوا له

خطباً جزلاً) ۵ ههروهه به مانا

سهخت و به خشنده هاتوو.

الجزل من الكلام: قسه ی رهوان و فه صیح و

پر مانا، (ك: جزال).

الجزلة: پارچه یه که دودان، مهشکه.

الجزلة: پارچه، (ك: جزل) له حه دیشتا

هاتوو له باره ی ده جاله وه دهلی:

﴿يضرب رجلاً بالسيف ليقطعه جزلین﴾.

جزم جزماً: خواردنیکې خوارد تیر بوو، له

شهو و روژیکدا په کجار نانی خوارد.

جزم عليه: لی بی دمنگ بوو ۵ سوور بوو

له سهر نه نجامدانی ۵ ترسا ۵
 نه میتوانی نیشه که نه نجام بدا.
 جَزَمَ الامر: بتمانهای تیدا پهیدا کرد.
 جزم الیمین: سویندی خواردو کاره که ی
 رویناندو گه رانه و دی تیدا نیه.
 جَزَمَ علیه بکذا: له سهر خو ی چه سپاند،
 بهر عوده ی بوو.
 جزم النخل: خورما که ی مه زنده کرد، هر
 به سه رنج دانی، نه اندازه که ی دیاری
 کرد.
 جزم الکلمة: کوتایی فیعله که ی زنده دار کرد،
 پیتی لی قرتاند.
 جزم علیه وعنه: به مانا (جَزَمَ دئ).
 جَزَمَ النخل: بهر و بوومی باخه
 خورما که ی کړی.
 جَزَمَ الشيء: شته که ی بر پیه وه.
 جَزَمَ جَزْمَةً من المال: هه ندیکي
 له ماله که هه لگرت.
 الجَزْم: له زار و دی نه حویاندا بر پتیه له
 زنده دار کردن پیتی کوتایی فیعلی
 موزار یان کرتاندنی پیتی کوتایی.
 الجَزْم: به شیک له خورما یان شتی تر.
 الجَزْمَة: ژمه خواردن.
 الجَزْمَة: پارچه ۵ (الجَزْمَة من الحيوان)
 جه له به نازل له (ده) به ره و ژوور.
 الجَزْمِيَة: رینازیکی فله سم فیه پشت به
 هیزی عقل دمه ستی بو گه یشتن
 به مبه ست.
 جَزَى الشيء جَزَاءً: شته که ی بهس بوو

پیویستی به هیچی تر نه بوو ۵
 قورنان دهمرموی: ﴿وَأَتَقُوا يَوْمًا لَا
 تُجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا﴾ ۵
 ده گوتری: (جزی مجزی فلان):
 له شوینی فلان که س جیگیر بوو.
 اجازه: پاداشتی دایه وه ۵ سزای دا.
 قمازی الدین: قهرزه که ی دایه وه، یان
 قهرزه که ی وهر گرت وه.
 المجازية: پاداش ۵ سزا.
 الجَزَاءُ: به مانا (الجازی) دئ ۵ له پهن دی
 پیشیناندا هاتووه ۵ ده لی: (جزاء
 سمنار) نهم پهنده بو که سیک
 ده گوتری: له جیاتی خراپه کاری
 چاکه ی بهرام بهر بکا.
 الجزية: سمرانه؛ بره پارمیه که فهران پره وای
 نیسلامی وری ده گری له هه ندی
 له وانه ی موسولمان نابن له جیاتی نه و
 خز مه تگوزاری به ی پیشکه شیان ده گری ۵
 قورنان دهمرموی: ﴿حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ
 عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ﴾، (ك: جزی و جزی
 و جزاء).
 جَسًا جَسًا وجسوءًا وجسأة: وشك بووه ۵ رهق
 بوو، زبر بوو، ده گوتری: (جَسًا الثَّبتُ،
 جَسَأَتْ يده من العمل، جَسَأَ الماءُ).
 جَسَا الشيخ: پیاوه پیره که گه یشته کوتایی
 ته مه نی، (هو جاسي).
 الجاسی فی الریاضة: (جسم جاسي):
 جهسته به که مه سافه گوزانکاری نه خاته
 نیوان پارچه جیاوازی به کانیه وه.

الْجَاسِيَاءُ: رَهْمَتِیُون و پتهوی.

جَسَدُهُ جَسَدًا: له جهستهی دا.

جَسَدُ الدَّمِ: خوینده که وشک بوو.

أَجَسَدُ الثَّوْبِ وَغَرِه: بهر رنگی زعفران

کراسه که ی بویه کرد ۵ له حه دیشی

ئه بو دهردا هاتوو دهئ: (أَنْ أَمْرُ

أَنَّهُ لَيْسَ عَلَيْهَا أَلَرُّ الْمَجَاسِدِ).

جَسَدُ الثَّوْبِ: به مانا (أَجَسَدُهُ) هاتوو.

تَسَدُّ: بُو موطاومعهی (جَسَدُهُ) هاتوو.

الْمَجَسَدُ: خوینی پیس ۵ زعفران

ههرشتیک رنگی زور سور یان زمرد

بی.

الْمَجَسَدُ: نازاریکه له جهسته دا هه مووی،

یان هر له سکا.

الْمَجَسَدُ: جهسته ۵ فورنمان دمه رموی:

﴿فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا﴾: له خوار.

الْمَجَسَدُ: پوشاکیک زور به جهسته وه

بنووسی.

الْمَجَسَدُ: دهنگیکه له سهر شیوهی ناوازو

گورانی قه بارهی خووی و مردمگری.

جَسَرٌ جُسُورًا وَجَسَارَةٌ: نازابوو، نازابه ۵

چاونه ترس، بی پهروا ئه رکی

سه رسانی ئه نجام دا.

جَسَرُ الْقَوْمِ: ئه وه قهومه پردیان رابهست.

جَسَرٌ فُلَانٌ عَلَى الشَّيْءِ: فُلَانُكُمَسْ پَرکیشی

ئه وه شتهی کرد.

جَسَرُ الرِّكَابِ الْمَغَازَةِ: کاروانچییه کان

سارا که یان بری.

اجَسَرَتِ الرِّكَابُ الْمَغَازَةَ: به مانا (جَسَرَتِهَا)

دئ ۵ دهگوتری: (اجَسَرَتِ السَّفِينَةُ

الْبَحْرِ): که شتییه که دهریا که ی بری.

تَهَاسَرَ: بی پهروا کاره که ی ئه نجامدا ۵ ملی

خووی بهر زکرده وه خووی هه ئیری بُو

ئه وهی چاوی له شته که بی.

تَهَاسَرَ عَلَيْهِ: خووی به سهردا رانواندو

لوتشکینی کرد ۵ پهلاماری دا

تَهَاسَرَ لَهُ الْعَصَا: به گۆچان بوی چوو.

الْجَسَرُ: پرد، ههرشتیک به سه ریدا

بپه رپته وه ۵ که نهاری جۆگا ۵

ههرشتیک بکه ویتته نیوان دوو

زه وپییه وه، (ك: أَجَسِرُ وَجَسُورٌ) ۵.

الْجَسَرُ: ئه ندامی گه وره ی جهسته.

الْجَسَرَةُ: بُو میینه ی (أَلْجَسَرُ) به کاردی ۵

که نیزه کی دهست و پهل قهوی و

گۆشتن.

جَسَ الْأَرْضَ جَسًا: پپی له زهوی نا.

جَسَ الْخَبَرَ: له هه واله که ی کۆلیه وه و

تاووتوی کرد.

جَسَ الشَّيْءَ بِيَدِهِ: دهستی له شته که دا

بزانی چییه و چۆنه.

جَسَ الشَّخْصَ بَعَيْنِهِ: زور به وردی سه پیری

ئه وه کابرایه ی کرد بُو ئه وهی بزانی

کئییه و خه ریکی چییه.

اجَسَّهُ بِيَدِهِ: به مانا (جَسَّهُ) دئ.

جَسَ الْأَبْلُ الْكَلًّا: حوشتره که ده می بُو

له وهره که برد منه ی کرد.

تَجَسَّسَ الْخَبَرَ: به مانا (جَسَّهُ) دئ ۵ فورنمان

دمه رموی: ﴿وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ﴾.

ناده میزادو نازدهل و رووهك ههستی پی
 بکری ۵ هه ره جه وهه ریکی مادی شوینی
 بگری و قورسابی و دریزی هه بی.
 الجَسَمَان: به مانا (الجَسَم) دئ ۵
 (الجسمانی) پال تراو بۆ لای جیسیم.
 الجَسْم: کاری گه وره رودای سه رنج
 راکیش ۵ بیاوی عاقل
 الْمُجَسْم: شتیک پانی و دریزی و
 نهستوری هه بی.
 الجُئَان: دھف لیدمرکان تاکه کی (جَئَان) ۵.
 الجُسْتَة: ماسی خرو کاله کی.
 جَسَا جَسْرًا وَجَسْرًا: وشك بوو، رهق بوو،
 نهستور بوو، زبر بوو ۵ ناوه که بوو
 به سه هۆل ۵ پیره میزده که زۆر به سالا
 چوو گه یشته کۆتایی ته مهنی.
 جَسِي جَسِيًا: به مانا (جَسَا) دئ.
 جَشَات لَفْسُهُ جَشْرًا وَجَشْنًا: یه قی هیناوه
 یه قی هاته وه ۵ له ترسا یان له غه م
 ناره حه تیدا هه لچوو ۵ یان راپه رین و
 که و تنه جم و جول و هاتو چو ۵
 دهگوتری: (جَشَات الْبِلَادُ بِأَهْلِهَا، جَشَات
 الْبَحَارُ بِأَمْوَاجِهَا، وَالرِّيَاضُ بِرَبَاهَا وَالْبِلَالِي
 بِظِلْمَاتِهَا) دهری هاو یشت، پالی پیوه نان،
 بلاوی کردوه.
 جَشَات الْمَعْدَةِ: مه عیده ی له تیری دا
 یه قی هاته وه.
 جَشَات الْقَنْمِ: نازده که قۆره قۆری له
 قورگی هات.
 جَشَات الْأَرْضِ: زهوی هه موو روو کی
 خـــــــووی دهر خست.

الْجَبَاسَةُ: ههستی که له پینج ههسته کان.
 الْجَاسُوسُ: کهستی که به دوا هه وائ و
 رووداودا بگه ری بۆ نه وهی زانیاری
 بدا به کهسانی دی، (ك: جواسیس).
 الْجَسَّاسُ: صیغه موباله غه یه ۵ شیر
 چونکه به چنگی کوشتی به که ی
 شه تال شه تال دهکا.
 الْجَسِيسُ: به مانا جاسوس.
 الْمَجَسُّ: شوینی دهست لیدان ۵
 دهگوتری: (فلان ضيق الْمَجَسِّ):
 فلان کهس تهنگه تیزه یه.
 الْمَجْسُ: ناله تی پشکنین.
 الْمَجْسَةُ: به مانا (الْمَجَسَّ) دئ ۵ هه روا
 به مانا (الْمَجَسَّ) ۵.
 جَسْم جَسَامَة: گه وره زه به لاج بوو
 (جسیم) زلو که ته.
 جَسَمُ الشَّيْءِ: قه باره ی پید.
 تَجَسَّمَ: بۆ موطاوعه ی (جَسَم) دئ.
 تَجَسَّمَ الشَّيْءُ فِي الْعَيْنِ: نهو شته له بهر
 چاوه وینه ی له چاودا هه یه.
 تَجَسَّمَ الشَّيْءُ: شته که ی قه باره دارکرد
 ۵ روی تی کردو بۆی چوو هه لی
 بژارد.
 الْجَسَامُ: جهسته گه وره دهست و پهل
 قهوی ۵ (الجسامه) به هه مانا
 هاتوو به لکوو زوربه ی کات به م
 شیوه دهگوتری که (ت) پیوه یه.
 الْجِسْمُ: جهسته؛ هه رشتیک پانی و قولی و
 دریزی هه بی ۵ هه رشتیک له

جَشَأُ الْبَحْرُ: دمریا ناوہکے ہی بہر زبووہ۔

جَشَأُ اللَّيْلُ: شہو تاریک ہوو۔

جَشَأَ الرَّحْشُ: درندہ کیویہیکہ راہہری و بازی دا۔

جَشَأَ الْعَدُو: دوڑمن راہہری بڑمان ہات۔

جَشَأَ الْقَرْمُ: نہو قہومہ لہولاتیکیہوہ گواستیانہوہ بڑ ولاتیکی تر۔

جَشَأَ عَلَى نَفْسِهِ: لہخوڑیا دلتنہنگ ہوو۔

جَشَأَ عَنِ الطَّعَامِ: تیری لہخواردہمہنیہیکہ خواردو پیش چاوی کہوت۔

جَشَأَ عَلَيْنَا الْبَعْمُ: نازو نیعمہتمان بڑ پھیدا ہوو۔

جَشَأَتِ الْمَعْدَةُ: بہمانا (جَشَأَت) دئ۔

إِجْشَأَتِ الْبِلَادُ: ناوو ہہوای نہو ولاتہی پی نہکہوت۔

تَجَشَّاتِ الْمَعْدَةُ: بہمانا (جَشَأَت) دئ ۵

دہگوتری: (تَجَشَّاتِ الرَّجُلُ): پیاوہکے

یہہقی ہینایہوہ ۵ لہپہندی

پیشیناندا ہاتووہ دلئ:

تَجَشَّأَ لِقَامٍ مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ: لوقمان بہبی

نہوہی تیری بی یہہقی ہینایہوہ نہم

پہندہ بڑ کہسیک ئی دہدری لافی

رہوشتیکی ئی بداو تییدا نہبی۔

تَجَشَّأَ الْفَجْرُ: لہکاتی بہرمہبیاندا با ہہلی کرد۔

الْجَشْأُ: زور ۵ کہوانہیہکی سوک

کہزور بلہریتہوہ۔

الْجَشَأُ: دہنگیکہ لہدہم دپتہ دمرہوہ

لہکاتی تیر خواردندا، بہگورتی

یہہقدانہوہ، قہریتہ۔

الْجَشَأُ مِنَ الْبَحْرِ وَاللَّيْلِ وَغَيْرِهَا: پال پیوہنن، راکشان۔

الْجَشَأُ: بہمانا (الْجَشَأُ) دئ ۵ ہلہکردنی با لہبہرمہبیاندا۔

الْجَشَأُ وَالْجَشَأُ: کہسیک زور غہمو خفہمت بخواو ناخو و ٹوف بکا۔

جَشَبَ جَشَبًا: نہستور ہوو، زبر ہوو۔

جَشَبَ الطَّعَامُ: خواردنہکے بی پیخور ہوو۔

جَشَبَ الْحَبُّ: دانہوہلہکے ہی ہاری کردی بہ برپویش۔

جَشَبَ شَبَابُهُ: کہنجیہتی خوئی بہری کرد۔

جَشَبَ الشَّيْءُ وَالطَّعَامُ وَغَوَاهُ: بہمانا (جَشَبَ) دئ۔

جَشَبَ الرَّجُلُ: خواردن و خوراک زبرو

کہمو کوپ ہوو ۵ لہحہدیثدا

ہاتووہ: کہ پیغہمہر (د.خ) (کان

یاکل الْجَشَبَ مِنَ الطَّعَامِ)۔

جَشَبَ جَشَبَةً وَجَشَابَةً: بہمانا (جَشَبَ) دئ۔

جَشَبَ الْكَلَامُ: قسہکے ہی وشک و بی تامو زبر ہوو۔

الْجَشْرُ مِنَ النِّسَاءِ: نافرمتی نافوڑای کہتہ۔

الْمُجَشَّابُ: جہستہ گہورہی نافوڑا۔

الْمُجَشَّبُ: پیای کہتہو نازا۔

الْمُجَشَّبُ: نادہمیزادی ژبان زبرو دہستکورت۔

جَشَرَ الصُّبْحُ جَشْرًا: بہیانی دہرکہوت

بہیانی گزنگی دا۔

جَشَرَ الدَّوَابُّ جَشْرًا: نازہلہکے لہ پاوانہکہدا مایہوہ۔

جَشَرَ عَنْ أَمَلِهِ: له خزم و خویشی خوئی
دوورکه و تهووه.

جَشَرَ الدَّوَابَّ: ئاژه له که ی بردن بؤ
له و مرگا ۵ له نزیك مائه ووه
له و مرپاندنی.

جَشَرَ الشَّيْءَ: وازی له شته که هینا.

جَشَرَ الْإِنَاءَ جَشَرًا: قاپه که، مهنجه له که
پیس بوو

جَشَرَ السَّاحِلَ جَشَرًا: قهراخ دهریا که
قورپه که ی رهق هه لئاهت و هکوو بهرد
رهق بوو.

جَشَرَ الرَّجُلَ وَالْبَعِيرَ: پیاو که یان
حوشتره که توشی کۆکه به کی وشک
بوون.

جَشَرُهُ: وازی ئی هینا.

جَشَرَ الْإِنَاءَ: قاپه که ی به تال کرد.

جَشَرَ الدَّوَابَّ: به مانا (جَشَرَ) دئ.

تَجَشَّرَ: بؤ مطاوعه ی (جَشَرَ) دئ.

تَجَشَّرَ بَطْنُهُ: سکی هه لاوسا.

الْجَاشِرُ: ئاژه له ی به ره لا بؤ کوئ ده چی
بچی.

الْجَاشِرِيَّةُ: نیومرؤ ۵ به ره به بیان ۵
خواردنه ووه له به رمبه یاندا ۵ ده گوترئ:
(شربة جاشریه، و شربت الجاشریه).

الْجَشَارُ: کۆکه، یان سینگ خوران و
نیخه نیخ ۵ دمنگ گری.

الْجَشَرُ: به ردیکی زهره له دهریادا له چه ووه
صه دهف پیک دئ.

الْجَشَرُ: به مانا (الْجَشَرُ) دئ ۵ هه روه ما

ئاژه لئیکه له پیاوان ده له و مرئ و
ناگه پرته ووه بؤ مائه ووه ۵ یان
کۆمه لئیک ئاده میزاد له له و مرپا گادا
بمیئننه ووه نه به نه ووه بؤ مائی خو یان
۵ کۆمه لئیک ئاده میزادی خو پری
ناگه س به چه ۵ دانه و ئله ی به هار ۵
تو یکلئ دهنکه گهنم ۵ سو.

الْجُشَرَةُ: به مانا (الْجُشَار) دئ ۵ کۆکه و
هه لامهت.

الْجَشَارُ: خاومنی ئاژه له ی وها که له کیوو
که ژ ده له و مرپئن.

الْجَشِيرُ: تیردان، که شکۆل ۵ هه مبانه ۵
جه و آل و هۆری گه ووه.

الْمِجْشَرُ: چه وزیک که ئاوه که ی
به که لکی خواردنه ووه نه به له بهر
پیس و پۆخه لئ، (ک: مجاشره).

جَشَّ الْقَوْمُ جَشًّا: خه لکه که رو یشتن به
کۆمه ل و به به له.

جَشَّ الْحَبُّ: دانه و ئله که ی کرده بر و یشت ۵
(هر مجشوش و جشیش).

جَشَّ الْخِيَوَانُ وَغَيْرَهَا بِالْعَصَا: له ئاژه له که ی
دا به گۆچان.

جَشَّ الْبَاكِي دَمْعَةً: گریاو که فرمیسی
هه لومران.

جَشَّ الْمَكَانَ: شو ینه که ی مائی و پاکی
کرده ووه.

جَشَّ الْبَرُّ: بیره که ی له قور و لیته
پاک کرد ووه.

جَشَّ الصَّوْتُ جَشًّا وَجَشَّةً: دهنکی گری
بوو و دهنکی زل بوو.

أَجَشَّتِ الْأَرْضُ: گیاو گزه که ی لیک هالو
تیکچرزا.

إِجْتَشَّتِ الْأَرْضُ: به مانا (أَجَش) دئ.

الْجَشَشُ: دنگی گه و ره و گر.

الْجَشُ: شوینی رمه لآن و به رداوی.

الْجَشُ مِنَ الشَّيْءِ: ناوهرستی شت.

الْجَشُ: به مانا (الْجَشُ) دئ ۵ به شیک
له شهو، (ك: جشاش).

الْجَشَاءُ: زهوی دهشت و نهرمه لآن که

به رده وردهی تیدابن به که لکی

نه و دهی دره ختی خورمای تیدا

برویندرئ ۵ سپل، له حه دیتی نیبنو

عه به باسدا هاتوو دهفرموی: (ما

أَكَلَ الْجَشَاءُ مِنْ شَهْوَتِهَا، لَكِنْ لَمْ يَلْعَمْ

أَهْلُ بَيْتِهَا حَالًا).

الْجُشَانُ: به مانا (الجش) دئ.

الْجُشَةُ: کۆمه لیک ئاده میزاد به کۆمه ل
به ره و شوینیک دهرؤن.

الْجُشَةُ: به مانا (الْجُشَةُ) دئ ۵ دنگی

به هیز ۵ دنگیک له لوته و به تهمه

به مه یله و گنی.

الْجُشِيَّةُ: به مانا (الجشيش) دئ ۵

شتیکه گوشت یان خورمای

ده خرتیه سهرو ده کوئیندرئ له

حه دیتدا هاتوو که پتعه مبه

(د.خ) (أَلَمَ عَلَى بَعْضِ أَزْوَاجِهِ

بِجُشِيَّةٍ).

الْجَشُ: به مانا (الْجَشُ) دئ، (ك:

جشاش).

جَشَعَ جَشَاءً: ته مای زور بوو هه لیه کرد ۵

دادو فیفانی کرد له نه نجامی له ده ستدانی

خۆشه ویستی دا ۵ ترسا ۵ له حه دیتی (ابن

الخصاصية) دا هاتوو دهفرموی: (أَخَافُ

إِذَا حَضَرَ قِتَالُ جَشِيعَتِ نَفْسِي فَكُرِهْتُ

الْمَوْتَ) ۵ کۆیه که ی (جشاعی، وَجُشَعَاءُ،

وَجُشَاعٌ).

تَهاشعوا الشَّيْءُ: لهو شته کۆبوونه و ده

چه پاویان کرد.

تَجَشَّعَ عَلَيْهِ: زور به خه میه و ده بوو سور

بوو له سه ر نه نجامدانی.

الْجَشِيعُ: نهو که سه یه مال و سامان

کۆده کاته و ده لیتی نابه خشی دلی

برواندا شتیکی لی زایه بکا ۵ به مانا

(شیر) پش هاتوو.

جَشِمَ جَشْمًا: قه له و بوو، قورس بوو، (هر

جَشَمَ وَجَشِيمَ).

جَشِمَ الْأَمْرَ جَشْمًا: به نابه دل نهو کاره ی له

نه ستو گرت ۵ (هر جاشم و جشوم).

أَجَشَّمُهُ أَمْرًا: کاریکی خسته سه رسانی.

جَشَّمُهُ أَمْرًا: به مانا (أَجَشَّمُهُ) دئ.

تَجَشَّمُ الْأَمْرَ: به مانا (جَشِمُهُ) دی.

تَجَشَّمُ فَلَانًا بَيْنَ الْقَوْمِ: له نیوان نهو گهل و

تاقمه دا ریو شوینی نهویان گرت به ر.

الْجُشْمُ: قورسای، دیره می ته زوئرو

ساخته چی، (ك: جُشُوم)

الْجُشْمُ: قورسای ۵ ده گوترئ: (أَلْقَى عَلَيْهِ

جُشْمَةً) ۵ هه روه ها به مانا سینگو

په راسوش دئ.

جَشِنَ جَشْنًا: قه له و بوو، زمبه للاح بوو.

الْجُشْنَةُ: بالندى بجوك.

جَمُّ لِي الرِّبَاطِ جَمًّا جَمِصًا: نَاحٍ وَثَوْفِي
کرد له بهر شته کدانی توندی پیو
په یومندی پییه وه.

جَمِّصَ الْجُرْزُ: بِيْجُووه گورگه که
چاوه کانی کردنه وه و گپ رانی.

جَمِّصَ النَّبْتُ وَالتَّمْرُ وَالزَّهْرُ: رَوْحُ،
خورما، گول سهره تاپان دهر که وت
گل و گیان کرد.

جَمِّصَ الْبِنَاءَ: بِالْهَـ خَانه که چکاری
کرد.

جَمِّصَ الْاَنَاةَ: قَاپه که ی پرکرد.

الْجُصُّ: گه ج ۵ جُورِکَه له که ره سه ی
خانوو دروستکردن.

الْجَمَّاصُ: گه چکار، نه وه که سه ی
گه چه که به ره هم دین ۵ فروشیاری
گه ج.

الْجَمَّاصَةُ: نه وه شوینه ی گه چی لی به کار
ده هیندری.

الْجَمِصِيَّةُ: رَوْحِکَه له پی ری
قهره نغهل.

جَمُّ لِّلَانِ جَمًّا: فَلَانْکَه س به شیوه ی
فیزه وه هاتوو جوی کرد.

جَمِّصَ عَلَيْهِ بَكَدَا: نه وه شته ی خسته سهر.

جَمِّصَ: بَازِیْکِ توندی هاو پشت.

جَمِّصَ عَلَيْهِ: به مانا (جَمِّصَ) دئ.

الْجِطِّيُّ: رُؤِشْتَنِیْکَه جُورَه له نجه و لارو

خو بادانیکی تی دیاه.

جَعَبَ الْجَعْبَةُ - جَعَبَ جَعْبًا: تِردانی

دروستکرد، پرئسکه ی دروستکرد

جَعَبَ الشَّيْءُ: شته که ی کو کرده وه، هه لی
گپ راپه وه.

جَعَبَ فَلَانَا: فَلَانْکَه سی خسته سهر زهوی ۵
(جَعَبَ) هه مان مانای هه یه

إِلْجَعَبَ: بِؤ موطاومعه ی (جَعَبَ) دئ.

الْجَعَابَةُ: دروستکردنی تیردان و
فیشه کدان حیرفه و میهنه ی جوعبه
دروستکردن.

الْجَعْبَةُ: تِردان، فیشه کدان، (ك)
جِغَاب(ه).

الْجَعْبُ: نه وه که سه یه خه لک به زهوی دا
ددا به لام که س ناتوان ۵ نه وه بخاته
سهر زهوی.

الْجَعْبُوبُ: کورته بالای ناشیرین، لاوازی بی
هیزی بی خیر و فیر، (ك) جعایب(ه).

جَعْبَرَةُ: به عهرزی دادا خسته ی سهر
زهوی ۵ پیاله ی لیو نه ستوری
کوله بنه ی ودها که هیشتا ریک و
پیک نه گرابی.

الْجَعْبَرِي: کورته بالای ناشیرین و
نه کله ومت.

تَجَعَّنَ: وِیْک هاته وه و کو بووه وه.

الْجُعْنُ: قه دی دره ختو رووه ک، (ك)
جعائن(ه).

الْجُعْنَةُ: ترسنوکی ته مبه ل، (ك) جَعَائِن(ه) ۵
(جَفَجَ الْجَمَلُ): حوشتره که خر مه

خرمی رویشتنی زادی کرد.

جَفَجَ الرِّحَى: شَاشَه که تهقه تهقی لی هات

۵ چه قه نه ی لی دا ۵ له پهنه ی

پیشیناندا هاتوو دهلی: (أَسْمَعُ
جَمْعَةً وَلَا أَرَى طَحِينًا) به که سیك
دهگوتری به قسه هیچی
نه هیشتبیتته وه هیج کرده و موشی
نهب: (هو جمعاع).
جَبَّعَ الْمَكَانَ: لهو شوینه دانیشته به
شیومه کی دله راوکی و نادنیایی.
جَبَّعَ به: ناره حه تی کرد، جاپزی کرد،
دمری کرد، پندی پچ دا.
جَبَّعَ الْأَبْلَ رَبِّهَا: حوشتره کانی جولاندن
بؤ نه وه ییخیان بدا پان بؤ نه وه ی
بیانکا ته ته ویله وه دایانیکا.
جَبَّعَ الْجَدُورَ: کوشتی به که ی سهربری.
تَجَمَّعَ: بؤ مطاوعه ی (جَمْع) هاتوو
خوی به نه رز دادا خوی له گل و
خول و مر دا تلاوتلی کرد له بهر نازار
پان فی لیها تن پان لیدان.
الْجَمْعُ: شوینی ته نگه بهرو ناخوش و
رهقه ن و به رده لان به ندینخانه
ناوو هموا به که ناده میزاد نه توانی
خوی تیدا بگری و ژپانی تیدا به سهر
به ری: شوینی شهر و هه را.
أَجْبَعُ: شوینی ته نگه بهرو ناخوش و
به رده لان، شوینیك لهزه وی چال
بووبی.
جَعَدَ الشَّعْرَ وَغَيْرَهُ: قَزَى
کوبوو و تیکباهه لدر: قَزَى کورت
بووه: دهسگوتری: (جَعَدَ الْخَدَّ)
کولمی جرجی تیکه وتن.
جَعَدَ الشَّعْرَ وَغَيْرَهُ: موومکانی کؤ کردنه وه.

جَعَدَ الشَّعْرَ وَغَيْرَهُ: به مانا (جَعَدَ) دئ.
الْجَعْدَةُ: (أَبْرَ جَعَادَةَ): ناوی گورگه،
کونییه ی گورگه.
الْجَعْدُ: خپ، دهگوتری: (وجه جَعْدَ) دهم و
چاوی خپو که م گوشته (بعر جَعْدَ)
حوشتری کولکنه، ههروه ها به مانا
پیای خراب و دست قوچاویش دئ
دهگوتری: (لِلان جعد الیدین) و
(جَعَدَ الْأَنَامِلَ) (رجل جعد القفا)
هه تیو مچه و ناکه س به جه.
الْجَعْدَةُ: دانه ویله به کی خورسکه (أَبْرَ
جَعْدَةَ) ناوی گورگه.
جَعَرَ جَعْرًا: ته بیاتی وشک بووه (هو
مجمعان): له حه دیشی نیمامی
عومه ردا هاتوو دهلی (انی مجمع
الطن).
جَعَرَ السُّبُعَ وَكُلَّ ذِي مِخْلَبٍ: درنده که
پیسایی کرد پان هه درنده به کی
چنگو نینوگدار بی.
تَجَعَّرَ: حه بله که ی له پشتی خوی
شته که داو چوو ناو بیرده که.
الْجَاعِرَةُ: کونی پاشه وه (قنگ) گوو
پیسایی هه موو درنده به که لاسمت
که به سهر پاندا دهر وانی
(جاعران) لاسمه کان، کلوته کان.
جَعَارَ: ناوی که متیاره (أم جعار)
کونییه ی که متیاره.
الْجَعَارُ: جه بلیکه که سیك دهر واته ناو
بیر له پشینی خوی شته کی ده داو

سهره گه ی تری به دهست پیاویکی

تره و میه یان له سینگیك به ستره و

بۆ ئه وهی کابرای بیره وان نه که و یته

خوار هه روا ناوه بۆ داخ و

نیشانه کردنی نازه ل له کلۆتی دا.

الجَفَرُ: قشیل ٥ گوو پیسای درهنده ی

خاوه ن چنگ.

الجمراء: کونی پاشه وه.

الجِمرانُ: (أبو جمران): قالۆنچه ٥ ام

جمران): بازو هه لۆ ٥ له لای

میسرییه گۆنه کان په یکه ریکه بۆ

حه شه ره میه کی ره شکه له له پیری

خه نافیس ه کان میسرییه کان

به پیرۆزیان داناوه، پاشان ته میمه و

نوشته یان پێدا کردوه.

الجُمرة: نه و دابیرین و نه خشو

شوینکار مه که حه بله که له ناو

قه ده ی کابرای بیره وانی ده کا که

ده چیته ناو بیره که وه ٥ جۆیه ک

قه صه به که ی نه ستوربی، گوته که ی

که و ره بی ده نکه جۆیه که درنۆ

که و ره و سبی بی.

الْجَمْرُی: کونی پاشه وه ٥ جۆره

یاریه کی مندالانه به دوانیان

مندالیک هه لده گرن.

الْجَمْرُ: کونی پاشه وه.

الْجَمْرُ: جۆره خورمایه کی بچوکی بی

که لکه ٥ ده عبا به کی بچوکه.

جَعَسَ جَعْسًا: دابهینا، هینا به کایه وه.

تَجَعَسَ: به مانا (جَعَسَ) دی ٥ قسه ی

ناشیرینی کردن و جوینی دا.

الْجَعَسُ: زبل و زال سهرهنگیو یتك.

الْجَمِيسُ: که ته و زه لام

الْجُعْسُوسُ: کوته بنه و ناشیرین ٥ بی

ره وشت و نه که و مه ٥ (بۆ نیرو می

به کاردی)، (ك: جعاسیس) ه.

الْجَعَشُمُ: مام ناومند، (ك: جعاشیم) ه.

الْجُعْشُمُ: کورته بالای شان و مل قه وی

گرده بر، (ك: جعاشیم).

الْجُعْضُضُ: رووه کی که سالانه یه، به کالی

ده خوری. بپروانه وشه ی (التفاف).

جَعَطَ علیه جَعَطًا: له ژیر کۆنترۆلی نه و دا

نه ماو یاخی بوو کارو باری خۆی

به شیوه یه کی تر دامه زرانده وه.

جَعَطَ فَلَانًا عَنِ الشَّيْءِ: فلانکه سی له و شته

گیرا به وه پالی پێوه نا.

جَعَطَ جَعَطًا: ره وشتی ناشیرین بوو، رفی

هه لسا.

اجْعَطَ الرجلُ: پیاوه که هه لات و بۆی

دهرچوو.

اجْعَطَ فَلَانًا عَنِ الشَّيْءِ: شته که ی له سه ر

فلانکه س لابر د.

جَعَطَ علیه: به مانا (جَعَطَ) دی.

الْجَنْقَطُ: که ته و زه لام، لوت به مرزو

خۆبه زلزان له خۆرازی و له خۆبای

بوو ٥ له حه ده پشدا هاتوه: (الا

انبکم باهل النار کل جَطْرٍ جَعَطٍ).

جَعَّ فلان جَعًا: فلانکه س گلی خوارد.

جَعَّ فلانًا: گلی تیگرت گلی بی دادا.

جَعَفَ جَعْفًا: هه‌لی گتیراپیه وه هه‌لی
که‌ند.

جَعَفَ لَلانَا: به عمرزی دادا، مالی به‌زموی دا.
اجْعَفَهُ: خستی.

اجْتَعَفَ الشَّجَرَةُ: دره‌خته‌که‌ی هه‌لکه‌ند.

إِجْعَفَ: بۆ مطاوعه‌ی (جَعَفَ) هاتوو.

الجِعْفُ: راماله‌ر ده‌گوتری: (سیل جاعف)

لافاوئکی وه‌هایه هه‌موو شتیک

راده‌دا.

الجَعْفَانُ: به‌مانا (جاعف) دئ ه

ده‌گوتری: (سیل جعاف).

الْجَعْفُ: که‌م، ده‌گوتری: (ماعنده من المتاع

الاجْعَف).

الْجَعْفَرُ: چه‌م، روبار ه حوشریک شیر

زۆر بی، (ك: جعافیر).

الْجَعْفَرِيَّةُ: تاقمیکن له‌شیعه‌ی ئیمامی،

شوئیکه‌تووی چه‌عه‌ری صادقن ه

هه‌روه‌ها پتیریکن له موعته‌زیله‌کان.

الْجَعْفَلُ: جینسی گیاییکه لای خواری

به‌ناو روه‌ک و دره‌ختی تردا بلاو

دمبیتته‌وه‌و تییا‌نده‌هائ

ته‌رپایه‌که‌یان دهمزئ له میصر پئی

ده‌لئین: (هالوک) به کوردی خۆمان

ره‌نگه تپ‌تپه بی.

جَعَلَ: (جَعَلَ اللهُ الشَّيْءَ): خودا نه‌و شته‌ی

دروستکرد ه له قورئاندا هاتوو

ده‌فه‌رموی: ﴿وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ

وَالنُّورِ﴾: تاریکی و روناکی

به‌دییه‌ئان، به‌مانا پاشگویی خستن

دئ ه ده‌گوتری: (لم أجعل حاجتك

وراء ظهري) ئیشه‌که‌تم پاشگویی

نه‌خستوو.

جَعَلَ الْقِدْرَ: مه‌نجه‌له‌که‌ی به جیعال

له‌سه‌ر ئاگره‌که داگرت.

جعل للعامل: بۆ کریکاره‌که کرئی

دیاریکرد.

جَعَلَ: ده‌ستی پتیکرد ده‌گوتری: (جَعَلَ

يفعل كذا).

جَعَلَ الْمَاءَ جَعْلًا: ناوه‌که قالۆنچه‌ی زۆری

تیکه‌وت یان زۆری قالۆنچه تیدا

مردار بوونه‌وه.

جَعَلَ الْغُلَامَ: منداله‌که کورته بالاو قه‌له‌و

ده‌رجوو

أَجَعَلَ الْقِنْرَ: مه‌نجه‌له‌که‌ی به جیعال

داگرت.

جَعَلَ لَنَا وَلَهُ: کرئی بۆ فلانکه‌س

دیاریکرد.

جاعله مجاعلة وجعالا: کرئی بۆ

دیاریکرد.

اجْتَعَلَ الشَّيْءَ: شته‌که‌ی دروست کرد،

ده‌گوتری: (اجْتَعَلَ فِي الْخَشَبِ شَيْئًا)

له‌دارو ته‌خته‌هه‌روه‌ئله‌ی

دروستکرد.

تَجَاعَلُوا الشَّيْءَ: شته‌که‌یان له‌ناو

خۆپاندا به‌شکرد.

الْجِعَالُ: نه‌وکرئ و پاساومه‌یه له‌بری

کاروهرده‌گیری یان به‌رتیله هه‌روه‌ها

ئامپیریکه مه‌نجه‌لی بی له‌سه‌ر ئاگر

داده‌گیری، ده‌ستگه‌ه، (ك: جَعَلَ).

جَمْعَم: ته‌ماعی زۆر بوو، زۆری
هه‌له‌کرد.

الجُعَام: دهرديکه تووشی حوشر ده‌بی.
الجُعْم: برسیه‌تی.

الجُعْمِي: ئاده‌میزادی به‌ته‌ماع و
جاوبرسی و به‌هه‌له‌به‌بو مال
په‌پیدا کردن.

الجُعْمُ: ته‌ماعکار له‌شتیک که ته‌ماعی
تیا به‌کار نایه ه ژنی برسی.

الجُعْم: برسی ه جاو چنوکیک هه‌رجی
ببینی چه‌زی ئی ده‌کا بیخوا.
المَجْمَع: په‌ناگا، (ک: مجامع).

جعا الجعة جغراً: بیرهی دروستکرد.

جَعَا البَغْرَ والحِرَّة: قشپلی کۆکرده‌وه تا بوو
به کۆمه‌ئیکی گه‌وره.

الجعة: بیرهی دروستکراو له‌گه‌نم و جۆ.
الجَعْو: قۆز ه نه‌وهی کۆبکریته له قشپلو
ته‌پاله تا ده‌بیته کۆمه‌ئیک.

الجَعْو: به‌مانای (الجعة) دئ.

أَلْجَعُول: بیجوی نه‌عامه، (ک: جعاول) ه.

الجغرافية: زانیارییه‌که تییدا لیکۆلینه‌وه
ده‌کری دهر‌بارهی دیارده
سروش‌تییه‌کانی روبه‌ری زه‌وی،
باسی کیوه‌کان دۆله‌کان
داره‌ستانه‌کان ده‌شتاییه‌کان،
گیانله‌به‌رانی مالی و کیوی ه باسی
ئاده‌میزده‌کان، هه‌روه‌ها باسی
دیارده ئاده‌میزادییه‌کانیشی تییدا
ده‌کری.

الجَعَالَة: نه‌و کرێیه‌یه‌یان به‌رتیله که
له‌جیاتی کارکردن ده‌درئ، (ک: جَعَالِل).
الجَعَالَة: به‌مانا (الجعمال) دئ، (ک:
جَعَالِل) ه.

الجُعْل: به‌مانا (الجعالة) دئ، (ک: جعول) ه.
الجُعْل: گیانله‌به‌رتیله وه‌کوو خونفوسا له
شوینی شیدارو دماویدا ده‌زی.

الجُعْل من الناس: ئاده‌میزادی کۆله‌بنه‌ی
ره‌شو و زۆر بلێ و نیزاعکار.

الجُعْلَة: دارخورمای کورت که ده‌ست
نه‌یگاتی.

الجعيلة: به‌مانا (الجُعْل) دئ.

جَعَم الرجلُ جَعْمًا: په‌یاوه‌که ته‌ماعکاریبوو
زۆری هه‌له‌کرد.

جَعَمَ الى الطعام: نارمه‌زۆی بو خۆراکه‌که
په‌ره‌ی سه‌ندو زۆری چه‌زی ئی کرد.

جَعَمَ البعير: ده‌مبه‌ستی له ده‌می حوشره‌که
کرد قه‌پالی بۆ له‌هیچ ناگری.

جَعَمَ الرجلُ جَعْمًا وَجَعَامَةً: به‌مانا (جَعَم) دئ.
جَعِمَت الإبل: حوشره‌که هیچی ده‌ست

نه‌که‌موت بیخوا ئیسقانی کرۆشتن.

جَعِمَ: قسه‌ی زه‌بو ناخۆش بوو، ده‌نگی
گرو زپ بوو.

أَجَعَمَ المكانُ: شوینه‌که گزوگیاکه‌ی
خوراو ته‌واو بوو.

أَجَعَمَ اللّومُ: نه‌و قه‌ومه‌ حوشر و
مالاتیان توشی دهر‌دبووه.

أَجَعَمَ الشَّيْءُ: نه‌و شته‌ی له‌بیخ
ده‌ره‌ینا.

جَفَا الزَّيْدُ جَفْرًا: كهفه كه بهرز بوو.

جَفَا الْقِدْرُ: مهنجه له كه له كاتی كولین دا
كهفه كه ی فری دا.

جَفَا الرّادِي غَنَاءَهُ جَفْنًا: شیوه كه خشت و
خوئی خوئی فری داو هه موی رامالی.
جَفَا الْقِدْرُ والرّادِي: خشت و خوئی و
خاشاکی مهنجه له كه یان هی
شیوه كه ی لابرډ.

جَفَا الرَّجُلُ: پیاوه كه ی به زه وی دا دا
ته راخی كرد.

جَفَا الْقِدْرُ: مهنجه له كه ی سه ره نقون كردو
به تالی كرد ٥ له حه دیشدا هاتوو: (أَلَهُ
حَرَمَ الْحَمْرِ الْأَهْلِيَّةِ لَجَفَنُوا الْقِدْرُ):
پیغه مبه ر (د.خ) گوشتی كه ری مالی
پاساغ كرد، ئیتر خه لكه كه
مهنجه له كانیان سه ره نقون كردن.

جَفَا الْبَقْلُ وَالشَّجَرُ جَفْنًا: له بیخه وه
روه كه گان و دره خته گانی
هه لكه ندن و فری دان.

جَفَا الْبَابُ: دمرگا كه ی داخست.

أَجْفَاتِ الْأَرْضُ: خپرو بیتری زه وی
رؤی و تیدا چوو.

أَجْفَا الرّادِي الْقِدْرُ: خوئی و خاشاکی
شیوه كه یان مهنجه له كه سه ركه وت و
سه ر پتزی كرد.

أَجْفَا الْقِدْرُ الزَّيْدُ بِهِ: مهنجه له كه كه فو
چلکی خوئی دهردا.

أَجْفَا الرَّجُلُ: به مانا (جَفَاةً) دئ.

أَجْفَا مَاشِيَتُهُ: به لیخوپین و رنگا برینی
زورو ئالف پی نه دان، ناژه له گانی

خوئی ماندو كردن.

أَجْفَا الْبَابُ: به مانا (جَفَاً) دئ.

أَجْفَا الْبَقْلُ وَالشَّجَرُ: به مانا (جَفَامَا) دئ.

أَجْفَاءُ: نه وه كه فو خشت و خوئی و

خاشاكه به لافاو یان مهنجه له ده ری

دهدا ٥ قورئان دهغه موی: ﴿فَأَمَّا الزَّيْدُ

فَبَدَّلَ جَفَاءً﴾ ٥ هه روا وشه ی

(جَفَاءً) به مانا كه شتی خالی دئ ٥

هه روه ها پتزی کی ره ره وی

موخته زیله گان ٥ ده گوتری: (نَبَذَهُ

جَفَاءً) گوشه گیری كردو له ناو

هاو پتیانی خوئی و ده ده ری نا.

الْجَفْنُ: ئامیترکی عه مه لیاتی پزیشکیه

دوو ده سکی هه به.

جَفَفَ الثَّوْبُ الْجَدِيدُ وَنَحْرُهُ: کراسه تازه كه

خزی و خشه ی هات ٥ کراسه كه

وشك بۆته وه هه ندئ شه ی تیدا

ماوه.

جَفَفَ الْمَرْكَبُ: کاروانه كه به ری كه وت

خرمه خر می قاچه گانیان ده بیسترا.

جَفَفَ النِّعَمُ: ناژه له گانی به توندی

لیخوپین كه وتنه گورگه لوقه.

جَفَفَ الْمَاشِيَةُ: ناژه له گانی كو كردنه وه ٥

حه وقی كردن.

تَجَفَّفَ الطَّائِرُ: بانده كه خوئی فش

كرده وه ٥ به سه ر هیلكه گانی دا

كر كه وت و بانی به سه ردا هینان.

الْجَفَافُ: شیوه و پۆشاك.

الْجَفَفُ مِنَ الْأَرْضِ: چالایی ناو زه وی چالی

قولى پان و پۆر ۋە رەشەبای بەھیز
كەبەسەر ھەرشىكىدا بېرۋا وشكى بكا
ۋە ئافرەتى زۆر بلىۋ چەقەجەناو.

جَفَخَ جَفَخًا: بەخۇى نازى و تەكەبورى
کرد، (ھو جفاخ).

جَاغَعُهُ: خۇى بەسەردا بادا، شانازى
بەسەردا کرد.

جَفَر جَفْرًا: وازى لەئاو فرىدان ھىناو
جىماعى بۇ نەكرا.

جَفَرَ الْجَدْيُ: كارىلەكە پان بەرخۆلەكە زل
بوو ورگى گەورە بوو.

جَفَرٌ مِنَ الْمَرْضِ: لەنەخۇشىيەكەى رزگارى
بوو چاكبۆۋە.

أَجْفَرَ: بەمانا (جَفَر) دى ۋە گومو بوو ۋە بۇنى
جەستەى گۇرا ۋە كەلەكەى پان بوون.

أَجْفَرَ عَنْهُ: وازى ئى ھىنا تەركى کرد.

أَجْفَرَ الرُّكْبَةَ وَغِيهَا: بىر پان ھەر شىتىكى
لەو جۆرە بى پان و پۆرى کرد.

أَجْفَرَ: لە ئاو فرىدان و جىماعکردن
كەوت.

تَجَفَّرَ: بۇ مطاوعەى (جَفَر) ھاتوۋە.

أَجْفَرَ الْجَفَرُ: خۇى دارىشت قەلەو بوو
واتە: كارىلەكە پان بەرخۆلەكە

گۆشتى گرت قەلەو بوو، تواناى
لەو پرخواردنى پەيدا کردو پىۋېستى
بەخواردنى شىرى داېكى نەما.

اسْتَجَفَرَ: بەمانا (كُجَفَر) دى.
الْجَفَرُ: كارىلە پان بەرخۆلەكە پى بگاۋ
ورگى پان بىى ۋە مىندال كە گوشتن

بىى و ورگ پەيدا بكا ۋە بىرى ئاو كە
پان و پۆرىى و ئەم لاۋ ئەولای
بەبەرد ھەلئەجىنرايى، (ك: أجفار،
جيفار، جُفْرَة) ۋە.

ھەروھە ناوۋە بۇ كَتَبَيْكَ كە
ئىمامى ەلى پان جەعفەرى صادق:

روداۋى داهاتوۋى پىشېىنى کردوۋە
لەو كَتَبَیْهَدا تۆمارى کردون.

عِلْمُ الْجَفْرِ: زانىارىيەكە دەربارەى
پىتەگان لەروى ماناپانەوۋە

ئامازەکردنىان بۇروداۋى رۇژگار.

الْجَفْرَةُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ: ناوېراستى شت پان
زوربەى شت ۋە پان چالى كەوانەىى

گەورە ۋە درزى دېنگەو كۆلەكە كە
لەزەۋى دا چەقەندىرانب ۋە ناوۋەۋى

سىنگ، (ك: جفر، جفار).

الجَفْرِ: تىردان، پان كەشكۆلئىك لەتىردان
گەورەتربى لە پىست پان لە دار

دروستىكرايى ۋە لەپەندى پىشېناندا
ھاتوۋە (لېس لى جفیرە غىر زىندىن)

بە كەسك دىگوترى: خىروپىرى
بۇ كەس نەبى.

الْجَفْرِ: بەمانا (الجفیر) دى.

الْجَفَرُ مِنَ الطَّعَامِ: جۆرە
خواردەمەنىيەكە ھىسىزى

جىماعکردن لەو كەسەدا كەم
بكاتەۋە كە دەپخوا.

الْمَجْفَرُ: نەسب و حوشترى ورگ زل ۋە
پان ھەر گيانلەرئىك كە كەلەكەى
پان و گەورە بن.

جَفَسَ مِنَ الطَّعَامِ جَفَسًا وَجَفَاسَةً:

خواردنه مهنیه که ی پئش چاو کهوت
نارمزوی ناکا.

الْجَفْسُ مِنَ النَّاسِ: بیاوی خراب و بهد

له گهل نه و هشا هیچی له بارانه بی و

خوږپی و ته مبهل بی و بیاوی

که ته و زمه لاج و وشک ته بیات.

جَفَشَ جَفْشًا: کوی کردم و که میک گوسی.

جَفَشَ النَّاسَ: به سهری په نجه کانی

حوشتره که ی دوشی.

جَفَّهَ جَفْطًا: پریرد.

اجْفَاطًا: به هو ی نه خو ش ی یان نه و

زهری پی کهوت خه ریکه بمری و

وا له گیانه لاودایه.

اجْفَاطًا الْجِفَّةُ: لاشه که هاوسا.

الْجَفْطُ: حه بلی که شتی.

الْجَفِيطُ: کوژراوی هه لاوسا و.

جَفَّ الشَّيْءُ جَفْلًا وَجَفَالًا: وشک بووه.

جَفَّ الرَّجُلُ: پیاوه که بی دهنک بوو

ورته ی نه کرد.

جَفَّ الشَّيْءُ جَفًّا: شته که ی کۆ کرده و.

جَفَّفَ الشَّيْءَ جَفْفًا وَجَفَانًا: شته که ی

وشک کرده و.

جَفَّفَ الْإِنْسَانَ أَوْ الْفَرَسَ: زرنی

له بهر کرد، یان شتیکی خسته

سهرپشتی نه سپه که ی بو نه و ی

بیپاریزی له بریندار بوون.

اجْتَفَّ مَا فِي الْأَنَاءِ: هه رچی له هاپه که دا

بوو خواردنیه و.

تَجَفَّفَ: بو مطاوعه ی (جَفَّفَ) هاتووه.

تَجَفَّفَ الطَّائِرُ: بالنده که خوی فش کرده و

ه به سهر هیلکه کانی دا خوی کر کرد و

باله کانی به سهر دا دان.

التَّجَفُّافُ: نه و شته په شه پر که له بهری

ده کا و مگوو زری، هه روا سهر جل و

شیوه کورتان و زینیکه ده خرته

سهرپشتی ولاغه بهرزه بو نه و ی

له بریندار بوون بیپاریزی، (ک):

تجافیف) ه.

الْجُفَّافُ: نه و ی وشک بیته و له و

شتانه ی وشک ده کر نه و.

الْجُفَّافَةُ: نه و گیاو گزه ی ده کوو

حه شیشه وایه و بلا و ده بیته و.

الْجَفَفُ: زهوی وشکی ره قه لان ه

پیدا و یستی.

الْجَفَفُ: کۆمه لیک ناده میزاد.

الْجَفَفُ: شتی کلور ه نه و بهر ده یه ی به سهر

جروزی خورما و هه یه ه دولچه ی

به نه ندازه ی نیوه دیزه پیک بی ه

پیره میرد ه ته پۆلکه زهوی نه زور

رهق نه زور نه رمه لان بی ه

کۆمه لیک ناده میزاد ه که سایه تی

هه موو شتی.

الْجَفَّةُ: کۆمه لیک ناده میزاد ه دولچه ی

بچوک که دیزه یه ک پرکا.

الْجَفِيفُ: گیای وشکه و بوو پۆش و

په لاش.

الْمُجَفِّفُ: ماده یه کی زهیتی لینجه له

که تان یان له خه شخاش دهر و ست

دهكـرئ نـهـمـجـار كـهـمـيـك

لهـخـوشـكـراوى مهـغـنـيـسى تـيـكـهـل

دهـكـرئ نهـمـجـار رهنـگى زهـبـتى تـيـكـهـل

دهـكـرئ بؤ نهـوى زوو وشك بـيـتهـوه.

جَفَلْ جَفْلَا: ههـلـات، ههـلـسـلهـمـيـيهـوه ههـلـات

ه بهـگـورجى رۆيى ه جـاـرـز بـوو تـرسـا ه

دهـگـوتـرئ: (فلان جـاـلـل القـلب).

جَفَلْ الشَّعْرُ: هـزـهـكه ژاـكاو تـيـكـچـوون.

جَفَلْ الفيل: فيـلهـكه پـيـسـايى خـوى تـورـدا.

جَفَلْ الشَّيْءَ جَفْلًا: شـتهـكهـى رـامـالى و

رايـدان دورى خـسـتهـوه.

جَفَلْ البحر السمك: دهرـيا مـاسـيـيهـكانى

ههـلـدايه گهـنـار.

جَفَلْ الريح السحاب: با ههـوـرهـكانى رادان.

جَفَلْ الشَّيْءَ عَنِ الشَّيْءِ: نهـو شـتهـى لهـو

شـته دور خـسـتهـوه.

جَفَلْ الطيرَ وغيره: باـلـندهـكهـى تهـرهـكـرد.

جَفَلْ فلانًا: رۆيـشتـو پـهـلهـى كـرد.

جَفَلَهُ: دهرى كـرد ه راي مـالى ه (الجَفَلْ)

بؤ مطـاوعـهـى (جَفَلَهُ) دئ.

تَجَفَلْ: بؤ موـطاوعـهـى (جَفَلَهُ) هاتـووه.

تَجَفَلْ الديك: كهـلـهـشـيـرهـكه خـوى فـش

كـردهـوه پـهـروـتوكى گهـردنى راسـت

بوـونهـوه.

الْجَفَلْ: كۆـمهـلـيـك ئاـدهـمـيزاد ه دهـگـوتـرئ:

(دهـعام الاجـفل) ههـموو ئاـدهـمـيزادـهـكانى

بانگ كـردن بؤ نانـخـواردن.

الْجَفَلَةُ: بهـمانا (الـاجـفل) دئ.

الْجَفِيلْ: نهـو كهـسهـى له ههـموو شـتـيـك

دهـترسـئ.

الْجَفَالْ: زۆرـينه له ههـموو شـتـيـك.

الْجَفَالَةُ: بهـمانا (الـجـفال) دئ.

الْجَفَلْ: تـرسـنۆك: كهـسـيـكه له ههـموو

شـتـيـك بـترسـئ ه ههـورى بارانـاوى ه

جۆره مـيـرويهـكه رهـش و گهـورمـن.

الْجَفَلْ: شـياكهـى فيـل.

الْجَفَلْ: كۆـمهـلـيـك ئاـدهـمـيزاد.

الْجَفَلَةُ مِنَ الشَّجَرِ: درهـخـتـيـكه گهـلـاى

زۆرى بى ه خورى بـراوه.

الْجَفُولُ مِنَ النِّسَاءِ: پـيـرهـژن و نـافـرهـتى

بهـسـالا جـوو.

الْجَفِيلْ: خورى زۆر ه نهـو سهـرهـرتـانـدن و

ههـلـپـاچـين و قـوناـركـردنـهـيه كهـله

رووهـك و زرعـات دهـكـرئـتهـوه كاتـئ

زۆر پـرو چـر دهـبـئ.

جَفَنَ الطَّعامَ جَفْنًا: خـۆراكهـى خـسـته ناو

تهـشتهـكهـوه (ناو قـصـعهـكهـوه).

جَفَنَ نَفْسَهُ عَنِ الشَّيْءِ: خـوى لهـ

خـراپهـكارى گـيـراپهـوه.

جَفَنَ: تهـشت (سوئـنهـى) دروسـتـكـرد ه

سوئـنهـيهـكى پـيـشـكهـشـكـرد، خـۆراكى

تـيـداـبوو ه دهـگـوتـرئ: (إِنِّنا لَجَفَنُ لَكَ)

ومره لـامـان سوئـنهـت بؤ دروسـت دهـكهـين.

تَجَفَنَ: خـوى پـالـدايه خـيلى جـوفـنه، خـوى

بهـيهـكئ لهو هۆزه حـيـساب كـرد.

الْجَفْنُ: پـنـلوى چاو ه لهـپهـندى پـيـشـينـانـدا

هاتـووه (انه لـشـديـد جـفن العـين)

بهـكهـسـيـك دهـگـوتـرئ: كه بؤ شهـوبه

اجْتَفَاهُ: بهمانا (جفاه) دئ.

تجافی: بۆ مطاوعه‌ی (جافاه) دئ ۵
(تجافی عنه) لئی دورکه‌وته‌وه.

تجافی فی سجوده: له‌کاتی سوژده بردندا
قوله‌کانی له‌که‌له‌که‌و ورگی و له‌پانی
دورخسته‌وه.

استَجَفَاهُ: به‌وشک ته‌بیاتی له‌قه‌له‌مدا.
الجانی فی علم الرسم: نه‌وه‌یه وینه‌که
به‌پیچه‌وانه‌ی سروشتی خو‌ی
بخریته به‌رجاو ۵ وه‌گوو نه‌وه
نمونه‌که نه‌رم بی وینه‌که واییته
به‌رجاو که ره‌ق و ته‌قه.

الجَفَاءُ: نه‌و که‌فو خشت و خاله‌یه
مه‌نجه‌ل یان لافاو به‌ملاو به‌ولای
خویدا ده‌یهاوئ.

الجَفَائَة: که‌شتی به‌تال.

جَلَبَ جَلْبًا وَجَلْبًا: هه‌راو هۆریای به‌ریاکرد.
جَلَبَ الْجَرْحُ: برینه‌که گوشته وه‌زونی
هینایه‌وه‌و قه‌تماغه‌ی به‌ست.

جَلَبَ الدَّمُ: خوینه‌که وشک بۆوه.
جَلَبَ عَلَيْهِ: تاوانی کرد ۵ (جَلَبَ لَاهِلَهُ):

کاسبی بۆ مال و مندالی خو‌ی کرد.
جَلَبَ الشَّيْءُ: شته‌که‌ی له شوینیکه‌وه
گواسته‌وه‌و بۆ شوینیکی تر ۵
له‌په‌ندی پیشیناندا هاتووه: (رب
أمنية جلبت منية): زۆر هیواو ناوات
هه‌یه مردن دینئ.

جَلَبَ لَلنَّاسِ: هه‌ره‌شه‌ی له‌فلان‌کس کرد
به‌سزادان و گه‌له کۆمه‌کی لیکردن.

خه‌به‌ری نازایی و به‌شه‌و که‌م بنوئ
۵ کالانی خه‌نجه‌رو شمشیر، (ك):
أَجْفَنَ أَجْفَانِ جُفُونٍ).

جَفَنُ الْمَاءِ: هه‌ور.

جَفْنَا رَغِيفًا: هه‌ردوو دیوی کولیره.

الْجَفْنَةُ: ته‌شت، سوینه ۵ بیری پچوک، (ك):

جَفَان، جَفَن ۵ قورشان ده‌فرموئ:

﴿وَجَفَانٍ كَالْجَوَابِ﴾ ۵ له زانستی

کیمیادا به قاپتیک ده‌گوترئ:

له‌سواله‌تی چینی دروست ده‌کری بۆ

که‌رمکردنی شت به‌کاردئ.

جَفَا الشَّيْءُ جَفَاءً وَجَفْرًا: ته‌ره بوو

دووورکه‌وته‌وه ۵ ره‌ق بوو.

جَفَا فُلَانٌ: فلان‌کس ته‌بیاتی توندو تیزی

بوو، ره‌وشتی ناشیرین بوو.

جَفَا الشَّيْءُ عَلَيْهِ: شته‌که‌ی له‌سهر قورس بوو.

جَفَا الشَّيْءُ: شته‌که‌ی دوور خسته‌وه توپی دا.

جَفَا فُلَانًا وَعَلَيْهِ: روی له‌فلان‌کس

وه‌رگه‌پراو ده‌نگی ئی داپیری.

جَفَا الْبَقْلُ: له ره‌گو ریشه‌وه ره‌که‌ی

هه‌لکه‌ند.

جَفِيَ الْبَقْلُ: ره‌که‌که‌ی دورخسته‌وه.

جَفِيَ فُلَانًا: خستی.

أَجْفَتِ الْأَرْضُ: زه‌ویه‌که خیره بیری

نه‌ما وه‌گوو که‌فو خاشاکی سه‌ر

لافاو بی سووده.

أَجْفَى الْمَاشِيَةِ: نازه‌له‌کانی ئی خو‌پین بی

ره‌حمانه راوی نان.

جَالِي الشَّيْءِ: شته‌که‌ی دوور خسته‌وه.

جَلَبَ عَلَى الْفَرَسِ: که می نه سپه که می
هیواش کرده و بؤ نه و می بازیدا.

جَلَبَ الشَّيْءُ جَلَبًا: شته که کؤ بو و ده.

أَجَلَبَ الْقَوْمُ: هؤ زه که کؤ بونه و ده
که له کؤ مه کیان کرد.

أَجَلَبَ الْمَرْجُ: به مانا (جَلَبَ) دئ.

أَجَلَبَ الدَّمُ: خو پنه که وشک بو و ده

أَجَلَبَ فُلَانٌ لَاهِلَهُ: کاسبی بؤ مان و
مندالی خو ی کرد.

أَجَلَبَ عَلَيْهِ: کؤ بو و ده له سه ری.

أَجَلَبَ الرَّجُلُ: هه ره شه ی لی کرد
به سزادان و که له کؤ مه کی لی کرد.

أَجَلَبَ: یار مه تی داو کؤ مه کی پی کرد.

أَجَلَبَ الشَّيْءُ: به په پروی ته رشته که می
دایوشی.

أَجَلَبَ عَلَى الْفَرَسِ: نه نه سپه که می تو زی
هیواش کرده و بؤ نه و می بازی پی بدا.

جَلَبَ الْقَوْمُ وَالرَّعْدُ وَالْغَيْثُ: خه که که،
هه و ره که، بارانه که: دهنگیان ئی هات.

جَلَبَ عَلَى الْفَرَسِ: به مانا (جَلَبَ) دئ.

الْجَلَبُ: بؤ موصا و ده ی (جَلَبَ) هاتوو ده.

تَجَلَبَ: به شو پن له و مری خو شدا که را.

اسْتَجَلَبَ الشَّيْءُ: داوی کرد نه و شته ی
بؤ بینن.

الْجَالِبَةُ: به لاو کاره سات، (ك: جوالب).

الْجَلَبُ: جه له ب: کؤ مه له خوشتر یان ره شه

ولاخ و مهرو زن که ده برین بؤ فرو شتن
هه و ده ها کالو شتی تر که به کؤ مه ل

بیری بؤ فرو شتن، (ك: اجلاب) ه.

الْجَلَبُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ: به مانا په رده ی نه و

شته یه که له که لیا ده گو ترئ ه

له گه ل شه و دا به مانا

تاریکییه که به تی ه ده گو ترئ: (جَلَبَ

اللیل) ه هه و ده ها به مانا هه وری

که و ال گه و ال و چرو په ربی

بارانیش بی، (ك: اجلاب) ه.

الْجَلْبَانُ: هه مبانیه که کیفیکه له

پیست دروست ده کری بؤ نه و ده ی

شمشیری ناو کالانی تیدا هه لگ ری ه

یان سوار شمشیر و پید او یستییه کانی

ده خاته ناوی ه ره کینکی و مرزییه له

پیری (قورنییه) تو و ده که ی ده خوری.

الْجَلْبَانُ: به مانا (الْجَلْبَانُ) دئ ه هه و ده ها

به مانا (جه له بجی) دئ.

الْجَلْبِيَّةُ: نه و تو ی که له یه له کاتی

چاک بونه و می بریندا ده که و پته سه ر

برینه که ه پیستیکی ته ره ده خریته

سه رشت بؤ نه و می ناو ده که ی هه لمزی و

وشک بیته و ده ه په له هه و ره ه په له

په له ی له و مرگا ه روژ گاری ناخوش و

کاره ساتاوی (ك: جَلَبَ) ه.

الْجَلَابُ: ناوی گولا و.

الْجَلْبُورَةُ: هه رشتیک له دمه و ده ی ولاته و ده

به پندری بؤ بازرگانی پی کردن ه

خو شتر نه گه ر باری ئی بنری، (ك:

جلالاب) ه.

الْجَلِيْبُ: شتی هی ترا و، بؤ (نیرو من)

ده بی.

الْجَلِيْبَةُ: شتی هی ترا و.

جَلْبَبَه: جلیبایی له بهر کرد.

تَجَلَبَبَ: بۆ مطاوعه‌ی (جلبب) هاتوو.

الْجَلْبَابُ: کراس ۵ کراسی ئاودامان،

جزداشه ۵ سه‌ریۆش ۵ کهوا ۵ بالۆ

۵ عه‌بای ئافرهت، (ک: جلابیب)ه.

جَلَجَلَ السَّحَابُ وَالرَّغْدُ: هه‌وره‌که گرمه‌و

له‌ره‌ی کرد.

جَلَجَلَ الرَّجُلُ: پیاوه‌که زه‌نگه‌که‌ی

جولاند.

جَلَجَلَ الْفَرَسُ: نه‌سه‌که هیله‌ی خوش

بوو گری تێدانه‌ما.

جَلَجَلَ الشَّيْءُ: شته‌که‌ی جولاند له‌ناکامی

جولاندنه‌که‌ی دا ده‌نگیکێ به‌هێزی

لێهات ۵ نه‌و شته‌ی تیکه‌ن به‌شتیکێ

تر کرد له‌ناکامی تیکه‌لاو بوونه‌که‌دا

ده‌نگیکێ گه‌وره‌ی ئێ په‌یدا بوو ۵

زه‌نگی به‌شته‌که‌وه به‌ست ۵

شته‌که‌ی له‌بێژنگدا.

تَجَلَجَلَ: بۆ مطاوعه‌ی (جلجله) دێ ۵

ده‌گوترئ: (تَجَلَجَلَ الْقَوْمُ لِلْسَفَرِ):

خه‌لکه‌که گه‌وتنه جم و جول بۆ

سه‌فه‌ر.

الْجَلَجَلُ: ده‌نگی به‌هێزی بێ گری و گۆل

۵ منائی روح سوکی وریا له‌ئیشی

خۆیدا.

الْجَلْجَالُ: ده‌نگی به‌هێز

الْجُلْجُلَانُ: کونجی که له توێکله‌که‌ی

دا به‌پیش دروێنه‌کردنی ۵

دانه‌وێله‌ی گزنیزه ۵ ناخی دل.

الْجَلْجَلُ: زه‌نگی بجوک ۵ کاری گه‌وره‌و بجوک.

الْمُجَلْجَلُ: پیاوی ئازاو ره‌کابه‌رو

زیره‌کو به‌ده‌مو پل ۵ فه‌رمانه‌په‌وای

به‌هێز ۵ پیاوی رێک و پێک

نه‌جیب زاده.

الْمُجَلْجَلُ: وه جاخزاده و نژاد پاک و

خاوێن و پالفته.

جَلَحَ الْحِوَانُ الثَّبَتَ وَالشَّجَرَ جَلَحًا:

ناژه‌له‌که ره‌وه‌که‌که‌ی خوارد

دره‌خته‌که‌ی خوارد ۵ سه‌ره‌ته‌رزوه

سه‌رانسه‌ره‌که‌ی خوارد.

جَلَحَ جَلَحًا: نه‌ملاو نه‌ولای سه‌ری توکی

پێوه ماوه ۵ توکی سه‌ری له‌و

دو‌جینگه‌یه‌دا کۆبۆته‌وه.

جَلَحَ السَّوْمُ: رۆژه‌که سامناک بوو زۆر

ناخۆش و پێ کاره‌سات بوو.

جَالَحَهُ: به‌ر به‌ره‌کانی کرد لێسی

هه‌لگه‌راپه‌وه ۵ (جَالَحَهُ بِالْعَدَاوَةِ):

دژایه‌تی خۆی بۆ ناشکرا کرد.

جَلَحَ الذِّلْبُ: دێله گورگه‌که بێچوی بوو.

جَلَحَتِ السُّنَّةُ: ساله‌که هه‌موو

سامانه‌که‌ی برد.

جَلَحَ نَالان: فلانکه‌س رۆیشت

به‌خێراییی.

جَلَحَ فِي الْأَمْرِ: له‌وکاره‌دا هه‌ررای خۆی

په‌سه‌ند ده‌کاو به‌قه‌سه‌ی که‌سی تر نا‌کا

۵ له‌سه‌ر کاره‌که‌ی به‌رده‌وام بوو.

جَلَحَ عَلَى الْقَوْمِ: هێرشێ کردی سه‌ر نه‌و

قه‌ومه‌و پێش‌په‌وه‌ی کرد.

جَلَحَ الْحِوَانُ الثَّبَتَ وَالشَّجَرَ: به‌مانا

(جَلَحَهُ) دێ.

الْجَلْحُ: نَازِهِلَى كَوْنٌ، حَمِيَوَانِيكَ شَاخِي
نَهْبِي ۵ بَانِيكَ سِيَاخِي نَهْبِي ۵
كَهْزَاوَمِيَهْ سَهْرِي نَهْبِي، (ك):
أَجْلَاحٌ ۵.

الْجَلِيحُ مِنَ النَّبْتِ: نَهْوُ غِيَاوُ كَزَمِيَهْ
سَهْرَهْكَهِي خَوْرَابِي.

الْجَالِحَةُ: نَهْوُ پَرَزُو پَهْرُو كَلُوكُ وَ تَوَّوَمِيَهْ
كِهْ لِهْ رَوَّوَهْكَ وَ دَرَهْخْتْ هَهْئَدَهْوَمَرِي
بِهَهْوِي رَهْشَهْباوَهْ.

الْجَلَّاحُ: لَاقَاوِي بَهْهِيَزْ كِهْ هَهْمُوو شَتِيكَ
رَادَهْمَالِي.

الْجَلْعَاءُ: نَازِهِلَى كَوْنٌ (بِي شَاخ) ۵
كَوْنَدِيكَ شَوْرَهِي نَهْبِي زَهْوِي بِي
دَرَهْخْتْ، (ك): جُلْحٌ ۵.

الْجَلْحَةُ: شَوِيْنِي كَوْبُونَهْوَهِي قَزْ
لَهْ سَهْرَدَا.

الْمَجْلُوحُ: شِيرَ.
الْمِجْلَاحُ: سَالِيْكَى كِرَانِي كِهْ هِيْجْ مَالُو
سَامَانِيْكَ نَاهِيْلِي، (ك): مَجَالِحٌ.

جَلْحٌ بِفُلَانٍ جَلْحًا: فُلَانِكَهْسِي خَسْتْ
بَهْ زَهْوِي دَا دَا.

جَلْحُ السَّيْلِ الْوَادِي: لَاقَاوَهْكَ قَهْرَاخَهْكَانِي
شِيوَهْكَهِي دَابِرِي وَ پَرِي كَرْد.

جَلْحُ الشَّيْءِ: شَتَهْكَهِي دَرِيْزْ كَرْدَهْوَهْ ۵
تَوِيْكَلَهْكَهِي لِي دَامَالِي.

جَلْحٌ فَلَانًا بِالسَّيْفِ: بَهْشَمَشِيرَ پَارْجَهْپَهْكَهِي
لَهْ جَهْ سَهْمِي فُلَانِكَهْسِ بَرِي وَ لِيِي
كَرْدَهْوَهْ.

جَلْحُ الشَّيْءِ: بَهْمَانَا (جَلْحُهُ) دِي.

جَلْحُ الْمَرْسِي وَ نَحْوَهَا: تِيْزِي كَرْدَهْوَهْ.

الْجَلْحُ: بِي هِيْزْ بُوو، ثِيْسَقَانِي جَهْ سَهْمِي
پُوْلَكَانْ تَوَانَاِي هَهْئَسَانِي نِيَهْ ۵ لَهْكَاتِي
سُوْزْدَهْ بَرْدَنْدَا قَوْلِي بِلَاوْ كَرْدَنْ.

الْجَلَّاحُ: لَاقَاوِي شَتْ رَادَمَر ۵ شِيُوِي قَوْل.
الْجَلْحُ: بَهْرَدَهْ هَهْ سَان ۵ بَهْرَدِي جَهْ قَوْ
تِيْزْ كَرْدَهْوَهْ.

الْجَلْحُ: دَهْنَكِي ثَاوُ خَوْرَهْ خَوْرِي ثَاوُ.
جَلْدٌ جَلْدًا: لَهْ پِيْسْتِي دَا ۵ بَهْ پِيْسْتِ لِيِي دَا.
جَلَدَتِ الْغِيَةَ فَلَانًا: مَارَهْ كِهْ
بَهْمُفَلَانِكَهْسِيَهْوَهْ دَا.

جَلْدٌ بِهْ الْأَرْضِ: پِيْسْتَهْكَهِي بَهْ زَهْوِي كِيْشَا.
جَلْدٌ فَلَانًا عَلَى الْأَمْرِ: بَهْ زَوْرْ نَهْوُ كَارَهِي
بَهْمُفَلَانِكَهْسِ كَرْد.

جَلَدَتِ الْأَرْضُ: زَهْوِيَهْ كِهْ سَهْ هَوْلَبَهْ نَدَانِي
تِيْدَا پَهِيْدَا بُوو.

جَلْدٌ جِلَادَةً وَ جِلْدًا: بَهْ هِيْزْ بُوو ۵
لَهْ سَهْرْ نَاخُوْشِي خَوِي كَرْت ۵ (هَر
جَلْدٌ) كَوْبَهْكَهِي (أَجْلَادٌ) ۵.

أَجْلَدٌ: بَهْمَانَا (جَلْدٌ) هَاتُووَهْ.
أَجْلَدٌ فَلَانًا إِلَيْهِ: وَ اِيْكَرْدْ فَلَانْ پَهْ نَابَهْرِي
بُوْ فُلَانِكَهْسِ وَ مَوْحْتَاجِي بِي.

أَجْلَدٌ: بَهْمَانَا (جَلْدٌ) دِي.
جَلْدُهُ بِالسَّيْفِ وَ نَحْوَهُ جِلَادَةً وَ جِلَادًا:
بَهْشَمَشِيرَ لِيِي دَا ۵ لَهْ پَهْ نَدِي

بِيْشِيْنَانْدَا هَاتُووَهْ: (لَوْلَا جِلَادِي غَنَمُ
ثَلَادِي) نَهْ كَهْرْ بَهْرْ كَرِي نَهْ بَوَايَهْ خَوْمُو
مَالُو سَامَانَهْ كَهْمِيَانْ لِي دَهْ سَتَانْدَم.

جَلْدُ الشَّيْءِ: شَتَهْكَهِي بَهْ پِيْسْتِ دَابُوْشِي

۵ دهگوترئ: (هذا الكتاب في مجلدین
وفي مجلدين).

جَلَدَ الذبيحة: کوشتییه که ی که و لکرد ۵
پیستیه که ی ن دامالی.

اجتلدوا بالسيوف ونحوها: بهشمشیر
لیکیان راکیشا.

اجتلد ما في الاناء: هرچی له قاپه که دا
بوو خواردیه وه.

تجالدوا بالسيوف ونحوها: بهمانا
(اجتلدوا) هاتووه.

تَجَلَّدَ: بؤ مطاوعه ی (جَلَدَه) هاتووه ۵
خؤراگری و نازایه تی خؤی رانواند ۵
خؤی به نازاو نه به رد نیشاندا.

الأجلد: زهوی ره قو سهخت.
التجاليذ: (تجاليد الانسان): کؤنه ندامی
جهسته ی ناده میزاد.

الجلد: پیست، (ك: اجلاد، جلد)،
دهگوترئ: (لَجَسَ فلان لفلان جلد
النمر): فلانکه س دزایه تی خؤی بؤ
فلان دهرخت.

الجلد: شتی که له پهړو پال دروست
دهکری له سهر شیوه ی بیچوه حوشر
حوشره که ی پښ هه لده خه له تینن بؤ
نه وه ی شیر بدا.

الأجلد من الإبل والغنم: نه و میه نه بیچوی
هه بڼ نه شیر، (ك: اجلاد، جلد).

المجلد: پارچه یه که له پیست.
جلد الرجل: هؤزو عه شیره تی پیاو.

الجلاد: جهلاب؛ نهو یاساؤ و دهست و

پیوه ندانه ن که هه لدهستن به کاری
لیدان و کوشتنی نه وانه ی دزی
ناغاکه یانن ۵ پیست فرؤشی.

المجلید: سیخوار.

المجلد: شوړك، گورز ۵ پارچه یه ك
پیست یان پهړو که نافرته ی شین و
شه پورکهر پتی له خؤده دا.

المجلد: به مانا (المجلاد) دئ، (ك: مجالد) ۵.

المجلد: جهسته ی بڼ گؤشت ۵
جهسته یه ك پیستی به نیسقانه وه

نوو ساوه گؤشتی پیوه نه ماوه.
المجلد: (حیران مجلد): نازده لیکه له
لیدان ناترسی.

المجلد: پته و توندو سهخت ۵
به ردو شاخ ۵ وهستا ۵ ره به ن.

المجلد: زهوی ره قو پته و ۵ به ردو شاخ.
اجلوز: رؤی و په له ی کرد له
رؤیشتنه که ی دا.

اجلوز المطر: تیپهړی و کاتی دواکه و وتنی
بارینی باران به رده وام بوو.

اجلوز به السیر: رؤیشتنه که ی به شیوه ی
خیرایی به رده وام بوو.

جَلَزَ في الأرض جَلَزاً وجليزاً: به خیرایی رؤی.
جَلَزَ الشيء جَلَزاً: شته که ی پیچاپه وه و
توندی کرد.

جَلَزَ الشيء إلى الشيء: خستیه پائی.
جَلَزَ الشيء بالشيء: نهو شته ی به م شته
به ست.

جَلَزَ على الأمر نفسه: له سهر نه نجامدانی
کارمه و ره ی به رخؤدا.

جَلَزَ فِي الْأَرْضِ: به مانا (جَلَزَ) دى ۵ (جَلَزَ الشَّيْءُ) به مانا (جَلَزَ) دى.

جَلَزَ الشَّرْطِي: پۇلىسه كه به هيواشى هاتو چۆى كرد.

الْجَلَزُ: هه رشتىك به سهر شتىكى تردا خوار بكرىته وهو تيوهى بېيجرى.

الْجَلَزُ: بازنه به كه دهكرىته لای خواروى دهسكى رمبو شمشيره وه.

الْجَلَزُ: پياوى كه تهو ئازا: درهختى بندوق ۵ پۇلىس.

الْجَلَزُ: پۇلىس، (ك: جلازة) ۵.

الْمَجْلُزُ: پياوى گۆشتن و شانو مل قهوى ۵ راپه سهندو ئاقل.

جَلَسَ جُلُوساً: دانىشت ۵ (جلس الطائر): بالنده كه هه ئنىشت.

جَلَسَ الشَّيْءُ: شته كه مايه وه.

جَلَسَ لِفَان جَلْساً: فلانكهس هاته شوئنىكى به رزايى و پتهو ۵

دهگوترى: (جلس السحاب): هه وره كه به رهو به رزايى روىشتن.

أَجَلَسَ: دای نيشاند.

جَالَسَ: له گه ئى دانىشت (هو محالس، جلس) ۵ دهگوترى: (هو جلس نفسه)

نه گهر له خه ئك گۆشه گير بوو.

تَجَالَسَا: خه ئكه كه هه ندىكيان له گه ئ هه ندىكيان دانىشتن.

اسْتَجَلَسَ: داواى ليكرد دابنىش.

الْجَلْسُ: ئافره تىك دانىش له حه وشه و به ردهرگا و جى نه هئىل ۵ ئافره تى

رمزان و خاوهن رهوشت ۵ شتى ئه ستورو درىزو پتهو ۵ شه رابى كۆن، (ك: اجلاس، جلاس).

الْجَلْسُ: هاوئشين، گئىلى تئنه گه پشتوو.

الْجَلْسَةُ: به ك دانىشتن، كۆبوونه وهى كۆمه ئىك خه ئك بۆ قسه كردن و

برياردان له سهر پرۆژه به ك ۵ دانىشتنه كه به گراوه دادهنرى نه گهر

رىگا هه بوو هه موو كهس ئامادهى بى، به داخواو حسيب دهكرى نه گهر

تايبه ت بو بۆ ئه ندامه كانى نهو كارو سهر به و حيزبو لايه نه.

الْجَلْسَةُ: كه سيك زۆر دانىشتى

الْجَلْسِي: دهو روبه رى گئينهى چاو.

الْجَلْسَانُ: گولى سبى، يان گولى هه ئوهرىو.

الْجَلْسُ: هاوئشين ۵ زۆر دانىشتو.

الْمَجْلِسُ: شوئنى دانىشتن ۵ كۆمه ئىك ئاده ميزادى تايبه تى بۆ تىروانين و

ليكۆئينه وهو بىر ياردان له سهر شتىك.

مجلس الشعب: يانهو ئه نجومه نى گه ل.

مجلس العموم: يانهو ئه نجوومه نى گشتى.

مجلس الاعيان: ئه نجوومه نى پيران.

جلسين: شله مەنیه کی لينج و له زگه ييه تامى شيرينه و بى رهنكه.

جَلَّاشُ: جوړىكه له خوړاك، شيرينى ئى دروست دهكرى.

جَلَطَ الرَّجْلُ جَلْطاً: درۆى كرد ۵ سوئندى خوارد.

جَلَطَ الشَّيْءُ عَنِ الشَّيْءِ: شته‌ک‌هی لهو شته دامالی، روت‌ی کرد ۵ کوشتی په‌ک‌هی که‌ول کرد ۵ سه‌ری تاشی ۵ شمشیره‌ک‌هی روت کرد له کالان دمری هی‌نا.
تَجَلَّطَ الدَّمُ: خویننه‌که له‌نیو دهمارمکاندا یان له دمره‌وه خه‌ست بووه.
اجْتَلَطَ: پاشق‌ول دا، دزی.
اجْتَلَطَ مَا فِي الْأَنَاءِ: چی له‌قاپه‌که‌دا بوو خواردییه‌وه: ده‌گوتری: (اجْتَلَطَ الْأَنَاءُ): قاپه‌ک‌هی خوارده‌وه.
إِنْجَلَطَ: بۆ موطاوعه‌ی (جَلَطَ) هاتووه.
إِنْجَلَطَ الشَّيْءُ عَنِ الشَّيْءِ: نه‌و شته له‌و شته روت بووه.
الْجَلَطَةُ: باقی مانده‌ی ماست له‌قاپه‌دا ۵ پارچه‌یه‌ک له‌خوین.
جَلَعَ جَلْعًا: بئ شهمرو حه‌یا‌بوو قسه‌ی ناشیری‌نی کرد.
جَلَعَتِ الْمَرْأَةُ: نافره‌ته‌که خو‌ی سفور کردو خو‌ی بۆ بیگانه‌و نامه‌حرمه دهر‌خست.
جَلَعَ الشَّيْءُ: شته‌ک‌هی دهر‌خست، ناشکرای کرد.
جَلَعَ الثَّرْبُ: کراسه‌ک‌هی داکه‌ند.
جَلَعَ جَلْعًا وَجِلَاعًا: به‌مانا (جَلَعَ) دئ ۵ به‌مانا هه‌لکه‌پانه‌وه دمرکه‌وتن دئ ۵ به‌مانا دهم داپ‌چرین و کلبه‌تیز‌کردنه‌وه دئ.
جَلَعَتِ الشَّفَتَانِ: لیوه‌کان هه‌لق‌رجان و په‌کنه‌که‌وته‌وه ۵ ده‌گوتری: (جَلَعَ

الْفَمُ - وَاللُّثَّةُ): لیوه‌کان هه‌لکه‌پانه‌وه بوکه‌ک‌هی دمرکه‌وت.
جَلَعَ: به‌مانا (جَلَعَ) دئ ۵ (جَالَعَتِ الْمَرْأَةُ): به‌مانا (جَعَلَتِ الْمَرْأَةُ) دئ.
جَالَعَ فَلَانًا: کیشه‌ی له‌گه‌ل فلانکه‌س کرد به‌شیوه‌ی ناشیرین ولامی دایه‌وه.
إِنْجَلَعَ: بۆ مطاوعه‌ی (جَلَعَهُ) هاتووه.
تَجَالَعُوا: به‌مانا کیشه‌یان تی‌که‌وت و په‌ک‌تریان به‌جوین داشت له‌کاتی دایه‌شکردنی مال و ساماندا یان له‌کاتی خواردنه‌وه‌دا یان له‌کاتی فورمارکردندا.
الْجَلِيعُ مِنَ النِّسَاءِ: نه‌و ژنه‌یه له‌لای می‌رده‌ک‌هی خو‌ دانه‌پوشی ۵ له‌ حه‌دین پی‌غه‌مبه‌ردا هاتووه: (جليع على زوجها حصان من غيره).
جَلَفَهُ جَلْفًا: به‌مانا رامالین و رادان دئ ۵ سپی کردو تو‌پ‌ک‌لی لی دامالی گروی پی‌سته‌ک‌هی لی کرده‌وه ۵ له‌ بیخ دمری هی‌نا و هه‌لی که‌ند.
جَلَفَ الذِّبْحَةَ: کوشتییه‌ک‌هی گرو پی‌سته‌ک‌هی که‌ند.
جَلَفَ الْجِلَافَ: سه‌ری کو‌لینه‌و کو‌په‌ک‌هی لابر‌د.
اجْلَفَ الرَّجُلُ: پیاوه‌که سه‌ره‌قایی کو‌لینه‌و کو‌په‌ک‌هی دوور خسته‌وه.
جَلَفَ الدَّهْرَ فَلَانًا: زمانه‌ مال و سامانی بئ نه‌هیشت.
اجْتَلَفَهُ: به‌مانا (جَلَفَهُ) دئ.

تَجَلَّفَ: بۆ (مطارعة)ی جلف دئ ۵ کزو
لاواز بوو.

الْجَالِفَةُ: ئەو سائەمە مائ و سامان
بفەوتین ۵ برینیک گۆشتەکە
بدرئ و نهگاته ناو دەو.

الْجُلَّافُ: قور ۵ (جلاف الدن); ئەو
قورمە دەمی کۆلینە و کوپە ی پی
سواغ دەدرئ ۵ بەخیل و چروک،
گیل و ئەحمەق ۵ کوپە ی بەتال ۵
جەستە ی بی سەر ۵ کوشتییه ک
ناوسک و سەر و پپی پاککرای ۵ نانی
ئەستوری بی پیخۆر، خەپلە و
کولیرە رمقە ۵ لە حەدیثی
عوسماندا هاتوو: (کل شی سوی
جلف الطعام وظل ثوب و بیت یسر
لفضل)، (ک: أجلاف، أجلف جلوف).
الْجَلْفَةُ: چاوگی وشە ی (جَلَف)ەبە. ۵
پەگجار دەگەبەنئ.

الْجَلْفَةُ: ئەو شتەبە سپی کرای کەوئ
کرای توئکلی ئی کرایتەو.

جَلَفَ الْقَلَمُ: ئەو شوئەبە کە دادراو
لەقەئەمەکە.

الْجَلِيفُ مِنَ الرِّجَالِ: بیاوی چروک، (ک:
جلفاء)ە.

الْجَلِيفَةُ: بەمانا (الجلفة) دئ ۵ بەمانا
(الجلفة)ش دئ.
جَلَفَتِ السَّيْفَةُ: لەوحە ی کەشتییه کە ی
ئیک بەستن و درزەکانی بەقیرۆشتی
واپر کردوو ۵ لە حەدیثی عومەردا
هاتوو: (لا أحمل المسلمین علی أعواد

نجرها النجار وجلفها الجلفاظ)

الْجِلْفَاظُ: ئەو کەسەبە نیوان و درزی تەختە
دارەکان پەر دەکاتەو بە قیرو شتی وا
کون بریان دەکا، (ک: جلالطة).

الْجَلْفَقُ: ئەو ئاسن و دارمەبە لەملاو
لەو لای پەبێژەو قالدەرمە
دەجەسپینرئ بۆ ئەو ی کەسیان ئی
بەرنەبیتەو (محەجەرە).

جَلَقَ الشَّيْءُ جَلَقًا: پەردە ی لەسەر لادا
(جَلَقَ رَأْسَهُ) سەری تاشی.

جَلَقَ الْحَصَنُ: بەمەنجەنیق ئاگر باران و
بەردبارانی قەلاکە ی کرد.

جَلَقَ الْحَصَنُ: بەمانا (جَلَقَ) دئ.

تَجَلَّقَ: پیکەنی بەجۆرێک کە دوا
خرئی ناودەمی دەرکەوت.

الْجَلَّاقَةُ: تۆزقائیک، دەگوترئ: (ما علیه
جَلَّاقَةُ لَحْمٍ): تۆزقائیک گۆشتی پیو
نەماو.

الْجَلَّاقَةُ: ئەو کۆئەندامانە ی ئادەمیزاد
پیکەنینیانئ پی ئەنجام دەدا.

جَلَقُ: ناوئکی کۆنی شاری دیمشق.

الْجِلْقُ: دانەوێڵەبەکە وەکوو گەنم وایە
لەولاتی یەمەن دەروئ.

الْجَوَالِقُ: جەوال، (ک: جوالیق
وجوالقات)ە.

الْجَوَالِقُ: بەمانا (الجوالق).

الْمَجْلِيقُ: مەنجەنیق ئامرئکی شەرە
بەردی پی هەلدەدرئ بۆ شوئنی
دوو، (ک: مَجَالِق)ە.

جَلَّ عَنْ مَوْطِنِهِ جَلَّالاً: دمرچوو له ولاتی
خوی.

جَلَّ الشَّيْءُ جَلّاً: زۆربهی شتهکه‌ی
ومرگرت.

جَلَّ الدَّابَّةُ: جلی خسته سهرپشتی
ولاغعه‌که.

جَلَّ الْجِلَّةُ: هه‌نی گرت‌هوه‌و کۆی کرد‌ه‌وه.
جَلَّ الدَّابَّةُ الْجِلَّةُ: ولاغعه‌که کشپل و شیاکه‌ی
خوارد.

جَلَّ الشَّيْءُ عَلَيْهِ: راپکیشاو چنی.
جَلَّ جَلَّالاً وَجَلَّالَةً: گه‌وره‌و شکو مه‌ند
بوو، (ك: أَجَلَةٌ أَجَلَاءُ): هه‌روا به‌مانا
ته‌مهن درێزی دئ ۵ به‌مانا (قال بوو
ئه‌زموو و ته‌جره‌به له‌بیژنگی
داوه) ۵ به‌مانا: (پاك و بیگه‌ردو
به‌رزو پیروژه).

أَجَلُ فُلَانٍ: فلان گه‌وره‌و بوو، هیزی
په‌یدا کرد.

أَجَلُ فُلَاناً: فلانی به‌گه‌وره‌و داناو ریزی
لنگرت ۵ به‌پیاویکی گه‌وره‌ی بینی.

أَجَلُ الشَّيْءِ: گشتگیری کرد ۵ هه‌موانی
بوو ۵ له‌دوعای نوێژه بارانه‌دا
ده‌گوتری: (وابلاً مُجَلَّالاً): بارانی
دلۆپه‌ گه‌وره‌و گشتگیر.

جَلَّ الدَّابَّةُ: جلی له‌ ولاغعه‌کرد.

أَجَلَّ الْجِلَّةُ: به‌مانا (جَلَّهَا) دئ ۵ (اجتل
الدَّابَّةُ الْجِلَّةُ) جلی له‌ ولاغعه‌که کرد.

تَجَالُ فُلَانٍ: فلانکه‌س که‌وته سائه‌وه
پیربوو.

تَجَالُ عَنْهُ وَعَلَيْهِ: خوی به‌ به‌رز گرت‌و
خوی به‌زل زانی.

تَجَالُ فُلَاناً: فلانکه‌سی به‌گه‌وره‌و داناو
ریزی لی گرت.

وَتَجَالُ الشَّيْءُ: زۆربهی زۆری شته‌که‌ی
ورگرت.

تَجَلَّلَ بِهِ: خوی پی داپۆشی ۵ (تَجَلَّلَ
الشَّيْءُ) زۆربهی شته‌که‌ی و مرگرت ۵
إجلال: خاترو خواپش، ده‌گوتری:
(فعلت کذا من اجلالك)، (ومن أجل
اجلالك): ئه‌و ئیشهم له‌به‌ر خاتری
تۆ ئه‌نجامدا.

التَّجَلُّلُ: به‌مانا (اجلال) دئ ۵ هه‌م به‌مانا
(الجلال) دئ ۵ ده‌گوتری: (هم قوم
ذو تجلٍ) و (فعلت هذا من تجلك).

المجالة: کۆمه‌له‌ خه‌لکی که‌ تازه
هاتبه‌ و لا‌تیک ۵ ئیستا هه‌ر به‌وشه
عه‌رمیه‌به‌که‌ ناوزه‌د ده‌کری،
ده‌گوتری: (جالية کذا).

المَجَالَلُ: به‌مانا خاترو خواپش دئ ۵
ده‌گوتری: (فعلت کذا من جلالك):
ئه‌وه‌م کرد له‌به‌رخاتری تۆ.

المَجَالَلُ: زۆرینه‌ی هه‌موو شتی.

المَجَالَلُ: په‌رده، کۆی (جُلُّ) ۵ (الجلال)
کۆی (جليلة)یه.

المَجَلُّ: سه‌رحلو په‌شمه‌ک و خیمه‌یه که
ولاغی پی داده‌پۆشری، (ك: جلال،
اجلال) ۵ هه‌روا به‌شیرای که‌شتی
ده‌گوتری ۵ ئه‌و کاته‌ کۆیه‌که‌ی

(جُلُورُ، أَجْلال) ۵ لاسكى روھك

قەدەكەيەتى كاتى گۈلەكەي پىۋە
نەمىنى ۵ گۈلى (عُرْفُ الدېك) ۵.

الْجُلُ: بەمانا (الْجُلُ) دى ۵ لە ھەموو
شتىك زۆرىنەو زۆرى دەگەيەن ۵
لە خانوو: دىوارو ھۆدەكەنى
دەگەيەن ۵ ھەروا بەمانا خاترو
خوایش دى، دەگوتى: (فعلت كذا
من جُلِكَ).

الْجِلُّ: گەورە مەزن ۵ پىچەوانەى (الْبِقْ)
دى ۵ لە ھەدېتدا ھاتوو: (اللهم
اغفر لي ذنبي كليله دقه وجيله)
ھەرواۋە بۇ قەدو لاسكى روھك
كاتى گۈلەكەي ئى دەگوتىۋە.

الْجَلُّ: شتى گەورە كارى مەزنو پىرۋز ۵
لە ھەمان كاتدا بەماناى
پىچەوانەش دى ۵ واتە: شتى
بچوكو بى نرڭ.

الْجَلَّةُ: ئامپىرىكە بۇ خورما لىكردنەو.
الْجَلْسَى: كارى ناخۇش و جورتمو
تەنگانەو بەللى گەورە لە پەندى
پىشىناندا ھاتوو (لا يُدعى لِلْجَلْسَى
الاخوها) كارى گەورە ئەركى گران
دەخرىتە ئەستۋى پىاۋى خۆى.

الْجَلَاءُ: بەمانا (الْجَلَى) دى.
الْجَلَالَةُ مِنَ الْمَاشِيَةِ: ئەومىيە قشېلو
شپاكە بخوا.

الْجَلِيل: ئاۋىكە لە ناۋە جوانەكانى خودا
۵ لە زانىارى قەلسەقەدا بە شتىك

دەگوتى: لە سنوور تىپەرى كردى
لەروى رەۋشت و فەنن و فېكرەو ۵
دەگوتى: (منظر جليل رائع).

الْمَجْلَّةُ: پەراۋ، گۇشار كە زۆر لايەنى
زانستى تىدا تۆمار دەكرى ۵ لە
بوارىك لە بوارەكانى فەنن و
ئەدەبدا كە مانگانەو وەرزانەو
سالانە دەرەچن، نەك رۇز نامەى
رۇزانە، (ك: مِجال مجلات) ۵

جَلَمَ الشَّيْءُ جَلَمًا: شتەكەي بېرەو تاشى.
جَلَمَ الشعر والصوف: موو خورىيەكە بە
برىنگ بېرەو.

جَلَمَ الحيوان: گۈشتى سەر ئىسقانى ھەيوانە
كۈشتىيەكەي داتاشى و لىي كىردەو.

اجْتَلَمَ الغيران: كۆلك و موۋەكەي بە
برىنگ لە ئازەلەكە كىردەو.

الْجَلَامَةُ: ئەو خورى و موو كۆلك و
بەرگنەپە لە ھەيوان كرابىتەو.

الْجَلَمُ: برىنگ، مانگى پەكشەو.
الْجَلْمَانُ: لەسەر كىشى (لَعْلَان) ۵ ئەو

مقەست و برىنگەپە خورى و موۋەكەي
بى دەپىرەتەو، (ك: جلام) ۵.

الْجَلْمُ: بەزى ورگ و رىخۆلە.
الْجَلْمُ: بەرد ۵ پىاۋى ئازاۋ مەرد ۵

دەنگ گەورە ۵ جەلەپە ھەيوان ۵
ئازەلى بەتەمەن، (ك: جلايد) ۵.

الْجَلْمُ مِنَ الرِّجَالِ: پىاۋى ئازاۋ
بەجەرگ و چاۋنەترس.

الْجَلْمُ: بەردى گەورە لەناۋى كەمدا.

الْجَلْدَةُ مِنَ الْأَرْضِ: زهوی بهرده لان ۵
 که بو پیاو به کار هیئرا ۵ به مانا
 نازاو نه بهرده ۵ هه روا به مانا
 (مانگا)ش دی، (ك: جَلَامِدُ).
 الْجَلْمُودُ: به مانا (الْجَلْمُودُ) دی، (ك:
 جلامید) ۵ دهگوتری: (الْقَى عِله
 جلامیده) واته قورسابی خوی خسته
 سهر.
 جَلَمَقَ الْقَرْصَ: که وانه که ی به تیلمه
 سیرم پیچا.
 الْجَلْمَقُ: نهو سیرمه و چه رمه به که وانی
 بی بیچری، (ك: جلامیق) ۵.
 الْجَلْمَقُ: خپوت، (ك: جلامیق) ۵.
 الْجَلْمَارُ: گولی دره ختی هه نار.
 جَلَمَ الرَّجُلَ جَلْهًا: پیاوه که ی له کاریکی
 گرنگ و ترسناک گیرپاوه
 جَلَمَ الشَّيْءَ: شته که ی ناشکرا کرد.
 جَلَمَ الْبَيْتَ: خانووه که ی والی کرد بی دهرگا
 بهرده و به نه جره بوو (هر مجلوه).
 جَلَمَ الْعَمَامَةَ: میزمره که ی له پیشه سهری
 بهرز کرده و.
 جَلَمَ جَلْهًا: ناوچه وانی پان و گه وره بوو
 موی پیشه سهری بهرده و داوه
 هه لدرانه و ۵ پان ههر پیشه سهری
 موی ئی نه پوا.
 الْأَجْلَةُ: که له گای بی شاخ.
 الْجَلْهَةُ: بهردی گه وره ی خپ ۵ گه رده و
 هوبه ی قه ووم ۵ که ناریک له دوو
 که ناری روبار ۵ خورمایه ک

دهنکه که ی دهره اتبی و به ماست پان
 به روئن تیکه ل بکری.
 الْجَلِيَّةُ: خورما ناوکه که ی دهره اتبی و
 به ماست یا به روئن تیکه ل بکری ۵
 شوئینیک له خپ که بهرد
 پاککرا بیته و.
 جَلْهَزَ: چاو پوخی له و شته کردو
 شار دیه و، دهیزانی له کوپی و چی
 دهکا خوی ئی بی ناگا کرد.
 الْجَلَاهِقُ: قورپی خپری لوسکراوی سواوه،
 که لاگلینه، نهو بوندوقه ی پیی
 ده هاوئیری، (ك: الْجَلَاهِقُ) ۵.
 الْجَلْهَمُ: روه کی که له پییری نه بگه کانه.
 الْجَلْهَمُ: بهردی گه وره تاوئیره بهرد، (ك:
 جلاهم).
 الْجَلْهَمَةُ: په کی که له لیواره کانی روباره،
 (ك: جلاهم).
 الْجَلْهَمَةُ: به مانا (الْجَلْهَمَةُ) دی. توندو
 تیژی و چورتم ۵ پلان و نه خشه.
 الْجَلْهَمُ: کومه ئی زور.
 جَلَا الْقَوْمَ عَنِ الْوَطَنِ وَمِنْهُ جَلَاءٌ وَجَلَّوْا:
 خه لکه که له برسان پان له ترسان
 نیشتمانیان جی هیشت ۵ قورئان
 دهقه رموی: ﴿وَلَوْ لَا أَنْ كَتَبَ اللَّهُ
 عَلَيْهِمُ الْجَلَاءَ لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَا﴾.
 جَلَا الْأَمْرَ جَلَاءً: کاره که ناشکرا بوو
 دهرکه وت.
 جَلَا فَلَانَ عَيْنَهُ: فلان که س چاوی خوی رشتن.
 جَلَا بِشْرَبِهِ: پوشاکی خوی فری دا.

جَلَاَ العَدُوَّ أَوْ الْجَدْبُ الْقَوْمَ عَنْ أوطانهم:
دوژمن یان گرانو و قاتو قری نهو
قهومهی له زیډو نیشتمانی خوځیان
دهرپه پړاند.

جَلَاَ النِّحْلَ جَلَاءً: دوکه لې به سهر
ههنگه لانه که دا کرد قانگی دان بو
نهو هی ههنگونه که بېړی.
جَلَاَ السِّيفَ وَالْفِصَّةَ وَالْمِرَّةَ وَنَحْوَهَا جَلَوًّا
و جَلَاءً: مشتو مائی کردن ژمنگو
چلکی نی دامالین ه دهگوتری: (جلا
بصره بالکحل): چاوی به کل رشتن.

جَلَّتْ الْمَاشِطَةُ الْعُرُوسَ عَلَى بَعْلِهَا: نافرته
بوکپازینه ره وه که بوکه که ی رانواند بو
زاواکه، وای کرد چاوی پې بکه وئی به
رازووهیی و جوانکراوی.

جَلَاَ الزَّوْجُ عُرُوسَهُ: زاواکه سه پیری
بوکه که ی کرد به رازووهیی.

جَلَاَ الزَّوْجُ عُرُوسَهُ وَصِيفَةً أَوْ غَيْرَهَا جَلَوًّا:
زاواکه کاره که ریکی پیشکس به
بوکه که ی کرد له کاتی رازانه وهو
خو جوانکردندا.

جَلَاَ الْأَمْرَ جَلَاءً: شته که ی ناشکرا کرد،
په رده ی له سهر کاره که ههنگرت.
جَلَاَ فَلَانًا الْأَمْرَ جَلَوًّا: شته که ی بو
فلانکهس ناشکرا کرد.

جَلَاَ فَلَانًا وَعَنْهُ الْأَمْرُ: غه مو خهفته تی له
دلی فلانکهس دهرکرد.

جَلَّى السِّيفَ وَالْفِصَّةَ وَنَحْوَهَا جَلِيًّا وَجَلَاءً:
ژمنگو چلکه که ی نی کردنه وهو
مشتو مائی کردن.

جَلَّتِ السَّمَاءُ جَلًى: ناسمان هه ساو بوو
هه وری پیوه نه ما.

جَلَّتِ اللَّيْلَةُ - وَالْجَبْهَةُ: شهو دریز بوو ه
ناوچاوانی پان بوو، موی
پیشه سهری پاشه کسه پان کرد.

جَلَّى الرَّجُلُ: پیاوه که قزی پیشه سهری
به ره و دوا هه لدرانه وه گردبونه وه
پان هر قزی پیشه سهری نه پوان
ناوچه وانی باش دهرکه ووت
دهگوتری: (هو أجلى، وهي جَلَوًّا)،
(ك: جَلَوًّا).

أَجَلَى الْقَوْمُ عَنِ الْمَكَانِ وَمِنْهُ: خه لکه که
لهو شوینه دهرپه پین له ترسان یا
له بهر قاتو قری.
أَجَلَى النَّاسُ عَنِ الشَّيْءِ: خه لکه که لهو
کاره ساتو چورتمه رزگاریان بوو.

أَجَلَى يَعْدُو: په له ی کردو رؤیشت.
أَجَلَى الْجَدْبُ أَوْ الْعَدُوُّ الْقَوْمَ عَنِ مَكَانِهِمْ:
قاتو قری یان دوژمن نهو گهل
نه ته وهیه ی له شوینی خوځیان
دهرپه پړاند.

أَجَلَى عَنْهُ الْأَمْرُ: خه مو خهفته تی له دل
دهرهاویشته ه له کاتی پارانه وه بو
نه خوځش دهگوتری: (أَجلى الله عنه) خودا
نهو نه خوځشییه له جهسته ی دهرهاوئی.

جَالَيْتُهُ بِالْأَمْرِ: کاره که ناشکرا کرد.
جَلَّى الْفَرَسَ تَجْلِيَةً: له رمبازیدا نه سپه که
پیش که ووت.

جَلَّى الْبَازَى: هه لکه که سهری بهرز کرده وه
نهمجار روانی.

جَلِيَّ بَصْرَه: چاوی تیږی و سهږی کرد
وهكوو چوَن هه لَو بُو نیچیری خوی
دمړوانی.

جَلِيَّ عن نفسه: بیرو رای خوی دمړې.
جَلِيَّ النهارُ الظلمة: رُوژ تاریکی رادا، رېمالی.
جَلِيَّ الامرَ والهمَّ عنه: کاره‌ک‌ه‌ی له‌سه‌ر
لا برد ه خه‌فه‌تی له دل دمړکرد.

جَلِيَّ القَوْمَ عن اوطانهم: نه‌و نه‌ته‌وه‌ی له
نیشتمانی خوځیان ودمړنا
جَلِيَّ فلان عروسه وصیفةً او غیرها: زاواکه
کاره‌که‌رېک یان دیاری تری
پېشکه‌شی بوکه‌که‌کرد له‌کاتی
خوړازاندنه‌وه‌دا.

اجْتَلَى القومُ عن الموضع: نه‌و نه‌ته‌وه
له‌و شوینه دمړچوون و بلا‌وه‌یان
لی‌کرد.

اجْتَلَى الجَذْبُ او العَدْرُ القوم عن موضعهم:
گرانی یان دوزمن نه‌و فه‌ومه‌ی
له‌شوینی خوځیان دمړپړاند.

اجتلی العروسُ علی بعلها: بوکه‌که‌ی بُو
زاواکه رانواند به نارایش‌کراوی
نیشانی‌دا.

اجتلی الشئی: سهږی شته‌که‌ی کرد.
اجتلی العروسُ بعلها: میړده‌که سهږی
ژنه‌که‌ی خوی کرد له‌کاتی‌کا
راژیندراېووه.

اجْتَلَى السَّيْفُ: شم‌شیرمه‌ک‌ه‌ی مش‌تو
مال کرد.

اجتلی العمامة: میړمه‌ک‌ه‌ی به‌رز‌کرده‌وه
له‌سه‌ر ناچه‌وانی لای برد.

اجتلی العمامة عن رأسه: میړمه‌ک‌ه‌ی
له‌سه‌ری کرده‌وه.

إنجلی: بُو موطاوعه‌ی (جلاه) هاتووه.
تْهالیا: نه‌و دووه به‌نه‌ی‌نی په‌ک‌تریان
زانی و لیک ناشکرا بوون.
تْهلی الشئی تْهلیاً: بُو مطاوعه‌ی (جلاه)
هاتووه.

تْجَلَى الصقر: هه‌لَوکه چاوی نوقاندن و
پاشان کردنیه‌وه بُو نه‌وه‌ی
چاوه‌کانی باش بیینن.

اجْلَوْ: له‌ولاتی‌که‌وه رُو‌ی بُو ولاتی‌کی تر.
الأجلی: روخسار جوان (ابن الأجلی)
شیره ه پیاو ماقول و گه‌وره پیاو ه
به‌یانی ه کارو شتی ناشکرا.

الجالية: نه‌و که‌سانه‌ی له‌ولاتی خوځیان
دمړچون و که‌وتوونه ولاتی‌کی تر ه
کۆمه‌لیک ئاده‌میزاد که له‌ولاتی‌کی
تازدها ژبان به‌سه‌ر ده‌به‌ن، نه‌و
ولاته تازمیه له‌به‌نه‌په‌تدا زږدو
نیشتمانی نه‌وان نییه. هه‌روا وشه‌ی
(الجالية) به‌ نه‌ه‌لی زیممه‌ش
ده‌گوتړئ ه هه‌روا به‌هه‌موو که‌سیک
ده‌گوتړئ که سه‌رانه‌یان لئ
بسه‌ندړئ، با له‌زږدو نیشتمانی
خو‌شیاندا مابنه‌وه.

الجالا: کل ه (ابن جلا): پیاو ماقول:
که‌سیک ناسراوبی و خه‌لکی ری‌زی لئ
بگرن، شوپن جی‌گه‌ی دیارب‌ی به
په‌نجه ناماژدی بُو بکړئ.

الْجَلَاءُ: کاری ناشکرا ه شایه‌ت و به‌ل‌که

له دادگادا ۵ كله سوبحاني ۵ كاتي
روناكي رۆژ، دهگوترئ: (ما اقامت
عنده الا جلاء يوم).

الجلأ: كل (كله سوبحاني) له حه ديشي
نوممو سه له مه دا هاتوو: (كرهت
للمجد أن تكتحل بالجلأ).

جلاء فلان: نهو كونيه و نازناوميه كه
دهبئته نيشانه ي رۆژ ليگرتنى.

الجلوة: رازاندنه وهى بوك ۵
نه وديارييه يه زاوا دهيدا به بوك.

الجلية: هه والى راست، راستى رووداو.

الجبالي: شوئنى روتانه وهى سهر نهو
شوئنه ي له سهر تووكى پئوه نه مابى، كه
زوربه ي كات پيشه سهر دهگريته وه.

الجلوكوما: نه خو شيه كه نيشانه كه ي
نه وه يه فشارى خوئى له ناو چاودا
پهيدا ده بئ.

جَمَى عَلَى فلان جَمًا: رقى له فلانكه س
هه لسا ۵ (هو جى).

جَمَى الفرس: په له سپيه كه ي جهسته ي
درئژ بووه (هر اجا)

تَجَمَّ القرم: قه ومو خوئش كۆبوونه وه.
تَجَمَّ فلان في ثيابه: خوى كۆكرده وه،
خوى گر مۆله كرد.

تَجَمَّ عَلَى الشئ: خوى به سهر شته كه
دا داو داپهوشى.

الجماء: كه س.

الجماء: به مانا (الجمأ) دئ.

الْمُجَمَّ فرس مُجَمًّا: نه سپي كه په له سپى

ناوچاوانى درئزه.

الْجُمْبَار: جوژه يارييه كى وهرزشه.

جَمَجَم فلان: فلانكه س قسه كه ي خوى رون
نه كرده وه ههر مينگه مينگى بوو.

جَمَجَم كلامه: قسه كانى به توئكل كردن.

جَمَجَم الشئ في صدره: شته كه ي له دئى
خوى داهيشته وه و ناشكرى نه كرد.

جَمَجَم فلانا: فلانكه سى به هيلاك برد.

تَجَمَّجَم فلان: به مانا (جَمَجَم) دئ.

الْجُمُجُم: شتى ژئر بئ دراو.

الْجُمُجُمَة: ئيسقانى سهر كه ميشكى

له خو گرتوو ۵ به مانا (سهر) دئ ۵

ئاده ميزاد ۵ سه رۆك خيل و

فهر مانپه وا ۵ وه چاخزاده ۵ پيالنه ي

ئاو خواردنه وه كه له دار دروست

كرابئ وه كوو (كاسه) ۵ ناميرى

پئوانه وه كوو قسناخ ۵ هه وچار ۵

بيريك كه له زهوى هه لۆل و خراپدا

لى بدري، (ك: حُمَجُم، جَمَاجِم)

جَمَجَم الفرس جَمَحاً وجرحاً وجامحاً:

ئه سه كه سهرگه ش بوو به ويستى

خاومنه كه ي رهوى نه كرد، (ك:

جرامح وجامح) ه.

جَمَجَم الرجل: بپاوه كه ههر به قسه ي خوى

كردو شوئى هه واو هه وه سى خوى

كهوت ۵ (هر جامح وجرح).

جَمَحَت السفينة: كه شتييه كه له پئرهوى

خوى لاي داو كه شتييه وانه كان نه يان

توانى كۆنترۆلى بكهن.

جَمَعَتِ الْمَافَاةَ بِالْقَوْمِ: بیابان و ساریه که
به هوی دوری و بهر فراوانییه وه نهو
هوزهی به هیلاک برد.
جَمَعَ فُلَانٌ إِلَى كَذَا: فلانکس پهلهی کرد
بۆ فلان شت.
جَمَعَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ زَوْجِهَا: ژنهکه له ماله وه
بهرق هه لساوی هاته دهره وهو
رؤیشته وه بۆ مالی باوانی به بی
رازی بوونی میرده کهی.
الْجَمَاعُ: تیروکه وانی بی سهرتیره،
شتیکی سهرخره پیی فیتری
تیرهاو یزی ده بی ۵ تیریکه قوری
له سهره کهی دهری ده هاو یزرتیه
بالندهو شتی وه ها، (ك: جماع).
الْجَمْعُ: گیانله بهری ناو صه دهف.
جَمَعَ جَمْعًا: لوتبه رزی نواندو خوی
به زلانی و شانازی کرد ۵ (هو جامع
وجمخ و جمخ و جمخ، (ك: جمخ).
جَمَعَ الْمَجْبِيُّ: منداله که بازی هاو یشت.
جَمَعَ الصَّبِيانُ بِالْكِعَابِ: منداله کان یاریان
به تۆپه له کرد.
جَمَعَ الْخَيْلَ وَالْكِعَابَ: نه سپه کهی تاودا
تۆپه کهی هاو یشت.
جَمَعَهُ: شانازی به سهردا کرد.
جَمَعَ الْمَاءَ وَالسَّائِلُ جَمْدًا: ناوه که بهستی
شله مه نییه که رهق بوو
جَمَدَتِ عَيْنُهُ: چاوی بی فرمیسک بوو
فرمیسکی کهم هه لومراند. (لهی
جامدة وجود).

جَمَدَتِ النَّاقَةُ أَوَالشَّاءُ: حوشره که یان
مه ره که شیری کهم بوو
جَمَدَتِ الْأَرْضُ: زهوییه که بارانی لی
نه باری.
جَمَدَتِ السَّنَةُ: ساله که بی باران بوو
وشکه سال بوو بارانی تیدا نه باری.
جَمَدَ فُلَانٌ: فلانکس دهم قوچاو بوو ۵
ده گوتری: (جَمَدَتِ كَفُهُ): دهست
قوچاو بوو، (لهر جامد و جماد
الکف).
جَمَدَ حَقَّ فُلَانٌ: مافی فلان چه سپا.
جَمَدَ الشَّيْءُ جَمْدًا: شته کهی برپییه وه.
أَجَمَدَ فُلَانٌ: فلانکس که و ته مانگی
(جَمَادِي) پییه وه ۵ به خیلو
چروکییه کهی په ره ی ساند ۵ خیرو
بیری کهم بوو ۵ مافی فلان چه سپا.
جَمَدَ الْمَاءُ وَالسَّائِلُ: نزیک بوو ناوه که
یان شله مه نییه که بی بهستی.
الْجَمَادُ: سنووری نیوان دوو پارچه
زهوی یان دوو خانوو، (ك: جوامد).
الْجَمَادُ: بهشی سییه له بونه وهردا.
جَمَادٍ: به دهست قوچاوو چروک
ده گوتری: بۆ زه مکردنی
به پیچه وانهی (جَمَادٍ) بۆ مه دکردن
به کاردی.
الْجَمْدُ: سه هۆل.
الْجَمْدُ: به مانا (الْجَمْدُ) دی ۵
گردۆلکه بهی که رهقه لان و سهخت،
بهردو شاخ، (ك: أجاد جماد).ه.

أَجْمَدُ: گردۆلكه‌ی ره‌قو سه‌خت له
زه‌وی، (ك: جَمَادِیْ وَاجَادِه).

جَمَادِیْ: یه‌كێكه له‌مانگه عه‌مه‌بییه‌كان
دوو مانگ هه‌ن ناویان (جَمَادِی) یه
(جَمَادِی یه‌كه‌م) و (جَمَادِی دووهم).

جَمَادِی: به‌ رۆژانی زستان ده‌گوتری:
چونكه له‌و رۆژانه‌دا ئاو ده‌بیته
سه‌هۆل و ده‌یبه‌ستى ۵ له‌په‌ندى
پێشینه‌ندا ها‌توو ده‌لێ: (شه‌را ربيع
كُجَمَادِی الْبُؤْس) یه‌كه‌سێك ده‌گوتری
كه له‌ هه‌موو حاڵێكدا ئاخ و ئۆف بكا
له‌ خۆشى و ناخۆشى دا ئه‌و هه‌ر
زاكه‌ی بێ، ده‌گوتری: (ظَلَّت الْعَيْنُ
جَمَادِی) چاوه‌كان بێ فرمێسكن.

الْجَمَادُ: (سيف جَمَادُ): شه‌شپێرێكى
برنده‌یه.

جَمَرُ الْقَرْسُ جَمْرًا: به‌ پێوه‌نده‌وه
ئه‌سه‌په‌كه بازى دا.
جَمَرَتِ الدَّابَّةُ: و لاغكه‌ بازى هاوپیشت و
به‌گورجى رۆی.

أَجْمَرُ الْقَوْمُ: قه‌وم و خۆپش كۆبوونه‌وه.
أَجْمَرُ الْفَرَسُ: به‌مانا (جَمَر) دئ.
أَجْمَرَتِ اللَّيْلَةُ: شه‌وه‌كه به‌رده‌وام
مانگه‌شه‌و بوو.

أَجْمَرَ ثَوْبُهُ: پۆشاكه‌كه‌ی گولاو پزین كرد.
أَجْمَرَتِ الْمَرْأَةُ: ئافه‌مه‌ته‌كه‌ قه‌زه‌كانى
له‌پاشه سه‌رى داكو‌كردوه‌وه له‌ دواوه
تون‌د به‌ستى و به‌رى نه‌دانه‌وه.

أَجْمَرَ الرَّجُلُ شَعْرَهُ: پیاوه‌كه قه‌زه‌كانى

كردنه گودله‌و كاكو‌ل.

أَجْمَرَ الْأَمْرُ بَنِي فُلَانٍ: ئه‌و كاره هه‌موو
خێلى فلانى گرته‌وه.

أَجْمَرَ الْخَيْلُ: ئه‌سه‌په‌كه‌ی لاواز كرد وای ئی
كرد وركى بچوك بووه.

أَجْمَرَ الْجِمَارُ الْخَفَّ وَالْخَالِفَ: كرۆكى دارخورما
سمى و لاغكه‌كانى پته‌و كرد.

جَمَرُ الْقَوْمِ: خزم و خۆپش كۆبوونه‌وه.

جَمَرُ الْحَاجِّ: حاجى ره‌جى شه‌پتانیان كرد.

جَمَرُ الرَّجُلِ: پیاوه‌كه كرۆكى
دارخورماكه‌ی بېرى ۵ ده‌گوتری:

(جَمَرُ الرَّجُلِ النَّخْلُ): پیاوه‌كه

دره‌خته خورماكه‌ی بېرى.

جَمَرَتِ الْمَرْأَةُ: به‌مانا (أَجْمَرَتِ) دئ ۵

ده‌گوتری: (جَمَرَتِ شَعْرَهَا): قه‌زى

له‌پاشه سه‌رى به‌ست.

جَمَرُ الشَّيْئِ: شته‌كه‌ی كۆ كرده‌وه.

جَمَرُ الْأَمِيرِ الْجَيْشِ: پاشا سوپاكه‌ی

كو‌كردوه‌وه له‌به‌ره‌كانى جه‌نگ دا

دایمه‌زrandن و نه‌یه‌پشت بگه‌رێنه‌وه

بۆ ماله‌وه.

جَمَرُ اللَّحْمِ أَوْ الْخُبْزِ: گوشته‌كه یان

نانه‌كه‌ی خسته‌سه‌ر پشكۆ ناگر.

جَمَرُ الثَّرْبِ: كراسه‌كه‌ی بوخار پزین كرد.

أَجْمَرَ بِالْجَمْرَةِ: به‌ گولاو‌پزین

پۆشاكه‌كه‌ی رشاند.

تَجَمَّرَ الْقَوْمُ: خزم و قه‌وم كۆبوونه‌وه.

تَجَمَّرَ الْجَيْشُ: سوپاكه له‌به‌ره‌ی جه‌نگدا

قه‌تیس ما.

اسْتَجَمَرَ الْقَوْمُ: قهومه که کۆبؤونه وه.

اسْتَجَمَرَ الرَّجُلُ: بیاوه که به بهرد خوی پاک کرده وه.

الجامور: کرۆکی دار خورما ناومروکی ۵ تاکه کهی (جاموره) ههروا ناوه بۆ گۆر ۵ بۆ سهر.

الْجَمَارُ: کۆمه ل و جه ل هب جه ل هب ۵ دهگوتری: (عَدَّ فُلَانٌ اِبْلَه جَمَارًا).

الْجَمَارُ: به لای جوله که وه رافه ی (الْمَثْنِ) به و ته و او که ریه تی.

جُمَارِي: هه موو: دهگوتری: (جاء القوم جُمَارِي): قهومه که هه موویان به کۆمه ل هاتن.

الْجَمْرَةُ: بشکۆ ناگر ۵ له په ندی پیشیناندا هاتوو (لَوْ قُلْتُ ثَمْرَةً لَقَالَ جَمْرَةٌ) بۆ که سێک دهگوتری: هه ر لایه نی دزایه تی بگری ۵ ههروا ناوه بۆ بهرده ورد که ۵ به زوریش ناوه بۆ ئه و بهرده وردانه ی حاجیه که ن ره جمی شه پتانی پی ده که ن ۵ تاریکی شه و که بگاته ئه و په ری ۵ گه ل و نه ته و مه یه ک په ککرتوو بن و که سیان ئی ته ر نه به ی و له گه ل که سی تر په یمان به ست و سویند خۆر نه بن ۵ دهگوتری: (هم جَمْرَةٌ) نازاو نه به ر دو داکۆکی که رن له ولات و خیل و نه ته وه ۵ به مانا رق و تو په ییش هاتوو له په ندا ده لئ: (اهرق على جمرک ماء) ناو بکه به سه ر بشکۆی رق و تو ره میتدا.

الْجَمَارُ: ناومروکی دارخورما تاکه که ی (جمارة) ه ۵ له په ندی پیشیناندا هاتوو ۵ (جَمَارَةٌ تَزُكِلُ بِالْأُفْلَاسِ) بۆ مال و سامان دهگوتری: به کێک به نار هه تی کۆی دهگاته وه دوایی ده بیته میرات بۆ ئه به له و نه زان ۵ له زانستی ره که ناسی دا به ناومروکی ره که که دهگوتری.

الْجَمْرُ: کۆمه لگای گه ل و نه ته وه ۵ له قز ئه وه ی کراوه به کاکۆل و گودله.

ابن جمر: شه وی زۆر تاریک ۵ مانگی په کشه وه ی ون.

ابنا جمير: شه وو رۆژ.

الجميرة: زولف که ده و ندری ته وه.

الْجَمْرُ: مقه لی، ناگردان ۵ ئه و شته ی بشکۆ ناگری تی دا دانه نری ۵ ئه و داره عوده ی ده سووتی بۆن ب لآوده گاته وه، (ك: مجامر) ه.

الْجَمْرُ: بخور؛ بخورد.

الْجَمْرُك: گومرگ وشه یه گی (تورکی) به به عه ره بی پی دهگوتری: (مکس).

جَمْرُ الْفَرَسِ وَغَوْرُهُ جَمْرًا وَجَمْرِي: نه سه په که به گورگه لوقه رۆی، رۆیشتنه که ی نزیک بوو له راگردن ۵ بازی دا.

جَمْرُ الْإِنْسَانِ: به په له رۆی.

جَمْرُ فُلَانٍ فِي الْأَرْضِ: رۆی به ناو زه ویدا.

جَمْرُ فُلَانٍ بِهِ: گالته ی پیکرد.

الْجَمْرُ: باقی مانده ی لاسکی هی شه وه خورما، (ك: أجاز وجوز).

الْجُمَزَةُ: نهو لاسكو سمره لقو پۆپه كه
دانه و ئله كه ی پۆمیه.

الْجُمَارُ مِنَ الدَّرَابِ: ولاغی خوشپرو
بهراپه.

الْجُمَازَةُ: جبهیه كه له خوری
دروستكرابن قۆله كانی تهسك بن
له حه دیشدا هاتوو كه پێغه مبه
(د.خ): (تروضا فضاك عن یدیہ كَمَا
جُمَازَة كَانَتْ عَلَيْهِ).

الْجُمَازَةُ: نامیرێكه بۆ سواربوون و شت
گواستنوه له شیوهی عهزهبانهدا
ئهسپ رای دهكێش.

الْجُمَيْزُ: جۆره درهختیكه میوهكه ی
دهشوبهتته ههنجیر.

الْجُمَيْزِي: بهمانا (الْجُمَيْزِي) دئ.
جَمَسِ السَّمْنِ وَلَحْوِهِ جَمَأً وَجَمُوساً: رۆنهكه
رهق بوو، بهستی.

جَمَسَ الثَّبْتُ: رووهكهكه ناسکی و
تازمیهیهكه ی نهماو رهق بوو له
حه دیشدا هاتوو له نیمامی
عومهریان پرسی دهرباره ی مشکێك
بكهوێته ناو رۆنهوه، لهوه لاما وتی:
(ان كان جامساً أَلْقِي ماحوله واكل،
وان كان مانعاً أَرِيقْ كله).

جَمَسَ السَّمْنُ جُمُوسَةً: بهمانا (جَمَسَ) دئ.
الْجَامُوسُ: گامیش له رهشه ولاغیكه
له مانگا گهورهتره بهخپو دهكری بۆ
جوت و بۆ شیردان.
الْجُمَاسِيَّة: دهگوتری: (ليلة جماسية)

شهویکی سارده ناو دهمیهستی و
دهبی به سههۆن.

الْجُمَسَةُ: ناگر.

الْجُمَسَةُ: خورمای وشك و خورمای تازه
پێگه یشتووی كه شیرین نهبووبی و
نه رمیش نهبووبی و جهله به
خوشر، (ك: جُمَسَ).

جَمَشَ نبات الأرض جَمَشاً: گیاو گزی
زهویهیهكه ی دوریهوه.

جَمَشَ رَأْسُهُ: سهری خو ی تاشی و
دهگوتری: (جَمَشَ شَعْرَهُ).

جَمَشَتِ النُّورَةُ الشُّعْرَ: داپووهكه
مووه كانی هه موو لیكردنهوه.

جَمَشَ الْجَسَمَ: جهسته ی سوتاند.

جَمَشَ الضَّرْعَ: بهسهری پهنجه گوانهكه ی
دۆشی.

جَمَشَ الْمَرَأَةَ: دلدار ی له گهل ئافهزتهكه
کرد و یان یاری له گهل کرد و (هر
جامش و جَمَاش) دهگوتری:
(جَمَشَتِ الْمَرَأَةُ).

جَمَشَ الْمَرَأَةَ: بهمانا (جَمَشَهَا) دئ.

الْجُمُوشُ: داروی مولیكردنهوه و
دهگوتری: (سنة جموش) سالیكه گیاو
گزی هیج نه هیشتهوه.

الْجَمِيشُ: داپوی روتینه رهوه و شوینێك
گیای ئی نهپوئی.

جَمَعَ المتفرق جمعاً: شته كانی كۆكردنهوه.

جمع الله القلوب: خودا دله كانی په كدیگیر كردن
و (هر جامع و جَمْع).

جَمَعَ الْقَوْمَ لَاعْدَائِهِمْ: ئەو قەومە خۇيان
 حازر کرد بۆ شەهەر لەگەڵ دوزمن ۵
 قورئان دىفەرموئ: ﴿إِنَّ النَّاسَ قَدْ
 جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ﴾.
 جَمَعَ أَمْرَةً: بېرىارى لەسەر کارى خۇیدا.
 جَمَعَ عَلَيْهِ ثِيَابَهُ: پۆشاکەکەى لەبەرکرد.
 اجْتَمَعَ الْقَوْمُ: خەتکەکە بەکیان گرتو
 رای خۇيان کرد بەیهک.
 اجْتَمَعَتِ الْأَرْضُ: زەوییهکە روتایەووە بۆ
 گیاوگژ بوو.
 اجمع القدر: مەنجهتکە کولى هەنجوو
 اجمع المتفرق: شتە بلأوبوووەکانى
 کۆکردەووە.
 اجمع الأمر: کارەکەى توندو تۆل و پتەو
 کرد ۵ لەقورئاندا هاتوووە ﴿فَأَجْمِعُوا
 كَيْدَكُمْ ثُمَّ اتُّرَا صَفًّا﴾ ۵
 اجمع الأمر وعليه: بېرىارى لەسەردا نیازى
 خۆى یەکاڵا بکاتەووە ۵ لەحەدەپسدا
 هاتوووە (من لم يجمع الصيام من الليل فلا
 صيام له) کەسێک شەو بېرىارى بە
 روژو بوون نەداو نىيەت نەهێنئ
 روژوى دروست نىيە.
 اجتمع الشيء: شتەکەى حازر کرد ۵
 وشكى کردەووە کزر بوو.
 اجتمع فلاناً: فلانکەسى وەگرى خۆى کرد.
 اجتمع الابل: بەکۆمەل حوشترەکانى ئى
 خوڤين.
 اجتمع المطر الأرض: بارانەکە بەسەر
 زەويدا بارى و ئاو رەوان بوو زەوى

رهقو نەرمى گرتەووە.
 جامع المرأة: کارى سەرچىيى لەگەڵ
 ژنەکەدا کرد.
 جمع فلاناً على امر كذا: لەگەڵ فلاندا
 رايان يەكى گرت.
 جمع الناس: خەتکەکە نامادى
 ئەنجامدانى نوێژو مەراسىمى
 جومعه بوون.
 جمع الدجاجة: مەريشکەکە هێلکەکانى
 لەسكى خۇیدا کۆکردەووە.
 جمع المتفرق: شتە بلأووەکانى کۆکردەووە.
 اجتمع: بۆ مطاوعەى (جمع) هاتوووە.
 اجتمع الرجل: ريشى پەربوووە، گەيشتە
 تۆپەلاکى گەنجىيەتى.
 اجتمع الماشى: پيادەکە پەلەى کرد لە
 رۆيشتندا ۵ لەرەوشتو وەصفى
 پيغەمبەردا هاتوووە (كان اذا مشى
 مشى مجتمعاً).
 تجمع: هەندئ لەشتەکان پالايان دايە
 پال شتەکانى تر.
 استجمع: بەمانا (تجمع) هاتوووە ۵
 دەگوترئ: (استجمع القوم): لە
 هەموو لايەکەووە خەتکەکە
 کۆبوونەووە.
 استجمع السيل: لافاوەکە لەهەموو
 لايەکەووە کۆ بوووەووە ۵ دەگوترئ:
 (استجمع الرادي): لە هەموو
 لايەکەووە لافاو هەتسا: هيچ شوپنیک
 نەما لافاوى ئى هەلنەستى.

اسْتَجْمَعَ الْبَقْلُ وَغَرِه: دانه و نله كه وشك بووه.

استجمع للجري أو الرثوب: خوی گیف داو خوی ناماده گرد بؤ پړیشتن یان بؤ بازدان.

استجمع الرجل: پیاوکه که یشته پلهی کاملی و هیزو توانا.

استجمع له امره: هه موو گاره دلخوشکهره کانی بؤ دهسته بهر بوو.

اجتمع: ناوئیکه بؤ ته نیدو جه ختکردنه وهی هه موانی به کاردی ۵ دهگوتری: (جاء القوم أجمعهم) (باجمعهم).

الاجماع: په کدیگریوون و ریکه وتنی کۆمه لئیکي تایبته تی یان هه موو کهس له سهر کاریکی تایبته تی، نه م په کگرتنه ده بیته به لگه له سهر برپارو حوکمه که ۵ فوقه های موسولمانه کان وشه ی (اجماع) گورت هه لیدنن له هه اوپای موجه هیده کان له جه رخی کدا، له سهر کاریکی ئایینی و به بنه مایه ک له بنه ماکانی ته شریع ده زمیردی.

الاجتماع: زانستی کۆمه لایه تی: زانیاری زانستی که باس له دروستبوون و گه شه کردنی کۆمه لانی ئاده میزاد ده کا ۵ سروشت و قانون و یاسای کۆمه لایه تی باس ده کاو دیارده کانیان ده خاته بهر

توئزیننه وهو لیکولینه وه ۵ دهگوتری: (رجل اجتماعی) پیاوئیکه به گوهری پیداو یستییه کانی ژیا نی کۆمه لایه تی هه لئسو کهوت ده کاو زور تیکه ل به جه ماوهر ده بی.

الجامع: ناوئیکه له ناوه جوانه کانی خودا ۵ مزگه وتیک که نوئزی هه بی تییدا نه نجام بدری ۵ دهگوتری: (مسجد الجامع) (أمر جامع): کاریکه گرنکهو خه لک له سهری کۆده بیته وه ۵ له قورئان داهاتووه: ﴿وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَى أَمْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّى يَسْتَأْذِنُوهُ﴾.

کلام جامع: دهق و قسه یه که وشه کانی که م و مانا کانی جوان و زورن ۵ (قذر جامع) مه نجه لی گه و ره.

الجامعة: زنجیری که ده ست و مل پئیکه وه ده به ستی ۵ کۆمه لئیک کۆلیزو په میمانگای خویندن و زانستین ئاداب و زانیارییان تییدا ده خویندری و دهگوتریته وه.

قدر جامعة: مه نجه لی گه و ره ۵ (جمعهم جامعة) کاریکی گه و ره کۆی کردونه وه ۵ (کلمة جامعة) مانای زور هه لده گری و وشه که بؤ خوی گورته ۵ له جه دیشتا هاتووه پیغه مبه ر هه رموو یه تی: (أرتیت جوامع الكلم) قسه ی به پیژو پر مانا فیر کراوم.

مجمره

مجرول

مجهر

مجوز

جامع

جيب

جمد

جوانح

جناح

جفيف

جملز السنان

جمجمة

مطبخ

مجواب

جفنة

جفت

منجنيق

جام

جهاز مرسل

معجن

جناك

جلية

جعبيل

جناحية

جنطيان

جفن

جار النهر

جوز القروفل

جوز

جلبان

جعدة

جوز الهند

جلابوس

جمل

جلكى

جلم

جمل البحر

جندب

جمل

جاموس

الجامع: كۆكەردەۋى ھەموو شىك كە
لەبنەمايەك داکۇ دەبنەۋە ۋەكۈۋ
قەدى دار كە ھىزى ھەموو لقو
پۇپەكانى تىدا كۆ دەبىتەۋە ۋەكۈۋ
كە كۆمەتتە شت كۆپكاتەۋە ۋەكۈۋ
دەگوتى: (الخمير جماع الاثم) ۋە
ھەروا دەگوتى: (هذا الباب جماع
هذه الأبواب)، (فلان جماع لبنى فلان)
ھەموو خزم ۋەس ۋەكارەكانى لى
كۆدەبنەۋە، گۈل لەبىرو راكانى
دەگرن ۋەبەقسە دەكەن.

قېدر جماع: مەنجهتتىكى گەۋرە ۋەپان ۋە
پۇرە، مەپتىكى تىدا جىگە دەبىتەۋە
ۋە ھەروا دەگوتى: (استأجر الأجير
جماعاً وجماعة) كرىكارى بەكرى
گرت ۋە ھەموو ھەفتەيەك كرى
خۇى داپە.

الجماعة: ژمارەى زۆر لە ئادەمىزاد لە
درەخت ۋە روۋەك ۋە كۆمەتتە
ئادەمىزاد كە يەك مەبەست كۆيان
بكاتەۋە.

الجماعية: لەزاراۋەى ئابورى سىياسىدا،
برىتتە لە رېبازىكى سۇشالىسى،
ئەۋە دەجەسپىنى كە سودى
بەروبوۋ ۋە ھەرھەم دەبى بۇ دەۋلەت
بى ۋە ملكايەتى تايىبەت ۋە تاك
نەمىنى تەنيا مالى دانراۋ بۇ سەرف
گردن دەبى لەچولار جىۋەى
ملكايەتى تايىبەتى دا بىمىنى ۋە
(المعاهدة الجماعية): پەيماننامەى

نىۋان زىاد لە دوو دەۋلەت
دەگەپەنى.

الجمع: كۆمەل، كۆپۈۋەكان ۋە سوپا ۋە
دارخورما بېرى لە دەنكىك نەزانرى
صنەفەكەى چىيە، ۋەجىبە
خورمايەكى تىكەتە لەچەند
جۆرىك كە پەسند نەبن، لەزگە ۋە
كەتەرى سور ۋە لەزاراۋەى زانستى
رىياضى: برىتتە لە كۆكردنە
چەند ژمارەيەك ۋە (يوم الجمع):
رۆزى قىيامەت (يوم جمع) رۆزى
غەرقە.

ايام جمع: رۆزانى كە حاجىيەكان لە
ساراي مينا دەمىننەۋە.

الجمع والجمع: پىكەۋە بە ھەموۋى
دەگوتى: (ضربته بجمع يده) يان
دەگوتى: (أعطاه جمع الكف) پېر
بەمشتى شتى پىدا ۋە ھەروا
دەگوتى: (أخذ بجمع ثيابه) پېر
بەكراسەكەى ۋەرگرت ۋە ھەروا
دەگوتى: (أمرهم بجمع) كارەكانيان
ھەموۋى بەنەپتىيە ۋە ھەروا
دەگوتى: (ذهب الشهر بجمع)
مانگەكە ھەموۋى تىپەر بوو.

الجمعاء من البهائم: ئەۋ مالات ۋە
ھەيوانانەيە كە جەستەيان ساغ بى
ھىچ بەشىكى لەجستە نەبۈپتەۋە
ۋە كە بوخوشتر بەكلى مەبەست
خوشتر پىر.

جماء: شەپكە بۇ گشتگىرى ۋە

هه موانی به کاردی ده گوتری:
(جاءت القبيلة جمعاء) هۆزه که
هه موویان هاتن.

الْجُمُعَةُ: کۆمه ل و دهسته و پیړ ۵
دهشگوتری: (جُمعة من تمر) چنگیک
له خورما ۵ به مانا ئولمهت و وهگر
بوونی په کتر دی: ده گوتری: (آدم
الله جُمعة ما بینکما).

الْجُمُعَةُ وَالْجُمُعَةُ وَالْجُمُعَةُ: رۆزی ههینی
نه و رۆزی نیوان پینج شه ممه و
شه ممه له رۆزانی ههفته دا.

الْجُمَاعُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ: بنکه و
سهرجه مسهری هه موو لسق و
پۆپه کان ۵ ههرشتیک کۆبیته وه و
چه ند شتیک پال بدرینه لای چه ند
شتیکی تر ۵ کۆمه لگایه کی تیکه ل
له چه ند هۆزو بنه ماله ی جیا حیا ۵
(جَمَاعُ الْجَسَدِ) بریتیه له سر
۵ (جَمَاعُ الثَّرِيَا) نه و کۆمه له
نه ستیرمه که پیی ده گوتری: کۆ.

الْجَمْعِيَّةُ: کۆمه لیک په کده گرن بو
مه به ستیکی تابه تی و بیرو هرزکی
هاوبهش له نیوانیاندا ۵ وه کوو
(الجمعية الخيرية الاسلامية)، (الجمعية
التشريعية)، (الجمعية العلمية)

الْجَمِيعُ: کۆبوه وه ۵ ده گوتری: (حي
جميع) خیلکی کۆبوه ووه ۵ (وقوم
جميع) قه ومیکی گردو کۆن ۵ (ورجل
جميع): پیاویکه تیکسمر اوو به شان و

شه وکه ته (هو جميع الرأي) نه و پیاوه
راپه سئو و بیرو بۆ چون ژیرانه یه
(جميع السلاح): کۆکه ره وه ی چه ک ۵
(ناقة جميع) حوشریکه له سکیدا
بیچوو هه یه، ههروه ها وشه ی (جميع)
به مانا سوپایه ۵ هه م بۆ ته نکید و
گشتگیری به کاردی ده گوتری:
(أخذت حقي جميعه).

الْمَجْتَمَعُ: شوینی کۆبوونه وه ی ۵
کۆمه لگای ناده میزاد.

الْمَجْتَمَعُ: شوینی کۆبوونه وه ۵ نه و
خه لکانه ی کۆبوونه وه واته:
نه وانه ی کۆبوونه وه گه یان پیک
هیناوه ۵ شوینی به یه ک گه یشتنی
دوو شت یان زیاتر وه کوو (مجمع
البحرين) ۵ هه روا ناوه بۆ دهمزگایه ک
که گرنگی به لایه نی زمانه وانی یان
فه نن و نه ده بو و زانست و زانیاری
بدا، (ك: مجامع) ه.

الْمَجْمَعَةُ: شوینی کۆبوونه وه.
الْمَجْمَعَةُ: وتاریکی ریک و پیک که که مو
کورپی تیدا نه بی.
المجموع: کۆ ۵ ناگامی لیکدان ی چه ند
ژمارمه یه ک.

جَمَلَ الشَّيْءِ جَمَالًا: له شته بلاوه بو وه کان
نه وه ی کۆ کردۆته وه.

جَمَلَ الشَّخْمِ: بهزو پیوه که ی توانده وه.
جَمَلَ جَمَالًا: شپووم روخساری جوان بوو
۵ ره وشت و نه خلای ی جوان بوو

(فهو جميل)، (ك: جملاء) (وهي جميلة)،
(ك: جمائل).

أَجْمَلُ: حوشره کانی زور بون ۵ (أَجْمَلُ فِي
الطلب) به جوانی داخوازییه که ی خوی
گه یاند ۵ له حه دپسدا هاتوو: (أَجْلُوا
فِي طَلَبِ الرِّزْقِ فَإِنَّ كَلَامَ مَيْسَرٍ لَمَّا خَلَقَ لَهُ).
أَجْمَلُ الشَّعْمِ: به زوپیه که ی تواند وه.
أَجْمَلُ الشَّيْءِ: نهو شته ی له بلاء وه
بو هکان کۆ کرده وه.

أَجْمَلُ الْحَسَابِ: ژماره کانی حیسابی
کۆ کرده وه.

أَجْمَلُ الْكَلَامِ: قسه که ی به کورتی
رانواندو شته که ی دهربری،

أَجْمَلُ الصَّنِيعَةِ: کرداره که ی جوان
نه انجام داو رازاندپییه وه زوری کرد.
جَامَلُهُ: به جوانی هه لئس و که وتی
له گه لئدا کـردو به پیر
داخوازییه کانییه وه چوو.

جَمَلُهُ: جوانی کردو ئارایشی دا ۵ له
دوعاو پارانه وه دا دهگوتری: (جَمَلُ
اللَّهِ عَلَيْكَ): خودا جوانخاصت بکاو
له دئی خه لکی دا شیرین بیی.

جَمَلُ الْأَمِيرِ الْجَيْشِ: هه رمانپه وا
سوپا که ی له به ره ی شهره یشته وه ۵
مانه وه ی سوپای دریژ کرده وه.

أَجْمَلُ: به زوپیی خوارد ۵ خوی بی
چه ورکرد.

اجتمَلُ الشَّعْمِ: به زه که ی تواند وه.

تَجَمَّلُ: بۆ مطاوعه ی (جَمَلُهُ) هاتوو ۵

خوی جوان کردو به ته که للوف
جوانی به سهر خویدا هینا ۵
دهشگوتری: (كَجَمَلِ الْفَقِيرِ):
هه ژاره که پیوی خوارد.

اسْتَجْمَلَ الشَّيْءَ: شته که ی به جوان
له قه له مدا.

الْجَامِلُ: جه له به حوشر له گه ل شوان و
بارو بارگه نه که ی دا.

رجل جامل: پیاویکی خاوه ن حوشر.

الْجَمَالُ: به لای فه یله سو فه کانه وه
صیفه تیکه له شته کاندای ده بیند ری و
دل خۆش ده کاو ره زامه ندی وه دی
دینئ.

علم الجمال: به شیکه له به شه کانی
فه لئسه فه باسی جوانی و
نه نندازه کانی جوانی و بیرۆکه و
تیوری جوانی ده کا.

الْجَمَالُ: که سیک شتیک زور جوان بی له
جوانی دا بی وینه بی.

الْجَمَالُ مِنَ الْإِبِلِ وَالنَّاسِ: که ته و
ده ست و پل فه وی و تیکسمپرا و
جه سته ته واو.

الْجَمَلُ: حوشری گه و ره ۵ له و حوشره
گه و رانه هی وایان هه یه دوو دوگی
هه یه ۵ له په ندی پیشینان دا
هاتوو: (مَا اسْتَرْ مِنْ قَادِ الْجَمَلِ):
که سیک حوشر ئی بخوری خوی بۆ
ناشیردریته وه به که سیک دهگوتری:
کارئکی ئاشکرا بکاو نه شیردریته وه
۵ هه روا دهگوتری: (وَتَحْذِ اللَّيْلُ

جَمَلًا شەۋى كىردۈۋە بە خوشترو
سوارى بوۋە بەگەسىك دەگوتىرى:
ھەر بەشەۋ ئىشەكانى بكاۋ بەشەۋ
كەم بىخەۋى (ك: جَمَلٌ وَاجَالٌ وَجَمَالٌ
وَاجْمَلٌ وَجَمَالَةٌ وَ....)

الْجَمَلُ: خەبلى ئەستور ۋە ماسى ۋە جۆرە
ماسى يەكە.

الْجَمَلُ: كۆمەلىك ئادەمىزاد.

الْجَمَلَاكَةُ: بولبول.

الْجَمَلَةُ: كۆكەرەۋەۋى ھەر شىك، كۆى شت،
دەگوتىرى: (أَخَذَ الشَّيْءَ جَمَلَةً وَبَاعَهُ
جَمَلَةً) واتە: بەكۆ نەك پارچە پارچە.
الْجَمَلَةُ: لەلای زاناينى بەلاغەۋ
نەخوپىيەكان رستەپەكە مۇسەندەۋ
مۇسەندەۋ ئىلەبەۋى تىدايى موبتەداۋ
خەبەرى لەخۇگرتى.

الْجَمَلُورُن: ھەلاشىكى كەۋانەبىيە لە
شىۋەۋى دوگى خوشتردايە.

الْجَمَالُ: خاۋەنى خوشتر، شۋانى خوشتر،
(ك: جَمَالَةٌ).

الْجَمَالُ: زۆر زۆر جوان ۋە قەشەنگ.

الْجَمَلُ: خەبلى ئەستور.

حِسَابُ الْجَمَلُ: جۆرىكە لە حىساب ۋە ھەزمار
لەبەرەمبەر ھەر پىتىك ژمارەكە
دادەنرى بەشىۋەۋى (أَجَدَ هُز).

الْجَمِيلُ: بولبول.

الْجَمِيلُ: ئافرىتى قەلەۋو گۆشتن ۋە ئەۋ
كەسەۋى بەز دەتۈننىتەۋە.

الْجَمِيلُ: بەزى تۋاۋەۋى كۆبۈۋەۋە.

الْجَمِيلُ: بولبول.

الْمُجَمَّلُ مِنَ الْكَلَامِ: رستەۋى كورت ۋە

لەزانىارى رەسمدا شىۋەپەكە گىرنگى
دەدا بەلەپەنى شىۋەكە.

جَمٌّ جَرَمًا: كۆبۈۋەۋە، زۆر بوۋ ۋە

دەگوتىرى: (جَمَّتِ الْبُشْرُ): بىرەكە

ئاۋەكەۋى داكەۋى رۆچۈ بەتاپەتەۋى

دۋى ئاۋى ھەنگۈزىتن.

جَمُّ الْفَرَسُ وَغَيْرَهُ جَمًّا وَجَمَامًا: ئەسپەكە

پشۋى داۋ خەسايەۋە ھىزى

پەيداكرەۋەۋە.

جَمُّ الْعَظْمِ: گۆشتى زۆر بوۋ (جَمُّ الْفَرَسُ

جَمَامًا): ئەسپەكە نەپەرىۋ تۆۋەكەۋى

تىدا كۆبۈۋە.

جَمُّ الْأَمْرِ: كارەكە نىزىك بوۋەۋە كاتى
ھات.

جَمُّ الْأَنْاءِ وَالْمِكْيَالِ وَالْحَوْمِ: قاپەكەۋى

بىركىر دەتا لەسەرىيەۋە رۇا.

جَمُّ الرَّجُلِ جَمَّتِ الْمَرَأَةُ: گۆشتىان زۆر بوۋ

قەلەۋ بوۋ.

جَمُّ الْكَبْشِ وَالنَّعْجَةِ وَالْحَوْمِ: بەرانەكە يان

نېرەكە كۆل بوۋ، شاخيان نەبوۋ

ۋە لە پەندى پىشىناندا ھاتوۋە دەلئ:

(عِنْدَ النَّطَاحِ يَغْلِبُ الْكَبْشُ الْأَجْمَ)

ئەم پەندە بۇ كەسىك ئى دەدرى كە

ھاۋەلەكەۋى بەسەردا زال بېى

بەھۋى ئامادەباشىۋ

خۇجازركىرنەۋە ۋە دەگوتىرى: (جَمَّ

الرَّجُلُ): پياۋەكە بەبى رەمب (بىن

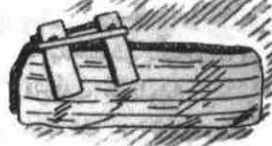
جەك) چوۋە گۆرەپانى جەنگەۋە.

رجل (الطوارق ، الجزائر)

رجل

رجل جزائري

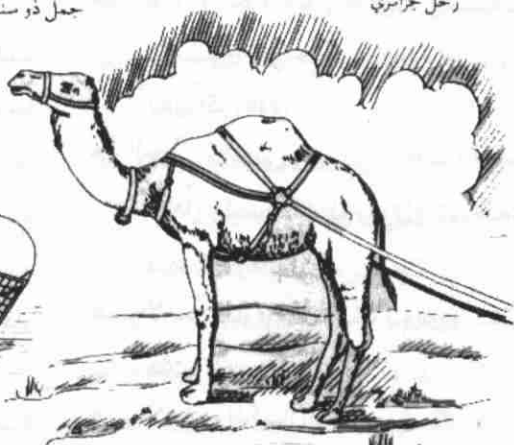

جمل ذو سنانين

هودج جزائري

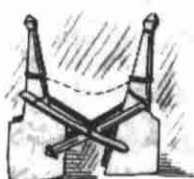
محمل لنقل المرضى

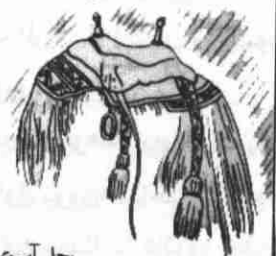
جمل الحراثة (القطر التونسي)

شكال او عقال

رجل آسيدي

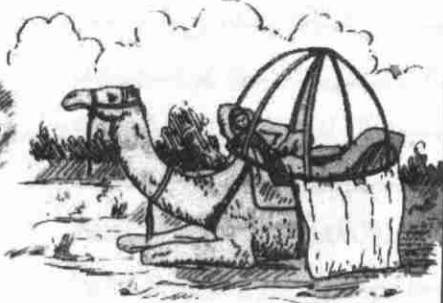
رجل آسيدي

هودج (اولاد سليمان)

رجل طارقي

هودج

پيؤمرهكەي پېر كرد.

تَجَمَّمتُ النَّبَاتُ: روهكه كه لهخۆكهوت و

پهل و پۆي كردن.

استَجَمْتُ: كۆبووه، زۆر بوو.

استَجَمَّتِ الْأَرْضُ: زهوى گياو گزى روا.

استجم الانسان والفرس وغيرهما: بهمانا

(أَجَمْتُ) دى.

استجمُ الْبَيْتَرُ واستجمُ الْفَرَسُ واستجمُ

نفسه: پشوى دابه و ماوميهك لى

وهستا تا وهگۆر بكه وپتهوه.

الْجَمَامُ: پشودان و ئستيراحهت.

الْجَمَامُ: پېركردنى قاپ و مەنجهل و شتى

وا ۵ مەنجه ئيك پان تەنەكه و رپه و

قسانغيك كه دواى تىكردنى شتهكه

بهسهرپهوه بېر ئى.

الْجَمُّ: زۆرينه زۆر له ههموو شتيك ۵

هورنان دمهفرموى: ﴿وَلْيَجِبُونَ الْمَالَ

حَبًا جَمًّا﴾.

الْجَمُّ مِنَ الشَّيْءِ: زۆرينه لهشت، (ك: جم

وجوم) دهگوترى: (جَمُ الْفَقِيرِ، الْجَمُّ

الْفَقِيرِ) كۆمهلى زۆر.

الْجَمُّ: زۆرو كۆبووهوه له ههموو شتيك ۵

نهگهر بۆ قاپ و ئامپىرى پتوانه

بهكارهات بهمانا پېرو سهرريژه.

الْجَسَاءُ: هيلكهى سهر، كاسه سهر،

كهلهى سهر.

الْجَمَانِي: كۆبووهوهى قزى پيشهسهر ۵

قزى زۆرو دريژر كه بهسهر شان دا

پهخش بوبن.

جَمُّ الْبِنَاءِ: بالهخانهكه بهبى باركۆن و

سوئ بان بوو.

جَمُّ السَّطْحِ: سهرپانهكه بهبى سيباج و

شورا بوو

أَجَمُّ الْإِنْسَانِ وَالْفَرَسُ وَغَرَمَا:

ئادهميزادهكه پان نهسپهكه

پشوويان داو ماندوو بوونيان نهما.

أَجَمُّ الْأَمْرِ: كاركه نزيك بووه و كاتى

خۆى هات.

أَجَمَّتِ الْحَاجَةُ: پتويستيهكه هاته

پيشهوه.

أَجَمُّ الْفِرَاقِ: كاتى ليك جيابوونهوه هات.

أَجَمُّ الْمَاءِ وَغَرَمَ: وازى له ئاوكه هينا

كۆبووهوه.

أَجَمُّ الْإِنْسَانِ وَالْفَرَسِ وَغَرَمَا: نارامى

پيدان ۵ دهگوترى: (أَجَمُّ نَفْسِكَ)،

(أَجَمُّ فُلَانٍ لِسَانَهُ مِنَ الْكَلَامِ).

جَمُّ النَّبَاتِ: روهكه كه لهخۆكهوت و

پهل و پۆي كردن.

جَمَّعَتِ الْمَرْأَةُ: ئافرهتهكه قزهكانى

كۆكردنهوه و كورتى كردنهوه بۆ

نهوهى وكموو بياو بچى.

جَمَمَ شَعْرَهُ: بپاوكه قزهكانى كۆكردنهوه و

كاكۆلهكانى رۆك خست له حهدهيشدا

هاتوووه: (لَقَدْ أَلَّهَ الْجَمَمَاتُ مِنَ

النِّسَاءِ) پهروهردگار نهفرينى لهو

ئافرهتانه كردوو كه قزبان

كۆدهكهنهوه له پاشه سهرپان

دهيان بهستن.

جَمُّ الْإِنْسَاءِ وَالْمِكْيَالِ: قاپهكه و

الْجَمَّةُ: مَيِّنَهی (الْجَمَّه).

جَمَّةُ الْبَنَرِ: نَهْومِيه ناوهكهی داکه وتبئ

دواى نهوهی ناوی لى هه لگوازرا.

جَمَّةُ السَّفِينَةِ: نَهْو شوپنهیه که

له شوپنی بزمارو رهباطه کانیه وه

ناو دمتکی و تیدا کۆ ده بپته وه

ده گوتری: (جاءوا لي جَمَّةً):

به کۆمه ل هاتن داواى خوین دمهکن.

الْجَمْرُ: زۆرو کۆبووه وه له هه موو

شتیک، گياو گزی زۆر، روهک و

دهرهختی چرو پری ترکه روی

زهویه که داپۆشن ده گوتری (بئر

جَمْرَم)، (فِرْس جَمْرَمُ العَدُو):

نَهْسپیکه له ریشتنا دمه بپو

به رده وام باز دهاوی.

الْجَمِيمُ: زۆرو کۆبووه وه له هه موو

شتیک ده گياو گزی زۆر دهک و

دهرهختی چرو پری که زهویه که

داپۆشی.

الْجَمَّ: شوپنی راوهستانی ناو ده سنگ

ده گوتری: (فلان واسع الْمَجَمَّ)

فلانکهس سنگ فراوانه به هیچ

شتیک رقی هه ئناستی به

پێچه وانه وه ده گوتری: (فلان ضيق

الْمَجَمَّ) فلانکهس تهنگه تیزهیه زوو

توپه دمی، (ك: مَجَامَ).

الْمَجْمَةُ: هه رشتیک راحهت و

که یه خۆشی بپنی.

الْجُمَانُ لوتلو: دهنکه مورو له زیو

دروست دهکری له سه ر شیوهی

لوتلو: هه روا پپستیکی چندراو و

په راویز بۆ کراو به میروی رهنگا و

رهنگ نافرمت دهیکاته ملی خۆی،

نیوان گهردن و مه مکی دادهگری.

جَمَهَرُ الشَّيْءِ: شته کهی کۆ کرده وه

له سه ر گۆره که گلی کۆ کرده وه.

جَمَهَرُ الْكَلَامِ: قسه کهی کورت کرده وه.

جَمَهَرُ لَه الْخَبَرِ وَالْيَهْ عَلِيَه: هه والی

جه ماومره کهی پیدا ده پان هه والی

هه ندی له جه ماومری پیداو

راستییه کانی لى شاردنه وه.

تَجَمَهَرُ عَلِيَه: ده ستدریزی کرده سه ر

(تَجَمَهَرُ النَّاسِ) جه ماومره که گرد

بۆوه و.

الْجُمَاهِرُ: که ته و زه به لاج، (ك: جماهر).

الْجُمَهَرُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ: زۆرینه ده لب و

چه وی کۆمه ل بوو، زوربه ی

جه ماومر، (ك: جماهر) (جماهر

الناس): پیاو ماقولان.

الْجُمْهُورِي: پالندراو بۆلای جه ماومر

(الْحُكْمُ الْجُمْهُورِي) نه ومیه کارو

باری ده ولت به ده ست که سانیکه وه

بی گه ل هه ئیان بپزی له سه ر داب و

نهریتیکی تابیه تی ده گه ل و

نَهْته وه گان سه ره ک کۆماریک بۆ

ماومه یه کی دیاریکراو بۆ خوینان

هه لده بپزیرن ده هه روا ناوه بۆ

شه رابیک له تری دروست ده کری و

سه ر خۆشکهره.

الْجُمْهُورِيَّةُ: ده ولته تیکه حاکمیتی

به سهر سنگی داپروانن.

الْمَجْنَأُ: تیرو کهوان.

الْمَجْنَأُ: چائی گۆر، گۆرپچه

جَنْبَ فُلَانٍ فِي بَنِي فُلَانٍ جَنَابَةً: فلانكەس

له ناو خێلی فلاندا نیشته جی بوو

به غه ریپی.

جَنْبَ الرِّيحِ جَنْباً: ههوا له باشوره وه

هاتووه یان به رهو باشوور ده جی.

جَنْبَ إِلَيْهِ جَنْباً: ئاره زووی کردو چهزی ئی

بوو دیدنی بکا.

جَنْبَ الشَّيْءِ: لێی دوور که و ته وه ۵ دووری

خسته وه ۵ پالی پیوه نا، لاتهنیشتی

ههنگاوت، خاترو خواپشی نه گرت

رێزی لینه نا.

جَنْبَ البعير: لاتهنیشتی حوشره که ی داخ

کرد.

جَنْبَ الْبَيْتِ وَخَرَهُ جَنْباً: به که رتو گلی بو

خانوه که هینا و داپیوشی ۵ یان

خیرو بییری زۆری به سهردا رشت.

جنب الأرض: به که رتو یان به مالمال

زهوییه که ی ریک خست و ته ختی

کرد.

جنب الفرس أو الأسير جنباً: کیشایه لاوه و

که نارگیری کرد.

جَنْبَ فُلَانٍ الشَّيْءِ جَنْباً وَجَنْباً وَجَنَابَةً: دووری

خسته وه ۵ فورئان ده وه ره موئ:

﴿وَرَأَيْتُنِي وَبَنِي أَنْ لَعْبَدَ الْأَصْنَامِ﴾.

جَنْبَ جَنْباً: دوور که و ته وه ۵ هاواری

لاکه له که ی کرد ۵ به لادا سوړا له

هه لېژراو له لایه ن که له وه یان

له لایه ن په ره له مانه وه به پێوه ی دمبا

بۆ ماوه یه کی دیاریکراو.

الْمَجْمَعُ: توندو تۆل و دامه زراوو

جهستمریک و پیک.

مُجْمَعَاتُ الْعَرَبِ: چهوت چامه ی

عه ره بین ه ی شاعیرانی چینی

دوو ده من و له دوا (الْمُعَلَّقات السبعة)

له سه ره ی گۆبونه وه.

تَجَمُّى مِنْ كُلِّ شَيْءٍ: که سایه تی و

قه باره و چه ندییه ت و چۆنیه ت بو

هه موو شتیک ۵ له تکه شاخ و درکه

شاخ ۵ گرئ و لوو هاوسان

له چهسته ی ئاده میزاد.

الْجَمَاءُ: به مانا (الْجَمَاءُ) دئ ۵ (الْجَمَاءُ)

به مانا (الْجَمَاءُ) دئ.

جَنَّا جُنْرًا: خۆی کۆم کرده وه مه یلان

بوو ۵ خۆی به سهردا کوشمه له کرد

۵ ده گوترئ: (جَنَّا فِي غَدْرِهِ) خۆی

نه وی کردو به گورجی رۆی.

جَنِي: (جَنَّا) شانه کانی به سه رسنگی دا

ده پروانن بهشتی کۆم بۆ ته وه.

جَنَّا الْكَبْشَ وَخَرَهُ: به رانه که

شاخه کانی به ره و پاش هه لگه پرانه وه

۵ (هر اجنا وهي جَنَاءُ).

اجْتَأَ عَلَيْهِ: به مانا (جَنَّا عَلَيْهِ) دئ.

اجْتَنَأَ عَلَيْهِ: به مانا (جَنَّا عَلَيْهِ) دئ ۵

(جانا عليه) به مانا (جَنَّا عَلَيْهِ) دئ.

تَهَانًا عَلَيْهِ: به مانا (جَنَّا عَلَيْهِ) دئ.

الْأَجْنَأُ: پشت کوپ: که سیکه شانی

تینواندا دولاهاتهوه، گپمؤلهبوو
(جَنَّبَ إِلَهَ): ئارمزووی لای نهوی
کردو کهوته دلهراوکیوه.

جَنَّبَ الرِّيحَ: بهمانا (جَنَّبَ) دی.

جَنَّبَ فُلَانٌ: فلانکەس لەشی پیس بوو.

جَنَّبَ جَنَابَهُ: دوورکهوتهوه ۵ نَزِیکَ بووه ۵

لەشی پیس بوو ۵ (جَنَّبَ): هاواری

لاکهلهکهی کرد ۵ رهشەبا لێی دا بای

وهشت تیکی دا ۵ دهگوتری: (جَنَّبَ

الْقَوْمُ أَوْ الزَّرْعُ).

أَجَنَّبَ: دوورکهوتهوه. (أَجَنَّبَ عَنْهُ) لێی

دورکهوتهوه ۵ لەشی پیس بوو.

أَجَنَّبَ فُلَاناً الشَّيْئَ: ئەو شتانهی له

فلانکەس دوور خستهوه.

جَانِبُهُ: لایهنگیری نهوی کرد، یان بۆ

بهشتگیری نهوی رۆیی ۵ دوری

خستهوه ۵ لهپهندی پیشیناندا

هاتوو (قد جانب الروض وأمری

الجرل) له باخو گولستان دوور

کهوتۆتهوه ئامرزووی ولاتی

سوته مهرۆیهتی.

جَنَّبَ الْقَوْمَ: ئەو هۆزه شیریان برپایهوهو

کهەم بوو.

جَنَّبَ الْعَامَ: سالتکه نههات بوو.

جَنَّبَ الْفَرَسَ أَوْ الشَّيْئَ: دووری

خستهوه.

جَنَّبَ فُلَاناً الشَّيْئَ: شتهکهی لهفلانکەس

دوور خستهوه.

أَجَنَّبَ: لەشی پیس بوو.

أَجَنَّبَ الشَّيْئَ: لهشتهکه دوور کهوتهوهو
خۆی پاراست.

أَجَنَّبَ الْفَرَسَ وَغَرَهُ: ئەسپهکهی دوور
خستهوه.

أَجَنَّبَ الشَّيْئَ: لێی دوور کهوتهوه

تَجَنَّبَ: لەشی پیس بوو.

تَجَنَّبَ الشَّيْئَ: له شتهکه دوور کهوتهوه

دهگوتری: (هُوَ مُتَجَنَّبٌ لَهُ) ئەو خۆی

لهو شته دور دهگری.

اسْتَجَنَّبَ: لەشی پیس بوو.

الْأَجَنَّبُ: بیگانه له خزمایهتی دا، یان

لهزیدو نیشتماندا ۵ شتیک رام نهی.

الْأَجَنَّبِي: بیگانه، دهرکی ۵ دهگوتری:

(هُوَ أَجَنَّبِي لِي هَذَا الْأَمْر) ئەو لهو

کاره بیگانهیهو دووره نایزانیو

ناگای لی نیه ۵ کهسێک مافی

ئهوهی نهبی رهگهزنامهی ئەو ولاته

وهربگری، (ك: أَجَانِب).ه.

الْجَانِب: لاتهنیشتی نادهمیزادو هی تریش

۵ ئەملا، ئەولا، ناوچه ۵ بهردهرگای

مَالٌ ۵ هۆبهو گهپهك، (ك: جَوَانِب) ۵

ههندیکیان دهگوتری: (إِنَّهُ لَمْ يُفِخْ

الْجَوَانِب) فلان لوتبهرزو خۆبهزلزانه

۵ غهریب ۵ ئەو کهسهی گهردن کهج

نهبی.

الْجَنَاب: دهووبهر، دهگوتری: (مُرُوا

بِسُرُونِ جَنَابِيه) پێیان بلێ: با

بهدهوری فلاندا برۆن ۵ بهردهرگای

مَالٌ يَان گهپهكو هۆبه، دهگوتری:

(أَنَا فِي جَنَابِ فَلَانٍ) من له ژړ
چاودېری فلاندام و لهوږبه و
دیوه خانې ته و دام ۵ ههروا
دهگوتړی: (فلان رحب الجناب،
خصیب الجناب) دمستو دل فراوان و
سهڅی سروشته ۵ مهردو نه بهردو
پیاوه، (ك: اجنبیه) ۵.
الْجَنَابُ: نه خوځشی ۵ (ذات الجناب)
نه خوځشییه که توشی په رده ی
سییه کان دهی.

الْجَنَابُ: دژایه تی و نازاوه و دل نازاردان
۵ دهگوتړی: (فلان ج في جناب قبیح)
فلان زور توندېرو بوو له نازاردانی
خه لك و گاری ناشیریندا ۵ ههروا
دهگوتړی: (فرس طوع الجناب)
نه سپیکی سهرنهرمو و جله و خوځه.
الْجَنَابُ: یاریه کی منالنه (دوو منال
بهرامبر بهیه که هرهیه که یان ههولی
نهمودهدا بهرامبرمه کی نه یگری).

الْجَنَابُ: به مانا (الْجَنَابِي) دی.
الْجَنَابَةُ: لهش پیسی، حالتیکه به سهر
پیاوو نافرمت دا دی له ناکامی
جوتبون یان ناو هاتنه وه به یج
جوتبون ۵ دهگوتړی: (اغسل من
الجنابة) غوسلی لهش پیسی له خو ی
دمرگرد ۵ به مانا (نزيك، نه و لاو
نه ملا) دی، دهگوتړی: (مرؤا یسرون
جنابیه) پېیان بلل به نزیکی نه و دا
برېون به لای نه و دا تیپه رن ۵

له نه ملای نه و موه برېون ۵ (وقعدوا
جنابیه) له نزیك نه و
دانیشتن. الْجَنَابُ من کل شیئ:
ته نیشته و نه ملا و نه ولای شته که ۵
لایه نیک ۵ بهرامبر ۵ دهگوتړی:
(هذا قليل في جنب مودتك) (ماذا
فعلت في جنب حاجتي) له قورئاندا
هاتووه دهغه رموی: ﴿يَا حَسْرَتِي عَلَى
مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ﴾، (ك:
جنب، اجناب) ۵.

جار الْجَنَابُ: نه و جیرانه ی مائی به مائی
تووه نووسایج ۵ (الصاحب بالجنب):
نه و که سه ی به جهسته لیت نزیك
بی، هاوړپې سغه رت بی.
الْجَنَابُ في السباق: نه و میه پیشرکې که ر
له ته که نه سپه که ی نه سپیکی تر
وه کوو په دمگ ناماده بکا، بو نه وه ی
نه گمر نه سپه که ی شکستی هی نا
خیرا نه سپه که ی تر به کار بی نی ۵
کورت و کوته بڼه.

الْجَنَابُ: دوور ۵ قورئان دهغه رموی:
﴿قَبَضْتُ بِهٖ عَنِ جُنْبٍ وَهُمْ لَا
يَشْعُرُونَ﴾ ۵ به مانا (نزیکیش) دی ۵
خزم بیته جیرانت.

جار الْجَنَابُ: هاوړپې سغه رت ۵ نه و
که سه ی پابه ندی و پسته کانت نه بی
۵ نه و که سه ی توشی حاله تی لهش
پیسی بی.

الْجَنَابَةُ مِنَ الشَّيْءِ: لایه نی شته که ۵
نزیك و نه ملا و نه ولای شته که ۵

گۆشەگىرى و خۇپاريزى ۋ لى
 حەدىشدا ھاتوو: (عليكم بالجنبۃ
 فانها عفاف) تابۇتان دەكرى
 گۆشەگىرى ھەلبۇزۇن چۈنكە
 دەبىتە مايە دەست و داۋىنپاكى ۋ
 ھەروا بەدرەختىك دەگوترى:
 گەلادار بى و ھاوينان سەوزبى ۋ ئەو
 گىاو گزى لىنىوان درەخت و
 رەوەكدا دەپۇئى.

الْجَنبَةُ: لای شت و نزىكى شت.
 الْجَنبَةُ: ئەو كەسەپە خۇى لەخەلكى تر
 دەپاريزى.
 الْجُنَابُ: ھاوپۇنى ھەمناھەنگ و ھاودەم.
 الْجُنُوبُ: لای پىچەوانەى باكور واتە:
 باشور ۋ بايەك كە لەولايەوۋە بى.
 الْجَنِيبُ: ئەو ئەسەپەى بۇ قەراغ رى
 كىش دەكرى.

الْجُنَابُ: لغاوشلو سەرنەرم ۋ كەسىك
 يان ولاغىك لە رۇشتندا بلەنگى ۋ
 بىگانەو غەرىب ۋ جۇزىكە لە
 خورماى باش، (ك: جُنُب) ۋ.

الْجَنبِيَّةُ: ولاخى كىشكراو ۋ لاپار
 بەتەنىشتى حوشترەو ۋ بەھەردو
 تاپەكان دەگوترى: (جنيبتان)، (ك:
 جنائب) ۋ دەگوترى: (فلان لقاد
 الجنائب بين يديه) فلانكەس بارو
 بارگەنە لە پىشەوۋە دەپوا.

الْمَجْنَبُ: خىرو شەرى زۇر.
 الْمَجْنَبُ: بەمانا (الْمَجْنَب) دى ۋ كەرتو

(دېراو ھەلدەن) ۋ ئامىزىكە ۋەكوو
 خاكەناز ددانى نىە لای خواروى زۇر
 تەنگ و تىزە ۋ زەوى پى تەخت
 دەكرى، گلى پى بەرز دەكرىتەوۋە
 بۇبەھىزكردى دەورو بەرى جۇكا
 ئاو ۋ كەوان ۋ پەردە ۋ سنوورى
 نىوان دوو دەولەت.

الْجَنبَةُ مِنَ الْجِيَشِ: لایەكى سوپا (جا
 راست يان چەپ) ۋ ھەر دوولای
 سوپا پىيان دەگوترى: (مَجْنَبَتَان) لە
 حەدىشدا ھاتوو دەفەرمۇئى: (انە
 صلى الله عليه وسلم بعث خالد بن
 الوليد يوم الفتح على المجنة اليمنى
 والزبير على المجنة اليسرى).

تَجَنَّثَ: خۇى پال خىزانى تردا، خۇى
 كرده كوپو نەوۋەى خەلكى تر ۋ
 دەزووى لەسەر شت ھەكرد
 بەجۇزىك شتەكەى شارەدوۋە
 باندەكە بالى خۇى بلاوكردنەوۋە
 ھەلنىشت.

الْجُنُثُ: لوغەتىكە لە وشەى (جنس) ۋ يان
 جۇرە زمان لائىيەكە، (ك: جنات
 وجنوت).

الْجُنُثِيُّ: ئاسنگەر ۋ حوشتر خنكىن ۋ
 زرى ۋ شمشىر ۋ جۇزىكىشە لە
 ئاسنى باش، (ك: أجنات) ۋ.

الْجُنَجْنُ وَالْجُنَجْنُ: ئىسقانى سىنگ، (ك:
 جناجن) ۋ.

الْجُنَجْنَةُ وَالْجُنَجْنَةُ: بەمانا (الْجُنَجْنُ) دى.

الْجُنْجُونُ: به مانا (الْجُنْجُونُ) دئ، (ك):
جَنَاحُ (جَنَاحُ) ه.

جَنَاحُ جَنَاحاً وَجَنَاحاً: خواربؤوه دهگوترئ:
(جَنَاحُ اليه وَجَنَاحُ له) بهلای نهوی دا
تاشی، قسهی نهوی پهسندکرد ه
شوئن نهو کهوت.

جَنَاحُ الْإِنْسَانِ وَالْبَعِيرُ: بهسەر پهکدا کهوت
ه مههلانی کرد .
جَنَحَتِ السَّيْفَةُ: گهشتیهکه گهپشته
تهنکاو شانی داداو بهزهوییهوه
نووو او لهقورچهقی و رویشتنی بؤ
نهکرا.

جَنَاحُ الطَّائِرِ: بالندهکه بالهکانی لَیْک دان.
جَنَاحُ الرَّجُلِ: پیاوهکه پابهندی فرمان بوو.
جَنَاحُ اللَّیْلِ: شهو راشکا بهرهو کۆتایی رۆی.
جَنَاحُ الْحَيَوَانِ فِي سِرِّهِ: نازهکه کهاتی
رویشتندا بههوی بهلهو خیرا
رویشتنهوه ملی بؤ پيشهوه
درئزکرد.

جَنَاحُ فَلَانٍ عَلَى مِرْقَطَيْهِ: فلانکهس خوی
خسته سهر ههردوو ئانیسکی و
لهزهوی قایمی کرد ه پان خستنیه
سهر سهرین.

جَنَاحُ عَلَى الشَّيْءِ: روی لهشتهکه کرد
بهههردوو دهستی خهریکیهتی و
خوی بهسهردا شوپرکردۆتهوه.
جَنَاحُ أَنْ يَأْكُلَ كَذَا: بهلایهوه تاوان بوو
نهو شته ناوا بخوا.

جَنَاحُ الطَّائِرِ جَنَاحاً: لهشهقی بالی داو هری
ه بالی خوی شکاندنهوهو لیک دان.

جَنَاحُ: بالی شکا.

اجْتَنَعَ الشَّيْءُ: شتهکهی خوار کردهوه.

جَنَحَهُ: بالی بؤ دروست کردن.

جَنَحَ الْمَغَالِفَةُ: برپاری دا سهرپنجیهکهی
شیاوی سزادان بی.

اجْتَنَعَ الْإِنْسَانُ: بهراسوی شکان.

اجْتَنَعَ الرَّجُلُ عَلَى رَحْلِهِ: پیاوهکه لهسهر
ولاغهکهی ههردوک ئانیسکی دادان
ه خوی خسته سهر ههردوو دهستی ه
له ههدپندا هاتوو که پیغهمبهر
(د.خ) نهخۆش کهوتوو هاشان
تۆزیک نازارهکهی لهسهر سوک بووه
(لماجتنح علی أسامة حتى دخل
المسجد) قورسای خوی خسته سهر
ئوسامه جووه ناومزگهوتهوه.

اجْتَنَعَ فِي السَّجْدِ: قورسای خوی خسته
سهر لهپی دهستی و ئانیسکی لهزهوی
بههرزکردهوه لهکهلهکهی خوی
دووری خستنهوه بهجۆزیک ئانیسکی
وهکوو بال دمهاتنه بهرجاو.

اجْتَنَعَ الْحَيَوَانُ فِي سِرِّهِ: ههپوانهکه له
رویشتندا شوینی کهوت.

اجْتَنَعَ الشَّيْءُ: شتهکهی خوار کردهوه
دوولای هیئایهوه.

تَجَنَّحَ: بؤ (مطاوعه) (جَنَحَهُ) هاتوو.

تَجَنَّحَ فِي السَّجْدِ: به مانا (اجتنح) هاتوو.
استجَنَحَ اللَّيْلُ: شهوداهات.

الْجَانِحَةُ: بهراسوو کورتهکان که
لهسنگهوه نزیکن.

الْجَنَاحُ: بَالٌ (ئەو ئەندامەى بالئەندە پېئى دەفپئ ۵ دوو بال ۵ قۆل ۵ بن هەنگل ۵ لاتەنیش ۵ (جناح القصر و جناح البيت) لایەك لەبالەخانە لایەك لەخانوو ۵ كۆمەلێك لەشت ۵ (جناح الرحى) دوولای بەرداش ۵ (جناحا النصل) تیزاییەكانى ۵ (جناحا العسكر) دوولای سوپا (جناحا الرادى) ئەم بەرو ئەو بەرى شیو ۵ دەگوترئ: (فلان في جناح فلان) فلانكەس لەژێر چاودێرى و سەرپەرشتیاری فلان دایە. جناح السفر: لەسەر سەفەر ۵ دەگوترئ: (هو على جناح السفر) خەریكە سەفەربکا ۵ (ركب جناحى الطائر) ولاتى جى هینشت ۵ (ركب جناحى نعامه) بە لیپرانەووە خەریكى كارەكەپەو زۆر گرنگى پى دەدا ۵ (هو في جناحى طائر) لەدلەراوگى و رازایی دایە (خفض له جناحه) گوى لە مستى بوو گوى رادپریەتى ۵ لەقورئاندا هاتوو: ﴿وَإِخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ﴾ ۵ (فلان مقصود الجناح) فلانكەس دەستەووەسانەو هیچى بۆ ئەنجام نادرئ ۵ پەكێكە لە لایەنەكانى یارى تۆپى پى ۵ كە پێك دئ لە یانزە.

الْجَنَاحُ: تاوان ۵ مەیل كردن بۆ تاوان و گوناھ ۵ هەلگرتنى خەم و خەفەت ۵ كۆمەلێك لەشت ۵ هەروا دەگوترئ: (انا

اليك جناح) تەمەزۆم بۆ دیدارتان. الْجَنَاحِيَّةُ: پیرێكن لە شیعه توندردەوكان؛ شۆڤێنكەوتەى عەبدوللای كۆى موعاویيەى كۆرى عەبدوللای كۆرى جەعفەرى (ذى الجناحين).

الْجَنُحُ: لا ۵ ئەملاو ئەولا ۵ چاودێرى ۵ بەشێك لەشەو ۵ تاریكى شەو ۵ دەورو بەرى رێگا.

الْجُنْحُ: تاریكى شەو.

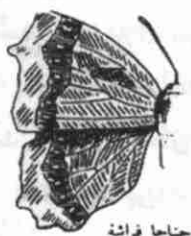
الْجُنْعَةُ: تاوانێكە شیاوى ئەومێه ئەوێ ئەنجامى داوہ سزا بدرئ.

الْمَجْنُوعَةُ: پارچە پێستیکە لە پێشەوێ بار دادەنرئ کاروانچى لەسەر رادەكشی، (ك: مجانح).

جَنْدُ الْجُنُودِ: سەربازەكانى كۆكردهوہ (جَنْدُ فُلَانًا) فلانكەسى كرد بەسەر باز.

تَجَنَّدَ: سەربازى دامەزاندن ۵ سەربازى پەیداكردن.

الْجُنَادِيّ: قوماشێك كە لە دیوار بدرى دیواری پى داببۆشرئ ۵ هەشتێك راخەربى یان پێخەف بئ ۵ لەحەدیثى سالمدا هاتوو دەئ: (سرنا البيت مجنادى أخضر) دیواری مالهەمان بە قوماشیكى سەوز داببۆشیبو ۵ ئەبو ئەیبوب هاتە ژوورەوہ بینى و بەپەلە رۆپە دەرەوہ، چونكە پى ناخۆش بوو كە ئەو قوماشە لە دیوار دراوہ.

جناحا فراشة

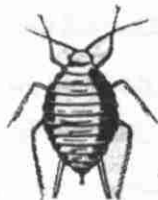
جناحا صوب

جناح طائر

فككيرة (١٥)

أرقة (٤)

بقعة (٤)

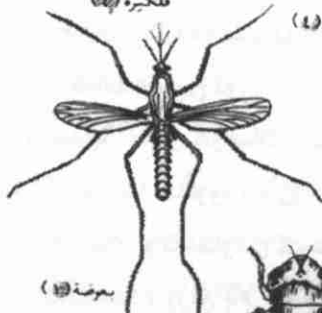
جناح نفاش

زير (٤)

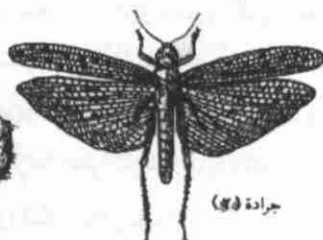
لاحسة السكر (٤)

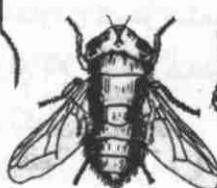
بعوضة (١٥)

بنت وردان (٤)

جرادة (٤)

نقر (٤)

برغوث (٤)

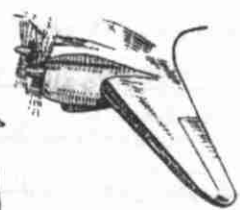
ثاقب الأذن (٤)

ذباب اللحم (٤)

دودة بيضاء (٣)

جناح طائرة بأربعة محركات

عذراء الدودة البيضاء (٣)

برقانة الدودة البيضاء (٣)

جناح طائرة بمحرك واحد

جناح طائرة نافورة

جناح ومجسّمات : ١٥ ذوات الجناحين - ٧٥ مستقيمات الأجنحة - ٣٥ مفصدة الأجنحة - ١٥ نصفية الأجنحة

الْجُنْدُ: سهربازی، یارمه تیدرو دست و پیومند، (ك: اجناد و جند).

الْجُنْدُ: زهوی رهقه لانو سهخت ه بهردیکه له قور دهچی.

الْجُنْدِي: یهك سهرباز.

الْجُنْدِيَّة: یاسای سوپا.

الْجُنْدُبُ: جوړه کولله یه که دهنگی

(سیره سیری) ئی دئ و باز دهاوئ و

دهقزی، (ك: جنادب) ه له پهنندی

پیشیناندا هاتوو دهلی: (وَصْرُ

الجنذب) کاره که به بنه ست گهیی و

کیشه که قورس بوو.

أَمْ جُنْدُب: به لاو کاره سات، سته و تاوان

ه له پهندا هاتوو دهلی ه (ركب أَمْ

جُنْدُب): واته تاوانی کردو سته می

نه جامدا ه (وقع بام جنذب) غه دری

کردو غهیری بکوژی کوشته وه.

جَنْدَرُ الثَّرْبُ: پوژاکه که رهونه قی جاران

بؤ هاته وه له ئوتوی دا، مش و مائی

کرده وه.

جَنْدَرُ الْكِتَابِ: بهقه لهم به سهر وشه کال و

کوژاوه گاندا هاته وه توخی کردنه وه

بؤ نه وهی بخویندرینه وه.

الْجُنْدَرَةُ: نامیریکی دارینه یه پوژاکی

بی له و توو دهری و چرچ و لوجی

پیراست دهگریته وه.

الْجُنَادِلُ: شتی گه وره و پته و به هیز،

(ك: جنادل) ه.

الْجَنْدَلُ: شوینیکه له رپرهای روباردا

به هوی زور به سهر را رویشتنی

ئاوه که به ردو شاخه که پته و دهبن

له پهنندی پیشیناندا هاتوو (جندلنان

اصطکنا) ه به دوو هیزی پته و

دهگوتری: که به گزیه کدا بچن، (ك:

جنادل) ه.

جَنْدَرُ الشَّيْ جَنْرًا: شته که ی شارده وه ه کوی

کرده وه.

جَنْدَرُ الْمَيْتِ: مردوو ه که ی خسته سهر

داره مهیت.

الْجِنَاذَةُ: داره مهیت ه مردو ه یان داره مهیت و

مردوو ه که و نه وانه ی له گه لی دا دهچن

بؤ سهر قهبران و کفن و دفنی ده که ن ه

شتیک له سهرشانی جه ماور ناخوش

بی و خفه تی پی بخون ه دهگوتری:

(مُزِبٌ حَتَّى تُرِكَ جِنَاذَةٌ) نه و منده ی ئی

درا تا به مردویان خست (طمن لی

جِنَاذَةٌ) واته مرد.

الْجِنَانِيَّةُ: نه و که سه ی له پیش

جه نازه که وه دپروا و قورنان یان

ذیکرو ته هلیله ده خوینتی.

الْأَلْحَنُ الْجِنَانِيَّةُ: سودو ذیکری که له

پیش جه نازه که وه ده خویندری.

جَنَسَتِ الرُّطْبَةُ جَنَسًا: خورما که

هه مووی تی کپرا گهیی.

جَانَسَةُ: جووه پیری نه وه وه، خوی

وه کوو نه و ئی کرد.

جَنَسَ الْأَشْيَاءَ: هه موو تاکه گانی وه کوو

یه که لی کسردن کردنی به یه که

جَنَفٌ، جَنَفٌ جُنْفًا: لا خواربوو، سته می کرد ۵ دهگوتری: (جنف علیه، وعنه) لایدا (جنف لیه) سته می کرد.

جَنَفٌ جَنَفًا: به مانا (جَنَفٌ) دئی ۵ لهفورئاندا هاتوو دهفه رموی: (فَمَنْ خَافَ مِنْ مُوسٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ) ۵ پشتی کۆم بۆوه.

أَجْنَفٌ: به مانا (جَنَفٌ) دئی. أَجْنَفٌ فَلَانًا: له به پاره که ی فلان دا سته می به دیکرد.

جَائِفٌ الْقَوْمُ: خۆی له گه له که ی تهره کردو لیان دور که و ته وه.

تَجَافَى: لایدا، له ریگای راست کلابوو ۵ لهفورئاندا هاتوو دهفه رموی: (فَمَنْ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرِ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ).

تَجَانَفَ عَنْهُ: لئی لادا، (تجائف له والیه) بۆی لادا.

تَجَانَفَ فِي مَشِيَّتِهِ: له رۆیشتندا خۆی باداو فیزی کرد.

الْأَجْنَفُ: که تهو زه به للاح ۵ دهگوتری: (لَدَحَ أَجْنَفٌ) پیاله به کی نه ستور.

الْجُنَافَى: نه و که سه ی له رۆیشتندا خۆی بادهدا فیزو لوتبه رزی دهنۆئنی.

الْمِجْنَفُ: سته مکار (خضم مجنف) رکا به ریکی سته مکاره.

جَنَقَهُ: به قۆچه قاپنی به (مه نه نیق) به ردی تیگرت ناگر بارانی کرد.

جینس و پیپر پالیدان به ره گه زو جینسی خۆپانه وه.

تَجَنَسَ: بۆ مطاوعه ی (جَنَسٌ) هاتوو.

تَجَانَسًا: له ره گه زدا خۆپان وه کوو به ک لیکرد.

الْجِنَاسُ: له زاراه ی به لاغیاندا نه ومیه دوو وشه یان دوو رسته له هه موو پیته گانیاندا یان له زۆربه یان دا وه کوو به ک بچن و مانایان جوو دابی.

الْجِنْسُ: بنه ماو ره گه زو جۆر ۵ له زاراه ی مه نتیقیه گاندا نه ومیه ده لاله ت بکا

له سه ر زۆر شت که جۆر ه گانیان جوو داواز بن وه کوو (حه یوان) که ره گه زیکه زۆر جۆری وه کوو (ئاده میزاد) و (ئه سپ) و

(ره شه و لاخ) و زۆر جۆری تری گیانه به ره ده گریته وه ۵ به به ککه پشتنی نیرو می له باره ی سیکسه وه.

الْجِنْسِيُّ: پالدر او بۆلای (جینس) له زاراه ی یاساو قانوندا په یوه هندی به کی

یاساییه تاکیک د به سه ستیته وه به ولاتی که وه، واده بی په یوه هندی به کی

راسته قینه و بنه ره تییه، واده بی لاوه کییه و به هۆی شتی تره وه نه و

هاولاتی بوونه به ده ست ده یندری.

الْجِنْسِيَّةُ: صیفه تی که به ئاده میزاده وه ده لکی له روی په یوه هندی و

که پانه وه ی بۆ نه ته وه و که لیک.

الْجَنَيسُ: ماسیه که له نیوان رهنگی سپی و رهنگی زهردا.

الْجَنَيسُ: شتی ره سه ن و ساغله م.

من سكان جزيرة كريت

من سكان أوروبا الوسطى

أسوجي

شيخ دوري

هندستاني

شيخ لبناني

شيخ عراقي

يزيدي

يمني

من سكان مراكش

من الطوارق

مصري

من سكان التبت

سبي

تركي

من سكان الكونغو

من هود أميركا

ياباني

رئيس قبيلة من حمر الحلود

من سكان جزر فيليبين

من قبيلة موي (فياتنام)

من سكان غينه

من سكان صومالي

من سكان أستراليا البدائيين

جَنَّتَهُ: به مانا (جَنَّتَهُ) دئ.

الْجَنُّ: نهوانه‌ی سه‌روکاری مه‌نجه‌نیق

ده‌که‌ن ۵ نه‌و به‌ردانه‌ی به

مه‌نجه‌نیق ده‌هاوێژرێن.

الْمُنَجِّنُ: (الْمُنْجِلِيق): مه‌نجه‌نیق، (ك:

منجنيقات، مجانق، مجانق).

الْجُنُك: تهنبور، نامیرێکی گۆرانی و موسیقایه.

جَنُّ جَنَّا: خۆی چه‌شاردا.

جَنُّ اللَّيْلِ جَنَّا وَجَنُونا وَجَناناً: شه‌و

تاریکی هینا ۵ تاریکی داهات ۵

ده‌گوترئ: (جَنُّ الظَّلام) تاریکایی

شه‌و چه‌و پرت‌ر بوو.

جَنُّ عَلَيْهِ، جَنُّ الشَّيْءِ: شته‌که‌ی داپۆشی ۵

له‌قورناندا هاتوو ده‌قه‌رموئ: (فَلَمَّا

جَنُّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْنَهَا).

جَنُّ الْمَيْت: مردوه‌که‌ی کفن کرد ۵

مردوه‌که‌ی خسته‌ ناو گۆره‌وه.

جَنُّ جَنَّا وَجَنُونا وَجَنَّةً وَمَجَنَّةً: شیت بوو،

عه‌قلی له‌ده‌ست دا، بۆ زێده‌ره‌وی

له‌و مانایه‌دا ده‌گوترئ: (جَنُّ جُنُونًا).

جَنُّ بِهِ وَمنه: سه‌ری لێی سوپماو سه‌رنجی

راکێشا وای لێ هات بۆی شیت بوو.

أَجَنُّ: به‌مانا (جَنُّ) دئ.

أَجَنُّ الشَّيْءِ عنه: شته‌که‌ی خۆی چه‌شاردا.

أَجَنُّ الْمَرْأَةَ جَنِيناً: ئا‌فره‌ته‌که‌ مندالی

که‌وته‌ سه‌که‌وه.

أَجَنُّ الشَّيْءِ: شته‌که‌ی چه‌شاردا، شتیکی

بۆ دانا داپۆشی.

أَجَنُّ الْمَيْت: مردوه‌که‌ی داپۆشی ۵ له‌

چه‌ده‌پشدا هاتوو: (وَلَيْ دَفَنَ رَسُولَ

الله وَإِجَانَه‌ عَلَی الْعَبَّاس).

أَجَنُّ الله فَلاناً: خودا عه‌قل و ئا‌وه‌زی

له‌فلا‌نکه‌س ستانده‌وه.

أَجَنُّ الشَّيْءِ صَدْرُهُ: شته‌که‌ی له‌ سنگی

خۆی دا شارده‌وه.

جَنَّتَهُ: به‌مانا (أَجَنَّتَهُ) دئ.

أَجَنُّ: خۆی چه‌شاردا.

تَجَانَّ وَتَجَانَّنَّ: خۆی به‌ شیت نیشاندا ۵

ده‌گوترئ: (تَجَانَّ عَلَيْهِ).

تَجَنَّنَّ: بۆ مرط‌اوعه‌ی (جَنَّتَهُ) دئ ۵

ده‌شگوترئ: (كَجَنَّنَّ عَلَيْهِ).

اسْتَجَنَّ: خۆی چه‌شاردا، وېستی خۆی

چه‌شاریدا.

التَّجَنُّنُ: شیوه‌ قسه‌ی جندۆکه، نه‌وه‌ی

جندۆکه‌ ده‌پلێن ۵ ده‌گوترئ: (هو

ينطق بالتجنين): به‌شیوه‌ی قسه‌ی

هه‌له‌ق و مه‌له‌ق و بێ‌مانا قسه‌ ده‌کا ۵

که‌س تێی نا‌کا ده‌لێ جی.

الْجَانُّ: جندۆکه ۵ قورئان ده‌قه‌رموئ:

﴿لَمْ يَطْمِئِنُّنْ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ﴾ ۵

جۆره‌ ماری‌که‌ چاو ره‌شو ره‌نگ

زمردو قه‌باره‌ گه‌وره ۵ قورئان

ده‌قه‌رموئ: ﴿فَلَمَّا رَأَاهَا تَهْتَرُ كَأَنَّهَا

جَانٌّ وَلَيْ مُذْبِرًا﴾، (ك: جَنَان وَجَوَان)

۵ له‌ چه‌ده‌پشدا هاتوو ده‌لێ: (أَن

لِهَا جَنَانًا كَثِيرًا).

الْجَنَانُ: له‌ هه‌موو شتی‌کدا ناو سه‌کيه‌تی

۵ دل ۵ له‌ په‌ندی پێ‌شیناندا هاتوو

دهلئ: (اذا قرَحَ الجنانُ بكت العِنانِ)
 ۵ ههروا بهمانا كارى نهينى هاتووہ
 ۵ شتى شيردراوہ.

جَنَانُ النَّاسِ: كۆمهلى ئادەمىزاد كە
 ئەوانەى دەكەونە ناوہو
 دادەپۆشرين.

جنان الليل: تاريكى شەوى زور تاريك.
 الجن: پىچەوانەى ئادەمىزاد كە رەگەزى
 جندۇكە دەگىرتەوہ ۵ تاكەكەى
 (جنى) يە ۵ دەگوترى: (بات فلان
 ضيف جن بكان خال لا أنيس به).

الجنّ من كل شيء: سەرەتاو دەستە گولۈ
 شت ۵ نىشاتو ھىزى شت.

جنّ الشباب: ھەرەتى لاوۋەتى گەنجىيەتى.
 جنّ النبات: گولۈ چىرۋى رووہك.
 جنّ الليل: بەمانا (جنانه) دئ.

الجنّ: پەرەدە، گۆر، كىز ۵ شيردراوہ ۵
 مردو، (ك: أجنان).

الجنّة: باخو بىستان ۵ بەمەرجى
 درەختى تىدا بى ۵ بەتابىيەتى
 درەختى خورماو دارى ميو ۵
 بەھەشت ۵ ئەو شوينەى رۆزى
 قيامەت خودا پىداوان دەچنە ناوى،
 (ك: جنان) ۵.

الجنّة: شىتى ۵ قورئان دەفەرموى: ﴿أَمْ
 بِهِ جِنَّةٌ؟﴾ ۵ ھەروا بەمانا جندۇكەش
 ھاتووہ ۵ قورئان دەفەرموى: ﴿مِنْ
 الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ﴾ ۵ كۆمەلى جندۇكە ۵
 لە ھەموو شتىكىدا چۆرە بەھىزو بە

تواناو كامل و بى خەوشەكەى.
 الجنون: نەمانى عەقل و ناوہز، يان
 نەخۇشى و شىوانى عەقل.

الجنين: گۆر ۵ شتى ھەشاردراو
 داپۆشراو ۵ منداڭ لەو كاتەيدا كە
 لەسكى داپكىيايەتى ۵ بەلەى
 بىزىشكەكانەوہ بەو زارۋلەيە
 دەگوترى: كە لە منداڭدان دايە تا
 تەمەنى دەگاتە كۆتايى ھەفتەى
 ھەشتەم، لەوہ بەوولاوہ پيى
 دەگوترى: (حمل) ۵ لە زانىيارى
 (أحياء) دا بەيەكەم رووہكى پەيدا
 بوو لە دەنكە تۆم دەگوترى زىندو
 لەسەرەتاى موتربە بوونى تاديتە
 ژيانى سەر زەوى، (ك: أجنة، أجنن).

الجنينة: پارچە قوماشىكە ئافرەت لە
 شان و مىلى خۇى دەتالينى.
 المجنّ: مەتەڭ ۵ دەگوترى: (قَلْبَ فلان
 مَجْنُءٌ): فلانكەس ھەياو شەرمى
 تكاو ئەوى ناشى كردى ۵ يان
 دەگوترى: دوژمنايەتى بگىرتە بەر
 لەگەڭ يەككىدا يان لەگەڭ كۆمەللىك
 ۵ ھەروا بەمانا گەردن بەند دئ.

المجنّة: مەتەڭ، (ك: مَجَان) ۵.
 المَجْنَةُ: شىتى ۵ شوينى خۇ ھەشاردان
 ۵ زەويەك جندۇكەى زۆرى ھەبى،
 (ك: مجان).

المجنسون: شىت، كەسىك عەقلى
 لەدەست دابى، (ك: مجانين).

الْمَجْنُونَةُ: دارخورمای زور بهرزو قوچ،
(ك: مجانین).

جَنَى جنایة: تاوانی نهجامدا ۵ دهگوترئ:
(جنى على نفسه) و(جنى على قومه).

جنى الذنب على فلان: کیشی کرد
بؤنه نهجامدانی تاوان و خراپه کاری.

جَنَى الثمرة ونحوه: میوه که ی چنى.
جنى جنيناً: میوه که ی له شوینی خوی
لئکرده وه.

جَنَى الثمرة لفلان، وجنى الثمرة فلاناً جنى
الذهب: کوی کرده وه، (ك: جناة
وجنائة).

جَنَى جنى: پشتی دهرپه ی و سنگی چووه ناووه
۵ دهگوترئ: (هر أجنى وهي جناء).

أَجْنَى الثمر: کاتی چینی میوه که هات.
أَجْنَى الشجر: دره خته که میوه ی
په دابوو، میوه چن دهستی گرد به
میوه چنین.

أَجْنَى الأرض: زهوییه که شتی چندراوی
زور بوو.

أَجْنَى الله الماشية: پهروه دگار گیاو گزی
بؤ نازه له کان رواند.

أَجْنَى الله فلاناً الثمر: خودا هیزی
چینی میوه ی دا به فلان.

جانى عليه: داوی کردنی تاوانیکی
له سمر تۆمار کرد که نه یکرده بوو.

اجتنى الثمرة ونحوها: میوه که ی چنى.
اجتنى العسل: ههنگوینه که ی
کۆکرده وه.

اجتنى ماء المطر: چووه سهر ناوی
بارانه که و لئی خوارده وه.

تَجَنَّى عليه: دهست دریزی کرده سهر،
دهگوترئ: (تجنى عليه جنابة).

تجنى الثمرة ونحوها: میوه که ی چنى.
الجانى: نهوکه سهیه خورما موتوربه
دهکا ۵ کاسبکار.

الجنى: ههر بهروبومیک له درهخت
لئبکرتیه وه ۵ له په ندی پیشیناندا

هاتووه (هذا جنائ وخياره فيه) به
که سیک دهگوترئ: بهرزه وه ندی
هاوله که ی پیش بهرزه وه ندی خوی

بخا ۵ ههروا به مانا قارچك دئ ۵ ناوه
بؤ له وه، بؤ تری، بؤ خورمای تهرو
که بیو که پیی دهگوترئ: روتهب ۵ بؤ
ههنگوین، بؤ زپ، (ك: أجن وأجناء).

الجنابة: له زاراوه ی قانوندا به تاوانیک
دهگوترئ شیاوی سزادان بی یان به
ئیعدام یان به حه بس و زیندانى
ههتا ههتایی یان ماوهیه کی
دیاریکراو، (ك: جنابا).

الجنسى: ههر میوهیه که تازه له
دره خته که چنرابی.

الجاهب: ناشکرا ۵ دهگوترئ: (أتاه جاهباً)
به ناشکرا هات بؤلای.

الجهب: دهمو چاوی گرزو ناشیرین و رهزا
قورس.

المجهب: بی حه یاو نابرو تکاو، (ك:
مجاهب).

الْجَهْبَازُ: ره‌خنه گری شاره‌زاو لیزان به نه‌ینی کاره‌کان، (ک: جهابذه).

الْجَهْبَلُ: سهر گه‌وره ۵ به سالاجوو ۵ پیره‌میرد.

الْجَهْبَلَةُ: نافرمتی ناشیرینی ره‌زا گران. جَهَتْ جَهْنًا: ترسو رق هه‌لسان یان که‌یفخو‌شی و ته‌پ ده‌ماخی وای لی‌کرد سه‌نگینی خو‌ی له ده‌ستدا، (هر جامت و هی جهنان).

جَهَجَه الْأَبْطَالُ: پالنه‌وانه‌کان له مه‌یدانی جه‌نگدا ده‌ستیان کرد به هه‌له‌له کی‌شان چه‌ه‌چه‌هه.

جَهَجَه بِالسَّيْفِ: چغه‌ی له درنده‌که کرد بو‌ئه‌وه‌ی وازی‌نی ۵ له حه‌دی‌دا هاتوو ده‌لی: پیاو‌یکی ه‌و‌زی نه‌سلم گورك په‌لاماری رانه مه‌ره‌گی داو مه‌ری‌کی برد (فَجَهَجَه الرجل).

جَهَجَه الرَّجُلُ: پیاوه‌گی له هه‌موو شت‌یک گ‌یر‌په‌وه.

تَجَهَّجَه الْأَبْطَالُ: پالنه‌وانه‌کان له مه‌یدانی جه‌نگدا هه‌له‌له‌یان کی‌شا.

جَهَدَ جَهْدًا: گرنگی جیدی‌یه‌ت ۵ له‌قور‌ناندا هاتوو: ﴿وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ﴾ ۵ به‌مانا تی‌کو‌شان و هه‌ول‌دان بو‌ گه‌یشتن به مه‌به‌ست هاتوو ۵ توشی چورتم و ناره‌حه‌تی بوو.

جَهَدَ بفلان: فلان‌که‌سی به تاقی کرده‌وه. جَهَدَ فلاناً: فلان‌که‌س ناره‌حه‌تی تووش بوو ۵ به جه‌خته‌وه داوای لی‌کردو

نی‌لحاحی لی‌کرد.

جَهْدُ الدَّائِبَةِ: زیاد له توانای ولا‌غه‌که باری لینا، یان ری‌گای پی‌بری.

جَهْدُ الْمَرْضِ أَوْ الْعَبْ أَوْ الْحُبِّ: نه‌خو‌شی یان ماندو بوون یان دل‌داری لاو‌زی کرد.

جَهْدُ اللَّبَنِ: ماسته‌که‌ی کرده‌ ماستاوو هه‌موو رو‌ن و چه‌وری‌یه‌که‌ی لی‌گرت.

جَهْدُ الطَّعَامِ: حه‌زی له خو‌اردنه‌که کرد ۵ زو‌ری لی‌ خو‌ارد.

جَهَدَتِ الْمَاشِيَةُ الْمَرعى: نا‌زه‌له‌کان زو‌ریان له له‌وم‌ری پا‌وانه‌که خو‌ارد.

جَهْدُ الْمَالِ: ماله‌که‌ی دابه‌ش کرد هه‌مو‌ی ته‌خشان و په‌خشان کرد.

جَهْدُ النَّاسِ: خه‌ل‌که‌که توشی قات و ق‌ری بوون. جَهْدُ الْعَيْشِ جَهْدًا: زیان ناخو‌ش و پ‌ر چورتم بوو.

أَجْهَدَ: که‌وته نی‌و ناخو‌شی و کاره‌ساته‌وه ۵ بوو به خا‌وه‌نی ولا‌غ‌یکی زه‌عی‌فو لاواز.

أَجْهَدَتِ الْأَرْضُ: زه‌وی‌یه‌که فشه‌ل بوو به‌رز بو‌وه.

أَجْهَدَ لَهُ الطَّرِيقُ وَالْحَقُّ: ری‌گای راست و حه‌ق دهر‌که‌وت.

أَجْهَدَ الشَّيْءُ: شته‌که تی‌که‌لاو بوو.

أَجْهَدَ الشَّيْبُ فِيهِ: خ‌یرا پ‌ری‌وو، پ‌یری به خ‌یرایی به جه‌سته‌یدا بلا‌و‌بو‌وه.

أَجْهَدَ الْعَدُوُّ عَلَيْهِ: دو‌ژمن به ته‌وا‌وه‌تی رق و ق‌ینی خو‌ی دهر‌خست.

أَجْهَدَ فلان في الأمر: فلان‌که‌س له نی‌شه‌که‌دا نی‌حتیاتی کرد.

أَجْهَدُ لَهُ الشَّيْءُ وَالْأَمْرُ: شته‌گهی خسته
زیر دهستی ۵ کاره‌گهی پی سپارد.

أَجْهَدُ فَلَانًا: به مانا (جَهْدُهُ) دئ.

أَجْهَدُ الدَّابَّةَ: ماندوی کرد ۵ ده‌گوترئ:
(أَجْهَدُهُ عَلَى أَنْ يَفْعَلَ كَذَا): زهختی

لِیْکَرَد به‌توپزی نهو کاره‌ی پیکرد.

أَجْهَدُ مَالَهُ: مال و سامانه‌گهی دابه‌ش
کردو هم‌مووی سهرف کرد.

أَجْهَدُ الطَّعَامَ: ناره‌زوی خواردنه‌گهی کرد.
جَاهَدَ الْعَدُوَّ جَاهِدَةً وَجَهَادًا: شهر‌ی

له‌گه‌ل دوزمن کرد.

أَجْهَدُ: نه‌وی له توانایدا بوو نه‌نجامی
داو دریغی نه‌کرد.

تَجَاهَدَ: به مانا (اجتهد) هاتووه.

الاجتهاد: له زاراه‌ی فوقه‌هاو شهرع
زاناندا هه‌وئ‌دان و توپ‌زینه‌وه‌ی

شهرع‌زانه، لَیْکَوِّلَیْنِه‌وه‌و به‌راورد

کردنی به‌نگه‌و ده‌قه‌کانه بوئه‌وه‌ی

بگاته نه‌وه‌ی رای بو دروست بی

له‌سهر برپارێک دهر‌باره‌ی

قه‌ضیه‌یه‌کی شهرعی.

الْجَهَادُ: زه‌وی ده‌شتایی و ته‌خت جا

گیاو گزی لَ روابی پان نا ۵ هه‌روا

به مانا ساراو چۆله‌وانی دئ ۵ به مانا

زه‌وی ره‌قه‌لان و پته‌وه‌یش دئ ۵

له‌حه‌دیشدا هاتووه ده‌لئ: پی‌نخه‌مبه‌ر

(د.خ) دم‌ه‌رموئ: (نَزَلَ بِأَرْضِ

جَهَادٍ) ۵ هه‌روا به مانا به‌ری

دره‌ختی نه‌راک دئ.

الْجَهَادُ: له زاراه‌ی شهرع زاناندا

بریتییه له شهرکردن و به‌گزا

چونه‌وه‌ی نه‌و ناموس‌ولمانانه‌ی که

له نه‌هلی زیممه نین.

الْجَهَادُ: به مانا کورته‌ی شت و پوخته‌ی

شته ۵ ده‌گوترئ: (جَهَادُ الْأَمْرِ)

پوخته‌ی کار.

الْجَهْدُ: ماندو بوون و ناخو‌شی ۵ کو‌تایی و

مه‌به‌ست ۵ تواناو وزه ۵ ده‌گوترئ:

(جَهْدُ جَاهِدٍ وَجَهْدُ الْبَلَاءِ) ۵ خیزانی

زۆرو هه‌زاری ۵ له زاراه‌ی

فه‌لسه‌فه‌دا: ههر هه‌وئ و تیک‌وشانیک

زینده‌وه‌ریکی عاقلمه‌ند نه‌نجامی

بدا به جه‌سته پان به تی‌فکرین و

وردبوونه‌وه.

الْجُهْدُ: به مانا (الْجُهْدُ) دئ ۵

ده‌گوترئ: (لَا بُلْعَنُ جُهْدِي مِنْ هَذَا

الْأَمْرِ).

الْمُجْتَهِدُ: نه‌و شهرع زانه‌یه که

ههرچی توانای خو‌ی هه‌یه

نا‌راسته‌ی مه‌سه‌له‌یه‌کی ده‌کا

بوئه‌وه‌ی برپارێکی له‌سهر بدا

له‌گه‌ل شهرعی خودادا بگونجی ۵

پی‌ویسته موحته‌هید چه‌ند

مه‌رجیکی تیدابن نه‌مجار ده‌توانی

ئ‌یجتهد بکا.

المجهود: وزه‌و توانای به‌کاره‌ینراو.

جَهَرُ الشَّيْءِ جَهْرًا: شته‌که ده‌رکه‌وت ۵

ده‌ری خست، ناشکرای کرد.

جَهَرُ بِالْكَلامِ وَغَرَهُ: قسه‌گهی راگه‌پاند ۵

له‌قورن‌اندا ده‌ه‌رموئ: (وَأَنْ تَجْهَرَ

بِأَقْوَلٍ لِّأَلِهِ يَغْلَمُ السُّرَّ وَأَخْفَى) ۵
 دهشگوتری: (جَهَرُ الْكَلَامِ): قسه‌که‌ی
 راگه‌یاند به دهنگی به‌رز.
 جَهَرُ الشَّيْءِ: به‌بئی پهرده چاوی پیکه‌وت ۵
 ناماده‌ی کردو مه‌زنده‌ی کرد.
 جَهَرَتِ الشَّمْسُ فَلَانًا: خور چاوی فلانی
 تیگداو نه‌ببینی.
 جَهَرُ الْأَرْضِ: به نه‌شارمزیی ریگاکه‌ی
 بری.
 جَهَرُ الْجَيْشِ وَالْقَوْمِ: له‌پیش چاوی سوپاو
 خه‌تکه‌که زور بوون.
 جَهَرُ الشَّيْءِ فَلَانًا: نه‌وشته له‌پیش چاوی
 فلانکس زور گه‌ورمبوو ۵ روخسارو
 جوانی سهرنجی راکیشا ۵ له وه‌صفی
 پیغه‌مبه‌ردا گوتراوه: (مَنْ رَأَى
 جَهْدَهُ) ههرکه‌س چاوی پی
 بکه‌وتایه سهرنجی راده‌کیشاو لی
 سهرسام دمبوو.
 جَهَرُ فَلَانِ الْبُتْرِ: فلانکس بیره‌که‌ی له
 قورپو لیته پاک کرده‌وه ۵ ناوی لی
 هه‌لینجا ۵ هه‌لی که‌ند تا گه‌یشته
 ناو.
 جَهَرُ السُّقَاءِ: مه‌شکه‌که‌ی هه‌زان‌دو
 رونه‌که‌ی لی دهره‌ینا.
 جَهَرُ الْقَوْمِ: به‌ناکاو له به‌رمبه‌یاند
 به‌سهریدا دان و غافلگیری کردن.
 جَهَرُ الْإِنْسَانِ وَغَيْرِهِ جَهْرًا: چاوی به تیشکی
 خور تیک چوون و هیچی نه‌ببینی.
 جَهَرَتِ الْعَيْنُ: چاوی زهق بوو ۵ چاوی
 دهرپهری، تَوَزَّيْكَ خَيْلٌ وَ قِيحٌ بُوو.

جَهَرُ الْفَرَسِ: نه‌سپه‌که سپیاتییه‌که‌ی
 هه‌موو ناوچه‌وانی گرته‌وه.
 جَهَرُ الْإِنْسَانِ جَهْرَةً وَ جَهْرًا: جهسته‌ی پی
 گه‌بی و خوی قایم کردو روخساری
 جوان بوو ۵ (هو أجهر وهي جهراء).
 جَهَرُ الصَّوْتِ جَهْرَةً وَ جَهْرًا: دهنگی به‌رز
 بیوه.
 جَهَرُ فَلَانٍ: فلانکس جهسته‌ی ریک و ریک
 بوو خوی داپشت ۵ روخساری
 جوان و شیرین بوو ۵ (هو جَهْر).
 أَجْهَرُ: رایگه‌یاند، دهری خست.
 أَجْهَرُ بِالْكَلَامِ: قسه‌که‌ی دهرخست،
 ناشکرای کرد.
 أَجْهَرُ فَلَانٍ: فلانکس به دهنگ گه‌وره
 ناسراوه ۵ یان مندالی جوانی بوون.
 جَاهَرَةٌ بِالْعِدَاوَةِ: دهست پیشخه‌ری کرد
 له دوژمنایه‌تیدا.
 جَاهِرٌ بِالْأَمْرِ: کاره‌که‌ی له لا درکاند.
 جَهْرُورُ فَلَانٍ: فلانکس دهنگی
 به‌رز کرده‌وه.
 جَهْرُ الْخَدِيثِ: قسه‌که‌ی ناشکرا کرد.
 تَجَاهَرُ فَلَانٍ: فلانکس دهری خست که
 چاوی زه‌عیفه.
 اجْتَهَرَ الشَّيْءَ: به‌بئی پهرده شته‌که‌ی
 بینن.
 اجْتَهَرَ الْجَيْشَ وَالْقَوْمَ: به‌مانا (جَهْرَهُم) دئ.
 اجْتَهَرَ فَلَانًا: له چاو فلانکس دا زور
 گه‌ورمبوو، جوانی روخساری
 سهرنجی راکیشا ۵ ده‌گوتری: (اجْتَهَرَ

البُر: بیرمکەى لہ قورپو ليتہ پاک

کردەوہ ۵ ناوی ئی دەرھینا.

الجہار: بە ئاشکراو عەلەنى ۵ دەرگوترئ: (لەقہ نھاراً جہاراً).

الجہر: ماومپیک لہ رۆزگار ۵ سالیکی تەواو.

جہر الرجل: شیوہو روخساری پیاوہکە ۵ دەرگوترئ: (ما احسن جہرۃ).

الجہراء من الأرض: زەویبەکی پان و پۆرو بئ دارو درەخت بئ گردو شیوو درکە شاخ ۵ بانووی سەر دەشت و بان.

الجہراء من القوم: کۆمەل و پیرو تاقمیان ۵ پیاو ماھوئل و ریش سپیان.

الجہرۃ: ئەوہی ئاشکراو دیار بئ ۵ بئ پەردەو داپۆشەر بئ ۵ قورئان دەفەر موی: ﴿لَنْ تُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً﴾.

الجہور: پیاوێ نازاو چاو نەترس.

الجہیر: درەوشاوہ ۵ دەرگوترئ: (وجہ جہیر) روناکایی روخساری دیار.

الجہیر من اللبن: ئەو ماستەى لہگەل ناوہکە تیکەل نەبووبئ بە کلۆیی مابیتەوہ.

الجہیرۃ (جہیرۃ الانسان): لایەنە ئاشکراکانی ئادەمیزاد.

الجہار: ئەو کەسەى سروشتی وابئ بە دەنگی بەرز قسە بکا ۵ ھەروا ناوہ

بۆ موکەبەرەو میکروفۆن.

المجہر: میکروسکۆپ، (ک: مجاهر).

المجہور من الأصوات: دەنگیکە زەبزمبەى ھەبە لہگەل ئەو دەنگە زەبزمبەییە دوو وەتەری دەنگی لہ گەرودا زەبزمبە بەرئک و پیک دەننە کاہەوہ.

جہز علی الجریح جہزاً: پەلەى کرد لہ کوشتنی بریندارەکەو زوو لہناوی برد. أجہز علی الجریح: بەمانا (جہز) دئ ۵ لہ ھەدییى ئیبنو مەسعود دا ھاتووہ دەلئ: (أنه أتى علی ابی جہل وهو صریح فأجہز علیہ).

جہزۃ: جیازیبەکەى بۆ ئامادەکرد ۵ قورئان دەفەر موی: ﴿فَلَمَّا جَہَزَهُمْ بِجَہَازِهِمْ﴾.

تجہز للأمر: خۆى بۆ کارەکە ئامادە کرد. الجہاز: پێداویستی کاروان و بارو بارگەنەو ئەو کالابەى بە کاروانەکەبە.

الجہاز: پێداویستی ھەموو کاریک پیی دەگوترئ: (جہاز). دەگوترئ: (جہاز العروس، جہاز الجیش، جہاز المیت) ۵ لہ زیندوا (جہاز) یان (جہاز) ئەوہیە ئامیریکى جەستە ئەرکیکی تاپبەتئ و گرنگ ئەنجام بدا وەکوو (جہاز التنفس) (جہاز الهضم) ۵ ھەروا بە مەکینەى ئامیریک دەلئ: کە کاریکى تاپبەتئ پی ئەنجام بدرئ وەکو (جہاز التقطیر، جہاز التبخیر) ۵

ھەروا بە کۆمەئیک خەئک
دەگوترئ: کارئکی تایبەتی و گرنک
نەنجام بدەن وەکوو (جهاز الدعاية)
(جهاز الاستخبارات، جهاز
الاجاسوسية).

الْجَهِيْزُ: دەگوترئ: (صوت جَهِيْزُ):
دەنگیکە پەلە پەلە تێداپە.
فەرس جَهِيْز: نەسبیکى قالب سوکە ە
(فەرس جەیز الشد) نەسبیکە گورج و
گۆل و بەرپاپەرە.

الْجَهِيْزَةُ: گورگ ە ورج، بێچووە ورج.
جَهِيْزَةُ: ناوی ئافەرەتیکە ھەموو قسەى
وتار بێزو قسەکەرەکانى گەلەکەى
برى و کێشەکەى یەکاڵا کردووە؛
نەوہ بوو کۆمەئیک خەئک کۆ
بووونەوہ بۆ صولج و کوژاندنەوہى
خوێنیک لە پڕیکا ئافەرەتیک کەناوێ
(جەیزە) بوو ھاتە زوورەوہ و تى
بکوژەکە لەلایەن خزمى کوژراوەکە
کوژراپەوہ؛ نیتەر خەئکەکە بە
یەکتریان گوت (قطعت جەیزە قوول
کل خطیب).

جَهَشَتْ نَفْسُهُ جَهَشَانًا وَجَهَشًا وَجَهْرَشًا:
جولایەوہو خەریک بوو لە پرمەى
گریان بدا.
جَهَشَ الصَّبى الى أمه: منالەکە بۆلای
دایکى روانى و لە پرمەى گریانى دا
ە لە حەدبەشدا ھاتووہ دەلئ:
پێغەمبەر (د.خ) لە حودەیبیبیە

دەلئت: (فَجَهَشْنَا الى رسول الله)
سەپرى پێغەمبەرمان کردوو
خەریک بوو لە پرمەى گریان
بدەین.
جَهَشَ للشوق والحزن والبكاء: خوێ بۆ
خۆشى یان ماتەم و گریان ئامادە
کرد.

جَهَشَ الى القوم: ھات بۆلای قەومەکە.
جَهَشَ فلان من أرض الى أرض: فلان
بەپەلە لە فلان شوینەوہ ھات بۆ
فلان شوین.

جَهَشَ من الشيء: لەشتەکە ھەلات.
جَهَشْتُ الىه نفسه جَهْرَشًا: ویستی خوێ
برشپێنیتەوہ.

جَهَشَ الصبى الى أمه: مندالەکە دایکى
بینى و خەریک بوو بگرى.

أَجْهَشَ: ویستی بگرى ە دەگوترئ:
(أَجْهَشَ للبكاء و بالبكاء) لە
حەدبەشدا ھاتووہ: (فَسَأْنِي فَأَجْهَشْتُ
بالبكاء).

أَجْهَشْتُ الىه نفسه: ھێلنجى ھاتى و
رشایەوہ.

أَجْهَشَ فلاناً عن الأمر: پەلەى لە فلان
کرد.

الْجَهْشَةُ: کۆمەئیک ئادەمیزاد ە فرمیسک
کە لەکاتى گریاندا ھەلەدەومرن.

جَهَشَ فلاناً: بەسەر فلان دا سەرکەوت ە
دەگوترئ: (جَهَشَهُ عن الأمر) لەو
کارە دوورى خستەوہ.

أَجْهَضْتُ الْحَامِلُ: نافرته که مندا له که ی
 به ناکامی له بار خوی برد ۵
 دهگوتری: (أَجْهَضْتُ جَنِينًا) گورپه که ی
 له بار خوی چواند ۵ له حه دیثدا
 هاتوو: (فَأَجْهَضْتُ جَنِينَهَا) هی مجهض
 ومجهضة: (ك: مجامض ومجاهض) ۵
 مندا له بار چوو که پیی دهگوتری:
 (مُجْهَضٌ، جَمِضٌ).
 أَجْهَضَ الْجَارِحَ عَنْ صِيْدِهِ: تازیپه که ی له
 نیچیره که دوور خسته وه.
 أَجْهَضَ عَنْ مَكَانِهِ: شته که ی له شوینی
 خوی جولاندو لای برد.
 أَجْهَضَ عَنِ الْأَمْرِ: په له ی کرد له کاره که
 ۵ له حه دیثدا هاتوو دهلی:
 (فَأَجْهَضَهُمْ عَنِ الْإِقْلَامِ يَوْمَ أَحَدٍ).
 جَاهَضَهُ عَنْهُ: داکوکی لی کردو نه بهیشت
 بجی بولای ۵ له حه دیثی
 موحه ممدی کوری مه سله ممد
 هاتوو ۵ (قصد يوم أحد رجلاً، قال:
 فَجَاهَضَنِي عَنْهُ أَبُو سَفْيَانَ).
 الإِجْهَاضُ: له بار چوونی زارو که له
 مندا لدان بیته دمر وه پیش نه وه ی
 ته مهنی زارو که بگاته چوار مانگ.
 الجَاهِضُ: نه وه ی له دووگی حوشر
 بهر زده بیته وه.
 الجَاهِضَةُ: جاشه که ری ته مهن په ک
 سان.

الْجَهَاضُ: میوه ی دره ختی ئیراک.

الْجَهِيضُ: مندا لی له بار چوو.

الجَهَاضَةُ: حوشری پیر.

الْجَهِيضُ: به مانا (الْجَفِيضُ) دی.

الْمَجْهَاضُ: نه وه نافرته ی مندا لی بو
 رانه وهستی هه رکه مندا لی له سکی
 کهوت پاش ماوه په ک له باری بجی،
 (ك: مجاهض) ۵.

تَجْهَيْضُ: خوی رانواندو ته که ببوری
 کردو خوی به زل زانی.

الْجَهْضُ: که سیک دهم و چاو گه وره و
 خپرو هه ده نه ستورو که ته بی ۵
 ناویکی شه بو شیر.

جَهَلْتُ الْقُرْ: مهنجه له که زور کو لی، به
 پیچه وانه ی مانای (تَحَلَّمْتُ) ۵.

جَهْلٌ فَلَانٌ عَلَى غَيْرِهِ جَهْلًا وَجَهَالَةً:
 فلان که س رهفتاری ناشیرینی له گه ل
 فلان که س کرد ۵ له قورئاندا هاتوو
 دهفه رموی: (قَالُوا أَتُخَدِّلُنَا هُزُؤًا قَالَ
 أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ).

جَهْلُ الشَّيْءِ وَبِهِ: شته که ی نه زانی،
 به شته که ی نه زانی ۵ قورئان
 دهفه رموی: (أَنْ تُصَيِّرُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ
 فَتُصْبِحُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ).

جَهْلُ الْحَقِّ: حه قی به زایه دا ۵ (هو جاهل)،
 (ك: جُهَالٌ، جَهْلَةٌ جُهَلَاءٌ....).

أَجْهَلُ: وای لی کرد نه زان و نه قام بی.

جَهْلُهُ: به نه قامی له قه له م دا، نیسه ته ی دا
 بو نه زانی ۵ خستییه ناو حاله تی
 نه قامی و سر لی شیوان و نه زانییه وه.

إِجْهَلَهُ الْقَضِبُ وَالْأُتْقَةُ: رق هه لسان و
 ده مارگیری وایان لی کرد راستی
 نه بین و جاهیل بی.

تَجَافَلَ: خوځی به نه زان نیشان دا
هرچه نده نه زان نه بوو.

اِسْتَجْهَلَهُ: به نه قامی له قه لدم دا ۵ به
نه قام و کال قامی هاته به رچاو ۵
هه لئ نا بؤ نه قامی ۵ له حه دیشی
نیبو عه بباسدا هاتوو دمه رموی:
(من استجهل مؤمناً فعليه إثم) هر
که سیك موسولمانیک هه لئ بؤ
نه قامی نه وه تاوانی نه وه که سهی له
نه ستویه ۵ هه روا (استجهل) به مانا
سوکایه تی پیکردنیش هاتوو.

اِسْتَجْهَلَ الرِّيحُ الغُصْنَ: بایه که لقو
پوپی دره خته که ی جولانده وه.
الْجَاهِلُ: شیر.

الجاهلية: نه وه سهرده م و رۆزگاره ی
عهر به پيش هاتنی نیسلام ۵
قورئان دمه رموی: ﴿وَلَقَدْ رَفَعْنَا فِي
بُيُوتِكَ وَلَآ تَبْرُجْنَ تَبْرُجَ الْجَاهِلِيَّةِ
الْأُولَى﴾ ۵ هه روه ها وشه ی (الجاهلية)
به مانا نه وه رۆزگارانه دئ که
ده که ویتنه نیوان هاتنی دوو
پنغه مبه روه که پیی ده گوترئ:
زهمانی (فیرمئ).

الْجَهْلُ: له زاراه ی زانا که لامیه کاند
نه وه یه بروات به شتیک بی به
پنچه وانه ی واقعیه که ی ۵ (جهل
دوو به شه): (۱) الجهل البسيط:
نه بوونی زانیاری دهر باره ی شتیک ۵
(۲) الجهل المركب: بریتییه له وه ی

برواتوا بی فلان شت به و جوړمیه له
واقعیشدا به پنچه وانه وه بی.
الْجَهْلُ: داریکه (کوله ومزیکه) پشکو ناگری
بی تیکه ل دهرین ۵ به ردی که وره.
الْجَهْلُ: داریکه پشکو ناگری بی تیک
هه لده درین.

الْمِجْهَالُ: حوشریکه به هیواشی بر وا.
الْمِجْهَالُ: سارایه که نیشانه ی ریگا و بانی
تیدا نه بی ۵ ده گوترئ: (أَرْضٌ مِجْهَالٌ):
زه وپیه که ئاده میزاد سهری لی دهرناکا
نا تاونی پیدای بر وا، (ك: مِجْهَالٌ).

الْمِجْهَالُ: به مانا (الجهلة) دئ.
الْمِجْهَالُ: نه وه یه پال به ئاده میزاده وه
بنی بؤنه قامی و نه زانی ۵ له
حه دیشدا هاتوو دمه رموی: (الولد
مِخْلَةٌ مِجْهَالَةٌ).

الْمِجْهَالُ: به مانا (الجهلة) دئ.
المجهول من النوق: نه وه حوشرمیه سک
نه کا ۵ زه وپیه که نیشانه و کیوی تیدا
نه بن.

جَهْمٌ جَهْمًا: به دهم و چاویکی
نا شیرینه وه پیشوازی لی کرد قسه ی
رهقی پی گوت ۵ ده گوترئ: (جَهْمَنِي
بما اكره) قسه ی نا شیرینی پی گوتم.
جَهْمٌ جَهْمًا: به رویه کی نا شیرینه وه
پیشوازی لیکرد.

جَهْمٌ جَهْمًا وَجَهْمًا: دهم و چاوی گرز
بوو، روی ترش کرد ۵ ده گوترئ:
(جَهْمٌ وَجَهْمٌ).

أَجْهَتِ السَّمَاءُ: ناسمان هه وریکی بی
بارانی پیوهیه.

إِجْهَتُمْ: کهوته ناو تاریکایی کۆتایی
شهوهوه ۵ له تاریکی کۆتای شهودا
رقی.

تَجْهَتُمْ: رله: بهمانا (جَهْمَةُ) دئ ۵ له
حه دیشدا هاتوو دهئ: (الی من
تکلی؟ الی عدو یجهمنی) به کیم
دهسپیری؟ به دوژمنیک که به پوی
گرژوهه پیشوازیم لی دمکا.

تَجْهَمُ الْأَمْلُ فَلَانًا: هیواو ناوات فلانی
نه گرتوهه، ناواته کهی نه هاته دی.

الْجَهَامُ: هه وریک بارانی پیوه نه بی ۵
دهگوتری: (جاءنی بهذا الأمر بجهام)
شتیکی بی خیرو بیی بۆ هینام.

الْجَهْمَةُ: مه نهجلی گه وره.

الْجَهْمَةُ: تاریکایی کۆتایی شهو.

الْجَهْمِيَّةُ: پیپریکن له خهوار بجهکان له
مورجینهکان که رپرهوی جهمی
کورپی صفوانن.

الْجَهْرُ مِنَ الرِّجَالِ: پیواوی لاوازی بی
دهسلات.

الْجَيْهْمَانُ: زمعهفران.

جَهَن جُهْرًا: نزیک بووه ۵ پیی گه یشت.

الْجَهَالَةُ: کهنیزهکی گهنج و تازه
پیگه یشتوو.

الْجَنْ: روو گرزی.

الْجَهْنَةُ: تاریکی کۆتایی شهو.

جَهِيَّةٌ: هۆزیکن له خیلی قوضاعه ۵

دهگوتری: (فلان جَهِيَّةُ الأخبار):
ههوالی راست لای فلانه.

الْجَهْتَامُ: جالی قول ۵ بیریک زور قول
بی.

جَهْنَمُ: ناویکه له ناوی نهو شوینهی خودا
تاوانبارانی تیدا سزا ددها واته:
دۆزهخ.

جَهْنَمِيَّةٌ: گوئه جهه نه می؛ گوئیکه له
باغچهی مالان و باغچه گشتیهکاندا
بۆ جوانی دهر ویندری.

جَهِيَّتِ السَّمَاءُ جَهِيٌّ: ناسمان ساو بوو
هه وری پیوه نه ما.

جَهِيَّيَ الْيَتَى: خانووکه ویران بوو.

جَهِيَّيَ فَلَانٍ: فلان کهس سهری روتایه وهو
توکی پیوه نه ما.

أَجْهَتِ السَّمَاءُ: بهمانا (جَهِيَّت) دئ.

أَجْهَى الْقَوْمُ: ناسمان بۆ نهو نهتهوه ساو
بوو.

أَجْهَى الطَّرِيقُ: ریگه که ناشکرا بوو،

دهرکهوت ۵ دهگوتری: (أَجْهَى لَه

الطَّرِيقُ وَالْأَمْرُ): ریگاکه و کاره که بۆ

فلان کهس رون بووهوه.

أَجْهَى الْخَبَاءُ: ماله که ۵ خیمه که،

رهمالمه که، بی پهرده بوو.

أَجْهَى فَلَانٍ عَلَيْهِ: فلانکهس رزدو

چروک بوو.

أَجْهَتِ الْمَرْأَةُ عَلَى زَوْجِهَا: نافرته که

نه زۆک بوو مندالی له سکی

نه کهوت.

أَجْمَى الطَّرِيقَ وَالْبَيْتَ: رینگاکه‌ی رون
کرده‌وه ماله‌که‌ی بۆ دیاری کرد.

جاها: شانازی به‌سه‌ردا کرد.

جَهَى الشَّجَةَ: برینه‌که‌ی گه‌وره‌کرد.

الجاهى: ناشکرا، ده‌گوترئ: (اتاه جاهياً)

به ناشکرا هات بۆ لای.

الْمَهْرَةُ: ته‌پۆلکه، گرد.

جَابَ الطَّيْرُ جَرَباً: باندده‌که که‌وته خوار.

جَابَ فُلَانُ الشَّيْءَ: فلانکه‌س شته‌که‌ی

برپیه‌وه ۵ ناوهرپاسته‌که‌ی برپیه‌وه،

کونی تیکرد.

جَابَ التَّغْلُ: نه‌عله‌که‌ی داپشت.

جَابَ الصَّخْرَةَ: به‌رده‌که‌ی تاشی ۵ قورشان

ده‌هرموی: ﴿وَكُمُودَ الَّذِينَ جَاءُوا

الصَّخْرَ بِالْوَادِ﴾.

جَابَ الْأَرْضَ وَالْفَلَاتَ وَالْبِلَادَ: به‌ناو

زه‌وییه‌که‌دا رۆیشت ده‌شته‌که‌ی بری

ولاته‌که‌ی بری به پیندا رۆیشتن.

جَابَ الْخَيْرَ الْبِلَادَ: هه‌واله‌که به‌ناو ولاته‌دا

بلا‌وه‌ی کرد.

جَابَ الظَّلَامَ: چووو ناو تاریکاییه‌وه.

أَجَابَتِ الْأَرْضُ: زه‌وییه‌که گیای رواند.

أَجَابَ فُلَانٌ فُلَاناً: فلان وه‌لامی

هرسیاره‌کانی فلان‌ی دایه‌وه ۵

ده‌گوترئ: (أجاب عن السؤال):

وه‌لامی پرسیاره‌که‌ی دایه‌وه.

أَجَابَ طَلَبَهُ: داواکه‌ی قبول کرد ۵

نیشه‌که‌ی بۆ جی‌به‌جی کرد ۵

له‌قورناندا هاتووو ده‌هرموی: ﴿لِيَأْتِي

قَرِيبَ أَجِيبُ ذَغْرَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ﴾.

جَارَتُهُ مُجَابَرَةً وَجواباً: هه‌ریه‌که له

به‌رامبه‌ره‌کان وه‌لامی شه‌وی تری

دایه‌وه.

جَرَّبَ الْقَمْرُ: مانگ دونیای روناک

کرده‌وه ۵ ده‌رکه‌وت.

جَرَّبَ عَلَى فُلَانٍ بَتْسَ: به مه‌ته‌ل

فلانکه‌سی پاراست.

جَرَّبَ الشَّيْءَ: شته‌که‌ی ناو بۆش کرد ۵

ناوهرپاسته‌که‌ی بری کونی کرد ۵ له

حه‌دیثدا هاتووو ده‌لی: (أخذت

أهلاً مطرناً فجربت).

جَرَّبَ الْمَطْرُ الْأَرْضَ: بارانه‌که هه‌ندئ له

زه‌وی گرته‌وه وه‌ندیکی نه‌گرته‌وه

واته له هه‌ندئ شوئن باری وه

هه‌ندئ شوینی تر نا.

اجْتَابَ الشَّيْءَ: شته‌که‌ی کون کرد،

چووو ناوی.

اجْتَابَ الْبَيْتَ: بیرمه‌کی هه‌لکه‌نند.

اجْتَابَ الْبِلَادَ وَالْفِلَالَ: ولات وه‌دشت وه

سارای ته‌ی کرد پیاندا تیپه‌ری.

اجْتَابَ الْقَمِيعَ: کراسه‌که‌ی له‌به‌ر کرد

له هه‌دیثدا هاتووو ده‌هرموی:

(أناه مجتأبى النمار).

اجْتَابَ الظَّلَامَ: چووو ناو تاریکییه‌وه.

الْجَابَ: هه‌لقلیشا، ده‌له‌ت بوو برپایه‌وه.

الْجَابَ السَّحَابُ: هه‌وره‌که لاجوو.

الْجَابَ الظَّلَامَ: تاریکی لاجوو نه‌ما،

دونیا روناک بوو.

تِهَارِبُ التَّرْمُ: نهو قهومه ههندیکيان
وهلامی ههندیکيانی دایهوه داخوازی
یهکتریان هیئایه دیو ریک کهوتن.
استجابُهُ: وهلامی بۆ نارددهوه.

استجاب له: گوئیستی همرمانهکهی
بوو داواکهی جی بهجی کرد
قورئان دمه رموی: ﴿فَلْيَسْتَجِيبُوا
لِي﴾.

استجاب الله فلاناً وله رمنه: خودا
دوعای فلانکهسی قبول کردو
داخوازییهکهی بۆ هیئایه دی.
استجریه: داوای وهلامی لیکرد.
الْجَابَةُ: وهلام، دهگوتری: (أَسَاءَ سَمْعاً
فَأَسَاءَ جَابَةً).

الجواب: وهلامی پرسیار، به پیرهوه هاتنی
داخوازی، رمدگردنهوهی داوا،
وهلامدانهوهی نامه، وهلامی رهخنه
دهنگی باننده له حه دهپدا هاتووه
له باسی دروستکردنی کابهده
دمه رموی: (لَسَمْنَا جَوَاباً مِنَ السَّمَاءِ
فَإِذَا بَطَارُ اعْظَمَ مِنَ النَّسْرِ) له
زانستی موسیقادا به ئاوازی ههشتم
دهگوتری له پلهکانی موسیقادا.

الْجَوْبُ: کراسیکه نافرمت له بهری دهکا
مهتهل دهولچهی گهوره دهجور،
دهگوتری: (يَإَيُّهَا جَوْبَانُ مَنْ خَلِقَ)
فلانکهس دوو جور رهوشتی تیدایه
لهسهر هیج جوریکیان بهردهوام نابی.
الْجَوْبَةُ: کهلو کهلین له ههوردا پان له
کیودا دههروا همر چالو دۆلکی بهر

فراوان دهشتای روتهنی نیوان دوو
کیو دهکۆلانی نیوان دوو خانوو
چالایی زهوی کهم درهخت دهمهتهل.
الجواب من الرجال: گهپیدهو رهوتهنی
هممیشهیی.

الجواب: ئاسنی برپنده شتی تری پی
بپردریتهوه دهئامیری شت کون
کردن برین.

الجواب: ئاسنیک شتی پی بپردریتهوه
مهتهل دهکراس نافرمت له بهری بکا.
الْمَجْرُوبَةُ: وهلام.

جَوْتُ جَوْثاً: سکی له سهروهه گهوره بوو
سکی له خواریوه داچوړا (هر أجوث
وهي جَوْنَاءُ)، (ك: جَوْتُ).

جاح فلان: فلانکهس مالو سامانی
خرمهکانی فهوتا دهوازی له بهلکه
هیئانهوه هیئا شتی تری رهچاو کرد.
جاحت الجانحة المال: بهلاکه مالو
سامانهکهی فهوتاندو له بیخ دهری
هیئا دهگوتری: (أَعَاذَكُمُ اللَّهُ مِنْ
جَوْحِ الدَّهْرِ): خودا له بهلای زهمانه
بتانپاریزی.

أَجَاحَتِ الْجَانِحَةُ الْمَالَ: بهلاکه مالو
سامانهکهی فهوتاند.

جَوَّحَ رَجُلٌ: قاجی روت کرد پیخواس بوو.
الْأَجْوَحُ: پانو پوړ له ههموو شتیك،
(هي جَوْحَاءُ)، (ك: جوح).

الجانحة: بهلاو کارهسات که توشی مالو
سامانی پیاو دهپیو لهناوی دمبا له
زاراوهی شهرعزاناندا بریتیییه له

به لاؤ نافاتیک له ناسمانه وه هاتبی
 بهرو بوومو میوهی له ناو بردبی
 هه مووی له ناو بردبی یان هه ندیکى.
 سنة جاعة: سالیکی قاتو قری.
 الْجَوْحُ: کاله که شامی.
 الْجَوْحَةُ: کارساتو به لای ناسمانی.
 الْجَوْحُ: نهو که سهی پیویستی به
 هه موو شتیکی بی، (ک: مجارح).
 جَاخ السَّيْلُ الرادى جاخه: لافاوه که
 قهراخ و بیجاغی شیوه که ی دادری.
 جَوْخ السَّيْلُ فلاتاً: لافاوه که فلانکه سی
 له ناو برد، کوشتی.
 تَجْرُخَتُ الْبُئْرِ: بیرکه تیک روخا.
 تَجْرُخَتُ الْقَرْحَةِ: دومه له که به جه قو
 شهقی برد.
 الْجَوْحُ: خویندان، توره که به که له خوری
 رنگ کراو ده چندی.
 الْجَوْحَةُ: چال.
 جَادُ جَرْدَةٍ: باش بوو، (جاد العمل) کرده وه که
 باش بوو، (ک: جیاد و جیالد).
 جَادُ الرَّجُلِ: کاری باشی کرد قسه ی چاکی
 کردن، (هو مجراد).
 جَادُ الْفَرَسِ: نه سپی چاک بوو.
 جَادُ الْفَرَسِ فِي عَذْرِهِ: نه سبه که تیژره
 بوو (لهو وهي جواد) ه له په ندی
 پیشیناندا هاتوو ده لی: (ان الجواد
 قَدْ يَغْتَرُ) نه سپی ره سه نیش
 هه لهنگوئ ه به که سیک ده گوئی:
 زور به ی کرده وه کانی باش بنو

جَارِيكَ هه له بکا، (ک: جیاد).
 جَادُ فِلَانٍ جَرْدًا: فلانکه س سه خاومتی
 نواند، مائی به خشی.
 جَادُ بِنَفْسِهِ جَرْدًا وَجَرْدًا: نزیك بوو گیانی
 دهرچی، بهری.
 جَادُ الْمَطَرِ: باران زور باری.
 جَادُ الْعَيْنِ: چاوه که فرمیسی زور پشت.
 جَادُ الْمَطَرِ الْأَرْضِ: باران لهو زهوییه باری،
 گرتیه وه ه ده گوئی: (جَادُ الْمَطَرِ
 الْقَوْمِ) بارانه که نهو خیله و زهوی و
 ولاتیانی گرتیه وه ه له هه دیشدا
 هاتوو ده فهرموی: (ترکت اهل مكة
 وَقَدْ جَدُوا).
 جَادُ الْهَرِيِّ فِلَانًا: سوزو دلدارى فلانکه سی
 نه خوش خست، به سهریدا زال بوو،
 پرستی ئی بری.
 جَادُ النَّعَاسِ فِلَانًا: وه نه وز به سهر فلاندا
 زال بوو، (هر جالد).
 جَادُ فِلَانًا: له سه خاوه تدا به سهر
 فلانکه سدا زال بوو.
 جَيِّدٌ فِلَانٍ جَوَادًا: فلانکه س تینووی بوو.
 جَيِّدٌ مِنَ الْعَطَشِ: له تینواندا به هیلک
 چوو، خه ریک بوو بهری ه ده گوئی:
 (انى لأَجَادُ إِلَى لِقَائِهِ): نارمزی دیتنی
 ده که مو دهریم بولای.
 أَجَادَ: کاری باشی نه نجامدا، قسه ی
 چاکی کرد، ده گوئی: (أَجَادَ الشَّيْءُ
 وَلِهَ): وای لیکرد باش بی ه له
 کارمه که دیشی باشی کرد.

أَجَادَ فُلَانٌ: فَلَانُكَهَسَ بُوو بَه خَاوَمَنِي
 نَه سَبِي چَاك ۵ لَه حَه دِيئِدَا هَاتُووه
 دَه فَه رَمُوئِي: (بَاعَدَهُ اللهُ مِنَ النَّارِ
 سَبْعِينَ خَرِيفًا لِلْمُضْمَرِ الْجَمِيدِ).

أَجَادَتِ فُلَانَةٌ: فُلَانٌ نَافَرَتِ مَنَدَائِيكِي
 سَه خِي سَرُوشَتِي بُووه.

أَجَادَ فُلَانًا: بَه سَه خِي سَرُوشَتِي لَه
 قَه لَه م دا.

أَجَادَ فُلَانًا النَّقْدَ وَالشَّيَابَ: پَارَهِي بَاشِ،
 قَوْمَاشِي بَاشِي دَابَه فَلَانُكَهَسَ.

أَجَادَ الْجُرُودُ الْأَرْضَ: بَارَانَه كَه لَه
 زَه وَيِيه كَهِي دَا.

أَجَادَ الْجُرُودُ فُلَانًا: بَارَانِ فَلَانُكَهَسِي
 كُوشَت.

أَجُودَ: كَارِي بَاشِي كَرْد، قَه سَهِي چَاكِي كَرْد ۵
 بُوو بَه خَاوَمَنِي نَه سَبِي بَاشِ وَ رَه سَهَن.

أَجُودَ الشَّيْنِي وَفِيه: شَتَه كَهِي بَه بَاشِي
 نَه نَجَامَدَا.

جَارَدَهُ: لَه سَه خَاوَمَتِيْدَا لَه وِي تِيْپَه رَانِدَا.
 جُرُودُ الْفَرَسِ فِي عَدُوهِ: نَه سَبِيه كَه لَه

رُوشَتَن دَا زُورُ بَاشِ بُوو.
 جُرُودَ الشَّيْنِي: شَتَه كَهِي چَاك كَرْد.

تَهَادِرَا فِي الشَّيْنِي: سَه پِيرِيَان كَرْد نَاخُو
 كَامِيَان نِيْشَه كَهِي بَاشِرُ نَه نَجَامَدَاوه.

تَهَادِرَا فِي الْمَحَاوِرَةِ: سَه پِيرِيَان كَرْد بَزَانِ
 كَامِيَان بَه لَه كَه كَهِي بَه هِيْزَتَرَه ۵ لَه

حَه دِيئِدَا هَاتُووه دَه كُوتَرِي: (نَظَرُوا
 آيَهُمُ أَجُودَ حَدِيثًا).

تَجَرُّودٌ فِي الْعَمَلِ: دَه سَت رَه نَكِيْنِي لَه

كَارَه كَه پِيْدَا كَرْد.

تَجَرُّودُ الشَّيْنِي: شَتَه كَهِي هَه تَبَزَارِدُو دَاوَاي
 كَرْد شَتِيكِي بَاشِ بِي.

اَسْتَجَادَ الشَّيْنِي: بَه مَانَا (تَجَرُّودَه) هَاتُووه ۵
 بَه بَاشِي لَه قَه لَه م دَا.

اَسْتَجَادَ الْفَرَسَ: هِيوَاي خَوَاسَت
 نَه سَبِيه كَهِي نَه سَبِي رَه سَهَن بِي ۵

بَه دَاوَاي نَه سَبِي رَه سَهَن دَا كَه رَا ۵
 نَه سَبِي چَاكِي پَه پِيْدَا كَرْد.

اَسْتَجَادَ فُلَانًا: دَاوَاي بَه خَشَشِ وَ
 دَه سَهَن دَهِي لِيْكَرْد.

اَلتَّجَارِيْدُ: بَارَانِي زُورُ.
 اَلْجَادِي: زَه فَه رَانِ.

اَلْجُرُودُ: نَه سَبِي رَه سَهَن، (ك: جِيَادَه) ۵
 لَه قُورُتَانِدَا هَاتُووه دَه فَه رَمُوئِي: (إِذْ

عَرَضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصَّافِيَاتُ الْجِيَادُ).
 اَلْجُرُودُ: هَه نَوُز.

اَلْجُرُودُ: بَارَانِي زُورُ ۵ لَه حَه دِيئِي نُوِيْزَه
 بَارَانَه دَا هَاتُووه دَه فَه رَمُوئِي: (وَلَمْ يَأْتِ

أَحَدٌ مِنْ نَاحِيَةِ الْإِحْدَثِ بِالْجُرُودِ).
 اَلْجُرُودُ: بَه لَای زَانَايَانِي نَه خَلَاقَه ووه

رَه وُشَتِيكَه خَاوَمَنَه كَهِي هَه لَدَه نِي بُو
 بَه خَشِيْنِي نَه و شَتَهِي پِيْوِيْستَه

بِيَه خَشَرِي بَه بِي بَارَتَه قَا.
 اَلْجُرُودَةُ: چَاك وَ بَاشِ ۵ بَاشِ مَانِي بُوون، لَه

زَارَاوَهِي نَه هَلِي هَكُرُو وَرْدِيُونَه ووه دَا
 نَه وِيه بَه رَنَك وَ پِيكِي لَه شَتِيك

شَتِيكِي دِي بَه دِي بَكَا، بَه بَاشِي لَه
 مَه لَزُومَاتَه ووه پَرُوَا بُو لَه وَاوِيْزِم.

جَارُ الْمَدِينَةِ أَوْ مَكَّةَ: له مهدينه دا يا له مهککه دا مایه وه.
 جَارُ بَنِي فَلَانٍ وَفِيهِمْ: به هاوسنیه تی فلان بنه ماله به خته وهر بوو.
 جَوْرُهُ: سته می پال دا، به سته مکاری له قه لهم دا.
 جَوْرُ الْبِنَاءِ: بیناکه ی روخاند.
 جَوْرٌ فَلَانًا: فلانکسی به زه ویدا دا، کوشتی.
 اجْتَوَرَ الْقَوْمُ: نهو خپله هندیکیان بوونه هاوسنی هندیکیان.
 تَجَاوَرَ الْقَوْمُ: به مانا (اجتوروا) هاتووه.
 تَجَوَّرَ: بؤ موطاومعه ی (جَوْرُهُ) هاتووه.
 تَجَوَّرَ عَلَى فِرَاشِهِ: کابرا له سر نوښی خوی راکشا، پال کهوت.
 تَجَوَّرَ خَبَاءُ اللَّيْلِ: تاریکایی شهو لاچوو نه ما.
 اسْتَجَارَ بِفُلَانٍ: په نای بؤ فلانکس برد، هاواری بؤ نهو برد.
 اسْتَجَارَ فَلَانًا: داوای له فلانکس کرد که په نای بداو ترسی دوژمنی ئی بره وښته وه ه له قورئاندا هاتووه دهغه رموی: ﴿وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ﴾ ه دهگوتری: (استجاره من فلان): له سته م و دهست درنژی فلان رزگاری کرد.
 الجار: هاوسی؛ نهوکه سه ی مائی له په نا مائه وه بی یان دوکانی له ته نیش دوکانته وه بی، یان شهریکی تیجارتت بی ه له په ندی پیشیناندا

جَارٌ جَوْرًا: داوای نه وه ی کرد په نا بدری، نه هیلدری دهستی دوژمنی بگاتی.
 جَارُ الطَّرِيقِ: رڼاکه ی نه دیه وه.
 جَارُ الْأَرْضِ: گزو گیاو رووه کی زه وپییه که زور بهرز بووه وه.
 جَارٌ عَنِ الْقَصْدِ وَالطَّرِيقِ: له مه به ست و رڼکا کلا بوو، لایدا.
 جَارٌ لِي حَكْمَةٍ: له برپاره که ی سته می کرد، ناحه قی کرد ه دهگوتری: (جار علیه لی حکمه): له برپاره که یدا سته می لیکرد ه (هر جائز)، (ک: جَوْرُهُ).
 أَجَارُهُ: په نای داو پاراستی، نه بهیشت دهستی دوژمنی بگاتی ه دهگوتری: (أجاره من فلان): له دهستی فلانکس پاراستی ه له قورئاندا هاتووه: ﴿وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ﴾.
 أَجَارَ اللَّهُ مِنْ عَذَابِهِ: خودا له سزای خوی پاراستی.
 أَجَارَ الْمَتَاعَ: کالاکه ی پاراست.
 أَجَارَ فَلَانًا عَنِ الطَّرِيقِ: فلانکسی له رڼبازمه که لادا.
 أَجَارَ عَلَى الْقَوْمِ فَلَانٌ: فلانکس لادان له رڼبازی به سر قه ومه که دا سه پاند.
 جَارُهُ جَوَارًا وَجَوَارًا: له په نایدا نیشته جی بوو، بوو به هاوسنی ه بهیمانی دایه یارمه تی بدا، بیپارنژی له دوژمن.
 جَارُ الْمَسْجِدِ: له مزگه وتدا مایه وه بؤ خودا بهرستی به مه به ستی (اعتکاف).

جَزَّ الْمَوْضِعَ بِهِ: ئەو شوئىنەى بېرى و پېيدا
رۆيى و تەى كرد.

جَزَّ بِفُلَانِ الْمَوْضِعَ: رايەرايەتى فلانى كرد
تا ئەو مەودايەى بېرى ۵ دەست
درئزى كرده سەرو خستىە دوا
خۆى ۵ پاش خۆى دا.

أَجَزَّ عَلَى اسْمِهِ: نيشانەى لەسەر ناوى
خۆى دانا.

أَجَزَّ الشَّيْءُ: رڭگەى بە شتەكەى داو بە
جائيزى دانا.

أَجَزَّ الْمَوْضِعَ: ئەو شوئىنەى بېرى و پېيدا
تېپەپرى.

أَجَزَّ فَلَانًا الْمَوْضِعَ: رايەرايەتى فلانى
كرد تا ئەو مەودايەى بېرى.

أَجَزَّ الْعَقْدُ: گرى بەستەكەى مۆر كردو
پىنى رازى بوو.

أَجَزَّ الرَّأْيَ وَالْأَمْرَ: رايەكەى پەسەند
كردو كارەكەى ئەنجامدا.

أَجَزَّ الْمَعْلَمُ تَلْمِيذَهُ: مامۇستاكە بېروا
نامەكەى دا بە قوتاببيەكەى و
رڭگەى دا زانيارى لى رىوايەت بكا.

جَزَّ عَنْ ذَنْبِهِ: چاوپۆشى لە تاوانەكەى
كردو لىي خوش بوو.

جَزَّ الطَّرِيقَ وَخَرَهُ: رڭگاكەى خستە
پاش خۆيەو لىي تېپەپرى.

جَزَّ لَهُمْ دَوَابُّهُمْ: يەكە يەكە نازەلەكانى
بۆ پەراندنەو.

جَسَّ الدَّرَاهِمَ: پارەكەى قبول كرد
هەرچەند كەم و كورپيشان تيدا
بوو.

هاتووە دەگوترى: (قَدْ يُخْذُ الْجَارُ
بَذَنْبِ الْجَارِ) ۵ هەروا وشەى (الْجَارُ)
بەمانەش دەگوترى: پەنا دەر، پەنا
دراو، هاوسەر (ميرد يان ژن)، سوئند
خۆرو پەماندەرو پارمەتيدەر، (ك):
جيرة، جيران، اجوار).

الْجَوَارُ: ئاوى زۆرو قول ۵ هەروا
دەورو بەرى خانوو.

الْجَوَارُ: عەھدو بەلئين و ئەمان.
الْجَوْرُ: ستم، (ك): جَوْرَةٌ وَجَوْرَةٌ: دەگوترى:

(عِنْدَهُ مِنَ الْمَالِ الْجَوْرُ) مال و سامانىكى
زۆرو لە پادە بەدمرى هەيە.

الْجَوْرُ: شتى رەق و پتەو ۵ دەگوترى: (بَعِيرُ
جَوْرٍ): حوشترى كەتەو قەبارە گەورە

۵ (سَيْلُ جَوْرٍ): لافاوئىكى زۆرو ترسناك
۵ (غِيثُ جَوْرٍ): بارانىكى زۆرو

هەورەكانى بەگرمە گرم.

الْجَوَارُ: زەوى كئيل، جوتيار، ئەو
كەسەى هەميشە خەرىكى باخ و

بېستان بئ و نيشان تيدا بكا.

جَوْرَتُهُ: گۆرەويى لەپى كرد.

تَجَوَّرَبَ: بۆ موطاومەى (جَوْرَتُهُ) دئ.

الْجَوْرَبُ: پۆشاكى پياو، (ك): جواربة)ە.

جَزَّ الْقَوْلُ جَوْرًا وَجَوْرًا وَمَجَازًا: وتەكە
پەسەندكرا، وتەكەى قېول كردو

تەنفيزيشى كرد.

جَزَّ الْعَقْدُ وَغَيْرُهُ: گرىبەستەكە پەسەند بوو،

گرى بەست و پەمانەكەى جىبەجى
كرد، رۆياندى، رەتى نەكردمەو.

استجاز فلاناً: داوای له فلان کرد
رنگه‌ی پی بدا ریوایه‌تی لیوه
بگپرتته‌وه.

الجاز: نهو که‌سه‌یه به‌لای هوبه‌یه‌کدا
تیپه‌پړاو تینووی بی جا ناوی بدمنی
پان ناموسولمانه‌کان ه هه‌روا ناوه بو
نیرگه؛ (داریکی نه‌ستوره رادیلدریو
نه‌مسهرمو سهری داره‌کانی تری
ده‌خړنه سهر)، (ك: أجوزة، جیزان
جوزان).

الجازة: نهو بره ناو‌یه ری‌بور له‌گه‌ل
خوی ه‌لی ده‌گړی له‌م قوناغ بو نهو
قوناغ پان له‌م بیره ناو‌وه تا ده‌گاته
بیره ناو‌یکی تر ه جامه ناو‌یک ه
به‌خششو ری‌ز لیتان، (ك: جواز) ه.

جواز الأمثال والأشعار: نهو شیعو
په‌ندانه‌ن خه‌لك له‌م شاره‌وه
ده‌یانباته شاریکی تر واته زوو به‌ناو
خه‌لكیدا بلاو ده‌بنه‌وه.

الجواز: نهو ناو‌یه کشتوکال پان نازهل
ده‌یخوا‌ته‌وه ه نهو ناو‌یه ری‌بور بو
پیداویستی ری‌گا له‌گه‌ل خوی ده‌بیات.
جواز السفر: پیناسه‌و به‌لگه‌ نامیه‌که
ده‌ولت ده‌یدا به‌ هاو‌لاتیان
بو‌نه‌وه‌ی بتوانن س‌م‌ف‌ر ب‌ک‌م بو
ده‌روه‌ی ولات ه‌رکات‌ی ه‌زبان لی
بوو، (ك: أجوزة) ه.

أجوز من كل شيء: ناو‌پ‌استی ه له
حه‌دپ‌دا هاتووه ده‌ف‌رمو‌ی: (انه قام
من جوز الليل یصلی) ه هه‌روا به‌مانا

جَوَزَ الرَّأْيَ وَالْأَمْرَ: رایه‌که‌ی په‌سه‌ند
کرد، ه‌رمانه‌که‌ی ج‌به‌ج‌ی کرد.

جَوَزَ لَهُمُ الدَّرَابَ: نازه‌له‌کانی بو‌ ناودان.
اجتاز: تیپه‌پړی ه ده‌گوتری: (اجتاز
الموضع) له‌و شو‌پ‌نه تیپه‌پړی.

تجاوز عن الشيء: چاو پو‌شی له‌شته‌که کرد.
تجاوز عن الرجل: له‌ پیاو‌ه‌که خ‌وش بوو
ه ده‌گوتری: (تجاوز عن الذنب) له
تاوانه‌که خ‌وش بوو.

تجاوز في الشيء: زی‌ده رو‌ی له‌شته‌که‌دا
کرد.

تجاوز الموضع: به‌مانا (جازه) دی.

تجوز في الأمر: به‌ ناچاری ته‌حه‌م‌مولی
کردو چاو‌ی لی پو‌شی.

تجوز عن الرجل: به‌مانا (تجاوز) دی.

تجوز في الصلاة: نو‌یزه‌که‌ی که‌م
کرده‌وه‌و در‌یزه‌ی پی نه‌دا، له
حه‌دپ‌تی عه‌لی دا هاتووه ده‌ف‌رمو‌ی:
(تجوزوا في الصلاة).

تجوز في الكلام: قسه‌کانی به‌ تو‌یک‌له‌وه
کردن.

تجوز الدراهم: دیره‌مه‌کانی قبول کردن
ه‌رچه‌نده ته‌زو‌یریشیان تیدا بوو.

استجاز: داوای مؤلته‌ی کرد.

استجاز المسافر فلاناً: ری‌بواره‌که داوای
له‌ فلان کرد هه‌ندیکی پاره بداتی
بو‌نه‌وه‌ی کالاکه‌ی له‌ شو‌پ‌نیکه‌وه بو
شو‌پ‌نیک پی بگو‌یزیتته‌وه.

استجاز: داوای لی‌کرد نازه‌له‌کانی پان
کشتوکاله‌که‌ی بو‌ ناوبدا.

زۆرىنەى شت دئ ۋ بىروبومىك بى
كەلكى خواردن بى ۋ دارىكى جوانە
بۇ ئەساسى ناو مال بىكارى.
جوز المند: دىنكى نەرجىل.

الجزء: بورچىكە لە بورچەكانى ئاسمان.
الجزء: تاكى گويز ۋ جامىك ناو ۋ ئەو
ئەندازە ناوۋى رېبوار لەگەل خۇى
هەلى دەگرى بۇ پىويستى رىگا لە
كانىيەكەوۋە بۇ كانىياۋىكى تر ۋ
جۆرىكە لە ترى زەردە كە پىگەى
زۆر زەرد دەى.

الجيز: قەراخى شىو ۋ شوپنى قەومو
زىدو نىشتەمانىان ۋ دەگوترى: (نزلنا
جيز بى فلان).

الجزء: ئەو بىرە ناوۋىيە رېبوار لە
قۇناغىكەوۋە لەگەل خۇى دىبى تا
دەگاتە قۇناغىكى تر پان كانىياو
بىرە ناۋىكى تر، (ك: جيز و جيز).

المجاز: شوپنى تىپەر بوون ۋ (المجاز فى
الكلام) ئەومىيە لە ماناى خۇى
لايدابى وشەكە بۇ ماناىەكى تر
بەكار ھېنرابى.

مجازة النهر: بەردى سەر رويار.
أرض جازة: زەوىيەك دارى گوتىزى
زۆرى لى بى.

المجيز: سەرپەرشتىار، ۋەكوو ۋەلىو
ۋەمى ۋ مامۇستايەك ئىجازەبدا بە
قوتابىيەكەى.

جاس جوسا و جوسانا: رارا بوو، ھاموشۇى
بەناودا كىرد، پىيدا بلاو بوونەوۋە ۋ

دەگوترى: (جاسوا خلال الديار)
بەناو كۆلان ۋ ھۆبەو خىلەكاندا
بلاو بوونەوۋە بە مەبەستى تىكدان ۋ
شىواندىنى ۋلاتو تالانكردى.

جاس الحارس و غيره: ھەرەسەكە بەشەو
بەناو مالىەكاندا گەرا.

جاس الشئى: وپستى وردە وردە شتەكە
بە دەست بېنى ۋ پى لىنا.

اجناس: ھاتۇچۇى كىرد.

الجرست: بالەخانەى بچوك ۋ قەلاو
شورا.

جاش جرشا: ھەموو شەو نەوۋەستاو رۇى.

تېرش الليل: بەشنىك لە شەو رۇى.

تېرش فلان: فلانكەس كەمىك لاواز بوو.

الجوش: سىنگ ۋ ناوۋەراست ۋ بەشى زۆرى
شەو.

الجوش: سىنگ.

الجوشن: سىنگ، زى، (ك: جواشن).

جاع جوعا و جوعا و جماعة: برسى بوو ۋ

(تجموع الحرة ولا تاكل بشديها) بە

كەسىك دەگوترى خۇ بپارېزى لە

كارى سوكانەو نىشى نالەبار.

جاع الحى: زىندەوۋەرەكە ناو سكى بەتال

بوو، لە پەندى پىشىناندا ھاتوۋە

دەلى: (بطن جاع ووجه مدهون)

سكى برسى ۋ دەمو چاۋى ئاراپشكراو

ۋ بەكەسىك دەگوترى: بە درۇ خۇ

بە تىرو تەسەل نىشان بدا، لە

پەندى كوردى دا دەلى: (سك لە

برسا قۆرەى دئو كراس له بهرا
خشەى دئ).

جائع القدر: برسى و ههزار، (ك: جيا ع
و جَوْع و جَوْع) ه (هر جَوْعان وهى
جوعى)، (ك: جيا ع و جيا عى).

أجاعه: خۆراكى ئى قەدەغە كرد ه
ناچارى برسيابهتى كرد.

جوعه: به مانا (أجاعه) دئ ه له پەندى
پيشيناندا هاتوو: (جَوْع كَلْبِكَ
يَتَبَعُكَ): سهگه كهت برسى بكه
شوینت دهكهوئ.

تَجَوَّع: به نهقهست خۆى به برسى
كردن دا پان خۆى برسى كرد ه
دهگوترى: (تَجَوَّع للداء): خۆت
برى بكه بۆ دهرمان خواردن.

استَجَاع: سات دوا سات خهريكى
خواردن بوو هه ميشه دهى دهجولا.
الجوع: برسيهتى ه خالى بوونى گهده له
خواردمههنى.

المَجَاعَة: سالى بى بارانى و قات و قرى،
(ك: مجائع).

المَجْرُوعَة: به مانا (المَجَاعَة) دئ.

المَجْرُوعَة: به مانا (المَجَاعَة) دئ.

جاءه جَوْأ: لهناو سكى دا، ناو سكى
ههنگاوت.

جاف الصيد: ناو سكى نيچيرهكهى ههنگاوت
گوللهكه چووو ناو سكييهووو نه
دهواو ديوى نهكرد ه ههروا دهگوتري:
(جاف فلاناً بطعنة، و جالت الطعنة

فلاناً): سهره رمبيكى بهورگى فلاندا
كرد ه له ههديندا هاتوو: (لئ
الجافة لث الدينة).

جاف الدواء فلاناً: دهرمانكه چووو ناو
سكى فلانكه سهوه.

جَوَفَ جَوْأ: ناوسكى ههبوو ه ناوسكى خالى
بوو ه سكى گهوره بوو ه (هر أَجَوَفَ
وهى جرفاء)، (ك: جوف، و جوفان).

أجاءه الطعنة وبها: به زهبركه ناوسكى
بى ههنگاوت.

أجاف الباب: دهرگاكهى پيوه دايهوه ه
چووو ناو خانوووهكهوهو دهرگاكهى
پيوه دايهوه.

جَوَفَ الشئى: شتهكهى ناو كلوز كرد.

جَوَفَ الصيْد: تيرهكهى لهناو جهركى
نيچيرهكه دا ناوسكى ههنگاوت.

إجتأه: چووو ناو بوشايى جهستهيهوه.

تَجَوَّع: بۆ موطاومعهى (جَوَّه) هاتوو.

تَجَوَّعَ الشئى: چووو ناو كلوزايى
جهستهيهوه.

استَجَاف: بهر فراوان بوو.

استَجَافَ الشئى: شتهكه هاته دهستى
به كلوزى.

استَجَوَّع: به مانا (استَجَاف) دئ.

الأجوفان: گهدهو شهرمگا.

التجريف: نهو بوشاييهيه دهكهوئته
ناو شتهوه.

التجريف البريتولى: بوشايى ناو سكه،
دهوره دراوه به پهردميهكى لووسى

وَمَا كَ رِيحُ لَهْ كَانِي لَهْ نَاو خُو
گرتوون ۵ ههروا ناوه بُو دپوی
ناووهوی دیواری گهده، (ك: نجاړیف) ۵.
الْجَانَف: رَهگێكه به باسكو قوئی
ئادهمیزاددا دمروا تا دهگاته
غوضرونی شان.

الْجَانَفَة: عهیبی گهوره.
الْجِرَاف: نهخووشی سكهوونه كه
هۆكارهكهی نهزاندری، به زوری
توشی پیاوی به سالاچوو دهبی.
الْجَوَافَة: جَوَوه ماسیهكه، گۆشتهكهی زۆر
باش نییه ۵ له حهدهشی مالیكد
هاتوووه دمهرموی: (اكلت رغیفاً
وَرَأْسُ جُرَافَةٍ لَعَلِّي الْبَدْنِ الْعَفَاء) ۵
جۆرێكێشه له سیوه ئهمریکی، یان
میوهیهكه له سیوی ئهمریکی دهجی.
الْجَوَفُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ: كلۆرایی و ناوسکیهتی
۵ كه جاری و ههیه پهره جاری و
ههیه خالییه، (ك: أجواف) ۵.

الْجَوَفُ مِنَ اللَّيْلِ: سییهکی کۆتایی شهو.
الْجَوَفُ مِنَ الْأَرْضِ: ناوسکی زهوی، چائی
قول و پان، شیوو دۆل.
الْمَجْرُوفُ: زۆر کلۆر ۵ به پیاوی
ترسنۆکیش دهگوتری ۵ لهم رووهوه
كه دلی نیه دلی مردوه.

جَوَقَ جَرَقًا: ملی ئهستور بوو.
جَوَقَ الرَّجُلُ: دهم و چاوی خوار بوو (هر
اجوق و هی جوقاء)، (ك: جوق).
جَوَقَ الْقَوْمُ عَلَيْهِ: قهومهكه دهنگیان

بهسهردا بهرز كردهوه و ههیهكه
لهلای خوێهوه دهبه پاند بهسهریا.
جَوَقَ الْقَوْمُ: قهومهكهی كۆكردهوه.
تَجَرَّقَ: بُو موطاومعهی (جَوَقَه) هاتوووه.
تَجَرَّقَ لَان: كۆمه ئێکی خهك
كۆكردهوه.

الْجَوَقُ: كۆمه ئێك له ئادهمیزاد ۵ ههر
كۆمه له خهكێك كۆ ببنهوه بُو
یهك مهبهست، (ك: أجواق) ۵.
الْمَجْرَقَةُ: بهمانا (الجوق) دی.
الْمَجْرَقُ: ئهوهیه كاكیلهكانی خواربنو
له ئاستی یهك نهبن.
جَالُ الرَّابِ جَوْلًا وَجَوْلَةً وَجَوْلًا:
تهپ و تۆز بهرز بووهوه ۵ له پهندی
پیشیناندا هاتوووه دهلی: (للباطل جَوْلَةٌ
لَمْ يَضْمَحِل).

جَالُ النِّطَاقِ: پشتینهكهی دهجولتی،
دهخزێ لهبهر گهورهیی و پانی.
جَالٌ فِي الْأَرْضِ: به زهویدا سوپایهوه بهبی
ئهوهی له شوێنێك نیشهتهجی بی.
جَالُ الْقَوْمِ فِي الْحَرْبِ جَوْلَةً: قهومهكه له
شهردا پاشه كشهیان كردو پاشان
هێرشیان بردهوه.

جَالٌ بِسَيْفِهِ: شمێرمهكهی ههلسوپاندو به
دهوری خۆیدا خولی دا.
جَالُ الْأَمْرِ فِي نَفْسِهِ: كارهكه سهقامگیر
نهبوو، له دلیا هاتو چوو.
جَالُ الشَّيْءِ مِنْ غَيْرِهِ: شتهكهی ههلبژارد.
أَجَالُهُ وَبِهِ: وای لێكرد بیو بجی.

أَجَالُ الْقَوْمِ الرَّأْيَ لَيْمًا بَيْنَهُمْ: خه لکه که
له ناو خویندا بۆچونه که یان لیک
دایه وهو چه ندو چونیان تیدا کرد ۵
دمگوترئ: (أَجَلَ جَائِلَتُكَ): کاری خۆت
بکه و گوی به کهس مه ده، پارا مه به.

جاوله: به رنگاری بووه و دهری کرد.
جَرَلَ الْبِلَادَ رَفِيهَا تَهْيِلًا: زور به ناو
ولتدا هاتو چۆی کرد.

اجتال في البلاد: به مانا (جَوَلَ) دئ.
اجتال من الشيء: لهو شته ههلی بژارد.
اجْتَالَ الْقَوْمَ: قه و مه که ی له رێبازی
خوین لادا، له بیرو بۆچونه که یان
ههلی گیرانه وه.

اجتال الشيطان فلاناً: شهیتان سوکا به متی
به فلان کردو له رێبازه که ی
هه لیداشتو خسته به سهر رێبازی
گلای خۆی ۵ له چه دیشدا هاتووه
دمه فرموی: (اني خلقت عبادي حنفاء
فاجتالم الشيطان).

إنْجَالَ التَّابُ: گۆ و خۆل به رز بووه وه.
إنْجَال في البلاد: به مانا (جَوَلَ) دئ.
تجاوزوا في الحرب: له شهردا په کتریان
هینا و بردو لیکیان دا.
استجاله الشيطان: به مانا (اجتاله) دئ.
استجال الريح السحاب: بایه که هه وره که ی
راداو بردی بۆ شوینیکی تر.
استجال فلان السحاب: فلان کهس هه وره که ی
بینی با رایده داو دپهینا و دهیبرد.

الجال: قه راخی بیر، قه راخی شیو ۵

عزمهت و سوربوون له سهر شت.
جُرَال: نه خۆشییه که توشی ئاده میزاد
دمبی بریتییسه له وهی له کاتی
نووستندا دمروا جم و جوڵ دمکا.
الْجَوْلُ: نهو شته به با ههلی دهگری
له سهر رووی زهوی له گۆ و خۆل و
زیخ و بهرد ۵ دهسته سه ربازی زور ۵
جه لیه به ئاژه لی زور ۵ به ردی زلی
بنکی بیر که به ناغهی دیواری
بیرمه که ی له سهر هه لده چنדרئ ۵
عمقل و ناومز، (ك: أجال) ه.

الْجَوْلَانُ: نهو پوش و په لاش و زیخ و
خشت و خۆله به که با هه لیده گری
بۆ چهوا.

الجَوْلَانِي: (يوم جولاني): رۆژیکی زور
تهپ و تۆزاویه ۵ (رجل جولاني):
پیاویکه خێرو بیتری بۆ هه موو
که سه به خشش و ده سه ندهی نزیک و
دوری گرت هه وه.

الْجَوَالَةُ: پێرێکی وهرزskarن، به پێ
به ناو ولتدا ده گهرن.
الْجَوِيلُ: نهو پوش و په لاش و گه لاو
خشت و خۆله به که با ههلی دهگری.
الْمَجَالُ: شوینی هاتوچۆ، شوینیک
جینگای شتی تری تیدا بێته وه.

المَجُولُ: کراسیکه له ماله وه له بهر دهگری،
وه کوو بیجامه و جزدا شه ۵ له
چه دیش عانی شه دا هاتووه دمه فرموی:
﴿كان النبي (ص) اذا دخل علينا لیس
مَجُولًا﴾ ۵ هه روا ناوه بۆ پارچه

الْجَوْنَةُ: خۆر.

الْجُونَةُ: رمش ۵ گردوئسکه ۵

هه مبانچوکه په کی خړو که وانه پیه

چه رمی تیوه دمپنچری، عه تار باشی

عه ترمه گانی تیدا هه لده گری ۵ دمر باره ی

صیفه تی پیغه مبه ر (د.خ) گوتراوه:

(لوجدت لیده بزدا ورېحا کالما اخرجها

من جونة العطار)، (ك: جُون).

الْجُونِي: رمش ۵ جوړیكه له بالنده ی

هه تی بهر ورگو باله گانیان رمش.

جَاهَ فَلَانًا بِمَكْرُوهِ جَوْماً: به خرابه کاری

بهره نگاری فلان بووه.

تَجَرَّةُ فَلَانٍ: هه ولی پلهو پایه ی دا.

الْجَاهُ: پلهو پایه ریژداری.

الْجَاهَةُ: به مانا (الجاه) دی.

الْجَوْهَرُ: حه قیقه ت، کرؤك، خودی شت.

الْجَوْهَرُ مِنَ الْأَخْبَارِ: هه رشتیك شتیکی

به سوودی لی په یدا بی ۵ شتی

به نرخ که دهنکه گه وهه ری لی

دروست بکری ۵ له زاراوه ی

فه لسه فهدا جه وهه ر شتیكه خوی

خوی راده گری، بهرام به ره گه ی پی

دهگوتری: (عه رمض) که

دیارد میه که به شتی تروه ده وهستی،

تاکه که ی (جوهرة)، (ك: جواهر).

الْجَوْهَرِي: نه وکه سه ی جه وهه ر دروست

دهکا ۵ جه وهه ر فروش.

جَوِيَّ فَلَانٍ جَوِيَّ: فلان سنگی نه خوش بوو

۵ سنگی تهنگ بوو ۵ نه خوشیبه که ی

قوماشیکی سپی ده خریته سهر

دمستی نهو پیاوه ی قومار چیه کان

قودا حه گانی دهمه نی له کاتی

کؤبون هه دا ۵ مه ته ل ۵ دهره می

ساغ و بی غه ش ۵ زیو ۵ وینه ی مانگ

له زیو دابریژری و بخریته ریژی

ملوانکه وه ۵ که ره کیوی، (ك: مَجَالِل).

الْجَوَالِيْق: جه وائل ۵ شتیكه له خوری و موو

دروست ده گری و شتی تیده گری

وه کوو گوینی و خه رار، (ك: جَوَالِيْق

و جوالیق) ه.

جَامَ جَوْماً: داوای شتیکی کرد، خیری

یان شه ری.

الْجَامُ: په رداخ بؤ شت تیدا خواردنه وه له

زیو دروست ده گری یان له شتی تر

به زوری بؤ پیاله ی مه یخواردنه وه

به کاردی ۵ دهگوتری: (صَبَّ عَلَيْهِ

جام غضبه): رفی خوی به سه ردا

رشت، (ك: جامات، أجوام، جوم) ه.

الْجَامَةُ: به مانا (الجام) دی.

الْجَوْمُ: چاودپری کارو شوانی شت ۵

که په ک شتیان هه بی.

جَانِ جَوْنًا وَجَوْنَةً: رمش داگیرسا ۵ تاریک

بوو.

الْجَوْنُ: رمش، سپی، بؤ هه ردو مانا که

به کاردی ۵ هه روا بؤ مانای روناکی،

تاریکی یان بؤ رهنگیکی رمش رهنکی

سوری تیکه ل بی ۵ قه راخه گانی

قه وس، که پییان دهگوتری: (جَوْنَان).

الْجَوْنَاءُ: خۆر، مه نه جال، حوشتی رمش.

درېزهی کښا ۵ خوښه ویستېیه کهی بهیږ بوو.

جَوَى الماء: ناوکه گؤړاو بونی کرد ۵ له هدیښی په نجوج و مهنجوجدا هاتوو دهلی: (لتجوى الأرض من کتھم): زهوی به بؤگه نیان پرېوو. جَوَى الْبَلَدِ ومنه وعنه: ناوو ههوی ولاته کهی پی نه کهوت، پیی ناخوښ بوو.

جاری الإبل وبها: حوشر مکانی بانگ کردن بؤ سهر ناو.

جَوَى السقاء وغره: کونده کهی پینه کرد. اجترى الطعام: خوړاکه کهی به لاوه ناخوښ بوو رمتی کردهوه.

اجترى البلد: مانه وهی لهو ولاته دا به لاوه ناخوښ بوو ۵ له هدیښی عوره پنه دا هاتوو: (قدموا المدينة فاجتروها) ۵ دهگوتری: (اجترى القرم): رقی له قه ومه که هه لسا.

استجوى البلد: به مانا (اجتراه) دی. الاجراء: دۆل و شیوی پان و پوپ ۵ پانتایی و به تالایی نیوان خانوگان ۵ لهو شتهی دخریته ژر مهنجه لهوه دواى داگرتنی له سهر ناگر بؤنه وهی نهو گهرمبییه زیان به ژر خوښه وه نه که پهنی.

الجو: بؤشایی نیوان ناسمان و زهوی نزمایی دهشتایه کان.

جو کل شی: ناووهی شته که، (ك: جواء وأجواء).

الجوة من كل شين: ناووهی شته که یه ۵ پارچه زهوییه ک که دهمازی پته وو بهرده زپوئی تیدابن.

الجوة: پینهی کونده و مهشکه ۵ کون له کپو و شتی تر.

جوانی: ناووهه پېچه وانهی (برانی) واته: دهرگی ۵ له هدیښه کهی سه لاندا هاتوو دهلی: (ان لكل امرئى جوانياً وبرائياً فمن اصلح جوانیه اصلح الله برانیه).

جاء جئاً وجئاً وجئاً: هات ۵ دهگوتری: (جاء وجاء اليه وجاء به) هاته لای، هیئیای.

جاء الغيث: باران بارى.

جاء الأمر: کاره که رویدا، هات ۵ چه سپا.

جاء الأمر: کاره کهی کرد.

جاءاً فلاناً فجاءاً: له هاتندا پيش فلانکس کهوت.

اجاء فلاناً الى كذا: ناچارى کرد فلان

هانا بؤ نه وشته بهرئ ۵ له قورناندا

هاتوو دمه رموی: ﴿فَاجَاءَهَا

الْمَخَاضُ إِلَى جِذْعِ النَّخْلَةِ﴾ ۵ له

پهندي پتشیناندا هاتوو دهلی:

(شراً اجاءك الى محبة عرقرب):

تهنگانه یه ک پالی بهتوو ناوه بؤ

مؤخی دهمازی پازنه پی ۵ به که سیک

دهگوتری: زور پیداویستی هه بی.

اجاءت المرأة لربها على خديها:

نافرته که سهر پؤشه کهی خسته

سهر دوو کوئمی.

أَجَا النَّعْلُ: پیلاوه که ی به چهرمی
 باریک به (سیرمه) دوریه وه.
 جَايَا، جَايَا وَجِيَاءُ: له زور هاتندا پيشی
 که وت ه هاتنه که ی له که ل هاتنی
 نه و دابوو.
 جَايَا فَلَاتَا: روبه پوی فلانکه س بؤوو
 به لای دا تپه پری.
 جَيَّا الْقَرْيَةَ: کونده که یان مهشکه که ی
 به سیرمه چهرم دوریه وه.
 الْجَايَةُ: نهو کیم و زوخواویه له برین دئ.
 الْجِيَاءُ: نهو شته به تهخته دار به ردی
 تهخت و شتی وا که مه نجه لی له سهر
 ناگر داگیرای ده خرته سهر تا
 ژیرخوی نه سوتینی.
 الْجِيَاءُ: به مانا (الجیاء) دئ.
 الْجِيئةُ: کیم و زوخواوی له برین دئ ه
 پارچه به که له ژیر پیلاو ددرئ ه
 تیلمه چهرمی که شتی پی
 دمدوریتته وه.
 جِيئةُ البطن: خوار ناوک، نیوان ناوک و بهر.
 الْجِيئةُ: شیوه هاتن ه ده گوتری: (جیتنا
 جیئة مبارکه).
 جَابَ الْقَمِيصَ وَغَرَهُ: گیرفانی بؤ کراسه که
 یان که و او چاکه ته که کرد.
 جَبَبَ الْقَمِيصَ: گیرفانی بؤ کراسه که کرد.
 جَبَبَ الْقَمِيصَ: نهو کونه به له کاتی له بهر
 کردنی کراسه که دا سه ری تیرو
 ده که ی، (ک: جیرب و اجیاب) ه ه
 له فورناندا هاتوو ده فهرموی:

﴿وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ﴾.
 ناصح الجیب: نه مین و ده ست پاک.
 جِيبُ الْأَرْضِ: شوینی چونه ناو زهوییه که
 ه (جیب الثوب) گیرفان.
 جَيْدٌ يَجِيدُ يَجَادُ جَيْدًا: گهردنی دریز بوو
 جوان بوو (هر أجيد وهي جَيِّدَاءُ).
 الْجَيْدُ: گهردن، لای پیشه وه ی شوینی
 ملوانکه تیکردنی.
 جَيَّرَ يَجِيرُ جَيْرًا: کورته بالابوو قه مبور
 بوو.
 جَيْرُهُ: چهوری کرد به ماده ی جیر.
 جَيْرَ الْخَوْضِ: حه وزه که ی قول کرد.
 الْجَائِرُ: گهرماییه که له قورگو و سنگدا
 پهیدا ده بی به هو ی رق هه لسانه وه
 یان برسییه تی.
 جَيْرٍ: پیتی وه لامه به مانا به لی دئ ه
 سوینده و به مانا (حه قه) دئ.
 الْجَيْرُ: ماده ی کی سپیه له به ردی جیری
 به ره م ده هیندرئ که به ناگر
 ده خرته به به کی زور گهرمه وه ه
 دواپی به ناو سارد ده کریتته وه.
 الْجَيَّارُ: به مانا (الجائر) دئ ه دروستکه ری
 جیری یان فروشیاری.
 جَاشَ الْمَاءُ جِشًا وَجِشًا: ناوه که
 هه لقلو و فیقه ی کرد ره وان بوو.
 جَاشَ الْبَحْرُ: ده ریا که وته شه پولدان و
 که س نه پویرا سواری بی.
 جَاشَ بِالْأَمْوَاجِ: به شه پوله کانی که وته
 جم و جون.

جاش الرادي: ناوی روبارمه که بهرز
بووده وه.

جاش المیزاب: پلوسکه که ناوی ئی هه لپژاو
رموان بوو.

جاش العين: چاو فرمیسی هه لومراند.
جاش الفرس: نه سپه که که وته جه وه لان
کاتی که ناو زهنگی ئیدرا.

جاش القدر: مه نجه نه که کوئی و که وته
قلبه قلب.

جاشت الحرب بینهم: شه پ له نیوانیان دا
به رپا بوو ه له هه دیشتا هاتوو
دمه رموی: (ستکون لته لا یهدا منها
جانب الا جاش جانب).

جاش نفسه: هیلنجی هاتنی و خه ریک بوو
وه رشی ه دلی که وته ترپه ترپ له
ترسان یا له هه هه تان ه له
هه دیشتا هاتوو دمه رموی: (وكان
نفسی جاشت).

جاش نفس الجبان: دلی ترسنوک،
راچه کاو ویستی هه لپی.

جاش الصدر: سنگی له رقو توپه بووندا
کوئی و که هفی ده چاند.

جاش الهم في صدره واليه نفسه: دلی وای
بو چوو داوای شتیکی ئی ده کاو کاری
پییه تی.

تجیشت نفسه: هیلنجی هاتنی و خه ریک
بوو وه رشی ه له هه دیشت دا هاتوو

دهلج: (جاءوا بلحم لتجیشت أنفس
أصحابه).

استجاشت القدر: به مانا (جاشت) دی.
استجاش فلاناً: داوای سوپای لیکرد ه
له هه دیشتی عامیری کوپی
فوهه پیردا هاتوو دهلج: (فاستجاش
عمر بن الطفيل).

الجیش: سوپا، کومه ئیک خه لک له شه پدا.
الجیشان: هیزو که نجیه تی.

جاض جیضاً: به فیزو خو بادانه وه رویش
ه ده کوتری: (جاض في مشيته).

جاض عن الشيء: له شته که لایداو کلا
بوو.

جاض في القتال: له شه پدا هه لات ه (هر
جائض وجیاض).

جایضهم: شانازی به سه ره وه کردن.

جیض عن الشيء: به مانا (جاض) دی.

الجیضی: رویشتی که خو بادان و فیزی
پیوه دیاره.

جالت المیئة: مردوه که بوئی کرد.

جیفت المیئة: به مانا (جالت) دی ه له

هه دیشتی به دردا هاتوو دمه رموی:

(اَتَكَلَّمُ اَناساً جِيفُوا؟)

جافی فلان: فلان که س ترسا.

جاف فلاناً: له فلان که سی دا.

اجتافت المیئة: به مانا (جالت) دی.

الجالت المیئة: به مانا (جالت) دی.

الجيفة: جهستهی مردو کاتئ بۆگهن دهکا.

ماومهکی زۆر له ئاودا دهکوئیندرئ.
جیم جیم: نووسی.

الجیل: نهتهوه، رهگهزی ئادهمیزاد،
چینیک له ئادهمیزاد.

الجیم: بیتیکه له بیتهکانی هيجا ههروا
ناوه بۆ خوشتری هارو سهركهش،
(ك: أجيام، جيمان).

الجیل: چهرخیکی رۆژگار ه سێیهکی
چهرخیک که خهڵکی تیدا دهژیا،
(ك: أجيال).

الجيولوجيا: زانیارییهکه باسی زهوی دهکا
له روی دروستبونییهوه نهوشتانهی
کاریان تیکردوهو نهو قوناغانهی
پێیاندا تێپهړیه.

الجيالاتین: مادهیهکی شیوه لینهو شت
بهیهکهوه دهنووسین و له ئاودا
ناتویتهوه، له ئیسقانی زیندهوهرو
شتی تر دهردههیندرئ پاش نهوهی

الحاء: پیتی شه شه مه له ریزی هیجادا، شوینی
ناورپاستی قورگهو لهوئوه دیتهدمر.

حاحاً بالحمار: گویند ریزه که ی هه لنا بۆ
خیرا رۆیشتن به دهنگی (حه نهحه)
به زۆری سووکی تیدا دهکریو
دهگوتری: (حاح).

حَبَّ الإنسان والشَّيْءُ حُبًّا: ئاده میزاده که
یان شته که خوشه ویست بوو.

حَبَّ فلاناً: فلان که سی خوش ویست ه
دهگوتری: (حَبَّیتَ الی): لای من
خوشه ویست بووی ه دهگوتری:
(مَأْ حَبُّهُ الی): له یواری مه دحو
سه رسورماندا.

أَحَبُّ فلاناً: فلان که سی خوش ویست.
أَحَبُّ الزَّرْعُ وَالْبُ: کشتو کاله که بوو به
خاوهن دانو توێکل.

حَابُهُ حَابَةٌ وَحَبَابُ: خوشی ویستو
دۆستایه تی له گهل دا کرد.

حَبَّبَ الزَّرْعُ: دانه ویله که ی دهرکه وت.
حَبَّبَ الشَّيْءُ الیه: شته که ی وا لی کرد
خوشی بوئ له قورئاندا هاتوو:
﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ﴾.

حَبَّبَ السَّقَاءُ وَغَرَهُ: کونده که ی پرکرد له
ئاوو تاوه کوو کوپه ی ئی هات.

حَبَّبَ الدَّوَاءَ وَغَرَهُ: دهرمانه که ی وه کوو
حبه لی کرد.

تَحَابُّوا: خه لکه که په کتریان خوش ویست
ه له حه دیتدا هاتوو: (تَهَادَرُوا
تَحَابُّوا).

تَحَبَّبَ الیه: خوشی ویستو
خوشه ویستی خوی بۆ دهربری.
تَحَبَّبَ الْمَاءُ وَغَرَهُ: له سه ر ئاوه که بلق
په یدایوو.

تَحَبَّبَ السَّقَاءُ وَغَرَهُ: کونده که پرپوو له
ئاو وه کوو کوپه راوه ستا.

الْحَبَابُ: نه و هاوێژ راوه یه له نزیک
هه دههف ده که وئ و نای
ههنگیوئ ه دهگوتری: (سه م حاب)
و (کرة حابّة)، (ک: حَوَابٌ) ه.

الْحَبَابُ: چه ند ریگایه کن له سه ر روبه ری
ئاو په یداده بن به هوئ زهختی با ه
دهگوتری: (طفا الْحَبَابُ عَلَى الشَّرَابِ):
بلقه کان وه کوو دهنکه مرواری به سه ر
شه رابه که وه دهرکه وتن.

الْحَبَابُ: شه ونم که ده که ویته سه ر گون و گیا.
الْحَبُّ: دانه ویله که له ناو گون و
توێکله که دایه، وه کوو دهنکه گهنم و
دهنکه جو هه رشتیک له شیوه ی
دهنکه دانه ویله دا بن، وه کوو دهنکی
ته سبیح و دلۆپه باران و دهنکه
ته رزه.

الْحُبُّ: خوشه ویستی؛ به لای

فەپلەسوفەكانەو ۋارەزۋى ئادەمىزادە
بۇ ئادەمىزادىكى تەرىپان بۇشتى تەرى
بەنرەخو بە سوود ۋ ھەروا ناو ۋ بۇ
مەركانەو گۈزەو كۈپەى ناو، (ك):
أحباب حَبِيبَةٍ رَحَابٍ ۋ.

الحَبِيبُ: خۇشەويستو دىلۋوز سۆزدار، (ك):
أحباب رَحِبان رَحِيبَةٍ دىنكە تۇمى
گياو گز ۋ پاقلى كىۋى كە بەكەلكى
بىزىو دى ۋ گوارەى يەك گز.

الحَبِيبُ: بەمانا (الحباب) دى ۋ ددانى وردو
رەك ۋ جوانى وەكوو دىنكە مروارى.
الْحَبِيبَةُ: تاكى كۋى (الحب) ۋ ھەروا
بەمانا بەشەك لە شت دى ۋ كە
بۇكىش بگوتى: مەبەست كىشى
دوو دىنكە جۋى مامناو ۋەندىيە.

حَبِيبَةُ الْقَلْبِ: ناخى دل ۋ دىروون.
الْحَبِيبَةُ: دانەۋىلەى رووەكى كىۋى ۋ لە
جەدىشدا ھاتوو ۋەفەر موى:
(لَيَخْرُجُونَ مِنَ النَّارِ لَيْتَنُتُونَ كَمَا تَنُتُونَ
الْحَبِيبَةُ فِي حَمِيلِ السَّيْلِ).

الْمَحَبَّةُ: ئارەزۋى شتى دىلخۇشكەر.
الْمُسْتَحَبُّ: ئەو شتەى شەرى بە
پەسەندى بىزانى ۋ واجبى نەكردى.
حَبْدًا: ئوسلوپىكە بۇ مەدح بەكار
دەھىندى.

حَبْدًا فَلَانًا: بە فلان كەسى گوت: (حَبْدًا)
(حَبْدًا الامر) مەدحى كرد.
حَبَّتْ الْجِسْمُ: جەستەكە لاوازىبوو كىشى
سووك بوو.

الْحَبَاتُ وَالْحَبْرُ: كورتە بالا، كۈلە بىنە،
(ك): حَبَاتٍ ۋ.

تَحَبَّجَرَتِ الْأَمْعَاءُ: رىخۇلەكان پىكىدا
نووسان.

حَبَّحَبَ: بەھۋى بەد خۇراكىيەو ۋ لاوازو
كزىبوو.

حَبَّحَبَ الْمَاءُ: ئاۋەكە كەم كەم ھاتە
خوارەو.

الْحَبَابُ: مېشىكە بەشەو دىھىرئى كلكى
دەدرەۋىشپەو.

نَارُ الْحَبَابِ: ئەو پېرىشكە ئاگرانەن كە
لە جەۋادا بەھۋى لىك كەۋتنى
بەردو شتى ۋاۋە پەيدا دىيى.

أَمْ حَبَابٍ: دىمبايىكە ۋەكوو (كۈللە
پىچكۈلە) رەنگاۋ رەنگە.

الْحَبِيبُ: كورتە بالا كۈلە بىنە ۋ روەكىكە لە
پېرى كۈلەكە بەرەكەى لە ۋلاتى مىصر
پىنى دىگوتى: (بطيخ) لە عىراق پىنى
دەللىن: (الرقى) واتە: شوتى.

حَبْرًا حَبْرًا: كەپىف خۇش كرد، نازو
نىيەمەتى بەسەردا رشت ۋ لە
قورئاندا ھاتوو: ﴿ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ
وَأَزْوَاجُكُمْ كَحَبْرٍ وَحْدٍ﴾.

حَبْرُ الثَّرَدِ: بورەكەى پەراۋىز چىن كردو
رازاندىيەو.

حَبْرٌ حَبْرًا: كەپىف خۇش بوو، گەشاپەو.
حَبْرُ الْأَرْضِ: زەۋىيەكە گياو گزى زۇرىبوو،
زەۋىيەكە بە گيا داپۇشرا.
حَبْرُ الْجُرْحِ: بىرەنەكە چاك بوۋە نازارى ماۋە.

حَبْرَ الْأَسْنَانِ: ددانه‌کان زمره‌ی بوون.

أَحْبَرَتِ الْأَرْضُ: به‌مانا (حَبْرَتٌ) دئ.

أَحْبَرُ فَلَانًا: فلان‌کس که یف خوش کرد.

أَحْبَرَتِ الضَّرْبَةُ جِلْدًا: لیدانه‌که شوینه‌واری

خوی به پیستییه‌وه هیشته‌وه.

حَبْرَةٌ: به‌مانا (حَبْرَةٌ) دئ.

حَبْرَ الشَّيْءِ: شته‌که‌ی رازنده‌وه، جوانی

کرد ۵ ده‌گوترئ:

حَبْرَ الشَّعْرِ وَالْكَلامِ وَالْخَطِّ: شیعو

قسه‌کان و خه‌ته‌که‌ی رازنده‌وه وای

لی‌کرد گوی له‌بیستنی و چاو

له‌سه‌یرکردنی تیرنه‌بن.

حَبْرَ الدَّوَاةِ: قوتوه‌که‌ی پرکرد له

مه‌ره‌که‌ب.

حَبْرَ الْكِتَابِ: کتبییه‌که‌ی نووسیه‌وه.

حَبْرَ الرَّسْمِ: به‌مه‌ره‌که‌ب وینه‌که‌ی دیاری کرد.

الْحَبْرُ: کۆر و کۆبوونه‌وه‌ی خوشی و

رابواردن (ناپۆرا).

الْحَبَارُ: وشکه‌لبوونی پیستی ده‌ست

به‌هوی ئیش پی‌کردنه‌وه ۵

شوینه‌واری لیدان و داخ کردن و شتی

وا به‌سه‌ر پیسته‌وه.

الْحَبَارِيُّ: بالنده‌یه‌کی مل درێزه‌ره‌نگی

خاکییه‌وه‌کوو قاز ده‌چی دهن‌دۆکی

درێزه ۵ نیرو می و تاک و کۆ

هه‌موویان پێیان ده‌گوترئ: (حباری).

الْحَبْرُ: زانا و رۆشنیر، (ك: أخبار و حور).

الْحَبْرُ: به‌مانا (الْحَبْرُ) دئ ۵ مه‌ره‌که‌بی شت

پێ نووسین.

الْحَبْرَةُ: قوماشیکه له لۆکه‌یان له‌که‌تان

به‌ره‌هم ده‌هیندرئ خه‌ت‌ه‌ت بوو

کاتی خوی له‌ولاتی په‌مه‌ن دروست

کراوه ۵ چاره‌که‌و سه‌رپۆشیکی

دروستکراو له‌حه‌ریر بوو، ئافره‌ت

که‌له‌مال ده‌جوونه‌ده‌روه‌و سه‌رو

ملی خۆپانیان پێ داده‌پۆشی.

الْحَبْرَةُ: زه‌ردپییه‌که‌ ده‌که‌وێته‌سه‌ر ددان.

الْحَبْرُ: کراسی نه‌رم و نیانی گۆلگۆلاوی و

ره‌نگاو ره‌نگ.

الْمَحْبَرَةُ: شوشه‌ی مه‌ره‌که‌ب، (ك: محابر).

الْمَحْبَرُكِيُّ: ئاده‌میزادی پشت دریزی قاج

کورت.

حَبْسُهُ حَبْسًا: به‌ندیکرد، نه‌یهیشت بپروا

پهل بهاوی.

حَبْسُ الشَّيْءِ: نه‌و ماله‌ی نه‌و شته‌ی وه‌قف

کرد نه‌ده‌فرۆشرئ نه‌ده‌بیته‌مالی

میراتی، ته‌نها سوود له‌به‌روبوومه‌که‌ی

ده‌بیندرئ.

حَبْسُ الشَّيْءِ بِالشَّيْءِ: نه‌و شته‌ی به‌و شته‌

دابۆشی ۵ تییه‌وه‌پێچا.

أَحْبَسُهُ وَحْبَسُهُ: به‌مانا (حَبْسُهُ) دین.

إِحْتَبَسَ: نه‌یهیشت مه‌نعی کرد ۵ بۆ

مطاوه‌عی (حَبْسُهُ) دئ.

إِحْتَبَسَ الْإِنْسَانُ وَغَيْرَهُ: به‌مانا (حَبْسُهُ) دئ.

إِحْتَبَسَ لِفَانِ الشَّيْءِ: فلان‌کس

نه‌و شته‌ی تاپه‌ت کرد به‌خۆیه‌وه.

تَحَبَّسَ فِي الْكَلَامِ: له‌قسه‌کردن که‌وت،

له‌قسه‌کردن وه‌ستا.

تَحَبَّسَ عَلَى كَذَا: خوی له‌سه‌ر نه‌و شته‌

كۆنترۆلى رەۋانبون و گىرانەۋەى ئاۋ،
 غاز، نەۋتو ئەۋ جۆرە شتانە دەگا.
 حَبَشْ لَه حَبَشْ: بۆى كۆكردهۋە ۵
 دەگوتىرى: (حَبَشْ لاهلە) پىداۋىستى
 بۆ مال و مندالەكەى كۆكردهۋە.
 احْبَشْتِ المِراةُ بولدا: ئافرىتەكە
 منداللىكى قولە رەشى بوو.
 حَبَشْ لَه: بەمانا (حَبَشْ) دى.
 حَبَشْ الاشياءَ وحرها: شتەكانى
 كۆكردەۋە.
 احْبَشْ الشئى: شتەكەى كۆكردهۋە.
 تحَبَشْ القومُ: قەۋمەكە كۆبۈۋنەۋە ۵
 دەگوتىرى: (تَحَبَشْرا عليه).
 الاحْبَشْ: بەمانا (الحَبَشْ) دى، (ك):
 الاحابش'ە.
 الاخْبَرُشُ والاخْبَرُشَةُ: كۆمەلىك خەلك كەلە
 ھۆزۈ خېلى جيا جيا بن، (ك): احابش'ە.
 احابيش قريش: كۆمەلىك ئادەمىزادى
 قورەيش و كەنانە و خوزاعە كە
 لەلەي كىيۈى حوبشى كۆبۈۋنەۋە لە
 خوار مەككە و پەيمانىيان بەست دۇى
 پېغەمبەر و موسولمانەكان بىجەنگەن.
 الحَبَاشَةُ: ھەرشىك كۆكرابىتەۋە ۵
 كۆمەلىكى تىكەل و ھەمە جۆر لە
 ئادەمىزاد.
 الحَبَاشِيَةُ: ھەلۇ.
 الحَبَشْ: رەگەزلىكن لە ۋلاتى سۇدان ۵
 دانىشتۋانى ۋلاتى ھەبەشە ۵
 تاكەكەى (حَبَشِيُّ)، (ك): حَبَشَانْ.

تاپەت كىردو پىيەۋە ھەلەۋ گىربوو.
 الحابِسُ: شتىكە ۋەكۈۋ ھەۋز ئاۋى تىدا
 پەزمەندە دەكرى ۵ دەگوتىرى: (زق
 حابِس): كۈندەپەكە ئاۋى تىدا
 ھەلدەگىرى.
 كلاً حابِس: لەۋەرگاۋ ھاۋانىكە ئاۋەل
 تىيدا قەتەس دەمىنىۋ لىۋى
 دەرناجى.
 الحَبَاسَةُ: شتىكە لەشپەۋە ھەۋزدا ئاۋى
 تىدا پەزمەندە دەكرى.
 الحَبْسُ: پىرۋى سوپا.
 الحَبْسُ: بەندىخانە، شوۋنى تىدا
 بەندىكردى تاۋانبارو تۆمەتبار.
 الحَبْسُ: ئەۋشەپە دەخىتە نىۋ رىپرەۋى
 ئاۋەۋە بۆنەۋە بەربەستى بكا
 ۋەكۈۋ قىل.
 الماء الحَبْسُ: ئەۋ ئاۋەپە ئاۋى ترى
 نەپەتە سەرۋ زىادەنەكا.
 الحَبْسَةُ: قورساين و گرۋپەكە لەسەر
 زوبان خاۋەنەكەى ناتۋانىۋىستى
 خۋى دەرپىرى.
 الحَبْسُ: بەندىكراۋ، (ك): حَبْس'ە ۵
 (حَبْسَةُ) بۆ مېيىنە بەكاردى، (ك):
 حَبَالِس'ە.
 المَحْبَسُ: شوۋنى ئالقدانى ئاۋەل ۵
 پىشتىرى ۋلاخ، ئاغەل.
 المَحْبَسُ: بەمانا (المَحْبَسُ) دى ۵ ھەروا
 بەمانا چەرچەفى سەر دۆشەكى
 نوستن دى.
 مَحْبَسُ الماء: قىل و سەدادە كە

الْحَبَشَةُ: به مانا (الْحَبَشُ) دئ.

بلاد الحبشان: ولاتی نه ثیوبیا به له
روژه لاتئ نه فریقیا.

الْحَبَشِيَّةُ: نافرمتی چه به شی، میینه ی
(الْحَبَشِيَّةُ) به ده گوترئ: (روضه
حَبَشِيَّةُ): باخیکی سه وزو چرو پرو
به ده ماخ له سه وزیا نا رهش
هه لگه پراوه.

حَبَضُ السُّكَّرِ حَبْضًا: ژیهه که به توندی
دهر پری ورشهی هات، گیزهی کرد.
حَبَضُ بِالْوَكْرِ: به ژئ بولای خوی کیشی
کردو نه مجار به ره لای کرده وه
دهنگی لیوه هات.

حَبَضُ الْقَلْبِ والعرق: دل، یان ده مار
به به له لییداو پاشان هیدی بووه.
حَبَضُ الشَّيْءِ حَبْضًا: شته که که می کرد.
حَبَضُ السَّهْمِ: تیره که سه ری کردو
هه ده فیه که نه هه نگاوت.

حَبَضُ الْأَمْرِ: کاره که پوچه دل بووه به سه ر
چوو ده گوترئ: (حَبَضُ حَقَّةُ):
مافی پېشیل گرا.

حَبَضُ فَلَانٍ: پیچه وانه ی نه وه ی که گومانی
لیده کرا هه لئو که وتی کرد هیچ
خیرو بیریکئی لی هه لئه ومری ده
چروک بوو.

حَبِضُ الشَّيْءِ أَوْ السَّهْمِ أَوْ الْعِرْقِ حَبْضًا:
به مانا (حَبْضُ) دئ.

أَحْبَضُ الرَّامِي السَّهْمِ: تیر هاوژده که
تیره که ی بلند هاویشو سه ری کرد.

أَحْبَضُ الْبُئْرِ: هه موو ناوی بیره که ی
هه لئینجاو هیچی تئیدا نه هیشته.

أَحْبَضُ الْحَقِّ: چه فیه که ی پوچانده وه،
چه قی به فیر ودا.

الْحَبَاضُ: زمعیضی و لاوازی.

الْحَبْضُ: دهنگی کزو نزم ده باقی مانده ی ژیان
ده گوترئ: (ما به حَبْضُ وَلَا نَبْضُ) نه
نوزه ی دئ نه جولهی ماوه.

الْمَحْبُضُ: که وچه که دارینه به کی
تایه به تییه هه نگوینی پی
ده رده هیئدرئ ده یان به داریک
ده گوترئ هه نگو زمرده واله ی پی
ده رده گری ده هه روا به و داره
ده گوترئ که به هوییه وه ژیهه که
له لؤکه که دهرئ بو شیکردنه وه ی
لؤکه که ده ژئی که مانچه، (ك):
مَحْبُضٌ) ه.

حَبَطَ عَمَلُهُ حَبْطًا وَحَبْرًا: کرده وه که ی
به تال بووه.

حَبَطَتِ الدَّابَّةُ حَبْطًا: گه ده ی نازده که
بای کرد به هوی ژور خواردن یان
به هوی خواردنی شتیک که بو ی
نه گونجاو بوو.

حَبَطَ الْبَطْنُ أَوْ الْجِلْدُ: گه ده ی نه ستور بوو
پېستی هاوسا.

حَبَطَ الْجُرْحُ: برینه که دوا چاکبوونه وه
شوینه واری ما.

حَبَطَ مَاءُ الْبُئْرِ: ناوی بیره که روچوو دیارنه ماو
وشک بوو ده قورنان ده فیه رموی: (لَيْنُ
أَشْرَكَتْ لَيَحْبَطُنْ عَمَلُكَ).

حَبِطَ دَمُهُ: خوينه‌كه‌ی به‌فیرۆ چوو.

جۆلایی کرد.

اَحْبَطَ ماءُ الْبَنَرِ: ناوی بیره‌که رۆچوو

حَبَكُ الْحَبْلِ: گرتی چه‌بله‌که‌ی زۆر توند کرد.

نه‌ژیاپه‌وه.

اَحْبَطَ عَمَلُهُ رَدَمَهُ: کاره‌که‌ی پوچ کرده‌وه

حَبَكُ الْعُقْدَةِ: گرتیه‌که‌ی توند کردو پته‌وی کرد.

خوينه‌که‌ی به‌فیرۆدا ه قورئان

دمه‌رموی: ﴿فَأَحْبَطَ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ﴾.

حَبَكُ الْأَمْرِ: کاره‌که‌ی باش ته‌گیر کرد.

الْحَبَاطُ: هیشانی سكو سكو هاوسان

حَبَكُ الثَّرْبِ: لکی کراسه‌که‌ی هه‌لداپه‌وه‌و دووری.

به‌هۆی زۆر خواردنه‌وه یان

خواردنی شتێك كه له‌گه‌ڵ

میزاجیدا نه‌گونجی.

حَبَقَ فَلَانُ حَبَالًا: فلان بای لیپووه، تسی

حَبَكُ الشَّعْرِ: مووه‌که‌ی، قزه‌که‌ی

گرژکرد.

که‌ند.

حَبَقَ فَلَانًا حَبَقًا: له فلان که‌سی دا به‌دار به

حَبَكُ الثَّرْبِ: به‌شیوه‌ی خه‌ت خه‌ت

قوماشه‌که‌ی چنی.

شورك به قه‌مچی به چه‌بل.

حَبَكُ الرِّيحِ الرَّمْلُ وَالْمَاءُ السَّاكِنُ: بایه‌که له

لمبه‌لانه‌که یان له ناوه راوه‌ستاوه‌که‌دا

حَبَقَ الْمَاعُ: کالاکانی کۆکردنه‌وه‌و توند

شته‌کی دان.

رینگه‌ی دروست کردن.

الْحَبَقُ: گیایه‌کی بۆنخۆشه.

اَحْبَبَكَ الشَّيْءُ: به‌مانا (حَبَكه) دئ.

حَبَقَ الْمَاءُ وَحَبَقَ التَّمَسَّاحُ: پنگی ناوی.

تَحَبَّكَ: چه‌بله‌که‌ی توند کردو شته‌کی دا.

حَبَقَ الْفَتَى وَحَبَقَ الْفِيلُ: مه‌رزنجۆش، مه‌رد

الْحَبَالُ: نه‌و رینگه‌و بانانه‌ن که بای

به‌هیز له ناوی راوه‌ستاوو لمبه‌لانددا

قوش ه گیایه‌کی بۆنخۆشه بو

میزگیران و مه‌عیده تی‌کچون و

دروستی ده‌کا ه گورزه قه‌هه‌ژازه که

پی‌وه‌دانی دوپشك سودی هه‌یه،

به‌یه‌که‌وه ده‌به‌سری.

به‌عه‌ره‌بی ناوه نه‌صلاییه‌که‌ی

حَبَاكُ الثَّرْبِ: نه‌وه‌یه کراسه‌که لکه‌کانی

(السَّمْسَقُ).

هه‌لبدرینه‌وه‌و بدروئ.

حَبَقَ الْبَقَرُ: گوته به‌یبون، گوته فه‌قێله.

حَبَاكُ الْحَمَامِ: نه‌و ره‌شاییه‌ی له‌سه‌ر بالی

الْحَبَقِيُّ: رۆیشتنی گورج و خیرا.

کۆتره، (ك: حَبَكه).

الْحَبَقَةُ: کورته بالا.

الْحَبُكَةُ: چه‌لێكه له ناوقه‌د

حَبَكُ الشَّيْءِ حَبَكًا: شته‌که‌ی پته‌و کرد ه

ده‌گوتری: (حَبَكُ الثَّرْبِ): به‌باشی

قوماشه‌که‌ی چنی، شاله‌که‌ی به‌باشی

الْحَبُكَةُ مِنَ السَّرَايِلِ: نه‌وه‌یه دۆخینی

ده‌پێچری.

تَيَدَابِيح، (ك: حَبَك) هـ.

الْحَبِيكَةُ: چندراو، رِيگه و شوئِنِيكَه كه
باى به هِيَز له ناوو لمبه لَانِي دهگاه
رِـهروى نه سَتِيَره، (ك: حَبَك) هـ،
قورئان دهفهرموي: ﴿وَالسَّمَاءِ ذَاتِ
الْحُبُكِ﴾.

المحبوك: نازاو به هِيَز دهگوترئ: (فرس
محبوك) نه سِيَتِكِي به هِيَزه.

حَبَلَه: به حهبل به سَتِييه وه.

حَبَل الصَّيْد: داوى بُو نِيچيره كه نايه وه و
به و هَوِيه وه گرتى ه دهگوترئ:
(حَبَلْتُ فَلَانَةً فَلَانًا): فلان ئافرمئ
فلان كه سى خسته داوى عيشقى
خَوِيه وه و گِرَوْدَهى كرد.
حَبَلْتُ الْإِنْسِي حَبَلًا: سكى بوو، مندالى له
سكى كهوت ه (هي حابله)، (ك: حَبَلَه)
وهي حُبلى، (ك: حَبَالِي).

حَبَل الزَّرْع: گوئه گهنم و جو كه پرپوون
له دانه ويئه ه دهگوترئ: (حَبَل فلان
من الشراب): فلان گهدهى پرپوو له
شهراب.

احْبَلَه: به مانا (حَبَلَه) دئ.

احْبَل الْإِنْسِي: مورتوربهى كرد.

حَبَل الزَّبْع: كشتوكاله كه گهشهى كردو
تِيَك جَرَزَا.

حَبَل الشَّعْر: مووه كهى بادا قزمهكانى
كردن به هرچ هَوْنِييه وه.

احْبَل الصَّيْد: به مانا (حَبَلَه) دئ واته:
داوى بُو دانا ه دهگوترئ: (احبلة

الموتُ بمائله): مردن جوَرهها داوى

خَوِي نايه وه بُوِي.

احْتَبَلْتُ فَلَانَةً فَلَانًا: فلان ئافرمئ فلان
كه سى خسته داوى عيشق و دلدارى
خَوِيه وه.

تَحَبَّلْتُ الدَّابَّةَ: ولاغه كه قاجهكانى له
حهبل ئالْوَزان و گِرَوْدَه بوو.

تَحَبَّل الصَّيْد: داوى بُو نِيچيره كه
نايه وه.

الأَحْبَل والأُخْبَلَة: داوو كه پك، (ك:
أحابيل) هـ.

الحابل: نه و نِيچيره وانهيه كه نِيچير
به داو دهگري ه كه پكى بُو دادهنئ ه
له په ندى پيشيناندا هاتوو (اختلط
الحابل بالنابل) (ثار الحابل بالنابل) (ثار
الحابل على النابل) كاتِيَك دهگوترئ:
كه ئيشهكان جه واشه بوو بوو
نه زاندرئ چُوَن چاره سهر بكرئ.

الحابل: نه و حهبلهيه كه خورمارن پئي
سهرده كه ويئه سهر دارخورماكه،
(ك: حوابيل) هـ.

الحِبَالَة: داوو كه پك، (ك: حَبَال) هـ.

حبائل الموت: هوكارهكانى مردن.

الحَبَال: حهبل دروستكه ريان حهبل
فرُوَش، (ك: حَبَاله).

الحَبَل: گوريس، پهتك، حهبل ه نه و
شتهيه له گُوَش و له مَوُو شتى و
بادراب شتى پي بِيچِرئ ريان شتى
پي راکيَشِرئ ه دهگوترئ: (فلان

يُطَبُّ فِي حَبْلِ فَلَانٍ فَلَانٌ كَهَس
كُؤْلُهُ دَارٌ بِهِ كُورِيْسِي فَلَانٌ دَهْنِي ٥
كِيْنَايَه پَه لَه وِي يَارْمَه تِي دَمْدَاو
كُؤْمَه كِي بِئ دَه كَا.

حَبْلُ الْوَرِيْد: رَه كِي بِنَاگوِي، رَه كِي لَامِل ٥
شَا دَه مَارِي لَامِل ٥ لَه قُورْنَان دَا
هَاتُووه ﴿وَتَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ
الْوَرِيْد﴾.

حَبْلُ الْعَاتِق: رَه كِي كِه لَه نِيَوَان شَان وَا مِلْدَا.
حَبْلُ الذَّرَاع: رَه كِي دَه سَت ٥ دَه گُوتَرِي:
(هَر عَلِي حَبْلُ ذَّرَاعِك) وَا تَه: نَه وَا
كَارَه بَه تُو دَه كَرِي.

حَبْلُ الْفَقَار: رَه كِي كِه بَه دَرِيْزَايِي پَه سَت
دَرِيْزَبُوتَه وِه ٥ پَه يَمَان وَا دَه وَا بَه لِيْن
٥ قُورْنَان دَه فَرْمُوِي: ﴿وَأَعْتَصِمُوا
بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا﴾.
الْحَبْلَان: شَه وَا رُوْز.

الْحَبْلُ: هَه رَشْتِيْكَ شَتِيْكَ تَر لَه خُوِي
گَرْتَبِي ٥ بِيْجُو حَه بَه لَه بُو سَك وَا
مَنْدَالْدَان ٥ لَوْنَلُو حَه بَه لَه بُو
صَه دَه ف ٥ شَه رَاب حَه بَه لَه بُو
پَه رِدَاخ.

الْحَبْلَةُ: دَارِي مِي وَا تُولَه مِي وَا، (ك):
حَبْل ٥.

الْحَبْلَةُ: دَانَه وِي لَه ي وِه كُو وَا نِيْسَك وَا
فَا سُوْلِيَاو فُول وَا شَتِي لَه وَا جُوْرَه.

الْمَحْبِلُ: مَنْدَالْدَان، رَه حَم، كُؤْنَه نَدَامِي
زَاوَزِي نَا فَرَه ت، (ك): مَحَابِل ٥.

الْمُحْتَبِلُ: زَهَن كِي دَه سَتِي وَا لَاح نَه وَا

شُوِيْنَه ي حَه بِلِي تِيْدَه خَرِي بُو
بَه سَتْنَه وِه ژُوْر سَمِي دَه سَتِي.
حَبْنُ حَبْنًا: وِر كِي زَلَبُو بَه سِرُو شَت يَان
بَه نَه خُوْشِي.

حَبْنُ الْقَدَم: قَاچَه كِه گُؤْشَتَن بُو وَا.
حَبْنُ عَلَيْهِ: رَقِي لِي هَه نَسَاو لِيِي تُوْرَه بُو وَا
(هَر أَحْبَنُ وِه ي حَبْنَاء).

أَحْبَنَةُ الطَّعَامِ وَالْدَوَاءِ: خُوْرَا كِه كِه يَان
دَه رَمَانَه كِه وَا ي لِي كَرْد رَقِي هَه نَسِي.
الْحَبْنُ: دَه رِي كِه تُو وُشِي گَه دَه دَه بِي،
گَه وِرَه ي دَه كَا وَا دَه هَا وُسِي.

الْحَبْنُ: دَوْمَه ل، كُوَان، مَه يْمُون، (ك):
حَبْن.

الْحَبْنُ: دَرَه خَتِي (دَفْلِي) يَه.
الْحَبْنَاء: نَه وَا كُؤْتَرَه يَه كِه هِيْلَكِه نَا كَا،
(ك): حَبْن ٥.

الْحَبْنَةُ: دَوْمَه ل، كُوَان، (ك): حَبْن ٥.

الْحَبْنُ: دَرَه خَتِي (دَفْلَا يَه).
حَبَا الصُّبَى حَبْرًا: مَنْدَالَه كِه بَه گَا گُؤْلَكِي
رُوِي ٥ دَه گُوتَرِي: (حَبَا الْبَعِيْرُ):
حُوشْتَرَه كِه پِي خِي كَرْد لَه بَه ر
مَانْدُو يَه تِي ٥ يَان بَه سَتَرَا وِه تَه وِه وَا
زَه حَفِي كَرْد.

حَبَا الشَّيْءِ: شَتَه كِه نَزِيك بُو وِه ٥ دَه گُوتَرِي:
(حَبَا السَّحَابُ) هَه وِرَه كِه سُوَارِي يَه ك
بُو وَا لَه زَه وِي نَزِيك بُو وِه.

حَبَا السَّهْمُ: تِيْرَه كِه لَه زَه وِي خُشْكَاو
نَه مَجَار هَه لَبَه زِي يَه وِه رِي مَه بَه سَت
كِه وِت.

حبا فلان للخمسين: فلان كەس لەپەنجە
نزیک بۆوه.

حبا فلاناً حباءً وحبوةً: بەخششی دا بەفلان
ه دەگوتری: (حباہ العطاء).

احبسی الرامی: تیرهاوێژەکە تیرەکە
هاویشتی کورتی هیناو نیشانەکە
نەهەنگاوت.

حاباء مُحاباةً وحباءً: تاییبەتی کرد
بەخۆیەوهو روی دایە.

حاباء فی البیيع: لە مامەلەدا سەنگو
سووکى بۆ کردو لێی خوێش بوو.

إحتبى: کلۆتی سمتی خستە سەر
زەوی و ران و قاجی بە گەدە
خۆیەوه نان بەهەردوو دەستی
چەمبەرەى لە ئەژنۆکانیەوه دا.

إحتبى بالثوب: قوماشەکەى لە پشتی
خۆى و هەردوو ئەژنۆى وەرھیناو
کلۆتی سمتی خستە سەر زەوی
واتە: بەشیوەى (لیحتباء) دانیش.

الْحَبَا: هەورى پڕو گەوال گەوال و نزیک
لەزەوی.

الحبَاء: ئەو ریزو ئیکرامییەپە پیاو
دەپەخشى بە هاوێژەکەى.

حباء المرأة: مارەپى ئافرەت، (ك: أحبة)،
الحبة: دەنگى تری، (ك: حبا).

الحبوة: شیوە دانیشتنى ئیحتباء؛ کلۆت
بەخەپە سەر زەوی و ئەژنۆ هەلنێى
دەگوتری: (حَلْ فلان حُبْرَةً) فلان
کەس وازی لە دانیشتنى دەستەو
نەژنۆ هینا هەروا ناوێ بۆ ئەو

قوماش و حەبلەى خۆى پێ
کەمەندەکا لە پشت و ئەژنۆى خۆى
و مەردەهینى، (ك: حُبى) بە.

حَتَا حَتْباً: چاوی بڕپە شتەکە و زۆرى
سەیرکرد.

حَتَا الشَّيْءِ: شتەکەى قایم کرد ه
دەگوتری: (حَتَا الجدار): دیوارەکەى
بە پتەوى دانا.

حَتَا الْمَقْدَةَ: گریکەى زۆر توند کرد.

حَتَا الثَّوْبِ: قوماشەکەى سەر لەنۆى
دورپێوه، بەسەر دورمانەکا دا چۆوه.

حَتَا الْكِسَاءِ: پڕۆ قوماشەکەى بادانەوه
ریشوی بۆ دروست کردن.

حَتَا الْحِمْلِ عَنِ الدَّابَّةِ: بارەکەى لە ولاغەکە
داگرت.

أَحْتَا الشَّيْءِ: بەمانا (حَتَأَهُ) دى.

الْحِتَاءُ: ئەوەى لە قەرەغ و بیجاغى
کراسەوه هەلپێچرابێ.

الْحَتَى: قاتوی دروستکراو لە
بەرەبوومى درەختى دوم (نەم

درەختە لە میصر هەپە).

حَتَّ الرِّقُّ عَنِ الشَّجَرِ حَتّاً: گەلاکە لە
درەختەکە هەلوەرى.

حَتَّ الشَّيْءِ: داگیرت، هینایە خواری.

حَتَّ الشَّجَرِ: دارەکەى سپی کرد
توێکەکەى ئی کردەوه.

حَتَّ اللَّهُ مَالَهُ: خودا مال و سامانەکەى ئی
ستاندەوه هەزار کەوت.

حَتَّ الشَّيْءِ عَنِ الثَّوْبِ: شتەکەى بە

کراسه که وه هه لپرواندو لی
کرده وه.

أَحْتُ الشَّجَرُ: درخته که وشک بوو،
که لاکه ی هه لومری.

إِنْحَتَ الرُّقُّ عَنِ الشَّجَرِ: که لاکه له
درخته که هه لومری.

انْحَتَ شَعْرُهُ: قز ی روتابه وه، توکی
سهری هه لومری.

تَحَاتَ الشَّيْءُ: شته که لیک بووه و بلاو
بووه ۵ دهگوتری: (تَحَاثَّتْ أَسْنَانُهُ):

ددانه کانی داخوران و هه لومرین.
تَحَاتَ الرُّقُّ عَنِ الْفُصْنِ: به لکه که لاکان

له لقی درخته کانه وه هه لومرین ۵
دهگوتری: (تَحَاثَّتْ الشَّجَرَةُ):

که لاکانی درخته که هه لومرین.
تَحَاثَّتْ عَنْهُ ذُرِّيَّةُ: گونا هه کانی لی

هه لومرین له تاوان پاک بووه.
الْحُثَاتُ وَالْمُتَاتَةُ: نه ویه هه لومری جا

له ههر شتیک هه لومری و ههر شتیک
بی ۵ دهگوتری: (مافی بدی منه

حتاتة) هیچ شتیک له دهستدا نییه.
الْحُثَاتُ: له ری و لاوازییه که تووشی

نازهل و ولاخ دهب رهنگی دهگورئ
گوشته که ی له ری دهکاو تووکی

دهروتنیه وه.
انْحَتَ: تیز ره وه ۵ دهگوتری: (لُرَسَ حَتُّ

و ظلیم).
الْحَتُّ مِنَ التَّمْرِ: نه ویه به یه که وه

نه نووسین، دمنکه خورماکان وشکه ل
نه نووسین، دمنکه خورماکان وشکه ل

بن، (ك: أَحْتَات) دهگوتری: (مافی
بدی منه حَتُّ) هیچ شتیکم

له دهستدا نییه ۵ له په ندی
پیشیناندا هاتوو ده لی: (ترکهم

حَتًّا بَنًا، أَوْ حَتًّا لَقَاتًا) واته: فه لاجویان
کردن له ناویان بردن.

الْحُتَّةُ: توپکل ۵ به شیک لهشت.
الْحُتْرَتُ وَالْمِخْتَاتُ مِنَ النَخْلِ: نه ویه

خورما به رسیله کانی هه لومرن.
حتی: پیتی جه ره نیسم مه جبرور دهکا.

حَتَّتَ الرُّقُّ عَنِ الشَّجَرِ: که لای
درخته که ی هه لومراند.

حَتَّتَ الشَّيْءُ: شته که ی ورد ورد کرد.
تَحَتَّتْ: بؤ مطاوعه ی (حتته)

هاتوو.
حَدَّ حَدًّا: بنه ما که ی پالفته بوو.

حَدُّ: هه لی بزارد له بهر چاکی و
ره سه نی.

الْحَتُّ مِنَ الْعَيْنِ: نه و چا ویه ناوی
نه ووستی هه میشه ناویان لی بی ۵

دهگوتری: (عین حُتِّ).
الْحُتُّ: نهصل و ره سه ن ۵ ته بیعه و

سروشت ۵ دهگوتری: (رجع الی مَخِيذِهِ).
حَتْرَ فَلَانًا حَتْرًا: به خششی بؤ فلان که س

که مکرده وه یان خو راک لی
که مکرده وه.

حَتْرَ لَه شَيْئًا: که میکی بی به خششی.
حَتْرَ أَهْلًا: ژبانی له سه ر مال و مندال و خیزانی

ته نگ کرد ۵ یان به خپوی نه کردن.
ته نگ کرد ۵ یان به خپوی نه کردن.

حَتَوَ الشَّيْءُ: شته‌کە‌ی پته‌و‌کردو بناغه‌کە‌ی چاک دامه‌زرا‌ند.

حَتَرَ الْفُقْدَةَ: گریه‌کە‌ی پته‌و‌کرد توندی کرد.

حَتَرَ الْحَبْلُ: حه‌بله‌کە‌ی باش بادا.

حَتَوَ الشَّيْءُ: چاوی له شته‌که بری و زور ته‌ماشای کرد.

أَحْتَر: خێرو بی‌ری که‌م بوو.

أَحْتَر عَلَى نَفْسِهِ وَأَهْلِهِ: مه‌سرفی مال و مندالی که‌م‌کرده‌وه، به‌باشی بزێوی بو دابین نه‌کردن.

أَحْتَرُ فَلَانًا: خۆراک و ده‌سنده‌ی له فلان بری.

حَتَرَ لِلنَّاسِ: خواردنه‌نی بو خه‌لك دروست کرد به‌بۆنه‌ی دروست‌کردنی خانوو.

الْحَتَفُ: مردن، له‌ناو‌چوون ده‌گوتری: (مات فلان حتف آنفه او حتف آنفیه)

واته: له‌سه‌ر جیگا و نوێنی خۆی

مرد، به‌مردنی سروشتی خۆی

گیانی سپارد ده‌شگوتری: (مات

فلان حتف فیه) نه‌مه‌ش له رووی

نه‌وه‌وه هاتوو هه‌ره‌ب پێیان وابوو

ئاده‌میزاد نه‌گه‌ر بکۆزری روحه‌کە‌ی

له شوێنی برینه‌که‌یه‌وه دهرده‌چی ده‌

نه‌گه‌ر به‌مردنی سروشتی خۆی

بمړی گیانه‌کە‌ی له لوتیه‌وه یان

له‌ده‌میه‌وه دهرده‌چی.

حَيَّةٌ حَتَفَةٌ: ماریکی کوشنده‌یه.

الْحَتْفُلُ: پاشماوه‌ی شو‌ربا ده‌ ورده

گوشتی بنکی مه‌نجه‌ل ده‌شگوتری:

(فلان من حتفل الناس): فلان که‌س

له‌ پێ‌ری هه‌تیو مه‌چه‌ و ئاده‌میزاده به‌سته‌کانه.

حَتَكَ حَتَكَ: هه‌نگاوه‌کانی به‌هۆی خێرا

رۆ‌یشتنه‌وه لێک نزیک‌بوونه‌وه.

حَتَكَ الطَّائِرُ الْحَصَى وَالرَّمْلَ: با‌ئنده‌که

به‌رده وردهو لمبه‌کە‌ی به‌ با‌له‌کانی

پشکنی و چینی تێدا‌کردن.

حَتَكَ الرَّجُلُ الشَّيْءَ: پیاوه‌که پشکینیی له

شته‌که‌دا نه‌جام دا.

تَحَتَّكَ فِي مَشْيِهِ: له‌ رۆ‌یشتندا

هه‌نگاوه‌کانی لێک نزیک‌بوونه‌وه.

الْحَوْتَكَ: کورته‌ بالای کزو کۆله‌وار.

حَتَمَ بَكْذَا حَتْمًا: برپاری داو حوکمی

دەر‌گ‌رد به‌و جۆ‌ره.

حَتَمَ الْأَمْرَ: کاره‌کە‌ی قایم کرد، بناوانه‌کە‌ی

شیلا.

حَتَمَ عَلَيْهِ الْأَمْرَ: کاره‌کە‌ی له‌سه‌ر پێ‌ویست

کرد ده‌ (هو حتم)، (ك: حُتْم)ه.

أَحْتَمَ مِنْ طَعَامِهِ: هه‌ندیکی له

خواردنه‌مه‌نییه‌که‌ هێشسته‌وه

نه‌یخوارد.

إِنْحَتَمَ الْأَمْرُ: کاره‌که پێ‌ویست بوو نابێ

پاشگوێ بخړی.

تَحَتَّمَ الْأَمْرُ: به‌مانا (إِنْحَتَمَ الْأَمْرُ)ی.

تَحَتَّمَ فَلَانُ: فلان که‌س به‌رماوه‌ی

خوارد.

تَحَتَّمَ الْأَمْرُ: ئیشه‌کە‌ی له‌سه‌ر پێ‌ویست کرد.

تَحَاتَّتِ الرِّيحُ: بایه که بهردهوام ههلی کردو بروکهی نه دایه.

تَحَاتَّتِ الْأَشْيَاءُ: شته کان یهک بهدوای یه کدا هاتن و چوون یهک بوون ٥ دهگوتری: (تَحَاتَّتِ السَّهَامُ وَ تَحَاتَّتِ الدَّمْرُ).

تَحَاتَّنَ الْقَوْمُ: قه ومه که رانواندنیان کردو که وتنه پیشرکی کردن له تفتنگ هاویشتن و تیر هاویشتن داو وهک یهک دهرچوون.

الْحَاتِنُ: هاوشان و بهرامبهه.

الْحَتْنُ: دهستاوهل و هاوشان.

الْحَتْنَى: هاوشان و له یهکچوو کۆمه لیک هه موویان له یهک بچن ٥ دهگوتری: (وَقَعَتِ الثُّبُلُ حَتْنَى) گولله و تیره کان وهکوو یهک بوون.

حَتًّا حَتْرًا: خیرا خیرا ههنگاوای هه لئیان، بازیکی گورج و گۆلانهی دا.

حَتًّا الشَّرْبُ: قوماشه کهی دوروو چاک قایمی کرد.

حَتًّا مُذَبَّ الكَسَاءُ: پرژی توره که کهی ویک نان و نوساندنی پییه وه.

حَتَّى الشَّرْبِ وَ مُذَبَّ الكَسَاءُ: قه راخی قوماشه که یان پرژی قه راخی توره که کهی ویک نان.

حَتَّى الشَّرَابِ: زۆری شه راب خوارده وه.

الْحَاتِي: نهو که سهی زۆر شه راب بخواته وه.

الْحَتِي: نه وهی له درهختی (دۆم) هه لومری (دۆم) درهختیکه له ولاتی

الْحَاتِي: قازی، دادوهر ٥ قه له رهشه، لهه روه وه عهرهب له کۆندا بیرو باومریان و ابووه هه رگاتی قه له رهشه قهراندی نیشانهی نه وهیه لیک جودا بوونه وهی دوو دلدار روده دا.

الْحَتَامَةُ: بهرماوهی خۆزاک له سههر سفره و خوان ٥ نهو دهنک و وردهیهی له کاتی خواردندا ده که ویتنه خوار.

الْحَتَمُ: بریارو حوکه و قهزا ٥ قورشان دهغه رموی: ﴿وَكَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا﴾ هه روا به مانا برادهری راسته قینه و دلسۆز دی ٥ دهگوتری: (هَرِ الْأَخِ الْحَتْمُ).

الْحَتْمَةُ: وردو ها، دهگوتری: (قَارُورَةُ حَتْمَةٍ) گۆزه یهکی که رت و بهرت.

الْحَتْمِيَّةُ: (حتمية الأمر): پتویستی و گرنگی نیشه که واز لی نه هینانی.

حَتَّتِ السَّهَامُ حَتْنًا: به شه کان به شوین یه کدا هاتن و دابه شکران چون یهک و بی حیواوای.

حَتْنُ الْخَرِّ: کهرماکه به ره ی سه ندو بهردهوام بوو.

حَتْنُ الْيَوْمِ: سه روبنی رۆژه که وهکوو یهکی لی هات له که ره میدا.

أَحْتَنَ فِي رَمِيهِ: هه موو تیره گانی هاویشتنی له یهک شوینیان دا.

حَاتَنَ فُلَانٌ فُلَانًا: فلان کهس وهکوو فلانی لی هات چوو ره یزی نه وه وه.

إِحْتَنَنَ الشَّيْئُ: شته که ریک بوو هیچی جوداوازی له که ل نهوی تری دانیه.

میسر ههیه) ۵ خورما وشکه لهو
توینکله خورما.

حَتُّهُ حَتًّا: پهیتا پهیتا هه لينا بۆ
نه نجامدانی کاره کهی.

حَتُّهُ عَلَى الشَّيْءِ: هه لينا بۆ نه نجامدانی
شته که.

أَحْتَهُ: به مانا (حَتُّهُ) دئ.

حَتَّتْ فُلَانٌ: فُلَانٌ كَسَخَو تَيْنِي بۆ
هیناو خیرا به سه ریدا زال بوو.

حَتَّتْ فُلَانًا عَلَى الشَّيْءِ: فُلَانٌ كَسَى
هه لئا بۆ نه نجامدانی ئیشه که.

إِحْتَهُ: به مانا (حَتُّهُ) دئ.

تَحَاتَّ الْقَوْمُ عَلَى الشَّيْءِ: قَوْمُهُ كَفُلَانٌ
که سیان هه لئا بۆ نه وکاره.

اسْتَحْتَهُ: به مانا (حَتُّهُ) دئ.

الْحِثَّ: نوستنی سوک که خیرا بۆ چاو دئ.

الْحِثَاءَةُ: گهرمایو و گریو گۆل که
ئاده میزاد له چاوی خۆیدا ههستی
پچ دهکا.

الْحَثُّ: وردکراو کوتر اوو هار او له ههر

شتیک بۆ ۵ ورده کا ۵ لپی زبرو
رهق وشک ۵ نانی بۆ پیخوور ۵
دهگوترئ: (سویق حُثُّ): قاوتیک که
ورده هه ویری له گه ل نه بی.

الْحِثِّي: به مانا (الْحِثُّ) دئ.

الْحَثْرُ وَالْحَثِيثُ: گورج و گۆل و

به خه مه وه بوو بۆ نه نجامدانی
نه رکی سهر شانی ۵ خیراو کۆلنه دهر
له بهرنامه ی خۆیدا ۵ قورئان
دهفه رموی: ﴿يَغْشَى اللَّيْلَ النَّهَارَ

يَطْلُبُهُ حَيْثًا ۵ دهگوترئ: (ولی حَيْثًا):

به خیرایی و تیزرپۆ رۆی به رهو
ئامانجی خۆی.

الْمَحْتَةُ: نه سپیکی ره سه ن و خۆشپۆ
که له رۆیشتن زوو ماندوو نه بی.

حَتَّتْ الْبَرْقُ: هه وره بروسکه که تیکیه وه
هاویش.

حَتَّتْ الْأَمْرَ وَالشَّيْءَ: کاره که ی جولاند،
ئیشه که ی راهه پاند.

حَتَّتْ فُلَانًا عَلَى الشَّيْءِ: فُلَانٌ كَسَى
هه لئا بۆ شته که و ریکای بۆ دۆزییه وه.

الْحُتْحَاتُ: مارێک که هه می شه له جم و

چۆلدا بۆ ۵ رۆیشتنیک که ریک و
راست بۆ و نه ملا و نه ولای تیدا نه بی
۵ خه ویک خیرا له چاو بکه وئ.

الْحُتْحُوتُ: هه لئا ۵ گورج و گۆل له

نه نجامدانی کاره گانی دا دهگوترئ:
(کتیبه حُتْحُوتُ): تپیکی گورج و گۆله
به باشی نه رکه گانی نه نجام ددا.

حَثَرَ حَثْرًا: توند بوو، مه ی، رهق بوو،
گرز بوو.

حَثَرَ الْجِلْدُ وَحَثَرَ الدَّوَاءُ، وَحَثَرَ الْعَسَلُ:

پیسته که زیپکه ی دهر کرد ۵
دهرمانه که ی کرد به حه ب و گولاج،
هه نگوبنه که رهق بوو.

حَثَرَتِ الْعَيْنُ: چاو که تووشی تراخوما

بوو پیلوه گانی نه ستوور بوون له
پیلوه گانی دا زیپکه ی سور پهیدا بوون.

حَثَرَ الدَّقِيقُ: ئارده که ته رپوو بووبه
په پۆله و په کتری نه گرت.

حَبْرَ اللِّسَانُ: زمانه که تفت بوو تامی
خوارده مهنیه که ی نه گرد.

حَبْرَت اَذْنُهُ: گوپچکه ی به باشی
نه بیست.

حَبْرُ فَوَاذِهِ: دلی باش شته که ی و مرنه گرت
(هو اَحْبَرُ هِی حَبْرَاءَ).

اَحْبَرُ النَّخْلِ: میوه ی دارخورما که پیش
نه وه ی بگا وردو ره ق بوو.

حَبْرُ الدَّوَاءِ: دهرمانه که ی کرده چه بو
گولاج.

اَلْحَبْرُ: گری و گول و زبریه که له چاودا
پهیدا ده بی به هوی چاو نی شه وه
گولوکی تری پیش نه وه ی بی شه
به رسیله و هیشوی تری.

اَلْحَبْرَةُ: دهنکی هیشوه تری سهره تایی
پهیدا بوونی و نه خوشیه که توشی
چاو دهنی.

اَلْحَبْرَةُ: خواردنیکه دروست ده گری
دوای ته و او بوونی خانوو.

اَلْمَحْبَرُ: لوت زل، لوت که شکول.

حَبْرَبِ الْمَاءِ: ناوه که لیل بوو و ده گوتری:
(حَبْرَتِ الْبُرِّ): ناوی بیره که لیل بوو.

اَلْحَبْرُ: ناوی لیل و چه و رای و بنکری
بنکی مهنجه ل و که دهنیه ته وه.

اَلْحَبْرَةُ: خرؤو سورایی که له چاودا
پهیدا دهنی.

حَبْرَتِ الشَّغَةِ: لیوه که نه ستور بوو، هاوسا.

اَلْحَبَارِمُ: لیو نه ستور، لیو فشه و مبوو.

اَلْحَبْرِمَةُ: که وانه یه که له خوار لووته وه

له ناوهرپاستی لیوی سهره وه دا و
که ناری لوت.

اَلْحَثَايَةُ: هه موو و ده گوتری: (أَخَذَهُ
بِحَثَايِرِهِ) واته: (بِحَذَائِرِهِ) و (مجموعه).

اَلْحَثْفَرُ: خلتو و پلته ی رونی قال کراو،
دؤنگ و مندالی فپری دراو
هه تیومچه، (ك: حثافر).

اَلْحَثْفَرَةُ: خلتو و پلته که له بنکی فاپ و
مهنجه ل و گؤزه و دیزه دا
ده مینیه ته وه.

حَبْلٌ حَثَلًا: وه زعو و حالی خراب بوو.

اَحْثَلُهُ: خراپه ی له گه ل کرد و ده گوتری:
(اَحْثَلْتُ الْأُمَّ وَلَدَهَا) دایکه که به
ناله باری و خراپی شیر ی دا به
زارو که که ی.

اَحْثَلَ اللَّهُ فَلَانًا: خودا وه زعو و حالی
فلانی گؤری توشی ناخوشی کرد.

اَلْحَثَالَةُ: شتی خراب، شتی خراب و بی
که لک له هه موو شتیک و شتی بی

که لک له دانه ویله و له خورما و نه و
جؤره شتانه و که سانی خراب و

خوپری و هه تیومچه.

اَلْحَثَلُ: بارودؤخی ناله بار و شیر پیدانی
مندال به ناپیک و پیک.

اَلْحَثَلُ: کزو له پو لاوا، که م و کورو بی که لک.
اَلْحَثَلَةُ: ناوی که له چه وزدا.

اَلْحَثَمَةُ: نه خوشی ره بوو، هه ناسه ی

تونند، ریبازی کورتراوه و ره ق و

نهرمای ی لوت، (ك: حثام) ه.

الْحُمَةُ: پلوسکی ئاو له بهر به سستی
 ئاودا ۵ شوینی هه لڙانی ئاو له
 حه وزه وه.

الْحَرَمُ: ناده میزادی مام ناو مندی له باره
 بالاوه یان ئازده لی مام ناو مندی.
 حَتَّ الزَّابُ وَخَوْهُ حَتًّا: گلی به سهردا کرد
 ۵ ده گوتری: (حَتَّا الزَّابُ علیه وله)
 شتیکی که می پیدای.

حَتَّا الزَّابُ وَخَوْهُ: گلی به سهردا کرد ۵
 ده گوتری: (حَتَّا علیه الزَّابُ).
 حَتَّا فِي وَجْهِ الزَّابِ: پیتی که وت.
 حَتَّا فِي وَجْهِ الرَّمَادِ: ته ریقی کرده وه ۵
 به سهر پاشوانیدا برده وه.

حَتَّا الْمَاءَ: لویچیکی ئاو هه لگواز، به لویچ
 به مست ناوی هه لگرت.

حَتَّى الزَّابُ وَخَوْهُ حَتًّا: به مانا (حَتَّا) دئی.
 حَتَّى الزَّابُ وَخَوْهُ: به مانا (حَتَّا) دئی.
 احْتَأَ: وای لیکرد گلی به سهرابدا.
 احْتَمَى الزَّابُ: گلی به سهردا کرد.

اسْتَحْتَوَا: نهو کۆمه نه په کتریان گل
 باران کرد گلپان به په کتر دادا.

الحائِيا: گلی دهر دراو له کونی
 (په ربوع) گیانله بهر نکه وه کوو جرج
 وایه کلکی درنژو دهستی کورتو
 پاشوی درنژن، (ك: حواث).

الحشا: گلی به سهر کراو گله شهند ۵ کا یان
 ورده کل ۵ بنخۆلی کا ۵ توپکلی خورما.
 الحشوا: زه وپیه ک گلی زۆریی.
 الحشوة: مشته خۆلێك، چنگه خۆلێك.

الْحَثِيَّةُ: به مانا (الحثرة) دئی.

حَجًّا به حَجًّا: دهستی پیوه گرتو پیی
 که یف خۆش بوو.

حَجًّا الیه: په نای بۆ برد.

حَجًّا عَنْ كَذَا: نهو شته ی ئی قه دهغه کرد.

تَحَجًّا به: به مانا (حجابه) دئی.

حَجَبَ بَيْنَهُمَا حَجًّا: بوو به په رده و ناو مند
 له نیوانیاندا.

حَجَبَ الشَّيْءَ: دایپۆشی، شته که ی شارده وه.
 حَجَبَ فَلَانًا: نه په یشت فلان که س به یته
 زووره وه یان نه په یشت میرات بگری.
 حَجَبَ الْأَمِيرَ: بوو به دهر گهوانی پاشا، بوو
 به سکر تییری پاشا.

حَجَبَ الشَّيْءَ: به مانا (حَجَبَ) دئی.

احْتَجَبَ: خۆی شارده وه.

انْحَجَبَ: به مانا (احتجب) دئی.

استَحَجَبَهُ: کردی به دهر گهوانی خۆی،
 کاری حیجابه ی پی سپارد.

الحاجِبُ: دهر گهوان (ك: حَجَبَةُ حُجَبٍ
 وَحُجَابٍ) نیسقانی پشت چاو له گه ل
 گوشته که ی ۵ برۆ ۵ نهو موانه ی
 له بهر زایی پشت چاوه وه روان ۵
 (جوته برۆ).

الحاجِبُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ: قه راخو نه ملای
 نه ولای، (ك: حواجب).

حاجِبُ الصَّبْحِ: بهر به یان و سهرمته ی
 گزنگ.

الحجابُ: په رده، بالا پۆشی، (ك:
 حُجُبٌ) ه.

الْحَبَابَةُ: پیشه‌ی دهرگه‌وانی.

الْحَبْطُ: منع کردن ۵ له شهرعدا
منه نکردنی ناده میزاده به‌هوی
بوونی په‌کیکی تر له میراتگرتن
جایا ناهیلن هیچ بگری یان لئی کهم
ده‌کاته‌وه.

الْحَبَّةُ: سهری کلۆت ۵ کوتابی رانه وکوو
چون شان کوتابی قولله، (ك: حَبَبٌ).

حَجٌّ اِلَيْهِ: هات بۆلای.

حَجُّ الْمَكَانِ: قه‌صدی نه‌و شوئنه‌ی کرد ۵
چوو بۆی.

حَجُّ الْبَيْتِ الْحَرَامِ: چوو بۆ مالی خوا
به‌مه‌به‌ستی عیبادت و چه‌جکردن ۵
قورئان دمه‌رموی: ﴿وَزَلَّلَهُ عَلَى النَّاسِ
حَجُّ الْبَيْتِ﴾ ۵ ده‌گوتری: (حَجٌّ بِنِ
فُلَانٍ فُلَانًا): فلان بنه‌ماله زور
هاموشوی فلان که‌سیان کرد.

حَجُّ الْجُرْحِ: برینه‌که‌ی پشکنی بۆنه‌وه‌ی
بزانی چهند قولله تا چاره‌سهری بکا.
حَجُّ فُلَانًا: له قولایی چاویدا به‌به‌لگه
بۆری دا ۵ ده‌گوتری: (حَاجُّهُ فَحَجَّهُ).

أَحَجَّ فُلَانًا: فلان که‌سی نارد بۆنه‌وه‌ی
چه‌جی مالی خودا بکا.

حَاجُّهُ مَحَاجَّةً وَحِجَابًا: دمه‌ه‌دمیی
له‌گه‌ل کردو که‌وته‌ کیش‌ه‌و
موجاده‌له‌ له‌گه‌لیدا ۵ قورئان
دمه‌رموی: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ
إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ﴾.

أَحْتَجَّ عَلَيْهِ: به‌لگه‌ی راست کرده‌وه،

ره‌دی دایه‌وه به‌ره‌و روی وه‌ستاو
ره‌خنه‌ی له‌ کاره‌که‌ی گرت.

تَحَاجَّرَا: موجاده‌له‌یان له‌گه‌ل په‌ک کرد.
الْحَاج: نه‌و که‌سه‌یه دیدنه‌ی که‌عبه‌ ده‌کا
به‌مه‌به‌ستی چه‌جکردن، (ك: حُجَّاج
وَحَجَّاجِيَّة) ۵ جاری وا‌هه‌یه
ده‌گوتری: (حَاجُّ).

الْحَاجَّةُ: نافرمت که‌ چووین بۆ چه‌ج ۵
نهرمه‌ی گوی.

الْحَاجُّ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ: قه‌راخ و بیجاخی
شت ۵ نیسقانی برۆ، (ك: أَحْجَة
وَحِجَاج) ۵.

الْحَجُّ: چه‌ج په‌کیکه‌ له‌ پینج فه‌رزه‌کانی
نیسلام که‌ بریتییه‌ له‌ دیدنه‌ی
کردنی مالی خوداو راوه‌ستان له‌سهر
کئوی عه‌رفه‌ به‌ گویره‌ی شهرع.

الحج الأكبر: نه‌وه‌یه وپرای ته‌وافو ئیحرام
راوه‌ستانی عه‌رفه‌شی پپش بکه‌وی.

الحج الأصغر: نه‌وه‌یه راوه‌ستانی
عه‌رفه‌ی تیدا نه‌بی واته: عومره.

الْحَجَّةُ: په‌کجار چه‌جکردن ۵ نهرمای
گویی ۵ میرویه‌ک یان لوتلوتیک
وه‌کوو گواره بکریته‌ گوی.

الْحُجَّةُ: به‌لگه‌و نیشانه ۵ چه‌کی کرپن و
فرۆشتن ۵ زانای زور زاناو خاوه‌ن
بتمانه ۵ له‌ زاراوه‌ی عیلمی چه‌دیث دا
(حُجَّةٌ) بریتییه‌ له‌ چه‌دیث زانیک سن
سه‌د هه‌زار چه‌دیثی له‌به‌ر بی به
سه‌نه‌دو مه‌تنه‌وه، هه‌روه‌ها ئاگاداری

حال و مزعی راوییه کان بی له پړوی
جه رح و ته عدیله وه له پړووی میژوو
ژینامه یانه وه، (ك: حجج حجاج).
الحِجَّةُ: چاوگی کرداری (حَجُّ) په یان
(مصدر مره) په.

حَبَّةُ السُّدَاعِ: حه جی مائثاوی: دوا
حه جکردنی پیغه مبهره ه هروا
به مانا (سائه) واته دوانزه مانگ،
(ك: حَجَج) ه ه قورئان دهمرموئ:
﴿عَلَى أَنْ تُاجِرَنِي لِمَا نِي حَجَج﴾.

ذوالْحِجَّة: مانگی دوانزه سالی
قه مریبه ه که دهمیتسه مانگی
حه جکردن.

الْمِجْبَاجُ: نه و که سه په زور دهمه
دمه و کیشه دهکا ه نامیریکه
پزیشک به کاری دهینئ بونه وهی
بزانی برینه که چهند هووله.

الْمِجْبَةُ: رېبازی راسته قینه، (ك:
مَحَاج).

حَبَجَّعَ عَنِ الشَّيْءِ: نه و پرايه شته که و
وازی ئی هیئا.

حَجَّرَ عَلَيْهِ حَجْرًا: دهست به سهری کردو
مامه له کردن و دهست و مردانه مال و
سامانی خوئ ئی قه دهمغه کرد.

حَجَّرَ عَلَيْهِ الْأَمْرَ: نه و کاره ئی قه دهمغه
کرد.

حَجَّرَ الشَّيْءَ عَلَى نَفْسِهِ: شته که ی تایبته
کرد به خو په وه.

حَجَّرَ الْأَرْضَ عَلَيْهَا وَحَوْلَهَا: له سهر
سنوره کانی زهوی نیشانه ی دانان،

سنگی چه فاندن، به ردی دانان.

حَجَّرَ الشَّيْءَ: شته که ی ته سک کرده وه.

اَحْتَجَرَ الْحَيَوَانُ: حه یوانه که سکی توند
بوو، که دهی رهق بوو.

اَحْتَجَرَ بَفْلَانٍ: په نای بؤ فلانکه س پردو
داوای پارمه تیدانی لیکرد.

اَحْتَجَرَ الْأَرْضَ وَعَلَيْهَا وَحَوْلَهَا: سنووری
بؤ زهوییه که دانا.

اَحْتَجَرَ الشَّيْءَ: شته که ی خسته کؤشی
خو په وه.

اَحْتَجَرَ حَجْرًا: ژورنکی بؤخوئ دباری
کرد، کردی به ژوور.

تَحَجَّرَ: وه کوو به رد رهق بوو.

تَحَجَّرَ الْمَكَانُ: شوئنه که به ردی زور بوو.
تَحَجَّرَ عَلَى فُلَانٍ: تهنگی به فلانکه س
هه لچنی.

تَحَجَّرَ الْجَرَجُ: برینه که هاته وه په ك و
گؤشته وه زونی هیئا په وه.

تَحَجَّرَ الرَّجُلُ: پیاوه که ژوورنکی
بؤخوئ بنیات نا.

تَحَجَّرَ الشَّيْءُ: شته که ی تهنگ کرده وه ه
دهگوترئ: (تَحَجَّرَ رَاسًا).

اَسْتَحَجَرَ الطِّينَ: قوپر که رهق بوو بوبه
به رد بوبه سوا ته.

اَسْتَحَجَرَ الرَّجُلُ: پیاوه که ژورنکی
بؤخوئ دانا.

اَسْتَحَجَرَ عَلَيْهِ: گالته ی پیکردو
سوکا به تی له گه ل دا نواند.

الْحَاجِرُ: زهوییه که چوار دهوری بهرز

بکریتهوه ناومپراستی چال بی ۵
جالاپیهک ناوی تیدا راوستی.

الحاجر: بهمانا (الحاجر) دی ۵ بهمانا
بهستو (ياساغ) پش دی.

الحاجرة: یارییه که بهم جوره
مندالهاگان دین جوغزیک له
ناومپراستی گۆرهپانه کهدا دهکیشن
نهمجار یهکیکیان له ناومپراستی
جوغزه کهدا رادهوهستی ۵
مندالهاگانی تر به دهورییهوه
دهپانهوئ بیگرنو نهویش ههول
دهدا خو بهدهستهوه نهدا.

الحجار: بهرژینو شورا، سیاج ۵ دیواری خانوو.
الحجار: نهو کهسهی نیشی بهرد دهکا
بهرد دهشکین ۵ نهقاری دهکا.

الحجر: له شهرعدا بریتییه له
مهنعکردنی شهخص لهوهی
تهصهروف له مال و سامانی خویدا
بکا جا له بهر مندالی بی یان بی
عهقل بی یان شیت بی.

الحجر: باوهشی ئادهمیزاد دهگوتری: (هر
فی حجره) واته: لهژیر چاودیری و
حیمایهی نهودایه.

حجر العين: دهوران دهوری چاو.

الحجر: بهمانا (الحجر) دی ۵ جگه لهمانه
شهرعییه کهه ۵ ههروا وشه (حجر)
بهمانا عهقل دی قورنان دهفهرموی:
«هَلْ فِي ذَلِكَ قَسَمٌ لِّدِي حِجْرٍ» ۵
ههروا بهمانا ماین دی، (ك: حُجُور
واحجار) ۵ باکوری کهعبه که

ناوچهی (الخطيم) دهگرتیهوه ۵
کۆشی ئادهمیزاد.

الحجر: بهردی شکاو یان شاخو بهردی
کهورهو رهقو پتهو که پیک دی له
کۆمهله بهردی زل ۵ یان بهردی
شکاوی بهگگرتوو پیکهوه نووساو
جۆش خواردوو ۵ ههروا ناوه بۆ
بهردی بهنرخ وهکوو یاقوتو نهو
جۆره شتانه.

الحجر الاسود: بهرده رهشه کهله
گۆشهیهکی دیواری کهعبه دایه،
حاجبییهگان لهکاتی تهواف کردنی
کهعبه دا ماچی دهکهن یان بهدهست
ئاماژهی بۆدهکهن.

حجر الطباعه: جۆره بهردنکی جیرییه
گرن گرنه له رۆژگاری کۆندا بۆ
چاپکردن و رسم گرتن بهکاریان
هیئاوه.

الحجر: بهردهلان ۵ دهگوتری: (مکان
حجر) شوینیکی بهردهلانه.

الحجر: نهو گۆشتهی به دهوری
نینۆکه وهیه.

الحجرة: قهراخو لایهن، دهگوتری: (قعد
حجرة وحجرت الطريق) نهملاو
نهولای رینگا.

الحجرة: ژوور لهژیر خانوودا ۵
ژیرزهمین ۵ تهویلهی ئاژهل.

حجرتا العسكر: لای راستو لای چهپی سوپا.
الحجر: کانه بهرد ۵ نهو شوینهی له کیو
بهردی ئی دهردههیندری.

الْمَحْجَرُ فِي الْعَيْنِ: دهوران دهوری چاو.

الْمَحْجَرُ: به مانا (الْمَحْجَرُ) دئ ۵ شوینی

قورمتینه نهو ناوچه‌یهی

فه‌رمانگهی تهن‌دروستی یاساگی

ده‌کاو ناهیلئ کەسی لئ بیته ده‌رو

کەسی بجیته ناو.

حَجَرٌ بَيْنَهَا حَجَرًا: نیوانی خسته ناویانه‌وه

لیکی جیاگردنه‌وه.

حَجَرُ الشَّيْءِ: شته‌کهی له‌خوی گرتو

نه‌به‌یشت بۆ کەسی تر بی.

حَجَرٌ فَلَانًا عَنِ الْأَمْرِ: فلانکەسی له‌کاره‌کە

گیرایه‌وه و مه‌نعی کرد.

حَجَرُ الْقَاضِي عَلَى الْمَالِ: قازیی خاوه‌ن

ماله‌کەهی مه‌نع کرد له‌وهی

ته‌صه‌روف به‌ ماله‌کەوه بکا.

حَجَرٌ: ده‌ست به‌سه‌ر کرا.

حَجَرٌ حَجَرًا: ریخۆله‌کانی قه‌بز بوون،

تووشی گرفت بوون نه‌یتوانی

خواردن و خواردنه‌وهی زۆر بخواو

بخواته‌وه.

أَحْجَرَ: هاته ولاتی حیجاز.

حَاجَرُهُ: داوای لێ‌سکرد واز له

دژایه‌تیکردن بیئ.

أَحْجَرَ: سه‌ری‌پنجی کرد ۵ پابه‌ند نه‌بوو

۵ هاته ولاتی حیجاز.

أَحْجَرَ بِالْأَزَارِ: پشتینی له‌پشت به‌ست.

أَحْجَرَ بِالْحَصَنِ: به‌ قه‌لاکە خوی پاراست

۵ داکۆکی له‌خوی کرد.

أَحْجَرَ مِنْ كَذَا: خوی له‌وه پاراست.

أَحْجَرَ لَحْمَهُ: گوشتی گرت، گوشتن بوو.

أَحْجَرَ الشَّيْءِ: شته‌کهی له‌به‌ر

پشتینیدا.

أَحْجَرَ: لاساری کرد ۵ ده‌گوترئ:

(الْحَجَرُ عَنْهُ) وازی لئ هینا.

تَحَاجَرَ الْقَوْمُ: قه‌ومه‌کە لێک ترازان

هه‌ندیکیان له‌ هه‌ندیکیان داب‌ران ۵

هه‌ندیکیان پشتینی هه‌ندیکیان

گرت و ده‌سته و دامانی په‌گتر بوون ۵

ده‌گوترئ: (تَحَاجَزَتِ الْعِبَارَاتُ)

رسته‌کان توکمه و پیکه‌وه گونجاو

رَيْكُ وَ بَيْكُ بوون.

تَحْجَرُ: پشتینی توند کرد، ناوقه‌دی

خوی به‌ پشتین توندکرد.

الْحَاجِزُ: ناوانی دوو شت ۵ ناوه‌ند ۵ نه‌و

کەسه‌ی ناهیلئ هه‌ندی کەس

په‌په‌ندی به‌ هه‌ندیکی تریان‌وه

بکه‌ن ۵ به‌حه‌ق و راستی حوکمیان

له‌نیوانیاندا ده‌کا، (ك: حَجَرَةٌ)ه.

الْحِجَارُ: به‌مانا (الْحَاجِزُ) دئ ۵ پشتین و

قایش پشتین کله‌ پشت ده‌به‌سری و

ناته‌ک و داوینی پیوه قایم بکری ۵ نه‌و

حه‌بل و گوریسه‌یه و لاخی پی

ده‌به‌سترپته‌وه ۵ هه‌روا ناوه بۆ نه‌و

ده‌فه‌رو ولاته‌ی ده‌که‌وته نیوان ولاتی

تیهامه و ولاتی نه‌جده‌وه ۵ جوړنکیشه

له‌ ده‌نگ و ناوازی مؤسیقا.

حَجَازِيكُ: به‌رده‌وام له‌ نیوانیان دا به ۵

بکه‌وه نیوانیان‌وه.

الْحَجَرُ: ناحیه و هه‌ملاو نه‌ولا ۵ هۆزو

خیل و خزم که ده‌بنه پارێزهر و

داکۆکیکه ر لهو کهسهی سهر بهوانه.
 الْحَبْرَةُ: ناوقه، شوینی بهستنی
 پشتین له سیبهندهو ناوک ۵ شوینی
 دۆخینی شروال دهگوتری: (أخذ
 بِحُجْرَتِهِ) پهناى بۆ پردوو
 پشتینهکەى گرت داواى لێکرد
 یارمهتی بدا ۵ (رجل طيب الحُجْرَة)
 پیاویکی داوینپاکه ۵ (رجل شدید
 الحُجْرَة) پیاویکی خۆ راگرو پشوو
 درێژه ۵ (هذا كلام أخذ بعضه بحجز
 بعض) نهمه قسهیهکی رێک و پێکه
 رستهکانی پێکهوه گونجاون.

حَجَفَ: سگ چوونی توش بوو.
 الْحَبَافُ: سکچوون بههۆی زۆر خواردن
 یان خواردنی خراب ۵ سگ هیشهو
 تیکچوونی کۆتهندامی ههزم.
 الْحَبِيفُ: قۆرەى سگ ۵ قورته قورتي
 گهدهو ریخۆله.
 حَجَلَ حَجْلًا وَحَجْلَانًا: قاجیکی هه لێری و
 لهسهر قاجیک رۆشت ۵ لهسهر
 قاجیک حندهل حوی کرد ۵ ههنگله
 شهلهی کرد.

حَجَلَ الْمُقَيَّدُ: زنجیری لهپیدا بوو بازی دا.
 حَجَلْتُ عَيْنَهُ: چاوی قول بوون.
 حَجَلْتُ الدَّابَّةَ: ولاخهکه زندهکانی سپی
 بوون جهستهی تری هه مووی رمشه.
 أَحْبَلَ الدَّابَّةَ: پتهکهی له قاجیکی
 ولاغهکه کردوه کردییه قاجهکهی
 تری.

حَجَلٌ: بهمانا (حَجَلَ) دی.

حَجَلٌ فِي وَضْعِهِ: لهگهڵ شتنی دهستیدا
 هه ندئ له قوڵی شتو لهگهڵ شتنی
 قاجهکانیشی دا هه ندئ له به لهکی شت.
 حَجَلَ الْقَرُوسُ: پاوانه ی بۆ بوکهکه کرد.
 حَجَلَ الدَّابَّةَ: ولاغهکهی به پێوهند
 بهستهوه.

حَجَلَتِ الْمَرْأَةُ بَنَاتَهَا: نافرتهکه خه نهی
 سهر په نهجهکانی رنگاو رنگ کرد.
 حَجَلَ امْرَأَةً: کارهکی خوی مهشهور
 کرد.

يَوْمَ أَغْرَ مُعْجَلٌ: رۆژیکی بهناوبانگه.
 حَجَلَ فِي مَشْيِهِ: له رۆشتندا خوی
 لهنگاند.

التَّحْجِيلُ: سپپاههتی له قاجی ولاغ دا
 له نه ژنۆی تپهپنهکا.
 الْحِجْلُ: پاوانه، خرخال ۵ زنجیرو پێوهند.
 الْحَجَلَةُ: پارێیهکی منداڵانه، بهم جوړه
 لهناو گۆرهمپانهکه دا چه ند چوار
 گۆشهیهک دروست دهکهن، نههمجار
 به شیوهی (عیلۆکی) لهم چوار
 گۆشهوه دهگوزینهوه بۆ چوار
 گۆشهیهکی تر.

الْحَبْلَةُ: تارایهکه، سه رپۆشیکه،
 کهژاوهیهکه به قوماشی رنگاو رنگ
 دهراننדרێتهوه بۆ بوک ۵ په ردهیهکه
 بۆ بوک لهناو مالدا دهگیرێتهوه ۵ کهو؛
 بالندهیهکه له کۆتر گه ورهتره
 دهنوک و قاجهکانی سورن گۆشتهکی
 بۆ خواردن زۆر خۆشه.

الْمُعْجَلُ مِنَ الدَّرَابِ: نَهْوَ وَلَاخَهِيه خَوَار
نَهْزَنَوِي سَبِي بِي نَاوَجَهَوَانِ وَ شَوِيْنِي
تَرِيْشِي پَهْلَهِي سَبِي تِيْدَابِنِ وَاتِه
بِهْلَهْكَ بِي.

لُوبِ مُعْجَلُ: كَراسِيْكَى نَاو دَامَانِه بَكَاتِه
پَشْت قَوْلِه قَابِيهَوِه.

حَجَمَ لَمْ الْحَيْرَانِ: لَغَاو يَان (دَهْمَبِيْن)ِي
لَهْدَهْمِي حَهْيَوَانَهْكَه كَرْد بُوْنَهْوَهِي
نَهْتَوَانِي شَت بَغَهْزِي يَان بِيَجُوِي.

حَجَمَ الْحَيْرَانِ: حَهْيَوَانَهْكَهِي مَهْنَع كَرْد.
حَجَمَ فَلَانًا عَنِ الْأَمْرِ: فَلَانَكَهْسِي لَهْوَكَارِه لَهْو
شُوِيْنَه مَهْنَع كَرْد نَهْيَهْيَشْت بِيْكَاتِي.
حَجَمَ الصَّبِي لَدِي أُمِّهِ: مَنْدَالَهْكَه مَهْمَكِي
دَايَكِي مَزِي.

حَجَمَتِ الْحَيَّةُ فَلَانًا: مَارَهْكَه فَلَانَكَهْسِي
كَهْسَتْ، بِيْيَهْوِه دَا.

حَجَمَ الْمَرِيضُ: نَهْخُوشَهْكَهِي چَارَهْسَهْر كَرْد
بِه كَهْلَه شَاخ لِيْكَرْتَن.

أَخْجَمَ الشَّدِي: مَهْمَكِي خَرْكَرْد،
(مَهْمَكَهْكَه خَرْبُو).

أَحْجَمَ فَلَانٌ عَنِ الشَّيْءِ: فَلَانَكَهْس
نَهْوَشْتَهِي نَهْنَجَام نَهْدَاو لِيْي
پَهشِيْمَان بُووه.

أَحْجَمَتِ الْمَرْأَةُ الصَّغِيرُ: نَافَرَهْتَهْكَه پَهْكَهْم
جَار شِيْرِي دَا بَهْمَنْدَالَهْكَه.

حَجَمَ زَوْرِي تِي رَوَانِي وَ لِيْ وَرْدَبُووه.
أَحْتَجَمَ: دَاوَاي كَهْلَهْشَاخ لِيْكَرْتَنِي لِيْ كَرْد.

الْحِجَامُ: لَغَاو، نَاسَنِيْكَه دَهْكَرِيْتَه دَهْمِي
وَلَاخَهْوِه بُوْنَهْوَهِي شَتِي بُو نَهْخُوْرِي
شَت نَهْكَهْمَزِي.

الْحِجَامَةُ: پِيْشَهِي كَهْلَهْشَاخ كَرْتَن.
الْحِجَامُ: كَهْلَهْشَاخ كَر.

الْحَجْمُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ: قَهْبَارَهْكَه پَهْتِي،
نَهْنَدَازَهِي جَهْسْتَهْكَه پَهْتِي، (ك:
حَجْرَم)ه.

الْمُحْجَمُ: شُوِيْنِي كَهْلَهْشَاخ لِيْكَرْتَن.
الْمُحْجَمُ: نَالَهْتِي كَهْلَهْشَاخ كَرْتَن،
نَاْمِيْرَهْكَهِي ه نَهْو قَاپُو كِيْسَه پَهْتِي
كَه خُوِيْنَهْكَهِي تِيْدَا كُوْدَهْكَرِيْتَهْوِه،
(ك: مَحَاجِم).

الْمُحْجَمَةُ: بَهْمَانَا (الْمُحْجَم) دِي.
حَجَنَ الْعَرْدَ: شُوْرَكَه دَارَهْكَهِي چَهْمَانْدَهْوِه.
حَجَنَ الشَّيْءِ: بَه كُوْجَان نَهْوَشْتَهِي بُوْلَاي
خُوِي كِيْش كَرْد.

حَجَنَ الدَّابَّةَ: بَه كُوْجَان وَلَاغَهْكَهِي لَو
نِيُوَكَرْد.

حَجَنَ فَلَانًا عَنِ الشَّيْءِ: فَلَانَكَهْسِي لَهْوَشْتَه
كِيْپَرَاپَهْوِه نَهْيَهْيَشْت نَهْنَجَامِي بَدَا.

حَجَنَ حَجْنًا وَحُجْنَةً: نُوَشْتَاپَهْوِه خَوَارِبُووه ه
دَهْكَوْتَرِي: (حَجَنَ أَنْفَه): سَهْرِي

لُووْتِي خَوَارِبُووه بُوْلَاي دَهْمِي، لُوْتِي
شِيْوَه قَهْلَانَكِي بُووه.

حَجَنَتْ أَذْنَهُ: نَهْرَمَهِي لَای سَهْرُوِي كُوِيِي
بَهْرَهْو خَوَار شُوْرَبُووه.

حَجَنَ الشَّعْرَ: سَهْرِي تَالَه مَوُوِي قَزَهْكَانِي
كَرْزُبُووه هَهْلَهْكَه پَرَانَهْوِه.

حَجَنَ بِالْدَارِ: لَه مَال مَایَهْوِه دَهْرَنَهْچُووه.
حَجَنَ عَلَيْهِ وَبِهِ: دَلِي پِيْوَهْبُووه دَهْسْتِي

نَهْچُوويه دَهْسْت بَهْرَدَارِي بِي ه (هَر)

حَجَنَ، وَأَخْبَنَ وَهِيَ حَجْنَةٌ وَحَجْنَاءُ).

حَجْنَةُ: به مانا (حَجْنَةُ) دئ.

إِخْتَبَنَ عَلَيْهِ: دس به سهری کرد، نه بهیشت.

إِخْتَبَنَ الشَّيْءُ: به مانا (حَجْنَةُ) دئ ۵
بؤلای خوی برد به خویوه نوساند.

إِخْتَبَنَ الْمَالُ: مال و سامانه گهی
کؤ کرده وه.

إِخْتَبَنَ مَالٌ غَيْرَهُ: مالی خه لکی داگیر کرد،
دزی، بؤ خوی کؤنترؤن کرد.

تَحَبَّنَ: چه ماندییه وه گردیه گؤچان.

الْحَبْنَةُ: هه موو شتیکی چه ماوه و خوار ۵
سه لکه ته شی ۵ هه ر شتیک

هه لیزیری و تایبه تی بکه ی به خوته وه.
الْحَبْنَةُ: روه کیکی ته من دریزه له

که ناری روبار و قهراخ پرد دپروئ ۵
زؤر ده شو بهیته قهفه ژاژ.

الْحَبْنُونُ: ته مبهل ۵ به وئ ولاتیک
داگیر بکه ی و به فیل و بؤ

چه واشه کاری رو له شوینیکی تر
بکه ی ۵ ناوی کیوئیکشه له

ده و روبه ری مه ککه.

الْمِخْبَنُ: هه ر شتیک سه رنکی
چه ما بیته وه وه کوو گؤچان و

ده ندوکی بالنده ۵ ده شگوترئ (فلان
محجن مال) فلان باش ده زانی

سه رو کاری مال و سامانی خوی بکا،
(ک: محاجن) ۵.

حَجَا حَجْرًا: راوه ستا.

حَجَا بِالْمَكَانِ: له و شوینه مایه وه

حَجَّيْگِر بوو.

حَجَا بِالشَّيْءِ: دهستی پیوه گرت و چروکی
تپدا کرد لئی نه به خشی.

حَجَا فَلَانًا كَذَا: گومانی به فلانکس برد
که نه وه یه.

حَجَا الشَّيْءُ: شته گهی پاراست و له خوی
گرت، دهستی پیوه گرت.

حَجَا فَلَانًا: فلانکسی مهنع کرد.

حَجَا الْأَمْرَ: وا گومانی بر دو ئیدیعای
نه وه ی کرد وه لئی یه قین نه بوو.

حَجَا بِفُلَانٍ خَيْرًا: گومانی خپرو چا گهی له
فلان کرد پی وایوو پیاوی چا که.

حَجَا الرِّيحَ السَّفِينَةَ: با که شتییه گهی
رؤیاند.

حَجَا فَلَانًا: به به لکه به سه ریدا زال بوو
بؤری دا.

حَجَّيَ بِهِ حَجًّا: خوشی ویست و پییه وه
نووسا و لئی نه بو وه.

حَجَّيَ إِلَيْهِ: په نای بؤ برد.

أَحْبَى بِالشَّيْءِ: به مانا (حَجَّيَ به) دئ.

حَاجَا حَاجَا رَحْبَاءُ: ده مه ده می له گه ل
کرد و به به لکه بؤری دا.

أَحْتَجَّى: به لکه ی بیر هاته وه.

أَحْتَجَّى الشَّيْءُ: شته گهی پاراست.

تَحَاجَرَا: هه ری که له لای خوییه وه
به لکه ی هی نایه وه رای خوی پی

په سه ند بوو.

تَحَجَّى: له په ناگه و مه لجه نا مایه وه
خوی دهر نه خست.

تَحَبَّى بِالْمَكَانِ: پيشكهوت چوو بؤ
شوئنه كهو تييدا مايه وه.

تَحَبَّى بِالشَّيْنِ: عاشقى شته كه بوو
وه گرى بوو نه پويست ليى
جيا بيته وه ۵ دهستى پئوه گرتو
نه پويست له دهستى دهرجى.

تَحَبَّى فُلَانٌ بِفُلَانَةٍ: گومانى به شتيك
بردو ليى يهقين نه بوو.

تَحَبَّى لِلشَّيْنِ: شته كهى هاته وه بير.

إِسْتَحَبَّى اللَّحْمَ: بؤنى گوشته كه گؤرا
به هؤى كاريكه ريبه كى دهره كييه وه
كه تووشى حهيوانه كه بوو.

الْأَحْجَرَةُ: وشه يهك مانا كهى پيچه وانهى
له فزه كهى بى، (ك: أَحَجَى).

الْأَحْجِيَّةُ: به مانا (الأحجرة) دى ۵ لوغزو
موعه مهاي كه خه لگى پيش چكى
دهكهن له حه لكر دنيدا.

حَجَا: شياو بوو ۵ دهگوتري: (هر حَجًّا به)
ئهو شياوى نهو شته يه.

الْحَجَّاءُ: به ناگه و مه لجه ۵ بهرده ۵
ته پؤلگه و ههر شوئييك به رزبى و
به سهر زهوييه كه بپوانى ۵ نه ملاو
نهولای شوئن ۵ قهراخ.

الْحَجَا مِنَ الشَّيْنِ: قهراخى شت ۵ لايه كى
شته كه، (ك: أَحْجَاء).

الْحَجَّاءُ: بهرده ۵ عه قل و ناوهر، (ك:
أَحْجَاء).

الْحَجْرَى: ناوه بؤ حاله تى دمه دهمى.

الْحَبِّيَّا: به مانا (الأحجية) دى.

حَدَّاءُ حَدًّا: لای دا، گنرپايه وه.

حَدَّى بِالْمَكَانِ حَدًّا: لهو شوئنه مايه وه و
تييدا جيگير بوو.

حَدَّى إِلَى الْمَكَانِ: به نای بؤ نهو شوئنه
برد.

حَدَّى عَلَيْهِ: بهرده وام بوو له سهر
يارمه تيدان و له خؤگرتنى و
به خيؤگرتنى.

حَدَّتِ الْمَرْأَةُ عَلَى وَلَدِهَا: نافرته كه
بهرده وام بوو له سهر به خيؤگرتنى
كؤرپه كهى.

الْحَدَّاءُ: پاچى دوو سهر ۵ تيرى كه وان
(سهرمتى).

الْحِدَاةُ: واشه ۵ بالندميه كى گورج و گؤله
له هه وارا په لامارى جبرج و
مريشك و شتى واده او زؤر به
پرپتاوى دميانگري ۵ دهگوتري: (هر
أَخْطَفَ مِنَ الْحِدَاةِ).

حَدَبَتِ الْأَرْضُ حَدْبًا: هه ندئ له شته كان
به رزبونه وه.

حَدَبَ الرَّجُلُ: بپاوه كه قه ميبور بوو.

حَدَبَ عَلَيْهِ: به سهريدا كؤمايه وه و سؤزى
خؤى بؤ نواند.

حَدَبَتِ الْمَرْأَةُ عَلَى وَلَدِهَا: نافرته كه
به سهر منداله كه ميه وه دانيشت و دواى
مردنى ميؤرده كهى شوى نه كردمه وه
له بهر خاترى بهرده وامبوونى نازى
منداله كهى ۵ (هر حَدَبٌ وَهِي حَدْبَةٌ).

أَحْدَبَهُ اللَّهُ: خودا پشت كورى كرد.

حَدَّبَهُ اللَّهُ: به مانا (أَحْدَبَهُ) دى.

حَدَّبَ الرَّسَامُ الْحَطَّ: خوشنوووسه که نووسینه که می زور قول نه کرد.

تَحَدَّبَ: به مانا (حَدَّبَ) دئ ۵ به نه نقهست پشتی خوی کوپ کرد.

تَحَدَّبَ عَلَيْهِ: به مانا (حَدَّبَ عَلَيْهِ) دئ.

تَحَدَّبَتِ الْمَرْأَةُ عَلَى وَلَدِهَا: به مانا (حَدَّبَتِ) دئ.

احدوب: به مانا (حدب) دئ.

أَلْأَحَدَبُ: ناخوش و ئالوزو قورس:

دهگوترئ: (امر أحدب) کاری که

به کهس نا کرئ و دهسته بهر نابئ ۵

ره گیکه له ئیسقانی باسکدا ههیه.

أَلْأَحَدَبُ: نهومیه له زهوی بهرزبیتهوه

تهپۆلکه ۵ تیلمه دهواره گلی پتهو،

بانویك به سهر نزمایی دا بروانئ،

قورئان دهفرموی: ﴿وَهُمْ مِنْ كُلِّ

حَدَبٍ يَنْسِلُونَ﴾ ۵ زنده گوشت و

بهرزاییه که له پشت پهیدا دهیی ۵

(حدب الماء) نهو شهپۆله ئاوانه ن

بهرزدهبنهوه.

حدب الشتاء: جهنگه ی سه رمای زستان،

(ك: أحدا ب وحدا ب).

الحدباء: دهگوترئ: (دابة حدباء)

ولاغیکه ئیسقانی پشتی دیاره ۵

(سنة حدباء) سالیکی قات و قهریه

۵ (حالة حدباء) بارو دۆخیکی

نالهماره کهس له خوی دلتیا نییه.

الاکة الحدباء: داره مهیت ۵ که عبی

کوپری زوههیر دهئ:

وَكَلَّ ابْنُ أَنْثَىٰ وَإِنْ طَالَتْ سَلَامَتُهُ
يَوْمًا عَلَىٰ آلِهِ خَدَبَاءَ مَحْمُولٌ

الْخَدْبَةُ: تهپۆلکه ی رهقه لانو پتهو ۵

نهو بهرزاییانه ی له پشت

دهرده کهون.

حَدَّثَ الشَّيْءُ حَدْرًا وَحِدَاةً: تازه

پهیدا بوو (پنجه وانه ی کۆن) نه گهر

وشه ی (حدث) له گه ل وشه ی (قَدَمٌ)

خرایه رسته وه نه وه بۆ (مزاوجة) و

بۆ گشتگیری دهگوترئ: ئوسلوبیکی

به لاغییه دهئیی (أَحَدَهُ مَأْخُذٌ

وَحَدٌّ).

حَدَّثَ الْأَمْرُ حَدْرًا: شته که رویدا

روداو هه هاته کایه وه.

أَحْدَثَ الرَّجُلُ: پیاوه که بی دهست

نوویزوو دهستنوویزه که ی شکا.

أَحْدَثَ الشَّيْءُ: نهوشته ی داهینا ۵

دروستی کرد ۵ قورئان دهفرموی:

﴿لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا﴾.

أَحْدَثَ السَّيْفُ: شمشیره که ی مشت و

مال کرد.

حَادَكُهُ: قسه ی له گه ل کرد.

حَادَثَ السَّيْفُ وَغَرَّهُ: مشت و مالی کرد.

حَادَثَ قَلْبُهُ بِذِكْرِ اللَّهِ: دلی خوی راهینا

به یادی خودا.

حَدَّثَ: قسه ی کرد، هه والی دا،

فه رمایشتی پیغه مبهری گپرا نه وه.

حَدَّثَ بِالنُّعْمَةِ: سوپاسگوزاری

نیعمه ته کانی بوو باسی کردن.

خَدَّثَ فُلَانًا الْحَدِيثَ رَبِّهِ: هَهُوَ أَلَمْ يَكُنْ بِهٖ
فُلَانٌ كَهَيِّئِهِ، حَتَّى يَدِيْهَهُ كَهَيِّئِهِ
رَبِّهِ يَدِيْهَهُ كَرَدَ.
تَحَدَّثَ: خَدَّثَ كَمَا كُنْهٖ قَسَمَ كَرَدَ، قَسَمَ
بِذِكْرِهِ.

تَحَدَّثَ الْقَوْمُ: قَسَمُوا بِأَنَّهُمْ كَرَدَ
كَهَيِّئِهِ كَفَتُوْهُ كَرَدَ.
اسْتَحَدَّثَهُ: بَدَىٰ هَيِّئًا، هَيِّئًا كَهَيِّئِهِ
بِهٖ حَتَّى دَانَ.

الْأَحْدَاثُ: بَارَانِيْ هَيِّئًا، بَارَانِيْ
سَهْمَتَايْ سَالٍ.
الْأَحْدَاثُ: نُهُومِيْهٖ بَكَهَيِّئِهِ سَهْمَ زَارِيْ
خَدَّثَ كَرَدَ دَهْكَوْتَرِيْ: (سَارَ فُلَانٌ
أَحْدَاثًا): فُلَانُ كَسَمَ بِوَبِهِ جَرِيْ
سَهْمَ زَوْبَانِيْ خَدَّثَ كَرَدَ قَسَمَ
نَهْسَتَهٗ قَوَّ كَالْتَهٗوْ كَمَ كَرَدَ قَسَمَ
بِرُوْجٍ.

الْحَادِثُ: نُهُومِيْ تَارَهٗ بَهْدَابِيْوْ سَهْمَ
هَلْبَدَا بِيْجَهٗوَانَهٗ (الْقَدِيْمُ) هٗ، (ك):
حَوَادِثُ.
الْحَادِثَةُ: مَيِّئَهٗ (الْحَادِثُ) هٗ بَهْلَاوْ
كَارَهْمَاتِ، (ك): حَوَادِثُ هٗ.

الْحَادِثَةُ: سَالَانِيْ كَهَنَجِيْ هٗ سَهْمَتَاوْ
هَهُومَلْ دَهْكَوْتَرِيْ: (أَخَذَ الْأَمْرَ
بِحَادِثِهِ) لَهْسَهْمَتَاوْ كَارَهْمَتَاوْ
خَسْتَهٗ نُهُسْتُوْ خُوْ.

الْحَدَّثُ: تَهْمَنَ بِجَوَكِ نُهُومِيْ تَهْمَنِيْ
لَهٗ خَوَارَ هَهُومَلْ سَالَهٗوْ بِيْ كَارِيْ
تَارَهٗ بَهْدَابِيْوْ نِيْشِيْ خَرَابِ

كَهَلَايْ خَدَّثَ قَيِّزَهٗوْنِ بِيْ هٗ لَهْشِ
بِيْسِيْهٖ كِيْ مَهْمَنَهٗوْ كَهٗ بَهٗ
دَهْسَتَنُوْزْكَرْتَنُوْ غُوْسَلْ كَرَدَنِ
تَهْمَهٗمُوْمَ كَرَدَنِ نَامِيْنِيْ.

خَدَّثَ الدَّهْرُ: بَهْلَاوْ كَارَهْمَاتِيْ رُوْزْكَارِ،
(ك): أَحْدَاثُ هٗ.

الْحَدِثُ: نُهُوْ كَهْسَهٗيْهٖ زُوْرَ قَسَمَبَكَاوْ جَوَانِ
شَسْتِ رُوْنِ بَكَاَتَهٗوْ دَهْكَوْتَرِيْ:
(فُلَانٌ حَدَّثَ فُلَانًا) فُلَانُ كَسَمَ
وَتَهْمِيْزِيْ فُلَانَهٗ بَهٗ نَاوِيْ نُهُومَهٗوْ
قَسَمَ دَهْكََا (حَدَّثَ نِسَاءً) بَهٗ نَاوِيْ
زُنَانَهٗوْ قَسَمَ دَهْكََا دَاكُوْكِيْيَانِ لِيْ
دَهْكََا (حَدَّثَ مَلُوكًا) وِتَهْمِيْزِيْ
بَاشَايَانَهٗ.

الْحَدَثَانِ: شَهْوُوْ رُوْزِ.
خَدَّثَانِ الدَّهْرُ: بَهْلَاوْ كَارَهْمَاتِيْ رُوْزْكَارِ.
الْحَدَثَانِ: سَهْمَتَاوْ دَهْكَوْتَرِيْ: (حَدَثَانِ
الشَّبَابِ) سَهْمَتَاوْ كَهَنَجِيْهٖ تِيْ.

الْحَدِيثُ: زُوْرَ بَلِيْ هٗ كَهْسِيْكَ زُوْرِيْ
حَدِيثِ رِيْوَابَهٗتِ كَرَدِنِ.

الْحَدِيثُ: هَرَّ قَسَمُوْ بَاسِيْكَ
بَكِيْرِدِرِيْتَهٗوْ دَهْكَوْتَرِيْ: دَهْلِيْنِ:
(الْحَدِيثُ ذَرْجُونِ) قَسَمَهٗكَهٗ
كَهْسَانِيْ تَرِيْ بِيْ نَاكَادَارِ دَهْكَرِيْتَهٗوْ
هَهُروَا نَاوَهٗ بُوْ كَفْتَارُوْ كَرَدَارُوْ
هَهُلُوْيسْتِيْ بِيْغَهٗمَبَهْرَ (د.خ) هٗ

بَهْمَانَا تَارَهٗ بَابَهٗتِ دِيْ دَهْكَوْتَرِيْ:
(هَرَّ حَدِيثِ عَهْدِ بَكْدَا) نُهُوْ لَهْوْ
بَارَهْمَهٗ تَارَهْمَهٗوْ لِيْ شَارَهْمَانِيْهٗ.

علم الحديث: زانیاری و زانستیکه
له باره ی گوفتارو کردارو
هه لوښته کانی پیغه مبهه (د.خ) له
ژبانیډا چوښتیه تی ریوايه ت
کردنیان و حال و مزعی نه وانه ی
حه دپشه که یان ریوايه ت کردوه و
نه ندازه ی راستی و دروستی
وه پالډانی نه و هه دپشانه بو
پیغه مبهه (د.خ) و گه لی لایه نی تر.
الْمُحَدَّثُ: شتی که نه له قورئان و نه له
حه دپشدا نه به ئیجماع باسی
کرای، (ك: محدثات) ده گوتړی:
(مُحَدَّثَاتُ الْأُمُور).
الْمُحَدَّثُ: تازه گه ریکه له فه ن و
زانستدا.
الْمُحَدَّثُونَ: زاناو رؤشنبیره کانی دوا
سه ده کانی ناوه پاست.
الْمُحَدَّثُ: نه و راویانه ی هه دپشی
پیغه مبهه ریان ریوايه ت کردوه.
الْمُحَدَّثُ: نه وه ی گومانی راست و
دروست به خه لك به ری.
حَدَّثَهُ حَدْجًا: کاله که مارانه ی تیگرت.
حَدَّجَ فَلَانًا بِسَهْمٍ وَغَرَهُ: تیری تیگرت.
حَدَّجَ بِبَصْرَةٍ: چاوی تی بری سهرنجی
خوی خسته سهر، له هه دپشی
ئیبنو مه سعو ددا هاتووه
دمفه رموی: (حَدَّثَ النَّاسَ مَا
حَدَّجَكَ بِأَبْصَارِهِمْ) هه روا به مانای
تپروانینی سوکایه تی پیکردن و رق
لیوونه وه سهری کرد.

حَدَّجَهُ بِذَنْبٍ غَيْرِهِ: تاوانی خه لکی تری
وه پالډا.
حَدَّجَ الْجَعْرِ: باره که ی له پشستی
حوشترکه بارکردو شته کی دا.
حَدَّجَ فَلَانًا بَيْعَ سُوءٍ أَوْ مَتَاعَ سُوءٍ:
فلانکه سی تووشی زیان کرد به وه
که مامه له ی خرابی له گه لیدا کرد
یان کالای خرابی دایه.
احْدَجْتُ شَجَرَةَ الْحَنْظَلِ: دره ختی
گوژالك کاله که مارانه کانی خوی
ده رکردن.
اَحْدَجَ الْبَعِیْرَ: باری له حوشترکه
بارکردو شته کی دا.
حَدَّجَ بِبَصْرَةٍ: نیگای خسته سهر و چاوی
تپیرین.
حَدَّجَ الشَّيْءَ: چاوی له شته که بری و
زوری سهر کرد.
الْحَدَّجُ: بار، هه شتی که به ولاخ
بگوژرتسه وه هه روا ناوه بو
که ژاوه و بارگه نه ی نافرته که، (ك:
حدوج و حَدَّجَ).
الْحَدَّجُ: کاله که مارانه هه کاله کی وردی
نه گه پشتو (زرکه تال).
الْحَدَّجُ: به مانا (الْحَدَّجُ) دی هه روا ناوه بو
بالتدهیه که له شیوه ی (قه تی) دایه.
أَبْرَ حَدَّيْجَ: له قله ق.
الْمَحْدَجُ: نامیری داخکردنی حوشتر.
حَدَّ السِّيفِ وَغَرَهُ حِدَّةً: شم شیرکه
برنده بوو.
حَدَّتِ الرَّائِعَةُ: بونه که زور که سکون بوو.

حَدَّ الرَّجُلُ: پیاوهکه زور به نیشات بوو

سهپرکرد.

دئی قایم و خوراگر بوو.

حَادَّتِ الْأَرْضُ الْأَرْضَ: نهو پارچه

زهوییه هاو سنووری فلان پارچه

حَدَّ عَلَى غَيْرِهِ: رقی ههئساو قسهی رهقی

به کابرا گوت.

زهوییه.

حَدَّ فِي مَعَامِلَاتِهِ: له مامه لهو ههئسو

حَادَّ فَلَانُ فَلَانًا: فلانکسهس بوویه

کهوتیدا زور به لای خویدا داتاشی.

حیرانی فلانکسهس ه رقی ئی ههئساو

حَدَّتِ الْمَرْأَةُ عَلَى زَوْجِهَا حَدَادًا: ژنه که بۆ

لئی یاخی بوو، قورشان دهمه رموی:

مردنی میړده کهی خوی رهشپوش

هَآلَمْ يَغْلَمُوا أَنَّهُ مِّنْ يُحَادِدِ اللَّهَ

کردو وازی له خورازاندنه وهو خۆ

وَرَسُولُهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا

نارایشدان ههئگرت.

فِيهَا.

حَدَّ السِّيفُ حَدًّا: شمشیرکهی مشت و مال

حَدَّ عَلَى الشَّيْءِ: سنووری له سهر

کرد.

شته که دانا.

حَدَّ بَصَرَهُ إِلَيْهِ: به سهرنجه وه سهیری

حَدَّ عَلَى فَلَانٍ: فلانکسهسی مهنع کرد

کرد.

له وهی به ویستی خوی کاروباری

حَدَّ الْأَرْضُ: سنوری بۆ زهوییه که دانا له

خوی بهرپوهه بهری.

پارچه کانی تر حیای کرده وه.

حَدَّ إِلَيْهِ وَلَهُ: قهصدی کرد.

حَدَّ الشَّيْءُ مِنْ غَيْرِهِ: شته کهی جیا کرده وه

حَدَّ السِّيفُ وَنَحْوَهُ: تیژی کرد.

له شته کانی تر ههئى هاوارد.

حَدَّ الشَّيْءُ: شته کهی دیاری کرد ه

حَدَّ فَلَانًا عَنِ الْأَمْرِ: فلانکسهسی له وکاره لادا.

دهگوتری: (حَدَّ زَمَنَ الْمَقَابَلَةِ

حَدَّ الْجَانِي: حهددی شهرعی به سهر

و مکانها) کاتی چاو پیکه و تنه که و

تاوانکاردا چه سپاند ه سزای شهرعی

شوئنه کهی دیاری کرد.

له تاوانکار ستاند.

حَدَّ فَلَانٌ حَدًّا: له رزق و رۆزی فلانکسهسی

حَدَّ السُّلْطَانُ أَقَامَةَ فَلَانٍ: باشا

که مکرده وه.

مانه وهی فلان و شوئنی ئی

مانه وه کهی دیاری کرد.

أَحَدَّتِ الْمَرْأَةُ: نافرمته که خوی بۆ

حَدَّ مَعْنَى اللَّفْظِ أَوْ الْعِبَارَةِ: مانای

مردنی میړده کهی له خم گرت ه

وشه و رسته کانی شی کرده وه.

خوی رهشپوش کرد.

أَحَدَّتِ السِّيفَ وَالسَّكِينِ: شمشیرکه یان

تحدارًا: ههندیک له وانه بوون به

چه قوه کهی تیژکرد.

حیرانی ههندیک له نهوان.

أَحَدَّ بَصَرَهُ إِلَيْهِ: چاوی تی بېری زوری

تَحَدَّدُ: دیاری کرد.

الْحَدَّدُ: یاساغ ۵ دهگوتری: (أمر حَدَّدَ)

اسْتَحَدَّ: کیردهکهی تیزکرد ۵ به تیغی

شتیکه نهگونجاوو پوچ و یاساغه ۵

تیز سهرو ریشی تاشی.

یان به مانا (چارنیه) دهگوتری: (مالی

حَدَّادُكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا: هه موو تواناو

عن هذا الأمر حَدَّدَ) له کردنی نهم

هیژی تو نهوه بوو نهوه بکهی.

کارمدا ناچارم به دهست خوُم نیه

الْحِدَادُ: بهرگی تازییه و کوتهل ۵

ههر دمبج بیگهم.

رهشپوشتی.

الْحِدَادُ: ناسنگهر؛ ناسن گهرم دهکاو به

الْحِدَادُ: ناسنگهری و پیشهی ناسنگهری

چه کوچ دهیکوتی بۆنهوهی شتیکی

کردن.

لی دروست بکا به ویستی خوئی ۵

الْحَدُّ: بهردهو نیوان له نیوان دوو شتدا.

ههروا به مانا ناسن فروشیش دی ۵

أَلْحَدُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ: له ههر شتیک

کاربه دهستی بهندیخانه.

لاتیزهکهی، کوژایی نهم سهروهو

الْحَدُّ: رق هه نسان و دهمار گیرئ ۵

سهری شت ۵ دهگوتری: (وضع حَدًّا

دهگوتری: (أخذته حِدَّةُ الغضب) رقی

للأمر) سنوریکی بۆ شتهکه دانا.

هه نساو تورپه بوو، ههروا دهگوتری:

أَلْحَدُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ حَدَثَهُ: له ههر شتیک

(هو معروف بحدة التفكير) نهو پیاوه

تیزازییه کهی.

به بیرتیزو بیر قول و سیاسی و لیزان

أَلْحَدُ مِنَ الخمر والشراب: هه لچونی

به ناوبانگه.

شهراپ.

الْحَدِيدُ: ناسن، عونصوریکی فلزییه

حَدَّ الرجل: زمبرو زهنگی پیاو، مهردایهتی

موغناتیس کیچی دهکا ۵ ژهنگ

له به هانا جوونی لی قهوماوان ۵ له

دهگری، ناسنی نهروم ناسنی زور

زاراوهی شهردا سسزایهکی

رهق ههیه، (ك: حدائد) دهگوتری:

دیاریکراوه پیویسته له تاوانکار

(فلان حديد فلان) فلانکس جیرانی

بسهنرئ ۵ ههروا وشه (الحد) له

فلانکسه ههرکاتی خانوویان به

زاراوهی مهنطیقیهکان دا بریتییه

تهنیشته بهکترهوه ههبوو یان

له پیناسهی شت ۵ رستهیهکه

زهوی و ملک و مالیان له بهنایهکهوه

قسهیهکه نامازه بکا بۆ خودی

ههبوو ۵ دهگوتری: (داری حديدة

شتهکهو جهوههرو کاکلهکهی

دارك) مالم جیرانی مالی تویه.

دمربخا، (ك: حَدْرَدُ).

المحدود: بی بهخت و گهم شانص ۵

حدرد الله: نهومیه خودا به فهردان و

دهگوتری: (تفكيره محدود) بیرو

نهیههکانی سنورداری کردین.

بۆجوونی تهسک و گهم مهودایه.

حَدَرَ الشَّيْءُ حَدَرًا: شته‌که پریوو نه‌ستوور
بوو ۵ ده‌گوترئ:

حَدَرَ الرَّجُلُ: پیاوه‌که قه‌له‌و بوو خوی
دارشت و تیک سمرا.

حَدَرَ جِلْدَهُ: پیستی ناوساو نه‌ستوور بوو.

حَدَرَتِ الْعَيْنُ: چاوه‌که نه‌ستوور بوو زه‌ق
بوو.

حَدَرَ الشَّيْءُ حُدُورًا: له به‌رزاییه‌وه
شته‌که‌ی هینایه نزمایی.

حَدَرَ الْحَجَرُ: به‌رده‌که‌ی جولاندو خولاندی.

حَدَرَتِ الْعَيْنُ الدَّمْعَ وَبِالدَّمْعِ: چاو
فرمیسکی باراند.

حَدَرَ اللَّثَامُ عَنْ لَمَةٍ: نه‌وشته‌ی دهمو چاوی
خوی پی داپوشیبوو لایدا.

حَدَرَ الدَّوَاءُ الْبَطْنَ: دهرمانه‌که کاری له
گه‌ده‌ی کرد سکی چواند.

حَدَرَ السَّفِينَةُ: که‌شتییه‌که‌ی له‌سهرچاوه‌ی
روباره‌که‌وه پال پیوه‌نا به‌ره‌و
خواری روبار.

حَدَرَ السَّفِينَةُ فِي الْمَاءِ: که‌شتییه‌که‌ی خسته
ناو ناوه‌که‌وه.

حَدَرَ الثَّرَبُ: دریزی قوماشه‌که‌ی که‌م
کرده‌وه به‌وه که‌هه‌راخه‌که‌ی
هه‌لپ‌چا.

حَدَرَ الْقِرَاءَةَ وَالْإِقَامَةَ: په‌له‌ی کرد له
خویندنه‌وهو بانگدان وقامت کردندا.

حَدَرَتِ الْعَيْنُ حَدَرًا: چاوه‌که خیل بوو
ده‌گوترئ: (حَدَرَ الرَّجُلُ) (هو اخدرُ

وهی حدراء).

أَحْدَرُ: به‌مانا (حَدَرَ) دئ.

إِلْحَدَرُ: دابه‌زی داکه‌وت.

تَحَادَرُ: به‌ربووه، دابه‌زی.

تَحَدَرَ الشَّيْءُ: شته‌که به‌ره‌و پیری هات.

الْأَحْدَرُ: نه‌و شویننه‌یه شتی لیوه دپته
خوار.

الْحَادِرُ: ره‌وشت جوان، جه‌سته ریک و

پیک و گوشتن و دامه‌زراو ۵

ده‌گوترئ: (غلام حَادِر) لاویکی

ره‌وشت به‌رزه ۵ به‌مانا به‌رزو بلند

دئ ده‌گوترئ: (جبل حَادِر) کیویکی
به‌رزه.

الْحَادِرَةُ: میینه‌ی (الحادر) ۵.

الحادیر: به‌مانا (الأحدور) دئ ۵ گواره له

گویندا ۵ دهرمانیک سکی پی بجی،
قه‌بز ره‌وان بکا.

الْحَدَرُ: ته‌پولکه‌ی پته‌و له‌سهر زه‌وی ۵

به‌مانا (گورج و به‌په‌له) ش دئ

ده‌گوترئ: (رجل حَدَر) پیاوکی

گورج و گۆل به‌په‌له‌یه.

الْحَدَرُ: چال و چوئلی ناو زه‌وی.

الحدراء: به‌مانا (الأحدور) دئ.

الْحَدَرَةُ: زیپکه‌و کوان که‌له پیلوی چاو

دهربی و چاو بهاوسی.

الْحَدَرُ: شوینی چال ۵ نه‌ندازه‌ی نه‌و

ناوه‌ی له به‌رزاییه‌وه هه‌ل دهرئی.

الْمُنْحَدِرُ: به‌مانا (الأحدور) دئ.

حَدَرَ الشَّيْءُ: شته‌که‌ی خولانده‌وه ۵ لوسی

کرد سفت و سؤلی کرد.

حَنْزَجُ الْحَبْلِ: گورسه که ی باداو گشتی کرد، پته وی کرد.

الْحَنْزُجُ: پچوک ه کهس ه دهگوترئ: (مابالدار من حَنْزَجُ) کهس له خانوو ه کهدا نییه.

الْحَنْزُجُ: سفت و لوس. الْحَنْزُجُ: به مانا (الْحَنْزُجُ دئ).

الْمُحَنْزَجُ: قامچی، دارو شوپکی هه لاقه کردن.

حَنْسَ فِي الْأَرْضِ حَنْسًا: به نه شاره زایی به زهوی به کهدا رؤی.

حَنْسَ فِي السَّيْرِ: به گورجی رؤی زور فور و پیچی کردن.

حَنْسَ فِي الْأَمْرِ وَنَحْوِهِ: گومانی بردو مه زنده ی کرد.

حَنْسَ الشَّيْءِ: شته که ی مه زنده کرد.

حَنْسَ عَلَى فُلَانٍ فُلَانَةً: ناواته که ی له فلان که سدا نه هاته دی.

حَنْسَ الْكَلَامَ عَلَى عَوَانِهِ: هسه گانی کردن به بی نه وی بزانی ناخو راستن یان نا.

حَنْسَ الشَّيْءَ بِرَجْلِهِ: شته ی ژیرپی داو به سه ریدا رؤی.

حَنْسَ فُلَانًا بِسَهْمٍ وَنَحْوِهِ: تیری له فلان کهس گرت.

حَنْسَ النَّاقَةَ رِبْهًا: حوشره که ی پیخ دا ه یخی داو کی بردی له گهر دنی ناو

سه ری بری.

حَنْسَ الشَّاةَ: مه ره که ی پال خست بو سه ربهرین ه سه ری بری.

حَنْسَ الرَّجُلِ: پیاو ه که ی به زهوی دا ه دهگوترئ: (حندس به الأرض) به زهوی کیشا.

حَنْسَ الْأَخْبَارَ وَنَحْوَهَا: هه واله گانی جوان گیرانه وه.

الْحَنْسُ: دهرک کردن ی به دهرکردنی کی راسته وخو.

الْحَدْسِيَّةُ: رنباژیکه ده لی دهبی زانیاری به شپوه به کی راسته وخو به

هسته گان دهسته بهر بکری.

حَقَّقَ الْمَرِيضُ وَنَحْوَهُ حَذُّوْقًا: نه خوشه که چاوی گردنه وه ورد ورد پی

روانین و چاوی به دهوری خویدا گیرا.

حَقَّقَ بِهِ: دهوری دا چوارلای لی گرت.

حَقَّقَ فُلَانًا حَذُّوْقًا: رهشایی هه نگاوت.

حَقَّقَ الشَّيْءَ بَعَيْنِهِ: به چاو تیپرینه وه ته ماشای نهو شته ی کرد.

حَقَّقَ إِلَيْهِ: به سه رنجه وه بولای شته که ی روانی.

أَحَدَّتْ الْأَرْضَ: زهوی هه مووی بوو به باخ و باخات.

أَحَدَّقَ بِهِ: به مانا (حَدَّقَ) دئ ه واته دهوری دا.

حَدَّقَ بِهِ: به مانا (حَدَّقَ) دئ.

حَدَّقَ إِلَيْهِ: زوری تی پوانی و به وردی سه ری کرد.

الْمَدَّقَةُ: رهشپنه ی چاو، (ك: حَدَّقَ وَحَدَّقَ) ه دهگوترئ: (هو من رماة

الحَدَقَ به كَهَيْك دَهْلَيْن لِيْزَانَو
دَهست رَهنگين بِيْ له به پُتَوَه بَرْدَنِي
نِيْش و كَارْدَا ٥ هَهروا دَهگوتَرِي:
(كَلَمَت عَلَي حَذَق الْقُرْم) واتَه:
قَسَم بُو خَه تَكِه كِه كَرْد هَه موو
چاويان تِي بَر پِيووم.

الحَدِيْقَة: باخ ٥ هَه رَه وِيِيَه كِ دره خَتِي
بَه رِدَار يَا دَار خورماي تِي دَابِي و
بَه رُزِيْنِي بُو كَرابِي.
حَدَلْ حَدَلْ: لَه رِيْگاي راسْت لاي دَا،
سْتَه مِي نَوَانْد ٥ دَهگوتَرِي: (حَدِلْ
عَلِيه): سْتَه مِي لِيْ كَرْدُو دُوْزْمَانِيَه تِي
نَوَانْد ٥ لاسَهَنگ رُويِي ٥ بَه سِرُوشت
مَلِي خَوَار بُوو يان بَه هُوِي نِيْش و
نَا زار هَوَه مَلِي خَوَار كَرْد بُوو ٥
دَهگوتَرِي: (هَر أَحَدَل وَهِي حَدَلَاء).
حَادَلْهُ: چاوو راوِي لِيْ كَرْد هَه لِي فَرِيوَانْد.
تَحَادَل الرامِي: تَفَهَنگ هاوِيْزَه كِه بَه سَهَر
تَفَهَنگِه كِه پِيْدَا چُوْ مَانِيَه وَه.

تَحَادَل فِي مَشِيْتَه: لَه رُوْشْتَنْدَا خُوِي بَادَا.
الأَحْدَل: يَه كِ دَهسْت ٥ يَه كِ گُون.
الأَحْدَلْ: نَا عَادِيْل، حَوَكَم نَا پَهوَا، سْتَه مَكَار.
الأَحْدَلْ: نَا زارِيْ كِه لَه مَلْدَا پَهِيْدَا دَهْبِي.
حَدَمَه حَدَمًا: بَه نَاگَر گَه رَمِي كَرْد، يان
بَه گَه رَمِي خُوْر گَه رَمِي كَرْد.
حَدَمَ الدَم: خُوِيْنَه كِه ي زُوْر سَوْر كَرْد تا
بَه لاي رَهشِيْدَا رَوَانِي.

حَدِمَتِ النَّارَ حَدَمًا وَحَدَمَةً: نَاگَرِه كِه
هَه لِيْگِر ساو بَلِيْسَه ي سَهَنْد.

أَحَدَمَتِ النَّارَ وَالْحَرَارَةَ: بَه مَانَا (حَدَمَت)
دِي.

أَحَدَمَ فُلَانًا: رَقِي فُلَانَكِه سِي هَه لَسَانْدُو
تَوِرَه ي كَرْد.

احتدمت الحرارة والنار ونحوهما: گَه رَمَا يان
نَاگَرِه كِه پَه رَه ي سَهَنْد.

تَحَدَمَ: سَوْتَا.
الْحَدَمَةُ: دَهَنگِي هَه لِيْگِر سَانِي نَاگَر
(قِرْجَه قِرْجِي لِرْفَه لِرْفِي).

حَدَا الْإِبِلَ وَبِهَا حُدَاءُ: حَوَشْتَه كِه ي لِي
خَوِرِي حَوْدِيَه ي بُو گَوْت بُوْنَه وَه ي
باش بَرُوَا.

حَدَا فُلَانًا عَلَي كَذَا: فُلَانَكِه سِي نَارْد بُوْ سَهَر
فُلَان ....

حَدَا الشَّيْءَ حَدَرًا: شُوِيْن نَه وَشْتَه كِه وَت ٥
بَه مَانَا هَه رَكِيْزَاو هَه رَكِيْزِيْش هَاتُووه
٥ دَه لِي ي (مَا أَفْعَلْ ذَلِكَ مَا حَدَا اللَّيْلِ
وَالنَّهَارِ) هَه رَوَا بَه مَانَا لِيْ كُوْلِيْنَه وَه و
تَوِيْزِيْنَه وَه لَه شَت هَاتُووه.

احتدى الشيء: بَه مَانَا (حَدَاه) دِي.
تَحَدَّى الشَّيْءَ: شُوِيْن نَه وَشْتَه كِه وَت.
تَحَدَّى فُلَانًا: دَاوِي بَه رَامِبَه رِي و
بِيْش بَر كِيْ لَه گَه لْ دَا كَرْد ٥ رَه دِي
دَا يَه وَه تَه حَه دَا ي كَرْد.

الأَحْدَرُ، والأَحْدِيَّةُ: گُوْرَانِيِيَه كِه بُو
حَوَشْتَر دَهگوتَرِي: بُوْنَه وَه ي باش
بَرُوَا، (ك: أَحَادِي).

الحادي: نَه و كِه سَه يَه بَه گُوْرَانِي گَوْتَن
حَوَشْتَر لِي دَه خَوِرِي، (ك: حَدَاة) ه.

حادى النجم: ناوه بۆ پېنج ئەستېرە يان
بە ئەستېرەيەك دەگوترى:
دەكەوئىتە نىوان ئەستېرە
ئورمىياو جەوزاء.

الحذاء: حودبە ۋ گۆرانىيەكە بۆ حوشتر
دەگوترى.

الحذى: ھەتا ھەتايە، ھەرگىزاو ھەرگىز.
الحذاء: باى شەمال، چونكە ئەويش
ھەور ئى دەخوپرى.
الحذاء: كېشەو نيزاع ۋ تاقە بەرامبەرو
ھاوشان.

حذاء: خە: خېرا بېرىيەو.
حذاء الشئى: خە: شتەكە دوايى ھات دوا
بپراو بوو.

حذاء فى سيرة، حذاء فى كلامه، حذاء فى عمله: لە
رۆيشتندا لە قەسە كردندا لە نىش
كردندا گورج و گۆل بوو.

الأحذاء: سفت و لوس بەجۆزىك ھىچى
بىئە نەنووسى ۋ دەگوترى: (سيف
أحذاء) شمشىرى بېرىندەو خېرا بېر ۋ
(أمر أحذاء) دلىكى زىرەك و ھەست و
بىر تىز (فلان أحذاء) فلانكەس بى
خېرەو ھىچى لەدەست ھەلئايە ۋ
يان ھەزارو دئەرمە.

الحذاء: (رجم حذاء) خزمایەتى دابپراو ۋ
(عزيمة حذاء) سوور بوون لەسەر
ئەنجامدانى كار ۋ (قصيدة حذاء)
چامە شىعرىكە لەبەر باشى و
رەوانسى زوو بىھناو ولات دا

بلاو دەبىتەو ۋ (حاجة حذاء)
كارىكە زوو ئەنجام دەدرى.
أخذ: بەلای زانايانى عوروزەو كەوتنى
و ھەمدە لە بەحرى كامىل ۋ دەبىتە
(مفاعلن معلن).

أخذ: پارچە (كوت) دەگوترى: (أعطاء
حذاء من اللحم) ۋ كوتە گۆشتىكى
پىدا.

حذاء: بەخەبەر بوو خۆى نامادە
كرد.

حذاء الشئى ومنه: لىى ترساو خۆ پارىزى
لەكرد.

حذاء: حاذرة و حذار: ھەرىكە لەو دوانە
يەكترىان ترساندو لەيەك ترسان.

حذاء الشئى ومنه: لەو شتە ترساندى ۋ
قورئان دەفەر موى: ﴿وَيَحْذَرُكُمُ اللَّهُ
نَفْسَهُ﴾.

الحاذرة: كەسىك زۆر ھەزەرى ھەبى و
شت لىك بداتەو.

حذار: (اسم الفعل) ھەمانا فيعلى
ئەمرە واتە: بترسە.

أخذ: دەگوترى: (حذارك زيداً) واتە لە
زەيد بترسە ۋ قورساينى و گرىيەكە لە
چاودا پەيدا دەبى بەھۆى زەختىك
كە رىي دەكەوئى ۋ ھەروا بەمانا
ھەزم و ورە بەرزى دئ ۋ دەگوترى:
(لأنّ حذار واحذار) كورپىكى خاوەن
ھەزم و خۇبارىزىيە.

أخذ: كەسىك زۆر شت لىك بداتەو
بترسى.

الْحَذِرِيُّ: (حَذِرِيَّةُ الدِّيكِ) په‌ری ملی
 که‌له‌شیر، (ك: حَذَارِي وَحْدَار)ه.
 الْحَذِيرُ: ترسینه‌ر ده‌گوتری: (أَنَا حَذِيرُكَ
 مِنْهُ) من ترسینه‌ری تۆم له‌و شته.
 الْمَحْذَرُ: شَتِيكَ خَوِي لِي دِه‌پاریزری
 قورئان دمه‌رموی: «إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ
 كَانَ مَحْذُورًا».
 الْمَحْذُورَةُ: خودی ترسان و ترسه‌که ۵
 به‌لاو کاره‌سات ۵ هاوارو دهنگی
 ترسینه‌ر، نه‌سپ سواری هی‌رش به‌ر.
 حَذَفَ الشَّيْءَ حَذْفًا: له‌لایه‌که‌وه قرتاندى
 لای قرتاند ۵ ده‌گوتری: (حَذَفَ
 الْحِجَامَ الشَّعْرَ): که‌له‌شاخ گره‌که
 مووه‌کانی هه‌لپاچین.
 حَذَفَ بِالْمِصَا وَغَرَهُ: به‌گۆچان لییدا دار
 عه‌صاکه‌ی تیگرت.
 حَذَلَهُ بِمَانِزَةٍ: به‌خششی پیدا بۆنه‌وه‌ی
 خۆشه‌ویستی خزمایه‌تی له
 نیوانیاندا به‌هیز ببی.
 حَذَفَ الشَّيْءَ: شته‌که‌ی رِيك خست
 راسته‌و پاسته‌ی کرد ۵ ده‌گوتری:
 (حَذَفَ الْحِجَامَ الشَّعْرَ) که‌له‌شاخ
 گره‌که مووه‌کانی رِيك خستن.
 حَذَفَ الْخَطِيبُ الْكَلَامَ: وتاریزه‌که
 قسه‌کانی رِيك خستن و جوان
 رازاندنیه‌وه.
 احْتَذَنَ الثَّوْبَ وَغَرَهُ: هه‌ندیکی له
 قوماشه‌که بری.
 الْحَذَانَةُ: نه‌وشته‌ی بې‌دری و فې‌ری بدری

۵ شتی که‌م ۵ ده‌گوتری: (لِي رَحْلُهُ
 حَذَالَةٌ) له‌ باره‌که‌ی که‌می له
 خواردنه‌منی هه‌یه.
 الْحَذْفُ: مه‌رو مالاتیکی ره‌شی روت و بی
 توکه‌قه‌باره بچوک و بی کلک و
 گوینچه‌کن ۵ جوړی‌کن له‌ مراوی
 بچوک ۵ گه‌لاو پې‌زی روه‌ک.
 الْحَذَلَاءُ: گوینی بچوک که‌نه‌وه‌نده
 بچوک بی به‌ ناسته‌م دیاربین.
 الْحَذَلَةُ: پارچه‌یه‌کی بې‌دراو له‌ قوماش و
 شتی وه‌ها.
 الْمَحْذُوفُ مِنَ الزَّيْطِ: کونده‌و مه‌شکه‌ی
 هه‌نگل بې‌راو ۵ له‌زاراوه‌ی زانا
 عوروزیه‌کاندا به‌وو به‌شه کرتاوه
 ده‌گوتری: که‌ له‌کۆتایی سه‌به‌بی
 خه‌فیف ده‌قرتیندری.
 حَذَرُهُ حَذَرًا وَحَذَارًا: شته‌که‌ی پې‌کرد.
 الْحَذَارُ وَالْحَذُورُ: لایه‌ن و شوین ۵ ناوچه،
 (ك: حَذَائِر) ده‌گوتری: (أَخَذَ الشَّيْءَ
 بِحَذَائِرِهِ) شته‌که‌ی به‌ته‌واوی
 وهرگرت هیچی نه‌هیشه‌وه ۵ هه‌موو
 لایه‌ن و نه‌ملاو نه‌ولای هه‌لگرت.
 حَقَّقَ الْخُلُ وَغَرَهُ حَذْرًا: سرکه‌که زۆر
 مزربوو گه‌ستی.
 حَقَّقَ الْخُلُ وَغَرَهُ اللِّسَانُ: سرکه‌که زمانی
 به‌ست به‌ مزراپه‌تیه‌که‌ی.
 حَقَّقَ لِّلَّانِ الشَّيْءَ حَذْفًا: فلان‌که‌س شته‌که‌ی
 بپیه‌وه.
 حَقَّقَ الْعَمَلَ وَلِيَهُ: له‌ کاره‌که‌دا کاره‌مابوو باش
 چوووه ناو نیشه‌که‌وه‌و تییدا ده‌ست

رهنګین بوو دهگوتړئ: (هو حاذق).

أَحَذَلَهُ: وای لیکړد کاراما بی لیزان و

دهست رهنګین بی.

إِنْ حَذَلْتُ: داپړا، بپایه وه.

تَحَذَلْتُ: بوو به کاراما ه لافى لیزانى و

کارامایى لیدا.

أَحْذَقِي: کیردى تیزکړاوى پرېنده ه

دهگوتړئ: (رجل حذاقى) پیاوړى

قسه زان و بهلکه دروسته ه قسه کانی

وهکوو دوخ راستن ه شتى زور مزرو

ترش.

حَذَلْتُ عَيْنَهُ حَذَلًا: چاوه کانی له بهر زور

گریان سوور بوون ه برژانګه کانی

به هوۍ زیږه و پرېشه وه که له

پیلوى چاوه کان هاتوون ه لومړین ه

(هي حَذَلَةٌ وَحَذَاءٌ).

أَحْذَلُ الْبَكَاءُ أَوْ الْحُرُّ الْعَيْنُ: به گریان یان

ګهرمایى، برژانګى چاوه کانی

ه لومړین.

أَحْذَلُ: صه مغیكى سوره له دره ختى

سه موور دېته دمره وه عه رب پېی

دهلین (حيض السُّمُر).

أَحْذَلُ: نه صل، بناغه، دؤخینی دهرې ه

دامینی دهرې و کراس ه دهگوتړئ:

(هو في حذل أمه) نه و له باوه شى

داپکيدايه.

حَذَلْتُ: زياد له توانای خوى لافى ليدا ه

لافى لیزانى و عاقل مهندي ليدا و

واش نه بوو.

تَحَذَلْتُ: به مانا (حَذَلْتُ) دى ه دهگوتړئ:

(هو يتحدث في كلامه) به قسه ی

خوى هيچى نه هيشته وه لافى

ليزانى و کارامایى ليددا.

أَلْحَذَلْتُ مِنَ الرِّجَالِ: پياوى زور بلئ و

سهر رهق.

أَلْحَذَلْتُ: چاو گيران.

حَذَلْتُ: په له ی کرد دهگوت قلمباز

دههاوى.

تَحَذَلْتُ: به مانا (حَذَلْتُ) دى.

أَلْحَذَلْتُ: پياوى قالب سووکى گورج و

گؤل.

حَذَمَ فِي كَذَا حَذْمًا وَحَذْمَانًا: په له ی کرد

دهگوتړئ: (حَذَمَ فِي مَشْيِهِ، حَذَمَ فِي

قِرَائَتِهِ وَحَذَمَ فِي طِرَانِهِ) په له ی کرد له

رؤيشتنيدا له خویندنه وپيدا له

فرېندا ه نيمامى عومر دمفرموى:

(إِذَا أَذْنُكَ فَرَسَيْلَ وَإِذَا أَقْمَتَ فَأَحْذَمَ) که

بانگت دا وشه کان له سهره خو بلئ و

دريژيان بکهره وه ه که قامه تت کرد

خيړا خيړا وشه کان بلئ و په له بکه.

حَذَمَ الشَّيْءَ حَذْمًا: شته گه ی به خيړايى کهرت

کردو برېه وه ه (هو حاذم رحليم).

أَلْحَذِمُ: برېنده و تيز ه دهگوتړئ: (سيف

حاذم) شمشيرکى برېنده يه.

أَلْحَذِمُ: کهرويشکى گورج و گؤل ه دزى

کاراما.

أَلْحَذِمُ: کورته بالای هه نګاو کورت.

أَلْحَذِمُ مِنَ السَّيْفِ: برېنده و تيز ه (ومن

الرجال) کاراما و ليزان.

الْحَذْمُ: هَمْوُو ۵ دهگوترئ: (أَخَذَ

الشَّيْءَ بِحَذْمٍ وَبِحَذَامِيرِهِ) هَمْوُو

شتهکه‌ی هه‌لگرت هیچی

نه‌هیشته‌وه.

الْحَنْنُ: ناوقه‌دی کراس، شوینی به‌ستنی

بشتین له ناوقه‌دی کراس.

الْحَذْلَةُ مِنَ الرِّجَالِ: کورته بالاو گوئ

پچوک.

حَذَا الثَّغْلَ حَذْوًا: نه‌ندازه‌ی نه‌عله‌که‌ی

گرتو له‌سه‌ر شیوه‌ی نه‌و نه‌عله‌ی

تری تاشی، بری.

حَذَا فُلَانٌ حَذْرَ فُلَانٍ: فلان شوین پیی فلانی

هه‌لگرت نه‌وچی کرد نه‌ویش کردی.

حَذَا لِفُلَانٍ نَعْلًا: نه‌علیکی بو فلانک‌ه‌س

دروست کرد.

حَذَا فُلَانًا شَيْئًا: شتیکی دا به فلانک‌ه‌س.

حَذَا الْجِلْدَ وَخَوْرَهُ حَذْيًا: پسته‌که‌ی بری

هه‌لی دپی.

حَذَا الشَّرَابَ لِسَانَهُ: شه‌را به‌که‌ی زوبانی

تفت کرد.

حَذَا فُلَانًا بِلِسَانِهِ: به زوبان ره‌خنه‌ی له

فلان گرت.

أَحْذَأُ: پیی به‌خشی ۵ له حه‌دیث دا

هاتوو: (مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ مَثَلُ

الدَّارِإِ إِنْ لَمْ يُحْذَكْ مِنْ عِطْرِهِ عَلِقَ

بِكَ مِنْ رِيحِهِ).

أَحْذَأُ طَعْنَةً: زه‌بریکی کوشنده‌ی لیدا.

حَاذًا حَاذًا وَحِذَاءً: که‌وته به‌رامبه‌ری و

روبه‌پروی.

أَحْتَلَى: پیلاوی کردن.

أَحْتَلَى الْحِذَاءَ: پیلاوی له‌پس کردن.

أَحْتَلَى مِثَالَ فُلَانٍ أَوْ عَلَى مِثَالِهِ: له‌سه‌ر

شیوه‌ی نه‌و هه‌لس و که‌وتی کرد.

تَحَاذَى الْقَوْمُ الشَّيْءَ: قه‌ومه‌که‌ی شته‌که‌یان

دابه‌ش کرد.

اسْتَحْذَأُوا: داوای پیلاوی لی‌کرد، داوای

به‌خشش و پا‌داسی لی‌کرد ۵

ده‌گوترئ: (اسْتَحْذَيْتُهُ لِحِذَائِي).

الحَاذِي: پیلاو له‌پیکه‌ر.

الحِذَاءُ: نه‌عل و پیلاو سمی حوش‌ترو

نه‌سپو ره‌شه و لاخ.

حِذَاءُ الشَّيْءِ: به‌رامبه‌ری شت ۵ (داری

بحذاء داره) مالم به‌رامبه‌ر مائیانه.

الْحِذَاوَةُ: نه‌وه‌ی به‌رده‌بیته‌وه له پیست و

نه‌وه‌ی لیی ده‌گریته‌وه.

الْحِذَايَةُ: به‌شه تالانی و به‌شه ده‌سکه‌وتی

شه‌ر.

الْحِذَاءُ: پینه‌چی پیلاو دروست‌کهر ۵

پیلاو فروش.

الْحِذْوَةُ: به‌مانا (الْحِذَاوَةُ) دئ ۵ توپی‌ه‌ک

له‌گوشت ۵ پارچه‌گوشتیک.

الْحِذْيَا: به‌مانا (الحذابة) دئ ۵ دیاری دانه

به‌مژده‌هینه‌ر ۵ به‌رامبه‌ر ۵

ده‌گوترئ: (هَرُ حِذْيَاكَ) نه‌و

به‌رامبه‌ری توپی‌ه.

الْحِذْيَةُ: عه‌طاو به‌خشش.

الْمِخْدَى: نه‌و چه‌قه‌وی گوشتی پی کوت

کوت ده‌که‌ی.

إِخْرَئِبِي الْمَكَانُ: شوینه که به رفراوان بوو.
الْعَرَبُ: شهر له نیوان دوو کهس و دوو
تاقمدا.

الْعَرَبُ الْبَارِدَةُ: نهومیه هه ریه که له و دوو
لایهنه دژی په کتر کاربکهن به بڼ
نه ووی بگاته حالته پی لاملاردان و
لیکدان، (ك: حُرُوب) ه ده گوتری:
(قامت الحرب علی ساق) شهره که
گهرم بوو، زور به زه حمهت
داده مرکیتسه وه (رجل حَرْب)
پیاوړکی نازایه و چاو نه ترسه.

حرب لي و علي: دوژمنه.

الْحَرْبُ: فهوتان و به هیلک چوون ه
ده گوتری: (وَأَحْرَبًا) له کاتی ناخوښی و
تهنگانه دا هه روا ناوه بو تووی
خورما که له توپکله که دی داب.

الْحَرْبَاءُ: گیانله به ره خشوکی پچوکه
وه کوو (سام) ی به لک وایه جوار
قاچی هن، سهری زور پچوکه رنگاو
رمنگه له ههر جیه که بی به رمنگی
نه و شوینه دنوینن زوری هه ز
له بهر خوړه ه به روژ خو ی بهر خوړ
دماو له گه لیا ده گه پئی و تا ناواده بی
روی تی دهکا ه نالی له مه دحی
حوجره که دی دا ده لی:

نه بی بی نه عظمه و بها تا هی دما و هک مه نه نیق
بو ده و اسی روژ په رستنی جینسی هه ربای دپته ناو

الْحَرِيَّةُ: نامیره ناسنیکی کورته، سهری
تیزه له شه پدا به کار ده پندری، (ك:
جَرَاب) ه.

أَلْمِحْذَاءُ: تانه دهر و عه پگرو
له که دار که ری ناموسی خه لک.
حَرَبُهُ بِالْحَرِيَّةِ حَرِيًّا: به حه ریه زه بریک
لیدا.

حَرْبَ حَرْبًا: هه رچی هه پوو لی ستاند ه
ده گوتری: (حَرْبَ فَلَانًا مَالَهُ)
ماله که دی له فلان کهس ستاند.
حَرْبَ حَرْبًا: هه موو مال و سامانه که دی لی
زه وت کرا ه زور رقی هه لسا.
أَحْرَبَ النَّحْلُ: خورما که تووه که دی دهر دا.
أَحْرَبَ الرَّجُلُ النَّحْلُ: پیاوه که خورما که دی
موتور به کرد به توو.

أَحْرَبَ الْحَرْبُ: شهره که دی هه لگیر ساند.
أَحْرَبَ فَلَانًا: شارمزی کرد بو نه ووی
ده سکه و تی شهر ی به رکه وئ.
حَارِيَّةٌ حَارِيَّةٌ وَحَرَابًا: شهر ی له گه ل کرد.
حَارِبَ اللَّهِ: له خودا پاخی بوو
سهر پیچی فه رمانه که دی کرد.
حَرْبُ السَّنَانِ وَنَحْوِهِ: سهره رمبه که دی
تیز کرد.

حَرْبَ فَلَانًا: رقی فلان کهس هه لساند.
حَرْبَ فَلَانًا عَلَى فَلَانٍ: فلان کهس هه لسا
بو سهری، دمنه دمنه دا په لاماری دا.
إِحْتَرَبُوا: هه ندیکیان دژی هه ندیکیان
جهنگان.

تحریروا: به مانا (احتراب) دی.

إِخْرَئِبِي: رقی کینه ی خو ی لی
خوارده ووه خو ی ناماده کرد بو داخ
پی رشتنی.

الْحَرَابَةُ: نه و كه سه ی زور مال و سامان

داگیر بکا ۵ دهستكه وتی زور بی ۵

دهگوتری: (كْتِبَةُ حَرَابَةٍ) دهسته به کی

شه پرگه ری چاكن دهستكه وتیان زوره

۵ (امْرَأَةُ حَرَابَةٍ) نافره تیکی هیتنه و

دوزمان و نازاوه گپرو شه پر

هه لگیر سینره.

الْغَرِيبَةُ: (حَرِيبَةُ الرَّجُلِ) نه و مال و

داهاته به تی بیی ده زیا ۵ هه روا ناوه

بؤ دهستكه وتی شه پر، (ك: حَرَائِبُ) ۵.

الْغَرَابُ: زور، زووری خودا به رستی و

تیفکیرین ۵ قورئان دمفه رموی:

﴿فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ﴾ ۵

هه روا به مانا باله خانه هاتوو

قورئان دمفه رموی: ﴿يَعْمَلُونَ لَهُ مَا

يَشَاءُ مِنْ مَحَارِبَ﴾ ۵ هه روا به

پیشی خانوو شوینی گرنگی

خانوو دهگوتری: هه روا به

شوینی راوه ستان و نوژکردنی

نیمامیش دهگوتری: له مزگه وتدا ۵

دهگوتری: (رَجُلٌ مِحْرَابٍ) پیاویکی

نازاو چاو نه ترسه، (ك: مَحَارِبُ) ۵.

الْمِغْرَبُ: من الرجال: به مانا (الْغَرَابُ) دی.

المِغْرِبَةُ: نافره تیکه مندالی لی

سه ندرابی.

حَرَكَ حَرْثًا: دایکروشت و خواردی،

که وانه که وانه ی کرد کردی به جهند

پارچه به کی که وانه ی ۵ زور به

توندی شیلا.

الْحَرْثَةُ: زور خور.

حَرْثُ الْأَرْضِ: به گاسن زهوی به کی کیلا

بؤنه وهی کشت و کالی تیدا بکا.

حَرْثُ الثَّارِ: ناگره کی به مقاش تیک

ومردا.

حَرْثُ الدَّابَّةِ: ولاخه کی ماندو کردو

پرستی لی بری.

حَرْثُ الشَّيْءِ: هه لی پشکنی و گرنگی بی

داو لی کؤلیه وه.

حَرْثُ الْقَرْسِ: شوینی هاتوچوی و متهری بؤ

قهوسه که دروست کرد.

حَرْثُ الْمَالِ: مال و سامانه کی کؤکرده وه.

أَحْرَثَ الدَّابَّةُ أَوْ نَفْسَهُ: ولاخه کی بیان

خوی ماندوو کرد.

أَحْرَثَ الْأَرْضَ: زهوی به کی کیلا ۵

(أَحْرَثَ الْمَالَ) ماله کی کؤکرده وه.

الْحَارِثُ (أَبُو الْحَارِثِ): شیر، کونیه ی شیر.

الْحَرَاثُ: شوینی هاتوچوی و متهر له قهوسدا.

الْحِرَاثُ: تیر (سهره تی) پیش نه وهی

تیز بکری ۵ مه جرای قهوس.

الْحِرَاثَةُ: پیشه ی جوتیار، وهرزیر.

الْحَرْثُ: کشتو کال ۵ قورئان دمفه رموی:

﴿وَيُحْيِيكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ﴾ ۵ زهوی

کیندراو ۵ ریبازی خۆله به تاوی

به هوی زور پيدا رۆیشتنه وه.

حَرْثُ الدُّنْيَا: کالو شت و مه کی دونیای و

مال و مندال.

حَرْثُ الْآخِرَةِ: کرده وهی چاک بؤ دواروژ ۵

پاداش و نازو نیعمه تی قیامت.

الْحَرَاثُ: نه و که سه ی زهوی ده کیلی ۵
و مرزپر، جوتیار.

المعراث والمُعْرَثُ: نامیری زهوی کیلان ۵
گاسنو و هه و جار ۵ مقاش و کوله و ده
که ناگری پی تیک و مرده درئ ۵
ده گوترئ: (هر معراث حرب).

حَرْجَ أَنْبَابَهُ حَرْجاً: ددانی جپر کردنه و ده
لیکی گیر کردن له رق و فینا.

حَرْجَ الصَّدْرُ حَرْجاً: سنگی تهنگ بوو،
هه ناسه برکه ی پی که وت.

حَرَجَتِ الْعَيْنُ: چاوی سه رسام بوو (حَرْجَ
الیه) په نای بؤ برد له نا چاری و
تهنگه به ریدا.

حَرْجَ الشَّيْءِ: له شته که ترسا.
أَخْرَجَ فِي يَمِينِهِ: سوینده که ی لی که وت.

أَخْرَجَ فُلَانًا: فلان که سی خسته حالته ی
حه ره جه و ده، یان خسته ی گیزاوی
تاوانه و ده.

أَخْرَجَ الشَّيْءُ عَلَى فُلَانٍ: نه و شته ی له
فلان هه دهغه کرد.

أَخْرَجَ فُلَانًا إِلَى كَذَا: فلان که سی نا چار کرد
بؤنه و ده.

حَرْجَ الشَّيْءِ: نه و شته ی یاساغ کرد ۵ له
حه دیت دا هاتوو ده: ده فرموی: (اللَّهُمَّ
إِنِّي أَخْرَجُ حَقَّ الضَّعِيفِينَ: الْيَتِيمَ وَالْمَرْأَةَ).

حَرْجَ عَلَيْهِ: تهنگی پی هه لجنی ۵ (حَرْجَ
في الأمر) به رده و ام بوو له کاره که داو
سوور بوو له سه ره نه جامدانی.

حَرْجَ الْغِيَاوَانِ: په تی نی چیری له ملی

نازه نه که کرد.

تَعْرُجُ: خوی له شتیک پاراست له
ته ریقبو و نه و ده گردنی کارنیک که
تووشی شوکی بکا ۵ خوی له و ده
پاراست نه و کاره بکا.

تَعْرُجُ مِنْهُ: خوی پاراست له و کاره له و
شته، هه رجه ند وا چاو و پروان ده کرا
توشی چورتم و کیسه ببی.

الْحَارِجُ: گوناهاکار.

الْحَرْجُ: لقو پؤپی دره ختیکی چرو پر که
نا تواندرئ بجیه نیویه و ده.

الْحَرْجُ مِنَ النُّوقِ: حوشتی لهرو لاواز ۵
یان به پیچه وانه و ده حوشتی

گوشتن و قه باره که وره ۵ بارودوخی

نال ه بارو پر تهنگزه ۵ قورن ان

ده فرموی: ﴿يَجْعَلُ صَدْرَهُ ضَيْقًا

حَرْجًا﴾ ۵ یان ده گوترئ: (حَدِثَ وَلَا

حَرْجَ) واته: هیچ گونا هت ناگاتی

چی ده ئی بیلی.

الْحَرْجُ: نه و که سه ی ده ترسی له گز نیش
رابجی.

الْحَرْجُ: داوی نی چیره و ان (ته بک و داوو دان ۵
قلیده ی ملی حه یوان ۵ جه له به مهرو

بزن)، (ك: حَرَجٌ وَأَخْرَجَ وَحَرَجَهُ).

الْحَرْجَةُ: دره ختیکی هینده چرو پر

که س نه توانی بجیت نه نیو لقو

پؤپه گانی ۵ دره ختیکی ناو

دارهستان که گه لا خوور ده می

نه یگاتی، (ك: حَرَجٌ حَرَجَ).

الْحَرْجُ مِنَ النُّوقِ: نه و حوشتیه

گۆشتن و قهلهو بى.

الْمُخْرِجُ: شوينى تهنكهبهر.

الْمُخْرَجُ: شهوى زور ساردو توش و زريان و كړيوه.

الْمُخْرِجَةُ مِنَ الْإِيمَانِ: نهو سويندهيه ناچارى دمبى بيخوى.

الْمُجْرَجُ مِنَ النُّوقِ: خوشترى دريژى گهوره، خوشترى بههيز ۵

نادهميزادى زهين تيزى دل وريا ۵ باى ساردو بههيز، (ك: حراجيج) ه.

الْمُخْرِجُ مِنَ الرِّيحِ: باى ساردى بههيز له ساتى وشكدا.

لَيْلَةُ خَرْجَفٍ: شهويكى ساردو سهرما.

خَرْجَلٌ: بازى دا به راستو به چهپدا ۵ ريزى تهواو كړد له نويزو غهپرى نويزدا.

الْخَرْجَلَةُ: رهوه نهسپ، (ك: خَرْجَلٌ) دهگوترى: (جاءوا خَرْجَلَةً عَلَى خَيْرِهِمْ).

خَرْجَمُ الدَّبَابِ: ههندي له همپوانهكانى بهسهر نهوانى تردا شكاندهوه پيشهكهى گيرپانهوه، پيشه تاي جهلهبهكهو پاشه تاكهى تيك بؤوه ۵ كوى كردنهوه.

إِخْرَاجُ الْقَوْمِ وَالِدَبَابِ: نازهل و خهلكهكه كؤبونوهو تيك بوونهوه.

إِخْرَاجُ فُلَانٍ: فلانكهس كاريكى برپارداو دوايى لى پهشيمان بؤوه.

خَرَدٌ خَرْدًا: قهصدى كرد.

خَرَدَ فُلَانٌ عَنْ قَوْمِهِ حَرُودًا: فلانكهس له

قهومكهى خوى گوشهگريوو.

خَرَدٌ عَلَيْهِ خَرْدًا: رقى لى ههلسا ۵ قينى لى ههنگرت گنجهلى پيكرد ويستى پهلامارى بدا.

خَرَدَتِ الدَّابَّةُ: ولاغهكه پهگيكي جهستهى وشك بوو، كه دهرپوا لوز لوزيه تى (لهي خرداء).

خَرَدَ فُلَانٌ: فلان كولهكهى گران بوو نهيتوانى پنيهوه برپوا.

أَخْرَدَ فِي السَّيْرِ: پهلهى كرد له رويندا بهخيرايى به رنگادا روى.

أَخْرَدَ فُلَانًا: فلانكهسى جياكردهوهو گوشهگري كرد.

خَارَدَتِ الْإِبِلُ: خوشترهكه شيرهكهى وشكى كرد يان كه م بوو.

خَارَدَتِ السَّنَةُ: سالكه كه م باران بوو. خارده حال فلان: ومزعو حالى فلان خراب بوو.

خَارَدَ الرَّجُلُ: نهو پياوه دواى سهخواهتو دهستو دلفراوانى رزددو چروك بوو.

خَرَدَ فُلَانٌ: خوى خسته ناو كؤخيلكهبهكهوه جپگاي خوى تيدا كردهوه. خَرَدَ الشَّيْءُ: شتهكهى خوار كردهوه.

خَرَدَ الْكُرْخُ: سهربانى كؤخهكهى بهرزكردهوه وهكوو پشتى خوشتر.

خَرَدَ الشَّيْءُ: شتهكهى ههموو چهوركرد. إِخْرَدَ: تاق بؤوه كهسى لهگهل نهما.

إِخْرَدَ النُّجْمُ: نهستيرهكه كشا.

تَعْرَدَ: دووركهوتهوه ۵ كلا بوو ۵ لاهوت.

الْأَخْرَدُ: نەو ولاغەپە تووشی نەخۆشی
(حەرمەد) بوو کە نەخۆشییە لە
رەگەیی لەشی کاردەکا ە دەگوتری:
(رجل أَحْرَدُ) پیاویکی چروک و
خرابە.

الحارِد: کەم شیر (نازەلی کەم شیر).
الْخَرْدُ: گۆشەگیر ە دەگوتری: (رجل خَرْدُ)
پیاویکە لە کۆمەڵ و لە قەوم و خوێش
دورکەوتۆتەو تیکە لاویان نابێ.
الْخَرْدُ: دەرەپکە تووشی رەگی لەشی
حوشتر دەبێ رۆشتنەکە
دەشیوێتی.

الْخَرْدُ مِنَ النُّوق: حوشتری کەم شیر، یان
هەر شیری نەبێ.
الْخَرْدُ: پیاوی گۆشەگیر ە خانووی
بەتاقەو دەو دور لە خانووی تر ە
ماسی توئی توئی کراو.
خَرْدَبُ خَرْدَبَةٍ: سوک و گورج و گۆل بوو.
خَرُّ الْمَاءِ وَالْهَرَاءِ: ناوەکە، کەش و
هەواکە گەرم بوو.

خَرُّ الْقَتْلِ: شەپ گەرم بوو.
خَرُّ الشَّيْءِ حَرًّا: شتەکەیی گەرم کرد.
خَرُّ الرَّجُلِ: پیاوێکە تینووی بوو.
خَرَّتْ كَيْدُهُ: جەرگی لە تینوانا یا
بەخەفەت و شک بوو.
خَرُّ الْعَبْدِ حَرَارًا: عەبدەکە لە کۆیلاپەتی
رزگاری بوو.

أَخْرَ: گەرم بوو ە (أَخْرَ الشَّيْءُ) وای
لێکرد گەرم بێ.

خَرَّ: نازادی کرد (خَرَّ الْوَلَدُ)
منداڵەکەیی تاییبەت کرد بۆ
خزمەتکردنی مزگەوت و خودا
بەرستی قورئان دەفەرموێ: ﴿رَبِّ
إِلٰهِي لَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا﴾.

خَرَّ الْكِتَابُ وَغَيْرُهُ: کتێبەکەیی
نووسیهو، رێکی خست.
خَرَّ الزَّوْنُ: وردهکاری لە کێشانهکەدا
کرد.

خَرَّ الرَّمْيُ: رەمیهکەیی چاک نەنجام دا ە
هەنگاوتی.

اسْتَحَرَّ: چاک گەرم بوو.
اسْتَحَرَّ الْقَتْلُ: شەپ گەرم بوو.
اسْتَحَرَّ فَلَانَةٌ: داوای لە فلان ئافرەت کرد
پارچە حەریرێکی بۆ دروست بکا،
بۆ تەون بکا، نەویش بۆی کرد.
الْأَخْرُ: (هَرَّ أَخْرُ مِنْهُ حَسَنًا) نەو لەو
قۆزترە.

الْحَارَّ: گەرم ە (الْحَارَّ مِنَ الْعَمَلِ) کاری
قورس.

الْحَرَارَةُ: گەرمایی ە گەرمایی ناو دەم
بەهۆی خواردنی شتێکەو ە دل
گەرمی بەهۆی خەم و خەفەتەو.
الْحَرَارِيُّ: نەو قالیب و شتانەیی و
دروستکاران بەرگەیی گەرمی بگرن.
الْحَرَارِيَات: نەو مەوادانەیی بەکاردێن بۆ
دروستکردنی نەو شتانەیی لە
گەرمیدا بەکاردهێندرێن و پێویستە
خۆ بۆ گەرمی زۆر رابگرن.
الْخَرُّ: گەرمایی، (ك: خُرُّرُهُ).

الْحُرُّ: شتی پالښته و بڼ غل و غهش ۵
 دهگوتري: (ذهب حُرٌّ) زېږي پالښته و
 ساغ بڼ ټوټه مسی تڼدا بڼ ۵ (فَرَسٌ
 حُرٌّ) ټه سې رهسمن ۵ ههروا وشه ی
 (الحُرُّ): به مانا بهنده ی نازاد، پیاوی
 مهردو سهخی هاتوو ۵ به مانا شتی
 باش و بهنرخ ۵ خوارده مه نییه ک بڼ
 کولاندن بخوری ۵ به شیک له دهم و
 چاو ۵ قسه ی چاک و بهنرخ دی.

الحَرَّار: ههریر فروش ۵ ټه وکه سه ی
 ههریر دروست دهکا.

الْحَرَّةُ: زهوی به رده لان که به رده کانی
 رهش بن وهکوو ټه وهی سوتابن، (ك):
 حرار) ۵ زیپکه ی پچوک ۵ شوڼنیکه
 له دهره وهی شاری مه دینه ۵ له خوار
 (واقم) هوهیه، شهړی به ناوبانگی
 (الحررة) له سه رده می په زیدی کوری
 معاویه دا له وئ رویدا.
 الْحَرَّةُ: نافرمی نازاد پیچه وانه ی
 که نيزه ک.

سحابة حُرَّة: هه وړیکي باراناوی زور.

الْحَرِيَّةُ: نازادی بڼ گهل بڼ ولات بڼ ټاک ۵
 پالښته و رزگار بوو له تانه و ته شهرو
 رهخنه و لومه ۵ له بازگانیدا بریتیه
 له رڼبازنکی نابوری داوا دهکا
 بازرگانی نیوده و ټه تی له رهسم و
 به ربهستی جوړاو جوړ رزگاری بڼ.

الْحَوْر: گهرمایي خوړ ۵ گهرمایي به رده وام
 ۵ گهرمایي ناگر.

الْحَرَرِيَّةُ: پېږنکن له خه واریج نیسبت
 دهرن بڼ ناوچه ی (حَرَرَاء) له نزيك
 کوفه ۵ چونکه په گهمجار له وئ
 کڅبوننه و هو برپاری (ته حکیمیان) داو
 دزابه تی نیامی عه لیان راگه پاند ۵ ټه و
 خه واریجانه ټه وهنده میان زڼده وړه ی کرد
 له ټابین لڼی دهرجوون.

الحَرِير: دهر ویکه کرمی (قهز) به ره می
 دینن.

الحَرِير الصَّنَاعِي: چه ند لیفه و
 گل ټه په که له هه ویری دارو پالښته ی
 لۆکه به ره هم ده ښندری.

الحَريرة: پارچه ههریر ۵ نارديک به شیر
 یان به وړن ده کرڼه هه لوا.

الحَرِيرِي: ټه وکه سه ی ههریر دروست
 دهکا یان ده پفروشی.

المَحَرُّ: مالمان! نامیریکه دوو ره شه
 ولاخ یان دوو نیستر رای ده کیشن
 زهوی کیلندراوی پڼ تهخت دهگری،
 (ك: مَحَار).

الْمَحْرُورُ: دزڼو.

حَوْز حَرَزَا: پاراستی.

حَرَز حَرَزَا: ودرع خودا په رستی زور بوو.
 حَوْز حَرَاة: سه رپنجی کردو خو ی خسته
 هه لاو په ناگهی قایمه وه.

أَحْرَزَ: به مانا (حَرَزَة) دی ۵ له خو ی
 گرت و کردی به مالی خو ی ۵
 دهگوتري: (أَحْرَزَ قَصَبَ السُّبْق) پېش
 کهسانی دی ټه و سه رکه و تنه ی
 به دهست هیئا.

أَحْرَزَ مَالَهُ: ماله که ی پزمه نده کرد
بۆکاتی بیویستی.

أَحْرَزَ الْمَكَانَ الْمَتَاعَ: کالاکه ی خسته نهو
شوینه.

حَرَزَ الشَّيْءَ: زنده پوی کرد له
پاراستنیدا.

أَحْتَرَزَ مِنْهُ: خوی ئی پاراست.

تَحَرَّزَ مِنْهُ: خوی ئی پاراست.

اسْتَحَرَّزَ: که و ته شوینی شیای خوی و
تییدا هه لگیا.

الْحَارِزُ: پاریزهریکی باشه و هیچی تییدا
نافه وتی.

الْحِرْزُ: صندوق و قاصه ی قایم و پته و که
شتی تییدا هه لده گری شوینی قایم و
پته و که په نای بۆ دهری.

الْحِرْزَةُ: مالی هه لیزارده.

الْحَرِيزُ: شوینی قایم.

الْحَرِيزَةُ: کالایه که له بهر به نرخی
نه فرۆشری.

حَرَسَهُ حَرَسًا وَحِرَاسَةً: پاراستی.

حَرَسَ حَرَسًا: ته مه نی دریزوو (هو أَحْرَسُ
وهي حَرَسَاءُ).

أَحْرَسَ بِالْمَكَانِ: له و شوینه دا زۆر مایه وه.

أَحْرَسَ مِنْهُ: خوی ئی پاراست.

تَحَرَّسَ مِنْهُ: خوی ئی پاراست.

الْإِحْتِرَاسُ: له زاروه ی عیلمی مه عانییدا

نه وه به له دهقی کهدا که پیچه وانه ی

مه به ست دهگه به نی شتیک دابنیی

نه و پیچه وانه به لابه ری.

الْحِرَاسَةُ: دهس به سه ره کردن دهگوتری:
(وَضَعَ فَلَانًا نَحْتَ الْحِرَاسَةِ) فلانکه سی

خسته زۆر جاود پرییه وه بۆنه وه ی
نه توانی ته صه روف له ماله که پدا بکا.

الْأَحْرَسُ مِنَ الْأَبْنِيَةِ: بینای قایم و پته و
یان بینای کۆن که رۆزگار یکی زۆری

به سه ردا تییه پ بووبی.

الْحَرَسُ: زه مانه و رۆزگار ه کاتی دورو

دریژ ه دهگوتری: (قَضَى عَلَيْهِ حَرَسُ

مِنَ الدَّهْرِ)، (ك: أَحْرَسَ) ه.

الْحَرَسُ: پاریزیکار قورشان دهفه رموی:

﴿وَأَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَا مَا مِلَّتْ

حَرَسًا شَدِيدًا وَشَهْبًا﴾ ه هه روا به و

که سانه دهگوتری: که موجه

ومرده گرن و پاریزگاری بهر پرس و

دهزگا و مال و سامانی دهوله ت و

هاولاتیان دهگهن.

الْأَحْرَسِيُّ: تاکی (حه ره سه) واته:

پولیس و سه ربازی که موجه

ومرده گرن و فه رمان په وا دهپاریزن.

الْحَرِيسَةُ: پاریزراو ه که له که بهردیکه

دهگری ته شورا و بز و مه ری

تییده گری و تییدا دهپاریزری.

المَحْرُوسَةُ: وه صفیکه بۆ شاری قاهره

به کار دهیندری.

حَرَسَهُ حَرَسًا: روشاندی (حَرَسَ الدَّابَّةَ) له

پشتی ولاغه که به وه زه نی بۆنه وه ی

خپرا بپروا.

حَرَسَ الصَّيْدَ: نیچیره که ی هه لفراند

دهر په راند بۆنه وه ی نیچیری بکا ه له

پهندی پېشیناندا هاتووه (أعلمنى
بضب أنا حرشته) شارهزایم دهکەى
بۆ شوینى سوسه مار له کاتی کدا من
له هیلانه کەى دمرم په پړاندوه
به که سیک دهگوترئ که رینمایى
که سیکى له خوئ زانتر بکا.

حَرْشُ الإنسان والحيوان: هه لێنا بۆ فلان شت.
حَرْشُ بين القوم: ئازاوهى خسته نێوان
قهومه که وه.
حَرْشُ الشيء: شته که زبر بوو (هو أحرش
وهي حرشاء).

حَرْشُ حُرُوشة: زبر بوو.
أَحْرَشُ الصيد: به مانا (حَرْشَة) دئ.
حَارَشُهُ: شه پى له گه ل کرد.
حَرَشَ بينهم: به مانا (حَرْشَ بينهم) دئ.
أَحْرَشَ الصيد: به مانا (حَرْشَة) دئ.
أحترش فلاناً: فێلى ئى کرد.
أحترش الشيء: شته کهى کو کرد وه.

أحترش لعياله: کاسبى بۆ مال و مندالێ
کردو بژووى بۆ په پیداکردن.
تَحَرَّشَ به: جولاندى هه لى هازاند
بۆ نه وهى رقى هه لېستین.

الحارش: نه خو شیبیه که تووشى ره شه
ولاخ دهبى به تاپ به تى تووشى
زوبانى و لاشه و پلهى، به کوردی پێى
دهگوترئ: (قه لئاسو) زېپ کهى
نه ستورو کیمایى ئى په پیداکردن.

الحَرْش: نه سه رو شوین دهست ه جى
شوینى برین که چاک بوو بیته وه و

توکی ئى نه په ته وه ه فیل و پیلان،
(ك: حَرَّاش).

الحَرْشاء: وشترى گروئ ه روه کیکى
دهسته کیه ئاوه ل زوړى چه ز ئ
دهکا ه خه رده له کپو لکه.

الحَرْش: هه زارې، ره شه خه لکى عه رب
پێى ده لێن: (أم أربعة وأربعين).
الحَرْشَة: نه وهى له ژېر دهستت دایه ه
ده لئ: (أخرجت له حريشتي).

الحَرْشاء: مه ته ل، (ك: محارِش).
الحَرْشَف: په له فلووسى پێستى ماسى ه
نه و په نه و گوو شته وردپه زېوانه
چه کى پێ جوان ده کړئ ه بالنده و
پېرۆى پچوک ه کولله ی که هینستا
بالی ئى نه پوابى ه پیاوی پیرو بى
دهسه لات ه سوپای پېرۆ ه روه کى
زبر.

حَرَصَ حَرَصاً: هه لپه ی کردو زیاد له پێو یست
هه ولئ مال په پیداکردن دا.
حَرَصَ على الشيء: زوړى چه ز لیکردو
هه ولئ وه دهسته یاننى دا.

حَرَصَ على الرجل: به زه ی به پیا وه که دا
هاته وه وهه ولید شاره زای بکا فێرى بکا.
حَرَصَ الشيء: شته کهى دراند قه لاشتى درزى
پێ برد ه دهگوترئ: (حَرَصَت الشَّجَةُ
الجُلْد): برینه که پێسته کهى درى.

حَرَصَ القصار الكرب: جل شوړو جل
کو ته که کراسه کهى دراند.

حَرَصَ الْجِلْدَ وَغَرَه: پیسته‌کهی دادری
 هه‌لدیری ۵ ده‌گوترئ
 حَرَصَ الْمَطَرُ وَجَهَ الْأَرْضَ: باران روی زهوی
 دادری.
 حَرَصَتِ الْمَاشِيَةُ الْمَرْعَى: ناژه‌که هه‌موو
 له‌ومری پاوانه‌کهی خوارد (هر حارص
 وهي حارصة)، (ك: حَوَارِص).
 حَرَصَ عَلَيْهِ: زۆری ئارمزو ئی بوو.
 حَرَصَ الشَّيْءُ: شته‌کهی روشاند.
 اخْتَرَصَ الرَّجُلُ: پیاوه‌که زۆری هه‌ولدا
 شتیک وده‌ست بیئئ.
 تَحَرَّصَ: زۆری هه‌ولدا کاتیکی گونجاو
 دیاری بکا بو وده‌سته‌هینانی ۵
 ده‌گوترئ: (هر يتحرص غداهم
 وعشاءهم).
 الحارصة: برینیك: که‌پیست بری بگاته
 گوشت یان ئیسقان.
 الحَرَصَةُ: کونی کراس، دپاوی پۆشاک.
 الحَرَصِيَان: ژنر پیست، په‌رده‌یه‌کی
 ته‌نکه له‌نیوان پیست و گوشتدا،
 دوا‌ی که‌ول کردن ده‌دپندری.
 الحريصة: به‌مانا (الحارصة) دئ.
 حَوْضَ حُرُضًا: ماندو بوو برستی ئی برا،
 خه‌ریک بوو تئیدا بچی ۵ ره‌وشتی
 ناشیرین بوو ۵ عه‌قلی تی‌کچوو ۵
 ریبازی ناشیرینی په‌په‌رو کرد.
 حَوْضُ الثَّرْبُ حَرَضًا: نوشتاوه‌ی کراسه‌که
 رزی.
 حَرَضَ فَلَانٌ: که‌ده‌ی تیک چوو ۵ غه‌مو

نارپه‌حه‌تی تواندییه‌وه ۵ گوئه
 زه‌عه‌فرانی کۆکردنه‌وه.
 حَرَضٌ: به‌مانا (حَرَضٌ) دئ.
 اَحْرَضَ فَلَانٌ: فلانکه‌س مندالی خرابی
 بوو (حَرَضَ الْحَبَ فَلَانًا) دل‌داری
 فلانکه‌سی به‌دبه‌خت کرد.
 حَارِضٌ عَلَى الْعَمَلِ: به‌رده‌وام بوو له‌سه‌ر
 کاره‌کهی.
 حَرَضَهُ عَلَى الشَّيْءِ: هه‌لئنا بو نه‌وشته
 هورئان ده‌فه‌رموئ: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ
 حَرَضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ﴾.
 حَرَضَ الثَّرِبَ: به‌ره‌نگی زه‌رد
 قوماشه‌کهی بۆیه‌کرد.
 تَحَارَضُوا عَلَيْهِ: هه‌ریه‌که‌یان له‌به‌ر
 خۆیه‌وه نه‌وی تری هه‌لئا.
 الْأَخْرَضُ مِنَ الرِّجَالِ: نه‌و که‌سه‌یه
 برژانگی هه‌لئوهریبن.
 الْإِحْرِيضُ: گياو گوئه زه‌عه‌فران.
 الْإِحْرِيضُ مِنَ الرِّجَالِ: پیاوی پۆلکاوی
 پیرو په‌که‌ه‌وته که‌نه‌توانئ هه‌لئئ ۵
 یان نه‌وکه‌سه‌ی هیچ خئرو بی‌ری
 تئیدا نه‌بی، (ك: أَحَارِيض).
 الْحَارِصَةُ مِنَ الرِّجَالِ: نه‌خۆشی چاره
 نه‌کراو.
 الْحَرَاضُ: نه‌و که‌سه‌ی خه‌ریکی
 چاک‌کردنی جو‌ره صابونی‌که ۵ که
 له‌گیا نه‌سپۆن دروست ده‌کری.
 الْحَرَاصَةُ: مئینه‌ی (الحراض) ۵ شوئنی
 سوتاندنی نه‌سپۆن و به‌رده‌ قسله ۵
 بازاری نه‌سپۆن فروشتن.

الْحَرْضُ: پیاوی زور نه خویش ۵ قورئان
 دمه رموی: ﴿كَأَنَّهُ تَفْتَأُ تَذْكُرُ يُوسُفَ
 حَتَّىٰ تَكُونَ حَرَضًا أَوْ تَكُونَ مِنَ
 الْهَالِكِينَ﴾ پیاوی لهرو لاوازو بی
 نمود که نه توانی شهر بکا ۵ پیاوی
 هیچ و پوچ نه خیری لهدهست بی
 نه بتوانی شهر بؤ خه لك بنیته وه ۵
 نه به هومیدی خیری به نه له شهری
 بترسه.

الْحَرْضُ مِنَ الثَّرْبِ: داوینی گراس و شوینه
 نوشتاوه گانی، (ك: أحرّاض وحرضان،
 وحرضة).

الْحَرْضُ مِنَ الرِّجَالِ: به مانا (الْحَرْضُ دئ،
 (ك: أحرّاض) ه.

الْحَرْضُ: نه سپون ۵ خوئیکه که سوتینراو
 ناوی لی پړیندرا رهق دمبی و وه کوو
 صابوونی لی دئ ۵ جهسته و پوژاکی
 بی پاك دهکړیته وه ۵ ههروا ناوه بؤ
 بهردی جیری.

الْحَرْضَةُ مِنَ الرِّجَالِ: پیاوی خوږی و
 پړوپوچ، (ك: حِرْض).

الْحَرْضَةُ: نه وکهسهی گوشت ناکړی و
 نایخوا مه گهر لای خه لك به خوږایی
 دهستی بکهوی.

الْمَحْرَضَةُ: قالب و قاپی نه سپون.

حَرْفٍ عَنْهُ حَرْفًا: لئی لای داو لاری بوو
 لئی.

حَرْفٍ لِعِيَالِهِ: لهه موو بوارنکدا بؤ مال و
 منداله کهی ټیکوښا.

حَرْفَ الشَّيْءِ عَنْ وَجْهِ حَرْفًا: شته کهی له
 رڼه وی خوئی لاداو گوږی.

حَرْفَ الشَّيْءِ حَرَالَةً: شته که مزرو ترش
 بوو دهو و زمانی گهست.

حَرْفٍ فُلَانٍ لِي مَالِهِ: هه نندیک له مال و
 سامانه کهی له کیس چوو.

أَحْرَفَ: دواي هه ژاری دهوله مهنه بوو،
 بؤ خیزانه کهی خوئی ماندو کرد ۵
 پاداشتی دایه وه له سر چاکه یان
 خرابه ۵ حوشره که یان ولاغه که
 کزیوو.

حَارِفُ الْجُرْحِ: نه ندازهی پړینه کهی به
 نامیری برین پشکن نه ندازه گرت.

حَارِفٌ فَلَانًا: مامه لهی له گهل کرد دهرباری
 نیشه کهی ۵ پاداشتی فلانکه سی دایه وه
 ۵ شانازی به سر دا کرد.

حَرْفَ الشَّيْءِ: شته کهی له شوینی خوئی
 گوږی، لایدا.

حَوْرَفٌ فُلَانٍ: رزق و رۆزی فلان کهم
 کوږی به سر دا هات.

حَرْفَ الشَّيْءِ: شته کهی له شوینی خوئی
 لادا.

حَرْفَ الْقَلَمِ: لایه کی قه له مه کهی تاشی.

حَرْفُ الْكَلَامِ: قسه کهی له سر مانای
 خوئی گوږی لایدا ۵ مانایه کی تری بؤ

دیاری کرد ۵ قورئان دمه رموی:
 ﴿يَحْرُفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ﴾.

احترف: پیشه ی بؤخوئی دیاری کرد.

احترف لأهله: کاسبی بؤ مال و مندالی
 خوئی کرد.

الْحَرْفُ: لاهدا (الحرف مزاجه) ته بیاتی گؤرا
 له سر شیوهی ناسایی خوی نه ما.
 الْحَرْفُ إِلَى فُلَانٍ: مهیلی فلانی کرد
 (الحرف عن فلان) روی لی و مرگپرا.
 تَعْرِفَ عَنْهُ: به مانا (الحرف) دی.
 تَعْرِفَ لِعِيَالِهِ: کاسبی بؤ مال و مندائی
 کرد.
 الْحَرَفَةُ: تیزایی و ترشییه که له تامدا زوبان
 ده سوتینن ۵ ده گوتری: (فی الطعام
 حُرَافَةً) له خؤرا که ده تیزایی ههیه.
 الْحَرِيفُ: نهو خوارده مهنیهیه تیزایی
 تیدایی ۵ ده گوتری: (بصل حَرِيف).
 الْحَرْفُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ: که نارو قهراخ و
 بیجاخی ۵ ده گوتری: (فلان علی
 حَرْفٍ مِنْ أَمْرِهِ) فلان لایه نیکی
 نیشه که ی گرتوو ۵ یان له سر
 قهراخ و هستاوه ۵ نه گهر شتیکی
 به دل نه بوو په کسر له رباز که
 لادهوا هله ده گهر پتسهوه قورئان
 ده فهرموی: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقْبُذُ اللَّهَ
 عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ
 وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ﴾.
 الْحَرْفُ مِنَ الدَّرَابِ: ولاخی کزی رهقه له ۵
 ههر بیستو هشت پیته کانی مه بانی
 کاتیک که لیمه و که لامیان لی پیک
 نهیه ۵ واته پیته کانی هیجا ۵ ههروا
 هه موو حه رفه کانی مه عانی
 که وپرای نه وهی مانا ده گه بهنن له
 غهیری خویاندا ره بتی که لیماتیش

ده کهن بؤنه وهی که لام پیک بی.
 الْحَرْفُ: ههر شتیک گهرمایی و ترشی و
 تیزایی تیدا بی.
 الْحَرَفَةُ: پیشه هؤکارو و هسیلهی دابین
 کردنی پیداو یستی ژیان.
 الْحَرِيفُ: نهو که سهی پیشه یه که بؤخوی
 بریارده داو ده یکاته هؤکاری
 دابین کردنی پیداو یستییه کانی
 ژیان و به ردهوام بهو پیشه وه
 خهریک بی جا پیشه که و هستایی بی
 بازرگانی بی رؤژنامه نووسی بی....
 الْحَرِيفُ: که سیک له پیشه یه که کاربکا.
 الْمُحَارَفُ: بی بهش ههول ده داو داوا
 ده کاو هیچی ده ست ناکه وی.
 الْمُحَرَّافُ: نهو نامیرهی قولایی برینی
 بی نه ندازه ده گیر، (ك: مُحَارِيفٌ وَ
 مُحَارِفٌ).
 حَرَقَ الْخَلِيدَ حَرَقًا: ناسنه که ی بریه وه به
 مشار.
 حَرَقَ أُنْيَابَهُ: ددانی لیک جپر کردن
 هه ندیکانی له هه ندیکانی
 خشانندن سیره سیریان هات.
 حَرَقَ الْقَصَارَ الثُّرْبَ: جل شؤرو جل
 کوته که به کوته که ی شوینکه ی له
 کراسه که کرد.
 حَرَقَ النَّارَ الشَّيْءَ: ناگره که شوینی له
 شته که کرد.
 حَرَقَ حَرَقًا: رهگی ته نیشتی، نه وره گی
 سه ری ران و کلؤتی پی که وه
 ده به سیتی وه پچرا، پسا.

حَرْقُ الثَّوْبِ: كراسه كه به كوتك لیدانی
جل كوته كه شه قی برد.

حَرْقُ الشَّعْرِ وَالرِّيشِ: مووهكان قزدهكان،
پهرو بالهكانی قرتان و هه لومرین.

حَرْقَتِ اللِّحْيَةُ: مووی چه ناگهی له مووی
لا رومه تی كورت تربوون.

حَرْقَ فُلَانٌ: فلانكهس دهست و پهنجهی
قه نشان.

حَرْقَ حَرْقًا: شا ده ماری كه كلۆت و رانی
پێكه وه ده به ستی پچرا.

أَحْرَقَتِ النَّارُ الشَّيْءَ: ناگره كه شته كهی
سوتاند ۵ دهگوتری: (أحرقه النار)
ناگر سوتاندی.

أَحْرَقَ الشَّيْءَ: فهوتاندی.

حَرَقَتِ النَّارُ الشَّيْءَ: ناگر شته كهی
سوتاند.

أَحْرَقَ الشَّيْءَ: شته كه سوتا.

تَحَرَّقَ الشَّيْءُ: بۆ مطاوعه ی (حَرْقَة) دئ.
تَحَرَّقَ النَّارُ: ناگره كه هه لگیرساو
بلیسه ی سه ند.

الْحَارِقُ: ددانی درنده ۵ ناگر ۵ نه و
ره گه ی كلۆت و ران پێكه وه
ده به ستیته وه ۵ دهگوتری: (إمرأة
حارقة) نافرمتیكه زۆر جنیو به
هاوسیكانی ده دا.

الحارِق: شمشیری برنده و تیز.

الحراق: نامیریكه خورمای پی تهلقیح
دهكری ۵ ههروا بهوشته دهگوتری:
كه هه موو شتیك تێك بداو خرابی

بكا ۵ دهگوتری: (نار حراق) ناگریكه
هه موو شتیك دهكوژنیتته وه.

رمی حراق: رمی توندو تیز.

الحراق: نامیریكه خورمای پی تهلقیح
دهكری ۵ نه وه ی ناگری پی دهكهوئ

له كاتی هه لگیرساندا له پوشوو
كهركۆل ۵ ههروا وشه ی (الحراق) به و

ماده به دهگوتری: كه هه موو شتیك
له ناو دهباو تێکی ده دا ۵ ناویك زۆر

سویر بی ۵ نه سپی باز هاوئزو
گورج و به تهكان.

الحرقاة: نه وه ی ناگری ری دهكهوئ
له كاتی هه لگیرسان دا وهكوو پوشوو

كهركۆل.

الْحَرَقُ: به مانا (الحرقاة) دئ ۵ نه سپی
باز هاوئزو به تهكان.

الحرقاة: جوړیكه له كه شتی شه ر،
شوینی نه وه ی تیدایه به توپ و

هاوه ن تهقه له دوزمن بكه ی ۵
ههروا ناوه بۆ كه شتی پچوك.

الْحَرَقُ: شوینیكه ی سوتانی پۆشاك به ناگر
نه و كون تیبون و هه لقرچانه ی
به هو ی ناگره كه وه پهیدا ده بی.

الْحَرَقُ: ناگر، بلیسه ی ناگر ۵ هه لقرچانی
پۆشاك و كون تیبوونی به هو ی

ناگره كه وه ۵ یان درانی پۆشاك
به هو ی شته وه و کوتانی پۆشاكه كه

به كوته ك.

الْحَرَقَانُ: لێك كهوتنی ههردوو ران
له كاتی روژشتندا.

الْحَرْقَةُ: گهرمای، نهو خهمو ناروحه تیهی
توشی دلدار دهبی به هوی دلداریه وه
ه یان نهو تیژی و ترشییهی له
خواردندا هستی پی دهکری.

الْحَرْقَرَأ: لای ژووروی قورگ.

الْحَرِيق: هه لگیرسانی ناگرو شت
سوتاندنی ه بلایسهی ناگر ه هه روا
وشه ی (الحریق) به رهشهبای توندو
به سوتاندن و سه رما بردنی روک و
به روبومیش دهگوتری.

الْحَرِيقَةُ: گهرمای ه په لو (ناردو ناو
تیگه ن دهکری دهکوئیندری).

الْحَرْقَدَةُ: گرینی گهرو.

الْحَرْقَدَةُ: بنی زمان ه وشری رهسهن.

حَرْقَصَ فِي مَشِيهِ وَكَلَامِهِ: ههنگای کورتی
نان ه قسهی خیرا خیرا کردن.

حَرْقَصَ التَّنَج: ته ونه که ی زور توند چنی
هه وداکانی لیک نزیک کردنه وه.

الْحَرْقَرَصُ: دهعبایه کی پچوکه وهکوو

کیچ ه دهنکی خورما که بهر سیله

بی ه که ناری قامچی، سهروبنی

قامچی، (ك: حراقص) ه.

الْحَرْقَقَةُ: ئیسقانی سه ری کلوت، (ك:
حراقق) ه.

الْحَرْقُوف: چوار پیی کزو لاواز.

حَرْك حَرْكًا: سه ری شانی نازاری ئی پهیدا

بوو ه له مهسه له که دا زور جیره

جیری کرد ه نهو مافه ی له نهستوی

بوو نهیدا ه سه رسانی نازه له که یان

ناده میزاد ههنگیورا.

حَرْك الحارك: سه ر شانی بری.

حَرْك فلانًا بالسيف: به شم شیر له ملی

فلانکه سی دا ه یان شوینییکی

جهسته ی بریندار کرد.

حَرْك صيد الْبَحْرِ حَرْكًا: نیچیری ده ریا که م

بوو.

حَرْك حَرْكًا: له بهرام بهر نافره تدا

پیاوه تی نه ما ه (هو حَرْك).

حَرْك حَرْكًا وَحَرْكًا: بیدهنگی خوی دپی و

که وته جم و جول.

حَرْك: له بیدهنگی و پالدا نه وهی خوی

رایپه پاندا.

حَرْك: به توندی راسا و بیدهنگی خوی

شله قاندا.

الحارك: ژورووی شان.

الحراك: جم و جول.

الحرك: مندالی روح سووکی زیره ک.

الْحَرْكَةُ: گواستنه وهی جهسته یه به

رؤیشتن له شوینییکه وه بو

شوینییکی تر ه یان گواستنه وه و

جم و جولئ هه ندیک له جهسته ی

وهکوو جولانه وهی ناش یان مه کینه

ه له زانیاری دهنکا چۆنیه تیه که بو

دهنگ پهیدا دهبی که بریتییه له

(فه تحه و که سه ره و سه ممه)

بهرام بهریان (سکون) ه.

المحرك: کۆله وهژ ه مقاش.

المحرك: نهو په ری مل به لای ژورو وه و

ه کۆتایی مل که له گه ل سه ردا

بهیه که دهگهن.

زُيَاو قِسْهَى لَهْ كِهَلْ كِرْدَو دَلْتِيَا بَوَو
 كِه رِيْزَو وَهْا لَه نِيْوَانِيَانْدَايِه.
 تَحْرَمَ بَطْعَامِه وِجَالْسَتِه: بَه دِهَك
 خَوَارْدَنِي وِ دَانِيَشْتَن لَهْ كِهَلْدَا نِهْوَ
 بُوِي هَهْ بَوَو وَ مَرِي بَغْرِي لِيِي يَاسَاغ بَوَو.
 اسْتَحْرَمَ الشَّيْءَ: شْتَهْ كِهَى بَه يَاسَاغ دَانَا
 حَهْرَامِي كِرْد.

الحرام: يَاسَاغ و قَهْدَهْغِه ٥ (بَيْت الْحَرَام)
 كِهْ عِبِه ٥ (مَسْجِد الْحَرَام) نِهْوَ
 مَزْگِهْوَ تَهَى كِهْ عِبِهَى تِيْدَايِه ٥ (الْبَلَد
 الْحَرَام) شَارِي مَهْ كِهْ ٥ (الشَّهْر الْحَرَام):
 يَهْ كِيَك لَهْوَ جَوَار مَانْگَانَهَى شَهْرِيَان
 تِيْدَا قَهْدَهْغِه بَوَوَهْ كِهْ مَانْگِي
 (ذَوَالْقَعْدَةِ) و (ذَوَالْحِجَةِ) و (الْحَرَم) و
 (رَجَب) ٥ قُورْنَان دَهْ فِهْرَمُؤِي: ﴿يَوْمَ
 خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ
 حُرُمٌ﴾.

حرام الله: وَاتِه سَوِيْنْد بَهْخَوَا.

الحرامى: نِهْوَ كِهْ سَهَى كَارِي خَرَاب بَكَا.
 الْحَرَمُ: بَهْ سَتِي مَهْ كِهْ ٥ (الْحَرَمَان):
 مَهْ كِهْ وَ مَهْ دِيْنِه.

حرم الرجل: نِهْوَ هِي بِيَاو شَهْرِي لَهْ سَهْر
 دِهْكَاو دِهْ بِيَارِيْزِي، (ك: أَخْرَام) ه.

الحُرْمَةُ: نِهْوَ هِي يَاسَاغِه پِي شِيْل بَكْرِي
 جَا وَادِهْوَ بَهْ لِيْن بِي يَان مَاف بِي يَان
 رَهْ فَاقَهْ تِي وَ هَهْ فَا لِيَهْ تِي بِي.

الحُرْمَةُ: نَافِرَت، زُن.

حرم الرجل: خِيْزَانِي بِيَاو يَان نَافِرَتِي
 خَزْم وِ خَوِيْش.

الْحُرْمَةُ: سَهْرِي كَلُوت ٥ يَان قَهْرَاخِي
 كَلُوت نِهْوَ هِي دِهْ كِهْ وَ پِيْتِه سَهْر زَهْوَ
 لَهْ كَاتِي دَانِيَشْتَنْدَا، (ك: حَرَاكِك) ه.

الحُرْمَةُ: شَان ٥ شَتِي كِهْ تَهْوَ بَهْ هِيْز.
 حَرَمَ فَلَانًا الشَّيْءَ حَرْمَانًا: شْتَهْ كِهَى لَهْ فِلَان
 يَاسَاغ كِرْد بَوَو.

حَرَمَ الشَّيْءَ: شْتَهْ كِهْ حَهْرَام بَوَو دِهْ كُوتَرِي:
 (حَرَمَ عَلَيْهِ كَذَا) نِهْوَ شْتَهَى لِي يَاسَاغ
 بَوَو.

حَرَمَ الصَّلَاةَ حَرْمًا: نُوِيْزْ كِرْدَنَهْ كِهَى يَاسَاغ بَوَو.
 أَحْرَمَ الرَّجُلَ: بِيَاوَهْ كِهْ جَوَوَهْ حَالَهْ تِي
 نِيْجِرَامَهْ وَهْ يَان جَوَوَهْ نَاو مَهْ كِهْ وَهْ،
 يَان كِهْ وَ تَهْ نَاو مَانْگِهْ شَهْرِي تِيْدَا
 قَهْدَهْغِه كِرَاوَهْ كَان ٥ يَان جَوَوَهْ نَاو
 بَهْ يِمَان وَ بَهْ لِيْنَهْ وَهْ.

أَحْرَمَ بَفْلَان: جَوَوَهْ نَاو حَهْرَهْ مِي فِلَانَهْ وَهْ
 خَوِي خُسْتِه زِيْر حِيْمَايَهَى نِهْوَ وَهْ.

أَحْرَمَ بِالصَّلَاةِ: نُوِيْزِي دَابَهْ سَتَو جَوَوَهْ
 نَاو نُوِيْزَهْ وَهْ.

أَحْرَمَ عَنِ الشَّيْءِ: خَوِي لَهْوَ شْتِهْ گِرْتَهْ وَهْ.
 أَحْرَمَ بِالْحُجِّ أَوِ الْعُمْرَةِ: جَوَوَهْ نَاو
 نِهْ نَجَامْدَانِي كَارِي حَهْج يَان عَوْمَرِه
 بَهْ وَهْش نِهْوَ شْتَهَى لَهْ وَهْ پِيْش بُوِي
 حَهْ لَال بَوَو نِيْ سَتَا لِيِي يَاسَاغِه.

حَرَمَ الشَّيْءِ عَلَيْهِ: شْتَهْ كِهَى لِي يَاسَاغ
 كِرْد، بَهْ حَهْرَامِي دَانَا.

أَحْرَمَهُ: رِيْزِي لِي گِرْت.

تَحْرَمَ مِنْهُ جُرْمَةً: خَوِي خُسْتِه پَهْ نَاي
 كِهْ سِيْ كِهْ وَهْ بِيْ بَارِيْزِي.

حَرَمَ فَلَانٍ بَفْلَان: فِلَانْ كِهْ سَ لَهْ كِهَلْ فِلَان

الْحَرَمِ: نهو هی نیسهبت به حهره
دمدری.

الْحَرَم: نهو هی یاساغ پی شیل بکری و
به بی ریزی سهیری بکری و کراسی
نهو که سهی نیحرام دهبهستی و
ههروا وشه (الْحَرَم) شته په یوهست
بووه کانیش دهگریته وه بو نموونه
(حرم الدار) بهو شتانه دهگوتری:
که په یوهندیان به خانوه که وه
هه بی و له حه وشه و بهر بیلاو
ههیوان و بهر دهرگا.

حرم المسجد: هه رچی په یوهندی به
مزگه و ته وه هه بی له حه وشه و ژوری
نیمام و ژوری مجه و هرو ته عزیه
خانه و خویندنگا.
الْحَرَمَة: نهو هی له ناوچوه له ته ماع
لیکراوه کان.

الْمَحْرَم: نهو هی یاساغ بی و حوشتری
چه موش که نه تواندری که س بجپته
سهر پستی و په که م مانگی سالی
قه مری و پیستی دهباغ نه کراو یان
نهو هی دهباغ کردنی ته و او نه بووی
ههروه ها شوپک و قامچی که نه رم
نه بووی و نه رمه ی لوت.

الْمَحْرَم: مه حهره نه و زن و پیاوه
به یه کتر بیگانه نه بن، حهرام بی
بینه هاوسه ری په کتری و عه قدی
ماره برین نه نجام بدن و هه رشتیک
خودا حهرامی کردی.
الْمَحْرَم: پو شاکي نیحرام بهستن.

الْمَحْرَمَة و الْحَرَمَة: نهو شته ی پیشیل
کردنی یاساغ بی له واده و به لئین و
په یمان و نهو جوړه شتانه و زنی
پیاو مال و مندالی.
الْمَحْرَم: به دبه ختی ودها بو هه رشتیک
بچی به دهستییه وه نه په.

حَرَمٌ فِي الْأَمْرِ: زور جیره جیری کردو
له کاره که ی کولییه وه.
حَرَمَةٌ: نه فرمتی لی کرد.
الْحَرَمَاس: سفت و لووس و ره قو پته و،
(ك: جرامیس).

الْحَرَمِاس: به مانا (الحرماس) دی و
دهگوتری: (سنة حرمس) سالیکی پر
ته نگزه و گران و قاتی و قری بوو،
(ك: حرامیس).

الْحَرَمَل: گیایه کی کتوییه له بواری
ته ندروستیدا به کار دهیندر.

الْحَرَمَلَة: پو شاکیکی کورت و پانه له مل
ده پیچری و ده که و پته سهر شان و
به ناو قه دی پشتدا شوپ ده پیته وه و
دهق ده شو به پته دسمالی نافرمتی
کورد واری.

حَرَكَت الدَّابَّة حِرَاناً وَحِرْناً: ولاغه که
باشه و پاش کشایه وه، کاتیک داوی
لیکرا به ره و پیش برپا کشایه وه
دواوه.

حَرْنٌ فَلَان بِالْمَكَان: فلان کهس لهو شوینه
مایه وه و تییدا نیشته جیبوو.

حَرْنُ الْعَسَلُ فِي الْخَلِيَةِ: هه نگوینه که له
خه لیبیه و شانه هه نگوینه که دا نووسا

بسه کۆلەسسەکه وەو دەرھاتنی
زەحمەت بوو.

حَرْنُ فُلَانٍ فِي الْبَيْعِ: فلانکەس لە مامە ئەکەدا
زیادو کەمی ئەنجام ئەدا بە نرخێ خۆی
فروشتیەو، (لەو رەھبەر).

المِخْرَانُ مِنَ النحل: ئەو ھەنگانەن کە
بەدیار شانە ھەنگوینەکەو بنو
بەجێ نەھێلن.

حرا به حراً: شیاوی ئەو بوو (لەو حەری)
ئەو بیاو شیاو ە (وہی حَریة) ئەو
نافرمە شیاو، (ک: حرایا).

حری الشئ حریاً: ئەو شتە کەم بوو ە
(حری علیہ): رەقی ئی ھەتسا.

حری الشئ: روی لەو شتە کرد وای بۆچوو
ە دەگوتری: (حری أن یکون ذلك)
ھیوا وایە ئەو شتە وابی.

أخراً: کەمی کردووە.

تَحَرَّى بِالْمَكَانِ: لەو شوێنە مایەو ە
(تَحَرَّى فِي الْأُمُورِ) لەکارەکان دا
ویستی باشترەکیان وەدەست بێنێ.

تَحَرَّى الشَّيْءُ: بەمانا (حَرَاءٌ) دێ ە (تَحَرَّى
الشَّيْءُ) زۆری ئی کۆلییەو ە زۆر
بەدویدا گەراو ویستی بگاتە بنچو
بنانانی.

الأحرى: باشتر و شیاوتر.

الحرارة: تەرش و تیزێ خۆراک کە
لەدەمدا ھەستی بێ دەکری.

الحروة: بەمانا (الحرارة) دێ ە ھەروا
چۆزانەو سوتانەو مەکە لە

قورگو لە سنگدا ھەستی بێ دەکری
ە جۆرە سەر ئێشەپەکە ە بۆگەنی
زۆر ناخۆش.

حَزْأُ الْإِبِلِ وَخَوَهَا حَزْأً: حۆشترەکانی
کۆکردەو و لێی خوێن.

إِحْزَازًا: کۆبۆو ە (احزوزا الطائر)
بائێدەکە بایی لێک نان و لە
ھێلکەکانی دوورکەوتەو.

حَزَبُ الْأَمْرِ حَزْبًا: کارەکە توند بوو قورس
بوو بە بنبەست گەشت.

حزب الأمر فلاناً: کارەسات تووشی فلان
بوو ە تەنگو چە ئەمە هاتە پێش
ە لە ھەدیثدا ھاتوو ە (كَانَ رَسُولُ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا حَزَبَهُ أَمْرٌ
صَلَّى): پێغەمبەر (د.خ) ھەركاتێ
کارێکی گەریگی بەھاتیە پێش پەنای
بۆ نوێژکردن دەبرد ە بەشێک لە
دوعا و پارانەو پێغەمبەر ئەو دەبوو
دەیفەرموو: (اللَّهُمَّ أَنْتَ عَذَبْتَ إِنْ
حَزَبْتُ) خودایە تۆ پەشت و پەنامی
کە تووشی ناخۆشی و چورتە بووم
(ھو حازب وەھی حازبە).

حازب فلاناً: یارمەتی فلانی داو
پشتگیری کرد.

حَزَبُهُمْ: کردنی بە حیزب حیزب و
پارچە پارچە.

حَزَبُ الْقُرْآنِ: قورئانی بەش بەش کرد
کردی بەچەند حیزبیک.

تَحَازَبَ الْقَوْمُ: قەومەکە یوون بەچەند
پارت و لایەنیک.

تَازِبُوا عَلَيْهِ: له دؤی نهو یارمه تی
یه کتریان دا.

تَعَزَّبَ الْقَوْمُ: به مانا (تخازبوا) دئ.

الْحِزْبُ: زهوی توندو پتهو ۵ کۆمه لیک
ئاده میزادی به ورهو جهربهزه ۵
هه ر تاهم و پیرو کۆمه لیک بیرو
بۆجون و ئامانجیان جیایی ۵ قورئان
دمه رموی: ﴿كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ
فَرِحُونَ﴾.

حزب الرجل: خزم و خویش و یارمه تی
دهره کانی.

حزب الله: نهوانه ی شوئن په پرهوو رهبازی
ئایینی خودا که وتوون ۵ نهوه ی
ئاده میزاد خووی پیوه دهگری له
نه نجامدانی عیبادت و خویندنی
قورئان و زیکره کان.

الْحِزْبَاءُ: زهوی توندو پتهو.

حَزْزُ الشَّيْءِ: شته ی جولاندو دووری
خسته وه.

حَزْزُ الْقَوْمِ: هه ندئ له قهومه که ی پیش
خست و هه ندئ کیانی دواخست
له کاتی خو ساز دانا.

تَحَزَّزَ عَنِ الشَّيْءِ: له شته که دوور
کهوته وه.

الْحَزْزَةُ: ئازار که له دل پهیدا دهی
به هو ی نه خویشی یان رق هه ئسان
یان خه قهت یان ترس.

حَزَّو اللَّيْنُ وَغَوَّ حَزْرًا: ترش بوو.

حَزَّو الرَّجُلُ: روخساری گرژبوو.

حَزَّو الشَّيْءُ حَزْرًا: له گۆتره شته که ی

مه زنده کرد (هر حازر).

الْحَزْرَاءُ: نهوه ی بترشی له ماست و شتی تر.

الْحِزْرَةُ: (حزرة المال): مالی باش و
هه ئبزارده دهگوترئ: (هذا حِزْرَةُ
نفسی) نه مه باشترین و به نرخرترین
شتی لای منه ۵ له حه دیشتا هاتوو
دمه رموی: (لا تأخذوا من حَزْرَاتِ
أَنْفُسِ الْنَّاسِ شَيْئًا).

الْحِزْرُ: شوینی پتهوو قایم، رهقه لان و
سهخت ۵ مندالی پیگه یشتو چوست و
چالاک که بگاته ته مه نی بالئی.

الْحِزْرَةُ: حوشتری به سته زمان و بار
خوش ۵ ته پۆلکه ی پچوک.

الْحِزْرُ: گهنجی به هیز ۵ پیای به هیز.

حزیران: مانگی نۆی سوره پیانی و مانگی
شه شی رۆمی.

الْحِزْرَةُ مِنَ الْمَالِ: مالی باش و هه ئبزارده،
(ك: حزائر).

حَزَّو حَزْرًا: شته که ی پره وه به لام دوو
که رتی نه کرد ۵ دهگوترئ: (حَزَّو
الشَّيْءُ فِي صَدْرِهِ أَوْ قَلْبِهِ): نهوشته

کاری له دل و دهروونی کرد.

أَحَزَّو عَلَى كَرَمِ فُلَانٍ وَشَرَفِهِ: له که ره و
به خششی فلانکه سی زیاد کرد.

حَاوَّو حَاوَّو وَحِزَاوًا: دووری خسته وه ۵
دهگوترئ: (بینهما شركة حِزَاو) ۵ نهو

دوو پیاهه هاویه شییه کی ناله باریان
همه هه چیان بتمان بهوی تریان ناکا.

حَزَّو: زۆری ئی بری زۆر ئی کردموه

ه دهگوترئ: (حَزَزَ اسنانه) له
ددانه‌گانی زۆر تاشی ددانی پچوک
کردنه‌وه.

احْزَرُ: به‌مانا (حَزَّة) دئ هه‌روا
دهگوترئ: (احْزَرَ السِّيفَ رَأْسَهُ)
شمشیر به‌دهسته‌که سه‌ری بـێ،
سه‌ری ئی کرده‌وه.

التحزیز: دهگوترئ: (لی اسنانه تحزیز)
ددانه‌گانی تیزاییه‌کیان هه‌به وه‌کوو
ددانی مشار وه‌هان.

الحزاز: نازاری‌که له دڵدا په‌یدا ده‌بـێ
به‌هۆی نه‌خۆشییه‌وه یان رق
هه‌ڵسانه‌وه یان ترس و خۆف هه‌روا
نازاری‌که به‌هۆی خواردنی‌که‌وه که
له‌گه‌ده‌ی دا ده‌ترش.

الحزاز من الرجال: پیاوی ئازا بـۆ
لی‌خوڕینی شت و بۆ شه‌پکردن و بۆ
کارکردن.

الحزازئ: به‌مانا (الحزاز) دئ.

الحَزَزُ: به‌هیزو توندو تۆل هه‌ڵاییه‌ک
له‌زه‌وی بکه‌وێته نـیوان دوو پارچه
زه‌وی توندو پته‌و.

الحَزَزُ من الرجال: پیاوی قسه‌ ره‌ق هه‌ کات و ماوه.
الحَزَزُ: نازاری‌که په‌یدا ده‌بـێ له‌دڵدا
به‌هۆی نه‌خۆشییه‌وه یان رق
هه‌ڵسانه‌وه یان ترسه‌وه.

الحَزَّةُ: پارچه له‌ جه‌رگ بـرابـێ یان
له‌گۆشت بـرابـێ.

الحَزَّةُ من السراويل: شوونی
دوخینه‌که‌یه‌تی هه‌ شوینی پشتین.

الحزیز من الرجال: به‌مانا (الحَزَّازُ) دئ.

الحزیز من الأرض: چالایی بکه‌وێته نـیوان
دوو پارچه‌ی ره‌ق و تونده‌وه هه‌
شوینی‌ک به‌ردی زۆر بـێ به‌رده‌گانی
تیزین وه‌کوو کێرد شت بـێرن، (ک:
احْزَرَة) ه.

المَحْزَرُ: شوینی شت بـێرن شت که‌رت
کردن هه‌ دهگوترئ: (تکلم فاصاب
المَحْزَرُ) واته: قسه‌ی کردو قسه‌گانی
بتمان به‌ پـیکراو بوون و شوینی
خۆیان گرت.

المَحْزَرُ: ئامپـێرکی شت بـێرنه‌وه و شت
که‌رتکردنه هه‌ ئامپـێر شت
مه‌زنه‌کردن و نه‌ندازه‌ گرتنه.

حَزَقَ القوم به حَزَقًا: قه‌ومه‌که له‌ ده‌وری
کۆبوونه‌وه.

حَزَقَ الشَّيْءُ: شته‌که‌ی گۆشی و زه‌ختی
لـێکرد.

حَزَقَ الحَفُّ رجله: پـێلاوه‌که (خوفه‌که)
قاجی گۆشی هه‌ ته‌نگاوی کرد.

حَزَقَ فلاناً: ته‌نگی به‌ فلان هه‌ لـێنی.

حَزَقَ الأسير: پـێه‌وندو که‌له‌پچه‌ی دیله‌که‌ی
تونـدکرد هه‌ ده‌ست و قاجی توند
به‌یه‌که‌وه به‌ست.

أَحْزَقَ: مه‌نعی کرد نه‌په‌یشت.

تَحَزَّقَ: کۆبۆوه یه‌ک هاته‌وه.

تَحَزَّقَ فلان: فلان‌که‌س چروک بوو،
ده‌ستی به‌مالی خۆیه‌وه گرت و لـێ
سه‌رف نه‌کرد.

الحازق: نهوکه سهیه پیلای تهنگ بی و
قاجی بگوشی.

الحازقة: مینهی (الحازق) گروپ و
کۆمهل له هه موو شتیك.

الحزاق: بۆینباخ و بازنه ی نهستورو
پتهو.

الحزق: پیاوی جروک.

الحزقة: گروپ و کۆمهل له هه موو
شتیک، (ك: حزق) دهگوتری:
(تابعوا کأنهم حزق الجراد).

الحزق من الرجال: کورته بالایهکی وهایه
ههنگای کورت بهاوی و نهدهمیزادی
به دخۆو خراب و چرۆک و دهست قوچاو.
الحزقة: بهمانا (الحزق) دی.

احتزك بالثوب: کراسه که (قوماشه که) ی
کرد به پشتین.

حزمه حزماً: به پشتینه که ی توند
بهستی بۆنه وهی جولنه کا.

حزَم الشيء: شته که ی کرده کۆمهل کۆمهل
یان باوهش باومشی کرد.

حزَم امره أو رايه: نیش و کاری خۆی
رێک و پێک کرد یان راوو بۆچونی
خۆی رونکرده وه.

حزِمَ حزماً: سنگی توشی گری و نازاریك
بوو و گه دهی گه وره بوو (هر أحزم
وهي حزماء).

حزَمَ حزامةً: سوور بوو له سه ره نهجامدانی
کاره که.

أحزَمه: پیاوه که پشتینی بۆ دروستکرد

یان پشتینی له سه ره بهست.

أحزَمَ فلاناً: فلانکه سی به وره بهرزو سوور
بوو له سه ره هه لوێست هاته بهرچاو.

حزَمه: پشتینه که ی توند کرد.

أحزَمَ الرجل: پشتینی له ناوه دی خۆی
بهست.

تَحَزَمَ: بهمانا (أحزَمَ) دی و دهگوتری:
(تَحَزَمَ للأمر) خۆی بۆ کاره که
نامه ده کردو خۆی هه لکرد.

تَحَزَمَ في أمره: به وهی بهرزو بتمانه
به خۆ ته صهرو فی کرد.

الأحزَمُ من الأرض: زهوی بهرزو تۆکه وه
توند.

الحزَامُ: هه رشتیک له پشت ببه سترئ
حه بل بی، په رۆ بی، قایش بی،
دهگوتری: (شدُ للأمر حزامه) خۆی
بۆ کاره که نامه باش کردو سوور
بوو له سه ره هه لوێستی خۆی.

حِزَامُ الطريق: ناوه راستی رێگه و
نیشانه ی رێگه و دهگوتری: (أخذ
فلان حزام الطريق) رێبازیکی رێک و
پێکی گرت به ره.

الحزَم من الأرض: بهمانا (الأحزم) دی.

الحزَمُ: نازارو ههست کردن به گری و
گیریه که له سنگدا.

الحزَمَةُ: هه رشتیک باقه باقه بکری و
ببه سترئ.

الحزَمَةُ: کورته بالای تیكسمپرای
گۆشتن.

کرد.

حَزَنُ الْقَارِي فِي قَرَابَةٍ: خويندانه که
دەنگی خوێ له خويندانه و ده که دا
باریک کرده و ده.

حَزَنُ الْأَمْرِ فَلَانًا: کاره که فلانی غمبار کرد.
الْحَزَانَةُ: که سو کاری پیاو نه وانه ی
همیشه له ههولی پیگه یاندن و
به خێوکردنیان داپه و بۆیان
غمبار هه هه رشتیک بپیته هوی
خه م و خه فته.

الْحَزَنُ مِنَ الْأَرْضِ: نه و زه و پیه ی توندو
پته و بی.

الْحَزَنُ مِنَ الدَّرَابِ: نه و لاغیه ی ژیر بار نه بی.
الْحَزَنُ مِنَ النَّاسِ: نه و ئاده میزاده یه
مامه له ی زبرو توندو تیژی.
حَزَا حَزَوًا: ره ملی لیدا وای بۆچوو.
حَزَا الشَّيْءُ: به گۆتره شته که ی مه زنده کرد.

أَحْزَى بِالْشَيْءِ: شته که ی زانی (أَحْزَى
عليه في السلعة) نه رخ ی کالاکه ی
به رز کرده و ده.

تَحَزَّى: وای بۆچوو بی بنه ماو زانیاری
ره ملی هاویشته.

الْحَازِي: کوله و نهانی و هاله گره و ده
ده گوتری: (على الحازي قَبَطْتُ)
به سه ر شاره زاو خه بیره که دا که و ته
بوویه به شی نه و.

الْحَزَاءُ: به مانا (الحازی) دی.

حَسَبَ الْمَالِ حَسَابًا وَحِسَابًا: ماله که ی ژماردو
سه ر ژمیری کرد ه مه زنده ی کرد.

الْحَزِيمُ: ناوه ده ی بالا، شوینی به ستنی
به شتین ه سینگ، ناوه پرستی سینگ
ده گوتری: (شد لهذا الأمر حزيمة)
خوی بۆ نه م کاره ئاماده کرد، (ك:
حَزْمُ أَحْزَمَةٍ).

الْحَزِيمُ مِنَ الْأَرْضِ: زه و ی توندو پته و ی
ره ق و به رز ه سینگ یان ناوه پرستی
سینگ، (ك: حيازم) ده گوتری: (أشدُّ
للأمر حيازيمك) نه فسی خوئی بۆ
ئاماده بکه و خوئی له سه ر رابیته.

المِحْزَمُ المِحْزَمَةُ: به شتین، (ك: محازم) ه.

حَزَنُ الْأَمْرِ فَلَانًا حُزْنًا: نه و کاره فلانکه سی
غمبار کرد ه قورشان ده فته رموی:
﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ
يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ﴾.

حَزَنَ الْمَكَانَ حُزْنًا: شوینه که زبرو ره ق و
توند بوو.

حَزَنَ الرَّجُلُ حُزْنًا وَحُزْنًا: پیاوه که
خه فته تبار بوو ه قورشان ده فته رموی:
﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحُزْنَ﴾
یان ﴿وَأَيَّضْتُ عُيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ﴾.

حُزْنُ الْمَكَانِ حُزُونًا: به مانا (حُزْن) دی.

أَحْزَنَ الْمَكَانَ: به مانا (حُزْن) دی ه
ده گوتری: (أَحْزَنَ بِهِمُ الْمَنْزِلَ)
مه نز لگا که پیاو نه که و ته
به لایانه و ده ناخۆش بوو.

أَحْزَنَ فَلَانٌ: جووه ناو خه م و خه فته و ده
ه سواری و لاخی چه موش و هاریوو.
أَحْزَنَ الْأَمْرُ فَلَانًا: کاره که فلانی غمبار

محددة الطوى

حريرة

حداجة

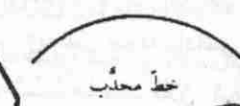
محررة

محجن

محددة

خط محذب

محراب المسجد

حدأة

حجام

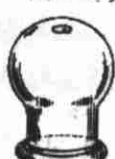
حجاب

قلم الحبر

حبل

معجم

محرّد

حجاب

محرث

حزاز

حرفش

حبق

ثلاثية الحزرات

حاجبية

حرميل

حزنبيل

حدقة

حردون

حبل

حدأة

حرياة

حبار

حباح

مالك الحزين

حباري

حراشف

حَسِبَ حَسْبًا: پېستى سېى بوو بهوۋى
نه خوشييه وه ۵ (هر اخسب رهي
حساب).

حَسِبَ الشَّيْءُ كَذَا حَسْبًا: گومانى واپرد كه
ئهوشته وايه.

حَسِبَ الْإِنْسَانُ حَسْبًا: خوۋى و باوك و باپيرى
خاوهن رېزبوون و هه موويان وه جاج
زاده بوون.

أَحْسَبَ: وتى نه وهم بهسه ۵ (أَحْسَبَ
الشَّيْءُ) شته كه بهشى كرد.

أَحْسَبَ الشَّيْءُ فُلَانًا: نه وهنده شت دا
به فلان تا گوتى بهسمه و هيچى ترم
ناوى ۵ دهگوتري: (أَعْطَاهُ فَأَحْسَبَ)
بهشى دا زورى پى بهخسى.

حَاسِبُهُ حَاسِبَةٌ وَحَسَابًا: توژينه وهى
حيسابى لهگه لدا كرد.

حَسِبَهُ: بنه چهى خوښنده وه و باسى
وه جاج زاده پى نهوى كرد.

حَسِبَ فُلَانٌ فُلَانًا: فلانكه س بهخششى
زورى دا به فلان.

أَحْسَبَ بَكْذَا: كيفايه تى پيكرد.

أَحْسَبَ عَلَى فُلَانٍ الْأَمْرَ: رهخه لى له
فلان گرت لهسهر كاره كه لى
ئيشه كه لى بهدل نه بوو.

أَحْسَبَ الْأَمْرَ: گومانى بۇ كاره كه بردو
واى زانى وه وايه.

أَحْسَبَ بِهِ: گرنگى پيدا.

أَحْسَبَ الْأَجْرَ عَلَى اللَّهِ: پاداشى خوۋى لای
خودا ويست، ويستى پاداشى لای

خودا بۇ بنوسرى.

أَحْسَبَ فُلَانٌ وَلَدَهُ: فلانكه س له ناستى
روداوى مردنى كوره كه لى خوگر بوو
ويستى خودا پاداشى بداته وه.

أَحْسَبَ مَا عِنْدَ فُلَانٍ: نه وهى هه لپشكنى
كه لای فلان بوو تابزانى چيه.

تَحَسَّبًا: هه ريك له هاويه شهكان حيسابى
خوۋى لهگه ل نهوى تريان كرد.

تَحَسَّبَ الْأَمْرَ: هه وللى دا بزانى كاره كه
چونه و چييه.

الْحِسَابُ: هه زماردن ۵ شتى زورو كافى ۵
قورنان دهفرموى: ﴿جَزَاءُ مَنْ رَبَّكَ
عَطَاءُ حِسَابًا﴾.

يوم الحساب: رۆزى قيامت.

علم الحساب: زانستى ژماره.

الحساب الجارى: له زاراوى ئابوريدا
رېككه و تنيكيه له نيوان دوو كه سدا

كه مامه لى هه ميشه بيان هه پى.

حَسِبَ: واته: بهس ۵ دهگوتري: (مررت

برجل حسبك من رجل) به لای

بياويكدا رويشتم چون بياويك بوو

هر مه پرسه.

حَسِبَكَ هَذَا: نه ووت بهسه، هه وللى شتى تر
مه ده ۵ پيى قنيات بكه.

حَسِبَكَ مِنْ شَرِّ سَمَاعَةٍ: كيفايه ته بيستنى
شهر كه بيبيستى ئيتريه كسهر لى

بيزار ده پى.

أَلْحَسَبُ: حَسِبَ الشَّيْءُ: نه ندازه شتى
ژماره شتى ۵ دهگوتري: (الأجر

بَحْسَبِ الْعَمَلِ) گری به نه‌اندازه‌ی
کارکرده.

الْحَسْبُ: نهو به هاوسه‌روم‌ری و ریزداریه
که بیاو پال باوک و باپیرو بنه‌ماله‌ی
خوی ددها.

الْحُسْبَانُ: ژماردن ۵ ته‌گیری تۆکمه‌و
ورد، هه‌ئسورانی رَنَك و پَنَك و
هاتوچوی بی دواکه‌وتن و بی خه‌له‌ل
۵ قورئان دمفه‌رموی: ﴿الشُّشُنُ
وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ﴾ ۵ هه‌وره بروسکه ۵
زریان ساردو سه‌رما ۵ قورئان
دمفه‌رموی: ﴿وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا
مِّنَ السَّمَاءِ فَتُصْبِحُ صَبِغًا زَلْفًا﴾.

الحِسْبَةُ: حیساب ده‌گوتری: (فلان حسن
الحِسْبَةِ فِي الْأَمْرِ) فلان‌کەس حیسابی
راستو دروسته‌و باش دهمانی کارو
پیشه‌ی خوی به‌پۆوه به‌ری.

لَعَلَّه حِسْبَةٌ: نهو ئیشه‌ی له‌به‌ر خاتری
خودا نه‌نجام داو به‌ته‌مای پاداشی
باشی نه‌وه ۵ هه‌روا (حِسْبَةٌ) (نظام
الحِسْبَةِ): له‌رۆڤگاری نه‌مه‌وی و
عه‌باسییه‌کانداو له‌وه دواش بریتی
بووه له‌چه‌ند فه‌رمانگه‌یه‌ک
پیاوئکی زاناو لی‌هاتوو سه‌رپه‌رشتی
کردوه نه‌و فه‌رمانگه‌یه‌چاودپیری
هه‌ئس و که‌وتی بازارو شیوه‌ی
ئاداب و داب و نه‌ریتی کۆمه‌لگای
کردوو به‌تایبه‌تی نرخ‌ی کالاو
چۆنیه‌تی نه‌و کالایه‌ی له‌بازاره‌کاندا
فرۆشراوه ۵ (نظام الحِسْبَةِ) وه‌کوو

(نظام القضاء) فه‌رمانگه‌یه‌کی گرنک
بووه.

الحَسِبُ: ناوئکه له‌ناوه جوانه‌کانی
خودا ۵ ژمیریاری.

الْمُحْتَسِبُ: نهو که‌سه‌بووه که سه‌روکاری
فه‌رمانگه‌ی (الحِسْبَةِ) کردوه ۵
وه‌کوو وه‌زیری کاروباری
کۆمه‌لایه‌تی وابوو.

حَسِبَ: وتی: (حسبی الله).

حَسْبُكَ لِلشَّيْءِ: ئازاری چه‌شت و هیشانی
نه‌و ئازاره‌ی دهرخست.

حَسْبُكَ اللَّحْمَ وَغَرَهُ: گۆشته‌که‌ی خسته
سه‌ر پشکۆ بۆئوه‌ی بی‌ژی.

تَحَسَّنَ لِلتَّيَامِ: هه‌ولیدا بکه‌وتنه‌جم و
چوئ.

التَّحَسُّاسُ مِنَ الرِّجَالِ: که‌سیکه گورج و
گۆل و به‌راپه‌ر بی.

حَسَدُهُ حَسَدًا: ناواتی خواست نه‌و خپرو
خۆشییه‌ی لای فلانه له‌و دهرچی و
بی بۆلای نه‌م ۵ بان هه‌ر نه‌و
نیعه‌ته‌ی نه‌مین ۵ ده‌گوتری:
(حَسَدُهُ الْبَغْمَةُ وَحَسَدُهُ عَلَيْهَا).

أَحْسَدُهُ: کابرای به‌حه‌سودو به‌خیل زانی.

تَحَسَّدًا: هه‌ریه‌ک له‌و دووانه‌حه‌سوودی
به‌وی تریان برد ۵ له‌حه‌دیشدا
دمفه‌رموی: (لا تحاسدوا ولا تباعضوا
ولا تدابروا وكونوا عباد الله اخواناً).

الحَسَدُ: نه‌و که‌سه‌ی به‌سروشست
حه‌سوود بی، چ پیاو بی چ ژن.

الْحَسَدُ: پیرۆسهکی پچکۆلهیه قاجی
 زۆرن دمهعباي پچوک دهخوا.
 حَسَرَ الشَّيْءُ حَسْرًا: شتهکه دهرکهوت،
 ناشکرا بوو.
 حَسَرَ الْفُضْنَ: لقه دارهکهی سپی کرد
 توێکلهکهی ئی دامالی.
 حَسَرَ الْقَوْمَ فَلَانًا: نهو قهومه داوايان له
 فلانکهس کرد نهویش چی ههبوو
 پیتی دان و هیچی نهمايهوه.
 حَسَرَ الدَّابَّةَ: ولاغهکهی هینده ماندوو کرد
 کزو کۆلهوار بوو.
 حَسَرَ الشَّيْءُ عَنِ الشَّيْءِ: نهوشتهی لهسه
 نهوشته لاداو دهری خست ه دهگوتری:
 (حَسَدَ كَمُ عَنْ ذِرَاعِهِ) فهقیانهی
 ههلهدایهوهو قۆلی ههلهالی.
 حَسَرَتِ الْجَارِيَةُ خَارَهَا عَنْ وَجْهَيْهَا:
 کهنیزهکهکه سهپۆشهکهی لهسه
 رووی خۆی لادا.
 حَسَرَ فَلَانٌ حَسْرًا: فلانکهس خهفتهی
 خواردو دلگیران بوو.
 حَسَرَ عَلَى الشَّيْءِ: پهروۆشی شتهکهی بوو
 (هو حَسَرًا وهی حَسَرِي).
 حَسَرَ الْبَعِيرُ وَالْبَهْرُ حَسَارًا: حوشترهکه
 ماندوو بوو چاو له تهماشاکردن
 ماندوو بوو.
 أَحَسَرَ الدَّابَّةَ: ولاغهکهی ئی خوپی ههتا
 ماندوی کرد.
 حَسَرَ الطَّيْرُ: بالندهکه پهرو بالی
 ههلوهرین.
 حَسَرَ الطَّيْرُ: پهرو بالی بالندهکهی ئی

کردنهوه.
 حَسَرَ الْحَيَوَانَ: ولاغهکهی ماندوکرد.
 حَسَرَ فَلَانًا: فلانکهسی خسته ناو خهمو
 خهفتهتهوه یان سوکایهتی پی کردو
 نهزیهتی دا.
 أَحَسَرَ: دهرکهوت کهشف بوو.
 أَحَسَرَ الْمَاءُ عَنِ السَّاحِلِ: ناوی دهریاکه
 کشایهوه زهوییهکه دهرکهوت.
 أَحَسَرَ الطَّيْرُ: بالندهکه پهرو بالی کۆنی
 ههلوهرین و پهرو بالی تازهی
 دهرکردن.
 أَحَسَرَ الشَّعْرُ: مووهکانی ههلوهرین.
 أَحَسَرَ الطَّيْرُ: پهرو بالی فری دان.
 أَحَسَرَتِ فَلَانَةٌ: فلان ئافهرت روبهندی
 لهسه روخساری خۆی لادا.
 أَحَسَرَ عَلَى الشَّيْءِ: خهفتهی بۆ شتهکه
 خواردو پهروۆشی بوو.
 اسْتَحَسَرَ: ماندوو بوو، وهرز بوو، قورئان
 دهههرموئ: ﴿لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ
 وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ﴾.
 الحاسر من الجنود: نهومیه زری پۆشی و
 شتی لهوچۆری نهبی ه وشهی (الحاسر)
 نهگهر بۆ پیاو گوترا بهمانا سهرو روته
 ه نهگهر بۆ ئافهرت بهکار هات واته
 سهروی قۆلی روت بن ه ئافهرتی سفور
 ه ئافهرتی روت، (ك: حَسَر وحواسر).
 الحسار: گپایهکی سهوزی تهمن درێژه
 بهسهرو زهوی دا بلاو دهبێتهوه
 بهزۆری له شوێنی لمبهلانددا دهرۆئ ه
 ئازم زۆری ههز ئی دهکا.

الْمُحْسَرُ: ناھو خەفەت خواردنی زۆر.

الْمُحْسَرُ: دەرخستنی ئەو شوینانەپە لە

جەستەى ئافرەت کە ھەمەس

دەجوئین، (ک: محاسر) ۵ دەگوترئ:

(فلان کریم المحسر) فلانکەس سەخى

سروشته ۵ (أرض عارية المحاسر)

زەویپەکی سوتە مەرۆپە و ھیچ گىای

تیدا نیە.

حَسَّ الشَّيْءُ حَسًّا: شتەکەى لە بێخ

دەرھینا، دەگوترئ: (حَسَّ البردُ

الزَّرع) سەرماو سۆلەکە

کشت وکالەکەى لە بێخ دەرھینا.

حَسَّ رَأْسُ الدَّبِيحَةِ: سەرى کوشتیپەکەى

خستە سەر ئاگرو دواپى کەوئى کرد

۵ دەگوترئ: (حَسَّ عَنْ الْغَبَارِ) تەپو

تۆزى لە ولاغەکە تەکاند بەرنەک.

حَسَّ فُلَانًا: فلانکەسى گوشت بەو سەرى

ھەلکەند ۵ قورئان دەفەرموئ:

﴿وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ إِذْ

كُفِّرْتُمْ يَٰذِين﴾.

حَسَّ الشَّيْءُ وَهَ حَسًّا وَحَسِيًّا: بەپەكێك لە

ھەستەکانى دەرکى بە شتەکە کرد.

حَسَّتِ النِّفْسَاءُ: ئافرەتەکە ژانى ھاتىو

بەھۆى منداڵبونەو ھەزارى توش بوو.

حَسَّ لَهُ حَسًّا: بەھۆى ئازارى ئەومو

توشى نارەحەتى بوو.

أَحَسَّ الشَّيْءُ رِبَةً: بەشتەکەى زانىو

ھەستى پێکرد ۵ قورئان دەفەرموئ:

﴿لَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْهُمْ الْكُفْرَ قَالَ

مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ﴾ ۵ بە پەكێ لە

ھەستەکانى ھەستى پێکرد.

أَحَسَّ: بڕاپەووە ھەلومەرى دەگوترئ:

(أَحَسَّ شَعْرَةً) واتە: قەزى ھەلومەرى.

أَحَسَّتْ أَسْنَانُهُ: ددانى کەوتن.

تَحَسَّسَ الْحَجَرُ: ھەولیدا بئىچ و بناوانى

ھەوالەکە بزانى ۵ دەگوترئ:

(تَحَسَّسَ مِنَ الْقَوْمِ) لە ھەوالو

بەسەرھاتى قەومەکەى کۆلپەووە ۵

قورئان دەفەرموئ: ﴿يَا بَنِي إِدْرِيْ

فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَأَخِيهِ﴾.

تَحَسَّسَ لِلْقَوْمِ: ھەولیدا زانیارىو

چۆنپەتى روداویان بۆ کۆبکاتەو.

الْحَاسَةُ: ئافەتیکە توشى کشتو کالو

لەمەرگا دەبى لەناوى دەبا

ھەلپەپروکینى لە کەلکى دەخا ۵

ھێزىکى سروشتیپە پەپومندى ھەپە

بە جیھازەکانى جەستەى

زیندەمەروە بەھۆى ئەومو

ئادەمیزادو جەپوانات ھەست بەو

گۆرانکاریو روداوانە دەکەن کە

بەسەر جەستەیاندا دئ ۵ ھەستەکانى

ئادەمیزادو جەپواناتى تر پێنچن ۵

دێتن، بیستن، پۆنکردن، تامکردن،

لێکەوتن (لەمس) ئەم پێنچ ھەستە

پێیان دەگوترئ: (جەواسى ھەستە).

حَسَّاسٌ: وشەپەکە کاتیک دەگوترئ:

ئادەمیزاد ھەولى شتیک بەداو

دەستى نەکەوئ.

أَحْسَاسٌ: شوین دەست، شوین ۵

دەگوترئ: (دەب فلان فلاحساس
به): فلانكەس رۆپشت و شوین پیی
دیار نییه ۵ یان دەگوترئ: (انه لَیجُدْ
حَسَّاسَ الحمی) ههست دهكا سهرهتای
پهیدابوونی تا لهجهستهی دا ههیه.

المَحْسَاسُ: وردهی شت ۵ ورده باران، ورده
بهرد، ورده نان ۵ هتد ۵ ماسیهکه له
ولاتی بهحرهین ههیه وشك
دهكرتهوه تا هیج ئاوی تیدا نامینێ ۵
رهوشتی ناشیرین و بهدبهخت.

حَسَّاسُ: وشهیهکه لهکاتی پهیدابوونی
نازاری گوزو گوممهتدا دهگوترئ ۵
دهلئی (ضرب فلان لما قال حَسَّ).
الْحَسَّاسُ: وشهیهکه لهگهڵ وشه (بَسَّ)
دهگوترئ: بهمانا رازی و نارازی،
خۆشی و ناخۆشی ۵ دهلئی (جئ بهل
الشَّيْءِ مِنْ حَسِّكَ وَبَسِّكَ) ئهو شته
بینه بهخۆشی یان بهناخۆشی.

حَسَّاسُ: ههست کردن بهشت بهیهکی له
ههستهکان ۵ دهنگی نزم ۵ نهوهی
دهببسی له خشبهو قرتهی شتیک
بهلاتا دهروا و ناببینی ۵ سههماو
سوژهیهك كشت و كال لهناو بهرئ ۵
نازاریکه توشی ئافرهتی زهستان دهبی
۵ سهرهتای پهیدابوونی تا لهجهستهدا.

حَسَّاسُ: شتی ههست پێکراو بهیهکی له
ههستهکان.
الْحَمْسِيسُ: بهمانا (الحَسَّ) دئ ۵ قورشان
دهفهرموئ: ﴿لَا يَسْتَمْعُونَ حَمْسِيَهَا وَهُمْ
فِي مَا اشْتَهَتْ أَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ﴾.

المَحْسَاسُ: ههلهپروکینه ۵ دهگوترئ: (البرد
مَحْسَاسُ النبات).
المَحْسَاسُ: رنهك، ئامیزیکه له ناسن
ددانی بۆکراون بهشتی و لاخی پی
دهخوڕینی یان قوړی پی له
جهستهی دهکهپهوه.
الْمَحْسُوسُ: ئهوشتهی ههستی پی
دهكرئ بهیهکی له پینج ههستهکان.
حَسَفَ الشَّيْءَ حَسْفًا: شتهکهی سهی کرد،
توێکلی ئی کردهوه.

حَسَفَ الثَّمَرُ: خورماکهی له خشت و
خۆلهکهی پاك کردهوه.
حَسَفَ عَلَيْهِ حَسْفًا: رق و کینهی ئی پهیدا
کرد.
حَسَفَ فلان: فلانكەس رهزیل بوو روخا
چهای جوو لادرا.
حَسَفَهُ: شتهکهی له خشت و خۆل و پرزو
پال پاك کردهوه.

حَسَفَ شَارِبَهُ: سمیلی تاشین.
الْحَسَفَ: وردو بهت بوو، دهگوترئ:
(الْحَسَفَ الشَّيْءَ فِي يَدَيْهِ) شتهکه له
دهستدا وردو خاش بوو.
تَحَسَفَ: بۆ مطاوعه (حَسَفَهُ) هاتوو
۵ توێکلی ئی بووه.
تَحَسَفَ فلان: فلانكەس ههرجی هاته
بهردهستی خواری، هیچی
نههیشتهوه.

المُحْسَفُ: خشت و خۆل و پرزو پالی
ههموو شتیک ۵ لههی خورما
مهیهست توێکلی و خورما

وشكه له گانه ۵ له ئادهمیزاد
مه بهست خوږی و هه تیو مجه به ۵
رق هه ئسان ۵ دوژمنایه تی ۵ ئاوی
که م ۵ دهگوتری: (حَسَالَةُ الْمَاءِ).
الْحَسَفُ: چقل.

الْحَسِيفَةُ: رق و کینه ۵ دوژمنایه تی.
حَسِيكَ الْمَكَانَ حَسَكًا: نهو شوینه گیا
حه سه که ی زۆر بوو (حه سه که)
گیاییکه به ریکی زبرو درگاوی
هه به به خوری و کوئکی مهرو
حوشتره وه دنوو سن.

حَسِيكَ رَأْسُهُ: قزی سه ری زۆر گشت و
گرژبوون.

حَسِيكَتِ الدَّابَّةُ: حه یوانه که گیا
حه سه که ی کرۆشت.

حَسِيكَ عَلَيْهِ: رقی ئی هه لگرت.

أَحْسَكَ النَّبَاتُ: گیا حه سه که (به یکوئ)
به ری گرت.

أَحْسَكَ الدَّابَّةُ: ئالیک و جوی دا به ولاغه که.
حَسَكُ فُلَانٍ: فلانکهس به خیل بوو رژدو
چروک بوو.

الْحَسَاكَةُ: رق و کین و دوژمنایه تی.

الْحَسَكُ: گیاییکه به ریکی زبرو گرپناوی و
چقلاوی هه به له خوری مهرو
کوئکی حوشتره وه دهالێ، وه کوو
به یکوئ وه هایه.

حَسَكُ السَّعْدَانِ: به ری زبرو گرپناوی گیا
سه عدانه.

الْحَسَكَةُ: تاکێ (الْحَسَكُ).

الْحَسَاكَةُ وَالْحَسِيكَةُ: نهو ئالف و ئالیکه به

ئازهل ده یکرۆژی وه کوو جۆ ۵
قالونجه، (ك: حَسَالِك).

حَسَلَ مِنَ الشَّيْءِ حَسَلًا: له شته که
په خلاوات بنزیل و شته خراب و
په چه گانی هیشته وه.

حَسَلَ فُلَانٌ: به شی خرابی بۆ فلان دانا ۵ شته
ناشیرین و خرابه که ی به شیای و نه وزانی.

حَسَلَ بِنَفْسِهِ: ملی له خوږپه تی ناو
که مته رخه می له کاره که یدا کرد.

أَحْسَلَ: بیچوی سوسه مار (ژیشک) ی
نیجیر کرد.

الْحَسَالَةُ: شتی خراب و بی خیر له
هه موو شتیك ۵ برپوشی جۆو شتی

له و جۆره ۵ خلتی زیو ۵ دهگوتری:
(هو من حَسَالَةِ النَّاسِ) نه و له

خوږی و پرپه چی ئادهمیزاده.

الْحَسَلُ: نه بهی کال، ده نکه نه بهی
نه که بهیشتوو.

الْحَسَلُ: بیچوی سوسه مار کاتی سه ری له

هیلکه ده چروکی، (ك: أَحْسَالُ
وَحَسُولُ وَحَسَلَةُ) دهگوتری: (لا أتیك

سِنَّ الْحَسَلِ) هه رگیزاو هه رگیز من

نایه م بۆلات هه تا سوسه مار ددانی

نه که وی من نایه م ۵ چونکه هه رگیز
نه و ده عبا به دانی ناکه وی.

الْحَسِيلُ: پرپه و شتی خراب له هه ر

شتیک بی ۵ گۆله که ی مالی ۵ دهگوتری:

(أشری بقرة بِحَسِيلِهَا) مانگا که ی به

گۆله که وه کری، (ك: حُسْلُ).

الْحَسِيلَةُ: تاکی (الْحَسِيل) ه ه به مانا
 پرپوچ و خوږی دی ه دهگوتری:
 (هو من حَسِيلَة الناس) نهو زه لاهه له
 خوږی و پهسته هه تیو مچه کانی
 ناده میزاده.
 حُسَمَ فلان حَسَمًا: فلانکس به ردهوام بوو
 له سهر کار.

حُسَمَ الشَّيْءِ: شته که ی برپه وه کۆتایی به
 کاره که هیئا ه دهگوتری: (حَسَمَ الداءُ):
 به دمرمان چاری دمرده که ی کرد.
 حَسَمَ العرق: ره که که ی بری و داخی کرد
 بوئه وه ی خوږی نی نهیه.
 حَسَمَ عنه الأمر: دوری خسته وه بوئه وه ی
 نیستراحه تی نی بکا.
 حَسَمَ على فلان غرضه: نه بهیشت فلان به
 ناواتی خو ی بکا.

حَسَمَتِ الأم طفلها: دایکه که منداله که ی
 له شیر برپیه وه.

الْأَحْسَمُ من الرجال: عاقلمه نندیکی نهوتو
 که کاره کان به ریک و پیکی و چاو
 نه ترسییه وه نه نجام بدا.

الْحَاسِمُ: په کالاهه روه ه دهگوتری:
 (رای حاسم) راوبوچونه که ی کیشه و
 نیزاعه که ی په کالاهه کرده وه.

الْحَسَامُ: شمشیری پرنده ه (أحسام
 السيف) نهولا تیزه ی زهبری پی
 دوهوشیندری.

الحُسُومُ: به دبیه ختی ه دهگوتری: (أيام
 حسوم وایال حسوم) رۆژگارو

شه وگاریکی بی خیرو بیرو پرپه گبه تی
 ه قورشان دمه رموی: ﴿سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ
 سَبْعَ لَيَالٍ وَكَمَائَةٍ أَيَّامٍ حُسُومًا﴾.

الْمَحْسَمَةُ: نهو شته یه کاره کان په کالاهه
 دهکاته وه ه دهگوتری: (هذا مَحْسَمَةٌ
 للداء) نه دمرمانه دمرده که په کالاهه
 دهکاته وه.

المحسوم: شتی په کالاهه کراوه ه
 دهگوتری: (صبي محسوم) مندالیک ی
 له شیر برپوه یه یان مندالیک که
 توشی به دخۆراکی بوو بی.
 حَسَنَ حَسَنًا: جوان بوو (هو حسن وهي
 حسناء)، (ك: حسان).

أَحْسَنَ: شتیکی کرد جوان و په سند بوو.
 أَحْسَنَ الشَّيْءِ: جوان نهو شته ی دروست
 کرد.

أحسن به والیه: کاریک ی جوانی نه نجامدا،
 شتیکی جوانی دروست کرد.

حَاسَنَةُ: مامه له ی جوانی له گه لدا کرد.
 حَاسَنَ به الناس: به جوانییه که ی شانازی
 به سهر خه لکدا کرد.

حَسَنَ الشَّيْءِ: شته که ی جوانکردو
 رازاندییه وه ه به رزی کرده وه حال و
 ومزعی باش کرد.

تَحَسَّنَ: خو ی جوانکردو روخساری خو ی
 نارایش دا.

اسْتَحَسَّنَ: به جوان و باشی له قه لاهه دا.
 الْأَحْسَنُ: جوانترو باشت.

الاستحسان: له زاراوه ی زانایانی نوصولی

فيقهدا بریتیبیه له وهی واز له
(قیاس) بهینی و کار به حوکمیک
بکهی که بۆ ئاده میزاده کان سوکترو
خوشر بی.

التحاسین: جوانییه کان، رهنګاو رهنګ
نواندنی شتیک ٥ دهگوتری: (ما
أبدع تحاسین الطاوس).

الحسان: بیاویک کاری باشی زۆر بی.
الحسان: شتی زۆر جوان.

الحسن: حه دهیشتی که پاوپییه کانی
مه شهووبین.

الحسن: جوانی ٥ هر به پیره وو پرۆگرامیک
که بچپته دلی خه لکه وه، (ك: محاسن) ٥
٥ ئیسقانی دوا ئانیشك.

سِتُ الحُسن: گیایه که له دره خست
دههائی و گوئیکی جوانی ههیه.

الحُسنی: میینهی (الأحسن) ٥
سه رهنجای باش.

الاسماء الحُسنی: ناوه جوانه کانی خودا.

الحُسْنیان: سه رکه وتن و شهید بوون له
رنگهی خوادا قورئان دمه رموی:
﴿قُلْ هَلْ تَرْمِضُونَ بِنَا إِلَّا إِحْدَى
الْحُسْنَيْنِ﴾ ٥ دهگوتری: (حُسْنَاءُ
وحسبنا ان يفعل كذا) ههول و
مه بهستی نه وهیه نه وه بکا.

الحُسْنَةُ: چاکه ٥ پنجه وانهی خراپهیه ٥ نازو
نیعمهت ٥ قورئان دمه رموی: ﴿فَإِذَا
جَاءَهُمُ الْحُسْنَةُ قَالُوا لَنَا هَذِهِ﴾ ٥ خپرو
چاکه و به خشین به ئاتا جان ٥ خال و

نیشانهیه که له پیستدا دیمه نه که ی
جوانه، روخسار شیرین دهکا.

المُحَسَّنَةُ: نه وهی شت باش دهکا، به لای
باشی دا کاری تی دهکا، دهگوتری:
(هذا الطعام مُحَسَّنٌ للجسم) نه وه
خۆراکه باشه و بۆ جهسته پیی
دهکه وئ دهره نجامی چاک ههیه.

حَسَا الطائرُ الماءَ حَسْرًا: بانده که به
دهندوکی په لاماری خواردنه کهیدا.

حَسَا الرجلُ الحَسَاءَ: بیاوه که (په لوه که ی)
حه لئا که ی پارو پارو خوارد یان
شوربا که ی قوم قوم خوارد.

احساء الحساء: شورباوی به ده مه دا کرد.

حساء الشراب: وای کرد شه رابه که ی
له گه ل خوارد وه ٥ کردی به
هاویه شی خۆی له خواردنه وهیدا.

حَاسِيَتُهُ كَأَسَا مُرَّةً: هاویه شیم کرد له
غم و نا په حه تیدا.

حَسَاءُ الحساء: به مانا (أحساء) دئ.

احتسَى الحساء ونحوه: شۆربا که ی لرف دا.
احتسَى أنفاس النوم: هه ناسه ی خهوی
هه لمری، خهوی لئ که وت و دهستی
کرد به پرخه پرخ.

احتسَى مائى نفسه: هه لپشکنی بزانی
چی له دلدایه.

احتسَى سِرَ الفرسَ والجمل والناقة: شوین
پیی رویشتنی نه سپ و حوشتره کانی
هه لگرت سه رنجی رنگا که یانی دا.

تحاسيًا: بون به هاویه ش له خواردنی
شۆربا که، حه لئا که، په لوه که.

الْحَسَا: شۆرباۋو شتى لەوجۆرە ۵ پەلۆ،
 حەلۆا، (ك: أحساء وأحسية).

الْحَسَاءُ: بەمانا (الْحَسَا) دئ.

الْحَسْرُ: كورتو كەم خایەن ۵ دەگوترئ:

(يَوْمَ كَحَسِرَ الطَّيْرُ) رۆژێكە بە

ئەندازەى ئەوەى بۆلەندە دەندوك بڤاخە

ناو خواردنەو، بەگوردی خۆمان

دەلێین: ئەوەندەى مەشك دەندوك

بە زەوى دادا ۵ ھەروا ناوہ بۆ پەلۆ بۆ

حەلۆا بۆ شۆربە.

الْحُسْرُ: پەر بەدەم پەلۆ یان حەلۆا، شتى

كەم ۵ دەگوترئ: (سَقَانِي مِثْلَ حُسْرَةِ

الطَّائِرِ): ئەوەندەى ناو دامى كە

بۆلەندە بە دەندوك ھەلئ دەگئ.

حَسِيَّ الْحَسِيِّ حَسِيٌّ: زەویبەكەى ھەلکەند

تا ناوی ئی بێتەدەر.

حَسِيٌّ مَالِي نَفْسِهِ: ھەلئ پشكنی بۆئەوێ

بزانئ چى لەدەلدايە.

حَسِيَّ الْحَسِيِّ: پارو پارو پەلۆكە،

حەلۆاكەى خوارد.

اَحْسَسَى الْحَسِيَّ: پارو پارو پەلۆكە،

حەلۆاكەى خوارد.

الْحَسَسَى: دەشتایى زەوى كە ناوی تێدا

رادەووستئ ۵ لىبى رەق ھەلاتوو كە

ژێرەكەى پتەو بئ.

حَشَاً بِالْقَضَى أَوْ السَّرَطِ حَشَاً: بە گۆچان

بە قامچى لە گەدەو لەلا كەلەكەى دا.

حَشَاً بِهِمْ: تیریكى لێدا جووہ كلۆرایى

جەستەپەوہ.

حَشَا النَّارَ: ئاگرەكەى ھەلگیرساند.

الْمِحْشَاءُ: پۆشاكێكى سەپى پچوكە

دەگئ بە دەربئ.

أَحْشَبُهُ: رقی ھەلئسان.

إِحْشَبُوا: كۆبونەوہ.

الْحَشِيبُ مِنَ الثِّيَابِ: قوماشى ئەستور ۵

ئێسقانیكە لەناو سمى ولاغدايە

كەوتۆتە نێوان رەگ و زەنگى.

حَشْحَشْرًا: وىستى راپەرئ بگەوتتە

جەم و جۆل ۵ قەومەكە ھەر

دەھاتن و دەچون و تێكیانەوہ

دەھاویشت ۵ لێك بلۆبوونەوہو

ھەریەكەیان بە لایەك دا رویشت.

حَشَحَشَتِ النَّارَ: ئاگرەكە سوتاندى.

تَحَشَحَشْرًا: بەمانا (حَشْحَشْرًا) دئ.

حَشَدَ الزَّرْعُ حَشْدًا: كشت و كالهەكە

ھەمووى روا.

حَشَدَتِ النَّاقَةُ وَغَرَّهَا: حوشترەكە شیر لە

گونیدا زۆر بوو.

حَشَدَ الْقَوْمُ أَوْ الْجُنْدُ حَشْدًا: كۆبونەوہ،

قەومەكە، سەربازەكان كۆبونەوہ

بۆ ھاریكارىکردنى پەكترى.

حَشَدَ الْقَوْمُ حَشْدًا: قەومەكەى كۆكردەوہ ۵

دەگوترئ: (حَشَدَ لَهَا الْأَمْرُ جَمِيعَ لَوَاهِ):

ھەموو ھیزو تواناپەكى بۆ ئەو كارە

كۆكردەوہ (بَتَّ لِي لَيْلَةً تَحَشَّدُ عَلَى

الْمُحْرَمِ) لە شەوێكدا مامەوہ ھەموو

خەم و خەفەتى ئی باركردبووم.

أَحْشَدْرًا: خەلکەكە كۆبونەوہ بۆ كارێك.

إِخْتَشَدُوا: به مانا (اخشدا) دئ.

اِحْتَشَدَ فُلَانٌ فِي كَذَا: فلانكەس باش خۇى
بۇ شتەكە ئامادە كرد.

اِحْتَشَدَ الْقَوْمُ عَلَى الْأَمْرِ: قەومەكە
لەبارەى كارەكە كۆبوونەووە
هەموویان ھاریکاری پەكتری دەكەن.

تَحَشَدُوا: به مانا (اخشدا) دئ.

تَحَشَدُوا: به مانا (اخشدا) دئ.

الْحَاشِدُ: تێكۆشەر و ھەولەدر ە
دەگوترئ: (عِدَّتْ حَاشِد) لقە دارێكى
بە بەرە زۆرى بەروبووم پێومە.

الْحَشَادُ: ئەو شوپنانهیە بە كەمێك باران
لافاویان ئی ھەلەدەستئ ە دەگوترئ:
(واد حشاد) و (ارض حشاد).

الْحَشْدُ مِنَ النَّاسِ: گروپ و كۆمەل.

الْحَشْدُ مِنَ الرِّجَالِ: ئەو پیاوھە چى لە توانادا
بئ بۆ پارمەتیدانى خەلك درێغى ناكا.

الْحَشْدُ مِنَ الْأَمْكِنَةِ: ئەو شوپنەھە بەكەمێك
باران لافاوى ئی ھەلەدەستئ.

الْحَشْدُ مِنَ الْعِيُونِ: ئەو چاوھە ھەمیشە
فرمێك دەپێژئ.

الْغَشْدُ مِنَ النِّسْرِ: ئەو حوشترەھە زوو
شیر لە گوانەكانیدا كۆدەمبێتەووە یان
ئەو حوشترەھە كە بەپەكەم جار
كەل بگرئ.

الْمَحْشُورُ: قسە رۆپیشتوو ە
خزمەتكارو، دەگوترئ: (فلان محفود
محشود) فلانكەس لەناو قەومەكەیدا
قسە رۆپشتوووە ھەموویان ئامادەن

بۇ خزمەتکردنى و بە قسەکردنى.

حشرهم حشرأ: كۆى كردنەووەو راپێچى
كردن ە دەگوترئ: (حَشَرَ اللهُ الْخَلْقَ
حَشْرأ): خودا ئادەمیزادانى لە
گۆرەكانیان زیندو كردەووەو كۆى
كردنەووەو راپێچى سارای مەحشەرى
كردن.

حَشَرَ الْجَدْبُ النَّاسَ: گرانی خەلكەكەى
پال پێومنا بۆئەوێ رۆبەكەنە
شارەكان.

حَشَرَ الْجَدْبُ الْمَاشِيَةَ: قات و قېرى مەرو
مالاتی بە قېرداو ھەموى لەناو
بردن.

حَشَرَ الثَّيْبُ حَشْرأ: شتەكە لىنج بوو ە
چلكن بوو.

حَشَرَ لِي رَأْسَهُ: سەرى زل بوو.

حَشْرأ: كۆى كردەووەو ھەنێكى خستنە
پال ھىندىكیان.

احتشر في أحد أعضائه: ئەو ئەندامى
جەستەھەى گەورەبوو.

إِلْحَاشَر: بۇ مطاوعەى (حَشْرأ) دئ.

تَحَشَّرَ: كۆبونەووە.

الْحَاشِرُ: ناوێكە لە ناوەكانى پێغەمبەرەى
ئىسلام ە ھەروا ناوہ بۇ ئەوكەسەى
خەلك كۆدەكاتەووە ە قورئان
دەفەرموئ: ﴿وَأَرْسِلْ فِي الْمَدَائِنِ
حَاشِرِينَ﴾ ە ھەروھا بەو كەسەش
دەگوترئ: كە پارەى میرى كۆدەكاتەووە
واتە كارى (جانبى) پەتەى دەكا.

الْحَشْرُ: كُؤْبُونَه وُه ۵ كُؤْبُونَه وُه

ئادەمىزادەكان لە رۆژى قىيامەتدا.

يوم الْحَشْرِ: رۆژى قىيامەت.

الْحَشْرُ - الْحَشْرُ: شتى لە بېژنگ دراو.

الْحَشْرَةُ: زىندەوهرىك لە گياندارانى

سەر زهوى وەكوو قالدۆچەو دوپشكو

مشكو و زيشكو ئەو جۆرە حەيوانانە

۵ لە زانىارى زىندەوهر زانىدا بە

زىندەوهرىك دەگوترى: كە لە

دروستبوونىدا سى قۇناغ بېرى:

قۇناغى كە هيلكە بى ئەمجار بېيتە

زارپۆلە ۵ ئەمجار فەراشە.

الْمَحْشَرُ: شوپنى كۆکردنەوهرى ئادەمىزاد

بەهەر شپۆمەك ۵ بە زۆرى ناوہ بۆ

ئەو شوپنەى كە رۆژى قىيامەت

پەروەردگار ھەموو ئادەمىزادەكانى تىدا

كۆدەكاتەوہ بۆ حىسابو لىكۆلپنەوہ ۵

جۆرە كلۆپكە وەكوو سدارە.

الْمَحْشَرَةُ: ئەو گىاو گزمە كە دواى

دروپنە دەمپنپتەوہ لە پەرىزەكەدا

۵ ئەوہى دواى دروپنە شىن

دەبپتەوہ ۵ دەگوترى: (أرسلوا

دوابهم في الْمَحْشَرَةِ) ئازەلەكانيان

رەوانەى پەرىزەكە كرد.

حَشْرَج: ھەناسەكەى لە قورگى دا ھاتوو

چۆى كرد ۵ دەگوترى: (حَشْرَجَ

الْمُحْتَظَرُ عِنْدَ الْمَرْت): كاپراى

گەپشتوو بە حالەتى گيانەلاو

ھەناسەى لە قورگىدا ھاتوو چوو،

(ك: محاشر) ۵ دەگوترى: (حَشْرَجَ

رَوْحُهُ فِي صَدْرِهِ): خەرىكە بەمى.

الْحَشْرَجُ: كونپكە لە كپو ناوى تپدا

كۆدەبپتەوہ ئاوەكە صاف دەبى ۵

ئاوئكە لە ژپر زهوى كەس پىى

نازانى كە تۆ ھەلت كۆلىو

ئەندازەپكە قولىت كرد ناو ھىچقە

دەكاو ھەلدەقولى ۵ گۆزەپەكى

تەنكو ناپابە ناوى تپدا سارد

دەكرى ۵ گۆزى ھىندپە، (ك:

حشارج).

حَشَّ الشَّيْءُ حَشًّا: شتەكە تەپاىى نەماو

وشك بوو ۵ دەگوترى: (حَشَّ الْجَنِينُ):

بپچوہكە لەناو مندالدى داپكىدا

وشك بوو گەشەى نەكردوو لەبار

چوو.

حَشَّتِ الْيَدُ وَغَرَّهَا: دىستەكە شەلە پەتە

بوو وشك بوو.

حَشَّ الْحَشِيشُ: گپا حەشپشەكەى دروہوہو

كۆى كردەوہ.

حَشَّ الْمَاشِيَةُ: گپاى بۆ ئازەلەكان ھاوشت.

حَشَّ النَّارُ: سوتەمەنى بۆ ئاگرەكە

كۆكردەوہ، تپكى وەردا بۆنەوہى

خۆش بپىو بپسە بپنى.

حَشَّ الْحَرْبُ: ئاگرى شەپەكەى ھەلكردو

خۆشى كرد.

حَشَّ شَيْئًا بَشِيًّا: ئەو شتەى بە شتپكى تر

بەھپز كرد دەگوترى: (حَشَّتُ النَّارَ

بِالْخَطْبِ وَحَشَّ الْحَرْبُ بِالسَّالِحِ وَحَشَّ

السَّهْمَ بِالرِّيشِ وَحَشَّ مَالُ فُلَانٍ بِمَالِ

غیرە).

أَحَشَ الْمَكَانُ: ئەو شوئنه گياو گزى تىدا روا.

أَحَشَ الْكَلَا: وەختى دروئەنى گياكە ھات.

أَحَشَ فَلَانًا: يارمەتى فلانكەسى دا بۇ درونەۋى گياپەكەو كۆكردنەۋى ۋە يان يارمەتى دا بۇ ئاگر كوردنەۋە.

أَحَشَ اللَّهُ يَدَهُ: خودا دەستى وشك كرد ئەم رستەپە بە زۇرى بۇ دوعا بەكاردى.

أَحَشَتِ الْحَامِلُ الْجَنِينَ: ئافرەتەكە مىندالەكەى لەمار چوو.

أَحَشَّ الْعَشِيشُ: گياپەكەى دروئەنى كرد. أَحَشَّ لِلنَّارِ: سوتەمەنى بۇ ئاگرەكە كۆكردەۋە.

استحش: كزو لاواز بوو ۋە (استحش الجنين في الرحم) كۆرپەلەكە لە مىندالدانى داپكى دا وشك بوو.

الأحشوش: كۆرپەلەى وشكەۋەبوو لەسكى داپكى دا، (ك: أحاشيش).

الحشاش: جەۋال ۋ تاپىنچەۋ شتى ۋا كە گياو گزى تىدا بى.

أَحْشَاشِي: دىگوترى: (حشاشاك أن تفعل كذا): ھەرچى تواناى تۇ ھەپە برىتتپە لەۋەى ئەۋە بىكەى، ھەرئەۋەت لەدەست دى.

أَحْشَاشَةٌ: باقى مانىدەى گيان لە نەخۇشدا ۋ دىگوترى: (ما بقى من الشمس إلا حشاشة نازع) خۇر

خەرىكە ئاۋابى ۋ تۇزقائلىكى ماۋە.

أَلْحَشُ: بەمانا (الأحشوش) دى ۋ باغ ۋ خورماى كۆكراۋە ۋ ئاغەل ۋ پەناگە ۋ شوئنى دەست نوئز شتن.

أَلْحُشَّةُ: تەپۋلگەى گەۋرە كە ھەشیشەى لەسەر بىرۋى، (ك: حشش).

أَلْحَشَاشُ: دروئەكەرى گيا ھەشیشە ۋ كۆكەرەۋەى گيا ھەشیش ۋ فرۇشيارى ھەشیشە ۋ ھەشیشە كىش.

أَلْحَشَاشُ: داس، ماراغان، ئامپىرەكە گياو گزى بى دەدروئتەۋە.

أَلْحَشَاشُون: پىرپىكن لە شىيەى ئىسماعىلى، ھەسەنى كوپى سەباح ئەم پىرپى پىكەۋە ناۋە.

أَلْحَشِيشُ: گياو گزى وشك بوو كە بتوانرى كۆبكردىتەۋەۋ بىرى بە لەۋەر بۇ ئازەل ۋ روەككە بىھۇشكەرە.

أَلْحَشِيشَةُ: باقەۋ گورزەپەك لە گياو ھەشیشە.

حشيشة النار: روەككى تەمەن درىزە لە پىرپى (قبيبات) ە لە خۇرەھەلاتدا ھەپەۋ لە ئەۋرۋپاش شەتل دىكرى ۋ لە بوارى بۇن خۇشىدا بەكاردەھىندى.

المحش: داسى درونەۋى گياۋگىز ۋ مقاش ۋ كۆلەۋەزى ئاگر تىك ۋەردان ۋ خۇشكردن ۋ دىگوترى: (فلان محش حرب) فلانكەس ئاگر خۇشكەرى شەپرو ھۆى ھەلگىرسانىيەتى ۋ باش لەشەر دىزانى.

مَحْشُ الكَتِيبة: بپاوی نازاو چاو نه ترس
ه کیسه ی حه شیشه.

المَحْشَةُ: به مانا (المَحْشُ) دئ ه گۆچانیك
یان دارنکی درېژ که گه لای دره ختی
پې بومرېنی، (ك: مَحْش).

حَشَفَ حَشْفًا: وشك بوو چرچ بوو وئك
هاته وه ه ده گوتري: (حَشَفَ)
الضرع: شیري گوانه که سهر
که وته وه نه دوشرا.

أَحْشَفَ: به مانا (حَشَفَ) دئ.
حَشَفَ النخل: خورما که خراب بوو
دمنکه گانی وشکه ل بوون.

حَشَفَ عَيْنِي: پېلوی چاوی وئك نان له
نیوان بزوئنه کانیه وه روانی.
تَحَشَفَ: به مانا (حَشَفَ) دئ.

تَحَشَفَ فُلان: فلانکه س پوښاکي رزيوو
دراوی له بهر کرد.

تَحَشَفَ أربار الأبل: کولکی خوشتره که
لئی بووه به بادا رڼی.
اِسْتَحَشَفَ: به مانا (حَشَفَ) و (تَحَشَفَ)
هاته وه.

اِسْتَحَشَفَ الأنف: ناو لوتی وشك بوو جمو
جوئی خوئی به ناسانی بؤ ناکری.
الحشافة: ناوی که م.

أَحْشَفَ من التمر: خورمای وشکه ل و خراب
نه وه ی پېش گه پېنی وشك بېته وه
رهق هه لېج نه دمنکی هه بې نه
توېکل نه شیرنایی ه ده گوتري:
(أَحْشَفًا وسوء کیلة؟) خورمای

خرابیش و پېوانه ی خرابیش! به
که سېك ده گوتري: دوو رهوشتی
خرابی تیدا بن ه گوانی وشك و بئ
شیر، نانی وشك.

الْحَشَفُ: خراب و بئ که لك: ده گوتري: (تمر
حَشَفَ) خورمای که وشکه ل و
قرچوکی زوره.

أَحْشَفَ: نه وه ی دواي سوننه تکردي
نالته ی نیرینه دهرده که وئ ه
دومه لیکه له قورگی ناده میزادو
خوشر دئ ه بهر دیکه له ناو دهریادا
دروست ده بئ، (ك: حشاف) ه بنجکی
گیاو دهنل و دانی دوراوه دواي
دروینه کردنی ه پیرلنی زور پېرو
به که که وته، (ك: حَشَفَ حشاف).

الحشيف: پوښاکي کون.
حَشَكَ القرمُ حشوكًا: خه لکه که کوبونه وه
ه ده گوتري: (حَشَكَ القرمُ)
که وانه که تیره که ی زور دوور فریادا
ه هه روا ناوه بؤ هه ر گیاندارنکی
شیردەر که شیر له گوانه کانیدا کؤ
بو بېته وه ه دره ختی خورما که
زوری بهر گرتبې ه هه ور که زوری
باران پې بئ، ناسمان بارانی زوری
باراندبې ه رهشهبای به هیز.

حَشَكَ فُلان الناقة: فلانکه س خوشتره که ی
نه دوشی بؤ نه وه ی شیر له
گوانه کانیدا کوبېته وه.

حَشَكَ الحمران حَشَكًا: نازه که جوئی
کرؤشت.

أَحْشَكَ الدَّابَّةَ: نَالِيكَ وَجَوَى دَا بَه
ناژه له كه.

الْحَشَاك: دهمبښ، لوله دارېكه له دهمی
بیجوی نازهل ده كړی بونهوهی
نه توانی له گوانی دایکی شیر بخوا
(ك: حَشَك وَاحْشِيَك).

الْحَشَكَةُ: تاوه باران و شتی له و جوړه.
الْحَشَكَةُ: كومه لئ ناده میزاد ه
ده گوتړی: (جاء القرم بحشكتهم)
قه و مه كه تیكړا هه موویان هاتن.

الْحَشُولُ: نه و حوشره ی خپرا شیر له
گوانه گانیدا كوده بیته وه.
الْحَشِيَكَةُ: جَو ه ده گوتړی: (علف دابته
حشيكه).

حَشَمَ فُلَانٌ حُشْرُمًا: فلانكه س به خویدا
شكایه وه و شهرمی كرد.

حَشَمَ مِنْهُ: شهرمی لیكرد ه دوی كزی و
لاوازی ته ندروستی به ره و باشی رؤی.
حَشَمَتِ الدَّوَابُ فِي أَوَّلِ الرَّبِيعِ: له سهره تای
به هاردا نازه له گان له وهری باشیان
دهست كه ووت و تیریان خوارد و
قه له و بوون.

حَشَمَ فُلَانًا حَشْمًا: نه زیه تی داو قسه ی وای
له رودا گرد پیی ناخوش بی ه
خه جاله تی كرد ه رقی هه لساند ه به
كه سیكیش ده گوتړی: كه جوړه
خوارد هه مینه کی پیش چاو كه و تبی
(مَا الَّذِي حَشَمَكَ؟) چی توی له و
خواردنه بیژراند وه.

حَشِمَ حَشْمًا: خه جاله ت بوو ه رقی هه لسا.

أَحْشَمُهُ: به مانا (حَشْمُهُ) دی كه سیكیش
خواردن یکی پیش چاو كه و تبی پیی
ده گوتړی: (مَا الَّذِي أَحْشَمَكَ؟).
حَشْمُهُ: رقی هه لساند.

أَحْشَمَ: شهرمی كرد ه له ژیانیدا
رېبازی کی مامناو هندی گرت ه بهر.
أَحْشَمَ بِأَمْرِهِ: گرنگی به كار ه کی دا.
تَحْشَمَ مِنْهُ: شهرمی لیكرد.

تَحْشَمَ الشَّيْءَ: خوی له شته كه پاراست و
خوی ئی دوور خسته وه.
الْحَشَمُ: دار و دهسته و تاقمی كه سیك كه
بؤ هه موو كارېك گوی له مستی بن
له خویشی و ناخوشیدا هاریكار و
هه ماهه نگی بن.

الْحَشْمَةُ حَشْمَةُ الرَّجُلِ: خزم و كه سو كاری
پیاو ه خیزانی پیاو.
الْحَشْمَةُ: حه پیاو شهرم ه رېبازی مام
ناو هندی و میانه ره و ی.

الْحُشُومُ: درزو چرچ و لُج ه ده گوتړی:
(فِي يَدَيْهِ حُشُومٌ) دهستی قه لشت و
چرچ و لُجی تیدان.

الْحَشِيمُ: ناده میزادی به حه پیاو رهمان و
به خو چار او ه شكومه ندو ریزگیر او
له لایهن خه لگه وه ه جیران ه میوان،
(ك: حَشْمَاءُ).

حَشِنَ الرِّعَاءَ وَغَرَهُ حَشْنًا: قاپه كه گوراو
بؤگه نی گرد به هو ی چه وری نه و
ماسته ی پیوه ی نووساوه.

حَشِنَ فُلَانٌ: فلانكه س کینه ی پهیدا كرد.

أَحْسَنَ الرِّعَاءِ وَنَحْوَهُ: باری به شتنی
مه‌نجه‌له‌که‌وه نه‌گرت گوئی به
شتنی نه‌دا تا بۆگه‌نی کرد.

حَاشَتُهُ: جنبوی پیداو قسه‌ی ناشیرینی
ناپاسته کرد.

تَحَشَّنَ: به‌مانا (حَشِنَ) دئ.

الْحِشَانُ: قاپنیک که بۆنی گۆراوی
به‌هۆی نه‌وه‌ی چلک و جه‌وری پیوه
ماومه‌وه‌وه نه‌شؤراوه.

الْحِشْنَةُ: کینه و رق و قار.

الْحَشَوْرُ مِنَ الدَّوَابِّ: زینده‌ومری قه‌باره
گه‌وره و زه‌به‌للاج، (ك: حَشَارُ
وَحَشَوْرَة).

الْحَشَوْرَةُ: مئینه‌ی (الْحَشَوْر) په.

الْحَشَوْرَةُ: پیره‌ونی قسه‌ خۆش، (ك:
حشاور).

حِشَا الرِّسَادَةِ وَنَحْوَهَا: سه‌رینه‌که‌ی پهرکرد
له‌ لۆکه‌و شتی له‌وجۆره.
حِشَا فُلَانًا: زه‌بره‌که‌ی ناپاسته‌ی ریخۆله‌ی
فلان کرد.

حَشِيَ السَّقَاءُ حِشًا: ماسته‌که‌ به‌ دیوی
ناوه‌وه‌ی مه‌شکه‌که‌دا نوساو لئی بوو
به‌ توپیکل.

حَشِيَ فُلَانٌ: ناوسکی نازاری ئی په‌یدا بوو
ه‌ توشی نه‌خۆشی ره‌بوه (هه‌ناسه
سواری) بوو.

حَشِيَ فُلَانٌ غِيظًا وَكِبْرًا: فلانکه‌س پهربوو
له‌ قین و قار.

أَحْشَاءُ: به‌شی دا، پئی به‌خشی ه‌ ده‌گوترئ:

(أَتَيْتُهُ لِمَا أَحْلَنِي وَمَا أَحْشَانِي) هاتم بۆلای
نه‌ ریزی گرتم نه‌به‌شی دام.

حَاشَا: جگه، وشه‌یه‌که‌ بۆ جه‌رت کردنه.

حَشَى الْكِتَابَ: په‌راویزی بۆ کتێبه‌که
کرد.

حَشَى الشَّرْبَ: په‌راویزی بۆ کراسه‌که
دروست کرد.

أَحْشَى: پهربوو.

إِحْتَشَتِ الْمَرَأَةُ الْحَشِيَةَ: نافرته‌که‌ ده‌ربئی

دوو توپی له‌ پی کرد یا فه‌روه‌ی

نیسفنجی خسته‌ سه‌ر سمتی

بۆنه‌وه‌ی سمتی قه‌له‌و بنوینن.

الْحَشَى: ده‌نگی تیکه‌ل به‌ ده‌نگی تر بی
(ژاوه‌ژا).

تَحَاشَى عَنْ كَذَا: خۆی له‌وشته‌ به‌دوور
گرت.

تَحَشَّتِ الْمَرَأَةُ: نافرته‌که‌ فه‌روه‌ یا
نیسفنجی خسته‌ سه‌ر سمتی

بۆنه‌وه‌ی وا بزاندرئ سمتی گه‌وره‌ن.

تَحَشَّتِ الْمَرَأَةُ مِنْ فُلَانٍ: نافرته‌که‌ له‌ فلان
جاپز بوو.

تَحَاشَى لِي بَنِي فُلَانٍ: هه‌لی کرد له‌ناو
فلان قه‌وما مایه‌وه.

تَحَاشَى مِنَ الْقَوْمِ فُلَانًا: فلانکه‌سی له
قه‌ومه‌که‌ جه‌رت کرد.

الْحَاشِيَةُ: له‌ هه‌موو شتیک، قه‌راخ و
بیجاغ و ده‌وروبه‌ری نه‌ملاو نه‌ولا.

الْحَاشِيَةُ مِنَ الْإِبِلِ: حوشتی پچکۆله،

کۆمه‌له‌ حوشتیکی ورد که

حوشتی گه‌ورمه‌یان تیدا نه‌بی ه‌

مالو مندالو خيزان ۵ خزمو كهسو
 كارو دارو دهسته، دسو پيونهند ۵
 دهگوتري: (هؤلاء حاشية الامر) ۵
 ههروا (حاشية) بهو پهراويزو
 نووسينه رونكهروانه دهگوتري: كه
 لهسر كتيب دنووسسرين، (ك):
 حراشي) به ۵ دهگوتري: (عيش رفيق
 الحراشي) ژيانيكی خوښو پر نازو
 نيعمهته ۵ (كلام رفيق الحراشي)
 قسهی نهرمو نيانو لهسهرهخو ۵
 (رجل رفيق الحراشي) پياوړكه
 هاونشينو رهفاههتی خوښه.

الحشا: نهووی ژېر پهرده نهو ديو پيستی
 سك كه هه موو ناوسك دهگريتهوه
 بهجهرگو سېل و ريخولهو نهو
 شتانهوه ۵ ههروا بهقهدي باريكيش
 دهگوتري ۵ دهلي (هو لطيف الحشا):
 نهو پياوه قهد باريك و گهده بچوكه
 ۵ به دهفهرو ناحيهش دهگوتري:
 دهلي (أنا في حشاه) نهمن له ژېر
 سېبهرو ولاتی نهودام.

الحشا: زهوی رهشو سوته مهړو كه
 هيچ خيرو بيريكی ئې پهيدا نهبي ۵
 دهلي (أرض حشاة).

الحشو: ناواخن.

الحشو من الابل: حوشتري بچوك ۵ (الحشو
 من الرجال) نهو پياوانه پشتيان
 بي نابسترئ ۵ (الحشو من الكلام)
 قسهی زيادو بي نرخ (حشو الرجل)
 خودی پياوهكه خوئی.

حشو البيت من الشعر: پيكتاههكانی
 شيعرهكه جگه له عوروزو
 ضهر بهكانی.

الحشوة: ههرچی لهناو سكدا بي جگه له
 بهزو پيو.

الحشوة من الشاة: ناوسکی مهړهكه.

الحشوة من الناس: خوږی ههتيو مچه ۵
 دهگوتري: (ماكثر حشوة أرضه).

الحشوية، الحشوية: نهوشتهی نيسبهت
 دهرئ بولای (حشو) و به حهشو له
 قهلهم بدرئ ۵ كومهتيكن كار به
 ظاهر دهكهن و پروايان به زور شتي
 (ما وراء المادة) نيه، جهسته بو خودا
 برپار دمدن.

الحشي: نهوكهسهی نازاری ناوسکی
 ههبي ۵ شتي وشك بوو، پوشو
 بهلاش ۵ كه كهروى هينابي و
 بوگهنی كړدبي.

الحشية: راخهرو ليضهی ناودار ۵
 دمرپييهکی كورته له فهروه يان له
 نيسفنج دروست دهكړئ نافرمت له
 پيی دهكا بؤنهووی سمتی گوشتن
 بنوئين، (ك: حشايه) به.

حما الرضيع حصا: شيره خوړهكه تا تير
 بوو شيری خوارد.

حما من الماء: تير ناو بوو.

احصاء: تير ناوی كړد.

حصبة حصبا: بهرده وركه و شتي وای
 تيگرت.

حَصَبُ الْمَكَانِ: شوینه‌کە‌ی بە بەرە دەردە وردە
راخست بەرە دەردە وردە‌کە‌ی لە شوینه‌کە
رۆکردن و بلای کردنە‌موو تەختی کردن.
حَصَبُ النَّارِ بِالْحَصَبِ: بەردی گوگردی
فرپدانه ناو ناگرە‌کە‌ بۆنە‌و‌ی خوش
ببێ و بلیسە‌ی زیاد بکا ە پان دەستە
چیلە‌ی تی فرپدان بۆنە‌و‌ی زیاتر
بلیسە‌ی زیاد بکا.
حَصَبٌ فَلَانًا عَنْ كَذَا: فلانکە‌سی لە‌وشوینە
لە‌وشتە دوورخستە‌وه.
حَصَبُ الطِّفْلِ: منداڵە‌کە‌ سوڕێزە‌ی ئی هاتن.
أَحْصَبَ الْفَرَسُ وَغَيْرَهُ: ئەسپە‌کە
پە‌له‌ی کردو غاری داو تەپ و تۆزو
زیخ و بەرە دەردە وردە‌کە‌ی هە‌ئساند.
أَحْصَبَ فَلَانًا عَنْ كَذَا: فلانکە‌سی
لە‌وشوینە پان لە‌وشتە دوورخستە‌وه.
حَصَبُ الْحَاجِّ: حاجیە‌کە‌ لە‌ شە‌ودا
نزی‌کە‌ی سە‌عاتیک لە‌ می‌حصە‌ب
نووست (شوینیکە‌ لە‌ نزی‌ک
موزدە‌لیفە‌ دە‌رووبە‌ری مە‌ککە‌).
حَصَبُ الْمَكَانِ: شوینه‌کە‌ی بە بەرە دەردە وردە
فەرش کرد.
حَصَبُ الطِّفْلِ: منداڵە‌کە‌ سوڕێزە‌ی گرت
(سوڕێزە‌ی لی‌هاتن).
تَحَصَّبًا: بەرە دەردە وردە‌کە‌یان بە پە‌کتر دادا ە
شە‌پە بەرە دەردە وردە‌یان کرد.
تَحَصَّبَ: بۆ مطاوعە‌ی (خَصْبَ) هاتوو.
تَحَصَّبَ الطُّفْلُ: بالێدە‌کە‌ لە‌ لانە‌ی دەرچوو
بۆنە‌و‌ی دانە‌وێ‌ڵە‌ی دە‌ست بکە‌وێ‌.

الْحَاصِبُ: شوینی بە‌رە دەردە وردە‌کاو ە
رە‌شە‌بای توند کە‌ زیخ و بە‌رە‌دە‌ورده
هە‌ئبگرت ە قورئان دە‌فەر‌موێ‌: ﴿إِنَّا
أَنزَلْنَاهُ عَلَيْهِمْ حَاصِبًا﴾ ە هە‌وړیک کە
تە‌رزه‌ ببارینی.
الْحَصَابُ: شوینی شە‌پتان رە‌جم کردن.
الْحَصَبُ: بەرە دەردە وردە ە داری سوتاندن ە
هە‌رشتیک بخ‌رتە ناو ناگرە‌وه بۆ
سوتاندن ە قورئان دە‌فەر‌موێ‌:
﴿إِنكُم مَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ
حَصَبُ جَهَنَّمَ﴾.
الْحَصَبُ: بە‌مانا (الحاصب) دئ دە‌گوت‌ری:
(مکان حَصَبٌ وریح حَصْبَةً) هە‌روا
دە‌گوت‌ری: (لَبَنٌ حَصْبٌ) ماستە‌کە
توند بوو رۆنە‌کە‌ی ئی دەر‌نە‌هات.
الْحَصْبَاءُ: بە‌رە دەردە وردە.
الْعَصْبَةُ: بە‌مانا (الْخَصْبَاءُ) دئ ە
سوڕێزە (کۆ‌کە‌و هە‌لامە‌ت و لە‌رزو
تای لە‌گە‌ئدایە).
ليلة الحَصْبَةِ: ئە‌و شە‌و‌ی دوا سی رۆژە‌ی
دوا‌ی پە‌کە‌م رۆژی جە‌زنی قوربان دین.
الْعَصْبَةُ: تاک‌ی (الحَصَب).
الْمُحَصَّبَةُ: دە‌گوت‌ری: (أَرْضٌ مُحَصَّبَةٌ):
زە‌ویە‌کی بە‌رە دەردە وردە‌کاو‌ییە زۆری بە‌رە
وردە‌کە‌ ئی هە‌یه ە پان دە‌فەر‌یکە
خە‌ئکە‌کە‌ی زۆر توشی سوڕێزە‌ دە‌بن.
الْمُحَصَّبُ: شوینی شە‌پتان رە‌جم کردن.
حَصْحَصَ: بە‌شی‌و‌یه‌ک پ‌و‌یشت وە‌کو‌و
پ‌ی‌و‌ندی لە‌ پ‌یدابێ ە پە‌له‌ی کرد
لە‌پ‌و‌یشتنە‌کە‌ی دا ە زێ‌ده‌ ر‌ویی کرد

حَصَدَ الْقَوْمَ بِالسَّيْفِ: خه لگه که ی به
شمشیر گوشت و قاره بری کردن.

حَصَدَ الْحَبْلُ وَغَرَهُ حَصْدًا: حه بله که ی توند
باداو گشتی کرد، (هو حَصِدُ وَاحِصْدُ
وهی حصداً).

وَتَرِ احْصَدُ: زُییه که زور توند کراوه ه
(زُرع حصداً) زُییه که نه لقه کانی
بچوک و تۆکمه ن.

احْصَدَ الزَّرْعُ: کشتو کاله که کاتی
دروپنه ی هاتووه.

احْصَدَ الْحَبْلُ: حه بله که ی گشت باداوه
زور به پته وی دروستی کردووه.

احْصَدَ الزَّرْعَ وَغَرَهُ: به مانا (حَصْدَةُ) دئ.
استحصد: توندوپته وی کرد.

الْحَصَادُ: به مانا (الْحَصْدُ) دئ ه قورئان
دمفه رموی: ﴿وَأَلْأَوْ حَقُّهُ يَوْمَ
حَصَادِهِ﴾ ه کاتی دروپنه ه کشت و
کالی درواوه ه بهروبومی درهخت.

الْحَصْدُ: توند کردن و گشت کردنی وهتهری
نامیری موسیقاو حه بل و گوریس و
زری.

الْحَصْدَاءُ مِنَ الشَّجَرِ: نه و درهخته یه
که لای زوری.

الْحَصِيدُ: کشتو کالی درواوه ه قورئان
دمفه رموی: ﴿وَرَحَبُ الْحَصِيدِ﴾.

الحصيدة: به مانا (الحصيد) دئ ه زهوی
کشتو کال ه لای خواری روک و
دمغل که داس ناپگریته وه، بهر
دهمی داس ناکه وی، (ك: حصائد).

له نیشه که دا گله که ی نه مدیوو نه و
دیو کرد و پشکنی.

حَمَصَحَ الشَّيْءُ: شته که دوی نادپاری و
نامه علوومی رون بووه وه، دهگوترئ:
(حَمَصَحَ الْحَقُّ): حه ق و راستی
روون بووه وه.

حَمَصَحَ الْبَعِيرُ: حوشتره که نه زنیوی خوی
هه نئان له زهوی گیر کردن بۆ نه وه ی
به باره وه هه ئس.

حَمَصَحَ بِفُلَانٍ: به فلانکه سه وه نووساو
وازی ل نه هینا.

حَمَصَحَ الشَّيْءُ: شته که ی جولاند و
نه مدیوو نه و دیوی کرد.

حَمَصَحَ الشَّيْءُ فِي الشَّيْءِ: شته که ی جولاند
تاله ناو شته که ی تر دا جیگیر بوو.

حَمَصَحَ الْبَعِيرُ بِصَدْرِهِ الْأَرْضَ: حوشتره که
به سنگی زهوی به که ی تهخت کرد
تاله سه ری بیخ بخاو پالبهک وی.

تَمَصَّحَ: بۆ مطاوعه ی (حَمَصَحَ) دئ
ه به زهوی به که وه نووساو تهخت بوو.

تَمَصَّحَ السَّوْبَرُ وَغَرَهُ: کولکه که
روتابه وه بلاو بووه وه.

الْحَمَصَحَاصُ: گل ه (سیر حمصاحص)
پوشتنی که بی پیچ و په ناو راههستان.

الْحَمَصَحُ وَالْحَمَصُحُ: نه و پیاهوی زور
به دوی شت دا بگه ری و شت ورد

بکاته وه بجیته بنج و بناوانی شت بۆ
نه وه ی بیانزانی و سه رزمیریان بکا.

حَصَدَ الزَّرْعَ وَالنَّبَاتَ حَصْدًا وَحَصَادًا: گیاو
دمغله که ی به داس دروپنه کرد.

حصائد الألسنة: قسمو باسِيَك كه بئ
ماناو سودو قازانج بئ ۵ پیغه مبه
دغه رموی: (وهل یکب الناسُ
الأحصائد الستهم).

المُحصَد: داس و ماراغان ۵ نامیری
دروینه، (ك: محاصد).

المُحصَد: بیرو بؤ چونی راست و دروست
۵ دهگوتری: (رجل مُحصَد الرأی)
پیاویکه بیرو بؤ چونیکی راست و
رهوای ههیه.

عَصَرَتِ الناقةُ حَصْرًا: کونی هاتنه
دمره وهی شیر تهنه بهر بووه ۵
بۆری میز کردنی تهنگ بۆته وه.

حَصَرَ الإخيل: بۆری میزی یان بۆری
هاتنه وه دمره وهی شیر تهنه
به ربووه.

حَصَرَ البعير: حوشره که ی به زنجیر بهسته وه.
حَصَرَ فلاناً: تهنگی به فلان هه لچنی و
هه موو لایه کی ئی برپه وه ۵
دهگوتری: (حصره المرض أو الخوف):
نه خووشی یان ترس مهنعی کرد
له وهی بهرده وام بئ له سهر کاره که ی،
(هو محصور وحصير).

حَصَرَ الشيء: شته که ی سهر ژمیر کرد.
حَصَرَ فلان حَصْرًا: فلانکه س سنگی
تونددبوو ۵ به خیل و ژدبوو،
دهگوتری: (حَصَرَ على فلان):
پارمه تیهکانی خوئی له فلانکه س
بری ۵ شته که ی ئی یاساغ کرد.

حَصَرَ القاريء: قورئان خوینه که زمانی
گیراو وشهکانی بؤ دمره بران ۵
نهیتوانی قسهکانی یان قورئان
خویندنه که ی ته واو بکا.

حَصَرَ بالسیر: نهینی یهکانی شارده وه
ناشکرای نه کردن.

حَصَرَ عن الشيء: به هوئی نه توانینه وه
وازی له شته که نه هینا، (هو حصر).
حَصَرَ فلان: فلانکه س توشی گرفت بوو،
پیسایی بؤ نه کرا.

أَحْصَرَ البعير: به مانا (حَصِرَة) دئ.
أَحْصَرَ فلاناً: فلانکه سی بهند کرد.

أَحْصَرَهُ المرضُ وَأَحْصَرَهُ الحرف: نه خووشی
یان ترس و بیم رنکه ی
بهرده وامبوونی له سهر کاره که ی ئی
گرت ۵ قورئان دغه رموی: ﴿فَلَمَّا
أَحْصَرْتُمْ لِمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾.

أَحْصَرَ فلان: فلانکه س توشی گیرانی
پخۆله بوو نه وهی له گه دهی دا ههیه
له پیسایی نایه ته دمره وه، دهگوتری:
(أَحْصَرَ الرجلُ وَأَحْصَرَ بِغَاظِهِ أَوْ بَوْلَهُ،
وَأَحْصَرَ عَلَيْهِ غَاظُهُ أَوْ بَوْلَهُ).

حَاصِرُهُ حَاصِرَةٌ وَحَصَارًا: ده وهی داو
هه موو لایه کی ئی گرت و نه بهیشت
له شوینی خوئی دهریجئ.

احتصر البعير: به مانا (حصره) دئ.
الحصار: بهت و زنجیری به ستنه وهی ولاخ
۵ نهو شوینه ی ئاده میزادی تیدا
بهند دهکری ۵ ئاوازی که له

ناوازمکائی موسیقا ۵ شورای دهوری
قه لاو شار، (ك: خَصْرٌ و احصره).

الْحَصْرُ: واته: كورت هه ئینان ئیثباتی
حوکم بۆشته که و لادانی لهشتی تر ۵
به لای مه نطیقیه کانه وه بریتیه
له (قضیه ی سنووردان).

الْحَصْرُ: میز گیران و پیسایی گیران.

الْحَصْرُ: دهست و دهو داوینپاک.

الْحَصِيرُ: بئ چکلدانه و تهنگه تیزه و توره
۵ رژدو چروك ۵ فهرشی چنراو
له گه لای به پهدا ۵ به ندرکراو، نه و
که سه ی ناهیلی په کیکی تر جم و
جۆل بکا قه تیسسی دهکا وه کوو
قورئان دهفه رموی: هُوَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ
لِلْكَافِرِينَ حَصِيرًا ۵.

الْحَصِيرَةُ: هه سیر راخه ری چنراو
له گه لای به پهدا.

المحصرة: زهوی به رژی نکره و.

حَصْرَمَ فلان: کابرا رژدو چروك بوو بئ
خیره و بی ره.

حَصْنُ الفرس و غیره حصاً و خصاصاً:
نه سپه که رۆیشتنی گورج و گول و
خیرا بوو.

حَصْنُ الشَّعْرِ حصاً: مووه کانی تاشین.

حَصْنُ الشَّيْءِ: شته که ی رۆیاند.

حَصْنٌ فلاناً کذا من المال: فلانکهس بهشی
خۆی له ماله که برد.

حَصْنُ الشَّعْرِ: قز هه ئومرین ۵ (حَصْنٌ
فلان) ریشی ته نک بوو.

حَصْنُ الطَّائِرُ وَحَصْنٌ جناحه: بالنده که
به روبالی ته نک بوون هه ئومرین ۵
(هو أَحَصُّ و هي حصاء)، (ك: حَصْنٌ).

أَحَصَّةٌ: بهشی خۆی پئ دا.

حَاصَةٌ و حِصَاصاً: شته که ی بهش بهش
کرد هه رکه سه بهشی خۆی برد.

حَصْنُ الشَّيْءِ: شته که ده رکه و تو و رون
بووه وه.

حَصْنُ الشَّيْءِ: شته که ی بهش بهش کرد.

إِحْصَانٌ: روت بۆوه تووک و قزی
هه ئومرین.

تَحْصُرُ الشَّيْءِ: شته که یان کرده چهند
بهشیک.

تَحْصَنُ فلان: قزی روتایه وه.

الأحصن: بیاویک که قزی زیاد نهکا،
دهگوتری: (رجل أَحَصُّ) ۵ (يوم أَحَصُّ)

رۆژیکی زۆر سارد و سه رمایه و خۆر

به دهر وه نییه ۵ (سيف أَحَصُّ)

شمشیریکه هیچ که لی تی نه که و توون.

الْحَصَاءُ: سالی بئ خیر ۵ (ريح حصاء)

بایه که ته پ و تۆزی پیوه نییه.

الحِصَّة: گیا زه عفه ران.

الحِصَّةُ: نه خۆشییه که ده بیته هۆی قز
هه ئومرین.

الْحِصَاصَةُ: نه و توله ی به میوه که وه
ده میئنی پاشی برینی.

أَحْصَى: بهش و بار، (ك: حِصَصٌ) ۵
ماوه په که له زه مهن.

الْحَصِيسُ مِنَ الشَّعْرِ والریش: نه و قزو

پهرو پۆلهیه که هه ئوهریوه ٥

دهگوترئ: (لرس حصیص) نهو

نهسپهیه توکی سهرشانی یاتوکی

کلکی کورت بی ٥ بهمانا ژمارهش

دی، دهگوترئ: (حصیص القرم کذا)

ژماره ی نهو گهله نهوهندیه.

الْحَصِیصَةُ: نهو توكو كوئك و مووهیه

دوای تاشیین و هه لکه نـ

کۆبکرتیهوه، (ك: حصائص) ٥.

حَصِفَ الرَّجُلُ وَجِلْدُهُ حَصْفًا: نهو پیاوه یان

پێستهکه ی تووشی گروپیهکی وشک

هاتووه، (هر حَصِفَ)

حَصَفَ الشَّيْءُ حَصَافَةً: شتهکه پتهوو

تۆکمه یوو کهم و کورتی تیدا نهبوو

٥ دهگوترئ: (حَصَفَ فلان) فلانکهس

عهقل و ئارمزوی رێک و پێکه و راوو

بۆ چوونی له جێی خۆیهتی، (هر

حَصِفَ)

أَحْصَفَ الْفَرَسُ وَفَرَهُ: نهسپهکه بازی به

هیزی هاویشته و بازهکانی کورت

کورت بوون.

أَحْصَفَ الشَّيْءَ: شتهکه ی پتهوکرد ٥

دهگوترئ: (أَحْصَفَ الْحَالِلُ نَسَجَ

الْتَرِبُ) جۆلاکه تهنینی قوماشهکه

(بزوه) که ی زۆر توندو تۆل کردوه.

أَحْصَفَ الْغَرُّ فُلَانًا: گهرما کاری کرده

سهرفلان و زیبهکی له پێسته و

جهستهدا پهیداکردن.

أَحْصَفَ الشَّيْءَ عَنْ كَذَا: شتهکه ی لهو

دوور خستهوه.

اسْتَخْصَفَ الشَّيْءَ: شتهکه باش بوو،

قایم و پتهو بوو ٥ دهگوترئ:

(اسْتَخْصَفَ الْجُلَّ وَاسْتَخْصَفَ الرَّأْيَ).

اسْتَخْصَفَ الْقَوْمَ: قهوم و خویش کۆبونوه.

اسْتَخْصَفَ عَلَيْهِ الزَّمَانُ: رۆژگار لهگه

فلان دا توندو تیز بوو.

الْخَصْفُ: گروپی وشک ٥ زیبهکی بچوک که

کیعیان ئی دی بهلام گهوره نابن، زۆر

جار وادهبی له رۆژگاری گهرم دا

لهورگیش پهیدا دهبن.

الْمِخْصَافُ مِنَ الدَّرَابِ: ولاحی گورج و

بههیزو خیرا رۆ.

الْمِخْصَفُ وَالْمُخْصِفُ مِنَ الدَّرَابِ: بهمانا

(المخصاف) دی.

حَصَلَ الشَّيْءُ حَصْرًا: شتهکه مایهوه

پهیدا بوو.

حَصَلَ عَلَيْهِ كَذَا: نهو دی لهسهه جهسپاو

پتیویست بوو.

أَحْصَلَ النَّخْلُ: خورماکه ئال و بۆلی ئی

پهیدا بوو یان زۆر خورمای خراب و

پوچی تێکه لاو بوو.

حَصَلَ النَّخْلُ: بهمانا (أَحْصَلَ) دی.

حَصَلَ الشَّيْءُ وَالْأَمْرُ: شتهکه ی یا

کارهکه ی له وانی تر جیا کردهوه،

دهگوترئ: (حَصَلَ الْبُرُّ مِنَ التَّبْنِ)

گهمهکه ی له کایهکه جیا کردهوه.

حَصَلَ: کۆی کردهوه ٥ (حَصَلَ عَلَيْهِ)

پهیدای کردو ودهدستی هیئا.

حَصَلَ الْعِلْمُ: زانباری به دهست هیئا.

حَصَلَ الْمَالُ: مال و سامانی کۆکردهوه.

حَصَلَ الْكَلَامُ: رسته که ی بردهوه

سهربنج و بناوان.

تَحَصَّلَ الشَّيْءُ: شته که کۆبوهوه و

چه سبا و دهگوتری: (تَحَصَّلَ مِنْ

الْمُنَاقَشَةِ كَذَا): لهوت و وێژه که دا نه و

دهره نجامه سه ری هه لدا.

الْحَاصِلُ: نه و زێره پالفته کراوه یه که له

به ردی کانه کان حیا کراوه ته وه و

دهگوتری: (هذا حاصل المال) نه وه

پوخته و دهره نجامی ماله که یه.

حَاصِلُ الْمَوْضِعِ: پوخته ی باسه که.

الْحَصَالَةُ مِنَ الْحَبِّ: پالفته کراوی گهنم و

جۆ و نه و جۆره شتانه.

الْحَصَالَةُ: کیسه ی پاره و قاصه ی پاره و

کیسه باخه ل.

الْحَمْلُ: خورمای ئال و بۆل تیکه و توو

پیش نه وه ی شیرین بی و شتی

خراب و کالای پوچ و گزنیو زیزانه

که تیکه ل گهنم و جۆ و نه و جۆره

شتانه دهین و به بیژنگ و شتی و

نه و گزنیو زیزانه حیا ده کرینه وه.

الحصيل: مال و سامانی به دهست هاتوو

باهه رشتی کی تر په یدا کرابی و

(الحصيلة) به مانا (الحصيل) دئ

دهگوتری: (حصيلة الغرائب) و (حصيلة

الأرباح) و باقیمانده ی شت.

الْمَحْصِلُ: نه و که سه به گلی کانه که

دهر دینئ و هه روا نه و که سه به

زیوه که له گل و به ردی کانه که حیا

دهکاته وه و هه روا به و که سانه ش

دهگوتری پاره ی یاسایی له کرئ چی و

سه بان و کارمه ندان کۆدهکاته وه بۆ

حکومهت و کۆمپانیان

الْمَحْصِلُ: بیژینگ، (ك: محاصيل)

الْمَحْصُولُ: به مانا (الحاصل) دئ و باقی

مانده ی شت و پالفته کراوی شت و

دهگوتری: (هذا محصول كلامه) نه مه

پوخته ی قسه کانیه تی و هه روا

دهگوتری: (مافلان محصول ولا

معقول) فلان که س نه را و بۆچونی

هه به نه هه لاواردن و لیک حیا

کردنه وه ی هه به.

حَصَمَ الشَّيْءَ حَصْمًا: شته که ی ورد کرده وه.

النَّصَمُ الْعَرْدُ: شوپکه داره که شکا.

النَّصِيمُ: به رده ورده.

المحصنة: دهسکه وان.

حَصَنَ الْمَكَانَ حَصَانًا: شوینه که پارێزرا و

بوو، پته و بوو.

حَصَنَتِ الْمَرْأَةُ حِصْنًا وَحِصَانًا: ئا فره ته که داوین

پاک بوو و شوی کرد (هي حصان).

أَحْصَنَ الرَّجُلُ: پیاوه که ژنی هیئا و

داوین پاک بوو دهگوتری: و (هو محصن

وهي محصنة).

أَحْصَنَ الْفَرَسُ: ماینه که جوان و نه سپی

بوو (هي مُحْصِنٌ).

أَحْصَنَ الشَّيْءَ: شته که ی پاراست.

حَصَنَ الشَّيْءَ: به مانا (أَحْصَنَةً دئ).

حَصَنَ الْخَيْوَانَ وَالْإِنْسَانَ مِنَ الْمَرَضِ: چه ند

المِحْضُ: مقاش، کۆلهومز، نهو شتهی
ناگری پچ تیک وهردهدی.

حَضَبُ النَّارِ حَضَبًا: دارو چیلکهی خسته ناو
ناگره که بۆ نهوی زیاتر بلیسه
بسیئ ۵ دهگوتری: (حَضَبُ الْحَرْبِ):
شهری هه لگیرساند.

تَحَضُّبُ الرَّجُلِ: نهو پیاوه پښگای
ناخوش و هه لدهرو پر که ندو
لهندی گرتنه بهر له بهر نزیکی،
به پښگای خوش و تهخت دانه رۆیی
له بهر دووری.

الحَضْبُ - الحَضْبُ: دهنگی که وان.

الحَضْبُ: داری سوتاندن ۵ سوتهمه نی ۵ بۆیه
نیبنو عه بیاس له حیاتی (حَضْبُ
جهنم) خویندویه تیه وه (حَضْبُ جهنم)
۵ هه ر شتیک ناگر خوش بگاو بلیسهی
بداتی پچی دهگوتری: (حَضْبُ).

المِحْضَبُ: به مانا (المِحْضَا) دئی.

حَضَجَ عَنِ الطَّرِيقِ: له پښگا که لای داو
به هه له رۆیی.

حَضَجَ بِالشَّيْءِ الْأَرْضَ: شته که ی به زهوی کیشا.

حَضَجَ بفلان الْأَرْضَ: فلان که سی به زهوی دا
داو خستی.

حَمَّجَ كَلَامَهُ وَه وَلِيهِ: قسه که ی کورت
کرده وه و لایه نپکی گرت.

النَّحْضَجُ السَّعِيرُ رَغِيًّا: حوشتره که یان

ولاغه که له سهه لا که وت پیخی

خوارد ۵ پیاوه که له سهه ته نیشته

راکشا ۵ له رقا خۆی به سهه زهوی دا

داو دادو فیغانی کرد.

النَّحْضَجُ عَلَى الشَّيْءِ: به سهه شته که دا
بلاو کرایه وه.

الحِضْجُ: نهومیه به زهوییه و بنوسی ۵

نهو قورو لیتیه به پښکی حه وزی

ئاوه وه دهنووسی ۵ نهو ئاوهی له

دوینلای و لاخ و ئازهلدا ده مینیتیه وه،

(ك: احضاج) دهگوتری: (رجل

حِضْج) پیاویکی ئازاو چاونه ترسه.

أَلْحَضِيجُ: (حَضِيجُ الرَّادِي): لای
شیوه که.

المِحْضَا: داری که به نه اندازهی کلکه

پاچ و بچو کتر جل شۆر که جل

دهشوا به وداره له جل که کان ده دا بۆ

نهوی زوو چلکه که یان ئی بیتیه وه.

المِحْضَجُ: نهو که سهی له پښگا لای دابی.

المِحْضَجَةُ: به مانا (المِحْضَا) دئی.

حَضَرَ فُلَانٌ حَضَارَةً: فلان له ئاوه دانی دا

نیشته جی بوو ۵ بوو به شارستانی.

حَضَرَ الْغَالِبُ حَضْرًا: پیاوه نادیاره که

هاته وه، که پاپیه وه.

حَضَرَ الشَّيْءُ وَالْأَمْرَ: شته که هات، پهیدا بوو.

حَضَرَتِ الصَّلَاةُ: کاتی نوێز هات.

حَضَرَ عَنْ فُلَانٍ: له حیاتی فلان که س نه م

ناماده بوو.

حَضَرَ الْمَجْلِسَ وَالْحَوْزَ: نامادهی نه نجومه و

کۆبونه وه که بوو.

حَضَرَ الْأَمْرَ فُلَانًا: روداوه که هاته سهه فلان

۵ قورشان دهفه رموی: إِذَا حَضَرَ

أَحَدُكُمُ الْمَوْتُ.

اَسْتَحْضَرَ الْفَرَسَ: بازى به نه سبه كه دا.

اَسْتَحْضَرَ الشَّيْءَ: به مانا (أَحْضَرُهُ) دئ.

اَسْتَحْضَرَ فُلَانُ الْمَسَائِلَ وَالْمَعَانِي: فلان مهسه له و زانياريه گانى بير خوى هينايه وه.

الْحَاضِرُ: خَيْلٌ وَهُوَ يَهْكُ لَهُ سِرٌّ ثَائِيكُ بخه ون و جئى نه هيلن ۵ هوزو خيلن كه بگه رپنه وه بؤ نه و خانوهى كه كؤمه لگا كهى خويانى تيدايه ۵ نه و كه سهى دانيشتوى ناوه دانى و شارنشينه ۵ كات و ساتى نيوان رابردو و داهاتوو، (ك: حُضُورُ حُضَارٍ وَحُضْرٌ) ۵ دهگوترئ: (فلان حاضر الجواب) فلانكس زوو وه لام دمهاته وه بؤ قسه دانامئئ.

حاضر البديهة: زوو لهشت حالى دمئ.

الحاضرة: قه ومئكى دانيشتوو له ناوه دانى يهك دا.

حاضرة الشيء: نزيك به و شته ۵ (حاضرة البحر) نزيك دهرى ۵ بيچه وانهى خيله كى و سارانشيني ۵ شارو گوند ۵ (التجارة الحاضرة) واته بازرگانى كردن به شيوهى نه قدو بمدمرئ دمهته مئ.

الحضار: جورئكه له رويشتنى ولاخ، جوره رهوتئكه.

الحضار من الأبل: حوشترى به هيزو خوشپره و ههروا به حوشترى (سپى) ش دهگوترئ ۵ بؤنى خوش

حَضَرَ الْأَمْرَ بَحْرٍ: راوو بؤ چوونى جوانى دهر بارهى هه بوو.

أَحْضَرَ الْفَرَسُ أَوْ الرَّجُلُ: نه سبه كه يان بياوه كه له كاتى روييشتن دا بازى دا (هو وهى محضار ومحضير).

أَحْضَرَ الشَّيْءَ: شته كهى هئنا نامادهى كرد.

أَحْضَرَ الشَّيْءَ فَلَانًا: به فلانكس شته كهى هئنا.

أَحْضَرَ ذِمَّتَهُ لِلْأَمْرِ: سه رنجى راكيشا بؤ لاي كاره كه.

حاضر القوم: له گه ل قه ومه كه دانيشتو دهرسى دا دان، قسهى بؤ كردن.

حاضر خصمته: له گه ل بهرام به ره كهى دا دانيشتو نه ژنويان بپكه وه نان و دهستان كرد به دهمه دهمئ.

حاضر فلاناً: له سه ر مافى خوى به سه ر فلانكس دا زال بوو چى كه وت لئى سه ند.

حَضَرَ الشَّيْءَ: نامادهى كرد ۵ دهگوترئ: (حَضَرَ الدَّاءَ) دهرمانه كهى ناماده كرد.

حَضَرَ الدَّرْسَ: وانه كهى له ذيهنى خوى دا ناماده كرد.

اَحْضَرَ الْمَجْلِسَ: به مانا (حَضَرُهُ) دئ.

اَحْضَرَ الْمَكَانَ: له و شوئنه دا نيسته جئ بوو. اَحْضَرَ: كه وته گيانه لاوه وه.

تَحْضُرُ: ناماد مبوو ۵ ره وشت و دابو نه ريتى شاره ستانيانى هه لگرت و وهكوو نه وان هه لئس و كه وتى كرد.

استحضرة: داواى ناماد مبوونى كرد.

به سهر روخساری که نیزه که وه.

الْحَضْرَةُ: نیشته جی بوون له ناو مدانی و
شاردا ۵ پیچه وانه ی ساراو دموار
نشین ۵ زیارو پیشکه وتن له هه موو
بواریکی زیان دا هه روا له روی
فه نن و نه دمه بیش.

الْحَضْرَةُ: شارو گوندو شارو چکه ۵
ناده میزادی نیشته جی بوو له شارو
شارو چکه و گونددا ۵ که سیك توانای
سه فهری نه بی.

الْحَضْرَةُ: رۆیشتنی به یاز.

الْحَضْرَةُ: خوشتریک زور په لاماری
له وهر و ناویدا.

الْحَضْرَةُ: حازر بوون ۵ دهگوتری: (کلمة
بحضرة فلان) قسم له گه ل کرد
به ناماده بوونی فلان ۵ به مانا نزیکی
شتیش دی، ده لی: (كنت بحضرة
الدار) له نزیك خانوه که بوم
که رهسته ی خانوو دروستکردن له
گل و به ردو که چ و قسل خشت و بلوک.
الْحَضْرَةُ مِنَ الثياب: قوماشیکه له
(حه ضوره) وه پیئراوه (حه ضوره)
گوننیکه له یه مهن.

الْحَضْرَةُ: پیریک له قومو و خویش، یان
گروپیک که خویشان بۆ شهر
ناماده کردبسن ۵ پیشه تای سوپا ۵
خهرمانی خورما (مشتاخی خورما)،
(ک: حضائر و حضیر) ۵.

الْحَضْرَةُ: نه ویه ههنگای به هیز بهاوی،
(ک: محاضر).

محاضر العرب: خیلێکن له عهره بۆ
رۆیشتن به ناو بانگ بوون له بهر
خوشهره ی ناز ناوی (العدائون) یان
هه بووه.

الْحَضْرَةُ: شوینی شت ئی دهره یان ۵ نه و
خیل و هۆبه ن ده چنه سهر ناویك و
ئ ی دمه یینه وه ۵ په ره کاغه زیکه
روداویکی تیدا دهنوو سړی له کو تای
دا چهنه که سیك واژوی ده که ن ۵
له وانه مه حضه ری نه نجومه نی
وه زیان و مه حضه ری پولیس و نه و
جۆره شتانه، (ک: محاضر) ۵.

الْمَحْضِرُ: کاربه دهستی که سه ره نجامی
برپاری دادوهر بلاو ده کاته وه و
حوکه که جی به جی دهکا.

الْمَحْضِرُ: کار به دهستی که یارمه تی
ماموستایانی (الطبیعیات) ددها که ل و
په لی پیویست بۆ نه زمونکاریه که یان
بۆ دابین دهکا.

المحضر من الأشياء: نه و شته یه زوو
تیک بجی و بفه وتی.

حَضْرَمٌ فِي كَلَامِهِ: لهنگی و زمان خواری
به قسه گانیه وه دیار بوو.

حَضْرَمُ الشَّيْءِ: شته که ی تیکه لاو کرد.
الْحَضْرَمِيُّ: ههر که سیك خه لکی
(حضرموت) بی، (ک: حضارمه) ۵.

حَضْرَةُ عَلَى الْأَمْرِ حَضًّا: هه لئنا بۆ کردنی
کاره که ی ۵ قورئان ده فهرموی: هَوَلَا
يَحْضُ عَلَى طَعَامِ الْمُسْكِينِ.

حاضٌ فلان فلاناً: ههريهكه لهو دوانه
په كتريان هه لئا.

حَضَّطَهُ عَلَى الْأَمْرِ: هه لئ ناو
به جه ختموه داوای لئ كرد كارهكه بكا.
تَحَاضُّوا: نهو كومه له په كتريان هه لئا بؤ
نه جامدانی كارهكه ه قورئان
دمقه رموی: ﴿كَلَّا بَلْ لَّا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ،
وَلَّا تَحَاضُّونَ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ﴾.

التَّحْضِيزُ: به لای نه حوییه کانه وه
به مانا هه لئانه بؤ کردنی کارئک
به هوای به کار هینانی پیتئک له پیته
تایبه تییبه کانی ته حضیض که (هلاً
الاً لوما لولان).

الْحَضَضُ: هیچ ه دهگوترئ: (ماعنده حضض
ولا بضض): واته هیچی لانیه.

الْحَضَضِي: نیسمی مه صدره له وشه ی
(الحضض) وهرگیراوه.

الْحَضِيزُ: حال و زلکاو ه همر شوئنئک
له زهوی که نه زم بی ه هه روا
به متوپه لاکي کئویش دهگوترئ ه
به لای زانایانی ناسمان شوناسییه وه
خائیکه بهرام بهر بهر زترین
مه نزلئ مانگ.

الْحَضِيطَةُ: نه وهی له توانا دابی ه
دهگوترئ: (أخرجت اليه حضيطتي
وبغضتي) هه رجیم شک بردو هم
بوو بؤم دهره نئا.

حَضَّطَهُ حَضًّا وَحَضًّا: خستیه ژئر
چاودئری و ژئر بالی خوییه وه ه

دهگوترئ: (حَضَّنَ الطَّائِرُ الْبَيْضَ)
بالئدهكه هیلکه کانی خسته ژئر بالی
خوییه وه وه له سهریان هه نئیشته ه
(حَضَّنَ الرَّجُلُ الصُّبْيَ) پیاوه که
منداله که ی پهرومرده کردو چاودئری
کرد (هر حاضن)، (ك: حَضْنَةٌ وَحَضَّانٌ)
ه (هي حاضنة)، (ك: حواضين).

أَحْضَنَ الطَّائِرَ الْبَيْضَ: مریشکه که ی،
(په له وهره که ی) له سهر هیلکه
نایه وه.

أَحْضَنَ الشَّيْءَ: به مانا (حَضْنَةُ) دئ:
دهگوترئ: (أَحْضَنَ هَذَا الْأَمْرَ)
سهر په رشتی کاره که ی کردو داکوکی
لئ کرد.

الحاضنة: دابه ن ه نهو نافرمتی له
شوئنی باوک و دایک نه رکی به خئو
کردنی زاروک له نه ستؤ دهگورئ ه
هه روا به دارخورمایه که دهگوترئ
لاسی هئشوه خورماکانی کورت بن.
الْحَضَائِلُ: سهر په رشتی و به خئو کردنی
منداله ه (دور الحضانه) نهو
قوتابغانه ن که مندالیان تئدا
پهرومرده دمکرن.

الحِضْنُ: باوش، سینگ تا دمگاته خوار
ناوکه وه.

الحِضْنُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ: نه ملانو نهو لای شته ه
دهگوترئ: (ما زال يقطع احضان الأرض)
(ومنع الطائر عِشًّا في حِضْنِ الجبل)
هیلا نه ی بالئدهو لانه ی لئو ملو
ته ویلهو گهور.

الْمُخْتَضَنُ: به مانا (الْحِضْن) دئ.

حَضَا النَّارَ حَضْرًا: ناگره که ی هه لگیر ساند.

حَطَا بِهِ الْأَرْضَ حَطْنًا: به زهوی داداو خستی.

حَطَّ الرَّجُلُ: به بهری دمستی پانه و پان به پستی پیاوه که ی کیشا.

حَطَّ الشَّيْءُ بِهِ: شته که ی پال پئوه ناو هاویشتی، شته که ی له ولاداو داکوکی ئ کرد ه دهگوترئ: (حَطَّ بِلَانٍ عَنْ رَأْيِهِ).

الْحَطُّ: پاشماوه ی ناو له بئکی به مرداخو قاپ دا ه که مَبَّكْ له خورما واته نه و منده بئ پیاو له پستی بهستی.

الْحَطِيسُ مِنَ النَّاسِ: هه تیو مچهو خوئری.

الْحُطَيْنَةُ: پیاوی کورته بالا ه پیاوی روخسار ناشیرین.

حَطَبَ حَطْبًا: داری سوتاندنی کۆکردنه وه.

حَطَبَ لِي حَبْلُ فَلَانٍ: پارمه تی فلانی داو که و ته سه ر بیرو باوه ری نه و.

حَطَبَ عَلَيْنَا بَخْرٌ: هه ولی خیرو خۆشی بۆ داین.

حَطَبَ الْحَطَبُ: داری سوتاندنی کۆکردنه وه ه (حَطَبَ الْمَالَ) مالی کۆکردنه وه.

حَطَبَ الْقَوْمَ وَالنَّارَ: داری سوتاندنی بۆ قه ومه که بۆ ناگره که گرد کرده وه.

حَطَبَ الْعَيْنُ: وشکه ئ و بیژوله کانی له دار میوه که کرده وه ه پان بۆله وشک و

بیژولی له هیشوه تر بیه کان کرده وه ه (هر حاطب)، (ك: حَطَابٌ) ه (وهی

حاطبة)، (ك: حَوَاطِبٌ).

حاطب لیل: نه و که سه ی گوئ نه داتئ هه رچی به سه رزاری دابئ بیلئ.

حَطَبَ الْمَكَانَ حَطْبًا: نه و شوئنه دا ری زۆر بوو.

احْطَبَ الْمَكَانَ: به مانا (حَطَبٌ) دئ.

احْطَبَ الْكَرْمُ: داری میوه که شیایو نه و مه به بکریته داری سوتاندن.

احْطَطَبَ الْحَطَبُ: داری سوتاندنی کۆکردنه وه.

احْطَطَبَ الْمَطْرَ الزَّرْعَ: بارانه که کشتو کاله که ی له بئخ دهره یئا.

اسْتَخْطَبَ الْكَرْمُ: توله میوه کان وشک بوون و شیایو نه و من به پردرئ و

بکریته سوته مه نی.

الحطابُ: نه و توله میوانه ن که سالانه له داره میوه که دهر پردرئ پیی

ده ئین: مَيْلَاك.

الحطَبُ: هه رچی وشک بووبئ له لقو بۆبی

دره خت و توله مئوو کشت و کال و

بکریته که ره سه ی سوتاندن و ناگر

کردنه وه، چقلی داری (عِضَا)

دهگوترئ: (فِلَانٌ يَمْشِي بَيْنَ الْقَوْمِ

بِالْحَطَبِ) فلان که س فیتنه پی و

دوزمانی له نیو قه ومه که دا بالاو

دهکاته وه.

الحطابُ: دار گرد که ره وه، دار فرۆش،

(ك: حَطَابَةٌ)

الْحَطْرِيَّةُ: گورزهدار.

الْمُعْطَبُ: بیور، تهور (نامیری دارکردنه وه).

حَطَطَ فِي عَمَلِهِ أَوْ مَشْيِهِ: پهله‌ی کرد له کاره‌کی دایان له‌رپوشن دا پان که‌وته خوار، به‌ربژوه.

حَطَرًا: خستی، کیشای به‌زه‌وی دا. حَطَرًا بِالنَّبْلِ: تیری پښوه نان، تیره بارانی کرد.

الْحَاطِرَةُ: پرنده ده‌گوتری: (سیف حَاطِرَةٌ) شمشی‌ریکی تیژوه برنده‌یه.

حَطَبَتِ الدَّابَّةُ حَطَاطًا: ولاغه‌که به‌خیرایی روفی.

حَطَّ لِفُلَانٍ حَطًّا: فلان‌کس دابه‌زی نیشته‌جی بوو.

حَطَّ السَّيْرُ: نرخ دابه‌زی کالا ه‌رزان بوو. حَطَّ فِي عَرْضِ لِفُلَانٍ: تانه‌ی له نامووسی فلان دا له پ‌یزو نرخ‌ی داشکاند سوکاپه‌تی پیی کرد.

حَطَّ الرَّجُلُ: دهم و چاوی زیبکه‌یان دهردان. حَطَّ الشَّيْءُ: شته‌کی داگرت ده‌گوتری: (حَطَّ رَحْلُهُ): بارو بارگه‌نه‌ی خستو مایه‌وه.

الْحِطَابُ: نمو توله میوانه‌ن که‌سالانه له داره میوه‌که دم‌پر‌دری پی‌ی ده‌لین: میولاک.

حَطَّ وَزَرُهُ: تاوانی ل داگرت و له کوئی دامالین.

حَطَّ السَّيْرُ: نرخ‌ی ه‌رزان کرد.

حَطَّ الدِّينُ: قه‌زه‌کی له‌سهر لایرد.

حَطَّ رَقِي الشَّجَرِ وَغَرَهُ: گه‌لا‌ی

دره‌خته‌کی هه‌لوه‌راند.

حَطَّ الشَّيْءُ: شته‌کی دانا.

حَطَّ الْجِلْدُ بِالْحِطِّ: پښته‌کی به‌ناسنیکی سه‌رچه‌ماوه تیف تیفه‌دا.

أَحَطَّ وَجْهَهُ: به‌مانا (حَطَّ) دی.

إِحْطَطَ: دابه‌زی و سه‌ره‌وژر بژوه ۵

(الْحَطَّ الرَّجُلُ) به‌مانا (حَطَّ) دی.

اسْتَحَطَّ شَيْئًا مِنْ كَذَا: داوای کرد ل ی دابشکینی.

اسْتَحَطَّ فَلَانًا وَزَرًا: له تاوانه‌کانی فلانی که‌م کرده‌وه.

الْحِطَّاطُ: ناده‌میزادی بچوک و کورته بالا ۵ میرویه‌کی سوری بچوک.

الْحِطَّاطُ: رونه‌که‌ره ۵ زیبکه‌ی دهم و چاو. الْحِطَّاطُ: بۆنی ناخوش.

الْحِطَّاطَةُ: که‌نیزه‌کی بچوک.

الْحِطَّةُ: داوای لیخوش‌بون له‌تاوان ۵ قورنان ده‌فه‌رموی: ﴿وَأَدْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةً﴾ ۵ که‌مبونه‌وه‌ی پله‌و پایه‌و پ‌یز و نرخ، ده‌گوتری: (لې عمله هذا حِطَّةٌ لهُ).

الْحِطْرُ: شوینی دابه‌زین ۵ فه‌قیانه.

الْحِطِيطُ: به‌مانا (الْحِطَّاطُ) دی ۵ ده‌گوتری: (هي حطيط الكمب) پوزی

قه‌له‌وو گوشتن، قاپه‌ره‌قه‌ی له گوشت دا هون بون.

الْحِطِيطَةُ: نه‌و بره‌ پاره‌یه‌ی له کوئی‌ی هیسایکردن دا چاو پووشی ل

ده‌کری و ده‌کری‌ته سه‌ماح، (ك):

حطاط.

أَلْمَحَطُّ: شوئنی دابه زین و تیدا مانه وه ه
 مَحَطَّ الکلام) نهو قسه یه ی پر
 سودو مه به سته.
 الْمَحَطُّ: ئاسنیکی سهرچه ماوه یه پیستی
 پی تیف تیفه ددرئ نه قشی تیدا
 پی دروست ده کری.
 المحطوط: شمشیری تیز ده گوترئ:
 (سیف محطوط)، (أدیم محطوط)
 چهرمی سفت و لووس کراو.
 الْمَحْطُوطَةُ: که نیزه یه کی قه دو بالا
 جوان و شخ و شهنگ.
 حَطَمَ الشَّيْءَ حَطْمًا: شته که ی شکاند ه
 ده گوترئ: (حطمه الکبیر) فیزو خو
 به زلانی تیکی شکاند.
 حَطَمَ الْأَسَدُ الْمَاشِيَةَ: شیرکه نازه له که ی
 تیک شکاند.
 حَطَمَ النَّاسُ بَعْضَهُمْ بَعْضًا: خه لکه که پاله
 به ستویان کردو هندیکیان
 نه زیه تی هندیکیان دا.
 حَطَمَتِ الرِّيحُ الشَّيْءَ: ره شه باکه به سهر
 نهو شته دا هات و شیواندی ه (هر
 وهی حطرم).
 حَطَمَ حَطْمًا: به هوئی نه خوشی یان پیری
 کزو لاواز بوو.
 حَطَمَتِ الدَّابَّةُ: نازه له که توشی سم
 قلیشان بوو.
 أَحْطَمَتِ الْأَرْضُ: زهوییه که وشکه و پرزو
 پالی زور بوو.
 حَطْمَةٌ: به مانا (حَطْمَةٌ) دی.

انْطَمَ: بؤ مطاوعه ی (حَطْمَةٌ) دی.
 انْطَمَ النَّاسُ عَلَيْهِ: خه لکه که گه له
 کۆمه کیان له سهر کرد.
 تَعَطَّمَ: بؤ مطاوعه ی (حَطْمَةٌ) دی.
 تَعَطَّمَتِ الْأَرْضُ: زهوییه که هه لومری به
 هوئی زور وشکیبونه وهی.
 تَعَطَّمَ الْبَيْضُ عَنِ الْفَرَاخِ: هیلکه که پیس
 بوو بیجووی ئی هاته دهر بیجوکه
 سهری له هیلکه جووفا.
 تَعَطَّمَ عَلَيْهِ غَيْطًا: ناگره که بلنسه ی
 سهندو نیله نیله ی کرد.
 الحاطرم من السنين: سالی قات و قری و
 گرانی.
 الحاطرم من الماء: ناوی خوش و گوارا.
 الحُطَامُ من كل شيء: نه وهی هه لده وهرئ و
 وشکه ل دهبی.
 أَلْحَطَمُ: دهر دیکه توشی قاجی و لاخ دهبی،
 سمی دهقه لشن و ناتوانی برپوا.
 أَلْحَطَمُ: شوانی توندو تیزو دلره ق له گه ل
 نازه له کانی دا.
 الْحَطَمُ من الجبل: دهر به ندی کیو: که سهری
 کیوه که که ی تیکه وهی.
 الْحَطَمُ: زور خوریک که تیر نه خوا.
 الحطمة: هه لسانی لافاو.
 الحطمة والحطمة: سالیکی قات و قری و
 گرانی.
 الْحَطْمَةُ: کوئن، به رد شکین، (ک: حَطْم).
 الْحَطْمَةُ: شوانی توندو تیز له گه ل
 نازه له کانی دا.

أَلْطَمْتُ مِنَ الْأَبِلِ وَالْغَنَمِ: نهو چه یوان و
نازه لانهن که به قاجه کانیان گیاو
گه لا وردو خاش ده کمن گیره ی
ده کمن و ده یخون ۵ ناگری زورو
بلیسه دار.

الْطَمِيَّةُ مِنَ الدَّرْعِ: زری پته وو پان و
پور که شمشیر بشکینی.

الْطَمِيمُ: نهو پوش و په لاشه یه که سالی
به سه ردا دپته وه و وشک وورد بووه ۵
بینایه که له به رده م میزاب دا
له دهره وهی که عبه.

حَطَّ الشَّيْءُ حَطًّا: به توندی جولاندی.

إِخْطَرْتُ: بای کرد.

الْخَطَا: نه سپی گه ووه.

الْخَطْرُ مِنَ الْغَنَمِ: نازه لی سوور.

حَظِيبٌ حَظْبًا: گوشتی گرت و قه نه و بوو
جهسته ی پر بووه.

الْحُظْبُ مِنَ الرِّجَالِ: کورته بالاو ورگ زل ۵
رهوشت زبرو توندو تیزو بی

چلیکه دانه ۵ پیایو سروشت وشک و
به خیل و رژدو چروک.

الْحُظْبُ: به مانا (الْحُظْبُ) دی.

حَظَرُ الرَّجُلِ حَظْرًا وَحِظَارًا: پیاوه که ناماده

باشی خو ی وهرگرت شوینی بو
نازه له کانی بنیات نا بو نه وهی تییدا
بجه وینه وه له سه رماو گهرما
بهاریزین.

حَفَرَ عَلَيْهِ: ده ست بهستی کردو

قورومتینه ی له سه ر داناو نه بهیشت

به ویستی خو ی هه لس و کهوت بکا.

حَفَرَ الشَّيْءَ: شته که ی لی قه دهغه کرد ۵
بو خو ی دا ناو تایبه تی کرد.

حَفَرَ الْمَاشِيَةَ: نازه له که ی به ند کرد، له ناو
گه وره که نه بهیشت برپواته دهره وه.

حَفَرَ الشَّيْءَ عَلَى فُلَانٍ: کهوته نیوان
فلان و شته که وه.

أَحْفَرَ: زورو شوینی چه وانه وهی بو
که سانی دیکه دروست ده کرد.

حَفَرَ: زیاده روی کرد له دابین کردنی
شوینی چه وانه وه بو غهیری خو ی.

أَحْفَرَ: شوینی چه وانه وهی بو خو ی
بنیات نا.

أَحْفَرَ بَكَا: په نای برد بو فلان شت تا
خو ی تییدا بها ریژی.

أَلْحَضِرُ: حقل ۵ ده گوتری: (وقع في الحضر
الربط) کهوته ناو گو به ندیکه وه
ناتوانی له گه لی دهر به ری.

الْحِطَارُ: همر شتیک بکه وپته نیوان دوو
شته وه، په ریژین و شورای باخ ۵ زهوی
شورا بو کراو.

الْحَطِيَّةُ: ته ویله و ناغله و گه ور ۵
مشتاخی خورما.

حَطِيَّةُ الْقَنَسِ: به ههشت.

لِلْحِفَارِ: میشیکی رهنک سه وزه
ده گه زی.

حَفَّ حَفًّا: شانسی باشی هه بوو ده گوتری:
(هو محظوظ و حظيظ).

أَحَطَّ: به مانا (حَفَّ) دی ۵ بی ناتاج بوو
پیویستی نه ما.

الْحَظُّ: به‌ش و بار ۵ به‌خت و شانس، (ك):
حظوظ و احاظ

الْحَظِي: به خت دار.

حَظْلٌ فُلَانٌ حَظْلَانًا: له‌بهر نازار يان له‌بهر رِقو

کينه قاجی نه‌بوو بپروا، واته: له رقا يا

له‌بهر نازار قاجی عمرزی نه‌ده‌گرت.

حَظْلٌ فُلَانًا حَظْلًا: مه‌نعی فُلَانی کردو

نهمه‌نيشت به نامانچی خوی بگا.

حَظْلٌ عَلَيْهِ: تمنگی بی هه‌لچنی.

حَظْلٌ فُلَانٌ حَظْلًا: فُلَان رُژدو چروک بوو ۵

له رُويشتن دا هه‌نگاوی کورتی نا

له‌رقاو له‌بهر نازار نه‌پیتوانی

به‌رِيک و پِيکی بپروا.

حَظْلٌ الْبَعِيرُ: حوشره‌که زُور گيا کاله‌که

مارانه خواردو پی‌ی نه‌خوُش که‌وت.

حَظِلْتُ النَّمْلَةَ: پَرُزی دار خورما‌که

هه‌لپروکاو بی که‌ک بوو (فهر حَظِلٌّ

وهي حَظِلَّةٌ).

احْظِلْ الْمَكَانَ: شوينه که کاله‌که مارانه‌ی

زُور بوو.

حَظًّا فُلَانٌ حَظْرًا: فُلَانکس که‌مِيک رُويشت.

حَظِي عِنْدَ النَّاسِ حُظْرَةً: لای خه‌لکی پَرُزی

په‌يدا کردو به چاوِيکی پَرُزه‌وه بُوِي

ده‌روانن و خوُشيان ده‌وي.

حَظِي بِالرَّزْقِ: هه‌ندئ له‌رزق و پَرُزی

ده‌ست که‌وت.

احْظَا: پله‌و پایه‌ی به‌رز کرده‌وه و له

خوی نَزِيک کرده‌وه.

احْظَا بِكَذَا: بپاوه‌تی له‌گه‌ل کرد به‌وه‌ی

نه‌وه‌ی بُوِي نه‌نجام دا.

اَحْطَى فُلَانًا عَلَى فُلَانٍ: فُلَانکس‌ی به‌سه‌ر

فُلَانکس دا پاساو دایه‌وه زیاتر روی

دا به نه‌و يان و نه‌وی تری

فهراموُش کرد.

اِحْطَى: پله‌و پایه‌ی به‌رزبووه.

الْحِظَّةُ: پله‌و پایه‌و رِيژ ۵ به‌شه رزق و

پَرُزی.

الْحِظْرَةُ: نه‌و تیره به به‌رو‌شان و

شفره‌ی نه‌بن.

الْحِظْرَةُ وَالْحِظْرَةُ: تیرو که‌وانِيکی بچوکه به

نه‌ندازه‌ی باسکی ناده‌میزاد من‌دال

به‌کاری ده‌هيئن بُوِي فَيَر بوونی

تفه‌نگ و تیر هاوِيشتن.

الْحِظْرَةُ - الْحِظْرَةُ: به‌مانا (الْحِظَّةُ) دئ.

أَحْظِيًا: رُويشتنی له‌سه‌ره خُو.

الْحِظِيَّةُ - الْحِظِيَّةُ: نه‌و نافرته‌به له هی

تر خوُشه‌ويست تری.

حَفَّ حَفًّا: ده‌نگِيکه مریشکی پی

ده‌رده‌کری.

حَفَّاهُ حَفْنًا: گولله‌ی پی‌وه ناو خستی،

سه‌ره‌نگری کرد.

حَقًّا به الأرض: له‌سه‌ر زه‌وی ته‌ختی کرد.

احْتَفَأَ الحَمَاقُ: له‌رمگ و ریشه‌وه هه‌لی کِيْشا.

أَحْظَا: گيا به‌ره‌دایه ۵ روه‌کِيکه گه‌لاکانی

پانن له پَرُژگاری کُون دا بُوِي نووسین

به‌کار هاتووه.

حَفَّحَفَّ: ده‌نگی لی‌وه هات.

حَفَّحَفَّ الرَّجُلُ: بپاوه‌که گوزهرانی ته‌نگ

بوو.

حَقَرَ الشَّيْءَ: چالیشکی له‌شته‌که کرد،
قه‌واره‌یه‌کی تی خست.

حَقَرَ الْمَرْضَ وَخَوَّهَ فَلَانًا: نه‌خوشی فلانی
لاوازی کرد.

أَحْقَرَ فَلَانٌ: فلان‌کس نیشی له چاله‌که
دا کرد به‌پاچ و قوئنگ.

أَحْقَرَ الصَّبِيَّ وَالْغِيَّانَ: مندا‌که‌که ددانی
حه‌وت س‌الهی کسه‌وتن ه

گیانله‌به‌ره‌که شیلهی فری دان.

أَحْقَرَ فَلَانًا الشَّيْءَ: یارمه‌تی فلان‌کس
دا بۆ هه‌لک‌وئینی شته‌که.

حَاقَرُ: زنده‌ره‌وی کرد له هه‌لکه‌ندن دا
ده‌ل‌ی جرحه چۆته ژیر زه‌وی.

أَحْقَرُ بِكَذَا: به‌وشته زه‌وی هه‌لک‌وئ.

أَحْقَرَ عَنِ الشَّيْءِ: به‌مانا (حَقَرَ) دئ.

أَحْقَرَ الشَّيْءِ: شته‌که‌ی هه‌لک‌وئ.

تَحَقَّرَ السَّيْلُ: لافاوه‌که زه‌وی دا در‌ی.

تَحَقَّرَ الْبَيْتُ: بیر‌که نه‌ملاو نه‌ولای دا
خوران و له‌سه‌ره‌وه بۆ خواره‌وه

دیواره‌کانی (قه‌راخه‌کانی) دا روخان.

اسْتَحْقَرَ النَّهْرُ وَغَمَرَهُ: وه‌ختی نه‌وه هاتووه
جۆگاکه لئ بدرئ قول بکری.

الْحَافِرُ مِنَ الدَّوَابِّ: سمی نازه‌ل و لاخ ه بۆ
ناشیرین کردن جاری واده‌بی

به‌هاچی ناده‌میزادیش ده‌گوترئ سم،
ده‌گوترئ: (وقع الحافر علی الحافر)

بۆ در‌ب‌پن نه‌وه‌ی که دوشته
یه‌کیان گرت، هاوکات بوون ه ه‌روا

ده‌گوترئ: (فَلَانٌ يَمْلِكُ الْخَفَّ

حَقَدَ الرَّجُلُ وَخَوَّهَ حَقْدَانًا: پیاوه‌که په‌له‌ی
کرد له‌کاره‌که داو زو رایبه‌راند.

حَقَدَ فَلَانًا حَقْدًا: یارمه‌تی داو ویستی
خزمه‌تی بکا.

أَخَفَدَ الرَّجُلُ: پیاوه‌که په‌له‌ی کرد.

أَخَفَدَ فَلَانًا: خزمه‌تکاریشکی پیشک‌ش به
فلان کرد.

أَخَفَدَ الدَّابَّةَ: ولاغه‌که‌ی تاودا بۆ خیرا
ر‌ویشتن و هه‌نگاونانی خیرا.

أَحَقَّدَ: به‌مانا (حَقَدَ) دئ ه ده‌گوترئ:
(سيف محفد) شم‌شیریشکی برنده‌یه.

الْحَافِدُ: یارمه‌تیدمر ه خزمه‌تچی ه کوری
کوپ، کوری کچ واته: مندالی مندال،

(ك: حَقْدَةٌ، حَقْدٌ وَاحِدًا)

أَلْحَقْدَ: کۆی وشه‌ی (الْحَافِد) ه.

الغفيد: کوری کوپ، کوری کچ.

حَقَرْتُ أَسْنَانَهُ حَقْرًا: ددانی خراب بوون
بنکیان کرم‌و‌ل بوو، ده‌گوترئ:

(حَقَرُ لَوْه) ددانی هه‌موو خوران
هه‌ل‌وه‌ر‌ین.

حَقَرَ عَنِ الشَّيْءِ: له‌ناو زه‌ویه‌که ده‌ستی کرد
به‌هه‌لک‌وئین و به‌دوا داچون و پشکنین

بۆ نه‌وه‌ی شته‌که بدو‌ز‌ته‌وه‌ ده‌ری
بیئنی ه ده‌گوترئ: (حَقَرَ عَنِ الْكَنْزِ

وَالْأَثَرِ) هه‌لک‌وئین و پشکنینی ده‌ست
بی کرد به دو گه‌نج و خه‌زینه‌و شتی

کونینه دا گه‌را.

حَقَرَ لَرِي فَلَانٌ: در‌باره‌ی فلان‌کس
تو‌یزینه‌وه‌ی نه‌نجام دا بزانئ

پیاویشکی چۆنه و چیه.

والخاضر) فلانكەس دەولەمەندە لە
هەموو شتێك شتی هەیە.

الخافرة: مێینهی (الخالف) ە زەوی
هەلکەندراو ە رێبازی خۆی ە
دەگوتری: (رجع الى حافرتسه) ە
دروستبوونی بەگەمجار، قورئان
دەفەرموی: ﴿يَقْرَأُونَ أَنَا لَمَرْدُودُونَ
فِي الْحَالِةِ﴾.

الخفارة: پێشە ی هەلکۆلین.

الخفَر: ئەو شتە ی چال کرابێ ە بیرێک زیاد
لە ئەندازە ی خۆی پان کرابێ ە گلی
هەلکەندراو ە کزی و لاوازی ە
زەردپیەکە دەگەوێتە سەر ددان ە پان
کەس کردنی بنکی ددانە ئەو توێکە
سپی یە ی بەبنکی ددانەو هەیە.

الخفراء: قوئنگ و پاچ و شتی لەو جۆرە ە
درەختێکە لق و پۆپ و چۆلی هەیە
گوێشکی سپی هەیە لە خاکی توندا
نەبێ ناپوێ حەزی بەجەقەن و
رەقەنە.

الخفَر: چال.

الخفَار: کەسێکە پێشە ی زەوی چال
کردن بێ، بەزۆری بۆ گۆڕ هەلکەن
بەگاردێ ە هەروا بەوگەسە
دەگوتری: دار هەلکەوێ بۆ کورسی
و تابلۆ ە جۆرە قالونچەپەکە شاخی
هەن زەوی بێ هەلکەوێ.

الخفارة: ئامپێرێکە بەزەوی دا دەپرواتە
خوار بەکاری دەهێنن بۆ دۆزینەوێ
نەوت و شتی وا.

الخفِر: بیرێکە زیاد لە ئەندازە پان
کرابێ ە گۆڕ.

الخفِيَة: بەمانا (الخفِر) دێ ە هەروا بەو
ئامپێرێ دەگوتری کە بەکاری
دەهێنن بۆ دۆزینەوێ ئاشار.

المخافِر من الرجال: کەسێکە هێچی
نەبێ.

المخفَار: بێل و خاکەناز ە هەروا
هەرشتێک زەوی بێ هەلکۆلدری.

حَفَرٌ حَفْرًا: لەدواو هاتی پێو نا، جا بە
هاوێشتن پان بە پێوشتن و رادان ە
دەگوتری: (حَفَرَتِ الْقُوسُ السُّهُمَ)
(والليل يحفر النهار) (حَفَرُوا عَلَيْهِمُ
الْخَيْلَ وَالرَّكَابَ).

حَفَرٌ فلان بالرمح: لە فلانکەسی دا بەرمب،
(هو حافر وهي حافرة).

حافَرًا: لێی نزیک کەوتەو و ئەژۆوی بە
ئەژۆو وەنا.

تَحَفَّرَ فِي جَلَسَتِهِ: لە دانێشتنەکە ی دا ملی
خۆی قیت کردبۆو و ترسێکی
هەبوو، دلتیا نەبوو ە خۆی و ێک
دەهێناو وەو خۆی خپ دەکردهو ە
لە پێوشتن بەخیرا یی پۆی. خۆی
بۆ کارەکە ئامادە کرد.

احْفَظْ: بەمانا (حَفَظَ) دێ.

الحَفَاز: لە زانستی ئیحيادا بە مادەپەک
دەگوتری زۆر کاریگەر بێ بۆ
تەفاعول کردن بەبێ نەوێ لە
کوژایی دا خۆی کاریگەری ئەو
تەفاعولە ی پێو بێ.

حَفَشَ السَّيْلَ حَفْشًا: لاهوکه له ههموو

لايهکهوه ههلساو ههموو پويکرده
چالایی په کهو له نهستیرو دا
قهتیس ما.

حَفَشَ الْفَرَسُ: ئهسپهکه کهوته پوښتنو
جوان پوی.

حَفَشَتِ السَّمَاءُ: ناسمان تاوه بارانیکی به
خوپرمی باراندو وهستایهوه.

حَفَشَ النَّاسُ عَلَيْهِ: خهك لئی
گردبوننهوه و همره قشيلهيان ئی
کرد.

حَفَشَ فِي الْأَمْرِ: گرنگی بهکارمهکهدا.

حَفَشَ الْمَطَرُ الْأَرْضَ: باران روکهکهی له
زهوی وهدمرنا.

حَفَشَ لِفُلَانٍ الْوُدَّ: خوښهويستی و
نيخلاصی خوئی بۆ نواند.

حَفَشَ السَّيْلُ الرَّادِي: لافاوکه له دۆلهکه
دا کۆبووهوه و پړی کرد

الْحَالِشَةُ: تاکی (الحوالِش) دمرای ناو.

الْحَفَشُ: خانووی خراپ (هوخيلکه) که

هه لاش و زهوی لِيَكْ نَزِيكْ بِن
هه لاشی نزم بی، خانوه قورینهی
بچوکی سارا نشینهکان ه (پهغدان،

صندوق، تورهکه) که نافرته
پیداويستی خوئی تیدا هه لدهگرئ ه

تورهکهی تهشی و ریس و شتی کۆن و
دراوو بی کهك، (ك: احفاش).

احفاش الأرض: سوسه مارو قالۆنچه.

حَفَصَ الشَّيْءَ حَفْصًا: کۆی کردهوه.

حَفَصَ مِنْ يَدِهِ: له دهستی فری دا.

الْحَفَاصَةُ: هه شتيك کۆ بکړيتهوه.

الحفص: خانووی بچوک ه تورهکهیهک له
پيښت دروستکرايی ه بيچوه شير،
(ك: احفاص، حفوص).

ابو حفص: کونیهی شیره.

حَفَصَةُ: کهمتیار، هه لۆ.

أُمُّ حَفَصَةَ: هه لۆ، مريشک.

الحِفْصَةُ: تورهکهی دروستکراو له پيښت
(هه مبانه)، (ك: مَحْفَص)

حَفَضَ الْعُيُودَ حَفْضًا: شوپړهکهی
چه ماندهوه.

حَفَضَ الشَّيْءَ: شتهکهی فری دا.

الحفص: کهلو پهلی ناو مال ه نهو ولاغهی
کهلو پهلی ناو مالی ئی بار دهکړی.

الْحَفِصَةُ: شانهکه ههنگ بنياتی دهئی و
ههنگوینی تیدا دروست دهکا.

حَفِظَ الشَّيْءَ حِفْظًا: شتهکهی پاراست و
چاودېری کرد.

حَفِظَ الْمَالَ: مالهکهی پاراست ه (حَفِظَ الْمَهْدَ)
پابهندی وادمو په ئینهکهی بوو.

حَفِظَ الْعِلْمَ وَالْكَلامَ: زانیاری و قسهکهی
پاش له گوئی گرت و ههزمی کرد.

أَحْفَظُهُ: رقی ههلساند.

حافظ على الشيء عناية وحفاظاً:
چاودېری شتهکهی کردو پارېزگاری

ئی کردو، بهردهوام بوو لهسهر
نه نجامدانی ه قورئان دهمرموی:

وَحَافِظًا عَلَى الصَّلَاةِ وَالصَّلَاةِ
الْوُسْطَى ه دهگوتری: (هو يحافظ عن

الحارم) نهو خوډه پاريزئ له شته
 پاساغه كان و توخنيان ناكه وئ ٥ (هر
 ذر محافظه و حفاظ) نهو مهردو
 كه سايه تي خوئ ده پاريزئ.
 حَفَظَ الْعِلْمَ وَالْكَلَامَ: وای ئی كرد
 زانسته كه له بهر بكاو قسه كان له
 دلی خوئ دا جی بكاو وه له بیری
 نه چنه وه.
 احْتَفَظَ: بۆ مطاوعه ی (أَحْفَظُ) دئ.
 احْتَفَظَ الشَّيْءَ لِنَفْسِهِ: رشته كه ی تاپهت
 كرد به خوډه وه.
 تَحَفَّظَ عَنِ الشَّيْءِ: ومنه: خوئ له شته كه
 پاراست.
 تَحَفَّظَ بِالشَّيْءِ: گرنگی به شته كه دا.
 تَحَفَّظَ الْكِتَابَ: ماوو وزمیه کی زوړی
 خه رج كرد بۆ نهو ی بهش دوا
 بهش كتیبه كه له بهر بكا.
 تَحَفَّظَ عَلَيْهِ: پاراستی.
 تَحَفَّظَ فِي قَوْلِهِ أُرَایَهُ: قسه كه ی
 بهر هابی نه كرد رایه كه ی خوئ
 بهر هابی دهر نه بیری.
 اسْتَحَفَّظَ الشَّيْءَ: داوی ئی كرد نهو شته
 پاريزگاری بكا.
 اسْتَحَفَّظَهُ لَهُ: كردي به نه ميندار
 به سه ریه وه به نه مانهت لای دانا.
 الْحَافِظُ: حهرس و چاودیر ٥ ده گوتري:
 (هو حافظ العين) نهو خه وی نایه و
 خه و توخن چاوی ناكه وئ ٥ ههروه
 به مانای رڼگای راست و ناشكرا دئ ٥
 به كه سپكيش ده گوتري قورئانی

له بهر بی، یان ژماره یه کی زوړی له
 فهرمووده کانی پیغه مبه ر له بهر بی،
 (ك: حَفَظَ وَحَفَظَةً).
 الحَافِظَةُ: هیزو توانایه كه ئاده میزاد
 ده توانی به هویه وه نهو ی هیزی
 وه می دهر کی ده كا له معانی نهو
 له بهر ی بكاو کاتی پیویست به سه ر
 روبه ر می شکی دا بینه وه، پی شی
 ده گوتري (الذاكرة) ٥ هه روا ناوه بۆ
 زهر فیک بۆ جانتایه ك په ره كاغه زو
 به لگه نامه و شتی له و جوړه ی تی دا
 هه لده گری.
 الحِفَافُ: دا کو کیکردن له مه حره و
 ناموس و بهر گری كردن له نیشتمان
 له کاتی شهرو هه رادا ٥ پابه ندبوون
 به واده و به ئینه وه.
 الحِفِظَةُ: رق هه لسان ٥ خاوه ن غیرت و
 پیاوختی و ناموس و شه ر هف بۆ
 ئا فره تی خزم و عه شیره تی.
 الحَفِیظُ: ناو ټکه له ناوه جوانه کانی خودا
 ٥ نه میندار و کار به دهستی ده ستپاک ٥
 قورئان ده فهرموی: ﴿قَالَ اجْعَلْنِي عَلَى
 خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ عَلَيْهَا﴾.
 الحَفِیظَةُ: رق و توپه ی ٥ ده مار گری ٥
 ترس و خو پاريزی ٥ نوشته و دوعا
 كه به مندال دا ده گری، (ك:
 حفاظ) ٥ (أهل الحفاظ) به و
 كه سانه ده گوتري كه بهر گری له
 ناموس و شه ر هفی خو یان ده كن.
 الحَافِظُ: پاريزگار، نهو كه سه ی

کاروباری شارِیک یا چهند شارِیک
 بهرپوه دهباء، نهو ولاتهی پاریزگاری
 کاروباره‌کانی بهرپوه دهباء پیی
 ده‌گوتري: (الحافضة - پاریزگا) هر
 لهم روه‌وهیه که ده‌گوتري: (محافظ
 العاصمة ومحافظ المصرف) هروده‌ها
 بهو که سایه‌تی و بنه‌مالانه‌ش
 ده‌گوتري: که پایه‌ندی دابو نه‌ریتی
 کومه‌لایه‌تی و رامیاری خویان دهبین.
 الْمُحْفَظَةُ: کیسه باخه‌ل بؤ پاره، یان
 جاننا بؤ کتیبی قوتابخانه‌و جل و
 بهرگو و شتی لهو جوړه.
 حَفَّتِ الْأَرْضُ حُفْرًا: زه‌وه‌یه‌که گیاو گزو
 روه‌کی وشک بوو.

حَفَّ الطَّعَامُ: کښته‌که وشک بوو چه‌ور
 نه‌بوو، ده‌گوتري: (حَفَّ عَيْشُهُ):
 ژبانی ته‌نگو کوله مه‌رگی بوو
 زیانیکی زبری رابوارد.

حَفَّ شَجَرَةٌ أَوْ رَأْسُهُ: موی ریشی یان قزی
 سه‌ری ژاکاو په‌رشو بلاو بوو
 له‌به‌رنه‌وه‌ی روئی ئی نه‌دایوو.

حَفَّ السَّمْعُ: زوږبه‌ی بیستنی له‌ ده‌ست دا.
 حَفَّ الشَّيْءُ حَفِيفًا: ده‌نگیکی ئی هات
 وه‌کوو ده‌نگی بایی بالنده ه یان
 وه‌کوو ده‌نگی بلنسه‌ کردنی ناگره
 یان وه‌کوو نه‌و ده‌نگی که با له
 دره‌خت ددها.

حَفَّ الشَّيْءُ حَفًّا وَحَفَافًا: په‌ده‌وری شته‌که‌دا
 سوپایه‌وه ه ده‌گوتري: (حَفَّ الشَّيْءُ
 بِالشَّيْءِ) (حَفَّ الشَّيْءُ الشَّيْءَ) ه له

چه‌پشدا هاتووه: (حَفَّتِ الْجَنَّةُ بِالْكَارِهِ)
 ده‌گوتري: (حَفَّ فَلَانًا): گرنگی به
 فلان داو مه‌دحی کرد ه (حَفَّ الثَّرِبُ)
 قوماشه‌کی چنی.

حَفَّ شَجَرَةٌ وَخَيْنُهُ وَشَارِبُهُ: مووه‌کانی
 چه‌سته‌ی و ریشی و سمیلی تاشین.

حَفَّتِ الْمَرْأَةُ وَجْهَهَا: نافرمته‌که گهنده‌موو
 موی دهمو چاو هه‌لگرتن.

حَفَّتْهُ الْحَاجَةُ: ناتاجی توش هات.

أَحَفَّ رَأْسُهُ: ماوه‌یه‌کی زور روئی له‌ قزی
 سه‌ری نه‌دا.

أَحَفَّ الْخَيْرانَ: نازده‌که‌ی رویناند تا
 ده‌نگی رویش.

أَحَفَّ الثَّرِبُ: قوماشه‌کی چنی.

أَحَفَّ فَلَانًا: به‌خرابه‌ی باسی فلانکه‌سی
 کرد.

حَفَّفَ فُلَانٌ: فلانکه‌س مال و سامانی که‌م
 بووه ژبانی زبرو نا خو‌ش بووه

حَفَّفَ الْمَرْأَةُ وَجْهَهَا: نافرمته‌که زنده‌ره‌وی
 کرد له‌ده‌مو چاو هه‌لگرتن و خو
 نارایش کردن دا.

حَفَّفَ الشَّيْءُ الشَّيْءَ الشَّيْئًا: شته‌که ده‌وره‌ی
 نه‌و شته‌ی دا ه هروده‌ها ده‌گوتري:
 (حَفَّفَ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ).

حَفَّفَ الثَّرِبُ: قوماشه‌کی چنی.

أَحَفَّفَ النَّبْتُ: روه‌که‌کی پارچه‌ پارچه
 کرد.

أَحَفَّفَ الطَّعَامُ: خواردنه‌کی خوارد.

أَحَفَّفَ لِلرَّأَةِ وَجْهَهَا: نافرمته‌که داوای له

کهسانی دیکه کرد مووی دهم و
چاوی بۆ هه ئبگرن.
استعَفَ الشَّيْءُ: شتهکهی پارچه پارچه
کرد.

الحَفَانُ: نهو شتهیه دهوری شتیکی تر
بدا؛ قورئان دمه رموی: ﴿وَرَكْرَى
الْمَلَائِكَةَ خَالَيْنَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ﴾.
الحَفَانُ: (حفاف الشیء): نهو شتهیه که
دهورهی شتهکهی داوهو له نامیزی
گرتووه دهگوتری: (فلان اصلح له
حفاف) فلانکەس نهصلهعه
بهدهوری روتاوییه کهی سهری دا
موو ههیه.

حَفَانَا الشَّيْءُ: دولای شتهکه ده
دهگوتری: (حفافا الرأس)، (حفافا
الأناء وحفافا الجبل).

حَفَانَا الرَّمْلَ: کۆتایی لمبه لآن، (ك: أَحْفَة)
دهگوتری: (جاء علي حفاف ذلك)
له کاتی نهو شته دا هات ده (كان
الطعام حفاف ما أكلوا قَدْرَةً)
خۆراکه که به نه ندازهی بخۆره کان
بوو نه کهم بوو نه زیاد.

الحَفَانَةُ: نهو توکو قهزیه که له سهرو
ریشی چه ورنه کراو هه ئده وهری ده
باقی ماندهی ئالفی نازه و ولاخ.

أَحْفَفُ: شه پیتهی جولا، (ك: حَفُوف) ده
دهگوتری: (هر حَفُفٌ بِنَفْسِهِ) نهو
پیاوه زۆر گرنگی به خۆی ددهاو
زۆر خهریکی رازاندنه وهی خۆیه تی

ه (جاء علي حفه) شوین پری نهوی
هه ئگرت ده یان له کاتی پیگه پشتهی
فلان شت پهیدا بوو.

أَحْفَفُ: پیداو یستی دهگوتری: (رِلَّةٌ لَهُ عَلَى
حَفَف) دهگوتری: (طعام حَفِيفٌ) خۆراکیکی
کهم ده (معيشة حَفَف) ژیاپی تهنگو
هه ژاری ده (جاء علي حَفَفٌ ذَلِكَ) له کاتی
پیگه پشتهی نهو دا هات.

أَحْفَانُ: نهو که سهی دهم و چاو
هه ئده گری، سهرو ریش ده تاشی ده
گۆشتی ژیر چۆله مه.

أَحْفَانُ: زینده وهری به کۆله ده تاکه که
(الحفانة) ده خزمه تکار هه روا به
گۆزه و چه رهیه که دهگوتری تا
هه نگلانی پر بوو بی.

أَحْفَةُ: نهوهی له شتیکی تر کرابیته وه ده
مه کوکی چۆلا ده یان نهو دارمیه که
جولا تپوه دانه کهی له سهر هه ئده کا
ده یان بزوه کهی له سهر هه ئده پیچی ده
بزپوو زه خیره؛ که بی زیادو کهم
بهشی خیزان بکا.

أَحْفَةُ: دارپکه وه کوو شمشیر جولا به کاری
دپنی بۆشه بیته پیوه دان.

أَحْفِيفٌ مِنَ النَّبَاتِ وَالْكَلَّا: گیاوو له وه پری
وشک.

أَحْفَةُ: که ژاوهیه که گومبه زی نه بی
ئافه رت ده چپته ناویه وه له کاتیکی
دا که له سهر پشتهی حوشتره که نهو
که ژاوه قایم کراوه.

الْمَحْفُورُ: كه سِيَكه ژيانى زېرو تهنګ
 بئ هه ژارو ناتاج بئ.
 حَقْلَ الْمَاءِ وَاللَّبَنِ حَفُولاً: ناومكه، شيرهكه
 كۆبوهوه.
 حَقْلَ الدَّمْعِ: فرميسكهكه زور بوون.
 حَقْلَ السَّمَاءِ: ناسمان بارانهكهى زور به
 خوږم بوو.
 حَقْلَ الشَّيْءِ بِالشَّيْءِ: نهو شته بهو شته پې
 بوو ۵ دهگوتري: (حَقْلَ الرَّادِى
 بالسيل): شيوهكه به لافاوكهكه پې بوو.
 حَقْلَ النَّادِى بِالْقَوْمِ: يانهكه بهخهئكهكه
 هاخندرا پې بوو.
 حَقْلَ لَبَنٍ لِّلْبَنِ فِي الضَّرْعِ: فلانكهس
 شيرهكهى له گوانى نازهئكهكه
 كۆكردهوه ۵ (حَقْلَ الْمَاءِ فِي الْمَكَانِ)
 ناوهكهى لهو شوئنهدا كۆكردهوه.
 حَقْلَ الشَّيْءِ وَالْأَمْرِ وَبِه: گرنگى به
 شتهكهدا.
 حَقْلَ اللَّبَنِ فِي الضَّرْعِ وَالْمَاءِ فِي الْمَكَانِ: به
 مانا (حفلة) دئ.
 حَقْلَ النَّاقَةِ: حوشترهكهى چهند پوژئكه نه
 دوشى بؤ نهوهى شيرهكه له
 گوانهكانى دا كۆ ببيتهوه.
 حَقْلَ الشَّيْءِ: شتهكهى دمرخست
 جوانيهكانى ناشكرا كردن.
 حَقْلَ الْجَارِيَةِ: كهنيزمكهكهى رازندهوه.
 اخْتَفَلَ الشَّيْءُ: شتهكه كۆبوهوه ۵
 دهگوتري: (اخْتَفَلَ الْقَوْمُ فِي الْمَكَانِ):
 خهئكهكه لهو شوئنه كۆبونهوه.
 اخْتَفَلَ: ناشكرايوو دمركهوت (احتفل

الطريق) پيڭاكه رون بوو.
 اخْتَفَلَتِ الْمَرْأَةُ: ئافرهتهكه خوى رازندهوه
 خوى ئارايىش دا.
 اخْتَفَلَ بِالْأَمْرِ: گرنگى بهكارهكهدا.
 اخْتَفَلَ بِلَانٍ: پيژى فلانكهسى گرتو
 گرنگى پې دا.
 تَفَلَّ السَّجْلُ: دانيشتوانى نهنجومهنهكه
 زور بوون.
 تَحَفَّلَتِ الْمَرْأَةُ: ئافرهتهكه خوى جوان كرد.
 الحائِلَةُ: بارههئگريكى دريژه به گازو
 بهنزين دهرېوا.
 الحَفْلُ: كۆمهئى زور گردبوهوه ۵
 دهگوتري: (عنده حفل من الناس)
 فلانكهس كۆمهئيكى زورى خهئك
 لايه.
 الحَفْلَةُ: جوانى، رازاندنهوه ۵ ئاههنگ
 گيڤان، به خيڤر هاتن ۵ دهگوتري:
 (اقام له حفله استقبال): ئاههنگى
 پيشوازي كردنى بؤ گيڤا ۵ زېدمهروى
 له كاريك داو گرنگى پيڤدانى ۵
 دهگوتري: (أخذ للأمر حفلة) به
 جيديدى كهوته وئزهى نهنجامدانى
 كارهكه ۵ دهگوتري: (جأروا بحفلتهم)
 هاتن به كۆمهئو ههموانى هاتن.
 الحَفِيلُ: زور ۵ دهگوتري: (جمع حفيل)
 كۆمهئيكى زورن.
 الْمُخْتَفَلُ: شوئنى ئاههنگ گيڤان و
 كۆبونهوه.
 عَتَفَلَ الشَّيْءُ: زوريهى شتهكه.

الْمَحْفِلُ: شوینى کۆبۈنۈنۈ ۋە ئەنجۈمەن،
(ك: محافل).

حَفَنَ الشَّيْءَ حَفْنًا: بەبەرى دەستى گرتى،
يان بە ھەردوو بەرى دەستى و
بەنچەكانى پېكەو ۋە نوساندېوون
شتەكەى ھەنگرت ۋە دەگوترى:
(حَفَنَ لَمْ) ھەربەكەيان لويچىكى
پېندان.

حَفَنَ لِفُلَانٍ حَفْنًا: كە مىكى لەو شتەدا
بەفلان كەس.

حَفَنَ: بەھەردو دەستى شتەكەى بادا ۋە
(حَفَنَ الدَّقِيقَ وَحَفَنَ الزَّابَ) ۋە بە
ھەردوو دەستى ئاردەكەى رادا ۋە
بەھەردوو دەستى گلەكەى پامالى.
حَفَنَ الْمَاءَ عَلَى رَأْسِهِ: بە مست ئاوى گرد
بەسەرى خۆى دا.

حَفِنَ حَفْنًا: كە پۇشت قاجى وەرسوپاند
ۋەكوو ئەوۋى گلىان پى ھەنگەنى.
اِحْتَفَنَ مِنَ الشَّيْءِ: زۆرى لەو شتەگرد،
ھەنگرت، خوارد...

اِحْتَفَنَ الشَّيْءَ: بۆ خۆى ھەنگرت،
تاپبەتى گرد بەخۆپەو.
اِحْتَفَنَ الشَّجَرَةَ: درەختەكەى لە پېشەو
ھەنگەند.

اِحْتَفَنَ فُلَانًا: دەستى خستە ژىر
رەفېچكەو ۋە ھەوای دا.

الْحَفْنَةُ وَالْحَفْنَةُ: لويچىك يان مستىك
لەھەر شتىك پى ۋە چان، مولكە،
(ك: حَفْن).

حفا و حفا به: پېزى گرت ۋە (حفا فلاناً):

بەخشى پى دا.

حفا شاربە: سىلى زۆر كورت كردهو.

حَفِي حَفًا: بە پىخواسى بەبى ئەوۋى
نەعل يا خوفى لەپىدا پى پۇشت
ۋە دەگوترى: (حَفِيَتْ قَدْمُهُ، وَحَفِيَّ مِنْ
نَعْلِهِ) ۋە (ھو حافى)، (ك: حَفَاً) ۋە (ھى
حافية)، (ك: حوافى).

حَفِيَتْ الْقَدَمُ وَالْخَفَّ وَالْحَاضِرُ: پىستى
قاجى بەرە قاجى بەرەسى لەبەر
زۆر لەسەر پۇشت تەنگ بوو.

حَفِيَّ فُلَانٍ حَفَاً: ئاھەنگى خۆى بۆ
فلانكەس گىرا.

حَفِيَّ إِلَيْهِ فِي الْوَصِيَّةِ: لەو ۋەسىيەتنامەكەى
دا زىاد لەبەشى خۆى بۆ ديارى گرد.
أَحْفَى فُلَانٌ: فلانكەس بەرى سى
نازەلەكەى تەنگ بوو بە ھۆى زۆر
لەسەر پۇشتەو.

أَحْفَى الشَّيْءَ: شتەكەى رېشە كېش گرد
ۋە دەگوترى: (أَحْفَى النَّبَاتَ):
گىياھەكەى ھەنگەند (أَحْفَى شَارِبَهُ)
سىلى زۆر كورت كردهو ۋە

أَحْفَى فُلَانًا: فلانكەسى وا ئى گرد نە
خوفى ھەبى نەنەعل ۋە زۆرى
پرسىيار ئى گردو ماندوى گرد ۋە
دەگوترى: (أَحْفَى السَّوَالَ وَأَحْفَى
الْكَلَامَ) پرسىيارەكەى زۆر دوبارەو
سىيارە كردهو ۋە قسەى درىز
كردهو ۋە گوتىەو.

حافا: كېشەى لەگەن كردهو كەوتە
نيزاعەو لەگەلى.

إِحتَفَى: به پیځواسی پړوی ۵ (إِحتَفَى

فلانا وبه) ښاههنگی بؤ فلان گيړا.

إِحتَفَى الشَّيْءَ: شتهکەى لمرهگه وه

دهرکيښا، ههئى کهند ۵ دهگوترئ:

(إِحتَفَى النبت وإِحتَفَى الشجر).

تَعَفَّى بفلان: ښاههنگی بؤ فلانکەس گيړا.

تَعَفَّى إِلَيْهِ فِي الرِّصِيه: له وهسيټنامهکەى

دا بهشي زوری بؤ دانا.

استحفى عن الشيء: زيډهپړوى کرد له

زانينى ههوال دهرپارهى شتهکە

زوری ههول بؤ دا.

أَلْحَفَا: پړويشتن بهي نعملو بهي خوف

واته: به پیځواسی ۵ تهنک بوونی

بهري قاچه يان بهري سمه يان هی

خوفه له بهر زور له سمر پړويشتن.

الحافى: نهو کهسهى زيډهپړوى بکا له

ريشه کپشکردنى شتيك دا ۵

پیځواس ۵ هيچى له يې دا نهی.

الْحَفِي: زاناو ليکولهروه ۵ به لوظفو

خاوون بهزهي ۵ قورثان دمفه رموي:

﴿إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا﴾، (ك: حَفَاء).

حَقَّبَ الحَقِيْبَةَ ولَحَرَهَا: جانتاکه يان شتى لهو

جوړهى هه لگرت.

حَقَّبَ الشَّيْءَ حَقْبًا: شتهکە گيړى خوارد

دوا کهوت ۵ دهگوترئ: (حَقَّبَ السماء

وحَقَّبَ المطر) ههروا دهگوترئ:

(حَقَّبَ العام): سالهکە بې بارانى بوو

بارانى تيډا نهبارى.

حَقَّبَ عطاء فلان: به خشى فلان دواکهوت.

حَقَّبَ أَمْرَ النَّاسِ: ښېشو کارى خه لک

دواکهوت.

حَقَّبَ المَعْدُن: کانهکە هيچى تيډا نه بوو.

حَقَّبَ الحيران: حهپوانهکە ميزى گيړا

ميزى بؤ ناکړئ ۵ (هو أَحَقَبَ وهي

حَقْبَاء)، (ك: حَقَّب).

أَحَقَّبَ البعير: تهنکەى بارهکەى توند

کرد.

أَحَقَّبَ الرجلُ أَوْ المَزدَادَ والمَتَاعَ: له دوا خوږه وه

پياوړهکەى سوارى ولاخ کرد ۵ تيشوو

کالاگەى خسته پاشکوى خوږه وه.

أَحَقَّبَ الشَّيْءَ: شتهکەى خسته پاشکوى

خوى ۵ دهگوترئ: (أَحَقَّبَ شراً أَوْ

خيراً) خراپه يان چاکهى کرده پاشکوى

تيشوو بؤ خوى.

أَحَقَّبَ الأَثَمَ: تاوانى نه نجام دا.

أَسَحَقَّبَ الشَّيْءَ: به مانا (أَحَقَّبَهُ) دئ.

الأَحَقَّبُ: کهره کيوى نه گهر بهرورگى

په لئى سپى تيډا بن.

الحاقِبُ: نهو دى پيسايى بؤ نه کړئ،

قهه بزي.

الحِقَابُ: نهو سپيه تيهيه کهله بنکى

نينوک دا دپاره ۵ شتيکه ښافرت

له ناو قه دى خوى دمه ستنى خشلو

شتى وای پيوه هه لئده واسئ.

الحَقَبُ: نهو حهبله به که کورتانى ولاخى يې

لهو لاخه که قايم دهکړئ حه بليکه سريکى

له کورتانه که به ستره به بهرسنگى

ولاخه که دا دپه پنى لىم دپو له قولفى

کورتانه کهى قايم دهکەى ۵ حه بليکه

جانتاوا حه قيبه يې دپه سترئ.

الْحُقْبُ وَالْحُقْبُ: زهمانی دورو دریژ هه شتا
سال و زیاتر قورئان دهمه رموی: ﴿لَا
أَبْرَحُ حَتَّى أُلْبِغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ أَوْ
أَمْضِيَ حُقْبًا﴾، یان دهمه رموی:
﴿لَا يَبِينُ لِيهَا أَحْقَابًا﴾.

الْحُقْبَةُ مِنَ الدَّهْرِ: ماومه کی دیاری
نه کراو ۵ یان سالتیکه، (ك: حِقْب
و حُقُوبٌ).

الْخَلِيبَةُ: جانتا: صندوق نهو شته ی
پیداویستی و تیشووی تیده کړی ۵
هه رشتیک له کاروان دا پیداویستی
قه تارچی و ریبوارانی تیدا هه لگړی.
حَقْدٌ عَلَيْهِ حَقْدًا وَحَقْدًا: له دلی خو ی دا
رقی ئی بوو قارو کینی ئی خوارده وه ۵
چاومروان بوو هه لی بوو هه لگه وئو
داخی دلی خو ی پی برېژئ ۵ (هو
حَاقِدٌ، (ك: حَقْدَةٌ)، (وهی حقرد)،
(ك: حُقْدٌ).

حَقْدُ الْمَطَرِ وَالسَّمَاءِ حَقْدًا: باران نه باری
ناسمان بارانی نه باراند.

حَقْدُ الْمَغْدِنِ: کانه که هیچی ئی پهیدا نه بوو.
أَحَقْدَ فُلَانٌ: هه ولی دا له کانه که دا شتیک
بدوژیته وه هیچی دهست نه کهوت.
أَحَقْدَ فُلَانًا: فلانکه سی والی کرد له دل دا
کین و رق هه لگړی.

تَاقِدًا: نهو کومه له هه ریه که یان رقی
له وی تر یانه.

إِحْتَقَدَ الْمَغْدِنُ وَالْمَطَرُ: به مانا (حَقْدٌ) دی.
إِحْتَقَدَ فُلَانٌ عَلَى فُلَانٍ: به مانا (حَقْدٌ) دی.

تَحَقَّدَ عَلَيْهِ: به مانا (حَقْدٌ) دی.
الْحَقْدُ: رقی و کین له دل دا په زهمنده
کردن و چاومروان کردن ی
هه لگه و تنی هه لی بوو توله کردنه وه.
الْحَقِيدَةُ: به مانا (الْحَقْدُ) دی، (ك: حِقَادُ).
حَقَرُ حَقْرًا وَحَقَارَةً: زهلیل بوو حه پای چوو.
أَحْقَرُ: به مانا (حَقْرَةٌ) دی.

تَحَاقَرُ: خو ی به بچوک ناساندو نیشان دا.
إِحْتَقَرُ: به مانا (حَقْرَةٌ) دی.
اسْتَحَقَرُ: به مانا (إِحْتَقَرُ) دی.
أَلْمَحَقَرُ: نهو شته ی داوای سوکایه تی
ده کاو بانگه شهی بوو ده کا.
أَلْمَحَقَرَاتُ: شتی بچوک و بی نمود.

حَقِطَ حَقْطًا: جهسته سوک و گورج و گول
بوو، زوری جم و جول کرد.
أَلْحَقَطَةُ: نافرته ی کورته بالا، جهسته
بچوکی فیژه فیژکه ر.

حَقَفَ الشَّيْءُ حَقْفًا: شته که له خواری و
تیک باهه لدرای دا به رده وام بوو.

حَقَفَ الْحِوَانُ: نازه له که له ناو لبه لان دا
پالکهوت ۵ خو ی کوم کرده وه و پشته
خوارو دهر په پیو.

أَحْقَرَفَ الشَّيْءُ: شته که که وانه یی
بوو ده وه ۵ (إِحْقَرَفَ الظَّهْرُ) پشته
چومایه وه (أَحْقَرَفَ الْهَالِلَ) مانگ
که وانه یی بوو.

أَلْمَحَقَفُ: نهو که سه په واز له خواردن و
خواردنه وه دینئ مان ده گړی.

حَقُّ الْأَمْرِ حَقًّا وَحَقَّةً: چه سپاو کاره که جئ

فلانكس لهسهر شتی بچوك و بی
نرخ کیشه دهکا.

حَقَّقَ الْأَمْرَ: کاری چهسپاندو بهراستی
گیرا ۵ دهگوتری: (حَقَّقَ الظَّنَّ) و
(حَقَّقَ الْقَوْلَ وَالْقَضِيَّةَ)

حَقَّقَ الشَّيْءَ وَالْأَمْرَ: شتهکهی پتهو کردو
باشباش قایمی کرد.

حَقَّقَ الشُّبَّ: قوماشهکهی باش چنیو
چاک پتهوی کرد.

حَقَّقَ مَعَ فُلَانٍ فِي قَضِيَّةٍ: قسهکانی ئی
وهرگرتو نووسینی

أَحَقَّقَ الرَّجُلَانِ: نهو دوو بیاوه کیشهیان
تی کههوتو ههریهکهیان نییدیعی
نهوهی کرد که حقه به نهوه.

أَحَقَّقَ الْأَمْرَ وَالشَّيْءَ: کارهکهی پتهو کرد
بناوانی شتهکهی شیلا.

أَحَقَّقَ الطَّعْنَ: زهبریکی کوشندهی ئی دا
خهنجهریکی وهشاندو کاریگهربوو.

أَحَقَّقَ الصَّيْدَ: تفهنگیکی چاکی
بهنیچیرهکهوه ناو کوشتی.

أَنْحَقَّتِ الْعُقْدَةُ: گریبهکه چاک توند بوو.
تَعَاثَا: کیشهیان تیکههوتو ههریهکهیان

لافی نهوهی ئی دا مافی خوراوهو
حقه بهنهوه.

تَحَقَّقَ الْأَمْرُ: کارهکه بهراست گهراو روی دا.
تَعَلَّقَ الْأَمْرُ: کرؤکی کارهکهی زانی و

لئی حالی بوو.
أَسْتَحَقَّ الشَّيْءَ وَالْأَمْرَ: شتهکهی به

پیویست زانیو کارهکهی به واجب دانا.
أَسْتَحَقَّ الْأَمْرَ: شیاوی سزای تاوانهکهیه.

بهجی بوو، کارهکه پیویست بوو
دهبی بکری ۵ دهگوتری: (يَحِقُّ عَلَيْكَ
أَنْ تَفْعَلَ كَذَا) پیویسته لهسهرت نهو
کاره نهانجام بدهی ۵ رهوايه بؤ تؤ
نهوه بکهی ۵ (الْحَقُّ) بیچوه حوشر
(سئ سان و جویيته سائی جوارهم).

حَقَّ الْعُقْدَةُ: گریبهکهی توند کرد.

حَقَّ فُلَانًا: بهسهر فلانکس دا بالا دهمست بوو.

حَقَّ الطَّرِيقُ: چووو ناوهراستی ریگا ۵
ناوهراستی ریگای گرتی بهر.

حَقَّ: بهراستی زانیو شوینی کهوت.

حَقَّ: بهمانا (حَقَّ) دئ ۵ قورئان دمفهرموی:
﴿وَأَذِنتُ لِرَبِّهَا وَحَقَّتْ﴾.

أَحَقَّ فُلَانٌ: فلان گوتی نهوه حقه ۵
راستی گوت ۵ داوای مافیکی خوئی
کردو چهسپاندی.

أَحَقَّ الْأَمْرُ: کارهکهی چهسپاند (أَحَقَّ
عَلَيْهِ الْقَضَاءُ) برپارهکهی بهسهر داو
چهسپاندی.

أَحَقَّ الشَّيْءَ: قایمی کردو راستی کردهوه
ههلهی ئی لابردن

أَحَقَّ الرَّمِيَّةُ: کوشتی.

حَاقَهُ مُحَاقَةٌ وَحَقَاقٌ: کیشهیان تیکههوت
ههریهکی لهوان داوای مافی خوئی

کردو پیی واپوو لهسهر حقه ۵
بهزوری نهم وشهیه بؤ کرداری نادیار

بهکار دههیندری، دهگوتری: (مَالُهُ فِي
هَذَا حَقَاقٍ) لهمهدا مافی کیشهی نیه و

گیچهل دهکا ۵ (فُلَانٌ نَزَقَ أَلْحِقَاقٍ)

الحاق: (حاق كل شيء): ناوهرپاستی
نهوشته ۵ دهگوترئ: (حاق الطريق)
ناوهرپاستی پنگا ۵ (حاق الرأس وحاق
العین) (حاق الشتاء) ناوهرپاستی
زستان ۵ دهگوترئ: (هو رجل حاق
الرجل) پیاوئکه تا بلئی پیاوو
نازایه.

الْقَيْتُهُ عِنْدَ حَاقٍ بَابِ الْمَسْجِدِ: له نزيلك
دەرگای مزگهوت توشی بووم.
أَحَاقَهُ: به لاو کاره سات ۵ به زوری بو
رؤزی قیامت و دونیا ویرانبون
به کارده هیئندری ۵ ههروهها
دهگوترئ: (هو رجل حاقه الرجل)
پیاوئکی پیاوانه و تابلی نازایه.
أَلْحَقُ: ناوئکه له ناوه جوانه گانی خودا ۵
هه بوونی شت به بیئ نهوهی گومانی
تیدا بی ۵ قورنان دمهرموی: ﴿لَحَقُ
مَثَلٌ مَا أَتَّكُم تَنْطَقُونَ﴾ ۵ ههروهها
دهگوترئ: (هو العالم حق العالم): نهو
به پراستی زاناو خوئنده وارهو
که پیشتوته نهو په ری.

حسب حق الله: نهوهی له سهر به ننده کان
پیویسته بیکه ن بو خودا.
الْحَقُّ مِنَ الْأَهْلِ: حوشرئکه سی سائهی
ته واو کردبی و چوبیته سائی
چواره مهوه به که لکی نهوه بی باری
لی بنری یان که ل بدرئ و سکی بی.
أَلْحَقُ: قاپئکه به کؤله سهر قاپئکی
به سهره وهیه له شوشه یان له داری
عاج یان له شتی تر دروست ده کری

۵ کونه مشک و دمهبا ۵ نهو چالایی
یهی سهری ئیسقانی رانی تیدایه
(حهوزی پان) ههروا نهو چالایی
یهی سهری ئیسقانی شانی تیدایه ۵
سهری قؤل ۵ زهوی دهشت و نه رمان
۵ ناوه پراستی هه موو شتیک.
الحقاني: نهوهی به هه فکؤو حه فخوازو
ناو دهری.

الحَقَّة: بهش ۵ دهلیی (هذه حَقَّتِي) نهوه
بهشی منه ۵ درهختی به کؤله:
الحَقَّة: به مانا (الحق) دی.
الحقیق: شیاو گونجاو ۵ دهگوترئ: (الحقیق
بالأمر) لایه قو شیاو بو نهو کاره ۵
قورنان دمهرموی: ﴿حَقِيقٌ عَلَى أَنْ
لَا أَقُولُ عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقُّ﴾.

الحقیقة: شتی ثابت و چه سپاو به لای
لوغه و بیه کانه وه ۵ نهو وشه و
رسته بهیه که له مانای خوی دا به کار
بهیئندری.

حقیقة الشيء: کرؤک و بالفتهی شت.
حقیقة الأمر: دنئیایی له چۆنیتهی کاره که.
حقیقة الرجل: نهوهی له سهری پیویسته
باریزگاری لی بکاو بیباریزی.

المحقوق: به مانا (حقیق) دی ۵ نهو
که سهیه چهقی له سهر چه سپایی.
حَقَّلَ حَقْلًا: ناشتی، چانندی، فه لایی کرد ۵
بوو به وهرزیر.

حَقَّلَتِ الْمَاشِيَةَ: نازه له که تووشی دهردی
(حوقال) بوو نه خوشی به که به هوی

أَلْعَلُّدُ: رُزْدو چروك ۵ بئ هیزو زهبون
۵ تاوانبار ۵ رقو کینه.

أَلْعَلِّمُ: قولینچی چاو بهلای
گوچکهدا.

حَقَنَ الْمَاءَ وَاللَّبَنَ فِي الْقِرْبَةِ حَقْنًا: ناوهکه یان
شیره ماسته که ی له کونده که یان له
مه شکه که دا هه لگرت ۵ دهگوتری:
(حَقَنَ الْأَنْاءَ بِالْمَاءِ وَغَيْرِهِ): زمرفه که ی
پر کرد له ناو.

حَقَنَ بَوْلُهُ: میزی خوی پراگرتو نه یکرد.
حقن دم فلان: نه بهیشت خوینی فلان
پرژئ.

حَقَنَ مَاءَ وَجْهِهِ: بئ ناتاجی کردو له
سوالکردن پرزگاری کرد.

حَقَنَ اللَّبَنَ فِي الْقِرْبَةِ: ماسته که ی کرده
مه شکه که وهو هه ژاندی بۆ نه وهی
رۆنه که ی ئی بگری.

حَقَنَ فَلَانًا: له رڼکه ی دهرزییه وه دهرمانی
کرده جهسته ی فلان که سه وه.

اِحْتَقَنَ: کۆبۆوهو چه بس بوو
دهگوتری: (اِحْتَقَنَ اللَّبَنُ وَالْمَاءُ) (اِحْتَقَنَ
الدم والبول).

اِحْتَقَنَ الْعَضْرُ: خوین یان ناو له
نه ندا میکی له شی دا کۆبۆوهو هاوسا
۵ دهگوتری: (اِحْتَقَنَ الْكَبْدُ وَاحْتَقَنَتِ
الْكَلْبَةُ فَانْتَضَخَتْ) هه روه ها دهگوتری:
(اِحْتَقَنَ الصَّرْعُ) گوانی نازه له که شیر ی
تیدا ماوه نهو گوانه که هاوسا.

اِحْتَقَنَ الْمَرِيضُ: نه خوشه که میزی گیراو

ناوی قوپاو یان له وهری گل تیکه له
بوو تووشی نازهل ده بی.

أَحَقَلَ الزَّرْعُ: کشتو کاله که جۆراو جۆر بوو.
أَحَقَلَتِ الْأَرْضُ: زهوییه که بوو به شوینی
کشتو کال و و به رها ت.

حَاقَلَهُ: کشتو کاله که ی بئ فرۆشت
بیش نه وهی بئ بگا ۵ موزارعه و
بهر به نیوهی کشتو کالی له گه له
کرد، یان له گه لی رڼک کهوت که
به شیکی دیار یکراو بدا به سه پانه که.

أَلْحَقَلَ: زهوی کشتو کالی پان و بۆرو
به ره فراوان که زرعاتی تیدا بکری و
دیمه نیکی دل سپهین بنوینسی ۵
زرعات و کشتو کال تاسه وز بئ و
نه بهری بئ.

حَقَلَ الْبَزُول: نهو شوینه ی که نهوتی ئی
دهرده ی تندرئ.

حَقَلَ التَّجَارِبُ: نهو شوینه ی نه زمونی
تیدا نه انجام دهرئ و وه کوو تاقیگه
به کاردئ.

أَلْحَقَلِي: نهو شته نهو که سه ی پال چه قل
دهدرئ وه کوو توتنه وه وان
ره زه وان.. هتد.

المحصلات الحقلية: بهروبوومی زهوی
وه کوو په موو گه نم و جۆو نیسک و
نۆک و نهو جۆره شتانه.

أَلْعَلُّدُ: به شیکی له دپهرو زهوی
کشتیاری.

أَلْمَحَقَلَةُ: زهوی کشتو کالی.

أَلْعَلِدُ: به دره تارو ره زاگران.

به حوقنه میزه‌ک‌هی ئی دهره‌ئندرا.
الحاقن: نهو کهسه‌یه میزی گیرایی و له
میزه‌ئدانی دا کۆیوبیته‌وه هه‌روا
به‌و کهسه‌ش ده‌گوتری: که میزه‌که
به حوقنه سه‌حب ده‌کا.

الحاقنة: مێینه‌ی (الحاقن) هه‌رواناوه بۆ
مه‌عیده.

الحقنة: حوقنه کردن ه دهرمانیکه پیش
حوقنه‌که‌ها له‌گه‌ل حوقنه‌که ده‌کرێته
جه‌سته‌ی نه‌خۆشه‌که‌وه ه هه‌رواناوه
بۆ نامیری حوقنه کردنه‌که.

الحقنة: نازاری گه‌ده، سک نیشان، (ک:
أحقان).

المحقان: میز گیراو؛ نهو کهسه‌یه میزی
ده‌گیر، (ک: محاقن).

ألحقن: نامیری حوقنه کردن.

المحقنة: نامیری حوقنه کردن، (ک: محاقن)
حقاء حقراً: له‌که‌له‌که‌ی دا ه ده‌گوتری:

(ضربة حقاه) ئی ی داو که‌له‌که‌ی

نازاری ئی په‌یدا بوو ه (حقا الشيء

فلاناً): نهو شته گه‌پیشه که‌له‌که‌ی

فلان ه ده‌گوتری: (نزل في الماء حتى

حقاه): جوو ناو ناوه‌که‌وه ناوه‌که

گه‌پیشه بنه‌نگلی.

حَقِي حَقاً: که‌له‌که‌ی نازاری په‌یدا کرد.

حَقِي حَقاً: نازاری که‌له‌که‌ی بوو ه سکی

هیشا به‌ه‌ی گوشت خواردن، (هو

مَحْقُوٌّ وَمَحْقِيٌّ)

تَحَقَّى: به‌مانا (حقی) دئی.

الحقأ: دهری یان دوخینی دهری ه
نازاریکه له‌سک دا به‌ه‌وی گوشت
خواردنه‌وه په‌یدا ده‌بی ه نهو حه
بله‌یه که زینی نه‌سپی بی له‌پشتی
نه‌سپه‌که ده‌به‌ستری، (ک: أحيّة).

أَلْحَقُوا: که‌له‌که ه به‌رپشتین ه ده‌گوتری:

(أخذ بحقوه) و (عاذ بحقوه) ده‌ستی

به‌به‌رپشتی دا کردو لئی پارا‌یه‌وه

په‌نای بۆ بردو داوای ئی کرد

بیپاریزی.

حَقُوا الثَّيْبَةَ: نه‌ملاو نه‌ولای رینگه‌ی که‌ژ.

حَقُوا الجبل: تۆقه‌سه‌ری کیو ه دۆخین ه

دهری ه ده‌گوتری: (رَمَى بِحَقْرِهِ)

دهرپیکه‌ی فپی دا.

حَكَا الْعُقْدَةَ حَكَاً: زۆر به‌توندی گری دا،

گریکه‌ی توند کرد

أَحْكَاها: به‌مانا (حکاه) دئی.

إِحْتَكَا: (احتكات العقدة) گریکه‌ی زۆر

توند بوو.

أَحْتَكَا الأمر في نفسه: کاره‌که له‌لای

جه‌سپاو هیج گومانی تیدا نه‌ما ه

ده‌گوتری: (لو إحتكأ لي أمری لفعلت)

نه‌گه‌ر له‌سه‌ره‌تاوه من له‌کاره‌که‌م

دلنیا‌بوما‌یه، نه‌وه هه‌ئس و که‌وتم

به‌جوریک‌ی وا ده‌بوو.

إِحْتَكَا العقدة: گریکه‌ی زۆر توند کرد.

أَلْحَكَا: قۆری، سه‌رمازه‌ل‌ی گه‌وره.

حَكَرَهُ حَكَراً: سته‌می ئی کردو کالاکه‌ی ئی

که‌م کرده‌وه ه هه‌ئس و که‌وتی

خرابی له‌گه‌ل دا کرد.

حَكَوْ السَّلْعَ: كالاكانى كۆكردهوه بۇ ئەوۋى
بۇ خۇى بەئارمىزۇى بىيانفرۇشىۋ
كەس دەستى بەردەست نەھىتى.

حَكَوْ فِلان حَكَرْ: زۆرى گىرە گىرە كردو
ھەولتى دا مەبەستەكەى خۇى
بەسەپىتى.

حَكَوْ بَرَايە: ھەرراو بۇ چوونى خۇى بەلاوۋ
بەسەند بوو تا كېرەۋى كرد.
حَكَوْ السُّلْطَةَ: بەمانا (حَكَرْھا) دى.
حاكرا: كېشەى لەگەل دا كرد.

تَحَكَرْ فِلان عَلى الشَّيْءِ: خەفەتى بۇ
ئەو شتە خوارد.

تَحَكَرْ السُّلْطَةَ: بەمانا (حَكَرْھا) دى.
الحاكِرَة: زەۋىيەكە لە نزيك گوندو شار
تايبەت دەكرى بە ناشتنى درەخت.
الحَكْرُ: شتى كەم، (ك: أَحْكار).

الحَكْرُ: زەۋى ۋەقەف كراۋ لەسەر شتېك،
(ك: أَحْكار).

أَلْحَكَرْ: ھەرشتىك ھەلېگىرى بەمەبەستى
گران فرۇشتىن ۋ واتە كالائو بىزىو
بىكرىۋ نەپىرۇشى چاۋەرۋانى
گرانېۋونى بىكا ۋ شتى كەم ۋ
دەگوتىرى: (ماء حكر و طعام حكر).

أَلْحَكَرْ: شت شارندنەۋە ھەلگرتن بۇ
ئەۋەى بەگران بىفرۇشى.

حَكَشَ حَكْشاً: ۋېك ھاتەۋە.
حَكَشَ الشَّيْءَ: شتەكەى كۆكردهۋە.
حَكَشَ فِلاناً: ستەمى لە فلانكەس كرد.
حَكَشَ حَكْشاً: زۆر گىرە گىرى كرد (ھو حَكِش).

أَلْحَكْشَةُ: پارىيەكە تۇپىكى گەۋرە بۇ
بارى پىكردن بەكار دەھىندىرىۋ
بەدارىك لى دەدەن ۋ ئەمبەرۋ
ئەۋبەرى پى دەكرى.

حَكَّ الشَّيْءُ بالشَّيْءِ وَعَلى الشَّيْءِ حَكاً:
قەبارمەكى بەسەر قەبارمەكى تر
ھىناۋ بىرد لىكى خشانندن ۋ
دەگوتىرى: (حَكَّ الحجر بالحجر) و
(حَكَّ جِسْمَهُ بِيَدِهِ).

حَكَّ فِلاناً جِسْمَهُ: داۋى لە فلانكەس كرد
جەستەى بۇ بخورىنى ۋ (ھو محكوك
وحكيك) ۋ دەگوتىرى: (حَكَّ الأَمْرُ في
صدره): كارەكە كارىگەرى بوۋە لە دلۋ
دەرونى دا (ماحكُ هذا الأمر في صدرى)
بەدل ئەۋ كارەم پى خۇش نىيە ۋ دلم
بۇى لى نادا ۋ (حَكَّ في صدره من الأمر
شيء) لەۋ بارەۋە توشى دلەۋاۋكى بوو.

حَكَّ الشَّيْءَ: شتەكەى سېى كرد
تويىكلەكەى لى كردهۋە.

أَحَكَّ فِلاناً جِسْمَهُ: بەمانا (حَكَّهُ) دى.
حَاكَّهُ حَاكَّةً وَحَاكَاً: يەكتىران خوراند ۋ
پىشپىكىيان كرد لە خۇ خوراندن دا.
حَكَّكَّهُ: بەمانا (حَكَّهُ) دى.

أَحْتَكَّ الجِسْمُ: لەشى خورا، جەزى لە
خوراندن بوو.

أَحْتَكَّ بالشَّيْءِ: بەشتەكە خۇى خوراند
ۋ ھەرۋا دەگوتىرى: (أَحْتَكَّ الأمر في
صدره، وأَحْتَكَّ في صدره من الأمر
شيء) بەمانا (حَكَّ) دى.

تھاڳا: ھەردوکیان خۆیان بەیەکتەرەو
ناو یەکتریان خوراند.

تھک بالشیی: بەمانا (احتك به) دئ ە
ھەروا دەگوترئ: (هو يتحكك بي): ئەو
بەھانەم پێ دەگڕئ و دەستم بۆ دێنئ.
تھککت العترب بالانعی: دوپشك
بەھانە بەمار دەگڕئ ە کاتیك
دەگوترئ: کە شتیک بەگژ لەخۆی
بەھێزتردا بچئ.

استحل فلاناً جسمه: فلانکەس جەستە
خورا ە حەزی لە خواردن کرد.

الاحتكالك: ئەو ھێزە پێچەوانە
جولانی قەبارمەکی ترە کە لەسەر
قەبارمەکی زەر دەجوئ.

الحالك: ئەو کەسە پە زۆر ئیلحاح دەکا
لەداوا کاریدا، (ك: حَكَّ).

الْحَاكَّةُ: ددان ە دەگوترئ: (ما بقيت في
فيه حَاكَّةُ)، (ك: حواك).

الحِكَاكُ: دەگوترئ: (هو حكاك شر)
حەزی لەشەپەرە ھەول دەدا
ھەلگیرسێنئ.

الْحِكَاكُ: خۆپێکە لە ناوی گەرمدا زوو
دەتوێتەو لەناوی ساردا درەنگ
دەتوێتەو ە نەخۆشییەکە وەکوو گرونی
خوران لە جەستەدا دروست دەکا.

الحُكَاكَةُ: وردەو پڕزۆ پال کە لەکاتی
خوراندندا ھەلئەوھرن.

الْحِكْ: گومان ە دەگوترئ: (هو حِكْ شر)
و حكاك شر.

الْحِكْ: بەردیکی نەرمی سپییە (بەردە

قسل).

الحُكَاكَةُ: صیفی موبالغەییە ئامیژی
خوراندن.

الحكاكات: گومان و وەسووسە.

الْحِكَّةُ: گومان ھۆی پەیدا بوونی خرو
لە جەستەدا.

الْحِكَّةُ: تاکەکی (الْحَكْ) ە زەویەکە
بەردە قسلی تێدا بێ.

الحُكَيْكَةُ: مەتەل و لوغزو موعەمما.

الْحِكْ: ھەرشتیک خۆتی پێ بخورێنی
بەرد بێ یان دار بێ.

حَكَلَّ عَلَيْهِ الْأَمْرُ خُكْلًا: کارەکە چەواشە بوو
ە دەگوترئ: (حَكَلْتُ عَلَيْهِ الْأَخْبَار):

ھەوالەکان چەواشە بوون ناتوانی
بزانن کامە راستەو کامە درۆ.

حَكَلَّ فِي شَيْءٍ: قونگرانی و تەمبەلی کرد
لەرۆیشتندا

حَكَلَّ فُلَانُ الرَّمْحَ: رەمبەکە لەسەر پەك
قاچ راگرت.

حَكَلَّ فُلَانٌ بِالْعَصَا: بەگۆچان فلانکەس
لێی دا.

أَحْكَلَّ عَلَيْهِ الْأَمْرُ: بەمانا (حَكَلَّ) دئ.

أَحْكَلَّ عَلَيْهِمُ: شەپێ پێ فرۆشتن،
شەپێ ھاوێشتن.

أَحْكَلَّ فُلَانٌ: دواي عەرەبی فلانکەس
فیژی زمانی تریوو.

أَحْكَلَّ عَلَيْهِمُ الْأَمْرُ: بەمانا (حَكَلَّ) دئ.
تھکک: لە نەزانیدا رۆچوو زۆری خۆبێ

عەقل کرد.

الأُحْكَلُ: گیاندارى بی زمان ۵ چه یوانات ۵
 گیانداریک که دهنکی نه بیستری وه کوو
 میرو ۵ (هی حَکَلَاءَ)، (ک: حُکَلْ).
 الحاکِلُ: مه زنده کار، (ک: حُکَلْ وَحُکَال).
 أَلْحُكْلَةُ: نه وه به کابرا نه توانی مه بهستی
 خوی دهر بری ۵ به رده وام بوون له
 کیشو جه دله دا به نه زانی ۵ زمان
 گیران ۵ زمان نارده وان ۵ زمان فسک.
 الحکیلة: نه وه به له جیاتی پی تیک
 پی تیکی تر بلئی وه کوو له باتی (س)
 (پ) ئ بلئی له جیاتی (ق) ۵ (غ)
 بلئی هه روا بهو جو ره، (ک: حَکَالِل).
 حَکَمَ بِالْأَمْرِ حُكْمًا: برپاری دا، ده گوتری:
 (حکم له، حکم علیه و حکم بینهما).
 حَکَمَ الْفَرَسَ: لغاوی نه سپه که ی والی کرد
 نه سپه که سهرنهرم بی.
 حَکَمَ فَلَانًا: نه بهیشت فلانکس نه وه ی
 ده یویست به دهستی بیئ.
 حَکَمَ حُكْمًا: بوو به پزیشک به عاقلمه ندو
 کار دروست.
 أَحْكَمَ الْفَرَسَ: لغاویکی وای له ده می
 نه سپه که کرد سهرنهرم بی.
 أَحْكَمَ فَلَانًا عَنِ الْأَمْرِ: فلانکس سی کرده
 کار اما له کاره که دا.
 أَحْكَمَ التَّجَارِبُ فَلَانًا: نه زمون و
 ته جره به فلانکس سی کرد
 به چه کیم و عاقلمه ندو لیزان.
 أَحْكَمَ الشَّيْءَ وَالْأَمْرَ: شته که ی به ریک و
 پیکی نه انجامدا.

حاکمه الی الله والی الکتاب والی الحاکم:
 له گه لیا که و ته کیشو وه و داوای لی
 کرد به حوکمی شهرع یان به حوکمی
 دادوهر کوتای به کیشو که بیئ.
 احْتَكَمَ الشَّيْءَ وَالْأَمْرَ: شته که چه سپاو
 قاییم و پته و بوو بناوانی شیلدرا.
 احْتَكَمَ الْحَصَانَ إِلَى الْحَاكِمِ: دوو کیشو
 کاره که کیشو که یان برده لای دادوهر.
 احْتَكَمَ فِي الشَّيْءِ وَالْأَمْرِ: به نارده زوی
 خوی هه لئس و که وتی له شته که دا
 کرد ۵ ده گوتری: (احْتَكَمَ فِي مَالِ
 فُلَانٍ): به نارده زوی خوی دهستی
 خسته مائی فلان وه.
 احْتَكَمَ فِي أَمْرِ فُلَانٍ: به نارده زوی خوی
 سهر و کاری نیشی فلانی کرد.
 تَحَاكَمَا: به مانا (احْتَكَمَا) دئ.
 تَحَكَّمَ فِي الْأَمْرِ: به مانا (احْتَكَمَ) دئ.
 تَحَكَّمَ: به گویره ی رای خوی کاری کردو
 گوئی نه دایه قسه که ی.
 تَحَكَّمَ الْحَرُورِيَّةُ مِنَ الْخَوَارِجِ: حهره ورپی به
 خه واریجه کان وتیان: حوکم ههر بو
 خودایه و برپاری عه مری کوپی نه بو
 لعاصو نه بو موسای نه شعهری
 پایه خیان نیه.
 اسْتَعْتَمَ الشَّيْءَ وَالْأَمْرَ: به مانا (احْتَكَمَ) دئ.
 اسْتَحْكَمَ فَلَانٌ: فلانکس بوو
 به چه کیم و نه ی ده کا له وشتانه ی
 زیانی بی ده گه به نن.
 اسْتَحْكَمَ عَلَيْهِ الشَّيْءُ: شته که ی لی
 تیک چوو.

الحاكم: دادومر.

الْحُكْمُ: زانیاری و تیگه‌یشتن و فیه زانین

ه حکمهت و لیزانی ه ده‌گوتری:

(الصمت حُكْم) و (الحُكْمُ القضاء).

الْحُكْمُ: ناویکه له ناوه جوانه‌کانی خودا ه

به‌مانا دادومریش هاتوو ه قورئان

دمه‌رموی: ﴿أَلْقِیَ اللّٰهُ اَبْتٰی حُكْمًا﴾

ه هه‌روا به‌که‌سیک ده‌گوتری: که

هه‌لده‌بیزردری بۆ نه‌وه‌ی ناوانی

دو‌که‌س بکا که‌کیشه‌یان هه‌یه ه

قورئان دمه‌رموی: ﴿وَ اِنْ خِفْتُمْ

شِقَاقَ بَیْهِنَا فَاَنْتَکُمْ حُكْمًا مِّنْ اَهْلِهِ

وَ حُكْمًا مِّنْ اَهْلِهَآ﴾.

الْحُكْمَةُ: زانینی گه‌ورمه‌ترین و نایاب‌ترین

شت به‌باشترین زانیاری ه هه‌روا به

زانیاری و تیگه‌یشتن له‌شه‌رعی

خوداش ده‌گوتری ه قورئان

دمه‌رموی: ﴿وَلَقَدْ اٰتٰنَا لُقْمَانَ

الْحِكْمَةَ﴾ ه عه‌دانه‌ت ه هۆکار ه

ده‌گوتری: (حکمة التشريع) یان

ده‌گوتری: (وما الحکمة فی ذلك) ه

وشه‌ی که‌مو مانای زۆر، (ک: حِکْم).

علم الحِکْمَة: بریتییه له‌زانستی کیمیاو

زانستی پزشکی.

الْحُكْمَةُ: لغاؤ؛ ئاسنیکه‌ده‌کریته‌ده‌می

نه‌سپ بۆ نه‌وه‌ی به‌ئاسانی

به‌یده‌ست بی ه به‌چه‌ناگه‌ی ئاژه‌ل

ده‌گوتری: بۆ ئاده‌میزادیش به‌خوار

ده‌مو چاوی ده‌گوتری: یان به‌هه‌موو

روخساری ده‌گوتری: نه‌وه‌تا

ده‌گوتری: (رفع الله حُكْمَهُ) ه خودا

ریزو شکۆمه‌ندی داوه به‌فلان.

الْعَکِیْمُ: ناویکه له‌ناوه‌جوانه‌کانی

خودا ه هه‌روا به‌که‌سیکیش

ده‌گوتری: که‌خاومنی حکمه‌ت بی

ه به‌فه‌یله‌سوفیش ده‌گوتری ه بۆ

پزیشکیش به‌کار ده‌هینری ه ناوی

قورئانی پیرۆزیش (والذکر الحکیم)

مه‌به‌ست قورئانه.

الْمُحْكَمُ: تاک (الْمُحْكَمَةُ) یه؛ که

پیرۆکی خه‌وارچه‌کانن، که‌گوتیان:

(لاحکم الا لله).

الْمُحْكَمُ: شتی چاکۆ دروست کراو

رَبِّکَ بَیْکَ ه نه‌و ئایه‌تانه‌ی قورئان

که‌ماناکه‌یان زاهیر و ناشکرایه

قورئان دمه‌رموی: ﴿مِنْهُ اٰیٰتٌ

مُحْكَمٰتٌ مِّنْ اُمِّ الْكِتٰبِ وَاٰخَرُ

مُبْتَلٰیٰتٌ﴾.

الْمُحْكَمَةُ: دادگا ه ده‌زگایه‌که‌که‌کیشه‌ی

خه‌لک یه‌کالا ده‌کاته‌وه ه شوینی

کۆبونه‌وه‌ی دادومه‌رکان.

حکمی الشئ حِکَابَة: وه‌کوو نه‌و شته‌ی

هینایه‌کایه‌وه ه له‌و چوو له‌و ده‌جی

ه ده‌گوتری: (هي تحکي الشمس

حسناً): وه‌کوو خۆر وایه له‌جوانی دا

قسه‌ی نه‌وی گیرایه‌وه ه (هو حالک)،

(ک: حُکَاة).

حَاكَا: لاسایی نه‌وی کرده‌وه له

قسه‌کردنایان له‌کرداردا یان له‌شتی

تردا.

الحكاية: به سهرهات و چيرۆك جا وافيح
 بى پان خه يالى بى ۵ زاراه
 ده گوتري: (هذه حكايته) نه مه
 له هجه و زاراه مانه.
 الحكاء: حيكايه تخوان نه و كه سهى
 حيكايه ت ده گير پته وه.
 الحكي من النساء: ئافرمتى فيته وه
 چه قه چه ناو.
 حلا الجلد حلا: پيسته كهى كه و ل كرد.
 حلا فلانا: له فلانكه سى داوه.
 حلاه بالسوط وبالسيف: به قه مچى
 به شمشير كوشتى.
 حلي الأديم حلا: پيسته كهى موى تيدا
 پهيدا بوو.
 حلت الشفة: ليوه كه زيبكهى لى هاتن
 ۵ زيبكهى له ليو هاتن.
 أحلاه الطعام: به مانا (حلاه) دى.
 التحلي: موى پيسته ۵ چلكى پيسته ۵
 ره شايى پيسته.
 التحليقة: به مانا (التحلي) دى.
 الحلاء: توپكى پيسته نه وهى به هوى
 ده باغ كردنه وه لى ده بيتنه وه، نه و
 توپكهى ده كه و پته نيوان گوشت و
 پيسته وه ۵ به ردپكه به ورده كهى
 نازارى چاو لاده چى ۵ چاو كه هيشا
 نه و جوړه كله وردهى تى راده درى بۇ
 نه وهى نازارى نه ميڼى ۵ نه و ورده
 به ردهى له ناكامى ليك خشاندى
 دوو به رده كل پهيدا ده بى و چاوى
 پى ده پيژرى.

أحلا: نه و زيبكه و دومه له بچكولانه كه
 له سهر ليو ناده ميزاد دوا نه خوشى
 پهيدا ده بى.
 الحلاء: به ردپكه ورده وه لومړيو كهى
 چاوى پى ده پيژرى بۇ نه وهى نازارى
 نه ميڼى.
 أحلا: ناميرپكه پيستی پى سې
 ده كرى.
 حلب القوم حلباً وحلباً: قه وم و خویش
 له هه موو لايه ك كؤبوونه وه.
 حلب الشاة ونحوها حلباً: هه رچى شيركى
 له گوانى مېرغه دا هه بوو هه مووى
 دوشى.
 حلب فلانا: شيرى بۇ فلانكه س دوشى.
 حلب فلانا الشاة: مېرغه كهى دا به فلان بۇ
 نه وهى بيدوشى.
 حلب الدهر أشطراً: رۆزگار هه موو كارو
 باره گانى به تاقى كردنه وه به خپرو
 شه پيه وه.
 أحلب فلان: حوشتره گانى هه موو
 بيچوى ميڼه يان بوون.
 أحلب القوم: له هه موو لايه كه وه خه لك
 گرد بوونه وه بۇ شه پان بۇ شتى
 تر.
 أحلب أهله: له كنيو و لومړي گاهه شيركهى
 دوشى و ناردى بۇ خزمه گانى.
 أحلب فلانا الشاة ونحوها: مېرغه كهى دا
 به فلان بۇ نه وهى بۇ خوى بيدوشى.
 حالبه: بيشپر كنيان كرد له شيردوشيندا
 ۵ يارمه تى دا بۇ شيردوشين.

تَحَلَّبُ الْمَانِعُ: شلەمەننیهکە رهوان بوو
رژاو رۆیی.

اِخْتَلَبَ الشَّاءُ وَغَرَمَا: بهمانا (حَلَبَهَا) دى.
اِسْتَحَلَبَ الْقَوْمُ: قەوم و خویش کۆبونەوه
بۆ هاوکاریکاری کردن.

اِسْتَحَلَبَ الشَّيْءُ: شتەکهى دۆشى وىستی
شلەمەننیهکەى دەریینى ۵ هینایە
دەری و هەلى مزی.

الْإِخْلَابَةُ: شیر لە دەرەهەى ناوهدانى (لە
بەرپێر) دەدۆشرى و مەردۆشەکە
شیرەکە دەنێریتەوه بۆ خامونى
مەرەکان.

الْحَالِبُ: یەکیک لەو دوو بۆریانەوه کە
لەگورچیلەوه میز دەهینن بۆ
میزەلدان.

حوالب (حوالب البشر): سەرچاوهى ناوى
بیرەکە.

حوالب العیون: سەرچاوهى ناوى چاو.
الْحِلَابُ: شیر.

حَلَبُ الْعَصِيرِ: شەراب ۵ هەروا لەباسى تالان و
دەسکەوتدا بەمانا بەهەرم دى، دەگوترى:
(هذا قُبَى الْمُسْلِمِينَ وَحَلَبُ أَسْيَالِهِمْ) ئەوه
بەرەهەمى شمشیرەکانیانە ۵ بەنووکى
شمشیر پەیاپان کردووه ۵ هەروا
دەگوترى: (ذَاقَ فَلَانٌ حَلَبَ أَمْرِهِ)
فلانکەس ناکامى کارەکانى خۆى چەشت.
الْحَلْبَاءُ: خاوەن شیر ۵ شیردەر ۵
دەگوترى: (شاة حلباء).

الْحَلْبَةُ: رموه ئەسپ لەهەموو لایەکەوه
کۆدەکرێنەوه بۆ پێشپکى ۵ هەروا

ناوه بۆ گۆرەپانى پێشپکى ۵
هەروا ئەو شوینەى نامادە دەکرى بۆ
زۆرانبازى و ئەو جۆرە شتانە.

حَلَبَتَانُ: بەیانى و ئیوارە.
الْحَلْبَةُ: روەکیکە دەخورى و دەشکریتە
دەرمان، (ك: حَلَب).

الْحَلَابُ: کەسێکە کارى نازەل دوشین
بى ۵ (یوم حلاب) ۵ رۆژیک شەونمى
زۆربى.

الْحَلُوبُ: نازەلى شیر دەر، (ك: حَلَب
و حلاب).

الْحَلُوبَةُ: بەمانا (الْحَلُوبُ) دى.

الحليب: شیر دۆشراو ۵ شەرابى وەرگیراو
لە خورما ۵ (دم حليب) خوینى گەش.
الْمَحْلَبُ: درەختێکە بەرێكى هەیه بۆ
دروستکردنى بۆنى خوش بەکار
دەهیندرى ۵ بەمانا هەنگوینیش دى.

الْمَحْلَبُ: ئەو مەنجەل و سەتلهى شیرى
تیدا دەدۆشرى.

الْمَلْبَسُ: شپى ۵ پیاوى نازا.

الْمَحْلَبَسُ: بەمانا (الْمَلْبَسُ) دى ۵ ئەو
کەسەى زۆر سورە لەسەر کارى
خۆى و گرنگى پى دەدا.

حَلَّتِ الْجَلِيدُ حَلَّتَا: بەستەتەکە توابەوه.

حَلَّتِ الصُّوفُ: خورپیهکەى هەلکەند لە
پێستى خاراو.

حَلَّتْ دَيْتُهُ: قەرزەکە دایەوه.

حَلَّتْ فَلَانًا كَذَا سِرطًا: ئەومەندە شوپک و
قەمچى لەفلانکەس وەشاندا.

أَلْحَلَاكَةُ: (حَلَاكَةُ الصَّوْف) ۵ بنه شه و
پتکه پتکه ی خوری.

أَلْحَلِيَّتُ: صمغی کی راتنجیه له بواری
پزیشکی دا به کار دهیندری.

أَلْحَلِيَّت: نه و سیخواره په که شه وانی
سارد ده که وپته سهرزه وی.

حَلَجُ السَّحَابُ حَلَجًا: هه وره که بارانی
باراند.

حَلَجُ الْقُطْنِ حَلَبًا: لۆکه که ی له پرزو پال و
تویکل و خشت و خاله که ی پاک
کرده وه ۵ لۆکه که ی له چیکه نه دا،
(هو محلوج و حلیج).

حَلَجُ الْخُبْزَةِ: نانه که ی خشت کرد.

الْحَلَاجَةُ: پیسه ی هه لاجی کردن.

الْحَلَاجُ: که سیکه پیسه ی هه لاجی بکا.

أَلْحُلُوجُ: هه وره تریشقه.

المِخْلَاجُ: ئامیری هه لاجی ۵ تیروک؛

داریکه نانی پی پان ده کرتیه وه ۵

گویندریژی بچوک، (ك: مَخَالِج).

حَلَحَلُ الشَّيْءِ: شته که ی له شوینی خوی
جولاند و گواستییه وه.

تَحَلَّلَ: شته که ی جولاو له شوینی خوی
لاچو.

أَلْحَلَالُ: ته و او؛ ده گوتری: (حَرَل

حَلَالُ) ساله وه ختیکی ته و او ۵

گه وره سهرۆك هوزو هسه رۆشتوو

۵ پیای نازاو نه ترس له کۆرو

کۆبونه وه گانی دا، (ك: حَلَالُ).

أَلْمَحَلُّ: به مانا (الْحَلَالُ) دی.

حَلَزُ الْأَدِيمِ وَغیره حَلَزًا: پیسته که ی سبی
کرد.

حَلَزُ حَلَزًا: له خهفته تا دلی نازاری پی
گه پی.

أَحَلَزَ حَقَّهُ: مافی خوی وهرگرت.

تَحَلَزَ الشَّيْءُ: شته که مایه وه.

تَحَلَزَ الْقَلْبُ عِنْدَ الْحَزْنِ: له کاتی خه م
خواردندا دلی نازاری پی گه پی دلی

گوشرا.

تَحَلَزَ فُلَانٌ لِلْأَمْرِ: فلانکه س خوی بو

کاره که ناماده کردو قوئی لی

هه لمانین.

أَلْحَالِزُ: ده گوتری: (قَلْبُ حَالِزٍ) دلیکی

هیشاو پر نازار.

أَلْحَلِزُ: ده گوتری: (قَلْبُ حَلِزٍ) دلیکی

بریندار.

أَلْحِلِزُ: کونده به بو ۵ کورته بالا ۵ پیای

رژدو چروک ۵ به دره وشت.

أَلْحَلِزُ: پیژیه که له ته وپله و پشتیرا ده ی

۵ گیانداریکی ناوییه له ناو سه ده فیه که ی

خویدا ده ی ۵ هه ندئ له و گیاندارانه

به که لکی خواردنیش دی.

أَلْحَلِزُونِی: نه وه ی پال ده دری بۆلای

حه له زون.

حَلَسَتْ السَّمَاءُ حَلَسًا: ئاسمان بارانیکی

وردی به رده وامی باراند.

حَلَسَتْ الدَّابَّةُ: سه رجلی له پشتی

ولاخه که کرد.

حَلَسَ بِالْمَكَانِ وَفِيهِ حَلَسًا: له و شوینه

مایه وه.

حَلَسَ فلان: له بهرام بهر هاوشانه که ی دا
خوړاگر بوو.

حَلَسَ بالشئ: شهیدای شته که بوو خوږ
پيوه گرت ۵ (هو حَلَسَ، وهي حَلَسَةٌ،
هو اَحْلَسَ وهي حَلَسَاء).

اَحْلَسَتِ السَّمَاءُ: به مانا (حَلَّتْ) دى.
اَحْلَسَتِ الارض: گزو گياکه ی راساو
زه وپيه که ی داپوښى.

اَحْلَسَتِ الدابة: به مانا (حَلَسَهَا) دى.
اَحْلَسَ فلاناً: وادهو به ټينى ته وواى دايه.
اَحْلَسَ فلاناً في البيع: زيانى له فلانکه س
دا له مامه ټه دا.

اَحْلَسَ فلاناً على الامر: فلانکه سى هه ټنا
بو نه وکاره.

حَالَسَهُ: پيوه ی نووساو له کوڅلى
نه بوووه ۵ ده گوتړى: (هو يَحَالَسُهُ
وَيُحَالِسُهُ).

تَحَلَسَ له: ده وره ی دا ۵ (تَحَلَسَ بالمكان)
لهو شوينه مايه وه.

اسْتَحْلَسَتِ الارض: به مانا (اَحْلَسَتْ) دى
۵ ده گوتړى: (استَحْلَسَ السنام):
په زى سهر يه ک نا.

اسْتَحْلَسَ الليل بالظلام: تاريخکاي شهو
په رى سهندو ته وواو دونيا تاريخ بوو.
استَحْلَسَ الشيء فلاناً: نه وشته به
فلانکه سه وه نووساو له کوڅلى نه بوووه
۵ ده گوتړى: (استَحْلَسَ الحرف): ترس
دايگرتو له کوڅلى نه بووه.

اَحْلَسَ: وادهو به ټينى ته وواو.

اَحْلَسَ: هر پارچه قوماشيك له ژړ زينو
له ژړ کورتانه وه له پشتي ولاخ بکړى
۵ هه روا همرشتيك له مالا له ژړ
فه رشى به نرخ و نهو جوړه شانه
رابخړى وکوو حصيرو بهړه ۵ هه روا
ده گوتړى: (هو حَلَسَ بيته) واته: بوته
سپپالى ماله وهو دهرناکه وى ۵ (هو
احلاس البلاد، وهو من احلاس الخيل)
ولات به جى ناهيلى ۵ هميشه به سه ر
نه سپه وويهو دانابه زى ۵ هه روا ناوه بو
چوارم قوداحى قومار که چوار به شى
هه ن ۵ په يمانو به ټين ۵ هه روا
ده گوتړى: (هذا ليس من احلاس فلان)
نهو هاوشانى فلان نيه ۵ (ام حَلَسَ)
کونيه ی دټله که ره.

اَحْلَسَ: (ام حَلَسَ) کونيه ی دټله که ره.
حَلَطَ حَلْطاً: رقى هه ټسا ۵ له سويند
خواردن دا زنده روږى کرد ۵ (حَلَطَ
في الامر) په له ی کرد.

اَحْلَطَ: به مانا (حَلَطَ) دى.
اَحْلَطَ فلان: فلانکه س چوو خانويکى
خه ته رناکه وه زه حمه ته بتوانى
ژيانى تيدا به سه ربه رى.

اَحْلَطَ بالمكان: لهو شوينه مايه وه.
اَحْلَطَ فلاناً: رقى فلانى هه ټساند.

اِحْتَلَطَ عليه: رقى لى هه ټسا ۵ (احتلط
منه) لټى وهرز بوو.

حَلَفَ حَلْفاً وخلفاً: سويندى خوارد (هو
حَالِف وهي خالفة).

حَلَفَ الشَّيْءُ: تيزبوو ۵ برنده بوو ۵ دهگوترئ: (حَلَفَ السِّيفُ وَحَلَفَ اللسان).

أَخْلَفَتِ الْأَرْضُ: زهوی (حەلف)ی رواندا؛
روهکیکه وهکوو لقو پېژنی خورما
وههایه لهزه لکاوو دم ناودا دپروئ،
به کوردی پېی دهگوترئ (قهفه ژان).
أَخْلَفْتُ: قهفه ژان ده که پینگه یی.

أَخْلَفَ الشَّيْءُ: خه لک له باره یه وه راوو
بوچوونی جیا جیا یان هه بوو بویه
هه رکه سه به جوړیک سویندی
له سهر خوارد.

أَخْلَفَ فَلَانًا: داوای ئی کرد سویندی
بو بخوا.

حَالَفَهُ عَائِلَةً وَحِلَافًا: پهیمانی له گه ل
به ست ۵ (حَالَفَ بَيْنَهُمَا) برابره تی
خسته نیوانیانه وه.

تَعَالَفُوا: په کیان گرتو بوونه
هاو پهیمانی په گتر.
اسْتَحْلَفَهُ: سویندی دا.

الْحَلَفُ: قهفه ژان؛ روهکیکه په لکه کانی
وه کوو په لکی دارخورما وایه،
لهزه لکاوو گه راودا دپروئ.

أَحْلَفُ: پهیمان بهستن له سهر هاریکاری
کردنی په گتر، (ك: أحلاف).

الْحَلْفَاءُ: به مانا (أَحْلَفَ) دئ ۵ هه روهها
ناوه بۆ که نیزه کی خراپو ناشیرین،
(ك: حُلْفَ وَحُلْفَه).

أَحْلَفْتُ: زهوی به که گیاهه قهفه ژانئ ئی پېروئ
یان زوری ئی پېروئ.

أَحْلَفْتُ: که سیک زور سویند بخوا ۵
قورئان دهغه رموی: ﴿وَلَا تُطِغْ كُلُّ
حَلَاكِ مِهْنٍ﴾.

الحليف: یارمه تیدمرو هه مئا ههنگ، (ك:
أحلاف وخلفاء) ۵ هه روا به که سیک
دهگوترئ: بار به شتی که وه بگریو
وازی ئی نه هیئ ۵ دهگوترئ: (فلان
حليف الجود وحليف الفصاحة).

حليف اللسان: زمان تیزو چه قه چه ناو.
أَحْلَفْتُ: نه ملاو نه ولای په یزه، شانی
په یزه.

حَلَقَ الضَّرْعُ حَلْقًا: گوانه که له بهر نه وهی
شیری که م تیدایه هه لکشاو ته وه ۵
دهگوترئ: (حَلَقَ لَبَنُ الضَّرْعِ): شیری
گوانه که جووه یان که م بوو.

حَلَقَ فَلَانًا حَلْقًا: له گه ردنی فلانی دا ۵
دهگوترئ: (حَلَقَهُ الدَّاءُ) دمرده که
قورگی نازاردا.

حَلَقَ الْإِنَاءُ: گۆزه که ی پرکرد تا گه بیشته ملی.
حَلَقَ الشَّيْءُ: شته که ی سپی کرد توپکل و
مووی ئی دامالی.

حَلَقَ الرَّأْسَ: سهری تاشو مووی سهری ئی
کردنه وه.

حَلَقَتِ الْمَاشِيَةُ: مهرو مالاته که به سهر گیاو
گزه که دا هاتن هه موویان خوارد.

حَلَقَ الْقَوْمُ أَعْدَاءَهُمْ: قه و مه که هه موو
دوژمنه کانیان له ناو بردن.

أَحْلَقَ الْإِنَاءُ: به مانا (حَلَقَهُ) دئ.
حَلَقَ الْقَمَرُ: مانگ خه رمانه ی داوه ۵

دهگوتری: (خَلَقَ علی اسم فلان):

بازنه یه کی به دهوری ناوی
فلانکه سدا هیئاو له لیسته که دهری
کردو کۆبوونه که ی بیری.

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ نُوحٍ: گوزه‌که، جه‌ره‌که
نه‌وه‌ی تئیدا بوو تا ملی هات.

حَلَقَ الْبَسْرُ: هَيِّسُوهُ خورماکه دوبه‌ش
له‌سَ به‌شی بوو به‌خورمای گه‌پیو.
حَلَقَ الضَّرْعُ: گوانه‌که پرپیو له‌شیرو
هه‌لاوسا.

حَلَقَ الطَّائِرَ: بَالْتَدَهُ لَهُ هُوَادَا زُور
بِهَرز بُووهو سورايهوه.

خَلَقَ بَصْرَهُ إِلَى كَذَا: چاوی گئیڙو چاوی
به رزگردهوه بولای.

حَلَقَ بالشَّيْنِ الى فلان: شته‌کە‌ی بۆ لا
فری دا.

خَلَقَ مَا الْبَشَرِ: نای بیره که داکه وتو
که م بوو رۆچوو.

حَلَلْتُ عَيْنُ السَّبْعِي: چاوی حوشره که ی
به قولاً چوو.

حَلَقَ الشَّعْرَ: زیدمردوی کرد له‌تاشینی
مووی ریش و سمبلی.

خَلَقَ الشَّيْءَ: شته‌ک‌ه‌ی و‌ا‌ل‌ی‌ک‌ر‌د ب‌از‌ن‌ه‌ی ب‌ی.
خَلَقَ الدَّابَّةَ: ح‌ه‌ی‌و‌ا‌ن‌ه‌ک‌ه‌ی ب‌ه‌د‌ا‌خ‌ی
ک‌ه‌و‌ا‌ن‌ه‌ی د‌ا‌خ ک‌ر‌د و ن‌ی‌ش‌ا‌ن‌ه ز‌ه‌دی ک‌ر‌د.

اِحْتَلَقَ الرَّجُلُ: پیاومکه مووی خوی تاشین.
اِحْتَلَقَ الشَّمْسُ: به مانا (حَلَقَهُ) دی.

اِخْتَلَقَتِ السَّنَةُ الْمَاشِيَةُ: سَالَهُ كَهْ نَهْ هَاتِي
بُوو هَهْ مَوُو نَاژَه لِي فَهْ وَتَان.

تَخْلُقُ الْقَوْمَ: خه لکه که به شیوهی

بازنه‌یی دانیشتن.

تَخْلُقُ الْقَمَرُ: مانگ خشت بوو بوو به
مانگی چوارده.

تخلاق: (يوم تخلاق): نه ورؤزميه كه
له شهري به سوسدا به نو ته غلبه زال

بوون بەسەر ھۆزى بەكردا، بۆيەش
بەوناوہ مەشھور بوو چۈنكە

شیعاریان سهر پهراندن بووه.

أَلْعَالِقُ: شوینی بهرز ۵ هه‌وای نیوان
ناسمان و زه‌وی.

أَلْعَالِقُ مِنَ الرِّجَالِ: نەو پياموئە بېيئە
ھۆى نەگبەتى بۇ ھۆزەگەى.

الخالق من السيوف: شمشیری برنده و تیز.
الْعَالِقَةُ: بچرانندی صیله‌ی رحم

سته مکاری ۵ قسه ی خراب و فیتنه
جبه ۵ سالی قات و قری که هیج

نه هیلے ۵ مردن.

الحالوق: مردن.

الحالقة من الرجال ومن السيوف: بهمانا
(الحالقة، وي).

حَلَّاق: مردن ۵ ناوہ یو مردن.

الحلاق: دوور خستنه وی کوٺک و مووه لهسه.

الحَلَاةُ: نَهْوَ مَوَانِهِى كِه لِه دَوَاى تَاشِيَنِى
سَهَرِه دِيش دِه كِه نِه سَهَرِه زِه دِه.

اخلاق: بیشه‌ی سهرقاشی.

الْخَلْقُ: گهردن ۵ گهرو، (ك: احلاق و حلق و حُلُق) ۵ (حرف الحلق) ۵ نهو بستانه

که له گهرو د پښه دهر:

حرفی حلقہ شہش بود لہی نورس مہین!

هـاء و هـهزه خاء و عین و غین

خلق الأرض والآية والحياض: رڼپړه وی ټاو
دۆل و شیوو ټهنگه بهرانی.

الْحَلَقُ: حوشتی داخکراو به داخی
که وانه یی ۵ گواره.

الْحَلَقَةُ: هر شتی که وانه یی بی ۵
وهکوو نه لقه ی دمرگا ۵ نه لقه ی زږو

زیوو پلاتین که له په نجه ده کړی ۵
ده گوتړی: (حَلَقَةُ الْقُرْم): دانیشتنی

که وانه یی قه ومه که ۵ (تلقى العلم في
حَلَقَةِ فلان) له حله قه ی دمرس

وتنه وه ی فلان زانیاری و مرگرتووه.

حَلَقَةُ الْمَاشِيَةِ: نه و داخه که وانه یی یه
نازه لی بی نشان ده کړی.

حَلَقَةُ الْبَاب: نه و نه لقه که وانه یی یه که
به دمرگا ویه بۆ لیدان ۵ (ورفت حَلَقَةُ

الْحَوْض): حوزه که نزیکه پږی.

الْحَلَقَةُ: چه که به گشتی یان چه کی
زږیپوښ.

الْحَلَقُ: صیغه ی موبالعه یه ۵ یان نه و
که سه ی پی شه ی سهرتاشینه.

الْمَخْلَقُ مِنَ الْكُرْم: نه و ټوله میوانه که
به م لاو به ولای که پرده که دا

هه لده که پړی و پهل ده هاون، (ک:
محالِق ومحالِق).

الْمَخْلَقُ: موس ۵ گوږان ۵ بهرگی زبر.

الْمَخْلَقُ: شوینی سهرتاشینه بۆ نیحرام
شکاندن، له مینا.

الْمَخْلَقُ مِنَ الشَّيْء: مهرو بزنی لهرو لاواز.
حَلَقَ الْبُسْرُ: هیښوه خورما که زیاد له

دوبهش له س به شی که یی.

حَلَقَ الْمَيْرَانُ: سهری بږی و که روی
هه لږی.

الْخُلُقَامَةُ: هیښوه خورما که ټالو بۆلی
تی که وی زیاد له دوو بهش له س

به شی که یی.

الْخُلُقُومُ: کهرو، (ک: حَلَقَم وحلاقیم).

حلاقیم البلاد: دهووبه ری ولات.

حَلَقَ الْبُسْرُ: به مانا (حَلَقَم) دی.

الْخُلُقَانَةُ: به مانا (الْخُلُقَامَةُ) دی، (ک:
حَلَقَان) ه.

حَلَكَ حَلَكًا وَحَلَكَةً: زور رهش بوو (هر
حَلَك وحالِك).

اسْتَحَلَكَ: ره سایه که ی زور بوو وهکوو
شتی سوتاو.

احْلَوْلَكَ: به مانا (استحلک) دی.

الْحَلَكُ: شتی زور رهش.

الْحَلَكَةُ: زور رهش.

حَلَّ الشَّيْءُ حَلَالًا: شته که رهواو حه لال بوو.

حَلَّتِ الْمَرْأَةُ: ټافره ته که بۆ نه وه ده بی

ماره ی کړی ۵ قورن ان دمه رموی:

﴿فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى

تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ﴾.

حَلَّ الْمُخْرِمُ: حاجی نیحرامه که ی شکاند،

نه و که سه ی نیحرامی به سستی بۆی

رهوا ده بی نه وه ی له کاتی نیحرامه که دا

لیی یاساغ بوو ۵ قورن ان دمه رموی:

﴿وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا﴾ که

نیحرامتان شکاند بۆتان رهوا یه

راوی که ن.

حَلَّ الدِّينَ حَلًّا: قهرزه که وهختی
دانه وهی هاتو واجب بوو.
حَلَّ غَضَبَ اللَّهِ: رِقو قاری خودا نازل بوو.
حَلَّ الْعُقْدَةَ: گری کوپړکه کهی کرده وه ۵
دهگوتری: (حَلَّ الْمَشْکَلَةَ وَغَرَهَا).
حل الجاید: سه هوله کهی توانده وه، شته
رمقبووه کهی شل کرده وه، تواندپیوه.
حَلَّ الْکَلَامَ الْمُنْظُومَ: دهقه هونراوه کهی کرد
به په خشان.
حَلَّ الْمَكَانَ ربه: لهو شوینه دا مایه وه
نیشته جی بوو، دهگوتری: (حَلَّتِ
الْقَوْمَ وَحَلَّتْ بِهِمْ وَحَلَّتْ عَلَيْهِمْ).
حَلَّتِ الْبَيْتَ: لهو خانوه دا نیشته جی بوم.
أَحَلَّ: له نیحرام به ستن زگاری بوو
نیستا نه وشتانه ی له وه پیش لئی
حرام بووه بوی هیه بیانکا.
أَحَلَّ فُلَانٌ: له ناوچه ی حهرم دمرجوو ۵
خوی له پابه ندبوون به واده و
به لینه کانی رزگار کرد.
أَحَلَّ فُلَانًا الْمَكَانَ ربه: کابرای لهو شوینه
نیشته جی کرد.
أَحَلَّ الشَّيْءَ: شته کهی چه لال کرد ۵
هورنان دهقه رموی: ﴿وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ
وَحَرَّمَ الرِّبَا﴾.
حَالَهُ: له گه لیا دابه زی، پیکه وه
نیشته جی بوون.
حَلَّلَ الْعُقْدَةَ: گری کهی کرده وه.
حَلَّلَ الشَّيْءَ: شته کهی گپړاپه وه بۆ حائی
پیشووی ۵ بر دیه وه سهر
عونصوره کانی پیشوی ۵ دهگوتری:

(حَلَّلَ الدَّمَّ وَحَلَّلَ الْبَوْلَ).
حَلَّلَ نَفْسِي فُلَانٌ: دهر وونی فلانکه سی
شی کرده وه ۵ نه نپییه کانی ناو
دهر وونی کابرای ناشکرا کردن.
حَلَّلَ الْيَمِينَ: که فاره تی سوینده کهی دا.
حَلَّلَ الشَّيْءَ: شته کهی چه لال کرد.
احتل المكانَ ربه: تنیدا نیشته جی بوو.
احتلت دولةً بلاداً أخرى: دهوله تیک
ولاتیکی تری داگیر کرد.
أَحْلَتِ الْعُقْدَةَ: گری که کرایه وه.
تَحَلَّلَ مِنْ يَمِينِهِ وَفِيهَا: له گوناھی
سوینده کهی رزگاری بوو.
اسْتَحَلَّ الشَّيْءَ: شته کهی به چه لال دانا.
اسْتَحَلَّ فُلَانًا الشَّيْءَ: داوای له کابراکه
کرد نهو شته ی بۆ چه لال بکا.
الإحتلال: داگیردنی ولاتیکی یان
هه ندنکی له لایه ن ولاتیکی تره وه.
الإحليل: گوی وانیکي ئاده میزادی
نیرینه ۵ گوی مه مک شوینی لی
هاتنه دهر وهی شیر ۵ گوی گوان،
(ك: أحاليل).
التَّحْلِيلُ: (تَحْلِيلُ الْيَمِينِ) که فاره تی سویند
۵ هورنان دهقه رموی: ﴿قَدْ فَرَضَ اللَّهُ
لَكُمْ تَحْلِيلَ أَيْمَانِكُمْ﴾.
التحليل: (تحليل الجملة) شی کردنه وهی
پیکهاته ی رسته و دیار یکردنی رولی
هه ربه کی له وانه.
التَّحْلِيلُ النَّفْسَانِي: به شی که له زانستی
دهر ووناسی.

أَلْحَلَّالُ: شتى حەلال ۵ شتیک کە یاساغ
نەبى.

الْحَلَّالُ: ئامپىرىكە ئافرىت سوارى دەبى.
أَلْحَلَّالُ: شلەپكە لەقاجى ولاخدا پەيدا
دەبى رەگى قاجى شل دەبى.

الْحَلَّالُ: شتى رەواو حەلال ۵ شوپنىك كە
لەدەرەمەى حەرمە بى ۵ ئەو مەبەستەى
هەولەى بۇ دەدەى ۵ دەشگوترى: (لەلان
جىل بىلد كذا) فلانكەس نىشتەجىي
فلان شارە ۵ قورئان دەفەرموى: ﴿وَأَنْتَ
جِلْ يَهْدَا الْبَلَدُ﴾ ۵ (فلان جِلْ مَن احرامه)
فلان لەئىجرامدا نىيە.

أَلْحَلَّالُ: رۆنى كونجى كە پىشى دەگوترى
(شۆرج).

أَلْحَلَّالُ: كارەكەى ۵ ھەرشتىك
مەندالەنى داپكى ھەئىدەپى و بىتە
سەردونىا.

حَلَّالُ اليمىن: كەفارىتى سوتىند ۵ (دەم
حەلان) خوڭنى ناھەق.

أَلْحَلَّالُ: زەنبىلەپەكى گەورەپە
خواردەمەنى تى دەكرى ۵
مەنەجەئىكى مەدەنىيە خواردنى
تىدا ئامادە دەكرى.

أَلْحَلَّالُ: خانووى ھاوولەتلىان ۵ دىووخانى
خەلك ۵ كۆمەئىك خانووى
نىشتەجى بوون ۵ درەختىكە
ھەركاتى حوشتر گەلاگەى بخوا
بەئاسانى شىردەدا، (ك: جىل و أجلة).

أَلْحَلَّالُ: پۇشاكى تازە و باش و ئەستور، يان
تەنك ۵ ھەروا پۇشاكىكە ناواخنى

ھەبى ۵ دوپارچە پۇشاك كەپەك
جۆربىن يان سى پارچە پۇشاك ۵
وادەبى بەكراس و دەرىپ دەگوترى ۵
ھەروا ناوە بۇ ئافرىت ۵ بۆچەك، (ك:
خَلَّالٌ و جلال).

أَلْحَلَّالُ: پەكگرتووىى دوو قەبارە
دووماددە بەجۆرىك نامازە
بۆپەكەيان بەكى بىرى ئامازەكردن بۇ
ئەوى تىران بەكەوى.

مذهب الْحَلَّالُ: ئەو بىرو باوەرو
بۆچونەپە كە دەئەن: خودا
لەھەموو شتىكدا ھەپە.

الْحَلَّالِيَّة: پىرىكەن لە سۆفى و پىيان واپە
خودا لە ھەموو شتىكدا ھەپە.

أَلْحَلَّالُ: پىچەوانەى ياساغە ۵ دراوسى ۵
(حليل الرجل) ھاسەرى پىاو ۵ (حليل
المرأة) مېردى ژن.

المِخْلَل: (مەكان محال): شوپنىكە خەلكى
زۆر بۇ بچى.

أَلْمَحَلَّالُ: شوپنى كار ۵ ئەو شوپنەى تىيدا
دادەنىشى.

محل الاعراب: لەزانستى نەحوپەكاندا
ئەو ھالەتەپە وشەكە ئەگەر موعرەپ
بى ئەو جۆرە ئىعرابە وەردەگرى.

أَلْمَحَلَّالُ: ئەو شوپنەپە دەبىتە شوپنى
نىشتەمەنى.

محل الدين: كاتى دانەوۋى قەرز.

محل الهدي: رۆۋى قورىانى ۵ قورئان
دەفەرموى: ﴿وَلَا تَخْلَقُوا رُؤُوسَكُمْ
حَتَّى يَبْلُغَ الْهَذَى مَجْلَةً﴾.

حَلَمَ الْجِلْدُ: پېسته که ی کرمی تیکه ووت و دایر زاند.

حَلَمَ جِلْمًا: رقی نیشته ووه و هاته ووه سهرخو ۵ ئی بورده یی په پره وکرد ۵ عاقل بوو.

أَحْلَمَ: مندائی له سهرخو و ناقلی بوون.

حَلَمَ الرِّضَاعَ وَالْأَكْلَ: شیرو خوراک قه له وی کرد.

حَلَمَ الْقُرْبَةَ: کونده که ی پرکرد له ناو.

حَلَمَ فِلَانًا: فلانکه سی والیکرد له سهره خو بی.

حَلَمَ الْحَيْرَانَ: گهنه و نه سپی گانی له ناژه له کان کرده ووه.

أَحْتَلَمَ: به مانا (حَلَمَ) دئ ۵ هه روا به مانای نه ووش دئ منداله که بائخ بوو.

تَحَلَّمَ: بهروالته خو ی به له سهره خو نیشان دا.

تَحَلَّمَ: به زور له سهرخوی و بارقو لی به سهر خو ی دا هیئا ۵ به درو وتی خه ونم دیوه.

أَلْتَحَلَّمَ: (شاة تحلّمه): مه پیکه زوری گهنه پیون.

الْحَالِمُ: لؤرك یان هرؤ ۵ یان شیریز (شیر خه ست ببی و وه کوو په نیری لی بی و په نیریش نه بی).

أَلْعَلَمَ: کاریله و بهرخوله، نه و بیچوهی شیر ی دایکی بخوا.

أَلْحَلَمَ: گهنه و نه سپی بجوک یان گه ووه. أَلْحَلَمَ: نه و شتمیه ئاده میزاد له خه ودا ده بی بی.

أَلْمَحِلُّ: شتی گهم ۵ شوینیک خه لکی زور بؤ بچی ۵ ده گوتری: (مکان مُحِلِّل) شوینیکه خه لکی زور تی بچی.

أَلْمَحِلُّ: نه و پیاو ی ژنی سی به سی ته لاهندراوی ئی ماره بکری بؤ نه و ی ته لاهی بداته ووه ئه مجار میرده کونه که ی ماره ی بکاته ووه، به کوردی (ماره به جاش) ی پی ده گوتری ۵ پیغه مبه ر (د.خ) دمه فرمه وی: (لَعَنَ اللهُ الْمَحِلَّ وَالْمَحِلَّ لَهُ).

أَلْمَحَلَّة: شوینی نیشته چی بوونی نه ته ووه ۵ گه رکه و هؤ به.

أَلْمَحِلَّة: خانویک یان دو خانوو که به یه که ووه بن ۵ (تافه ماله یان دوو مان).

أَلْمَحِلَّاتُ: دبزه ۵ ناش ۵ دۆلجه ۵ کونده ۵ سوینه ۵ کیرد ۵ پاچ ۵ ناگر ۵ نه مانه هه موویان پیداویستی ناو مالن و گرنگن، هه رکه سی نه مانه ی هه بن دمه توانی بؤخوی سهر به خو دوور له ناوایی ژبان به سهر به ری.

حَلَمَ حَلْمًا وَحَلْمًا: خه وی بی نی ۵ منداله که بائخ بوو له ته مه منی مندالی تی پهری. حَلَمَ به رعه: خه وی پیوه بی نی (حَلَمَ الشَّيْءِ وَه) له خه ودا شته که ی بی نی یان خه وی به و شته ووه بی نی.

حَلَمَ الْجِلْدَ حَلْمًا: پرزو پال و کرمو لی له پېسته که دامالی.

حَلَمَ السَّعِيرُ حَلْمًا: حوشره که گهنه ی زور پیوه بوون.

حلة

حلمة

الطحيات العليا

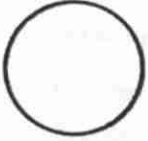
الطحيات السفلى

شكل حلزوني

حلزونية

حلقه

مطح

حن الطيب

مطحق

مخلع

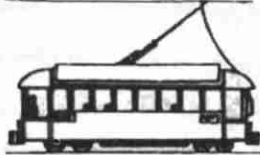
محف

محفقة

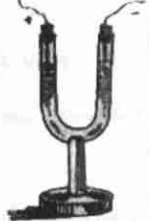
حقيبة

حافلة كهربائية

حك

التحليل الكهربائي

مخاج

حلقة الباب

الحاكي

محفن

محدد

حشيشة الملاك

حساس

حكمة

حشيشة لوقت الحن

حلمة

ست الحسن

حليوب

حلفاء

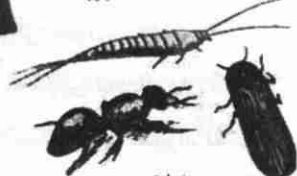
حشيشة اللينار

حنون

حظرون

حشرات

الْحَلْمُ: له سه رخوی و دان به خۆداگرتن ۵
 عه قل و ناوهز ۵ قورشان دهغه رموی:
 ﴿أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَخْلَامُهُمْ﴾.
 الْحَلَّةُ: گهنه ی گه وره یان بچوک ۵
 کرمیکه به پیسته وه دمنووس دهبخوا
 ۵ جا که پیسته که دباغ دهکری
 پیسته که کونکون و شهقار شهقار دمی
 ۵ هه روا ناوه بۆ گۆی مه مک که شیر ی
 لی دپته دهر ۵ گیا سه عدانه.
 حلا الشَّيْ حَلَاةٌ: شته که شیرین بوو.
 حَلَّتِ الْفَاكِهَةُ: میوه که پیگه یی و خوش بوو.
 حلا الشَّيْ له في عينه: شته که ی به له زمت
 بوو جوان بوو.
 حلا من فلان: فرسه تی له فلان که سه هینا.
 حَلَا الْمَرْأَةُ حَلًّا: خشلی دا به ئافره ته که.
 حلا فلاناً الشَّيْ وبالشَّيْ حَلًّا: شته که ی دا
 به فلان که سه.
 حَلِي الشَّيْ: شته که ی به شیرین دانا.
 أَخْلَى الشَّيْ: شته که ی شیرین کرد ۵
 به شیرینی که وته به ردهستی.
 أحلى المكان: شوپنه که ی به لاوه خوش
 بوو تییدا مایه وه.
 حالاه: به خوشی حسیب کردو خاتری
 گرت نه گینا وانه بوو.
 حَلَّى الطَّعَامَ: خواردنه که ی شیرین کرد ۵
 دهگوتری: (حَلَّى الشَّيْ في عينه):
 شته که ی له پیش جاو شیرین کرد.
 حَلَّى: به زۆره ملی وستی خوی
 به نه جیب و شیرین زمان بخاته

به رجاو.
 حَلَّى: شیرین زوبانی لی داو وانه بوو.
 حَلَّى الشَّيْ: شته که ی به شیرین
 لهقه له مدا.
 اخْلَوِي الشَّيْ: شیرین و جوان بوو.
 اخْلَوِي فلان الجارية: که نیزه که ی به ردل
 که وت و پیی جوان بوو.
 أَخْلَسِي: تیپیسک و زیبکه، که له دهمی
 مندال دین.
 حلاوة القفا: ناوه راستی پشته مل.
 أَخْلَوُا: حه لئا، (ك: حَلَاوِي).
 أَخْلَوِي: ههر خواردنه مییه که شه کر
 یان ههنگوینی تی که ل بکری ۵
 هه روا ناوه بۆ میوه ی شیرین.
 أَخْلَوَانُ: کری ده لال ۵ به رتیل.
 أَخْلَوَانِي: حه لئا فروش ۵ حه لئا
 دروست که ۵ حه لئا چی.
 أَخْلُوْا شتى زور شیرین.
 أَخْلِيْ: شتى باش و زور شیرین.
 أَخْلَعِي: شوپنیکه حه لئا ی تییدا دروست
 دهکری یان لیی ده خوری.
 حَلَّى الْمَرْأَةَ حَلًّا: خشلی بۆ ئافره ته که کرد.
 حَلَّى الْمَرْأَةَ وَالسَّيْفَ وَغِيْرَهُمَا: به خشل
 رازاندییه وه.
 حَلَيْتَ الْجَارِيَةَ حَلِيًّا: که نیزه که ی بوو
 به خاوهن خشل ۵ یان که نیزه که ی خشلی
 بۆشی ۵ یان سوودی له خشل بینی.
 حَلَيْتَ الشَّجَرَةَ: دره خته که گه لای کرد،
 میوه ی ومبه ر هینا.

حَلَى الْجَارِيَةُ: خَشَلَى بُو كَه نيزه كه كه هينا
بُو نهوه بيبوشى ۵ خَشَلَى كرده بهرى
۵ قورشان دمه رموى: ﴿وَيَحْلُونَ فِيهَا
مِنْ أَسَارٍ مِنْ ذَهَبٍ﴾.

حَلَى السَّيْفَ: شمشيركهى خشل دار كرد.
حَلَى فُلَانًا: ومصطفى فلانكهسى له دلى
كه سانى ديكه دا شيرين كرد.
حَلَى الشَّيْءَ فِي عَيْنِ فُلَانٍ: شته كهى له پيش
چاوى فلانكهس جوان كرد.

تَحَلَّى: بُو موطاومعهى (حلاه) دى.
تَحَلَّتِ الْجَارِيَةُ: كه نيزه كه كه خوى به خشل
رازانده وه.

تَحَلَّى بِالْفَضِيلَةِ: بوو به خاومنى رهوشتى
جوان.
أَتَحَلَّى: تيميسك و زيبكه، كه له ده مى
مندال دين.

الْحَلَاةُ (حلاه السيف): رازاننده وهى شمشير.
أَتَحَلَّى: نه وشتانهى ده كرين به خشل و
خوى پى دهرانيندرتته وه، وهكوو
مت و ميروو بهردى به نرخ و پارچه
زيرو زيرو ۵ قورشان دمه رموى:
﴿وَأَلْحَدَ قَوْمٌ مُوسَى مِنْ بَغْدِهِ مِنْ
حُلِيِّهِمْ عَجَلًا جَسَدًا لَهُ خَوَارٍ﴾.

الْحَلِيَّةُ: بُو شمشير جوانيه كهى بُو پياو
رهوشت و روخسارى.
حَمَّاءُ الْبَرِّ حَمْنًا: قورى بنكى بيره كهى
دمه هينا.

حَمَّى الْمَاءَ حَمًّا: ناوه كه قورى زورى تيدا بوو
ناوه كه ليل بوو بونى ناوه كه گؤرا.

حَمَّى فُلَانٌ عَلَى فُلَانٍ: فلانكهس رقى له
فلان هه لسا.

أَحْمَأُ الْبَرَّ: بيره كهى قوپاو كرد، قورى
كرده بيره كه وه.
أَلْحَمَّا: قورپو ليته.

أَلْحَمَّا: قورپه رهش و گوراوو بؤگهن ۵
قورشان دمه رموى: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا
الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَلٍ
مُسْتَوْنٍ﴾.

أَلْحَمَّى: پياوى چاو بيس.
حَمِيَّةُ اللَّهِ عَلَيْهِ حَمًّا: خودا به سه ريا
رشت و زالى كرد.

حَمَّتِ الْجُوزُ وَغَيْرَهُ حَمًّا: گويزه كه پوچمن
بوو تامى گؤرا.

حَمَّتِ الثَّمَرُ: خورماكه زور شيرين بوو.
حَمَّتِ الْيَوْمَ حَمَّةً: كه رماكهى تاوى سهندو
رؤژىكى كه رم بوو.

حَمَّتِ الشَّيْءُ: شته كهى كه پيشته كؤتايبى و
باش به ره هم هات.

تَحَمَّتْ لَوْنُهُ: رمنكه كهى پالفته بوو.
الْحَمِيَّةُ: زنده پوؤ و توندو تيز له هه موو
شتيكا.

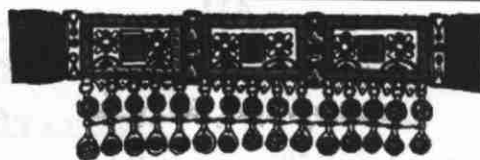
الْحَمِيَّةُ: هيزه؛ رؤنى يان ههنگوين يان
زهيتى تيده كرى.

حَمَّحَمَ الْفَرَسُ وَالْبَرْدُونَ: دهنكيكى ليوه
هات له خوار حيلاننده وه بوو.

تَحَمَّحَمَ: به مانا (حَمَّحَمَ) دى.
تَحَمَّحَمَ الشَّيْءُ: شته كه رهش داگيرسا ۵
رهش بوو.

حلية من فضة

نواج منقوش بالفضة

حلقه أذن

عقد

حلية للرأس

سوار من فضة

عقد ذهبي مرصع بالحجارة الكريمة

سام

عقد

حلقه أذن

عقد

حلية

حلية

ابزيم

عقد

عقد

خاتم

خاتم

سوار من فضة

سوار

حلقه أذن

الْمَحَامُ: گیاه کی بونخوشه.

الْمَحَامُ: بویه کی ره شه.

الْحَمِيمُ: شتی رهش له هه موو شتیک ه
روه کیکی سالانه یه تام خوش و
بونخوشه.

حَمْدُ: سوپاسی کرد.

حَمْدُ فَلَانًا: پاداشی فلانکه سی دایه وه و
نه رکی خوی به جی هیئا.

حَمْدُ الشَّيْءِ: له شته که رازی بوو به دلی
بوو ه له کرده وی فلان رازی بوو
رپره وی به په سه ند زانی.

حَمْدُ فَلَانًا: چهند جاریک و په پیتا په پیتا
سوپاسی فلانکه سی کرد.

تَحَمُّدُ: به زور ملی و به ته کلیف سوپاسی
کرد.

تَحَمُّدُ عَلٰی فَلَانٍ بِكَذَا: منه تی به سه ر
فلاندا کردو پیاوه تی خوی به سه ردا
باسکرد ه وای نیشاندا که خوی
جینگای سوپاسه و پتوپسته
سوپاسگوزاری بن.

تَحَامَلُوا: قه ومه که ی هه ره که یان
سوپاسگوزاری په کتر بوون.

اسْتَحَمَدُ اِلَى النَّاسِ: داوای له خه لکه که
کرد سوپاسی بکه ن.

حَمَادٍ: سوپاسگوزاری بۆ نه و.

حُمَادِي: ده گوتری: (حَمَادُكْ اَنْ تَفْعَلَ كَذَا)
کۆتایی نه وه ی له تۆ چاوه پروان
ده کړئ نه وه یه نه و کاره بکه ی.

الْحَمْدُ: باسکردن و وصف کردن به چاکه و
له سه ر چاکه.

الْحَمْدُ: وصفیکه ده یندری بۆ زنده
موباله غه.

الْمَحْمَدُ: نه و کردار و گوشتاره یه که
ده بنه هوی سوپاسگوزاری.

حَمْدَلٌ: نه له مه مدو لیای گوت.

حَمَرُ الشَّيْءِ حَمْرًا: شته که ی سپی کرد
تویکله که ی لی کرده وه.

حَمَرُ الرَّاسِ وَالشَّعْرِ وَالصَّرْفِ: سه ری تاشی
ه مووه که ی برپیه وه ه خورپیه که ی
برینگ کرد.

حَمَرُ الْفَرَسِ وَنَحْوِهِ: به هوی جۆخواردنی
زۆره وه نه سپه که توشی نینه لا بوو
بۆنی ده می گۆرا (جۆگرتی).

حَمَرَتِ الدَّابَّةُ: نازه له که به هوی قه له وی
زۆر گینز بووه ه وه کوو گویندریزی
لیهاته وه.

حَمَرُ فَلَانٍ: فلانکه سی رقی هه لساو سوور
بۆوه.

أَحْمَرُ الرَّجُلِ: پیاوه که مندالی سووره
پیتستی بوو.

أَحْمَرُ الدَّابَّةِ: نه ومنده ی جۆ دهرخواردی
نازه له که دا ده می بۆ گه نی کرد.

حَمْرٌ: به زمانی حیمیه ری ناخاوت ه
سواری نه سپی هه جین بوو.

حَمْرٌ فَلَانًا: به فلانکه سی گوت نه ی
گویندریز.

حَمْرُ الشَّيْءِ: شته که ی سوور کرد به رهنگی
سوور.

حَمْرُ اللَّحْمِ: گوشته که ی به رۆن
سوور کرده وه تا سوور هه لکه را.

إِحْمَارُ الشَّيْءِ: شته که ورده و رده سور بوو.
إِحْمَرُ: سوربوو.

احمر الباس: توندو تیژی و ناخوشی
پهری سهند.

الأحمر من الأشياء: نهو په رنگی سور بی
۵ زېر ۵ زعفران.

الموت الأحمر: مردنیک به کوشتن بی ۵
پان مردنیکسی وانه خو شه که زور
به گیانه لاوه بی.

الأحمران: زهړو زعفران ۵ گوشت و
عهرق ۵ نان و گوشت.

الأخضر: چوکراوهی (الأحمر) ۵ رمله
بایه کی نه گبه ته که شتی له ناو
دهریادا و مرده گپړی.

الْحَمَامِرُ: خاومن گوپدریز ۵ جوړیکه له
ماسی.

الحامِرَةُ: خاومنی گوپدریز.

الحمار: گوپدریز ۵ داریکه له پیشی
که ژاوه، سواربوو که دهستی پی
ده گری ۵ پان نهو بنکه دارمیه
ناسنی له سر مشو مال ده گری ۵
له زانیاری و مرز شدا به و داره
ده گوتری ۵ دوو کهس هلی ده گرن و
بازی به سر دا ده دری.

حمار الزرد: جوړه که ره کیویه کی رنگ
خه تخه ته.

حمار قبان: پېر په که به چوکه
به زهوییه و ده نووسی و کوو
قالونچه وایه و لهو به چوکه که
دهستی ده که به خوتیک ده او پته ووه.

الْحِمَارُ: ماکر ۵ به ردی گه ووه که
ده خړپته قه راخی هوز بو نه ووهی
ناو که نه روا ۵ پان نهو به رده په
ده گریته کوخته ی راو کهر ۵ داریکه له
پیشی که ژاوه ده دری بو نه ووهی
سوار که دهستی پی بگری ۵ له قاجیشدا
نیوان قاپه رقه و په نجه په.

الحَمَارَةُ: (حَمَارَةُ الْقَيْظِ) وَحَمَارَةُ: توندی
که رما، (ك: حَمَارُ).

الحَمَرُ: خورمای هیندی ۵ جوړیکه له
چوله که ۵ گور.

الْحَمَرُ: گده تیکچوون و نینتلا کردنیکه
توشی نازهل و ولاخ ده بی، به هو ی
زور خوار دنی جووه.

الحمرأ: له بز نه ووه په رنگ بی ۵
له زنیش نه ووهی پیستی سپی بی ۵
ره گزی ناعهره ب که به زوری
رنگیان سورو سپیه.

ابن الحمرأ: نهو که سه په دایکی عهره ب
نه بی ۵ چه کی گهرمای نیومر ۵
سالی گرانی و قاتو قری.

حمرأ الشدقین: نهو نافرته ی له بهر
پیری و کونه سالی ددانه کانی
که و تین و پوکه کانی دبارین.

حمرأ النعم: نازه له باشه کان ۵ حوشره
ره سه نه کان.

حمرأ العجان: وشه په که عهره ب بو
زه مکر دنی ناهه زیان ده یلین.

الحمرأ: رنگی سور ۵ نه خو شی سوریزه ۵
نه خو شییه کی پیسته و ده نیته ووه ۵

شوینی سوریزه کان سور ده بېته وه ۵
تايه کی زور به هیواشی له گه لدايه ۵
ورده ی خشتی سوور.

الْحَمْرُ: له هه موو شتیک توخ و
به هیزه که به تی ۵ ده گوتری: (رجل
جَمْرَ: پیاوکی شه پانی و به دخوو
۵ عَيْثُ جَمْرَ) بارانیکی به لیزمه و
توند تیزه زهوی دادې دادې کرد.

الْعَمَارُ: خاومنی گویندريز ۵ پان نه و
که سه ی گویندريزه کان به خيو ده کاو
سه رو کاریان ده کا.
الْعَمَارَةُ: نه و نه سپه ی هه نگاوی وه کوو
هه نگاوی گویندريز ده هاوی.

الْحَمْرُ: جوړیکه له چوله که، پان قومی.
الْحَمِيرَاءُ: سورکه له ۵ بچو ککراوی
(الحمراء) ۵ وه صفیکيشه بؤ دایکی
موسولمانان خاتوو عائیشه پیغه مبه ر
(رخ) فهرموویه تی (خلوا نصف
دينکم من هذه الحمراء) ۵ هه روا ناوه
بؤ سوریزه.

الْحَمْرُ: نه و شته یه توکلې ئې
ده کړیته وه پان دموئی پان ده تاشری
به کړدو جه قو ۵ به پیاوی له نیم و
خوینریش ده گوتری ۵ به
نه سپیکیش ده گوتری که رویشتنی
له رویشتنی گویندريز بچی، (ك:
حَمَامٍ وَمَحَامِر).

الْمُعْمَرَةُ: تاقمیکن له خوړه مییه کان که
نالاو دوروشمیان سوور بووه، دژی
نالاو دروشمی رمش پان سپی بوون.

الْيَمْرُ: به مانا (الأحمر) دئ ۵ نازه لیکي
شیر دمری کاوینز کاره له پیری
حه پوانه کیویه ۵ که ره کیوی.

الْعَمَّاسُ: شیر ۵ به هیزو توانا ۵ نازاو
چاو نه ترس.

حَمَزُ الشَّرْبِ حَمَزًا: شه رابه که زور تیزو
که سکون بوو.

حَمَزُ اللَّبْنِ وَالرَّمانِ وَنَحْرهما: ماسته که پان
هه ناره که ترش بوون.

حَمَزُ اَلْمُ: خه مو خه فته که ی زور توند بوون.
حَمَزُ الفَزَادُ: دل و دموونی قاپیم و پته و
بوو.

حَمَزُ الشَّيْ: شته که ی و مرگرت و له خوی
گرت شار دپییه وه.

حَمَزُ الثَّمَلِ: تیره که ی تیز کرد.

حَمَزُ الشَّرَابِ اللِّسانِ: شه رابه که زمانی
گه ست، که سکون بوو.

حَمَزُ الْكَلِمَةِ لِفَزَادَه: قسه که کاری له دل و
دمروونی کرد.

حَمَزُ الدَّوَاءِ الْجَرَحِ: دهرمانه که برینه که ی
هیواش کرده وه هاوساوییه که ی
نه هیشت.

حَمَزُ الرَّجُلِ حَمَازَةً: پیاوه که خوراکو و ره
به رزبوو ۵ ده گوتری: (حَمَزُ فَزَادَه):

الْعَمَزَةُ: شیر له پوانگی نازیه تی و
جه ربه زه پییه وه.

الْعَمْرُزُ: به و که سه ده گوتری زور
به خه مه وه بی بؤ نه و کارو باره ی

لئی به رپر سیاره.
الْعَمِزُ: نه و که سه ی زور زهره و لیهاتوو بی.

حاملة الطائرات

خنجور

حمالة البترولون

حمراء

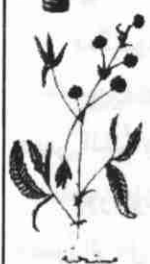
حائط

حنفية

حنطة

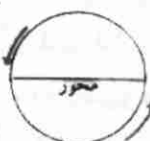
مستحبة

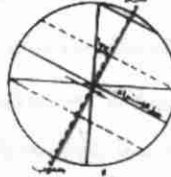
حنظل

خوص الأذن

محور

محور الأرض

خمس

بيض الحمام

ساق الحمام

خمس

خوصية

خمس

خودان

خوصل

خندقوق

رعي الحمام

حنطة سوداء

خود

حمام

حمامة

حمام الزرد

حنكلبس

مخارة

يحمور

حمام

خوت

حمام وحشي

أَلْمُخْمَرُ: بهوكهسه دهگوترئ دهست و
پهنجهی بههیزوبه توانابن، (ك: محامیزه).
حَمَسَ اللَّحْمَ وَلَحَرَهُ حَمْسًا: گوشتهكهی
سوركردهوه.

حَمَسَ فَلَانًا: فلانكهسی تهرهكرد.

حَمَسَ حَمْسًا: رهق بوو پتهو بوو ۵
دهگوترئ: (حَمَسَتِ الْأَرْضُ):
زوبیهكه رهق بوو توندو پتهو بوو.
حَمَسَ الشَّرَّ وَالرَّغِي: شهرو گیرهو مژهكان
زور توند بوو.

حَمَسَ الرَّجُلُ فِي الدِّينِ: پیاوهكه زیدمپزیی
کرد له بواری ناپیندا.

حَمَسَ بِالشَّيْءِ: خوی بهشتهكهوه گرتو
وهگری بوو ۵ (هر احمس وهي حمساء).
حَمَسَ حَمَاسَةً: نازابوو ۵ دهگوترئ: (هر
حمیس)، (ك: حُمَسَاء).

أَحْمَسُهُ: رقی ههلسان.

حَمَسَ الْحِمَاصَ: نۆكهكهی سوركردهوه.
حَمَسَ الدَّرَاءَ: دهرمانهكهی خسته سهر
ناگر بۆ ماوهیهکی كهه.

حَمَسَ فَلَانًا: رقی فلانكهسی ههلساند.

أَحْمَسَ السِّدِّكَانَ أَوْ الْقُرْنَانَ: دوو
كهلهشیرهكه پان دوو هاوشانهكه
هیرشیان بۆ یهكتر هیناو پیک
ههلهپزان، شهپیان کرد.

حَمَسَ الْقُرْمَ: قهومهكه لیک تورپه بون و
قسهی ناخوش و جوینیان بهیهكتر
گووت و بوو بهشهپیان.

تَحَمَسَ: بۆ موطاومعهی (حَمَسَةُ) هاتوووه
۵ لیکتر دپ دۆم بوون ۵ بهرابهر

یهك سهررهق بوون.

تَحَمَسَ الْأَمْرَ وَغِيْرَهُ: کارهكه فورس بوو
نالؤزاو ههلكردنی زهحمهت بوو.

تَحَمَسَ فَلَانٌ: فلانكهس پهناي بر دو
داوای کۆمهکی کرد.

تَحَمَسَ فَلَانٌ لِلْأَمْرِ: فلانكهس بۆکارهكه
اماده باشی و سوربوونی خۆی ههیه
بۆ نهجامدانی و حهزی لئییه و
كهسانی دیکهش بانگهوازی دهكا بۆ
نهجامدانی.

الْحَمَاسُ وَالْحَمَاسَةُ: نازابهتی و سوربوون
لهسهر شت ۵ داگوکی گردن ۵

بههرنگاربوونهوه.

الْحُمَسَةُ: حهرامبوون.

الْحَمَسَةُ: گیانداریکی ناو دهریامیه له
پپری سولهحفاتهكانه.

الْحَمِيسُ: تهن دور (ك: احماس).

الْحَمِيسَةُ: میینهی (الْحَمِيسِ) ۵ تاوه:
كهشتی تیدا سوور دهكریتهوه ۵ گوشتی
تازهو پیگهپشتوو.

حَمَسَ النَّاسَ حَمْسًا: خهلكهكهی كۆكردهوه.

حَمَسَ فَلَانًا حَمْسًا وَحَمْسَةً: رقی ههلساندو
تورپهی کرد.

حَمَسَ الْقُرْمَ: بهرق و تورپهیهوه
خهلكهكهی پپش خۆی دان.

حَمَسَ الرَّجُلُ حَمْسًا: پیاوهكه قاجی باریك
بوون ۵ دهگوترئ: (حَمِشَ عَظْمَ سَاقِ
وَحَمِشَ الْوَتَرِ).

حَمِشَتِ الْأَلْتَةُ: بهوكهكه گوشتن نییه ۵ پان
تمنكو جوانه.

حَمَشَ فُلَانٌ حَمَشًا: فلانكەس رقی هەلسا
توڤە بوو.

حَمَشَ الشَّرُّ: شەرەكە پەرەى ساندو گەرم بوو.
حَمَشْتُ قِرَامَ الدَّابَّةِ: قاجى حەيوانەكە
بارىك بوو ە ھەروا دەگوترئ:
(حَمَشْتُ سَاقَهُ وَحَمَشْتُ الرُّتْرَ).

أَحْمَشَ النَّارُ: ناگرەكەى ھەنگیر ساندو
دارى پێوەنان و خۆشى كرد.
أَحْمَشَ الشَّعْمَ وَغَيْرَهُ: بەناگر بەزەكەى
تواندەو ە خەرىك بوو بسوتن.

أَحْمَشَ فُلَانًا: بەمانا (حَمَشَةُ) دئ.
أَحْمَشَ الشَّرُّ: شەرەكەى ھەنگیر ساندو.
أَحْمَشَ الْقَرَمَ: قەومەكەى ھەلنا بو
شەر كردن.

حَمَشَ الشَّعْمَ وَالنَّارَ: بەمانا (أَحْمَشَ) دئ.
حَمَشَ فُلَانًا: بەمانا (حَمَشَةُ) دئ.
حَمَشَ النَّاسَ وَغَيْرَهُم: بەمانا (أَحْمَشْتُهُمْ)
دئ.

تَحَمَشَ: بۆ موطاو ەكەى (حَمَشَةُ) دئ.
تَحَمَشَ فُلَانٌ: فلانكەس رقی هەلسا.
تَحَمَشَ بَنُو فُلَانٍ لِفُلَانٍ: ھۆزى فلان لەسەر
فلانكەسیان كردەو ە.

اشْتَحَمَشَ: رقی هەلسا ە دەشگوترئ
(اشْتَحَمَشَ عَلَيْهِ غَضَبًا)

حَمَصَ الزَّرْمَ حَمَصًا وَحَمَصًا: ھاوساویەكە
فەش بۆو ە.

حَمَصَ الْجَرْحُ: برینەكە ھاوساویەكەى
نیشتەو ە.

حَمَصَتِ الْأَرْجُوحَةُ: جۆلانەكە لەھاتوچۆ

و ەستایەو ە.

حَمَصَ الْغَلَامُ: مندالەكە بۆ خۆى چوو ە
سەر جۆلانەكە و ئى نیشت بەبئ
ئەو ەى كەسێك پارمەتى بدا.
حَمَصَ الْعِرْقَ عَنِ الْجَسَمِ: ئسارەق
بەجەستەپەو ە نەما.

حَمَصَ الدَّرَاءُ الْجَرْحُ: دەرمانەكە برینەكەى
سارپۆژكرد.

حَمَصَ الْقَذَاةَ: پۆشكەكەى لەچاو دەرھێنا
بەھێدى.

حَمَصَ: لەكاتى نیوەرۆدا ئاسكى نیچیر كرد.

حَمَصَ الْحَبَّ: دانەوێڵەكەى سور كردەو ە.

إِلْحَمَصَ الزَّرْمَ: ھاوساویەكەى نیشتەو ە.

إِلْحَمَصَ الْجَرْحُ: برینەكە ھاوساوى نەما.

إِلْحَمَصَ الْإِنْسَانَ أَوْ الْخَيْرَانَ: ئادەمیزادەكە یان

حەيوانەكە كزیوو گۆشتى پێوەنەما.

إِلْحَمَصَتِ الْجَرَادَةُ: كۆللە گەلای درەختى

سەلى خواردو سوور ھەنگەرا.

تَحَمَصَ اللَّحْمُ: گۆشتەكە وشك بۆو ە ناوى

پێو ە نەما چرچ بوو.

أَلْحَمَصَ وَالْحَمَصُ: نۆك.

الْحَمَصَانُ: نۆك فرۆش.

أَلْحَمَصَةُ: نامپىرى شت سوركردنەو ە.

حَمَصَتِ الْمَاشِيَةُ: ئازەلەكە شتى مزرو

ترشى خوارد.

حَمَصَ عَنْهُ: حەزى لە خواردنى نەبوو ە

(حَمِضَ بِهِ) حەزى لەخواردنى بوو.

حَمَضَ اللَّبَنُ وَالْفَاكُهُ حَمَاضَةً: شىرەكە یان

مێو ەكە ترش بوو.

أَحْمَضُ الْمَكَانُ: ئەو شوپنە شتى ترش
(لەوهرى) مزرى ترشى لیبوو.

أَحْمَضُ الْقَوْمِ: ھۆزەكە لەناو خۆياندا
قەسەى خۆش و پىكەنن نامىزىان
بۆيەكتر كرىدو درىژەيان پى دا.

أَحْمَضُ الْمَاشِيَةِ: خۆراكى ترشى
دەرخواردى ئازەلەكان دا.

أَحْمَضُ الشَّيْءِ: شتەكەى ترش كرىد.
حَمَضٌ فَلَانٌ فِي الشَّيْءِ: فلانكەس
لەشتەكەى كەم كرىدەو.

حَمَضُ الشَّيْءِ: واتە: (أَحْمَضَةٌ).

حَمَضُ الصَّرَّةِ: وینەكەى خستە ناو
حەوزى ترشەلۆكەو، بۆ ئەو
وینەكە بەرونى دەرگەو.

تَحْمُضُ الرَّاعِي: شوانەكە ئازەلەكانى لە
لەوهرگای شیرینەو گواستەو بۆ
لەوهرگای ترش.

تَحْمُضُ فَلَانٍ: فلانكەس لە حالیکەو
چووە حالیکى ترەو.

اسْتَحْمَضَ اللَّبَنُ: شیرەكە درەنگ مەبى.

الْحَامِضُ: ھەر خواردنیک تیزو ترش بى
زمان بگەزى، وەكوو سرکەو ماستى
ترش.

الْحَمَاضُ: حالەتیکە لە جەستەدا ماددە
ترشەكان زیاددەكەن و قەلەویات كەم
دەبنەو.

الْحَمْضُ: ھەر روەك و گىاو گزىك ترش یا
سوڤرېن قەدى ھەبى و زۆر رەگى
دانەكوتابى ە ئەم جۆرە خۆراکە بۆ
ئازەل وەكوو مېو وایە بۆ

نَادَهُ مِيزَادَ، (ك: حُمُوضٌ) ە
دەگوترى: (لۆا دحمض و نفس حمضة).

الْحَمْضِيُّ: ئەوەى پال ترشى دەدرى ە
دەگوترى: (أَرْضُ حَمْضِيَّةٍ)، (معدة
حمضية).

الْحَمَاضُ: گىاو گزى ترش تام.

الْحَمِيزُ: شوپنیک كە زۆر لەوهرى
ترش تامى تىداپى بۆ ئازەل ە (ھەر
حميض) كۆپەكەى (حُمُضٌ)، (ھى
حمضة) كۆپەكەى (حمالض).

الْحَمْضُ وَالْحَمِيزُ: لەوهرگایەك زۆرى
لەوهرى ترش تىداپى

حَقَطَ الْكَرْمُ: درەختیکى لەنزىك مېوەكە
رواند بۆ ئەوەى سېبەر لەمېوەكە بکا.

الْحَمَاطُ: درەختیکە دەشوبەیتە درەختى

ھەنجىر مارحەز دەکا تىیدا ژيان

بەسەر بەرى ە دەرەختى ھەنجىرە

کۆپلە ە (شیطان الحماط) جۆریکە

لەمار حەزى لەوهمە لە سېبەرى ئەو

درەختەدا بگوزەرنى.

الْحَمَاطَةُ: تاکى (أَلْحَمَاطُ) ە

چوزانەوهمەكە لە قوڤگداپە.

حَقِيقُ فَلَانٍ حَمَقًا: ریشى تەنك بوو ە

عەقلى سوک بوو، (ھەر أحق وھى

حقاء) (ك: حُمَقٌ).

حَمَقٌ حَمَقًا وَحَمَاقَةً: عەقلى كەم بوو ە

کردارى ئەحمەقى ئەنجام دان.

حَمَقَ السُّوقُ: بازار وەستاو کپرىن و

فرۆشتن کەم بوو.

أَحْمَقُ: منداالیکي نه حمه قی بوو.

أَحْمَقُ بِهِ: به نه حمه قی ناوی برد، رهوشتی نه حمه قی پالدا.

أَحْمَقُ فَلَانًا: به نه حمه قی فلانکه سی هاته بهرچاو.

حَامِقًا: له نه حمه قی دا هاو به شی کرد.

حَمَقًا: نیس به تی دا بو نه حمه قی و به نه حمه قی له قه له مدا و ده کوو نه حمه قی مامه له ی له گه ل کرد.

إِنْحَمَقَ: به مانا (حَمَقَ) دئ و به بی ئی ود بوونه وه ملی نا.

إِنْحَمَقَ الثَّوْبُ: کراسه که ی رزی.

تَحَامَقَ: لاف ی نه حمه قی لیذا.

تَحَمَقَ: به زوره ملی رهوشتی نه حمه قی به سر خوی دا هیذا.

اسْتَحَمَقَ: به مانا (حَمَقَ) دئ.

اسْتَحَمَقَ فَلَانًا: نه حمه قی فیری فلان کرد، رهوشتی ناپیاوانه ی له لا شیرین کرد.

الْأَحْمَقَةُ: نه و رهوشتانه ی له یه کیك دیاری ددهن و به رهوشتی

نه حمه قانه پیناسه ده کرین.

الْأَحْمَقُ: نه و که سه یه زور رهوشتی نه حمه قی ئی روبدهن.

الْحَمَاقُ وَالْحَمَاقُ: ناو له که له ناده میزاد دئ و به جه سته دا بلا و دمبیته وه.

الْحَمَاقُ: میننه ی (الْأَحْمَقُ) ه و (وَالْبَقْلَةُ الْحَمَقَاءُ): پیکوئ.

الْحَمَقَةُ: نه و که سه یه له نه حمه قی دا که هیشتیته نه و په ری.

الْمَحْمَقُ: نه و نافرته یه هر مندالی نه حمه قی بین، (ك: مَحَامِقُ) ه.

الْمُحَقَاتُ اللَّيَالِي: نه و شه وانه یه هه میسه مانگیان تیدا هه ئی.

حَمَكَ الدَّلِيلَ حَمَكًا: به جوانی ریپوارانی شارمزایی کردن.

أَلْحَمَكَ: نه و شارمزایانه که له سارادا ره نومایی خه لکی نه شارمزا ده گهن و

هه روا ناوه بو شتی بچکوله له هر ره گزیک بی و بنه مای شت و سروشتی.

حَمَلَتِ الْمَرْأَةُ: نافرته که زاروکی له سکی که وت.

حَمَلَتِ الْمَرْأَةُ حَنِينَهَا بِهِ: نافرته که حامیله بوو و ده گوتری: (هی حامل و حاملة).

حَمَلَتِ الشَّجَرَةُ: دره خته که میوه ی گرت، میوه ی دمر کرد.

حَمَلَ عَلَيْهِ فِي الْحَرْبِ: هیرش ی بو برد.

حَمَلَ الْحِمْلَ عَلَى ظَهْرِ الدَّابَّةِ: باره که ی خسته سه رپشتی و لاخه که.

حَمَلَ الشَّيْءَ عَلَى الشَّيْءِ: شته که ی په یوه ست کرد به و شته وه.

حَمَلَ فَلَانًا عَلَى الْأَمْرِ: فلانکه سی هه لئا بو کردن ی نه و کاره.

حَمَلَ عَلَيْهِ الْحِقْدَ: رق و کینه ی بو له دل دا خوارده وه.

حَمَلَ الْغَضَبَ: رقه که ی دمر خست.

حَمَلَ عَلَيْهِ ذَنْبَهُ: تاوانه که ی خسته سر.

حَمَلَ فَلَانًا: ولاغیکی سواری دا به فلان بو نه وه ی سواری بی.

تَحَامَلُ الْمَرْأَةَ وَالنَّاقَةَ: ئافرەتەكە بى
ئەوەى مېردى ھەبى مەمكەكانى
شېرىان تىھات ۵ خوشترەكە بى ئەوە
كەن بگرى شىرى ئى بەيدا بوو ۵
زۆرى سكو زا كردن.

تَحَامَلُ الْقَوْمَ: ھۆزەكە رەويان كرد.
تَحَامَلُ فُلَانٌ: فلانكەس خۇپراگرو ورە
بەرزو نازا بوو.
تَحَامَلُ الْحَمَالَةَ: كۆلەكەى لەكۆلى دا.
تَحَامَلُ الْأَمْرَ: كارەكەى لەنەستۆگرت
بەنارەحەتى چووہ زېرى.

تَحَامَلُ الْأَمْرَ أَنْ يَكُونَ هَكَذَا: پیدەچى
كارەكە ئاوابى.
تَحَامَلُ مَا كَانَ مِنْهُ: چاۋ پۆشى لىكردو
لىى خوش بوو.
تَحَامَلُ فُلَانٌ الصَّنِيعَةَ: فلانكەس
سوپاسگوزارى كردهوہ كەى بوو.
تَحَامَلُ الْغَضَبُ فُلَانًا: رق ھەئسان
فلانكەسى والىكرد ئاگای لە خۇ
نەمىنىۋ نەزانى چى بكا.

تَحَامَلُ فُلَانٌ عَلَى فُلَانٍ: ستەمى لە فلانكەس
كرد ۵ شتىكى وای داوا لىكرد لە
تاقەتيا نەبى ئەنجامى بىدا ۵
دەگوترى: (تَحَامَلْتُ عَلَى نَفْسِي):
ئەركى قورسم خستە سەر نەفسم.
تَحَامَلُ الشَّيْءَ وَفِيهِ رِبَهٌ: داواى لىكرد ئەو
كارە بكا وپراى ناخوشى و قورسى
كارەكە.

تَحَامَلُ الزَّمَانَ عَنْ فُلَانٍ: رۇزگار روى
لەفلان وەرگىپرا.

تَحَامَلُ الطَّائِرَاتِ: كەشتى گەورەى
زەبەللاح كە لە دەريادا فرۆكەى
لەسەر دەنيشيتەوہ ھەروا زىپۆش
تۆپ و چەكى تىرش ھەلدەگرى ۵
لەناو دەريادا دەبىتە فرۆكەخانەو
سەباز خانە، (ك: حَوَامِل).

تَحَامَلُ الْمَيْتَةَ: مېينەى (الْحَامِل) ۵ زەنبىلەو
بەچنەو قەرتالە كە تىرى تىدا
ھەلدەگرى ۵ مەكوكى جۆلا
حاملۃ الطائرات: كەشتى گەورەى
زەبەللاح كە لە دەريادا فرۆكەى
لەسەر دەنيشيتەوہ ھەروا زىپۆش
تۆپ و چەكى تىرش ھەلدەگرى ۵
لەناو دەريادا دەبىتە فرۆكەخانەو
سەباز خانە، (ك: حَوَامِل).

الحامِلُ: قاج ۵ قاجه كان.

الحاملة من القدم والنزاع: رهگه کانی قاج و دهسته.

الحَمَالُ: خوین و غه رامه، که کهسانی دیکه له نه ستوی خوینی دهگرن.

الحَمَالَةُ: کرئی هه لگرتنی کۆل.

الحَمَالَةُ: نه لقهی شمشیر و شتی له و جۆره که پئی هه لده واسری.

الْحَمْلُ: دهگوتری: (فلان حَمَلَ عَلَى اَمَلِه)

فلانکس باره به سه ر خیزانه که به وه

نه گهر نه خویشیه که ی گوژنده بی ۵

زاروک که له سکی دایکی دا بی ۵ یان

میوه که به دره خته که وه بی ۵ که ژاوه

۵ نه و حوشری که که ژاوه که ی ئی

بارکراوه، (ك: اَحْمَالٌ وَحُمُولٌ وَحِمَالٌ).

الْحَمْلُ: نه وهی به کۆل هه لده گیرئ ۵

که ژاوه ۵ نه و حوشری که که ژاوه که ی

ئى بـارده کرى ۵ لـه زاراوه ی

(رياضيات) دا بریتیه له قه باره یه ک

یان قورساییه ک که هه لده گیرئ یان

را ده کیشری به هو ی نامیریکه وه.

الْحَمْلُ: به رخۆله، (ك: حُمْلَانٌ وَاحْمَالٌ) ۵

بورجیکه له ناسمان له بورجه

به هارییه کانه.

الْحَمْلَانُ: نه و ولاخیه دیارییه کانی ئی

دهنری که ده برین بۆ شوینیکی تر

۵ کرئی حه مال.

الْحَمْلَةُ وَالْحَمْلَةُ: گوژسته وه له شوینیکه وه

بۆ شوینیکی تر.

الْحَمْلُ: پیاوی له سه رخۆ و هی دی و

خۆراگرو پشودریژ.

الْحَمِيلُ: مندائی بی نازو فریدراو که

کهسانی دیکه هه لی دهگرنه وه و

به خوی دهگرن ۵ فریدراو که

له ولاتیکه وه ده بری بۆ ولاتیکی تر

۵ غه ریب و ناوړه ۵ نه و که سه ی پال

باوکی خوی نه درئ نه زانری باوکی

کییه ۵ نه و پرژو پالهی لاهو هه لی

دهگری.

الْحَمِيلَةُ: مینیه ی (الحمیل) ۵ نه لقه ی

شمشیر، (ك: حَمَائِلٌ) ۵ ده سگوتری:

(هو حميلة عليا) نه و باریکه له سه ر

شادمان.

الْحَمِيلُ: که ژاوه ۵ دووتای بار که به سه ر

پشتی ولاخه که وه بی ۵ زه نبیله و

به رجه که ترئی تی دهگری، (ك:

محامل) ۵ دهگوتری: (ما علی فلان

مَحْمُولٌ) فلانکس پشتی پی

نابه ستری، بتمانیه له سه ر نییه.

المحمول: به لای مه نطیقیه کانه وه جیگای

خه به ری نه حوییه کان دهگریته وه.

حَمَلَجُ الْحَبْلِ: جهبله که ی زۆر توند بادا.

الْحَمْلُ: جهبلی گشت بادراو ۵

موشه ده مه ی مزگه رو ناسنگه ر

شاخی گاو ناسک، (ك: حَمَلِج).

حَمَلَقُ: چاوی کردنه وه ۵ زۆر به وردی

سه بری کرد.

حِمْلَاقُ الْعَيْنِ وَحِمْلُهَا: نه و شوینانه ی کل

ره شی دهکا له چاو ۵ له دیوی

پیلوه کانی چاوه وه، (ك: حَمَالِيق).

حَمَّ التَّسْوَرُ وَخَوْرَهُ حَمًّا: تهن دوره که ی
هه لگیر ساند.

حَمَّ الْمَاءِ وَخَوْرَهُ: ناوه که ی گهرم کرد.

حَمَّ الشَّحْمُ وَخَوْرَهُ: پیوه که ی تونده وه.

حَمَّ الْأَمْرُ فَلَانًا: کاره که گرنگی دا به فلان.

حَمَّ الْمَاءِ وَخَوْرَهُ: ناوه که گهرم بوو.

حَمَّ الشَّيْءِ: شته که رهش داگیر سا.

حَمَّتِ الْمَرْءَةُ: دیزه که سوتا ۵ (هر أَحَمَّ وَهِي حَمَاءً).

حَمَّ حَمَامًا: تای لئ هات.

حَمَّ الْأَمْرُ: کاره که جیبه جئ بوو (حَمَّ الشَّيْءِ) نزیك بوو.

حَمَّ لِفْلَانٍ: بؤ فلانکهس و امه زنده کراوه.

أَحَمَّتِ الْأَرْضُ: لهرزو تا لهو ولاته بلاو بؤوه.

أَحَمَّ الشَّيْءُ: شته که نزیك بوو ناماده بوو.

أَحَمَّ الْمَاءِ وَخَوْرَهُ: ناوه که ی گهرم کرد.

أَحَمَّ الْوَلَدُ وَخَوْرَهُ: منداله که ی به ناوی گهرم شت.

أَحَمَّ اللَّهُ فَلَانًا: خودا فلانکهسی توشی لهرزو تا کرد.

أَحَمَّ اللَّهُ كَذَا: خودا نه وه ی برپارداو نه نجامی دا.

حَامَّ فَلَانًا: فلانکهسی نزیك کرده وه ۵ داوا ی لیکرد.

حَمَمَتِ الْأَرْضُ: گیاو گزه که له سه وزاییه وه به رهو رهشی رؤی.

حَمَّ الْفُلَامُ: کوپه که ریشی هات.

حَمَّ الْفَرْخُ: بیچوه په له و مره که په پرو

بالی لئ روان.

حَمَّ الْمَاءِ وَخَوْرَهُ: گهرمی کرد ۵ کولاندی.

حَمَّ الرَّجُلُ: دهم و چاوی پیاوه که ی به خه لوز رهش کرد.

أَحَمَّ: گرنگی پی دا ۵ (أَحَمَّتْ عَيْنُهُ) چاوی به بی نازار فرمیسی رشتن.

أَحَمَّ لِفْلَانٍ: له بهر فلانکهس رقی هه لسا. تَحَمَّ: رهش هه لگیر سا.

اسْتَحَمَّ: چوو ه گهرماو وه خوی شت.

الْحَمَامَةُ: کهسانی تایبه تی له خزم و کهس و کارو کوپونه وه ۵ خوشتری باش.

الْحَمَامُ: کوتر.

الْحَمَامُ: قهزاو قهدهری مردن.

الْحَمَامُ: لهرزو تای هه موو نازده ل و و لاغیك.

الْحَمَامَةُ: تاکی (الْحَمَام) بؤ کوتری نیرو می به کاردی.

أَلَحَمَّ: بهزو پیوی تواوه ۵ پاشماوه ی بهزو پیوی تواوه.

حَمَّ الظَّهْرَةُ: توندی گهرمای نیوه پرو.

حَمَّ الشَّيْءِ: زوربه ی شت ۵ جا هر شتیك بی.

أَلَحَمَّ: خه لوز ۵ خوله میش ۵ هر شتیك به ناگر سوتابی ۵ تاکه که ی (حُمَمَة).

أَلْعَمَى: نه خوشییه که جهسته ی پی گهرم ده بی و چهند جوړیکی

هیه ۵ (تيفر، تيفوس، الدق،

الصفراء، القرمزية).

أَلْعَمَامُ: نهو شوینه ی خوی لئ ده شوی ۵ شوینی خو لئ شتن.

أَلْعَمَامِي: خاومنی گهرماو ۵ ناتری
گهرماو.

أَلْحَمَةُ: هەر سەرچاومیهک ئاومکهی
گهرم بیو له زهوی ههلقوئی، خهک
به مهبستی شیفاو چاکبونهوه له
نهخووشی خوئی لی بشوون، (ک: حَمُّ
رِحَام).

أَلْحَمَةُ: تا ۵ رهنگیسکه له نیوان بۆرو
شیندا.

أَلْحَمَةُ: مردن.

أَلْحَمِيم: پشکو ناگر ۵ گهرمای نیوهپۆ ۵
بارانیکی دوی گهرمای زۆر بباری ۵
ناوی کولاتو ۵ قورئان دمههرموی:
﴿لَا يَذُرُّونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا إِلَّا
خَمِيمًا وَعَسْأَقْفُ﴾ ۵ ههروا به
نارهقیش دهگوتری ۵ خزمیک
خوشی بوپۆ خووشی بوئی.

أَلْحَمِيمُ بِالْحَاجَةِ: نهو کهسهی کارهکهی
دهخریته نهستۆ.

أَلْحَمِيمَةُ: مینهی (الحمیم) ۵، ناوی کولاتو
۵ شیری گهرم ۵ خوشتری رهسهن و
چاک، (ک: حَمَائِم).

أَلْمَعَم: قاپیکی بچوکه له مس و
حهوچۆش و شتی وا دروست دهکری
بو ئاوتیدا گهرمکردن بهکار
دههیندری.

أَلْمَعْمَةُ: زهوییهکه لهرزو تای تیدا بلاو
بوپیتهوه.

طعام مَعْمَةُ: هەر کهسیک بیخوا تای لی
دی، (ک: مَحَام).

أَلْمُسْتَحَم: گهرماو.

أَلْيَحْمُوم: ههرشتیک زۆر گهرم بیو ۵
قورئان دمههرموی: ﴿وَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ يَحْمُرُونَ
لَا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٌ﴾ ۵ شتی رهش لهههر
رهگهزو گهراپهک بیو ۵ دوکهلی رهش و
گهرم ۵ جۆره کۆتریسکه بهرورگی و
ملی و سهری رهشه دهندهوک و قاجی
زهرد، (ک: یحامیم).

بیت یحمر: روکیکی تییر ئاوه که
لهسهوزیا رهش ههنگهراپی.

أَلْعَمَّانُ: مهیمونی بچکۆله ۵ جۆریسکه
لهتری طانیف رهشی مهیله و سوره،
بوئهکهی گهوره و دهنکی ناوی
بچوک.

أَلْمَعْنَةُ: زهوییهکه مهیمونی بچوکی
زۆری.

حَمَتُ الشَّمْسِ أَوِ النَّارِ حُمْرًا: گهرمییهکه
پهری سهند.

حَمَى الْمَرِيض: نهو شتانهی زیانی بو
نهخۆشهکه ههیه لی قهدهغه کرد.
حَمَى الشَّيْءُ فَلَانًا حَمِيًّا وَحِمَايَةً: نهو شتهی
لهفلانکەس مهنع کردو لی دوور
خستهوه.

حَمِيَّتُ الشَّمْسِ وَالنَّارِ وَالْحَدِيدِ حَمِيًّا وَحُمْرًا
وَحَمِيًّا: گهرم بوو.

حَمَى الْوَطِيس: شهپ گهرم بوو.
حَمَى الْفَرَس: نهسپهکه لهشی گهرم

داهات و عارهقی کرد.
حَمَى عَلَيْهِ: رقی لی ههئسا.

حَمِيٍّ مِنَ الشَّيْءِ حِمِيَّةٌ: بِيَزِي نَه هات نِه و
شته نِه نجام بدا.

أَحْمَى الشَّيْءِ: شته که ی گهرم کرد.

أَحْمَى الْمَكَانَ: شوینده که ی وا ئی کرد پاریزراو
بی کهس نه توانی توخنی بکهوئ.

حَامِي عَنْهُ حَامَاةٌ وَحِمَاةٌ: داکوکی ئی کرد.

حَامِي مَنِيْنُهُ: پيشوازی گهرمی له
میوانه که ی کرد.

أَحْمَى فِي الْحَرْبِ: له شهردا خوئی پاراست و
خوئی په نادا.

أَحْمَى الْمَرِيضَ عَمَّا يَضُرُّهُ: نه خوشه که
خوئی پاراست له و شتانه ی زیانی پی
ده که په نن.

أَحْمَى مِنْ فُلَانٍ: خوئی له فلان کهس
پاراست و (وبه) په نای بؤ فلان برد.

تَحَامَا: خوئی ئی پاراست.

الْحَامِي مِنَ الْإِبِلِ: نه و خوشتره په لای
خاومنه که ی بمینیته وه تا ده جار
سک ده کا، ئیت نه و کاته خوشتره که
مه ره خهس ده کهن و هیچ بارو
نه رکی ناخه نه سه ر، قورئان
دهفه رموئ: ﴿مَا جَعَلَ اللَّهُ مِنْ بَحِيرَةٍ
وَلَا سَائِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ﴾.

الْحَامِيَّة: میننه ی (الحامی) به و نه و پیاوه ی
له شهردا پاریزگاری هاوه له کانی ده دا و
کۆمه ئیک سه رباز که پاریزگاری
نهفه ریک یان شاریک ده کهن.

حَمَا الْمَرَأَةَ: باوکی یان میردی نافرته که،
هه روا خزم و کهس و کاری میردی ژن.

حَمَا الرَّجُلَ: خه زوری پیاوه که و هه روا خزمی

ژنه که به نیسبت میرده که په وه.

الْحِمَى: پاوان نه و شوینده ی له و پرگایه و

تایبه ته به په کی که وه یان

به بنه ماله په که وه و شتی پاریزراو.

الْحَمَاءُ: میننه ی (الْحَمَاءُ) به و ماسولکه ی

قاج.

الْحُمَةُ: زههری جانه وهرکی پیوه بدا و

یان بگه زئ و جزوی دوپشک و

زهرگه ته و ژنگه سوره و نه و شتانه.

حُمَةُ الْبَدَنِ: جهنگه ی سه رماو سۆل، (ك):

حُمَى وَحُمَات).

حَمَوُ الشَّمْسِ: گهرمی خۆر.

حَمَوُ الْمَرَأَةَ: خزمی ژن به هوی

میرده که په وه.

حَمَوُ الرَّجُلَ: خزمی پیاو به هوی

ژنه که په وه.

حُمَرُ الْأَلَمِ: نه و په ری نازارو نه ندیشه.

الْحَمِيَّةُ: کهمخوری و کهمکردنه وه له و

خواردنانه ی که زیان به خشن.

الْحَمِيَّةُ: نه خوش که خواردنی زیان

به خشی ئی قه دهغه گرابی.

حَمِيًّا: بؤ هه موو شتیک هه رمی هیزو

تواناو توندو تیژی به تی بؤ گه نه ج

هه رمی لاوه تی هیزو توانای و بؤ

شه راب، کاتی هه لچون و کهه کردنی و

یان هه رناوه بؤ خودی شه رابه که.

الْحَمِيَّةُ: ده مارگیری و قورئان دهفه رموئ:

﴿إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ

الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ﴾ و پاریزگاری

له ناپین و شه رمفو ناموس.

أَلْحَنْبَلُ: کورته بالاى ورگ زل ۵ عه باو
فهروهى کۆن و رزیو.

أَلْحَنْبَلُ: ئەو کەسەى شوین ریبازی
ئەحمەدى کۆری حەنبەل دەکەوئ.

الْحَانُوت: دوکانى مەى فروشى ۵ دوکانى
بازرگانی، (ك: حوانیث).

أَلْحَنْتُ: کولەى پاککراو بۆ چىشت لىنان.
أَلْحَنْتُ: ئەو کەسەى ریشى
هەلەدەکنەرى.

أَلْحَنْتُ: هەموو رەش و سەوزىك ۵ سۆالەتى
رەش ۵ جەپرەى سەوز ۵ هەورى رەش ۵
درەختى حەنظەل، (ك: حنام).

حَنْتٌ لى عینە: ئە سویند خواردنەكەىدا راستى
نەكرد (سویندى بەدرۆى خوارد).

حَنْتٌ: لەحەق لايداو شتى باطل و پوچى
پەپرەو كرد.

أَحْنَتُهُ: واى ئى كرد سویندى ئى بکەوئ.
حَنْتُهُ: سویندى ئى خست.

تَحْنَتٌ: خودا پەرستى كرد ۵ کارىكى
كرد تاوانى سویندى ئى نەكەوئ.

أَلْحِنْثُ: تاوان ۵ قورشان دەفەرموئ:
﴿وَكَايَا يُبْرِونَ عَلَى الْحِنْثِ
الْعَظِيمِ﴾ ۵ هاوئەلەنان بۆ خودا.

أَلْحَمَانُ: تاوانكار ۵ شوینی تاوان.
حَنْبَتٌ لى حَاجَةً حَنْبًا: کارىكى بۆ هاتە
پیشەو.

حَنْجَ الشَّيْ: شتەكەى لادا لەرئبازی خۆى ۵
(حَنْجَ الْحَبْلِ) گوریسەكەى توندكرد
گشتى بادا بەتەواوى گرزی كرد.

المحامي: پارێزەر كە لەدادگادا داکوكى
لەپەكێ لە دوو كیشە کارەكان دەكا.

المحاماة: پیشەى پارێزەرى.
المحامي: شیر.

تَحْمِيرٌ: بەزوبانى حیمیهى قەسەى كرد
۵ رەوشتى ناشیرین بوو.

حَتَا الْمَكَانَ حَتَا: شوینەكە سەوز بوو گياوو
گرزى وهخۆ كەوت و راساو تىك هالا.
حَتَا لِحَيْتِهِ أَوْ رَأْسِهِ: ریشى یا سەرى
بەخەنەرەنگ كرد.

الْحِنَاءُ: درەختێكە گەلاو قەدى وەكوو
هەى هەنارواپە، گوئیكى سپى
دەردەكا لە شیوەى هیشوویدا لە
گەلاکەى خەنەى سور بەرەم
دەهیندرئ ۵ تاكەكەى (حِنَاء).

حَنِيبُ الْفَرَسِ حَنِيبًا: قاچى خوار بوون ۵
نیوان قاچەكانى پان بوو (هر احنب
وهي حنباء)، (ك: حُنْب).

حَنْبُ الْفَرَسِ: بەمانا (حَنِيبٌ) دئ.

حَنْبُ الْكِبَرِ فَلَانًا: پیری فلانكەسى
چۆماندۆتەو پەشتى كۆم بۆتەو.

تَحْنَبُ: پەشتى كۆم بۆو (تَحْنَبُ عَلَيْهِ)
بەزمى پێدا هاتەو.

حَنْبَلٌ: لوبیای خوارد ۵ فهروهى کۆن و
رزیو لەبەرکرد.

تَحْنَبَلٌ: سەرى تەقاند ۵ چووو سەر
رئبازی ئەحمەدى کۆری حەنبەل.

الْحُنَابِلُ: ژبى ئەستورو پتەو پان حەبلى
ئەستورو قاپم.

حَنَجْ كَلَامُهُ: قسهكهی خۆی گوڤری.

أَحْنَجُ الشَّيْءُ: شتهكهی لا دا.

أَحْنَجُ فُلَانٍ: فلانكەس سهیری

دواخۆیهوه کرد سهیری و سنگی وهر

سوراند بۆ ئاوړدانهوهكهی.

أَحْتَجَّ الشَّيْءُ: بهمانا (أَحْتَجَّ) دئ.

حَنْجَرَتَ عَيْنُهُ: چاوی قول بون

بهقولچون.

حَنْجَرُ الْحَيَوَانِ: نازهكهی سهربری.

الْحَنْجَرَةُ: گهرو

بۆری ههناسهدان له

ناستی مل.

أَلْحَنْجُورُ: بهمانا (الْحَنْجَرَةُ) دئ

باوه ئی بچوك

شوشه ی عهترو

شتی لهوجۆره.

الْحَنَاجِلُ: كورته بالای تیكسمراو.

أَلْحِنْجِلُ مِنَ النِّسَاءِ: ئافههتی كهتهی

ناشیرین و دههموهر، (ك: حَنَاجِلُ).

الْحَنْدَرَةُ: گلینه ی چاو، دهگوتری: (هر

علی حندرة عینیه).

أَلْحَنْدَرَةُ: بهمانا (الْحَنْدَرَةُ) دئ.

تَحْنَدَسُ الرَّجُلُ: زهعیف بوو كهوت

(تحنّس اللیل) شهوهكه تاریك بوو.

الْحِنْدِسُ: تاریکی شهو

شهوی زۆر تاریك، (ك: حِنَادِس).

الْحِنَادِسُ: سئ شهوی كۆتایی مانگن (۳۸

— ۲۹ — ۲۰).

أَلْحَنْدَقُوقُ: پیاوی درێزی شلو شیواو

پیاوی نهحمهق

گیاییهكه سالانهیه

لهکیوو دهشت دهروئی و ئالفیکی باشه

بۆ ولاخو نازهل

ه ناویکی تری ههیه

پهینی دهلین: (الْدُرُق).

حَنْدَ الْحَرِّ حَنْدًا: گهرما تاوی ساند.

حَنْدَ لَهُ: ئاوی كهه

گردهوهو شهرابی زۆر

کرد.

حَنْدَ الْعِجَلِ وَغَيْرِهِ حَنْدًا وَتَحْنَادًا: سووری

گردهوه

ه گۆلكهكهی سورگردهوه بهه

جۆره

بیخاته ناو ناگرهوه،

پان بیخاته ناو

شتیکهوه بهناگر گهرم بوئی.

حَنْدَ الشَّمْسِ الشَّيْءُ: خۆر

شتهكهی

سوتاندو برژاند.

حَنْدَ الْفَرَسِ حَنْدًا: بازی به

ئهسپهكه داو

چههه مهوادیهکی پی بری

ه نههمجار

لهبهر خۆرهتتاو

جلێکر

بهئهسپهكهداداو

بۆ ئهوهی عهرهق بکا.

اسْتَحْنَدَ: لهبهر خۆرهتتاو

راکشاو

بهتانی و لیفه ی بهخۆی

دادا بۆ ئهوه

عهرهق بکاتهوه.

حَنَادُ: ناویکی خۆره.

الْحَنْدَةُ: گهرمایی توندو بههیز.

الْحَنْدِيَانُ: ئادههمیزادی جنیو

فرۆشی

زمان پیس.

أَلْحَنِيدُ: ئاوی گهرم

ه گۆشتی برژاو

ه

قورنانههمهرموی: ﴿لَمَّا لَبِثَ أَنْ

جَاءَ بِعِجْلٍ حَنِيدٍ﴾.

حَقَرُ الْحَبْرَةِ حَنْرًا: تاقه

كهوانهپیهكهی

دروست کرد

ه قهوسی بیژی دروست

کرد

ه ئامیری خاوگردنهوهی

لۆكهی

دروستکرد

ه ههروا (حَنَر) ناوه

بۆ

ههرشتیک كهه

بیتهوه.

حَنِيسَ حَسَا: لهناو جهنگه‌ی گۆره‌پانی

جهنگدا راوه‌ستاو سه‌نگه‌ری به‌رنه‌دا.

الْحُنْسُ: نه‌وه‌که‌سه‌انه‌ی زۆر خۆله‌مالی

حه‌رامو کاری ناب‌ه‌جی ده‌پاریزن.

الْحَرَسُ: که‌سیک که‌س نه‌توانی پر

به‌چاو سه‌پیری بکاو که‌س نه‌توانی

سته‌می لی بکا ۵ نه‌گهر له‌شوینی

خوی جولا که‌س نه‌وێری

له‌هه‌لۆیستی خوی و وه‌یگێری.

حَنْشَ (الْحَنْشُ) حَنْشًا: پێوه‌ی دا که‌ستی.

حَنْشُهُ: لێی خوپی ده‌ری

کرد ۵ ده‌گوتری: (حَنْشَ الصَّيْدِ)

نێچیره‌که‌ی راوکرد.

حَنْشَ فَلَانًا: فلانکه‌سی هه‌لخه‌له‌تاند.

حِنْشٌ: له‌حه‌سه‌بو نه‌سه‌بی که‌م کرده‌وه.

أَحْشَهُ عَنِ الْأَمْرِ: په‌له‌ی لی کرد.

الْحَنْشُ: ماری گه‌وره‌ی ره‌ش ۵ ره‌شماری

گه‌وره که‌ ژه‌ه‌راوی نه‌بی ۵ هه‌روا

په‌رێوه‌یک سه‌ری له‌سه‌ری مار بجی.

أَلْمِحْنَشُ: که‌سیک زۆر کاسب بیو

هه‌میشه له‌هه‌ولێ کاسبی مال

کۆکردنه‌وه‌دا بی.

حَنْطَ الزَّرْعُ حَنْطًا: کشتوکاله‌که‌ پێکه‌بی.

حَنْطَ فَلَانٌ: هه‌ناسه‌ی قوڵی هه‌لکێشا.

حَنْطَ الْأَدِيمُ: پێسته‌که‌ سور بوو (هو

حانط).

حَنْطَ الرَّجُلُ حَنْطًا: پیاوه‌که‌ ریشی گه‌وره

بوو په‌رێوو، (هو حانط).

أَحْطَطَ الزَّرْعَ وَغَرًا: به‌مانا (حَنْطَ) دی.

أَحْطَطَ الْمَيْتَ: مردووه‌که‌ی ته‌حنیط

کرد ۵ بۆنی خۆشی به‌مردووه‌که‌ کرد.

حَنْطَ الْمَيْتَ: به‌مانا (أَحْطَطَهُ) دی.

تَحْطَطُ مِنَ الْحِنْطَةِ: گه‌می خوارد.

اسْتَحْطَطَ فَلَانٌ: فلانکه‌س په‌لاماری

مردنی داو دونیای به‌لاوه هه‌یج و

هه‌یج بوو.

الْحَانِطُ: به‌روبوومی دره‌ختی

غه‌ضا ۵ خاوه‌ن گه‌نم ۵ که‌سیک

گه‌می زۆر هه‌بی ۵ (رجل حانط)

پیاوێکه‌ کشتوکاله‌که‌ی کاتی

دروینه‌ی هاتوو ۵ (أحمر حانط)

سوڕێکی مه‌یله‌و ره‌ش.

الْحِنَاطُ: هه‌ر بۆنیکی خۆش تیکه‌ل

بکری بۆ کفن و جه‌سته‌ی مردوو

وه‌کوو (میسک و سه‌نده‌ل و عه‌نبه‌رو

کافور..)

الْحِنَاطَةُ: پێشه‌ی عه‌لافی (گه‌نم و جو

فرۆشی).

الْحِنْطَةُ: گه‌نم، (ك: حِنْطَ).

الْعِنْطِي: نه‌و که‌سه‌ی زۆر گه‌نم

ده‌خوا ۵ که‌سیک گه‌نم ره‌نگ بی.

الْحِنَاطُ: گه‌نم فرۆش ۵ نه‌و که‌سه‌ی

مردو ته‌حنیط ده‌کا.

الْحِنْطُ: به‌مانا (الْحِنَاطُ) دی.

الْحِنْطِي: نه‌و که‌سه‌یه‌ که‌ره‌سه‌ی

ته‌حنیط کردنی مردو

ده‌فرۆشی ۵ هه‌روا نه‌و که‌سه‌ی

هه‌لده‌ستی به‌کفن و دفنکردنی مردوو.

النَّحِيطُ: بریتیه له هیستنه وهی

جهستهی مردوو له سهر حالتهی

خو به وه له مادهی نه رم و پیست و

په رده کان بپاریزری و ناوسکی

به مادهی تاپبه تی پاک بگریته وه.

حَنَطَلَتِ الشَّجَرَةُ: دره خته که میوهی تاله

وه گوو کاله که مارانه.

الْحَنْطَلُ: ره وه کی که به سهر زهوی دا بلاو

ده بیته وه و پهل ده هاوی ۵ به رده کی

له قه باره ی رهنگی پرته قال دایه،

ناو که که ی زور زور تاله.

حَنَفَ عَنِ الشَّيْءِ حَنْفًا: له شته که لای دا.

حَنَفَ الرَّجُلُ حَنْفًا: قاچی خوار بوون رویان

له ناوه وه کرد ۵ ده گوتری: (حَنَفَ رَجُلُهُ)

(هر احنف)، (ید حنفاء)، (ک: حنف).

حَنْفُهُ: وای لی کرد قاچی خوار و فه یزن

بن ۵ ده گوتری: (ضَرَبَتْ فَلَانًا عَلَى رِجْلِهِ

فَحَنَفْتَهَا)، (هر احنف رهی حنفاء).

تَحَنَّفَ: وازی له بته رستی هی ناو

موسو لمان بوو ده ستی کرد به خودا

په رستی ۵ چوو سهر ری بازی نه بو

حه نیفه.

تَحَنَّفَ إِلَى الشَّيْءِ: مهیلی بو لای نه و

شته بوو ۵ رووی له و کرد.

الْحَنْفَاءُ: که وان ۵ موس ۵ ده عبای

حیر بآه ۵ نافرتهی که نیزه که ده می

ته مبه ل و ده می به نیشات ۵ سوله حفاتی

ناو (کیسه لی ناوی) ۵ ماسیه کی

ده ری بیه ناوی (أُحُم) ۵.

الْحَنْفِيُّ: شوینکه وتهی مه زه بی نه بو

حه نیفه.

الْحَنِيفُ: نه و که سه یه له شهر لای دابی

بو کاری خیر و باش ۵ نه و که سه ی

له سهر ناپینی نیسلام بی و لی

لانه دا ۵ نه و که سه ی حه جی مالی

خودای گردبی، (ک: حنفاء).

الْحِنْفَاءُ: پیر پکی عه ره بی پیش هاتنی

نیسلام بوون له ناخه وه دزی

بته رستی بوون په کی له وانه

(نومه بیه ی کوپی نه بی الصلت)

بووه ۵ یا نه وانه ی له سهر ناپینی

حه زه رته ی نیسلام

ماونه وه ۵ حه جیان کردو وه داب و

نه ریتی خه ته نه کردنیان نه نجام

داوه بته رستی یان نه کردو وه.

الْحَنِيفِيَّةُ: نه ته وه ی نیسلام ده گوتری:

(ملة حنيفية) ۵ جوړی که له شم شیر

که نیسه به ته دهرین بولای نه حنه فی

کوپی قه بس، چونکه نه و په که م

که س بووه له ناو عه ره بدا شم شیر

داهینا.

حَقَّقَ عَلَيْهِ حَقًّا: ره ی لی هه لسا ۵ (هر حَقِّ

و حقیق).

أَحَقَّقَ: به مانا رق لی بوونی به رده وامه.

أَحَقَّقَ الصُّلْبُ: پشتی نووسا به سکیه وه.

أَحَقَّقَ السَّنَامُ: دوگی حوشره که له رو

لاواز بوو ۵ به مانا قه نه و بوونی

دوگی ش دئ واته: دومانای

دژبه یه کی هه یه.

أَحَقَّقَ الزَّرْعُ: کشتو کاله که بلاو بووه.

أَحْتَقُّ فَلَانًا: رقی فلانکه سی هه لساند،
(هو مُحْتَقٌّ و حقیق).
أَلْحَقْتُ: قه لهو، (ك: حَقْتُ).
حَنَكْتُ أَلَامَ الصَّبِيِّ حَنَكًا: دایکه که
مه لاشوی مندا له که ی هه لدا به وه.
حَنَكْتُ فَلَانَ الدَّابَّةَ: فلانکه سی و لاغه که ی
لغاو کرد.
حَنَكْتُ التَّجَارِبَ الرَّجُلَ حَنَكًا وَحَنَكًا:
نه زمون و ته جر به نه و پیاو هیان
قال کردو له بو ته هیان دا.
حَنَكْتُ الشَّيْءَ: له شته که حالی
بوو ه شته که ی پته و کرد.
أَحْتَكْتُ التَّجَارِبَ: نه زمون و ته جر به
له بو ته هیان داوه.
أَحْتَلَكَ فَلَانًا عَنِ الْأَمْرِ: فلانکه سی
له کاره که گیرا به وه.
حَنَكْتُ أَلَامَ الصَّبِيِّ: به مانا (حنکته) دی.
حَنَكْتُ فَلَانَ الدَّابَّةَ: دایکی خسته ژیر
مه لاشوی سه روی بو چاره سه ری
نه خو شی و خوینی لی هینا.
حَنَكْتُ السِّنَّ وَالتَّجَارِبَ فَلَانًا: ته مه نو
نه زمون فلانکه سی قال کرد.
أَحْتَسَكَ الدَّابَّةَ: پته ی له لغاوی
ولاخه کردو رایکیشا به حه بله که.
أَحْتَنَكَ التَّجَارِبَ الْجُلَّ: به مانا (حنکته) دی.
أَحْتَنَكَ الرَّجُلَ: پیاو که بوو به حه کیم و
داناو پیاوی خاوهن نه زمون.
أَحْتَنَكَ الشَّيْءَ: شته که ی له بیخ دهر هینا.
أَحْتَنَكَ فَلَانًا: به سه ر فلانکه سدا زال بوو
و مدوی خو ی خست ه فور نان دهر رموی:

﴿لَا حَتِّكَنْ ذُرِّيَّتَهُ إِلَّا قَلِيلًا﴾.
اسْتَحْتَنَكَ: خواردنی زور بوو دوی
نه وه ی که می ده خوارد.
اسْتَحْتَنَكَ الشَّجَرُ: دهره خته که به رپه گو
ریشه وه هه لکه نندرا.
أَلْحَانُكَ: رهش.
الْحِنَالُ: نه و دهر وه ی نه و په ته ی دهمی
ولاخی بی دهره ستری.
أَلْحَنُكَ: مه لاشو ه دندو کی بالنده ه کومه له
رهبوارنک لا بد منه شارنک و ماوه یی
تئیدا به یئنه وه، (ك: أحناك).
أَلْحَنُكَ: نه زمون و تیگه به شتن له کاروبار.
أَلْحَنُكَ: پیاوی ناقل و لیزان و خاوهن
نه زمون و قالبوو.
الْحُنُكَةُ: به مانا (أَلْحَنُكَ) دی.
أَلْحَنِيكَ: پیرمه یردی خاوهن
نه زمون ه ناده میزادی زور خور.
أَلْمَحَنُكَ: به مانا (أَلْحَنَاكَ) دی.
حَنَكَلُ فِي الْمَشْيِ: له رویشتندا ته مبه لی
کردو هه ناگوی قورسی هاویشتن.
أَلْحُنُكَلُ: کورته بالا ه ناده میزادی
وشک و روگرژ ه پیاوی خو پری و بی
نه مه ک، (ك: حناكل).
أَلْحَنُكَلَةُ مِنَ النِّسَاءِ: نافرته ی ناشیری نی
هوله رپهش ه نافرته ی وشک ته بیات و
مرو مۆج، (ك: حناكل).
حَنُ حَنِئًا: نا لاندی ه کورکاندی ه باراندی ه
بۆراندی ه ده گوتری: (حَنَتِ النِّاقَةُ):
حوشتره که قوراندی بو بیچوه که ی.

حَنَّتِ الرِّيحُ: رهشەباکه دەنگی ئی هات
وہکوو دەنگی خوشتر دەرچوو.

حَنَّتِ الْقَرْسُ: کەوانەکە دەنگی لیھات
لەکاتی هاویشتندا.

حَنُّ الْعَرْدُ: عودو کەمانەکە بەھۆی پەنجە
لیدانەو دەنگی لیوہەات.

حَنُّ الرَّجُلِ: پیاوہکە ھاواری کرد یا
لەخۆشییا یا لەتاو ئازار.

حَنُّ إِلَهِ: ئارمەزوی دیداری کرد.

حَنُّ عَلَيْهِ: بەزەیی پێدا ھاتەوہ.

أَحَنُّ لِّلْأَنْقَاسِ: فلانکەس وای کرد
کەوانەکە دەنگی لیپێ.

حَنُّ الشَّجَرِ: درەختەکە گۆلۆکی دەرکرد.

حَمَّ الْقَرْم: ئەو نەتەوہ ھەندێکیان
ئارمەزوی دیدەنی یەکتەر دەکەن.

تَحَنَّنَ عَلَيْهِ: بەزەیی پێدا ھاتەوہ.

اسْتَحَنَّنَ إِلَى الشَّيْءِ: حەزی ئەو شتەکرد.

اسْتَحَنَّنَ الشَّوْقُ فَلَانًا: سۆزو خۆشەویستی
فلانکەسی خستە کەیف خۆشی و

ھەلپەرکیوہ.

الشَّحْنَانُ: شەوق و ئارمەزوی زۆر.

الْحَائَةُ: خوشتر ە دەگوتری: (مالە حائە
ولا آتە) نەخوشتری ھەبە نەمەر.

الْحَنَّانُ: دلنەرمی ە پەحمەت و
بەزەیی ە قورئان دەفەرموئ:

﴿وَحَنَّا مَنْ لَّدُنَّا وَزَكَاةٌ وَكَانَ تَقِيًّا﴾.

الْحَنَّانُ: خواوەن ەحم و
بەزەیی ە صیفەتێکە لە سیفەتەکانی
خودا ە کەسێک چاکە لەگەڵ کەسێک

بکا کە ئەو روی ئی وەرگیرایی ە تیر
بەناو پەنجەکانتا ھەلیسورپینی دەنگی

لیوہیی ە رینگە راست.

الْحَنَالَةُ: ئافرەتێک سۆزی ھەلسی بۆ
دیتنی منداڵەکە یان پادی میژدە

کۆنەکە ی بکاتەوہو بۆی بگورکینێ.

الْحَنَّةُ: (حَنَّةُ الرَّجُل) ژنی پیاو ھاوسەری
پیاو ە (حَنَّةُ الْبَعْرِ) بۆرەبۆری خوشتر.

الْحَنَّةُ: دلنەرمی.

الْحَنُونُ: ئەو بیوژنەیی لەبەر خاتری
بەخێوکردنی منداڵە وردیلەکانی

شودەکا بە پیاویکی تر بۆ ئەوہی
ژێواریان دابین بکا ە رهشەباکە

لورە ی بئ وکوو دەنگی خوشتر.
الْحَنِينُ: حەزو ئارمەزو.

حَنَّا عَلَيْهِ حُنْرًا: سۆزی بۆی ھەبوو ە (حنت
المرأة على ولدها) بیوژنەکە لەبەر

خاتری منداڵەکانی شوی نەکردەوہو
بەبیوژن کۆشی دواى مردنی

میژدەکە ی منداڵەکانی پەرورەدە کردن.
حَنَّا الشَّيْءَ: شتەکە ی دولا ھینایەوہ.

حَنَّى الْعَرْدَ وَغَيْرَهُ حَنِيًّا وَحَنِيًّا: خواری
کردەوہ ە توێکڵەکە ی ئی کردەوہ.

حَنَّى يَدَ الرَّجُلِ: دەستی فلانکەسی
چەماندەوہ.

حَنَّى الْقَرْسَ: کەوانەکە ی دروست کرد.
أَحْنَى عَلَيْهِ: بەمانا (حنا) دی.

الْحَنُ: کۆمایەوہ.

تَحَنَّى: بەمانا (الْحَن) ھاتوہ.

تَحْنِيْ عَلٰی فَلَان: سۆزۈ خۇشەويستى بۇ
فَلَانكەس دەرخت.

الأخنى: پشت کور ۵ (هي حنواء).

الحاناً: عمره قخانه ۵ شوینی عمره ق
خواردنه وه (بار).

الحائِزُ: بهمانا (الْحَنَانَةُ) دى.

الحانوت: بهمانا (الحاناة) دى ۵ دوکانى
مهيفرؤشى.

الحانية: بهمانا (الحانة) دى ۵ حوشترو

رہشہ ولاخ کہہ ملیان خوار

بکہ نہ وہ ۵ مینہ ہی

(الْحَانِي) يه ٥ عه ره ق.

الحَمَانِي: خاو دني حانوت.

الحنو: هەرشتێك خواربێ و سوچ و گوێشەى
تێداىن.

الْعَنَاقُ مِنَ الْفَنَمِ: نَهْوَ مَهْرٍ وَبِزْنِهِ

ملی خوار بوبیتموده ههروا

به حوشتري پشت کور.

الْعَيْنِ: كَهَوَان ۵ كَوَيْه كَهَى

(حنایا) یہ ۵ دہ گوتری: (خرجوا

بالحنایا یتغنون الرمايا).

الحوائی: دیڑترین پھراسوو.

المَعْنِيَةُ مِنَ الْوَادِي: نِيْزَاوِي وَجَالَاوِي
دَوَّل.

المُنْعَى: لِيُزَيِّدَ دَوْلَ بَانَ نَزْمَايِي
رِيگَه.

حَابَّ حَرْبًا: تاوانبار بوو.

أَحْرَابَ إِحْرَابًا: هه تخلیسکا بۆ ناو زلکاوی تاوان.

خوب فلان: فلانکهس مالو سامانه که ی
 قهوتاو دوابی دموئه مهند بوو.

**حَرْبٌ بِالْأَبْلِ: حوشره گانی راوانان به
(حَوْبِ حَوْب).**

**تَحَرُّبٌ: وازی له‌تاوان هیئا ۵ دهستی کرد
به‌خوداپه‌رسستی بسؤ نه‌وه‌ی**

تاوانه‌گانی پیشوی بشواته‌وه.

تَحَوُّبٌ مِنَ الْقَبِيحِ: شهرمی هات
لهتاوانکردن.

تَحْرُبُ مِنَ الشَّيْئِ: لهو شته دلی نازاری
پیگه‌یی و خه‌فه تبار بوو.

تَعَرَّبَ فِي دَعَائِهِ: لَهُ بَارَانَهُ وَهَكَهَذَا زُورٌ
لَا لَآيَهُ وَه.

تەۋىت ئام ەلى ولدها: دايك سۆزى بۇ
مندالەكەى بوو.

الْحَوْبُ: وهشمت و خهفت.

الحُبُّ: تاوان ۵ به هیلاکچوون و فهوتان.

الْحَوِيَّاءُ: نهفس.

أَلْعَوِيَّةُ: تاوانى نهزيه تدانى باوك و دايك ۵

تاوان به گشتی ۵ پیداویستی ۵ غم و

ناروحہتی.

الحوية: تاوان ۵ خزم به هوئی دایکه وه،

ثافرت یا پیاوی زمعیفو لاواز، (ک):

حُوبُ.

حالات الطائر على الشيء: بالندكه

به‌دهوری فلان شتدا سورایه‌وه.

حَارَّةٌ: چاووراوی لیکردو فیلی لیکرد.

الحائت: ئەو كەسە يە زۆر لۆمەكارى.

الْحُوتُ: مَاسِي پَچُوك بِي بَان

گه وره ۵ جۆره گیانله بهرینکی
شیردهریشه ۵ هه روا ناوی بورجیکه
له بورجه کانی ناسمان.

الْعُرْتَاءُ: نه وهیه که له که ی نه ستور
بو بن و گۆشته که یان داچۆرایی.
حَوْكُ الرَّجُلِ: پیاو که رۆیشت به رۆیشتنی
کورت به بالا، لاسایی کورت به بالای
کرده وه.
الْحَوْتُكُ: ئاده میزادی کورت به بالا و کزو
کۆله وار.

أَحَالَهُ: جولا ندی و لیک جیا کرده وه.
أَحَاثُ الْغَيْلِ الْأَرْضِ: نه سه به کان
زهویه که یان کوتا و گله که یان ورد کرد.
أَحَاثُ فُلَانٍ الْأَرْضِ: فلان گل و خۆلی
زهویه که ی سهرونا و کرد و به ناوی
دا گهرا بزانی چی تیدایه.
اسْتَحَاكَهُ: ویستی دهری بی نی ۵ به ناو
گل و خۆله که ی دا گهرا بزانی
شته که ی لئی گوم بووه بیدۆزیته وه.
استحاث فلان الأرض: فلان کهس گله که ی
سهرونا و کرد.

حَاثِ بَاثٍ: بهرت و بلاو.
حَوْتُ: به مانا (خِثْ) دئ.
الْحَوْتُ: جهرگو و ده ور بهری، ریشه ی
جهرگ.

حَوْتُ بَرْتٍ: بهرت و بلاو.
الْعُرْتَاءُ: جهرگو و ده ور بهری.
الْعُرْتُمُ: نه و گیاندارمه چ ئاده می ج
گیانله بهری تر در ئزی به که ی مام
ناوه ندی بی.

حَاجَ حَرْجًا: پیویستی هه بوو ۵ هه زار بوو.
أَخْرَجَ إِخْرَاجًا: هه زار که وت.
أَخْرَجَ فُلَانًا إِلَى كَذَا: وای له فلان کرد
موحتاج بی.

إِخْتِاجٌ: پیدایویستی هه بوو ۵ هه زار بوو.
تَخْرُجُ: داوی پیدایویستی کرد ۵ ده گوترئ:
(خَرَجَ يَخْرُجُ) جووه دهر بو
به ده سه تهینانی پیدایویستی به کانی
خۆی ۵ به که به دوا په کدا داوی
پیدایویستی به کانی خۆی کرد.

الْحَاجِجُ: ئاتاج و هه زار.
الْحَاجِجَةُ: مینه ی (الحاج) ۵ هه روا نه و
شته به که ئاده میزاد پیویستی
پیی.

الْحَوُجُ: پیدایویستی ۵ بیوه یی و سه لامه تی.
الْحَرْجَاءُ: پیدایویستی ۵ ده گوترئ: (كَلِمَةُ
لَمَارْدٌ عَلَيْهِ حَرْجَاءٌ وَلَا لُجَاءٌ) نه به چاک
نه به خراب ولامی نه دایه وه ۵ (ما لي
صدري حرجاء ولا لوجاء) هیچ شك و
گومانیک له دلمدا نییه.

الْمُحْرَجُ: برۆ بان و گه وره.
الْعَوَجَلَةُ: گۆزه ی بنک نه ستور، یان
گۆزه ی بچوکی دهم بلاو.
حَادَ عَنْهُ حَوْدًا: مه یلی کرد.

حَادَتْهُ الْحُمَى عَارِدًا: ناو به ناو له رزو تای
بۆ دپته وه ۵ ده گوترئ: (هو يحاردا
بالزيارة): ناویه ناو دیدمه نیمان ده کا.
حَادَ فِي الْأَمْرِ: له کار که بووه و تیی
فکری.

حَرُّ الدُّقِيقِ أَوْ الثَّرِبِ: ئاردهكە يان
كراسەكەى سېى كردهوه.

حَرُّ الْأَدِيمِ: چەرمەكەى بەرمەنگى سور
رمەنگ كىرد.

حَرُّ الْقَرَصِ: شتە بازەنەيەكەى
هەئخولاند.

حَرُّ الدَّابَّةِ: ئازدەكەى بەداخى كەوانەيى
داخكرد.

حَرُّ الْحُبْرَةِ: ئانەكەى پانكردەوهو
نامادەى كىرد بۇ ئەوهى بىخاتە سەر
ئاگرەكە بۇ ئەوهى بېرژى.

حَرُّ الشَّيْءِ: شتەكەى گىپراپەوه.

حَرُّ اللَّهِ فَلَانًا: خودا فلانكەسى
گىپراپەوه بۇ حالەتى دەستكورتى و
بى ھىزى و كەم و كوپى.

حَرُّ فُلَانٍ الْكَلَامِ: فلانكەس قەسەكەى گۆرى.

حَارِرًا: گەتوگۆيان كىرد ۋە لەنىو
خۇياندا وتو وئزىيان كىرد ۋە قورئان
دەقەرەمۇي: ﴿وَاللَّهُ يَسْمَعُ
تَحَاوَرَكُمَا﴾.

أَحْمَرٌ: بۇ موطاومەسى (حَرَرَةٌ)
ھاتووه ۋە يان سېپايى چاوى و
رەشاپيەكەى زىاد لە ئاسايە
(چاوكەورە).

أَسْتَحَارَةُ: بەقەسەى ھىنا ۋە دەمى
پىكردەوه.

الْأَحْوَرِيُّ: سېى نەرم.

الْحَائِرُ: سەرلى شىواو ۋە لاوازو بېھىز.

الْحَائِرَةُ: بۇ مېينەى (الحائر) بەكاردى.

الْحَرَارُ: بېچوى خوشتر لەو كاتەوه
لەدايكى دەبىتەوه تا لەشىر
دەبىرپتەوه.

الْحَرَارُ: گەتو گۆيەكە ئەنجام دەدى لەنىوان
دوكەس يان زياتر لەبوارى شانۇدا.

الْحَرَارِيُّ: ئەوهى پۆشاك سېى
دەكاتەوه ۋە ئەوهى پاك و بى
خەوش و ھەئبىزپراوه ۋە ھاوئل و
يارمەتيدەر، (ك: حورايون) ۋە.

الْحَرَارِيُون: يارمەتيدەرانى خەزەتى
عيسا بوون.

الْحَوْرُ: كەمى و فەوتان ۋە پەتال و
پوچ ۋە دارىكى سېپيە دەيمەنىكى
لەك چوى ھەيە ۋە بۇ دروستكردنى
لەوحەى خەشەبى بەكار دى.

الْحَوْرُ: سېپاتى سېپىنەى چاوو رەشاپەتى
رەشىنەكەى ۋە سېيەم ئەستېرەى
كلكى (بنات النعش) ۋە دەكەوئتە
تەنىشت (نەعش) ۋە ھەروا داوو
دەرمانىكە لە رەصاصى سوتاو
ومردەگىرى ئافرەت دەموچاوى خۇى
پى مىكياج دەكا ۋە ناويشە بۇ
مانگا ۋە چەرمى رەنگكراو بەسور بۇ
داپۇشىنى شت ۋە چەرمى سېى تەنك
جانئائى لى دروست دەكرى.

الْحَرَاءُ مِنَ النِّسَاءِ: ئەو ئافرمەتەنى سېى
پىستەن مەبەست ئەوه نىە كە
سېپىنەى چاوى زۆر سېى بى.

الْحُورِيَّةُ: كچىكى ئەفسانەيە خەيال
دروستى كىردووه، لە ناو دەرياو

رَدَّ الَّتِي مَحُورَةٌ.

الْمَحُورَةُ: بهمانا (الْمَحُورَةُ) دئ.

حاز فلان حَوْزًا: فلانكەس بههياوشى رۆيى.

حاز الشَّيْءَ حِيَازَةً: ئەو شتەى بۆ خۆى

هەلگرت پێى بپرا بۆ ئەو

دەرچوو ە دەگوترئ: (حازَ المالَ وحازَ

العقار).

حاز الدوابَّ حَوْزًا: ئازەئەكانى لەسەر خۆ

لێخوڤى ە بردنى بۆ سەر ئاو بۆ ئاو

خواردنەوه.

حَوَّزَ الدَّوَابَّ إِلَى الْمَاءِ: بهمانا (حازها) دئ.

حَوَّزَ الْأَمْرَ: كارەكەى توندو تۆل كرد.

اِخْتَاَزَهُ: شتەكەى بۆخۆى داناو بەخۆى

بپرا ە بەرنەو كەوت ە دەگوترئ:

(اِحْتَازَهُ إِلَى نَفْسِهِ).

إِنْحَازًا: بۆ موطاوعەى (حَزَّة)

هاتوو ە هەروا بهمانا پالێ پێودا

لەگەئى كۆ بوو ە دەگوترئ: (إِنْحَازَ

إِلَيْهِ) بەلای ئەودا دايتاشى.

انْحَازَ الْقَرْمُ: ئەو ھۆزە شوپنى خۆيان واز

لێھێنا بۆ كەسانى دېكە.

انْحَازَ عَلَى الشَّيْءِ: بەسەر ئەو شتەدا

كۆمايەوه خۆى بەسەردادا.

انْحَازَ عَنْهُ: لێى لادا.

تَحَاوَزَا فِي الْحَرْبِ: ھەريەك لە لایەنەكانى

شەڕ لەوئى تر كەنارگير بوو لێك

دووڕكەوتنەوه.

تَحَوَّزًا: بۆ موطاوعەى (حَوَّزُهُ) هاتوو.

حَوَّزًا: ھەنگەئەسـاندا

دەبيندري ە ئافەرمى جوانى زۆر

ناسك و قوژ ە ھەشەرەو جپرو

جانەوەر لەدوا ھۆناغى ھێلكەپى دا.

الْحَوَّارَى: ئاردى سېى ە ئادى بى سۆو

پېرژو پال ە ھەروا خواردەمەنيەكە

سېى بکړئ و ئامادەبکړئ بۆ خواردن.

الْحَوَّارَى: دوژمنایەتى ە وەلام ە دەگوترئ:

(كَلِمَتُهُ لِمَا رَدَّ الَّتِي حَوَّارًا).

الْمُحَارَ: مەرجیج.

الْمَحَارَ: ئەو شوپنەى دەنگ

بداتەوه ە ھەدەفو مروارى.

المَحَارَةُ مِنَ الْأَذْنِ: دېوى ناوہوہى

گوڤچکە ە داخى حوشتر

داخکردن ە قروپلکى شان (ھەوشى

شان) ئەو قولگە ئېسقانەى کە سەرى

شانى تێدا دپوو دەچئ ە ھەوزى ران

ئەو چالە ئېسقانەى سەر ئېسقانى

رانى تێدايە ە راپەوى ھەناسە بۆ

نزیك كە پو ە نامپړنكە لـهـو

نامپړانەى دپوارو دەرگاو پەنجەرەى

پى بۆيە دەكړئ ە نامپړنكە بينای پى

بۆياخ دەكړئ.

المَحُورُ: دار پان ئاسنێكە بەكرەكەى

لەسەر ھەتدەخوئ ە تیرۆك پان

كۆلەوہوہى نانەوا ە وتوو ە لەزانپارى

ئەندازپارىدا بریتىيە لە ھێلپكى

راست كە ھەردوك لای كۆپەكە

دەگريتەوہ، (ك: محاور).

الْمَحُورَةُ: وەلام ە دەگوترئ: (كلمته فما

تَعَوُّدُ الرَّجُلُ: ئەو پیاوە وێستی هەتسێ و
 بەنارە حەتی راست
 بوو ە ماپەو ە خوێ
 هێشتەو ە قۆرت و پێچی هینانی و
 زāl بوو بەسەری دا.

تَعَزُّزٌ عَنْهُ: لِيُتِي تَهْكِيَهُ وَه ۝ لِيُتِي
دوورگه و ته وه.

استَعَاذَ: خستیه لای خوی و بؤ خوی
داناو کردی بهی خوی.

الأحوز: ليخوري له سهره خو و هيدي.

الْأَفْرَیْقِیُّ: بِسَهْمَانَا (الْأَحْمَرِ)
دِئ ۰ رَهش ۰ تَهو ۰ کَهسَهی ۰ بَه پِیک و
پِیکِ ۰ کاره ۰ کانی ۰ بَه پِیَوَه ۰ دَهبا ۰ کاراما
لَه نیش و کاردا.

الانحياز: پالڊان به شتيڪه وه ۵ سياسته تي
ولائتي (عدم الانحياز) له سرده مي
تازهدا بريتييه له وهی نه به لای
غهر ب پان شهر قدا خويان ساغ
يکه نه وه.

الْحَوُزُ: لَهْسَه رَه خَوِي ۵ كَه م
تاكورت ۵ ملكايه تي.

الحَوْزُ مِنَ الْأَرْضَيْنِ: ئەو پارچە زەویيەى ئادەمیزاد بۇ خۆى قۇرغى بىكاو سنورەكانى دىارى بىكاو خامنیەتى بىكا ۵ سروشت بەجاک و خرايەوه.

الحوزاء: ناحيه وهريم ٥ (حوزة الرجل)
نهوهى كه دهكه ويته زير كونترول و
دهسه لاتييه وه.

خَزَنَةُ السَّلَام: سنووری ناشتی و
ناوچه گانی ۵ تربیه که دمنکه گانی

گہورہنیں.

العوذي: نمو كه سهيه بهت نيا دانيش و
كهس له گه ثيا نه بئو تي كه لاوي
كهس نه كا ٥ پان كه سي كه كارو بار
جوان بهر زو بهرئ.

الحُرَيَّا: نهوميه زهخيردو بزيو
لههاوئلهكه يه نهان بكا.

الحيازة: (حيازة الرجل) نهوى له وزير
دهستی پياوا بئى له زهوى و مال و
سامان.

النَّحِيْلُ: هه موو كۆمهله شتيك كه بېكه وه
 بگونجېن و كۆبېنه وه ۵ شوپېن و
 مهكان ۵ موشته مهلاتى خانوو
 مهنفهعهت و داهاتى.

حاس الغارة حوساً: هه لمهتو هير شه که به ريلو بوو.

حاس الرجل: پياو ۽ مڪه ٺاڙو به جهڙو ٻوٽو
نه ٿو سا.

حاس الأمر فلاناً: شته که کارده که له سه ر
فلانکهس کاریگر بوو.

حَاسِ الدُّلْبِ الْغَنَمَ: گورگ که و ته ناو مهر و
 بز نه کان ه و و پهرت ه و از ه
 کردن ه ده گوتری: (حمل علی القمر
 فحاسهم) تی که لاوی نه و گله بو و
 سو کا پته پی کردن ه هروا ده گوتری:
 (حَاسَهُمْ خَطْبُ كَرِيه) به لا و
 کاره ساتی کی گه وره بان توش بو و.

حاست الفتنة فلاناً: فيتنه و ناشوب

١٠٠

 جھوہ ناو دلی فلانہوہو تیکی دا.

خوس خوساً: نازابوو خۇگربوو، لە شوپنى

خوی وهستاو سمنگه ری بهرنه دا تا
سسسه رکه وتنی به ده سست
هینا ۵ خوراکي زور بوو زور خور
بوو تیری نه خوارد ۵ (هو احرس
وهي حوساء)، (ك: خوس).

حَارَسَتِ الْمَرْأَةَ الرِّجَالُ: نافرمت تیکه لاوی
پیاوان بوو چوو و ناویانه وه.

تَحَوَّسَ فِي الْكَلَامِ: خوی ناماده کرد بو
قسه کردن و هیزو توانای دایه
خوی ۵ راوهستاو ته مبه لی نواند.

اسْتَحْوَسَ: خوی خافلانندو ته مبه لی
نواند.

الْأَحْوَسِيُّ: به رده وام و همیشه یی ۵
دهگوتری: (غث احرسي) بارانیکی
به رده وام و هلی ناپروکینی.

حَاسَتْهُمْ الْغَطْرُبُ الْحَوْسُ: نه و به لاو
کاره ساتانه که توشی گهل و
نه ته وهیه که دهبی و برستیان لی
دهبری ۵ په خه ی گرتن.

الْحَوَاسَةُ: خزمابه تی و خوینگری ۵ هیرش و
په لامار ۵ ده سکه وتی شهر ۵
پیداویستی ۵ کومه لیک له خه لگی جیا.

الْحَوَاسُ: نه و که سه ی له شهرا بانگی نه مو
نه و ده کاو ده لی: هوی فلان هوی
فیسار که س ۵ نه و که سه ی نازاو چاو
نه ترسه و نازناوی کوپی ته نگانه و
کوپی شهوی هیه.

حَاشَ الدَّوَابُّ حَرَّشاً: نازه له گانی
کۆکردنه وه و لی خورین.

حَاشَ الْقَوْمُ الصُّيْدَ: خه لکه که
نیچیره گانیان هینان و بردیانن بو
نه وه ی بیانگرن.

حَاشَ اللَّصُّ وَالْحَوْرُ: دزه که ی گرت و
نه بهیشت به حهرام بگا.

أَحَاشَ الصُّيْدَ: به مانا (حاشه) دی.

حَاشَهُ عَلَى الْأَمْرِ: هه لی نا بو کاره که.

حَاشَ الرَّجُلُ الْبَقَّ أَوْ الْمَطَرَ: پیاوه که
خوی له هه وره بروسکه که یان
بارانه که که نار گیر کرد.

حَوَّشَ الْمَالَ وَالْحَوْرُ: مال و سامانی
کۆکرده وه و په زمه نده ی کرد.

أَحْوَشَ الْقَوْمَ الصُّيْدَ: خه لکه که
نیچیره گانیان هینان و بردن بو
نه وه ی بیانگرن.

أَحْوَشَ الْقَوْمَ الشُّيْئَ: خه لکه که
شته که یان خسته ناو خوینانه وه و
ده وریاندا.

إِنْحَاشَ: بو موطاوعه ی (حشه) دی.

إِنْحَاشَ عَنْهُ وَمِنْهُ: لی ی دوور
که وته وه ۵ دهگوتری: (فلان لا ینحاش
من شیئ) فلانکه س گرنگی به هیج نادا.

تَحَاوَشُوا الشُّيْئَ يَبْتَهِمُ: شته که یان خسته
نیو خوینانه وه و ده وریاندا.

تَحَوَّشَ مِنْهُ: شهرمی لی کرد ۵ (تحوش
عنه): لی دوور که وته وه.

تَحَوَّشَتْ فَلَانَةٌ مِنْ زَوْجِهَا: فلان نافرمت بی
میرد بوو، بوو به بیومزن.

الْحَاشَ: کۆمه لیک دره ختی دار خورما
یان دهره ختی تر.

أَلْعُرَاشَةُ: پيداويستی ۵ هدرشتيک
شهرمی ليکری ۵ تاوان بی پان نا.
الْحَوْشُ: هموشی مان.

الْحَوْشُ: حوشتری هارو چه موش.

الْحَوْشِيُّ مِنَ الْكَلَامِ: قسمو وشه
غهریبو کهم بیستراو.

الْحَوْشِيُّ مِنَ اللَّيَالِي: شهوی تاریکو
نوتهک ۵ دهگوتری: (رجل حوشي):
پیاوئکه تیکه لاوی کهس ناکاو
تهریکه.

الْمَحَاشُ: نامیرو کهرستهی ناو مان.
الْحَوْشِبُ: ناو زهنگی ولاخ نهو شوپنه
سمو نیسقانی قاجی بهیهک
دهگن ۵ پان خودی نیسقانی قاجی
که له گهل سمی دا بهیهک
دهگن ۵ بوشایی سم ۵ کهروئشکی
نیر ۵ گؤلک ۵ قه دباریک و ورگ
بچکؤلله ۵ پان ورگ زلو کهله که
هه لاوساو ۵ کؤمه لیک ناده میزاد.

الْحَوْشَكَةُ: نهو دهنکه دهنکو گال و
بوغلییهی له کؤلان ده بیسری و تو
له ماله وه گویت لیپیه و تیپان ناگی.
حَاصِ الثَّرِبِ وَغَرِهَ حَوْصًا: کراسه کهی
دوری به دورین.

حَاصِ بَيْنَ الشَّيْنَيْنِ: نیوانی دوشته کهی
تهسک کرده وه.

حَاصِ حَوْلَهُ: دهوړی داو پاراستی.

حَوصِ الرَّجُلِ يَحْصُ حَوْصًا: قولنجکی
چاوی نهو پیاوه چوک بون هر
دهلج قولینچکه چاوی

دوراو ۵ ههروا به مانا نه وهش
دی ۵ چاوئکی لهوی تری پچوکتر
بی ۵ (هو أخوصُ وهي حوصاء)، (ك):
حوص).

حَاوَصَهُ: به قولینچکی چاوی سهیری
کرد تیلهی چاوی دایه.

احْتَاَصَ فِي الْأَمْرِ: له کاره کهدا نیحتیاتی
کرد.

الحِصَاصُ: دهرزی و سوژن پان شتیکی
تری لهو جوړه کهشتی پی بدروی.

الْحَصَاوُصُ: هه لو هوش اندنه وه،
روخاندنه وه، دهگوتری: (لأطعنَ في
حَوْصِهِ) نهوهی که دوریویه ته وه
هه لی دهو هشیمنه وه نهوهی چاکی
کردو ته وه دهپروخیمنه وه.

الْحَيَاصَةُ: قه پاسه و بهرته نگه ی (ولاخ
نهو حه بله ی کورتان و باری پی له
ولاخ قایم ده کری).

حَوْصَلُ الطَّائِرِ: بالنده که چکلدانه ی پر
کرد له خوراک.

حَوْصَلُ الْإِنْسَانِ وَغَيْرِهِ: ناده میزاد خوار
ورگی زل بوو ۵ دامینی ورگی بهرز
بووه.

الْحَوْصَلُ لِلطَّيْرِ: هه لاوسانی
چیکلدانه یه تی خواردنی تیدا کو
دهبیته وه پیس نهوهی خواردنه که
بجیته مه عیده یه وه.

حَوْصَلُ الدَّارِ: گمنجینه ی خانوو.

حَوْصَلُ الْحَوْضِ: بئکی هموز که ناوی
تیدا راوه ستی.

الْحَرْصَلُ مِنَ الشَّاءِ: نَهْوَ نَازَهَلْ وَ
 حَهْوَانَهْوَ وَرْگِ لَهْزُورِ نَاوَكِيَهْوَ
 زَلْ بِيَهْ ۵ (ك: حواصل).

الْحَرْصَلَةُ: بِيْ بِالْتَدَهْ بَهْمانا (الْحَرْصَلُ)
 دِيْ ۵ بِيْ نَادهْميزاد لَهْخوار
 نَاوَكِيَهْوَ گَهْدهْ زَلْ
 بِنَوِيْنِيْ ۵ صندوقهْ بَچْکُلهْيهْكه
 پارَهْوَ شَتِيْ وَايْ تِيْدا هَهْلدَهْگِيْ.
 حَاضِ الْمَاءِ حَوْضًا: نَاوَهْگِيْ كُؤْكردهْوَ
 دهْوَريْ دا.

حَوْضٌ: حَهْوَزيْ دروست كُرد ۵ (حَوْضُ
 الْمَاءِ) نَاوَهْگِيْ لَهْ حَهْوَزهْكهْدا
 كُؤْكردهْوَ ۵ (حَوْضُ حَوْلَهْ): بَهْدهْوَريْ
 حَهْوَزهْكهْدا دِيْوَاريْ كُرد.
 احتاضٌ: حَهْوَزيْ دروست كُرد.

استحوض فلان: بَهْمانا (احتاض)
 دِيْ ۵ (استحوض الْمَاءِ) نَاوَهْگِيْ كُؤْ بُوْوَ.
 الْحَوْضُ: شَوِيْنِيْ كُؤْبوْنَهْوَ نَاو ۵ (الْحَوْضُ
 مِنَ الْأَذْنِ): كِرْكَرَاگَهْ
 گَوِيْ ۵ پارْجَهْيهْك لَهْزَهْوَ
 سَنوردار ۵ زَرَعات وَاخِيْ پَهْرُزِيْنگراو.
 حَوْضُ الْبَحْرِ: نَهْوَ وِلَات وَاشارَنَهْ دَمْكهْوَ
 سَهْرِ لِيْوَاريْ دَهْريا.

حَوْضُ النَّهْرِ: نَهْوَ زَهْوَ وَازارَهْ بَهْناوِيْ
 رَوْبَارَهْكهْ نَاو دَهْدرِيْ وَا بَهْناوِيْا تِيْپَهْ
 دَهْبيْ ۵ (الْحَوْضُ الْجَاف) نَهْوَ
 حَهْوَزهْيهْ نَاوَهْگِيْ بَهْتاَل دَهْگَرِيْ وَا
 كَهْشَتِيْ تِيْدا چَاك دَهْگَرِيْتهْوَ، (ك:
 أَحْوَاضٌ وَحِيَاضٌ وَحِيْضَانٌ) ه.
 الْمُحْرَضُ: نَهْستِيْرُؤْكهْ بَهْدهْوَريْ بَنَكِيْ

دارخورماو درهختي تردا دهْگَرِيْ وَا
 نَاوِيْ تِيْدهْگَرِيْ بِيْ نَهْوَ دِرَهْخَهْكه
 تِيْرِ نَاو بَبِيْ.

حَاطُ الْقَرْمُ بِالْبَلَدِ حَيَاطَةً: خَهْلكَهْ دهْوَريْ
 شارهْكهْيان دا.

حَاطُ الصُّبْيِ: مَنداَلَهْكهْ پَهْتيْ چَاوهْزاريْ
 لَهْ پَشْتِيْ بَهْست.

حَاطُ الشَّيْءِ: شَهْكهْيْ پارِيْزْگاريْ كُرد وَا
 بَهْليْنِيْ دَاچِيْ لَهْ بَهْرُزهْوَندِيْ
 شَهْكهْدا بِيْ بِيْكاو زِيْانيْ لِيْ دَوورِ
 بَخَاتهْوَ.

أَحَاطَ الْحَائِطُ: دِيْوَاريْ دانا، دِيْوَاريْ
 رَا بَهْست.

أَحَاطَ الْقَرْمُ بِالْبَلَدِ: خَهْلكَهْكهْ دهْوَريْ
 شارهْكهْياندا.

أَحَاطَ بِالْأَمْرِ: لَهْهَمْوَو لَپَهْكهْوَ گَرَنگِيْ
 بَهْكارَهْكهْ دَاو كُؤْبوْنِيْوَلِيْ
 كُرد ۵ قورنان دَهْفَهْرموِيْ: ﴿أَخَطْتُ
 بِمَا لَمْ لِحِطْ بِهِ﴾.

أَحَاطَ الشَّيْءُ: دهْوَريْ شَهْكهْيْدا ۵ (أَحَاطَ
 بِالْقَرْمِ) خَهْلكَهْكهْ مَهْنع كُرد.

أَحِيطَ بفلان: فَهْوَتان وَا تِيْيدا چَوونِيْ
 فِلَانْكهْس نَزِيْك بُووَ.

أَحِيطَ بِالشَّيْءِ: تِيْدا چَوو فَهْوَتا ۵ قورنان
 دَهْفَهْرموِيْ: ﴿وَأَحِيطَ بِكَمْرِهِ﴾.

حَاوُطَهُ: گَفْتُوگُوِيْ لَهْگَهْل كُرد لَهْسَهْرِ
 كَارِيْك بِيْ نَهْوَ رَازيْ بكا.

حَوُطَ حَائِطًا: دِيْوَاريْ رَا بَهْست ۵ (حَوُطَ
 كَرْمَهُ) پَهْرُزِيْنيْ بِيْ درمختيْ
 مِيْوََهْكهْيْ كُرد.

حَوَطَ حَوْلَ الشَّيْءِ: شته‌که‌ی به‌چوار
دهوری شته‌که‌دا کۆمه‌ل کردو بۆی
کرده شورا.

حَوَطَ الشَّيْءُ: شته‌که‌ی چاودێری کردو
په‌یمانی دا پارێزگاری ب‌کاو چ‌ی
له‌به‌رژوه‌ندی نه‌ودایه نه‌نجامی بدا.
إِحْتَاطٌ: له‌ کاروباری خۆی دا زۆر وردبینی و
لێ‌کۆڵینه‌وه‌ی نه‌نجام‌دا ده‌گوتری:
(إِحْتَاطٌ لِنَفْسِهِ وَلِلشَّيْءِ).

تَحَوَّطَ: پارێزگاری شته‌که‌ی کردو
په‌یمانی دا چ‌ی له‌به‌رژوه‌ندی
نه‌ودابێ ب‌یکا.

استعاط في الأمر: زنده پۆیی کرد له
نی‌حیاتیات‌کردندا.

التَّحَرُّطُ: دم‌زوی دور‌ه‌نگ‌و باد‌راو
(ر‌ه‌نگ‌ی سو‌رو ره‌ش) ده‌م‌ی‌رووی
ت‌ی‌ده‌ک‌ر‌ئ‌و بۆ چ‌او‌ه‌زار له‌ پشت
ده‌به‌س‌تر‌ئ ده‌ه‌روا به‌مانا نو‌شته‌و
جاد‌وش د‌ئ.

الحَاظُ: دی‌وار ده‌شور‌ای باخ، (ك: حِيطَانُ
وحوالط).

الحَوَاطَةُ: ژور‌ئ‌ك بۆ هه‌ل‌گ‌رت‌ن‌و
پاراست‌نی گه‌ن‌ه‌و جۆو دان‌ه‌وێله.

الحَوَظُ: دم‌زوی‌کی ر‌ه‌نگ‌او ر‌ه‌نگ‌ه (سو‌رو
ره‌ش) م‌ی‌رو‌ی ش‌ی‌نی پ‌ـ
ده‌ه‌و‌ند‌ر‌ئ‌ته‌وه هه‌رش‌ک‌لی مان‌گی
په‌ک‌شه‌وه‌ی له‌زی‌و دا‌پ‌ـ‌ز‌را‌وی
ت‌ی‌ده‌ک‌ر‌ئ‌و له‌ پشت ده‌به‌س‌تر‌ئ بۆ
ده‌ف‌عی چ‌او‌ه‌زار.

الْحَوَظُ: ته‌وا‌و‌که‌ری مه‌به‌له‌غ‌ی پ‌اره له‌کاتی

داب‌ه‌ش‌کرد‌نی م‌ی‌رات هه‌ر‌ک‌ات‌ئ
د‌ی‌ره‌مه‌کان گه‌م‌یان ه‌ی‌نا ده‌گوتر‌ئ:
(ه‌لم حَوَظَهَا) چ‌ه‌ند د‌ی‌ره‌مه‌م‌یک ب‌ینه
نه‌ند‌از‌ه‌که ته‌واو ب‌که.

الْحَوَظَةُ: به‌مانا نی‌حیاتیات د‌ئ.

الْحَرْطَةُ: پار‌یه‌که پار‌یه‌که‌ره‌کان ت‌ی‌یدا
به‌ده‌وری په‌ک‌تر‌دا ده‌خ‌ول‌ینه‌وه.

الْعَوَاطُ: راگر ده‌گوتر‌ئ: (حَوَاطُ
الامر): راگری کار‌ه‌که.

الْحَيْطَةُ: نی‌حیاتیات ده‌س‌و‌زو
به‌زه‌م‌ی ده‌گوتر‌ئ: (ل‌دی فلان
حَيْطَةً لک).

الْحَيْطُ: ده‌گوتر‌ئ: (رجل حَيْطٍ)
پ‌یا‌و‌ئ‌که زۆر چ‌او‌د‌ێ‌ری م‌ال‌و مند‌الی
خۆی ده‌کا.

الْمَعَاظُ: نه‌و شو‌ینه‌ی ده‌ب‌ی‌ته ده‌و‌روبه‌ری
مال‌و سامان، واته: په‌ر‌ژ‌ین.

الْمُحِيطُ: ده‌ریا لو‌وش.

حَافٍ فُلَانُ الشَّيْءَ حَوْفًا: فلان‌که‌س له‌سه‌ر
ل‌ی‌واری شته‌که بوو.

حَوْفُهُ: خسته‌ی سه‌ر ل‌ی‌واری شته‌که.

حَافٍ النَّبَاتُ الْمَكَانَ: رو‌ه‌کی له‌ده‌و‌ری
شو‌ینه‌که روان‌د.

تَحَوَّطَ: بۆ مط‌او‌مه‌عی (حَوْفُهُ) د‌ئ.

تَحَوَّقَ الشَّيْءُ: قه‌راغ‌ی شته‌که‌ی
گرت ده‌یان له‌ قه‌راغه‌وه گرت‌ئ.

الْحَافَةُ: ل‌ا‌ه‌ن‌و که‌نار (الْحَافَةُ مِنَ الشَّيْءِ)

ک‌ه‌ن‌ار‌و قه‌راغ‌ی

شت ده‌پ‌یدا‌و‌ی‌ستی ده‌ست‌گ‌ورت‌ئ‌و

که م دهرامه تی زیان.

الْخَوْفُ: لایه نو قه راغ ۵ پۆشاکیک منداڵ
له بهری دهکا بی قول و ده کوو
سوخمه، (ک: أخواف).

خَوْفُ الصَّبِيِّ: منداڵه که ی خسته سه ر
په نه ی قاجی و به قاجی به رزی
کرده وه.

حَاقَ الْبَيْتَ وَنَحْوَهُ خَوْقًا: ماله که ی مالی.

خَوْقٌ عَلَيْهِ: قسه کانی ئی خوارو خییج و
تی که ل و پی که ل کردن.

خَوْقُ رَأْسِهِ: ناوهرستی سه ری تاشی و
ئهوی تری هیشته وه.

احتاق ماله من برائه: ماله که ی زهوت
کرد.

الْخِرَاقَةُ: مالمالین ۵ جاده مالمالین.

الْخَوْقُ: کۆمه ئی زۆرو قه ره مانی.

الْخَوْقَةُ: به مانا (الخَوْقُ) دئ.

الْخَوْقُ: جوار چیوه ی شت که به که وانیه ی
دهوری شت دده دن.

الْخَوْقَةُ: که سک، (ک: محاق) ه.

خَوْقٌ خَوْقَةٌ وَحِقَالًا: هه ردوو دهستی خوی
خستنه سه ر که له که ی، سه ر سی

به نه دی ۵ به خیرایی رۆی خه ریکوو
رۆیشتنه که ی بگاته راگردن ۵ ماندوبوو.

خَوْقٌ فَلَانٌ: وتی: (لا حول ولا قوة الا بالله).

خَوْقٌ الشَّيْءِ أَوْ فَلَانًا: هالی پیومنا ۵ هه ئی نا.

الْخَوْقُ: ناده میزادی به ته مه نی ماندو.

الْخَوْقَةُ: دیزه و گۆزه ی مل درێژ که ئاو

فرۆش به کاری دێنی ۵ به مانا

(الْخَوْقَةُ) ش دئ، (ک: حواقل).

حَاكَ الشَّيْءُ فِي صَدْرِهِ أَوْ قَلْبِهِ: شته که له
میشکی دا یان له دئی دا چه سپاو
جیگیربوو یان به مانا دهنه دهنه و
خوراندن دئ ۵ پیغه مبه ر (د.خ)
دهقه رموی: (الاثم ماحاك في صدرك
وكرهت أن يطلع عليه الناس).

حَاكَ التُّرْبَ حِمَاكَةً: قوماشه که ی چنی.

حَاكَ الْمَطَرُ الرُّوْضَ: بارانه که گه شه ی
به گول و ره وه کی باغه که دا ده گوترئ:

(هو حائك)، (ک: حاکه)، (وهی
حائكة)، (ک: حوائك).

أَحَاكَ: ده گوترئ: (ما أحاك سيفه)

شمشیره که ی نه ی بری ۵ (وما أحاکه

أساني) ددانم نه ی بری.

تَحَرَّكَ بِالثَّرَبِ: پۆشاکه که ی له سی

به نه ده وه هینا بۆ پیشی نه ژنۆی و

له سه ر سیچکانی دانیشت، واته خوی

که مه ندکیش کرد.

الْخَوْكُ: نموونه ی وینه ۵ ده گوترئ: (هذا

على خَوْلٍ ذاك) نه وه له سه ر شیوه ی

نه وه یه.

الْخَوْكَةُ: ده گوترئ: (هم ناس ليس عليه

حوكة هؤلاء القوم) نه وانه

که سانیکن له و هۆزو خیله ناچن.

الحياكة: جۆلایی.

الْمُخَوَكَةُ: شه رو هه را.

حَالُ الشَّيْءِ حَوْلًا: سائیک به سه ر

نه وشته دا تیپه ری.

حال الحول: سالتكه تهواو بوو.

حال الشئى: شتهكه گؤړا ۵ دهگوترئ: (حال اللو و حال العهد).

حال في ظهر دابته: بازى داو له سهر پشتمى ولاغهكهى وهستا ۵ دهگوترئ: (حال على الفرس) خوى هه ئدايه سهر پشتمى ولاغهكهى.

حال عن العهد: له پهمانى خوى په شيمان بؤوه.

حال الشئى بين الشئين حولاً وحلولاً: ناوانى كردن ۵ بوو به پهردهو حائيل له نئوان نهو دو شتهدا.

حالت النخلة حنولاً: درهختى خورماكه سالتيك بهرى گرتو سالتيك بهرى نهگرت.

حالت الناقة: حوشتره ميينهكه كه ن درا به لام ناوس نه بوو.

حوت عينه ار طرفه: چاوى خيل بوو، چاوهكهى توشى قيجى بوو.

أحول: سالتيك به سهرى دا تپهپرى ۵ دهگوترئ: (أحول الصبي): منداكه سالتيك تهواو كرد.

أحولت الدار: خانوهكه رۇزگارى زورى به سهردا تپهپرى و گؤړانكارى تيكهوت.

أحول بالمكان: سالتيك لهو شوينه ماپه وه.

أحولت المرأة أو الناقة: نافرهتهكه له دوا كچ كورې بوو ۵ پان حوشترهكه دواى بيجوى ميينه بيجوى نيرى بوو.

أحول عيئه ۵ چاوى خيلكرد.

أحال: سالتيك تهواوى به سهردا تپهپرى.

أحال الدار: خانوهكه گؤړانكارى به سهردا هاتو سالانيكى زورى به سهردا تپهپرى ۵ دانىشتوانهكهى چهند سال و عه ياميكه لئى دوور كه وتوونه وه.

أحال الشئى الرجل: شتهكه پان پياوهكه له حاليكه وه چووه سهر حاليكى تر. أأالت المرأة أو الناقة: به مانا (أحولت) دئ.

أحال بالمكان: سالتيك لهو شوينه ماپه وه. أحال الرجل: نهو پياوه حوشترهكانى ناوس نابن و نه زوك ۵ قسهكانى دژ به به كنو هيچى به سهر هيچ وه نيه.

أحال عليه بالكلام: به قسه روى تن كردوو دهستى كرد به ناخاوتن له كه ئيدا ۵ دهگوترئ: (أحال عليه بالسوط).

أحال في ظهر دابته وعليه: بازى داپه سهرپشتمى ولاغهكهى و جيگر بوو. أحال الغريم: خاومن قهرزكهى رهوانهى سهرپهكيكى تر كرد.

أحال الشئى: شتهكهى گواسته وه.

أحال العمل الى فلان: كاركهى به فلان سپارد. أحال القاضى القضية الى حكمة الجنايات: قازى روداوو كيشهكهى رهوانهى داداگاي تاوانهكان كرد.

أَحَالَ الْمَاءَ فِي الْمَدْرَلِ: ناوهكهی كرده ناو
جۆڭاكه‌ی.

حَاوَلَ الْأَمْرَ حَاوَلَةً حِرَالًا: ویستی به‌کاره‌که
بگا و ته‌واوی بکا.

حَرَلَ الشَّيْءُ: شته‌که‌ی گۆږی یان
گواستییه‌وه له شوئنی‌که‌وه بۆ
شوئنیکی تر.

حَرَلَ فَلَانُ الشَّيْءَ إِلَى غَيْرِهِ: فلانکەس
شته‌که‌ی نارد بۆ لای یه‌کیکی تر.

حَرَلَ الْأَرْضُ: زه‌وییه‌که‌ی سائه ناسائیک
کیلا بۆ نه‌وه‌ی خا‌که‌که‌ی به‌هیزی.

حَرَلَ الشَّيْءُ: شته‌که‌ی له حائیکه‌وه
گۆږی بۆ حائیکی تر.

احْتَرَلَهُ الْقَوْمُ: خه‌لکه‌که‌ فلانیان خسته
ناو خو‌یانه‌وه.

احْتَالَ الشَّيْءُ: سائیک به‌سەر نه‌و شته‌دا
رۆی.

احْتَالَ فَلَانُ: فلانکەس ویستی به‌فیل و
ته‌له‌که‌بازی فلان شتی ده‌ست بکه‌و.

احْتَالَ الْأَرْضُ: زه‌وییه‌که‌ بارانی ئی
نه‌باری.

احْتَالَ عَلَيْهِ بِالْدِّينِ: قه‌رزه‌که‌ی
حه‌واله‌ی نه‌ستۆی نه‌و کرد.

تَحَرَّلَ: له شوئنی‌که‌وه گواستییه‌وه بۆ
شوئنیکی تر ە یان له‌حال و
وه‌زعی‌که‌وه که‌وته‌ حال و وه‌زعیکی
تره‌وه.

تَحَرَّلَ عَنِ الشَّيْءِ: له‌و شته‌ وازی هینا
جووه سه‌رکارنکی تر.

تَحَرَّلَ فَلَانًا بِالنَّصِيحَةِ وَالرَّصِيَّةِ وَالْمُرْعَفَةِ:

تَيْفَكَرَى بُوْ نه‌وه‌ی بزانی ناخۆ به‌ج
شۆمه‌یه‌ك كاری تئ بكاو به‌هینیته‌وه
سه‌ر رینگای راست.

اسْتَحَالَ الشَّيْءُ: شته‌که لاجوو چوووه
سه‌ر شوئنیکی تر ە یان شته‌که
خوار بووه چه‌مایه‌وه ە گۆږا.

استحال الكلام: که‌لامه‌که‌ی له‌مانای خی
لادا و مانایه‌کی تری ئی هه‌له‌ینجا.

استحال الشَّيْءُ: شته‌که حه‌واله‌که‌را.
الإحتیال: هه‌لخه‌له‌تاندن جه‌رمه‌یه‌کی

یاساییه ە بریتییه له‌وه‌ی که‌سیک
بیه‌وئ به‌نا‌ره‌وا مائی که‌سیکی تر
بخوا.

التحاریل: نا‌ه‌ره‌تی‌که‌ سائه ناسائیک
مندالی ببئ ە هه‌روا به‌زه‌وییه‌ك
ده‌گوترئ سائه ناسائیک بکئلد‌رئ و
تۆو بک‌رئ.

الحائل: نه‌و شته‌ی گۆږان په‌یدا
ده‌کا ە بیچوووه میینه‌ی حوشر نه‌و
ساته‌ی له‌دا‌یک ده‌بئ ە هه‌رمیینه‌یه‌ك
که‌ نه‌زۆك بی، ده‌گوترئ: (ام‌راة حائل،
ناقة حائل، نخله حائل)، (ك: حَوْل
وحول و حیا).

الحال: نه‌و‌کاته‌ی که‌ته‌ییدا‌ی.

حال الدهر: گۆږان‌کاری زه‌مانه ە (حال
الشَّيْءِ) صیفه‌تی شته‌که.

حال الانسان: هه‌موو کارو بارنکی
تا‌به‌ته‌ی ئاده‌میزاد چ مادی چ
مه‌عنه‌وی.

الحال في الطبيعة: چۆنیه‌تیکی زوو

بەسەر جووۋە ۋەكوو ترشى و وشكى
ساردى و گەرمى..هتد.
الحال في علم النفس: برىتييه لەو شىۋازە
دەرونييهى پەيدا دەبى پيش ئەوۋەى
بچەسى.

الحال في النحو: حال لەزاراۋەى
نەحوپياندا برىتييه لەزەمانى
هەنووكى ۋە ۋەكىلى
قەسەكردنەكە ۋە وشەپەكە شىۋەى ئەو
شەى كارەكە دەكا پان كارەكەى
ئاراسىتە دەكـرئ رون
دەكاتە ۋە لەزاراۋەى بەلاغەدا
برىتييه لەو حال ۋە ھۆكارانەى داوا
دەكا كەلامەكە بەشىۋەپەكى تاپەتەى
دەر بېردى ۋە (ك: احوال واحولة) بە.

الحالة: بەمانا (الحال) دى.
الحوال: دەروپەرى شت، دەگوتى:
(رأيت الناس حواليه) خەلكم بىنى
دەورەيان دابوو.
حوال الدهر: گۆرانكارى رۆزگارو بەلاو
كارەساتى.

الحوالة: ئەومىيە خاۋەنى قەرر
لەقەرزدارىكە ۋە بگۆنيزىۋە بۆ سەر
قەرزدارىكى تر ۋە گواستەنەۋەى ئاۋ
لە چومىكە ۋە بۆ روبرىكى
تر ۋە شايتەيدان ۋە بەرەۋدەپوون ۋە
چەكىكە پان كومپىيالىيەكە پارەى
پى دەگۆنيزىتەۋە لەشۋىنيزىكە ۋە بۆ
شۋىنيزىكى تر.

الحوالي والحوالي من الرجال:
ئەۋكەسەمىيە زۆر فېلېبازو قولىپى.

الحوال: جەم و جەم و ھاتو جۆ ۋە سان، (ك:
أحوال) ۋە ئەملا ۋە ئەۋلاى
شت ۋە دەگوتى: (رأيت الناس حولة).
الحوال: لەمپەرو پەردەى نىۋان
دوشت ۋە پياۋى فېلېبازو قولىپى.

الحوال: زېرەكى و لېھاتوۋىي و كارامايى
لەئەنجامدانى كاردا ۋە ئەو كەندېرو
جۆگە ھەلگەندراۋەپە كە بەرپىز
نەمامە خورمىي تىدا
دەنيزى ۋە دەگوتى: (هذا من حوال
الدهر) ئەمە لەكارەسەپرو
عەجايەبەكانى رۆزگارە.

الحوال: پەردەو لەمپەر لەنىۋان
دوشتدا ۋە خىلى و قىچى لە
ئاراستەكردنى نىگاي دوو چاۋدا.

الحوال: ئەو پەردەى بىچۈە حوشتر
لەناۋ سكى دايكى دا لەناۋى
داپە ۋە ۋەكوو مەشىمە بۆ زاروك
لەسكى ئافرەتدا ۋە ئەو ئاۋمىيە كە
لەپيش سەردەرھاتنى زاروك لەسكى
دايكى دەپزىتەدەر.

الحوال: (حوال الدهر) سەپرو
سەمەرى رۆزگار.

الحوال: بەمانا (الحوال) دى.

الحوال من الرجال: ئەو پياۋمىيە زۆر
كارامايى لە فېلېبازى و قولىپى
دا ۋە (الحوال من الأمور) كارى سەپرو
سەمەرى ۋە دەگوتى: (هذا من حوال
الدهر) ئەمە لەشتە سەپرو
سەمەرىكانى رۆزگارە.

الحوال من الرجال: بەمانا (الحوال) دى.

أَلْحَوْلِيُّ: هەرشتىك سالىكى بەسەردا
تېپەرئ گيانلەبەرئ پان روھك
بئ، (ك: حَوَالِيَّ وَحَوَالِيَّ).

أَلْحَوَالُ: قەناتىكى بېكۆلەيە ئاۋى ئى
دەگۈزۈپتەۋە بۇ شۇنىكى تر.
أَلْحَوْلُ: ئەۋ پياۋەى خىرا دەگۈرئ و ھەر
رۈزەى لەسەر ھەۋايەكە ۋ پياۋى
فېلبازى قۇلې.

أَلْحِيَالُ: پەتىكە سەرىكى لەپەتى
بەرسنگى حوشتر دەبەستى و
سەرەكەى ترى بەپائوۋەكەپەۋ قايىم
دەكرئ ۋ پىشى شت ۋ دەگۈرئ:
(قَعْدَ حِيَالَهُ) لەبەردەمى
دانىشت ۋ لەبەرامبەرى رۇنىشت.

أَلْحِيلَةُ: فېل و تەلەكەۋ بەتوانايى لە
بەپىۋەبىردنى ئىش و كاردا.
أَلْحِيَالُ: فېلبازو سىياسەتمەدار.

أَلْحَيْلُ: ئەۋ كەسەى ھەۋالەكەى بۆسەر
دەنپىردى ۋ ئەۋكەسەى ھەۋالەكەى
بۇ دەكرئ ۋ بەھەردووكيان
دەگۈرئ (أَلْحِيَالان) ۋەكوو چۇن
بەگپارو ھرۇشيار دەگۈرئ
(الْبَيْعَان).

أَلْمَحَالُ: لىزان و بەتوانا لەسەر
بەپىۋەبىردنى كارو بار.

أَلْمَحَالُ: ئەۋشەتى نەگونجى
ببئ ۋ ۋەكوو كۆپونەۋەى جم و
جۆل و راۋەستان لەپەك ساتدا بۇ
قەبارەپەك ۋ ھەروا كۆپونەۋەى
تارىك و روناكايى ۋ ساردى و گەرمى

بۇ شتىك لەپەك كاتدا.

أَلْمَعَالَةُ: فېل و چاۋبەست ئى
كردن ۋ شتىك لەشۋەى ناعوور
ئاۋى پى ھەلدەھىنجندى.

أَلْمَحْرَالُ مِنَ الرِّجَالِ: ئەۋ كەسەپە
لەقسەكردندا پىشت بەقسەى پىش
خۇپەۋە بەبەستى و قسەى خەلک
بجوپتەۋە.

أَلْحَوْلُ: ئامپىرىكە بەرزو نزمى كارەباى
بئ كۆنترۆل دەكرئ.
أَلْمُحِيلُ: ئەۋ كەسەى مىندالى نابى
(نەزۇك).

أَلْمُسْتَحِيلُ: شتى بەتال و پوچ ۋ شتىك
ھەبۋونى پان پەيدابۋونى محال بئ.
حَوْلُ: وتى (لا حول ولا قوة الا بالله).

حَام حَوْل الشَّيْءِ: بەدەۋرى شتەكەدا
سۈپاپەۋە دەۋرىدا ۋ لە ھەدىشى
پېغەمبەردا ھاتوۋە دەفەرمۈى: (من
حَام حَوْل الحِمَى يوشك أن يقع فيه)
كەسىك لەتاۋان نزيك ببپتەۋە
لەۋانەپە تپى بکەۋى.

حَام الشَّيْءِ: ھەۋلى بۇ ئەۋ شتەداۋ ويىستى
بەدەستى بپنى.

حَام عَلَى قَرَابَةٍ: سۆزى بۇ خزمەكانى
نۋاند يازمەتى دان.

حَام الْحَيَوانِ: گيانلەبەرەكە تىنوۋى بوو،
(ك: حَوَانِم، حَوَم).

حَوَمٌ فِي الْأَمْرِ: زۇر لەكارەكە ورد بوۋەۋ
زۇرى تى روانى.

أَلْحَوَمُ: جەلەبە حوشترى قەرمبالغ.

الْحَوْمُ: شەرابى كۆن.

الْحَوْمَةُ مِنَ الْبَحْرِ وَالْمَاءِ وَالرَّحْلِ: زۆرىنە
بەشى ھەرە زۆرى ۋە لەشەپو جەنگا
بەشۈنى ترسناكى ناو شەپكە
دەگوتى.

الْحَوْمَةُ: بلور.

الْحَوْمَاتُ: زەوى رەقى تەخت (ك: حَومان
و حَوامين) ە.

الْحَوْمَلُ: لەھەموو شتەكدا
بەسەرەتاكەى دەگوتى ۋە لافاۋىك
ئاۋەكەى قوراپ نەبى ۋە ھەورى رەشى
باراناۋى ە (ك: حَواميل).

تَحَوَّنَ: زەلىل بوو ھىلاك بوو.

الحائِلَةُ: دوكانى ەمرەق فرۇشتن.

حَوَى الشَّيْءَ حَوَايَةً: بەسەر شتەكەدا زال
بوو كرديبە ملكى خۆى ۋە دەگوتى:

(حَوَى الْحَيَةَ) پشى پشى مارەكەى

كردو خۆى بەدەستەۋەدا.

حَوَى الشَّيْءَ حَوَى وَحْوَةً: ئەۋشتە سەۋزى
تەكەل رەشايبەكەى بوو ۋە يان
رەشى تەكەلى سوريبەكەى بوو.

حَرَبَتْ شَفَةَ الرَّجُلِ: لىۋى پياۋەكە لە
سورى دا مەيلەو رەش بوون.

حَوَى النَّبَاتُ: گزو گياكە لەسەۋزىدا خۆى
بەرمەش نواند ە (ھەر آحرى ۋەى
حَوَاءَ ۋە قورنان دەفەرەمۋى: ﴿لَجَعَلَهُ
غَنَاءً أَخَوَى﴾).

حَوَى الشَّيْءَ: شتەكەى ۋىك ھاتەۋە

حَوَى الشَّيْءَ: شتەكەى ۋەرگرت.

احترى الشَّيْءَ عَلَيْهِ: لەخۆى گرت جىنى

كردهۋە.

تَحَوَّى: خۆى كۆكردهۋە پاپۇكەى
بەست ە دەگوتى: (تَحَوَّتَ الْحَيَةُ)

الحارِى: ئەۋ كەسەى مار بەخىۋ دەكا
پشى پشيان دەكا ۋە پياۋىك كارى

سەر سورھىنەر ئەنجام بەدا.

الحارِيا: رېخۆلە ۋە ناوسك.

الحارِية: مېينەى (الْحَرَى).

الْحِرَاءُ: ئەۋ شۈينەى شتى تى دەكرى

ۋەكوو گەنجىنە ۋە كادىن ۋە ھۆبەۋ

مەنزلى رىمال نشىن ۋاتە: خانۋى

لە (موو كووك دروست كراۋ) كۆمەلە

رەشمال نشىن كە لەسەر ئاۋىك

كۆدەبنەۋە.

الْحَوُّ: مېرۋە سورە ۋە مېرۋى سلىمان
(مېرۋە سلىمانە).

حَوَاءَ: دايە ھەۋا.

الْحَوَّةُ: رەنگىكە لەرەنگى ژنگى ئاسن دەكا.

حَوَّةُ الرّادى: ئەمبەرۋ ئەۋ بەرى شىۋ.

الْحَرَى: خېرى ۋە كەۋانەبى ۋە بۇ

ھەرشتىك بى ۋە ھەۋزى بچۈكى ئاۋ

بۇ حوشتر.

الْحَرِيَّةُ: پۇشاكىكە ناۋاخنى ھەبە

دەكرىتە سەرپشتى حوشتر ئافرەت

لەسەرىيەۋە سۋار دەبى ۋە پەرۋىكە

لەسەر سەر دادەنرىت كاتى قاپىك يان

شتىكى تر دەخەپتە سەر

سەرت ۋە زەۋى رەق ۋە روتەن كە بە

بەرد يان بەخشتى كال ۋە قور شورى بۇ

دەكرى.

حاربة البطن: ريخۆلەو جەرگ و سى.

الْحَيَّةُ: مار ۋە ئەمىش چەند جۆرىكى
ھەيە.

المحتوى: ھۆبەو رەشمان نشىن كە
لەسەر ئاۋىك كۆدەبنەو.

الْحَوَى: بەمانا (المحتوى) دى ۋە جۆرە
بىمارىكىشە.

حَيْثُ: زەرقى مەكانەو ئىضافەدەكرى
بۆلەي رستە.

الْمَخْرَأُ: (أَرْضُ مَخْرَأَ) زەوى ماراۋى كە
زۆرى مار لىيىن.

حَاجَ حَيْجًا: ھەزار كەوت.

أحاجت الأرض: زەۋىيەكە روەكى
(الحاج) ى رواند.

الْحَاجُ: روەكىكى چىلاۋىيە سەۋىيەكەى
زۆر درېزە دەكىشىۋ روگەكانى زۆر
بەزەۋىدا دەرۋنە خوار ۋە بەغەربى
دوۋ ناۋى ترى ھەن (العاقول، شوك
الجمال).

حَيْجَمَ الرجل: پىاۋەكە بەسرتە قسەى
كردو لەبەر خۆبەو ورتە ورتى
بوو.

حاد عن الشيء حَيْدًا وَحَيْدَانًا: لەشتەكەى
لادا دەگوترى: (حاد عن الطريق)
لەرېگە لايدا.

أحاده عن الشيء: لەو شتەى لاداۋ دورى
خستەو.

حَايَدَ حَايَدًا وَحِيَادًا: ۋازى ئى ھىناۋ روى ئى
ۋەرگىپرا ۋە ۋازى لە دژاپەتى ئەو ھىنا.

حَيَادٍ: دەگوترى: (چىدى حَيَاد) ۋازى ئى
بېنەو لاپكەو.

الْحَيَادُ: ئەۋمىيە بى لايەن بى پىشتىگىرى
ھىچ لاپەكى كېشەكە نەكەى.

الْحَيَادُ الاِيجَابِي: لەسىاسەتى نىۋ
دەۋلەتى دا ئەۋمىيە ۋلاتىك ھاۋكارى
يەككىك لەو دەۋلەتە دژە
بەپەكەكەكان نەكاۋ لەگەل باقى
دەۋلەتەكانى تردا ھاۋكارو ھاۋسۇز
بى بۆ بەرقەرار بوۋنى ئاشتەۋايى
گشتى.

الْحَيْدُ: ئەۋەى لە ئەملاۋ ئەۋلاى شت
ھەلتۇقەتتەو، دەگوترى: (حَيْدُ الجبل
و حَيْدُ الراس) ۋ ھاۋتاۋ
ھاۋشان ۋ پەراسۋى زۆر خوار.

الْحَيْدُ: ئاخى بوۋنى زارۇكە لەسكى داپكى
داۋ بەئاسانى نەپەتە دەرەو.

الْحَيْدُ: رۇيشتنى بەتەكەبوورو لارو
لەنجە ۋ ھەروا دەگوترى: (حمار
حَيْدُ) گوئدرېزىكە لە سىبەرى
خۆى دەسلەمىتەۋ ئەۋەندە سركو
تەپ دەماخە.

الْحَيْدَانُ: ئەۋ بەردو زەپخەيە لەكاتى
رۇيشتندا لەژىر پىۋى ۋلاخ
دەردەپەپى.

الْحَيْدَةُ: روانىنى بى ھەرقو
كىنەۋە ۋ دەگوترى: (مانظر اليّ إلا
نظر الحيداء) بەخرابە نەبى قەت
سەپرى مەنى نەكردوۋە ۋ ھەروا ناۋە
بۆ گرىنى شاخى كەلەكىۋى.

أَلْعَيْدُ: گویند ریژی زور سرك و تهر دوماخ.
 أَلْمَعِيدُ: ناچار ۵ دهگوتری: (مالك محمد
 عن هذا) چارت ناچاره و ناتوانی
 خوی ئی بپاریژی.
 حَارَ بَصَرُهُ حَيْرًا وَحَيْرَةً وَحَيْرَانًا: تهماشی
 شته که ی کردو چاوی نهیتوانی لئی
 بپروانی ۵ چاوی لئی ههلبه زییه وه.
 حَارَ فُلَانٌ: فلانکس ری ئی گوم
 بوو ۵ (حار في الأمر) لهو کاره دا
 سه ری ئی تیکچوو.
 حَارَ الْمَاءُ: ناوه که گۆبه وه هه لخوا ۵ (هر
 حائر و حيران وهي حَيْرِي)، (ك:
 حيارى) ۵.
 حَيْرًا: خستیه سه ری ئی شیوانه وه.
 تَحْيَرٌ: کهوته سه ری ئی شیواوییه وه.
 تَحْيَرُ السَّحَابُ: هه وره که له شوینی خوی
 وه ستاو بارانی باراند.
 تَحْيَرُ الْمَاءُ: به مانا (حار الماء) دی.
 تَحْيَرُ الْمَكَانِ وَالْأَنْاءُ بِالْمَاءِ: پېر بوو له ناو.
 اسْتَحَارَ الرَّجُلُ أَوْ الْمَاءُ فِي الْمَكَانِ: به مانا
 (حار) دی.
 اسْتَحْيَرُ الشَّرَابُ: به خووشی شهرا به که ی
 بۆ قوت چوو.
 الْحَائِرُ: که سیك سه ره گردان
 بی ۵ شوینیك شه ملاو نه ولای
 به رزبن و ناوی تیدا بووه ستی ۵ باغو
 بیستان.
 الْحَارَةُ: به رو بهر مال ۵ ناوچه په که نزیك
 بی له ماله وه.
 الْحَارِي: دهگوتری: (لا آتیه حارِي الدهر)

قَهَتْ نَائِمَهُ لَی.
 الْحَيْرَةُ: سه ره گردانی و راری ۵ زهوی
 سه وزو پېر دانه وێله ۵ دهگوتری:
 (أَصْبَحَتِ الْأَرْضُ حَيْرَةً): زهوی سه وز
 هه لگه راو پۆلکه و پاقله ی باشی تیدا
 هه ن.
 أَلْحَيْرُ: هه ور له گه ل باران پهیدا بی و
 نه ره ویتیه وه.
 أَلْمَحَارَةُ: دیوی ناوه وه ی مه لاشوو.
 أَلْمُسْتَحِيرُ: ریگه په که له ساریه که دابی و
 نیشانه ی دیار نه بن و سه ری ئی
 دهر نه کری.
 أَلْمُسْتَحْيَرَةُ: پیلوی چاو که گۆشت و
 چه وری زۆرب.
 حَارَ حَيْرًا حِيَاةً: پېروانه (حَوَزَ).
 تَحْيَرُ الرَّجُلُ: پیاوه که ویستی هه لسی و
 زور به زه حمت بوو هه لسانه که ی.
 تَحْيَرُ الْيَهُمِ: پالی به وانه وه داو چوو و
 سه ری پېرو پېروای نه وان.
 حَاسِ الْحَيْسِ حَيْسًا: تریتی خورما و
 که شکى دروست کرد.
 حَاسِ الشَّيْءِ بَغِيرَهُ: نه وشته ی تیکه لاوی
 شتی تر کرد.
 حَيْسَ الْحَيْسِ: تریتی خورما و که شکى
 دروست کرد.
 الْحَيْسُ: خورما و که شک و رو ئ تیکه ل
 به په که ده گرین و دهگوترین و
 ده شیلدرین ده گرته قاوت.
 حَاشِ حَيْشًا: ترسا ۵ وه کوو ترسنۆک
 روشت.

حاش الرادي: دۆلەكە درېژ بووه.

حاش فلانا: فلانكەسى ترساند.

تَحَيَّشْتُ نَفْسَهُ: نەفسى لىنى تۇراو پېش

چاۋى كەوت.

الْحَيَّشُ: كۆمەل.

الْحَيَّشَانُ: بياۋى زۆر ترسنۆك.

حَاصٍ عَنْهُ حَيْصًا وَحَيْصَانًا وَمَحْيَصًا: لاي داو

لەرېنگە دوركەوتەو.

حَاصِ الْقَرْمُ: خەلگەكە كەوتنە ھاتو چۆ

دەگەپان رېڭاي ھەلاتن بدۆزنەو.

حَايَمَصَهُ: چاۋو راۋى لىكرد وېستى

بەسەرىدا زال بوو.

حَايَصَ الْمَرْثَ: سوور بوو لەسەر ئەوۋى

خۆ لەمردن رزگار بكا.

إِنْحَاصَ: لايداۋ دوور كەوتەو.

تَحَايَصَ عَنْهُ: بەمانا (انحاص) دى.

حَاصٍ: تەنگانەو نارەحتى دەگوترى (وقع

القرم في حاصٍ باصٍ) خەلگەكە كەوتە

گىرو گرفت و تەنگزەو.

حَايَصَ بَنِيصَ: تەنگانەو نارەحتى

دەشگوترى: (حيص).

الْحَيُوصُ: چەمووش دەگوترى: (دابة

حيرص) ولاغىكى چەموشە ژىر

بارنابىو بەويستى خاۋنەكەى ناكا.

الْمُحْيِصُ: چارەو پەنا دەگوترى: (ما

عنه محيص): ھىچ رېڭا چارەيك

نييە بۆ خۇلادان لەوشتە.

حاضت المرأة: ئافرەتەكە بىن نوپژ بوو

كەوتە عادەتى مانگانەيەو (هي

حائض)، (ك: حائض

وَحَيْضٌ) ھەروا بەمانا ئەوۋىيە

ئافرەتەكە گەپشتە تەمەنى بالقىو

عادەتى مانگانە.

حاضت شجرة السمر: شتيك لە درەختى

سەمورە ھاتە خوارى وەگۋو خوڭن

سورە.

حاض السيل: لافاۋەكە ھەئسا.

حَيْضُ الْمَاءِ: ئاۋەكەى بەرداۋ وەگۋو

لافاۋى لىكرد.

تَحْيِضَتِ الْمَرْأَةُ: بەمانا (حاضت)

دى د رۆژانى عادەى مانگانە

ئافرەتەكە وازى لە ئەنجامدانى

نوپژو رۆژو ھىناۋ چاۋەپروانى

كۆتايى ھاتنى خوڭنى ھەيزەكەى

كرد د خۆى بە لەھەيزكەوتو

لەقەئەمدا د ھەئس و كەوتى واى

كرد كە كەوتۆتەو عادەى

مانگانەو.

أُسْتُحْيِضَتِ الْمَرْأَةُ: ئافرەتەكە دواى

تېپەپروونى ماۋەى عادەتى

مانگانەى خوڭنەكەى نەوہستاۋ ھەر

بەردەوام بوو.

الْحَيَاضُ: خوڭنى ھەيز.

الْحَيْضُ: ئەو خوڭنەى مانگانە چەند

رۆژىكى ديارىكراۋ بەشيوۋەيەكى

سروشتى لەرەحەمى ئافرەتەو

دېتە خوار.

الْحَيْضَةُ: ئەو پاچە پەرۋەيە ئافرەت

بەخۆيەو ھەئدەگرى بۆ ئەوۋى

خوینده که له جهسته به وه نه چی و

بلاو نه بیته وه ۵ به خودی

خوینده که ش ده گوتری: (الْمَحِيضُ):

به مانا (الْحَيْضُ) دئ ۵ قورئان

دغه رموی: ﴿وَيَسْأَلُكَ عَنْ

الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَى﴾.

حَيْضَ الْمُؤْمِنِ: بانگده ره که وتی: (حی

على الصلاة).

حاف علیه حَقِافً: ستمی کرد.

حاف الأب: باو که که خوشه ویستی و ریزی

بؤ مندا لیک له مندا له کانی له وانی

تر زیاتر دهربری ۵ گرنگی به

مندا لیک زیاتر له وانی تر دا ۵ (هر

حائف)، (ك: حَوْفٌ).

تَحَيَّفَ الشَّيْءُ: ورده ورده له قه راخ و

بیجاخی شته که ی گرت و لئی

که مکرده وه ۵ ده گوتری: (تَحَيَّفَتْهُمْ

السُّنَّةُ) سال و رۆژگار ورده ورده

له ته منه نی که م کرده وه.

الحائف (حائف الجبل): قه راخی کیو بنارو

دامینی کیو.

الحفاف: ره گیسکی سه وزه له ژیر

زوبانه وهیه.

أَلْعَافَةُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ: لایهن و نه ملاو

نه ولای شت.

الْحَيْفُ: تیزایی بهرد، (ك: حَيْوَف).

أَلْعِيفَةُ: تیز که ره وهیه که سه ره تیرو

سه ره رمی بی تیز ده کرپته وه.

الحيفة من الشَّيْءِ: لایهن و قه راخ و

نه ملاو نه ولای شت.

حاق به الشَّيْءِ حَقًّا وَحِوْفًا وَحَقِيقًا:

حاق به الأمر: کاره که ی له سه ر پیویست بوو.

حاق فيه السيف: شمشیر کاری لی کرد.

حاق الشَّيْءِ: شته که ی هه نوو و زوری

دهست ری خست.

أحاق به الشَّيْءِ: به مانا (حاق)

دئ ۵ ده گوتری: (أحاق الله بهم

مكرهم) خودا شیوه ی مه کری

خوینانی به سه ردا دان.

حَايَلُهُ: سه سوودی بی بردو رقی لی بوو.

إِحْتِاقٌ عَلَى الشَّيْءِ: نیحتیاتی کرد بؤ

نه وشته.

أَلْحَقَ حَقَّ الْجُوعِ: برسیایه تی

زۆر ۵ نه و په ری برسییه تی.

أَلْحَقَ: نه وه ی دپته وه ری ئاده میزاد

له خراپه کانی.

أَلْحَقْتُ: به مانا (أَلْحَقْتُ) دئ.

أَلْحَقْتُ: لاواز یان نارپه سه نو بنه چه

خو پری.

حَاكٌ فِي كَذَا حَيْكًا: شوپنکه ی لی کرد،

کاریگه ری لی کرد ۵ ده گوتری: (حَاكٌ

السيف في فلان) شمشیره کاری

له فلان کرد (حَاكُ الْقَوْلِ فِي الْقَلْبِ)

قه سه که له دلدا کاری کرد ۵ دلی

بریندار کرد دلی هی شانده ۵ دلی

خوش کرد.

حَاكُ الْمُدَّةِ: کپرده که پری.

حَاكٌ فِي مَشْيَةٍ حَيْكَانًا: له رۆپیشتنه که ی دا

لارو له نجه ی گسرد خوی

نزيك بۆتەۋە ۵ دەگوتىرى: (حَن
وقت الصلاة) كاتى نوپۇز نزيك بۆۋە.
حَن الرُّجُلُ: بياۋەكە فەۋتا.

أَحَانُ: زۆر ماپەۋە.

أَحَان الشَّيْءُ: شتەكەي فەۋتاندو لە
ناۋى بارد.

أَحَيْنَ القَرْمُ: گەلەكە كاتى ئەۋەى ھاتوۋە
بەمافى خۇي بگا.

أَحَيْنَ الأَبْلُ: حوشترەكە كاتى ئەۋەى
ھاتوۋە بدۇشئى يان بارى ئى بنرى.

أَحَيْنَ بِالْمَكَانِ: چەند ماۋەيەك لەۋ
شۈپنە ماپەۋە.

حَايَتُهُ عَائِنَةٌ وَحَيَانًا: مامەئەي لەگەل كىرد
سال لە دۋاى سال.

حَيَّتُهُ: كاتىكى بۇ دبارى كىرد.

حَيَّنَ الله فُلَانًا: خودا فلانكەسى
ھىدايەت دا بۇ رىي راست.

الحائنة: مېينەى (الحائنة) ۵ بەمانا
بەللى كوشندە دى.

أَلْحَيْنُ: ماۋەيەك لەزەمەن كەم يا زۆر.

أَلْحَيْنُ: ھىلاك و تېداچون ۵ بەلاۋ
ناخۇشى ۵ لەپەندى پېشىناندا

ھاتوۋە ۵ (إذا حَانَ الْحَيْنُ حَارَتِ
العَيْنُ).

أَلْحِينَةُ: بەمانا كات دى ۵ دەگوتىرى: (ما
أَلْقَاهُ إِلَّا الْحِينَةَ بَعْدَ الْحِينَةِ) ناۋ بەناۋ

نەبى ناپېنىم ۵ ھەروا دەگوتىرى:
(هَر يَآكُلُ الْحِينَةَ: رۆزى يەكجار نان

دەخوا.

بەتۈندى پىي لەزەۋىداۋ
عەرزەكەي كۈتاپەۋە ۵ دەگوتىرى: (جاء
يَحْيَا) ھات لە رۇپشتندا قاچى بلاۋ
كردبۈۋەن ھەنگاۋى پانى دەنان
دەگوت شىكى لەناۋگەئىداپە لەبەر
زۆر قەلەۋى.

حَاكِ النُّوبَةِ: قوماشەكەي چنى ۵ (هَر
حَاكِ وَحْيَاك وَهَى حْيَاكَة وَحْيَاكِي
وَحْيَاكِي).

أَحَاكَ لَيْسَ السَّيْفُ: بەمانا (حَاكِ)
دى، واتە: شمشىر كارى تىكرىد.

إِخْتَالًا بِشَيْءٍ: بە كراسەكەي خۇي
كەمەندگىش كىرد واتە: قاچىۋ
پشتى پىكەۋە بەستن.

تَحَايَاكَ: بەلارۋ لەنجە ھات.

حَالَ الْمَاءِ حَيْلًا: ئاۋەكە لەناۋ شىۋەكەدا كۆ
بۆۋە.

تَحَايَلَ عَلَى الرَّجُلِ أَوْ الشَّيْءِ: فېلى لە
بياۋەكە كىردو بەسىاسەت لەگەللى دا
ھەلسۈ كەۋتى كىرد بۇ ئەۋەى لىي
بەمراد بگا.

تَحْيَلُ: فېل ۵ فەجەرى بەكار ھىنا
بەنەنجامدانى كارەكانى.

أَلْحَيْلُ: ناۋى كۆ بوۋەۋە لەناۋ شىۋەكەدا،
(ك: أَحْيَالٌ وَحْيُولٌ).

أَلْحَيْلَةُ: جەلەبە مەرو بىزن ۵ بەردى
بەربۆۋە لەكىۋەۋە بۇ دامىنىۋ
ھىندە كۆبىنەۋە تا زۆر دەبنۋ
دەبىتە بەردەلان.

حَانَ الأَمْرُ حَيْنًا وَحَيْثُكَ: كاتى ئىشەكە

الْمُعِينَانِ: (مُخَيَّنَانِ الشَّيْءِ) کاتی

شت ۵ وهرزی شت.

حَيَّيْ حَيَاةً وَحَيَوَانًا: گه‌شمه کرد.

حَيَّيْ الْقَوْمَ: قه‌ومه‌که و مزع و حالیان باش بوو.

حَيَّيْ الطَّرِيقَ: رینگاکه ناشکرا بوو.

حَيَّيْ مِنَ الْقَبِيحِ حَيَاءً: نفیسه له‌شتی خراب و

ناشرین هه‌له‌نگوت و پئی ناخو‌ش بوو.

حَيَّيْ مِنَ الرَّجُلِ: شهرمی له‌پیاوه‌که کرد.

أَحْيَا الْقَوْمَ: زاو و زی‌یان زور

بوو ۵ و مزع و خالی نازده‌له‌کانیان

باش بوو.

أَحْيَا اللَّهُ فَلَانًا: خودا فلانک‌سی زیندوو کرد.

أَحْيَا اللَّهُ الْأَرْضَ: خودا رووه‌ک و گزو گیای

له‌زه‌وی دهره‌ینا ۵ قورن‌ان دهرمرموی:

﴿فَسَقْنَا إِلَىٰ بَلَدٍ مِّثْلَ مَا كُنَّا فِيهِ﴾

بَعْدَ مَوْتِهَا كَذَلِكَ الشُّرُورُ.

أَحْيَا الرَّائِدُ الْأَرْضَ: کابرا زه‌وپیه‌که‌ی

بینی گزو گیاکه‌ی له‌وپه‌ری گه‌شه‌و

سه‌وزی‌دا بوو.

أَحْيَا فَلَانُ اللَّيْلَ: فلانک‌س شه‌و نه‌نوست

هر خهریکی خودا په‌رستی بوو.

حَيَّاهُ اللَّهُ: خودا هیشتیه‌وه ۵ ده‌گوتری:

(حَيَّاكَ اللَّهُ وَبَاكَ) خودا به‌تیه‌تیه‌وه‌و

له‌گه‌شه‌و نه‌شه‌دابی.

حَيَّاهُ اللَّهُ الْقَوْمَ بِحَيَّاهُ: خودا به‌هانای نه‌و

قه‌ومه‌وه‌هات و بارانی بۆ باراندن.

حَيَّاهُ فَلَانُ فَلَانًا: فلانک‌س دوعای بۆ فلان کرد

به‌ته‌مه‌نی درېزو ته‌ندروستی باش.

حَيَّاهُ الْخَمْسِينَ: له‌ته‌مه‌نی (۵۰) سالی نزیک بۆوه.

أَحْيَا الْقَوْمَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا: نه‌و خه‌لکه

دوعایان بۆ په‌کتر کرد به‌ته‌مه‌نی

درېزو ته‌ندروستی.

حَيَّاهُ النَّارَ بِالْفَخِّ: ناگره‌که‌ی به‌فو لی‌کردن

هه‌لگیر ساندوه‌وه.

حَيَّاهُ الصَّبِيَّ: خو‌راکی دا به‌منداله‌که.

أَحْيَا الْقَوْمَ: خه‌لکه‌که دوعای ته‌مه‌ن

درېزی و ته‌ندروستیان بۆ په‌کتر کرد.

تَحْيَا مِنْهُ: خو‌ی لی شاردوه‌وه.

أَسْتَحْيَا الْأَسِيرَ: دیله‌که‌ی هیشته‌وه

نه‌یک‌وشت ۵ قورن‌ان دهرمرموی:

﴿يَذْبَحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ﴾

وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِّنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ.

أَسْتَحْيَا فَلَانُ فَلَانًا: فلان شهرمی له‌ فلان

کرد ۵ ده‌گوتری: (أَسْتَحْيَا مِنْهُ وَاسْتَحَاهُ).

التَّحِيَّةُ: سه‌لام.

الْحَيَا: هه‌رزانی و باران.

الْحَيَاءُ: شهرم و شکو (الحَيَاءُ) بۆ نازده‌ن

به (زنی) ده‌گوتری.

الْحَيَاءُ: گه‌شه‌کردن و مانه‌وه

به‌زیندویی ۵ له‌زاراوه‌ی زانستی

زینده‌وه‌رزانی دا (حَيَاة) بریتیه‌ له

کۆمه‌لێک دیارده‌ که له‌گیانله‌به‌رو

رووه‌ک و دره‌خت‌دا ده‌بیندری و جیایان

ده‌کاته‌وه له (جه‌مادات).

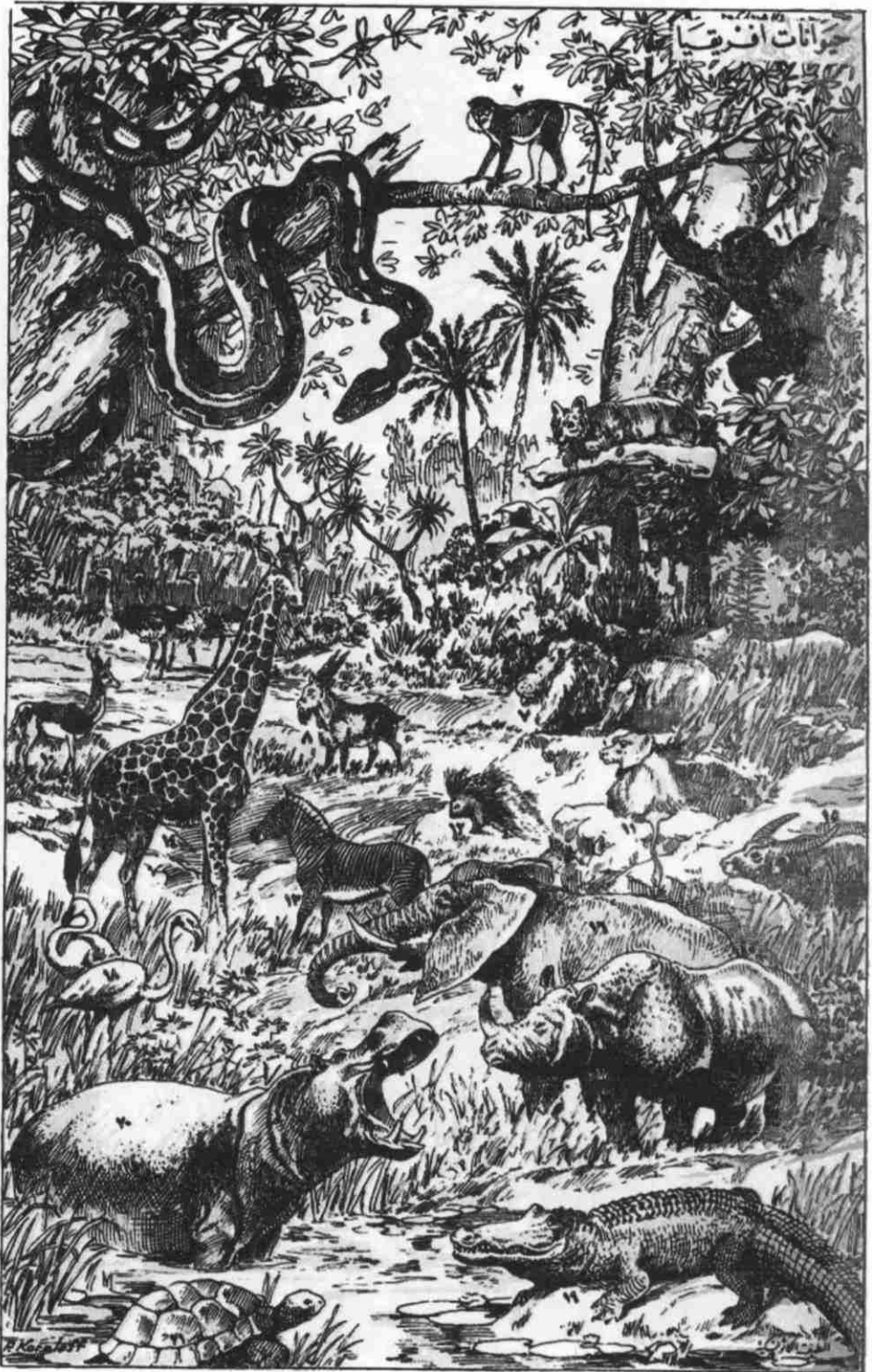
الْحَايِي: خاوه‌نی مار ۵ مار به‌خێوکه‌ر.

الْحَيَوَانُ: زیندویی و ژیان.

حَيَّاهُ عَلَى كَذَا: حازر به‌و وهره‌ بۆ

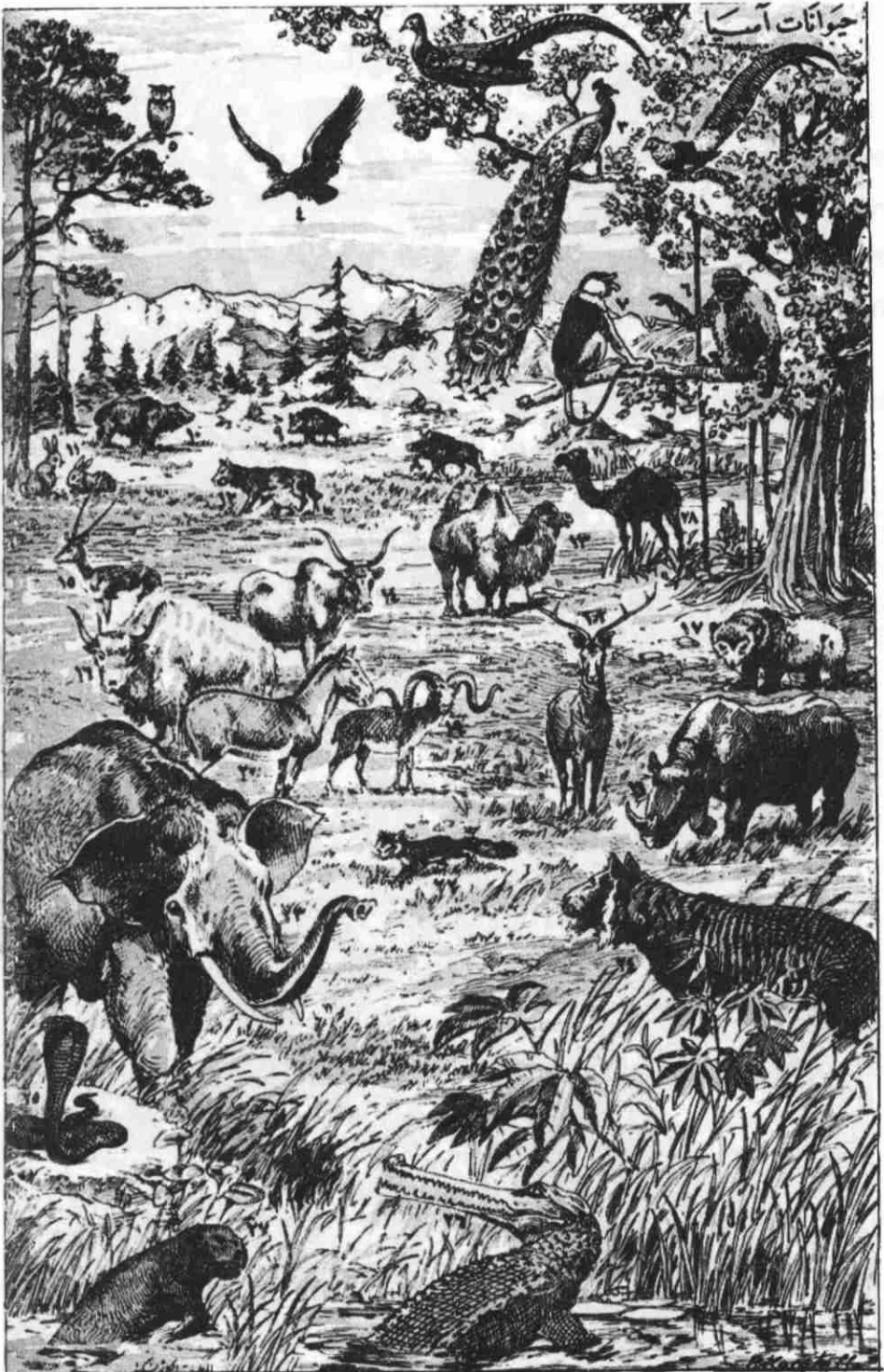
ته‌نجامدانی فلان کار ۵ وه‌کوو (حي

على الصلاة وحي على الفلاح).

- ١ غوريلا ٢ قرد ٣ ثور ٤ حية ٥ فهد ٦ نمر ٧ أسد ٨ ماعز ٩ نعامة ١٠ غزال ١١ حمار ١٢ ذئب ١٣ حمار الزرد أو عثاني ١٤ زرافة ١٥ جاموس ١٦ فيل ١٧ كركند ١٨ نعامة ١٩ تمساح ٢٠ فرس البحر ٢١ سحفاة

حيوانات آسيا

١. طائر الجمل • ٢. تمزأب • ٣. ملاووس • ٤. أسير • ٥. بوم • ٦. شق • ٧. قراد رصين • ٨. جثري راي • ٩. ضف • ١٠. ذئ • ١١. إرنب • ١٢. ذئب • ١٣. جمل • ١٤. نقر هندي • ١٥. أوروبو • ١٦. قفاس • ١٧. ذئب الشفت • ١٨. إين • ١٩. وغن • ٢٠. حمار بري • ٢١. كركذات أو وحيد القرن • ٢٢. نغاب • ٢٣. قبيل • ٢٤. أسير • ٢٥. صن • ٢٦. سمب • ٢٧. أطوم • ٢٨. حيد

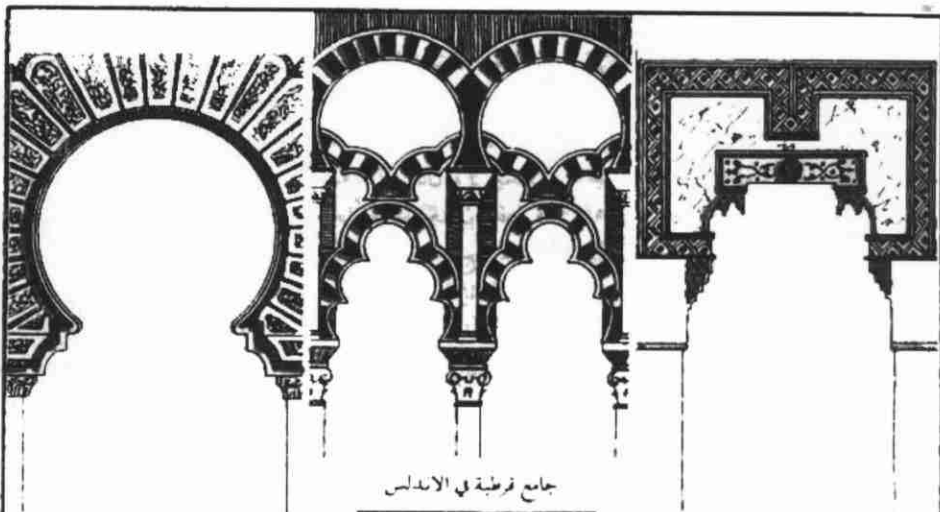

١. الكندور • ٢. الببغاء • ٣. القرد • ٤. العنبر • ٥. الفهد • ٦. النعامة • ٧. الذئبة • ٨. الكوي • ٩. البوا • ١٠. البقر وحدي • ١١. البجور • ١٢. الببكا • ١٣. الفهد • ١٤. النايير • ١٥. القريبات • ١٦. البزاد • ١٧. آكل النمل • ١٨. البعوضة • ١٩. التماسيح • ٢٠. الضفادع

حيوانات اوقياناسيا

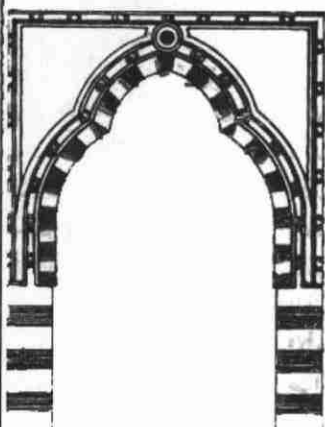
١ فلانجر ٢ فلانجر مثير ٣ كواي ٤ هشار ٥ بنجا ٦ زهر ٧ نمر ٨ قنفر ٩ قنفر ١٠ نوء من النعام ١١ خيريرزي ١٢ جومس ١٣ عصفور من طائفة الجوار ١٤ نوء من القنفذ ١٥ تناسخ ١٦ نوء من

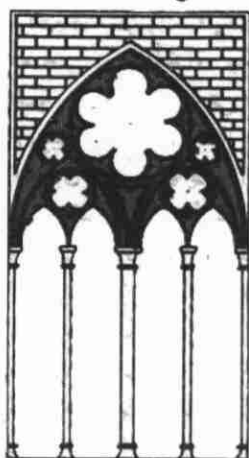
جامع قرطبة في الاندلس

محراب مسجد الاندلس في فاس

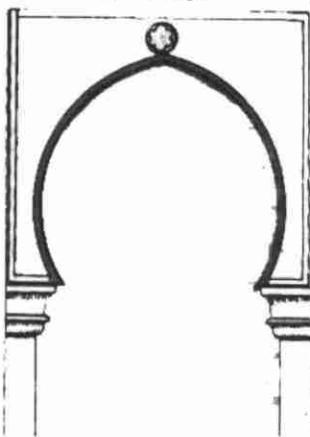
مسبيل في مراكش

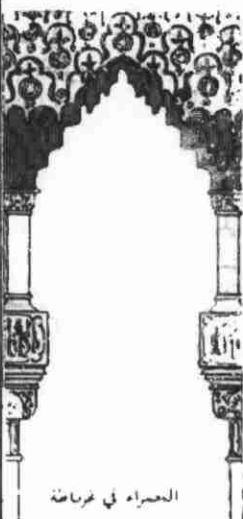
مسجد فاسياني بقرعة المراكش (القاهرة)

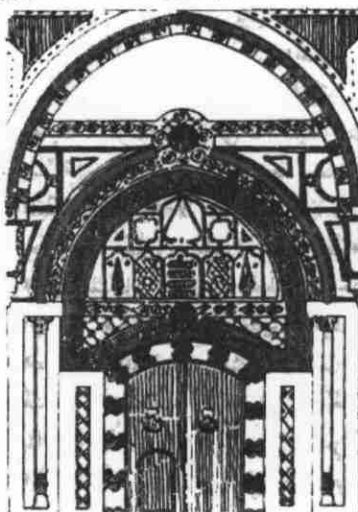
حناء قوطية

الحمام الكبير في فاس الجديد

العمارة في غرناطة

مدخل قصر بيت الدين

مسجد الملك في اصفهان